

ב"ה

אור עדיקים

ספר

קיצור שלחן ערוך "השלם"
וסביב לו תקונים והוספות על הקעש"ע
מסגרת השלחן
ולחם הפנים

6

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשל"א לפ"ק

בעזרת שמו קדוש וברוך ספר

קיצור שלחן ערוך מהדורא חדשה

להועלת הסוּך עם ה' אחינו בני ישראל. הוראים את ה' ובמצותיו הפצים. ישמרו צורינו. אשר קצרה דעתם ללמוד ולהבין דברי הש"ע ומפרשיו. יגעתו בעזרת ה' ית"ש. וקבצתי מכל ארבעה חלקי ש"ע. אורה חיים. יורה דעה. אבן העזר. וחושן המשפט ומפרשיהם. ועוד מקצה ספרי קודש. את הדינים והמדות הנצרכים ומסכתות לכל איש ישראלי לדעת אותם. וכתבתי אותם בדשון קל למען ירוץ כל הקורא בו. וידע את המעשה אשר יעשה האדם וחי בהם:

אנכי הק' שלמה גאנצפרייד נס"ק לונגיאנר י"ז.

בעל המחבר ספר קטת הסופר מהדורא קמא ומהדורא הנוכח שני חלקים. פני שלמה תורת זבח. לחם ושטלה. ואפריון. ואחלי ישם:

(כל לשון זה כתב הרב הגאון המחבר וצ"ל בספרו קיצור ש"ע מהדורא חדשה אתר כל החוקרים):

ומביב לו

והפירוש החדש

הנקרא בשם
לחם הפנים

(ייעץ לקטן בדף ה' תוכן ענינו)

ספר

מסגרת

השלחן

זהו תקונים והוספות על ספר קיצור שלחן ערוך. בכל מקום אשר המחבר שם קיצור סאור בהערת אזהרה דין מש"ע ואחרונים, ולפעמים כתב חצי דין והציג השמיט אשר יוכלו לבוא על ידי זה ליד טעות. ולפעמים השמיט אזהרה טעם הנצרך ביותר. והרבה פעמים שפסק שם שלא כדעת האחרונים שאנו נמשכים אחריהם. ולכן בא ספר זה להקן הכל בעזה"י. גם נהוספו בו הרבה דינים ומדות מש"ע ואחרונים וספרים הקדושים הנצרכים סאור לאחינו בני ישראל. אשר נכון מאד לכל איש מישראל שאינו בקי עדיין במה וישראל ערוך ואחרונים באריכות לידע הדינים הנצרכים לו מכל הארבע חלקי ש"ע יש לו ללמוד בספרינו א"ו ולחזור בהם (על פי סדר שבתות השנה שמוצין בהובו) ישיע המעשה אשר יעשה. ויא יכשל ח"ו באזהרה אסור סחמת חפרון ידיעה. ונזכר לכל הכרעות והמוכות: וסבאר בספרים הקדושים גודל החיוב על כל אדם ללמוד ולחזור הלכות א"ו המיד:

יגעתו ומבצתי בעזה"י הק' חיים ישעיה תבין בעל המחבר ספר לקוטי שושנים. ולקוטי יקרים. ולקוטים נפלאים. וספר ישועות חיים. וספר דרכי חיים. וספר חיים על תהלים. וסידור ישועות ישראל. וסידור ברכה וישועה. וספר ישועות חכמה. וספר דברי תורה. וספר ברכה חיים. וספר תשועות חיים. וספר מוכי חיים. וספר פתחי חיים. וספר כתר תורה. וספר לבושי חיים. בעזרת חיי החיים. ברוך הוא וברוך שמו לעד ולנצח נצחים:

זהו ספנו ג"כ הרבה הגהות ותיקוני דינים נחוצים מכתב רכנים מפורסמים. והנם כמוסים בפירושי הב' הנקרא בשם לחם הפנים. ויהר המעלות מבואר בעמוד ב' ובהסכמות:

מעלות הנפלאים אשר נתוספו בהדפסה זו בזה הספר :

- (א) הרב הגאון ר' שלמה גאנצפריד ז"ל עשה קודם פטירתו מהדורא חדשה על הספר קיצור שלחן ערוך דהיינו שהוסיף כמה הוספות נחוצות. גם שינה הרבה דינים מזה שנדפס בספרי קיצור שלחן ערוך הקודמים. עד שכתב והדפיס במכתבי העתים ובחקדמתו למהדורא חדשה בזה הלשון, בשבמי ישראל אודיע. כי עשיתי בעז'ה מהדורא חדשה' מספרי קיצור ש"ע. אשר כבר נדפס זה שלש עשרה פעמים כו'. וכעת אספתי כל התקונים מן השלש עשר פעמים ועשיתים לאגודה אחת. והוספתי עליו עוד דברים נחוצים ומעילים כיד ה' הטובה עלי. וגם הרבה דברים אשר ידירי שוחרי אמת ורודפי צדק עוררו אותי בישרת לבבם במה שראו שיש לתקן בספרי הנ"ל. וביהוד אממי. אפריון לכבוד הרב הגדול וכו' בעל המחבר ספר כסדרת השלחן אשר על ידו נתעוררתי בכמה דברים נחוצים. תשואת חן חן לידורי הנאהבים. ורחמי משכרתם שלמ"ה מעם ה'. עד כאן לשונו. והתרעם שם על המדפיסים ספרו קיצור ש"ע בלא תקנים ההם שהוא נגד דין הורה הקדושה ומכשילים בזה את הרבים. עד כאן דבריו. וכעת אשר נדפס גם במדינתנו בהקונים והוספות ההם כאשר עיניכם תחזנה מיששים בספר זה. בודאי יהיה לו ניהא בעלמא דקשוט לזכות את הרבים בהלכה ברורה שבידו במקו ימיו. בכדי שילמדו אחינו בני ישראל כל דין לאמיתו :
- (ב) בספר כסדרת השלחן נתוספו כעת ג"כ הרכה תקונים והוספות נחוצות מהרב המחבר בעל כסדרת השלחן שלימ"א. אשר התקונים והוספות משני הספרים יעלה במ"ה יותר מן שני הספרים והוספו נחוצים לכל איש לידע הדינים הנצרכי' לו בכל עת ובכל שעה :
- (ג) הרב בעל המחבר כסדרת השלחן רשם בכל הספר קיצור שלחן ערוך המראה מקומות מקור הדינים מש"ע הגדול. לידע בכל דין באיזה סימן נמצא בש"ע הגדול. (ועיין לקמן בכללים). והוא תועלת גדול לחלופדים. שיוכלו למצוא כל דין על מקומו באיזכרת בשלחן ערוך הגדול. בידע לכל בן הורה תועלת הגדול הזה :
- (ד) יען כי רבים מאחינו בני ישראל היו משתוקקים שיהיו נדפסים הספרים ביחד כמו שלחן ערוך ובאר היטב. מהמט כי היה להם לטורח גדול ללמוד בשני הספרים כשהיו מפורדים. ובכן עתה בהדפסה זו נתמלא בקשתם למען יהי' בנקל ללמוד וללמד ולידע המעשה אשר יעשה האדם וחי בהם. גם המלמדים יוכלו ללמד בהוכו עם ההלמידים כדי לחנכם לעשות כל מצוה על תקנה. וכמו שכתוב הנזק דנעו ע"פ דרכו וכו'. וכמו שכתבו הרבנים בהסכמות דלקמן :
- (ה) הרב בעל המחבר כסדרת השלחן תיקן בהדפסה זו כל מעוהי הדפוס הנמצאים בספרי קיצור שלחן ערוך הקודמים. ומה גם שנדפס כמה פעמים ונצטרפו המעוהים מכל ההדפסה לחשבון גדול. עד אשר עלו מעוהי הדפוס של דפוס ווארשא שנת ה'רל"ד יותר מן ש"ש מאות מעוהים. וכמה מהם משנים הדין. לכן מרה הרב הנ"ל לתקן כל מעוהי הדפוס. ובירר התקונים מכמה מיני דפוסים מדפוס לבוב. והסיר כל מכשול ומעוה של ההדפסה הקודמת. בכדי שיהיה בנקל לאחינו בני ישראל ללמוד ההלכה לאמיתתה. וכמבואר ביורה דעה ריש סימן רע"ט גידל החיוב לתקן מעוהי הספרים :
- (ו) כעת הוספנו הרבה הנהגות וחיידושי דינים נחוצים מכמה רבנים כפורסמים שלימ"א. גם מהרב הגאון המפורסם פאר הדור כקש"ת מו"ה ישראל יהושע ז"ל. האבד"ק קומנא הדפסנו כעת הנהגות חדשו' נוסף על מה שנתן מבכר. ויתר מעלית הס' מבואר בהסכמת הרבנים דלקמן :

הסכמה על הספר קיצור שלחן ערוך

הסכמת כבוד הרב הגאון המפורסם הריף ובקי חכם חדשים בגן שר קדושים כקש"ת
בוהר"ר מנחם איש נ"י אב"ד ור"מ בקהלנו והגלילות יצ"ו :

בעיה"י . אמרין לעולם מה ישר לה"ס כבוד ידיו סבב . כקש"ת מוהר"ר **שלמה גאנצפריד** נ"י אשר
מכנר פעל ועשה מיל בחורה ה' הקדושה בחינוכו היקרים אשר זכהו השופ"ט להוילא להורם . והנה עתה
הוסיף עוד צעדים רוחו לזכות את הדברים בספרו **קיצור שלחן ערוך** דיעים הנזכרים לכל אדם אשר
יעשה אותם וחי בטהר . מכל הארבעה עשר . כי מלבד אשר ידיו סבב נ"י חכם ובקי בחזרי תורה .
מוד זכור ה' בלשון זה ובקי וידיו ע"ז סופר מסיד . לסדר דבר דיעה על אומרו בסדר נכון ונלשון קל אשר
ידון הקורא בו ויהיה שיהיה לכל נפש . ויהי ה' אלו להוילא לאורם ויראו ישרים וישמחו . דענו הנהגה לנבד
המורה ולמדיה כנה עכ"ל יוס' ד' פ' וירא :

מה מי **הבם וישמר** חלם לפ"ק אונגוולר יע"ל . הק' **מנחם** בלאחמ"ו מוהר"ר **מאיר איש** נ"י :

הקיצור בלימודים טוב ומועיל . הן למתחילים שלא יצללו ברוב הלימודים . הן ליודעים
להזכירם אם ישכחו : (מח"ל יס"ר קדימה בספר החלום) :

הסכמות על הספר בסגרת הישלחן

הסכמת הרב הגאון המפורסם הריף ובקי פאר הדור כקש"ת בוהר"ר **יהושע**
האבד"ק קובנא בעהמ"ח זל האבד"ק קאליש . בעל הספר
ספר ישועות ישראל :

היה הרב המופלג חנון וטוב מוהר"ר **יהושע הכהן**
והוא לי ספר קיצור ש"ס מדרג ה' מוהר"ר **יהושע הכהן**
גאנצפריד אשר מעולם לא שפחתו עטו ודמיונו כי
יהיה בו את הדברים לדעת דני ספ"ט לכל אדם ויהיה
הנחלים להם . והוא לי כי בזה מקומות קצת
בעל הקיצור ולא כהן ע"ה הישג כל הנלך . קס
הוא והעמוד וטעם חכמה לבחן ולנאל אשר הסופר
הרב ה"ל . ויחזק להענינו על מדרג הדברים לזכות
את הדברים . אחיה לעולם כזה ישר חילו וכוונתם
לבוזר אשר חל . והסולנו לשיעור בדבר מזה דבר
אלו וגם אנו בל"ה בל"ה ספרו מדרג הדברים חזק
אחד בחזית אשר יורה . ונראה הקצרה מדרג לי ספר
ה"ל כי כהן להרב ה' ספ"ט חזק לבחן ויחזק
משכו . וספרים וספרים לא יעשו עולם ללמוד
מהם בל"ה חזק החכמה . דענו כהן עכ"ל יוס' ד' פ'
סוף חל"ו לפ"ק קאליש : האם **יהושע הכהן**
והאם חזק קאליש :

היה הרב המופלג חנון וטוב מוהר"ר **יהושע הכהן**
והוא לי ספר קיצור ש"ס מדרג ה' מוהר"ר **יהושע הכהן**
גאנצפריד אשר מעולם לא שפחתו עטו ודמיונו כי
יהיה בו את הדברים לדעת דני ספ"ט לכל אדם ויהיה
הנחלים להם . והוא לי כי בזה מקומות קצת
בעל הקיצור ולא כהן ע"ה הישג כל הנלך . קס
הוא והעמוד וטעם חכמה לבחן ולנאל אשר הסופר
הרב ה"ל . ויחזק להענינו על מדרג הדברים לזכות
את הדברים . אחיה לעולם כזה ישר חילו וכוונתם
לבוזר אשר חל . והסולנו לשיעור בדבר מזה דבר
אלו וגם אנו בל"ה בל"ה ספרו מדרג הדברים חזק
אחד בחזית אשר יורה . ונראה הקצרה מדרג לי ספר
ה"ל כי כהן להרב ה' ספ"ט חזק לבחן ויחזק
משכו . וספרים וספרים לא יעשו עולם ללמוד
מהם בל"ה חזק החכמה . דענו כהן עכ"ל יוס' ד' פ'
סוף חל"ו לפ"ק קאליש : האם **יהושע הכהן**
והאם חזק קאליש :

הסכמת הרב הגאון המפורסם הריף ובקי שלשלת היוחסין כקש"ת בוהר"ר **יהושע הכהן**
האבד"ק מאציוב והארזות חתן הוב הספר הקדוש זל . ספרים :

הגם גאנצפריד קחלי נהג כדרכו על הסופרים החיבורים קיצורים והנחן . כל ספ"ט מזה ספ"ט בזה
מקומות . אך בל"ה של הדברים היה ספרו כזהו על חלום . לא כן ענינו להחזיק ויחזק
לעבוד ויחזקו המעשים והמקומות יס החלום והמקומות . חזק על פרט ספרים וקצת חזק ונכח
ספר

הסכמות

מכתב והסכמה מהרב הגאון המפורסם חרף ובקי מוהר"ר שלמה גאנצפריד ז"ל מר"צ דק' אוגוואר בעהמ"ח ספר קיצור שלחן ערוך ושאר חיבורים :
בענין : איגוואר ח"י המזן תרל"ה :
ישאו הרים שלום לכבוד הרב המופלג בקי בחדרי תורה כש"ת מוהר"ר חיים ישעיה ב"ץ נ"י :

עיינתי בקונטרסים אשר בלח לי כ"ה . והנה דליתי כי רב גונתים כו' . אם יש את כפז המונה להדפיס כו' יס"ה עמו יגדל חוכה וגם חכמי צ"ל לחקרה בכסף ונשה עלי :
והנה לקמתי חסד דברים מהקונטרסים והקמיתם בקצור שלחן ערוך ישר כמו ושלח לאונייתם ואם ירצה לשלוח אלי גם יחד הקונטרסים ללקח מהם חסד הקונים לחזק לו מלא חפזה מינחה . וש"ס רב מאס ידירו **ש"רמה גאנצפריד :**

הזותם יום ד' שלשה ועשרים לחודש אייר שנת פודה ישראל פה מוריס :
ק' אפרים בר רב הנאכל'ק מחזיב :

הסכמה ונני עליה הם מועזים . פ"כ בלו גאון מהר"י ואלמדו לקוראים כ' עמס . למען אשר יבואו בני ישראל ללקח חסדי הקדושים חזרות הסוד ודבר כ' ז' הלכה . ועשה בדוריתו קס הגאון ר' **ש"רמה גאנצפריד** נ"י . שמו שלמה ומשנתו שלמה . וספין ע"פ הכל חיבור קיצור פ"ע . ולהורות נח בלל כל חס אשר יבוא לדור מעל ספר את חוקי אלמים ולא חזרתיו . עשה קס הרב המופלג בהורה ויהיה כ' חופף עליו יגע ומלא כדי מדתו החסיד ר' חיים **ישעיה הכהן** מעיר רחוב ועשה מסגרת השלחן עופת סביר . ובמקום אשר התחבר קיצור פ"ע לא . מלא כפז קולר להבין דברי הגאונים לחזוים אנשי השם בעהמ"ח מסגרת זכס בלקס וימלא לחזיו וגילה כמס לשון משתני הדעת הנאמרים בדברי האחרונים . וכניח לפי ח"י גאון דוריתו סכסכמו על ספרו ושימר פני אשר גם ח"י חזן חזיו מכתב תעודה . פ"כ בלח חיבורו ועוד לקרא להסכים גם כן על כס . ושאלתי ישראל לא יעשו עולה נכסיו גבולו ק' מלך האלה כוא ואלל פרים :

הסכמות חדשות על הספר מסגרת השלחן שיהיה נרפס ביחד עם הספר קיצור שלחן ערוך :

הסכמה הרב הגאון המפורסם חרף ובקי כקש"ת מוה"ר מאיר יהואל הרני שליט"א האבד"ק סקנינעוויטץ :

שפעת שלום וברכה הרבה אל כבוד ידידי הרב החריף ובקי החסיד המפורסם חכם ונבון . ירא אלהים . שמו נודע לשבח ולהלה כש"ת מוה"ר ר' חיים ישעיה הכהן נ"י :

אחר דרישת שמו המוכ . גם דעתי מסכמת נהדסיס ספרו **מסגרת השלחן** ביחד עם הספר **קיצור שלחן ערוך** כדפי שיכיס מסודר שיכס לכל בן חוכה ללמוד בחוכו לשמור ולפשות . וגם המלמדים ילמדו בו לעמים עם החלומים כדי להגבם לעשות כל מצוה על הקונס . ויבראת כ' מחנה . וכן כל חס ש"ן בכתו ללמוד כל כד' חלק שלחן ערוך ומשפטי בהריכות . יש לו ללמוד מקודם כספר הזה . למען לא יבשל ח"ו בלחם איסור מחמת חסרון ידיעה . ולדע התעשה אשר יעשה האדם וחי בנס . ויגן כי הרב החריף הכני ירא אלמים המהבר כוונתו לשם שמים על כן מצא לסיים לו להוציא לאור מחשבתו הזונה . ובפרט כי הסכימו על זה גאון וממנו . בל פל כמחש' ח' תנא ממ"ל ל"ק סקנינעוויטץ . הק' **מאיר יהואל הרני** מס' ק"ק כ"ל :

הסכמת הרב הגאון המפורסם חרף ובקי מאיר הרור כקש"ת מוה"ר חיים ארעזר ול . והאבד"ק קאליש וק"ק פיעטרכוב והגליל . בעל המהבר ספר נפש היה :

בבד הרב החריף ויכח כ' ירא לחזיו מוה"ר חיים **ישעיה הכהן** רואה להביא לבית הדפוס **מסגרת השלחן** אשר הינר מכני ומחפץ בישראל . ורואה להדפיסו ביחד עם **הקיצור שלחן ערוך** לזכות את הדכים . ואף ידי הכון עמו . וכני מסכס על הדפסו . ויכס לו חזות לזכות את הדכים . ושאלתי ישראל לא יעשו עולה להדפיסו בלא רשות המחבר . יום כ"ז תמוז שרמ"ל ל"ק פיעטרכוב . נאום חיים **ארעזר** וואקס ח"ד דק"ק כ"ל :

פזי מכתב חתך לעזר על סי דרכו גם כי יקון לא יסור ערוך ומשפטי בהריכות . יש לו ללמוד מקודם כספר הזה . למען לא יבשל ח"ו בלחם איסור מחמת חסרון ידיעה . ולדע התעשה אשר יעשה האדם וחי בנס . ויגן כי הרב החריף הכני ירא אלמים המהבר כוונתו לשם שמים על כן מצא לסיים לו להוציא לאור מחשבתו הזונה . ובפרט כי הסכימו על זה גאון וממנו . בל פל כמחש' ח' תנא ממ"ל ל"ק סקנינעוויטץ . הק' **מאיר יהואל הרני** מס' ק"ק כ"ל :

הסכמות

הסכמת הרב הגאון המפורסם חריף ובקי
בקש"ת מו"ה **אברהם זל' האבר'ק**
קקש"ת מו"ה **יהודה לייב' שלימ'א**
האבר'ק פיאסקו'ק פשעודבארו :

ברוך אל עליון . אשר בחר בנו . והכדילנו מן הכושים .
ועתה לנו מורה אחת דרכי ישרים חוקים משפטים
דזיקים . וכלם כעלם לנו את הדרכי ילך בה . ואת המעשה
אשר נעשה . ובה הרי"ג מלוא רמ"ח מלוא עשה . שפ"ה
מלוא לא העשה . וכלל מלואים בה פדטים ודקדוקים .
רבו כמו רבו . כען השדה אשר יש לו ענפים רבים .
ובכל ענף יש בו פירות הרבה . כן כלל מלוא ומלואים
בה הלכות רבות עד אין חקר . גם מדות נעמיים
ויקרים ואלהם רשע ודק' חזן . וכל מין חתמה אשר
ימלא בעולם כלל הוא נחומה הקדושה . במלמד חז"ל
באבות כן בגג חומר הפך בה והפך בה לדולא בה .
ועתה לנו הבורא יתבדק שמו המורה בכתב ועל פה על
ידי משה רבינו עליו השלום . ובדורות הראשונים היו
לומדים ההורה על פה . עד אשר ראה רבינו יהודה
הנשיא הוא הנקרא רבינו הקדוש שהסכמת חכמי הדור
כי הלכנו נחמטנו . וסדרו טהורה בפשה סדרי משנה .
ואחרים האורחלים צימי רבינא ור' אבי וסדרו
הנפלא . והבאים אחרים הדנו ספרים שונים בכל
דור ודור . ומתרגו דעת הפוסקים . עד אשר קם רבינו
הגדול הוא האיש אשר בו בחר ה' . רבינו יוסף קארא
ז"ל ואסף כל דיעות הפוסקים בחדושו הגדול ביה יוסף .
ולקח המורס מהם כל דין ודין וסדרם בשלחן ערוך .
והשיב בדומה לו הוא עיר וקריה אשר משפטים הכריזת
עליו ובה שיקבעו הלכה כמורה הוא רבינו משה אשר לוי
ז"ל . והוסיף על השלחן ערוך . עד אשר משיכה יאל
רורה לכל ישראל ארבעה הלקי השלחן ערוך . ואחר
זה קמו גדולי ישראל וחברו ספרים רבים לנצל דברי
השלחן ערוך . והנה בדורות הקדומים אשר לנס היה
נתי מקדמות השולם והיו עוסקים בחומה בעקידה רבה
ובמסירת הנפש היו לומדים כל דין ודין ממקורו ובשלחן
ערוך ובסידוריו . ועל ידו זה ידעו כל דין והלכה
בפעמו ובפדמיו ודקדוקו . וידעו לפשות המעשה אשר
ישעון . לא כן עתה כי הלכנו נחמטנו ובקלה השקידה .
ושל הסדרות רבו למאוד . וכמעט ה"ו נשתכחה הורה .
לוי ה' שהיה לנו וזקוק בדורות אלו גדולי הקרי לב
וחברו ספרים להכוב כל דין בקצור . ומתברר בזה ג"כ
ספרים שונים . יש אשר הם דרך ציהור על השלחן
ערוך כמו ספר צאר הישג ומהם הפנים ודומיהם . ויש
שסדרו כל הדברים יחד . כמו שפ"ה על רבינו רמ"ג
ומי אדם ומתחת אלם ודרך ההיטב בציודו ההפכה .
ואחרים קם הגביר הוקם על הוא הרב החריף ובקי
שלמה גאנצפריד ז"ל ובה המערה על שבתו לוקט
קיצור דברים ההכרחיים מכל הרשעה הלקי השלחן ערוך .
בכדי שיוכל כל איש אשר אין לו מלא ללמוד כל הלכה
ממקורו ובפ"ה ובפירושויו . ויכול לכוון בספרי הזה .
בכדי לידע את המעשה אשר ישעה . וקרא שם הספר
הזה קיצור שלחן ערוך . ובדורות ציהוראל כי יטה
מעשהו קבלו הספר במידה רבה . לק מי הנכבד אשר

חז"ל

הסכמת הרב הגאון המפורסם חריף ובקי
בקש"ת מו"ה **אברהם זל' האבר'ק**
ואויהוואס . תלמידו וש"ב של הרב הגאון וכו'
פאר הדור רבינו **יוסף שאול הלוי זלה"ה**
האבר'ק לבוד והגליל . והובאו דבריו בספרו
שואל ומשיב בטה פעמים :

שלום ונכבה לכבוד ידידי הרב החריף והבקי והיק
יחסיד ירה ד' כפ"ה מו"ה **חיים ישעיה**
הבהן ז"ל :

אחר הריבוי שלוחו הסוב . על דבר אשר כולדעמי כי
גלגנו להדסים עוד הפעם מינורו **מסגרת**
השלחן עם הוספות ומקומים נידח עם הספר
קיצור שלחן ערוך מהרב המנוח מו"ה ר' שלמה
גאנצפריד ז"ל . אמנם ישן כי המתכבד ר' **שלמה ז"ל**
כהן הלוי אז דלא ימלא ליה זה לכן שאל עלמי לפע"ד נכון
הדבר מאוד להעלותם על מכתב הדפוס שני החיבורים
נידח . למען לא ילחם הקורא בספרו מסגרת השלחן
לפס בפסם בפסם בספר קיצור שלחן ערוך .
וזה גם כי בדעת כ"ח להוסיף הגהות ומקומים ולפשות
על הקיצור שלחן ערוך מראה מקומות מסוימי
השלחן ערוך והמשינוה אשר שאל מהם חידושי דברים
שלו . שכן נחמן מאוד להספר ה"ל . ויהיה עוד זכות
למתכבד קיצור שלחן ערוך ה"ל . ובדלוי ניהא
ליה עתה כלשר הוא בעלמא דקדוש . כי ויהי זכות
הרבים מלוי בו . והלוחם כי לא אדע פעמו מדוע אז
לא חזן בה ליוחס לומדים יחד ספר מסגרת
השלחן עם הקיצור שלחן ערוך . ויכול להיות
יען כי יש למתכבד זכות בהדפסה חיבוריו לכן לא ראה
לנצל זכותו אם יצאו פנים חדשות על ספרו :

אמנם מורה ולא אכנס . כי לפע"ד לא אדע על פי
הדין למי הם למתכבד הספר הכה הזה לעלור
בעד הדלם להדסים חיבורו עוד הפעם אחרי אשר
מכר חיבוריו אשר הדסים המתכבד בפעם ראשון . ולא
יצא ליד הפסד . ועיין בחז"ת סימן רנ"ב סעיף כ'
ובסמ"ע ובפ"י שם לענין שהקטן הספרים שלא מדעת
בעלים דשרי חסעם לא יבזו כו' . ובאמת יש לדון
בזה אם המתכבד ספרים לזכות הרבים הוא בכלל לומד
מורה לרבים ויהיה מחויב להיות תחתם משום מה אם
בפנים וכו' . אמנם שיקר מה שיוכל לכתוב הוא משום
סבר בגילוי בעד הפה שפוסק בהדפסת החיבור .
והדברים ארוכים . וגם לענין פסק דין מיוחד בפ"ע
מו"ה סימן רנ"ב דלחרי אשר יאל המהדי דין מהמהדי
הדין הרי הוא כליש אחר . וכבר עזע חבובות
גאונים המפורסמים ל"ג בעמ' שרלו זה כמתשים שנה
המדיפסים דק"ק ויולא להדסים ש"ס בשם ערס כלוח
הזמן מהסכמות על הש"ס מלאוועא . אמנם הש"ס
מלאוועא היה נמכר . ולא צלו ליד הפסד . רק דלו
להדסים ש"ס עוד הפעם על הסכמות הראשונים .
והאחריו אז הלאוים בהסכמותיהם שכתב שיש בזה ביד
הרבים לעלור בעד המדיפסים עוד הפעם הוא רק
חקה הקדמונים להכנות מורה ציהוראל . ולא יכיו
נמנעים

הסכמות

ממעשים המדפסיס לעשות הולאות על מדפסת ספר
 פן יסינו נכנסו. ועיין בליקווי שו"ת חסד סופר סי' ס"א
 ופ"ק. ולפ"ד נה הזכות שיש להמחבר הספר שלא להדפיס
 בלתי רשותו הוא ג"כ תקנת הקדמונים מעתה ה"ל
 ולכן עשה כאשר נכר נדפס כמה פעמים הספר קיצור
 שלחן ערוך וגם המחבר ז"ל שבק לן חיים יוכל ל"ה
 לעולם להדפיסו כעוד בעניו. חייבי כי כונתו ראויה,
 ויברך ה' חילו לאורייתו ויפלו מעיינותיו הנה :
 דברי ידידו דורש שלום מוכח. טעמו. הוא לומר
 ע"פ להדיר מה ה' אליו, שאל תשחק כי אם
 ליראה. כ"כ מנהג אב. שנת הכיבוי ה' לשרים לכ"כ :
אברהם רועשנבער האד"ק זאונדוואסער :

יכל לבצע כל מעשהו : ולבוא על מחכונתו. וקם הרב
 המריך שיקד על דלתי האורה והעבודה. המשיך אשר
 יראה ה' חופף על פניו. הרב מו"ה חיים ישעיה
 הכהן ז"ל. וראה כי בספר קיצור שלחן ערוך
 נחפר הרבה דברים הכרחיים וגמולים למאד. וגם נאלו
 הדברים המבוארים בספר קיצור שלחן ערוך.
 קצת דברים לא נחכחו להלכה על פי דעה רבנית
 האחרונים ז"ל. וקצת דברים נכתבו בקיצור אשר ההנהגה
 בהם יכול לפעול ככוונתם. ויגע הרב הג"ל ופרח
 הרבה בכל דין ודין ממקורו ובכל ספרי רבונותו
 האחרונים ז"ל. וסיקן כל זה בספרו מסגרת השלחן.
 ובראותו בני ישראל גודל מעלת הספר. כי עשה יוכל
 כל איש ואיש שאין לו פנאי ללמוד מחקר ספרי הראשונים
 ורואה לידע כל הלכה על מחכונתו ויכול להנהיג בספר

קיצור שלחן ערוך עם ספר מסגרת השלחן. והתקבל
 הספרים בהשקפה רבה ונחשמו בקרב כל ישראל בזהב רב :
 אך דברים אחרים היו יתרון והיו הספרים לאגודה אחת. וידפסו יחד כדרך שלחן ערוך עם בשר היסוד. כי
 עשה עדיין כמד על המעיין להיות בכל דין שני הספרים פתוחים לפניו. ולעין בזה ובזה. וכן אמר כי
 מיד נפגש הראשון היה דעת הרב ר' חיים ישעיה הכהן ז"ל להדפיס ספרו מסגרת השלחן יחד עם
 הקיצור שלחן ערוך המדבר. אך הרב ר' שלמה ז"ל נכח דלא ניחא ליה. אמר כי כי עשה אשר הרב ר'
 שלמה ז"ל הוא בעולם האמת ודאי ניחא ליה למלאות ראו. כי על ידי זה יהיה זכות לרבים ולומדים בספר
 זה. על כן דעת הרב ר' חיים ישעיה הכהן ז"ל להזכיר ולהדפיס הספר קיצור שלחן ערוך עם ספרו מסגרת
 השלחן יחד. וגם להוסיף על כל דין מראה מקום להראות מקום חזקו מהשלחן ערוך. ושם להוסיף אחרי
 פניהם לקושים יקרים מהכתי גדולי זמננו. ובקושי אי אפשר יושלם ספר הזה. כל הנושא לאורו בעניו נכנס
 ונלענה. וגם המלמדים ויכול ללמוד עם הגמרים בספר זה. כדי שידעו לפעול כל מהוה על הקושי. על כן
 גם ידי הכון עמו. ואמרו לפעול סגל יישר מעשהו. ואומר לבני ישראל השבו וקצו דרכם אל חק ביהם.
 כ"ל המדבר לכבוד הסורה ולומדים. יוס' ע"פ לסדר אחרי ה' אלויסם הלכו ואורו ויראו ואם מלאות
 שפמו וגו'. הרמ"ז לפ"ק שפדנארי. ה' יהודא לבי"ש יתם מונה פ"ק הג"ל :

גם כמה רבנים מגדולי הדור הסכימו בעל פה להדפיס הספר מסגרת השלחן עם הקיצור
 שלחן ערוך ביהרד. מפני גודל התועלת שיהיה מזה לאחינו בני ישראל כמבואר בהסכמות
 ובעמוד ב' של השער השני :

קצת כרלים בספר מסגרת השלחן

א בכל מקום שכתבתי במסגרת השלחן איזה דבר בסתם אע"פ שנראה להדיא שאין כן דעת
 המחבר בעל קיצור ש"ע מ"מ יכולים לסמוך על דברי והפוסקים שצינתי עליו (שעל פי
 הרוב אין אני מביא פוסק אחד רק שנים או יותר). כ"ל כתבתי שום דבר עדי שהורתי ולמדתי
 בעוה"י בעת ההוא השלחן ערוך וכל האחרונים באריכות בכל מקום ששייך לדין זה. ובעת
 כתבתי היה לפני ספר השור וש"ע וכל האחרונים המצויים בידינו ואנו נמשכים אחריהם.
 וחפשתי מקורם בכל הפוסקים הג"ל. ואחר כך דקדמתי בכל תיבה ותיבה מספר קיצור ש"ע
 אם אין מקום למעשה בדבריו מחמת הקיצור או אם הוא על פי דעת הש"ע ואחרונים על פי
 כללי הוראה שנמסרו לנו. ותקנתי הכל בעזרת השם יתברך. ולכן כשאני מותב איזה דבר
 בסתם בוודאי כן הוא בעוה"י. כי אם מצאתי איזה דיעה מכרעת כמו שכתב המחבר שם
 בוודאי הייתי מביא דעת מי שסובר כן :

ב ואפילו כשהבאתי מפורש שחולקים על דבריו כיון שהבאתי החולקים מפורש בשם למשל
 ודעת ר"ש ופרמ"ג כן הוא. ולא הבאתי בלשון ויש אומרים ולא הבאתי גם כן פוסקים
 שסוברים כדעת המחבר יכולים לסמוך על הפוסקים שהבאתי בין להקל בין להחמיר בלי
 שום חשש סמך הג"ל :

ג אכן אם כתבתי בלשון זה ויש אומרים שהרין כך ולא סימנתי עליהם כלום (ולפעמים נמצא
 כי גם בספר קיצור ש"ע) אע"פ שצינתי לבסוף כי הם יש אומרים אלו וכן כשהבאתי
 פוסקים שסוברים כדעת המחבר אע"פ שהבאתי אחר כך פוסקים שאין סוברים כן בכל זה

מפתח

סימן	א	דיני השכמת הבוקר	סימן	א	עכ"ם וחלב עכ"ם	סימן	א	עכ"ם וחלב עכ"ם	סימן	א	עכ"ם וחלב עכ"ם
ב	דין מי שדוץ לאכול או	ב	הלכות נמי שחרית	ב	דין מי שדוץ לאכול או	ב	הלכות נמי שחרית	ב	דין מי שדוץ לאכול או	ב	הלכות נמי שחרית
ג	לשתות קודם הסעודה	ג	דין לביתו בגדיו והילוכו	ג	לשתות קודם הסעודה	ג	דין לביתו בגדיו והילוכו	ג	לשתות קודם הסעודה	ג	דין לביתו בגדיו והילוכו
ד	הלכות נמי לסעודה	ד	הנהגת בית הכסא ודיני	ד	הלכות נמי לסעודה	ד	הנהגת בית הכסא ודיני	ד	הלכות נמי לסעודה	ד	הנהגת בית הכסא ודיני
ה	הלכות בציעת הפת	ה	ברכת אשר יצר	ה	הלכות בציעת הפת	ה	ברכת אשר יצר	ה	הלכות בציעת הפת	ה	ברכת אשר יצר
ו	וברכת המוציא	ו	נקיון המקום לדבר שבק'	ו	וברכת המוציא	ו	נקיון המקום לדבר שבק'	ו	וברכת המוציא	ו	נקיון המקום לדבר שבק'
ז	הלכות סעודה	ז	קצת דיני ברכות ודיני ב'ה	ז	הלכות סעודה	ז	קצת דיני ברכות ודיני ב'ה	ז	הלכות סעודה	ז	קצת דיני ברכות ודיני ב'ה
ח	הלכות ברכות לדברים	ח	וב'ש ואמן	ח	הלכות ברכות לדברים	ח	וב'ש ואמן	ח	הלכות ברכות לדברים	ח	וב'ש ואמן
ט	שאוכלין ושותין בתוך	ט	הלכות ברכות השחר	ט	שאוכלין ושותין בתוך	ט	הלכות ברכות השחר	ט	שאוכלין ושותין בתוך	ט	הלכות ברכות השחר
י	הסעודה	י	דברים האסורים משהאיר	י	הסעודה	י	דברים האסורים משהאיר	י	הסעודה	י	דברים האסורים משהאיר
יא	דין מים אחרונים ובהם	יא	היום עד לאחר שיתפלל	יא	דין מים אחרונים ובהם	יא	היום עד לאחר שיתפלל	יא	דין מים אחרונים ובהם	יא	היום עד לאחר שיתפלל
יב	הלכות ברכות הוימן	יב	הלכות ציצית	יב	הלכות ברכות הוימן	יב	הלכות ציצית	יב	הלכות ברכות הוימן	יב	הלכות ציצית
יג	הלכות מאכלות אסורות	יג	הלכות הפילין	יג	הלכות מאכלות אסורות	יג	הלכות הפילין	יג	הלכות מאכלות אסורות	יג	הלכות הפילין
יד	הלכות סתם יינם והבשר	יד	הלכות מזוזה	יד	הלכות סתם יינם והבשר	יד	הלכות מזוזה	יד	הלכות סתם יינם והבשר	יד	הלכות מזוזה
טו	הכלים מטנו	טו	הכנת הגוף להפלה ומקומות	טו	הכלים מטנו	טו	הכנת הגוף להפלה ומקומות	טו	הכלים מטנו	טו	הכנת הגוף להפלה ומקומות
טז	דיני ברכות על מאכלים	טז	שראו להתפלל שם	טז	דיני ברכות על מאכלים	טז	שראו להתפלל שם	טז	דיני ברכות על מאכלים	טז	שראו להתפלל שם
טז	מהמשת מיני דגן	טז	דין קדושת בהמ' ובהמ' ד	טז	מהמשת מיני דגן	טז	דין קדושת בהמ' ובהמ' ד	טז	מהמשת מיני דגן	טז	דין קדושת בהמ' ובהמ' ד
טז	דיני ברכת היין והמזון	טז	דיני פסוקי דזמרה	טז	דיני ברכת היין והמזון	טז	דיני פסוקי דזמרה	טז	דיני ברכת היין והמזון	טז	דיני פסוקי דזמרה
טז	כללים במדבר ראשונה	טז	דיני קריש וברכו וצירוף	טז	כללים במדבר ראשונה	טז	דיני קריש וברכו וצירוף	טז	כללים במדבר ראשונה	טז	דיני קריש וברכו וצירוף
טז	כללים במדבר אחרונה	טז	עשרה ואם יצאו מקצתן	טז	כללים במדבר אחרונה	טז	עשרה ואם יצאו מקצתן	טז	כללים במדבר אחרונה	טז	עשרה ואם יצאו מקצתן
טז	דיני ברכת בורא פרי העץ	טז	ודין הש"ץ	טז	דיני ברכת בורא פרי העץ	טז	ודין הש"ץ	טז	דיני ברכת בורא פרי העץ	טז	ודין הש"ץ
טז	בורא פרי האדמה ושהכל	טז	דיני הפסקות בברכות	טז	בורא פרי האדמה ושהכל	טז	דיני הפסקות בברכות	טז	בורא פרי האדמה ושהכל	טז	דיני הפסקות בברכות
טז	דין רומב ובטקה של פירות	טז	ק"ש ובק"ש	טז	דין רומב ובטקה של פירות	טז	ק"ש ובק"ש	טז	דין רומב ובטקה של פירות	טז	ק"ש ובק"ש
טז	וירקות	טז	הלכות קריאת שמע	טז	וירקות	טז	הלכות קריאת שמע	טז	וירקות	טז	הלכות קריאת שמע
טז	דיני עיקר ומפל	טז	הלכות תפלת שמי"ע	טז	דיני עיקר ומפל	טז	הלכות תפלת שמי"ע	טז	דיני עיקר ומפל	טז	הלכות תפלת שמי"ע
טז	דין קדימה בברכות	טז	דיני משיב הרוח ומו"מ	טז	דין קדימה בברכות	טז	דיני משיב הרוח ומו"מ	טז	דין קדימה בברכות	טז	דיני משיב הרוח ומו"מ
טז	דין טעות בברכות	טז	מעלה ויבא וענו	טז	דין טעות בברכות	טז	מעלה ויבא וענו	טז	דין טעות בברכות	טז	מעלה ויבא וענו
טז	דין בירך על מאכל או משקה	טז	דין חזרת תפלת הש"ץ	טז	דין בירך על מאכל או משקה	טז	דין חזרת תפלת הש"ץ	טז	דין בירך על מאכל או משקה	טז	דין חזרת תפלת הש"ץ
טז	ואח"כ הביאו לו עוד	טז	דין מי שלא התפלל אך	טז	ואח"כ הביאו לו עוד	טז	דין מי שלא התפלל אך	טז	ואח"כ הביאו לו עוד	טז	דין מי שלא התפלל אך
טז	דין ברכת הריח	טז	ישלמנה	טז	דין ברכת הריח	טז	ישלמנה	טז	דין ברכת הריח	טז	ישלמנה
טז	דין ברכ' שהחיינו והטהמ' נט	טז	דיני תחנון	טז	דין ברכ' שהחיינו והטהמ' נט	טז	דיני תחנון	טז	דין ברכ' שהחיינו והטהמ' נט	טז	דיני תחנון
טז	דין ברכות הראייה	טז	קצת דיני קריאת ס'ת	טז	דין ברכות הראייה	טז	קצת דיני קריאת ס'ת	טז	דין ברכות הראייה	טז	קצת דיני קריאת ס'ת
טז	ברכת הנופל ועוד קצת	טז	דין אם נמצא טעות בס'ת	טז	ברכת הנופל ועוד קצת	טז	דין אם נמצא טעות בס'ת	טז	ברכת הנופל ועוד קצת	טז	דין אם נמצא טעות בס'ת
טז	ברכות פרשות	טז	דיני אשרי ובא לציון עד	טז	ברכות פרשות	טז	דיני אשרי ובא לציון עד	טז	ברכות פרשות	טז	דיני אשרי ובא לציון עד
טז	הלכות משה ומתן	טז	נמר התפלה	טז	הלכות משה ומתן	טז	נמר התפלה	טז	הלכות משה ומתן	טז	נמר התפלה
טז	אסור להזנות בדברים ולגנוב	טז	דיני קריש יהום	טז	אסור להזנות בדברים ולגנוב	טז	דיני קריש יהום	טז	אסור להזנות בדברים ולגנוב	טז	דיני קריש יהום
טז	דעת הבריות	טז	הלכות תלמוד תורה	טז	דעת הבריות	טז	הלכות תלמוד תורה	טז	דעת הבריות	טז	הלכות תלמוד תורה
טז	שלא לעשות סחורה בדבר	טז	הלכות ס'ת ושאר ספרי	טז	שלא לעשות סחורה בדבר	טז	הלכות ס'ת ושאר ספרי	טז	שלא לעשות סחורה בדבר	טז	הלכות ס'ת ושאר ספרי
טז	האסור	טז	קודש	טז	האסור	טז	קודש	טז	האסור	טז	קודש
טז	הלכות ריבית	טז	מדות שירגיל בהם האדם	טז	הלכות ריבית	טז	מדות שירגיל בהם האדם	טז	הלכות ריבית	טז	מדות שירגיל בהם האדם
טז	הלכות עיסקא	טז	א"ע	טז	הלכות עיסקא	טז	א"ע	טז	הלכות עיסקא	טז	א"ע
טז	הלכות גזרים ושבועות	טז	איסור רבילות לשון הרע	טז	הלכות גזרים ושבועות	טז	איסור רבילות לשון הרע	טז	הלכות גזרים ושבועות	טז	איסור רבילות לשון הרע
טז	דין תפלת הדרך ושאר דברים	טז	נקמה ונפירה	טז	דין תפלת הדרך ושאר דברים	טז	נקמה ונפירה	טז	דין תפלת הדרך ושאר דברים	טז	נקמה ונפירה
טז	שצריכין ליוהר בדרך	טז	שכל כונת האדם יהיה	טז	שצריכין ליוהר בדרך	טז	שכל כונת האדם יהיה	טז	שצריכין ליוהר בדרך	טז	שכל כונת האדם יהיה
טז	הלכות תפלת מנחה	טז	לשם שמים	טז	הלכות תפלת מנחה	טז	לשם שמים	טז	הלכות תפלת מנחה	טז	לשם שמים
טז	הלכות תפלת מעריב	טז	שמירת הגוף על פי	טז	הלכות תפלת מעריב	טז	שמירת הגוף על פי	טז	הלכות תפלת מעריב	טז	שמירת הגוף על פי
טז	סדר הלילה	טז	הטבע	טז	סדר הלילה	טז	הטבע	טז	סדר הלילה	טז	הטבע
טז	הכנת שבת	טז	דברי האסורי' משום סכנה	טז	הכנת שבת	טז	דברי האסורי' משום סכנה	טז	הכנת שבת	טז	דברי האסורי' משום סכנה
טז	דין נתינת התבשילין לתוך	טז	הלכות צדקה	טז	דין נתינת התבשילין לתוך	טז	הלכות צדקה	טז	דין נתינת התבשילין לתוך	טז	הלכות צדקה
טז	ההנור בערב שבת ודיני	טז	הלכות חלה	טז	ההנור בערב שבת ודיני	טז	הלכות חלה	טז	ההנור בערב שבת ודיני	טז	הלכות חלה
טז	ההנור התבשילין לתוך	טז	הלכות כליהה	טז	ההנור התבשילין לתוך	טז	הלכות כליהה	טז	ההנור התבשילין לתוך	טז	הלכות כליהה
טז	ההנור והקאכלין ועל גבי	טז	הלכות סבילת כלים	טז	ההנור והקאכלין ועל גבי	טז	הלכות סבילת כלים	טז	ההנור והקאכלין ועל גבי	טז	הלכות סבילת כלים
טז	הכירה בשבת	טז	הלכות פת עכ"ם ובישולי	טז	הכירה בשבת	טז	הלכות פת עכ"ם ובישולי	טז	הכירה בשבת	טז	הלכות פת עכ"ם ובישולי
טז	עב חלקב:	טז		טז	עב חלקב:	טז		טז	עב חלקב:	טז	
באיוה אופן מיהר ליתן				באיוה אופן מיהר ליתן				באיוה אופן מיהר ליתן			
בע"ש מלאכה ולהשאיל				בע"ש מלאכה ולהשאיל				בע"ש מלאכה ולהשאיל			
ולחשבויר כלים לעכ"ם				ולחשבויר כלים לעכ"ם				ולחשבויר כלים לעכ"ם			
דין המפלה בספירה				דין המפלה בספירה				דין המפלה בספירה			
זמן הדלקת נרות לשבת				זמן הדלקת נרות לשבת				זמן הדלקת נרות לשבת			
ושיעור בין השמשות ומקום				ושיעור בין השמשות ומקום				ושיעור בין השמשות ומקום			
הדלקת הנרות עה חלק א:				הדלקת הנרות עה חלק א:				הדלקת הנרות עה חלק א:			
דין התפלות בשבת וי"ט				דין התפלות בשבת וי"ט				דין התפלות בשבת וי"ט			
דיני הקידוש והסעודות				דיני הקידוש והסעודות				דיני הקידוש והסעודות			
בליילה וביום				בליילה וביום				בליילה וביום			
דיני קריאת ס'ת בשב' וי"ט				דיני קריאת ס'ת בשב' וי"ט				דיני קריאת ס'ת בשב' וי"ט			
דיני הספירה				דיני הספירה				דיני הספירה			
הקדמה לאיסורי שבת				הקדמה לאיסורי שבת				הקדמה לאיסורי שבת			
קצת מציאות האסורות				קצת מציאות האסורות				קצת מציאות האסורות			
שבת				שבת				שבת			
ארבע רשויות לשבת				ארבע רשויות לשבת				ארבע רשויות לשבת			
איסור העברה והוצאה				איסור העברה והוצאה				איסור העברה והוצאה			
חוקף מחיצות לא סהני אלא				חוקף מחיצות לא סהני אלא				חוקף מחיצות לא סהני אלא			
משהוקף לדירה				משהוקף לדירה				משהוקף לדירה			
דיני הוצאה בדרך				דיני הוצאה בדרך				דיני הוצאה בדרך			
מלבוש והבשם				מלבוש והבשם				מלבוש והבשם			
דין אם נפלה דליקה				דין אם נפלה דליקה				דין אם נפלה דליקה			
דיני הוצאה				דיני הוצאה				דיני הוצאה			
דברים שצריכין ליוהר				דברים שצריכין ליוהר				דברים שצריכין ליוהר			
בבהמות חיות ועופות				בבהמות חיות ועופות				בבהמות חיות ועופות			
דיני מוקצה בשבת				דיני מוקצה בשבת				דיני מוקצה בשבת			
דין בטיס לדבר האסור				דין בטיס לדבר האסור				דין בטיס לדבר האסור			
דין עשיית הפציו בלא מלאכה				דין עשיית הפציו בלא מלאכה				דין עשיית הפציו בלא מלאכה			
ומלאכה ע"י עכ"ם				ומלאכה ע"י עכ"ם				ומלאכה ע"י עכ"ם			
דין מי שיש לו מיהוש בעלמא				דין מי שיש לו מיהוש בעלמא				דין מי שיש לו מיהוש בעלמא			
וחולל שוב או סכנה				וחולל שוב או סכנה				וחולל שוב או סכנה			
דיני חולל שיש בו סכנה				דיני חולל שיש בו סכנה				דיני חולל שיש בו סכנה			
דיני יולדת				דיני יולדת				דיני יולדת			
דיני עירובי חצרות				דיני עירובי חצרות				דיני עירובי חצרות			
דיני חזוין בשבת עה חלק א				דיני חזוין בשבת עה חלק א				דיני חזוין בשבת עה חלק א			
דיני עירובי תחומין				דיני עירובי תחומין				דיני עירובי תחומין			
דיני תפלת ערביה בס"ש				דיני תפלת ערביה בס"ש				דיני תפלת ערביה בס"ש			
ורדי הבדלה				ורדי הבדלה				ורדי הבדלה			
הלכות ר"ה וקידוש לבנה				הלכות ר"ה וקידוש לבנה				הלכות ר"ה וקידוש לבנה			
הלכות וי"ט				הלכות וי"ט				הלכות וי"ט			
דיני מוקצה ביום				דיני מוקצה ביום				דיני מוקצה ביום			
הלכות נשיאת כמים				הלכות נשיאת כמים				הלכות נשיאת כמים			
דיני הכנה מ"מ ראשון ליום				דיני הכנה מ"מ ראשון ליום				דיני הכנה מ"מ ראשון ליום			
שני או לחול				שני או לחול				שני או לחול			
דיני עירובי תבשילין				דיני עירובי תבשילין				דיני עירובי תבשילין			
דיני שמחת יו"ט				דיני שמחת יו"ט				דיני שמחת יו"ט			
דיני חול המועד				דיני חול המועד				דיני חול המועד			
דברים האסורים משום				דברים האסורים משום				דברים האסורים משום			
מרחא בחוה"מ				מרחא בחוה"מ				מרחא בחוה"מ			
דיני מקח וממכר בחוה"מ				דיני מקח וממכר בחוה"מ				דיני מקח וממכר בחוה"מ			
דיני הרשע ניסו				דיני הרשע ניסו				דיני הרשע ניסו			
דיני החיטין והקטח למצות				דיני החיטין והקטח למצות				דיני החיטין והקטח למצות			

מפתח

סימן	הלכות צניעות	סימן	דיני המים
קפח	איסור הוצאה זל ותקוני	קט	דיני הלישה ואפיית המצות
קפס	איסור יהוד	קי	הלכו' בדיקת וביטול המץ קיא
קצ	הלכות גדה	קיא	איוה המץ אסור להשהותו בפסח ואיוה
קצא	בדר קביעת הוסת ודין בדיקה לפני תשמיש ולאחר תשמיש	קיב	סותר להשהותו
קצב	דין פרישה סמך לוכת פרטי דיני הוספות ודין אשה שאין לה וסת	קיג	דיני ערב פסח
קצג	קבו	קיד	דיני סמירת המץ
קצד	קנה חלק ב' דיין ראתה דם מחמת תשמיש	קטו	דיני ע"פ שחל להיו' בשב' קטז
קצה	קנו	קטז	דיני הגעלה
קצו	קנו	קיה	קצת דינים מלוקטים לפסח קין
קצז	קנה	קיח	הכנת הסדר
קצח	קנה	קיט	סדר ליל פסח
קצט	קנז	קכ	הלכות ספירת העומר וימי הספירה
ר	קס	קכא	הלכות הענית צבור דינים מן שבעה עשר
רא	קסא	קכב	בהמו עד ת"ב
רב	קסב	קכג	דיני ערב ת"ב
רג	קסג	קכד	הלכות ת"ב
רד	קסד	קכה	דיני ת"ב שחל בשבת או בא' בשבת
רה	קסה	קכו	לעשות זכר לחורבן
רו	קסו	קכז	הלכות תענית יחיד
רי	קסז	קכח	דיני הדש אלול
ריא	קסח	קכט	הלכות ראש השנה
ריב	קסח	קל	דיני עשרת ימי תשובה
ריג	קסט	קלא	דיני ערב יוה"כ
ריד	קע	קלב	סדר ליל יוה"כ
ריז	קעא	קלג	הלכות יוה"כ
ריח	קעב	קלד	הלכות סוכה
ריט	קעג	קלה	דין ישיבת סוכה
ריז	קעד	קלו	הלכו' לולב ושאר המינים
ריח	קעה	קלז	דיני נטילתן וסדר ההקפו'
ריט	קעו	קלח	דיני הושענא רבה
ריכ	קעז	קלט	הלכות חנוכה
ריכא	קעז	קמ	סדר ארבע פרשיות
ריכב	קעז	קמא	הלכות מגילה
ריכג	קעז		הלכות משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים ומעורת פורים
ריכד	קעז	קמב	הלכות כיבוד אב ואם
ריכז	קעז	קמג	הלכות כבוד רבי וזקן ות"ח וזכה
ריכח	קעז	קמד	הלכות אישות
ריכט	קעז	קמה	מנהגי תענית חתן וכלה
ריכטא	קעז	קמז	מנהגי החופה
ריכטב	קעז	קמח	יהוד שאחר הקידושין
ריכטג	קעז	קמט	דיני ברכת המזון בנישואין ושמי' יתן וכלה
ריכטד	קעז	קמט	

קיצור שדחן ערוך א דין השבמות הבוקר

א דיני השבמות הבוקר. וכו' ד סעיפים:

א שויתי ה' לנגדי תמיד

הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים. כי אין ישיבת האדם והתנועתו ועסקיו והוא לבדו בביתו כמו ישיבתו והתנועתו ועסקיו כאשר הוא לפני מלך גדול. וכן אין דיבורו והרחבת פיו בהיותו עם אנשי ביתו וקרוביו כמו בהיותו במושב המלך. כי אז משנית בודאי על כל התנועות והדיבורים שהיו בתוקנים בראוי. כל שכן כאשר ישים האדם אל לבו כי המלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כמו שנאמר אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' הלא את השמיים ואת הארץ אני מלא. בודאי (ה) מיד תנוע אליו היראה וההכנעה מפחד הש"ת ויכוש מפניו (ל"ח ס"ו ה) :

ב וגם בשכבו על משכבו יזכר לפני מי הוא שוכב. ומיד כשיעור משנתו יזכור חסדי ה' ית"ש אשר עשה עמו שהחזיר לו את נשמתו אשר הפקידה אצלו עיפה. והחזירה לו חרשו ורגועה כרי לעבוד עבודתו ית"ש בכל יכלתו ולשרתו כל היום כי זה כל האדם. כמשה' הרישים לבקרים רבה אמונתך. פ' בכל בוקר נעשה האדם בריה חרשה ויורה בכל לבבו להשית' על זאת. ובעודו על משכבו יאמר מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי ישמתי בחמלה. רבה אמונתך. (ואעפ"י שעדיין אין ידיו נקיות יכול לומר זאת כיון שאין בו שם) ויפסיק מעט בין תיבת בחמלה לתיבת רבה. (כס וצ"ח י"ד אה"ט ס"ו ה) :

ג יהודה היוטא אימר היו עו כנמר וקל כנשר רץ כצב ונבור כארי לעשו' רצון אביך שבשמי'. עו כנמר. פירושו שלא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' ית"ש. קל כנשר. כננר ראות העין. לומר שתהא קל לעצום עיניך מראות ברע. כי הוא התחלת העבודה. העין רואה. והלב חושב. וכלי מעשה נוסף. רץ כצב. כננר הרגלים. שרגליך לטוב ירצו. ונבור פארי. כננר הלב כי הנבורה בעבודת הבורא ית"ה היא בלב. ואמר שתהיה לך בעבודתו ותתננר על היצר לנצחו כנבור המתננר על שוא. לנצחו ולהפילו לארץ (ל"ח ס"ו ה) :

ד לכן צריך האדם להתגבר בארי ומיד כשיעור משנתו (ואמר מזה לט וכו') יקום בדריות לעבודת הבורא יתברך ויתעלה קודם שיהגבר עליו היצה"ר בשענות ותואנה לכל יקום. ויתחכם עליו להשיאו בחורף אף תקום עתה בבוקר השכם והקור גדול. ובקיץ ישיאנו אף תקום מבטיך ועדיין לא שבעה משנתך. או בשענות אחרות וברומה. כי היצר הרע הוא דע הישב לציד בני אדם במהירות כל יקום. ולכן כל בעל נפש הירא וחרד לרבר ה' צריך להתגבר עליו ולא ישמע לו ואף אם יכבד עליו הדבר מפני כבודו הנקו ועצלותו ישים מנחתו רצון מלך מלכי המלכים הקב"ה וישים אל לבו כי אם היה קורא אותו איזה אדם לאיזה עסק שיריח בו כמון או לנכות דובו. או שהיה קורא אותו ושיציל את ממונו מן ההפסד כגון אם נפל דליקה בעיר וברומה. בודאי היה וריו לקים מיד מפני אהבת ממונו ולא ההרשל. וכן אם היה צריך ללכת לעבודת המלך היה קם בדריות ולא היה כתרשל פן יעלילו עליו. או כדי למצוא חן בעיני המלך. על אחת כמהובמה לעבודת מלך מלכי המלכים הקב"ה שיש לו להוחר לקום במהירות ובדריות. והמרגיל את עצמו בדרך הזה ארבעה או חמשה פעמים לא יכבד עליו אה"כ. והבא למהר כסיעתן לו (סדר סוס וסידור דרך היום) :

ה אם אפשר לו להשכים ולקום בחצות הלילה לעשות או תיקון חצות מה טוב כמו שנא' קומי רוני בלילה לראש אשמורות וגו'. וכמו שהקב"ה מקונן בעת ההוא שנאמר ה' ממרום ישאנו ונשמע

מסגרת השלחן

(בראשית) א (ה) מיד תגיע אליו היראה. ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה בעמיו זה עד שיגיע אליו וגם יכוב בהשוכה שלימה על כל עומתיו שהם המונעים מהגיע אליו היראה כמו שכתוב עונותיכם היו מגדילים וגו' (ח"ט כ"ט ספרי מוסר). והוא מזה עשה ממנין המנוח להיות יראה כש"ת על פניו תמיד לבחלי נחטא שנאמר את ה' אלסיך תירא ונאכזר מזה ו כל מקום וכל זמן. ובכל מין האדם וזהו אחת מן המצות החמידיות על האדם שלא יפסק חיוכו מעל האדם לעולם אפילו רגע אחד. ומי שנא דבר עבירה ליד חייב להעיר דמו ולהת' אל לבו בזהו הפרק שהקב"ה משיגה בכל מעשה בני אדם וישיב להם נקם כפי רוב המעשה. והעובר על זה ולא בת' לבו בזה בזהו שעות בטל עשה וז' שזו היא שעת קיום עשה וז' כיוון. ואולם כל ימי האדם וכל עומתיו בכלל המנוח לעמוד ארץ ומכר עליה

קיצור שדחן ערוך א ב דיני השכמת הבוקר

וממעתן קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נזרו. ואומר אוי לבנים שבענותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האמות. ואם אי"א לו לקום בהצות יתגבר עכ"ל לקום קודם עלות השחר. וכמ"ש דהמ"ע אעירה שחר. איז מעורר את השחר ואין השחר מעורר אותו. וגם לאחר הצות הלילה יכול לעשות תיקון הצות. ואח"כ יעסוק בתורה איש איש כפי יכולתו וישעור משניות קודם לכל דבר (נ"ל) וזכ"ל לנפש משה לומדת ביום) ואם אינו בר הכי (נ"ל) יעסוק בתהלים ומעשרות וספרי מוסר. תנא רבי הי"א כל העוסק בתורה בלילה שכנה כעניו שנא' קומי דוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נמת בני ה'. פ"י יתשכנה הוא או כנגדך. עוד אמרו ר"ל שכל העוסק בתורה בלילה נקרא עבד ה' כמ"ש כל עבדי ה' העומדי בבית ה' בלילות (ועין לק"ט סי' ט"ז) ובלילות הקצרות שאי אפשר לו להשכים ב"כ לכל הפחות יתאמץ לקום בעוד שיהיה לו זמן להכין א"ע ללכת לבית הכנסת להתפלל עם הצבור (ל"ח סי' ה') :

ומוצרי תהלים וכן שאר פרשיות בתורה נביאים וכתובים שאינם שגורים כפי הכל לאמרום בעל פה. אפי' מי שהוא יודע לאמרום בעל פה יש לו לחזקו שלא לאמרום בעל פה (פ"ה) וסוכא מותר (סי' מ"ב) :

י' יש למחות ביד האומרים תחינות שבמעשרות שמיטין בדרך אתה ה' שופע תפלה. אלא י' ש' לומר ברוך שופע תפלה בלא שם (נ"ל סוף סי' ק"ח) :

ב הלכות נטילת ידיים שחרית. וכו' מ' מקומים :

א' לפי שהאדם כאשר קם ממטתו שחרית הוא כמו בריה הדרשה לעבודת הבורא ית"ש. לכן צריך להתקדש וליטול ידיו מן הכלי כמו כהן שהיה מקדש ידיו בכל יום מן הכיור קודם עבודתו וספק לנטילה זו מן המקרא שנאמר ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחי ה' לשמיע בקול תודת וגו'. ועוד יש מעט לנטילה זאת לפי שבשעת שינה שנסתלקה כוונה נשמתו הקדושה בא רוח המוטאה ושוהה על גופו וכשנעור כושנהו מסתלק רוח המוטאה מכל גופו הו"ן מן אצבעותיו שאינו עובר מעליהם עד ששופך עליהם ג' פעמים מים בסירוגין. ואסור לילך ד' אמות בלי נטילת ידיים אם לא לצורך גדול מאוד (סי' ד') :

ב' ילביש מברוש הראשון את הטלית קמן שלא ילך ד' אמות בלי ציצית. ולפי שעדיין אין ידיו נקיות לא יברך עליו (סי' ח') :

ג' נטילת ידיים שחרית הוא בדרך זה. נוטל את הכלי ביד ימינו ונותנו לשמאלו ושופך תחלה על יד ימין ואח"כ נוטל את הכלי בימינו ושופך על יד שמאל. וכן יעשה ג' פעמים ושוב ליטלם על פרק הזרוע. אך בשעת ההקדושה קשרי אצבעותיו. ורוחץ פניו לכבוד יוצרו שנאמר כי בצלם אלהים עשה את האדם. וגם ירחוץ פיו כפני הריקן שכתבו שצריך להזכיר את השם הגדול בקדושה ובטהרה. ואח"כ מנגב ידיו. ויחדר לגב פניו יפה :

ד' צריך ליטול ידיו דוקא להקדש בלי. ואסור ליהנות ממי הנטילה מפני שרוח רעה שורה עליהם. וישפכם במקום שאין בני אדם הולכין :

ה' לא ינע קודם נטילה לא בפה. ולא בהושם. ולא בעינים. ולא באזניו. ולא בפי השבעת. (ה) ולא באוכלין

מסגרת השדחן

רחם הפנים

(א) הבאה"ם מביא בשם השו"ת חו"י סי' קע"ח שהתיר לומר תהלים בע"פ לסי' שרגיל בו. ובאמת שם בתשובה מביא שלא התיר רק במדינה ההיא ובזמן ההוא (וכ' במחש"ש דלפ"ד הת"י תרי"א בזהב) המסקנות וגם בזה כתב דיש לפקפק ואמנם הנה הריף ו"ל שם במקומו בס"י גיטין לא הביא כלל דף מילתא דדברים שבכתב אי אהר רשאי לאמון בע"פ רק בס"י

נטילה מ"ד מביא את הירושלמי דברים שנאמרו בפה בפה בכתב ככתב ע"ש. ומובא להרי"א דס"ד דאין איסור זה אלא דקרות כן בצבור וכדעת הרא"ש. וגם הרי"ב לא כתבו אלא בתל' תפלה פ"ב ה"ח כתבוהו שלא יקרא על פה שאסור לקרות שלא מן הכתב אצלו תיבה אחת (והטחמה לי) על הכ"י שלא דייק זאת דבע"כ גם הרי"ף והרמב"ם כהרא"ש ס"ל. וכן תמוה על החו"י שלא נתיח לזה) דכן לפע"ד מעיקר ההלכה היה נראה דיתיר בפ"ע כל ששגור בו מותר לו לומר בע"פ. ואולם הב"ח כתב דהשוקרין נזהרין שלא לומר ע"פ כלל אפילו לעצמם מטום דלפעמים אינו שגור כשיהם בפ"ע ולקנים דהשכחה גוברת בהם. וע"כ יש לזהר :

(ב) (א) ולא באוכלין. ולריך להזכיר הנשים ומעמדות. וטוב מעט תחנונים כזוהם מהרצות בלא כוונה (ש"ע ור"ש) :

ב' (ה) ולא באוכלין. ולריך להזכיר הנשים על זה צוהר כי רוב תיקון המאכלים הוא על ידן (באח"כ ר"ש פרמ"ג) וכן יש לזהר בשחרית שיתנו הקטנים ידיהם כי כול השם ככזה שמועטים במאכלים בלא נטילה (פרמ"ג וסידור דרך החיים ועיין ר"ש סי' ד') . וכדיעבד אם נגע באוכלין ה"ן לחוש (א"ל ס"ד) . יש לזהר שלא ליגע במלבושיו קודם נטילת ידיים (סד"ה ר"ש סימן א') וכל מדקדק במעשיו יזהר שמיד שיעור משנתו יטול ידיו

כתיב ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו. וכיון שצריך האדם להבדיל את השם בכל קרבו אסור לבדוק עד שיגלה את המרכיבים מצוה ופי' רגלים. ובבואו בקומו מפתחו הוא צריך לעשות צרכיו או לכל הפחות להשתחו'. על כן לא יבדוק ברכת ענפי בשער נטילה עד לאחר שיגלה עצמו. וירחיק ידיו עוד פעם א' ואז יבדוק ענפי ואשר יצא וברכת התורה וברכת אלהי נשמה וכו'.

מ' אלו דברים צריכין נט"י במים. הקם מן המטה. והיוצא מבית הכסא. ומבית המרחץ. והנוטל צפרניו. והמגלח שערו. (ה) והחולץ מעליו. והמשמש שטרו. והנוגע בכנה. והמפלה את בגדיו אפי' לא נגע בכנה. (ו) והחופף ראשו. (ז) והנוגע בגופו במקומות המכוסים. והיוצא מבית הקברות. והמלה את המת. או שנכנס באהל המת. והמטין דם (ט"ו) ד' ;

7

אחריו ויבואו להסדוף את עולמו לו נטילה להעביר רוח רעה שעליהן יטוב ש'אחור ויטוב' כדכ"ב
מפני שאפשר שחין רוח רעה מסתלקת מהידיים אלא ע"י שירוי ג' פעמים מהכל' (רו"ש): (ג) אלא
שכיסים ונטל ידיו בעור לילה. יבדק אז ברכת על נטילה ידיים ובלבד שיכסו מחצ' לילה ואח"כ
בדין שאל ברכת השחר (רו"ש בסידור): (ד) הניעור כל הלילה. או שיהי' יסן פחות מזה' ובימיו
לא יבדק על נטילה ידיים אלא יסן יותר מזה' נשמין שינה ערוא' ימנעם במקומות המכוסים
שנבגו קודם הנטילה ויבדק על נטילה ידיים לדברי הכל. כן כתב רו"ש בסידור. אלא בסד"ר
כתב בשם אליהו רבא דאם נגע במקום מטונף או עשה לרצו' לריק לבדק חף אם ניעור בלילה
(ה) והחולץ מנעלו. פי' בידיו (מג"א ורו"ש) כמו שכתבו האחרונים סי' קכ"ה דדוקא אלא
נגע בהם לריק נטילה ידיים ועיין במה שכתבתי לקמן סי' קל"ג סי"ח: (ו) והסופר ראשו
אלא אם נגע בשערות ראשו ולא חיבך הו' הספר בראשו ממש אין לחוש (באר הגולה ורו"ש) סי'
קס"ב קס"ד וכן כתבו אליהו רבא ורמב"ם כל' מ' סי' י"ח: (ז) והטונף בגופו במקומות
המכוסים. וכן בלואת האוזן ולואת האף (רמב"ם ורו"ש סי' ל"ב). ודוקא לחפזה לריק מים (בד"ק)
סי' י"ב סעיף ה' ו' עיין שם) אלא לחלוד תורה די בנקיון בשמחה בנרד או בעפר או בכל מין
דמקו' אלא שיש לו מים. כן כתבו מג"א ורו"ש שם וכן כתב הפרמ"ג שם ובמשפלות סימן ז'

ספירה

קיצור שלחן ערוך ג דיני רבישת בגדים

ג דין לבישת בגדיו והיוזכו. ובו ח' סעיפים:

א כתיב והצנע לבת עם אלהיך. לפיכך צריך האדם להיות צנוע בכל אורחותיו ולקטלבוש או פושט את חלוקיו או שאר בגד שעל בשרו וידקדק מאוד שלא לגלות את גופו אלא ילבישו ויפשיטו כשהוא שוכב על משכבו מכוסה. ואל יאמר הנני בחדרי הדירים ובחשכה מי רואני. כי הבה מלא כל הארץ כבודו. ובהשיבה באורה לפניו ית' ש. והצנועות והבושת מביאין את האדם לירי הכנעה לפניו ית' ש (פי' ז') :

ב אין הולכין בהוקות עובדי כוכבים ולא מתדמין להם. כמ"ש ולא תלכו בחקות העובדים. ונאמר יבהקותיהם לא תלכו. ונאמר השמר לך פן תנקש אחריהם. לא ילבוש מלבוש המיוחד להם לשום גאון. ולדגומא הא דאמרין בגמ' דאסור לישראל להתרומם להם. (ה) ומה ילמוד כל אדם לפי מקומו ושעתו. שהמלבוש העשוי ליהודא ופריצות לא יעשה הישראל בן. אלא מלבושו יהיו עשויין בענין המורה על הכנעה וצניעות. הכי אמרי' בספרי. שלא תאמר הלא הן יוצאין בארמון אף אני אצא בארמון. שהבגדים הללו דברי שחן וגאון הם ולא כאלה חלק יעקב. אלא דרכם להיות צנועים וענוים * (וי"ל סי' קע"ה) :

ג לא ילבוש בגדים יקרים. י' דבר זה מביא את האדם לירי גאון. ולא בגדים פחותים מאוד או מלוכלכים. שלא יתבוזה בעיני הבריות. אלא יהיו לו בגדים ממוצעים ונקיים (דע"ס פ"ס מה' דע"ס). לעולם ימכור אדם אפי' קורות ביתו וקצת מעצמיו להגדיל (ול"ל סי' ז') :

ד לפי שטעניו שהיכין הוא חשובה בתורה לענין עבודה ולענין בהן יד. ובתן הנל של מילואים ושל מצורע ולענין מצות הליצה. לכן בלבישה וכן בשאר דברים לעולם יקדים של יטין לשל שמאל. ובהליצת המנעלים ושאר בגדים יחליץ של שמאל תחלה (עמו נכונה של יטין) ואך לענין קשיה השמאל חשוב יותר מפני שקושרין עליו את התפילין. ולכן כשצריך לקשור יקשור של שמאל תחלה. כגון מנעלים שיש בהם קשיה נועל של יטין ואינו קשיה נועל את של שמאל וקשרו ואח"כ קושר של יטין. וכן בעאר בגדים :

ה יזהר מללבוש שני בגדים ביהד משום דקשה לשכחה :

ו אסור לילך ד' אמות או להוציא מפיו דבר שבקדושה בגילוי הראש. וגם הקמנים צריכין להרמילן. לבסוף ראשן כי היכי דתהייו עליהו אימתא דשמיא. בדמצינו כרב נחמן בר יצחק אימיה דרב נחמן בר יצחק אמרו לה כלדאי (חזנים בכוכבים) בריך גבאי הוה לא שבקתיה גלויי רישא אמרה ליה כמי רישך כי היכי דתהייו ערך אימתא דשמיא וכו' (שבת דף קנ"ז ע"ב) :

ז אסור לילך בקומה וקופה וגרון נטוי. בענין שנאמר ותלבנה נטויות גרון וגו' (ירמ' כ"ט). ומ"מ לא

לחם הפנים

מסגרת השלחן

סעיף קטן ט"ז דאסמא סגנונות המטופים

ולחן דברים המנויין כחן די לזברי תורה

ולברכות למתחילי נמי בעמ' חס לשון ר"ס סימן

צ"ל לעל סוף בשעת תפלת י"ח יכול ליטול

כס ולחן דברים הכנסת כמו שמוחר לחן דברים הכנסת וחפילו נמי במלכותי ומה די בקיון

עפר להזכרת השם או לדעת כמו שנתבאר בסו"ד וי"ז או יטולס ע"י בגד לפי שמשותח חס

רעה שפורה על הידים הנוגעים בכסח לחן עקין מועיל להג' כשיה' בנשים כמו שנתבאר בסיומן

ד' עד כלן לשמו. ובחיי"א כהנז דבכל זה ירחק ידיו לתלמוד תורה חס יס לו מים מנומניסותם

לחן לו יקנה ידיו. וכנה עוד הפרמ"ג בסו"ד ד' שם דסדברים המנויין כלן סיון דסס מבוס

חוס רעה והלו למתחילי לחן כל הכרח עד כחוס וכל הפחות עד קשרי אלכסוס וכן כחז

בסידור דרך החיים בשמו דחפילו לא נגע רק בלחש קטנס לחן כן. חלל בספר וסוד להזכרת

חלק ח' לחן מן הכסח בשם נוחות ברכה דחוסף ברחשו ונגע ברגליו חסח חלל מוסס נקיות ואס

ק לחן לחן לנקות בזה חלל מוקוס ענגע לפי דבריו. ונהנז עוד וקס מתמסס וסחלך בן המהס

וססמסס מוטו לחן ג' פעמים וכן יס לעשות בליחה מביה סכסח חלל מילת מנעלים ומרחן

ופרטים לחן לחן ג' פעמים עד כלן דבריו. ויס מוהנין גס בזה ג' פעמים :

(נח) ג' (ה) ומה ילמוד. וני בזה קרוב למנוס ולחן לזכר במלכותיה ולדמות נהס

מותר בכל (ס"ע בורח דסס סימן קמ"ה וטיון שס ביהת יוסף) (א) :

י' ב"ה בספ"ג דאין ג' דגס בדיבור צריך להיות מובדל :

מנהגת כהרב הגאון המפורסם חר"ק ובין פאר הדור

מה' ישראל יהושע שליט"א האבד"ק קובנא :

(א) ובדיבורו. עין ירושלמי פרק קמא דשבת גבי' י"ח

דבר. דלא כפירוש הפני משה :

פ קיצור שרן ערוך ג דה דיני לבישת בנדים

לא יכוף ראשו יותר מראי אלא במדה בינונית בכדי שיראה את הבא כנגד פניו. וגם יראה מדרך כך רגלו (כ"ו נספח הילאס) גם ממחלכו של אדם ניכר אם חכם ובעל דעה הוא או שוטה וסכל. וכן אמר שלמה בחכמתו וגם בדרך כשהסכל הולך לבו חסר ואמר לכל סכל הוא. הוא מודיע לכל על עצמו שהוא סכל (רמב"ם סס):

ח יש לזהר שלא ילך איש בין שתי נשים. ולא בין שני כלבים. או שני חורים. וכן לא יניח האנשים שהלך ביניהם אשה או כלב או חור (פמ"ס דף ק"א):

ך הנהגת בית הכסא ודיני ברכת אשר יצר. וכו' ה' סעיפים:

א יתגיל את עצמו לפנות ערב ובוקר שהוא זריזות ונקיות. אם אינו יכול לפנות ילך ד' אמות וישב ויעמוד וישב עד שיפנה. או יסיה דעתו מדברים אחרים. המשהה נקביו (ה) עובר משו בל השקצו. ואם משהה מלהטיל מים בעת צרכו עובר גם משום לא יהיה בך עקר (ס' ז' ג'):

ב יהא צנוע בבית הכסא. לא יגלה את עצמו עד שישיב. וגם או יצמצם שלא לגלות רק מה שמוכרח לו לגלות שלא לטנף את בגדיו. וזהו בלילה כמו ביום. אם נפנה במקום מגולה (ג) שאין שם מחיצות יכוין שיהא פניו לדרום ואחוריו לצפון או איפכא אבל בין מורה למערב אסור. ולהשתין מותר בכל ענין. לא יפנה בפני שום אדם. אבל להשתין מותר. אם צריך לכך משום דאיכא סכנה אם יעצור את עצמו. ומ"ס יש לו להסתלק לצדדין:

ג לא יפנה בעמידה. ולא יאנוס לרחוק עצמו יותר מראי שלא יתקן שיני הכרסות. ולא יסתר לצאת מבית עד אשר ברור לו שאינו צריך עוד. וכשמטיל מים בעמידה ישנוח שלא יתנוו על מנעליו ובגדיו. (וע"ס ס' ק"ה) (ס' ג'):

ד בבית הכסא אסור להרהר בדברי תורה (פלגוס ס' כ') לכן בהיותו שמה טוב שיהרהר בעסקיו ובחשבונותיו שלא יבא לידי הרהור תורה או הרהור עבירה ח"ו. ובשבת שאין להרהר בעסקיו ירהר בדברים נפלאים שראה ושמע וכדומה (* ס' כ'):

ה בכל פעם שנפנה או שמטיל מים ואפי' רק טפה אחת (ג) ירחיץ ידיו במים ויברך ברכת אשר יצר. אם הטיל מים או נפנה ושכת מלכוד אשר יצר. ואח"כ שוב הטיל מים או נפנה ונזכר שבראשונה לא בירך. אינו צריך לברך רק פעם א'. ומי ששותה סם המשלשל ויודע שיצטרך לפנות כמה פעמים לא יברך עד לאחר תצור (ס' ז'):

ה נקין המקום דבר שבקדושה. ובו יד סעיפים:

א כתיב וכסית את צאתך כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך וגו' והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר וגו'. מכאן למדו רז"ל שכל מקום אשר ה' אלהינו מתהלך עמו דהיינו כשאנו עוסקים בדבר שבקדושה כגון ק"ש תפלה תורה וכדומה צריך להיות רמחנה קדוש שלא תהא צואה מגולה שם ושלא יראה דבר ערוה כנגד פניו של אדם הקורא או מתפלל (ס' ע"ד):

ב ואפילו להרהר בדברי קדושה במקום צואה או מי רגלים או כל דבר שהוא כסורית אסור עד שיכסה אותו כמו שנא' וכסית את צאתך. או (ה) שיטיל לתוך מי רגלים של פעם אחת

רחם הפנים

מסגרת השדה

י בש"ע צד הגאון בעל התניא זצ"ל כתב ומי שאינו אוספים ומקנה באצבעותיו ממש לא יקנה ביד יסין וכו'. ולא ידעתי מאי היה דא ולפי פשוטה הענין נראה דגם כשמקנה בנייר וכדומה לא יקנה ביסין. הרי אנו רואים שגם כמי חת"ל היה הדר יקנה על איזה דבר ולא באצבעותיו ממש אשר על כן התנו למשל אכנים בשבת (שבת דף ס"א ואורח רס"י ש"ג) וכן אסרו לפנות בשדה ניר בשבת משום גזירה שמה יבא דאשווי גזומה. וא"כ תמה על עצמי וכו' ר' יהושע ור' עקיבא (ברכות דף ס"ב) קתני באצבעותיהם ממש שלא כדרך כל הארץ. והנה באישר פלגלו האחרונים ז"ל. והפוס' ג' במש"נ כתב וספק דרבנן באין ברירה אף כה"ג לקולא. ומאמי אין ברירה יקנה בנייר וכדומה. איז ס"ל דגם ככה"ג לא יקנה ביסין. וכן יש להוכיח מהן דארח ס' מ"ג אוחזן ביסין וק"ל:

בערותו אינו צריך ליטול ידיו כלל. מ"מ נכון להעמיד עלמו עד כדי שיעור הינך פרסה אין צו משום כל השקצו ולא משום סכנה בין בקטנים בין גדולים (ר"ס): (ב) שאין שם מחיצות. ואם יש מהיכל ללד מערב מותר לפנות סמוך למחיצה אם מחזיר אחוריו למערב. ואם המחיצה ללד מזה מחזיר אחוריו למזרח (ר"ס) וכן משמע במג"א. וחז"ל ד' אמות נוקרי סמוך למחיצה (פמ"ג): (ג) ירחוק ידיו. המטיל מים ולא שיפסק בידיו הניעלות אם מזה שלא ליגע בערותו אינו צריך ליטול ידיו כלל. מ"מ נכון להעמיד עלמו עד כדי שיעור הינך פרסה אין צו משום כל השקצו ולא משום סכנה בין בקטנים בין גדולים (ר"ס):

ה (ה) שיטיל כיו רביעית מים. והוקף צבת אחת ט"א לאו כפי קמח קמח כמל פרמץ

קיצור שדה ערוך ה דיני נקיון המקום לדבר שבקדושה

אחת רביעית מים *) לא שגא היו הם בכלי תחלה וגוהן עליהם מים ולא שגא היו המים בכלי תחלה (ואם היו המים רגלים בעיני המיוחד להן לא מהני להו מים כדלקמן סעיף י). ולמי רגלים של שני פעמים צריכין ב רביעית מים וכן לעולם. ואפי' אם נבלעו המי רגלים בקרקע או בבגד כל שיש שם עדיין (ג) קצת לחלוהה מהם צריך לשפוך שם מים (ע"ז ע"ז ע"ז פ"ב ס"ב פ"ה) (וע"ל סימן פ' ס"ג):

א אם יש צואה על בשרו אע"פ שמכוסה בבגדיו אסור בדבריו קדושה. שגא' כד עצמתי תאמרנה ה' מי כמך. בעינין שיהיו כולם נקיים. ויש מקילין בזה. אבל (ג) הנכון להחמיר. (מי שישלו מולי הסחורים ע' מנ"א כ"י ע"ז סק"ה שהביא משנת הדג"ז בזה וז"ל בזה"ס ע"ז ובסוף דברי המג"א שכתב ואין לו הקנה הוא ס"ס ול"ל ואינו צריך חקנה. ע"ד אפרים). (וע"ל סי' כס"ה סעיף י):

ד צריכין ליותר שבכל מקום שיש להסתפק שגא יש שם צואה או מי רגלים לא יאמר שם שום דבר שבקדושה עד שיבדוק את המקום (ס"י ע"ז). ואין להתפלל בבית אם בעליה יש מקום מטונף (פרמ"ג סי' ק"ד משנ"ס סק"ה):

ה צואת אדם אע"פ שאין לה ריח רע. וכן צואת החול ונמיה וצואת התנול אדומי (עגליש סג"ר לנדיק) מרחיקין מהן. ושאר צואה (ד) של בהמה היה ועוף כסחמ"א אינה מסרחת ואין צריכין להרחיק מהן. (ה) אבל אם מסרחת וכן נבלה המסרחת וכל דבר המסרחת מחמת עיפוש.

דחם הפנים

יב

מסגרת השדה

(פרמ"ג בשם פוסקים): (ב) קצת לחלוהת מהם. היינו שגא טופח על מנת להטפוח כגון שלש מניח ידו עליהם תעלה בה לימות שלש וינחה על ד"ר אחר יקבל ממנה לימות (רמ"א ור"ש א"ר פרמ"ג סד"כ). וכאן אין צריך רביעית מים כיון שהמי רגלים נכלטו בקרקע או בבגד ולכן אם חזר ומטפוחו במים דיו (מג"א ור"ש סי' ש"ב ויד אפרים ור"ש סי' ע"ז וחי"א כלל ג'). ובשבת אסור לשפוך מים על בגד שיש עליו מי רגלים ואפי' ליטול ידיו עליהם אסור (שם): (ג) הכוון להחמיר.

וה"ה בש"ז שעל בשרו. (וע"ל סימן קס"ה סעיף י) בלחם הפנים. יסור בבגדיו שיהיו נקיים מלאה ומע"ז ולא אם אפשר להחליף הבגד ולא לרחו מותר בדבר שבקדושה אם האוהא או הכ"ז מכוסה (עיין באחרונים סימן ע"ז) ועיין בזה שכתבתי לקמן סימן קל"ג סעיף י. ומ"מ אם נדבק בסגדלו לוא אסור אע"פ שגדנך מתחתיו וז"ל מכוסה (ש"ע ור"ש וסד"כ

י' לשון הר"ף ז"ל. וכן הלכה לא שגא בתחילה ולא שגא בסוף עד כאן. ובתב"ה ז"ל זה לשונו. ולא אמרו ר' ראשון ראשון בסוף כיון דמטיל אותו בבה אחת עכ"ל. והביאו הסרישה. ובתב"ה הפרי מדרים משמע דוקא בבת אחת הא לאו הכי קמא קמא במיל ע"ה המי רגלים היו תחילה עכ"ל. ולפי עניות דעתי צריך עיון גדול (א) מהיכן יתיר לומר בענין זה דהיו מילוא דרבנן קמא בשל: והנה הרשב"א ז"ל כתב. והלכתא כרבי וזכאי ובין בתחילה בין בסוף צריך רביעית כו'. ולא אמרינן כפי הא ראשון ראשון בשל דהא מי רביעית בתוך מי רגלים מרחבים בשלים הם סן הרין אלא שהקילו חכמים בדבר האויל ומי רגלים עצמן שלא כנגד העומד מדרבנן כו'. עכ"ל. וגראה מדבריו דגם לענין בסוף לא אמרינן כפי הא ראשון ראשון בשל. ואף שלא מילין בבת אחת אלא גם בסעט סעט מצטרפין לרביעית: שוב ראיתי בב"ח אגרת הי"ס סימן ש"ב שכתב וזה לשונו. ומשמע זה היתר באשה וכו' פירוש היתר לה שחטלה ידיו במים ולקח ידיו בבגד במקום השולכלן בסי רגלים כדי שהמים שעל ידיו יהיו בסמלים המי רגלים. ואע"פ דאין ספק שאין במים שעל ידיו כדי לבלול המי רגלים (דהיינו רביעית) חטול ידיו כמה פעמים זו אחר זו ותקנתו באיזה מקום שאין זה דרך ליתן וכו' עכ"ל. וע"ל פי דרכו למדנו דלא בעינן רביעית בעצם אחת. וצריך עיון:

חגהות סהרב בעל המחבר ספר מסגרת השדה (א) מתיב היתר לומר כו'. לפי ענ"ד לא קשה מדי דכיון דהצריכו רבנן להטיל רביעית מים בודאי הוא

וחי"א) ולכן צריך ליחזר מאוד לקח היטב המנועל קודם ק"ש ותפלה וכל דבר שבקדושה (שלקן שלמה): מי שבגדו מטונף קצת ואין שם ממשות לוא לא לכלוך בעלמא וז"ל ויבשה וכלך ריחה נותר בדבר שבקדושה אע"פ שז"ל מנוגה (ר"ש סימן ע"ז וסימן ש"ב וכן דעת רבינו יונה ומג"א סימן ע"ז ועיין פרמ"ג שם וכן כתב בספר שלחן שלמה): במדיניותו מאלכילין לקטנים כיוסין (שקורין יקער לעקוד) עם חלב כשהם פחותים הרבה מבני שנה ושומעתי מכמה אנשים שהקטנים יכולים לכולל מכסין זה כזה חף אם הם עדיין בני רביעית שנה או יותר קצת. ולכן צריך להסיר ק מלאכתו וממ"ד כשהגיע לכל רביעית שנה כמבואר הדין באו"ח סימן פ"א ע"ש: (ד) כל בכהמה חיה ועוף. ויש אומרים שגא חיותה מה' מיני דגן צריך להרחיק מלאכתם (פר"ח ופמ"ג כ"ש אומרים שבאו"ח שמיא בית יוסף סימן ע"ט. אכן מדהשמיטו הס"ע ויחזר האחרונים ש"מ דלא סבירא לכו ק). ומ"מ בעופות קטנים בבית שאין אולכין בית בכדי אכילה פרם אין צריך להרחיק מלאכתם (פמ"ג): (ה) חל"א אם מסרחת כ"י כמו מן האוהא. דהיינו ד

קיצור שרזן ערוך ה דיני נקיון המקום לדבר שבקדושה י

כ' (ל' של הרגולין*) מרחיקין מהן וכן מרחיקין ממים סרוחים ומי משרה ששורק בהן פשין או קנבוס סזמן מסריחין וצריכין להרחיק מהן כמו מן הצואה (ט"ז ט"ו) :

ו' עד כמה מרחיקין. (ו) היתה הצואה מאחריו צריך להרחיק ממקום שכלה הריח ד' אמות. ואפילו אם אינו מריח צריך להרחיק שיעור זה כאילו היה מריח. ואם אינה מטרחת ד' אם מרחיק ממנה ד' אמות. ואם היא כלפניו צריך להרחיק ככלל עינו. ואפילו בלילה צריך להרחיק כשיעור שהיה יכול לראותה ביום. ואם היא מן הצדדין (ז) יש להחמיר כאילו היתה בפניו. ויטה את עצמו כדי שתהא לאחוריו (ט"ז ט"ו) :

ז' בית שמתפללין בו בצבור נמצא שם צואה. אעפ"י שהיא אחריו הש"ץ ורחוקה ממנו יותר מד' אמות ממקום שכלה הריח. מ"מ צריך הוא לשהוק ולהתנתן עד שיוציאה או יכסה. מפני שאי אפשר שלא תהא לאחד מן הצבור הוד ד'א ממקום שכלה הריח ואסור לו לשטות ולכוין למה שאומר הש"ץ (ט"ז) :

ח' מי שהתפלל ומצא אה"כ שיש שם צואה. אם המקום ההוא היה ראוי להסתפק בו שמא יש שם צואה והוא פשע ולא בדר. כיון דתפלה ש"ע היא במקום קרוב הר"ל זכה רשעים הועבה וצריך (ה) להזדרז ולהתפלל ש"ע. וכן ק"ש שהוא מדאורייתא ואין בו חשש ברכה לבטלה הוזר וקורא אבל בלא הברכות. וכן שאר ברכות שאמר שם ואפילו ברכה המזון אינו הוזר ומברך. ואם אין המקום ראוי להסתפק בצואה דאז לא פשע אפי' בתפלה יוצא בריעבד. ואם נמצאו מי רגלים אפי' המקום ראוי להסתפק יוצא בריעבד גם בתפלה (ט"ז ט"ו קט"ז וט"ז) :

ט' יצא ממנו ריח כלטטה אסור בדבר שבקדושה עד שיבילה הריח. ואם יצא מהכירו ג"כ

מסגרת השלזן רחם הפנים צריך

הוא מטעם כדי שיהיה דבר חשוב לכלל המי רגלים. כדמצינו בכמה מקומות שצריך רביעית. וממילא צריך שיהיה גם כן בבית אחת כדמצינו בכל המקומות שצריך רביעית בבית אחת. ובמבואר באיזה חיים סימן ק"ס לענין נטילת ידים שצריך רביעית מים מסונס בהכיל. ובסימן קט"ב שם מבואר כמה חילוקי טהרה בשופך רביעית מים כאחת עד ידו. וזה לשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות (ברכות פ"ג) מי רגלים אם השתך עליהם רביעית מים בבית אחת מותר לו לקרות קריאת שמע אצלם עכ"ל :

וזה שהקשה המחבר בגליון מדברי הב"ח. ויש לומר דמה שכתב הב"ח שאין כמים שעל ידיה כדי לכלל המי רגלים. אין בזה חילוק לרביעית כמו שהענין המוכר. דהרי האחרונים מכירי להו דרי אסור ומטפחיו במים כיון דהם רגלים נכ"עו בבגד דברסמך במסגרת השלזן סק"ב. ומה לנו לעשות פלוגתא רחוקה בין הב"ח ואחרונים ז"ל. גם אין סברא כלל לפרש דעת הב"ח שצריכה ליטול ידיה כל כך פעמים וזקנה עד שיערף מה הקנות לרביעית. אלא יש לומר כוונת הב"ח כעין מה שכתב הפרי מגדים כשמטיל מקצת מי רגלים במקום אחד ומקצת במקום הב' די כשהיה רק כנגד מים. או כסו שכתב הרמב"ם צ"ב סימן ק"ב דאם אין במי רגלים רביעית א"צ רביעית מים לבטלן וכמו ברוב מים. וזה יש לומר גם כן כוונת הב"ח שבקנינה פשע אחר אין בו כדי לבטל המי רגלים רק בקנינה אחת פעמים. אבל כשהמי רגלים הם בעין וצריך רביעית לבטלן לומר דהם הב"ח מורה שצריך רביעית בבית אחת כדי שיהיה דבר חשוב לבטלן וכנ"ל. והא שכתב מה דמפורש בדברי הרמב"ם בפירוש המשניות ורבינו יונה והפרישם והפרי מגדים שצריך רביעית בבית אחת סמך שישעט הרמב"ם והב"ח :

י' כ"י ח"י אדם הוסף דיר של בחסות. וכבר כתבתי שם בהערהו ליתא בפוסקים. וגם לא רבי' לזה של הרגולין :

למות ממקום שכלה הריח כאלוה אדם דכסעיק ח' (בית יוסף שלזן ערוך סידור דרך החיים פמ"י) ודעת מג"א ור"ש ללוה שאל בהמה חיה ועוף שיש להם ריח א"ל להרחיק אלא עד מקום שכלה הריח ולא יותר. וזהו רע היינו שדרך בני אדם להטער מאוזה הריח (מג"א פמ"ג סד"ה חיי"א) : (ו) היתה האוה. ומן מי רגלים לריך להרחיק כמו מג"א (ש"ע ור"ש סוף סימן ל' וסידור דרך החיים) עד ליטול לחוק רביעית מים כלעיל סעיף ב' עין שם : (ז) יש להחמיר. והדדן שלפניו כלפניו דמי (מג"א ור"ש וסד"ה). היתה האוה כהדר אחד וכוא כהדר אחר חפילו הפתח פתוח ביניהם וכוא יוצא ח"ל הפתח בסמוך לה מותר בכל דבר שבקדושה אם חין ריחה מגיע אליו. ויעלים עינו ואיטה לדדקן כדי שלא יראה חותם (ש"ע ור"א ור"ש). ואם ריחה מגיע אליו לריך להחיק עד מקום שכלה הריח וא"ל יותר (סד"ה וכן נראה דעת מג"א ור"ש סימן ע"ט והפרי מגדים סד"ה ט"ט). ויש לומר דמ"ל לרחיק ד' המוח ממקום שכלה הריח (חיי"א). יצוין בית יוסף ואחרונים אם לריך להרחיק ד' למות מריח ש' לואה מכוסה שיש כזה ג"כ פלוגתא ומ"מ כזה יש להחמיר יותר (עין בספר משנה

צורה סימן ע"ט צביאור הלכה ובהקדמה שם ובסידור דרך החיים סעיף י"ח כ"ט) : (ח) לחזור ולהתפלל ש"ע. ואם אינה נאח אדם דוקא להו שאינה הוד ד' למות חין לחזור ולהתפלל כהדר חוכה (עין בסידור דרך החיים ושמע אדם ואחרונים סימן ט"ז וס"א ט"ז)

קיצור שכתן ערוך ה דיני נקיון המקום לדבר שבקדושה

צריך להמתין. רק אם הוא עוסק בלימוד תורה (פ) אינו צריך להמתין בשביל ריח שיצא מחבירו (פ"ט):

י גרף של רעי ועביש של מי רגלים. אם הם של הרם או של עץ (י) דינם בבית הכסא. ואע"פ שהם נקיים ואין להם ריח רע ואפילו נתן לתוכן מים או שכפאן על פיהם לא מהני ואפילו נתנן תחת הכסא לא מהני (דמנחם גלנו אין מנחה) אלא צריך (יא) להוציאן מן הבית או לכסותן. ואם הם של מחכות או זכוכית. אם הם רחוצים יפה ואין בהם ריח רע אין צריכין להרחיק מהם. פי חזיר כיון שדרכו לנקר בצואה דינו כגרף של רעי ואפי' עולה מן הנגר אין הרחיצה מועלת לו (פ"ז פ"ז):

יא בבית המרחץ ג"כ (יב) אסור לדבר או להרהר בשום דבר שבקדושה. ואסור להזכיר שמות המיוחדין להקב"ה אפילו בלשון הול (כגון גלגל גלגל או כונא כגלגל פולק וכו') בבית המרחץ או בכיבאות המטונפות. וכן אסור ליתן שם שלום לחבירו. כי שלום הוא שמו של הקב"ה שנאמר ויקרא לו ה' שלום. ואדם ששמו שלום יש אוסרין לקרותו שם בשמו. ויש מתירין כיון שאינו מבין על ענין השלום אלא להזכרה שמו של אותו אדם. וכן נוהגין להקל. וירא שמים יש לי להחמיר (פ"ז פ"ז):

יב אסור לדבר דברי תורה וקדושה נגד ערוה בין שלו בין של אחר (יג) ואפילו מקטן וקטנה (דק לנודק מלש מילס מזהר לנדר נגד ערוה ההיגוק) ואפילו אם עוצם עיניו שלא לראות את הערוה לא מהני כיון שהוא נגדו. אלא יטה פניו וגופו מכנגדה:

יג גוף האשה כל מקום (יד) שדרכה להתכסות אם נתגלה שם שיעור ספה. וכן (טו) שערות של אשה נשואה אשר דרכה לכסותן אם נתגלה קצת מהן חשוב כמו ערוה לגבי איש. ואין חילוק בין שהיא אשתו או אשה אחרת אבל לגבי אשה לא חשיבי כמו ערוה. קול וזמר מאשה חשוב ג"כ כמו ערוה. ואם בשעת הדחק שהוא שומע נשים מזכרות ואי אפשר לו למחות לא יתבטל משום זה מק"ש ותפלה ותורה. אלא יתאמץ לכיון כל לבבו להקדושה שהוא עוסק בה ולא יתן לב עליה (פ"ה):

יד אם לבו רואה את הערוה (פ"ז) שלו. אע"פ שהערוה היא מכוסה כגון שהוא לבוש בחלוק ג"כ אסור לו לומר כל דבר שבקדושה אלא צריך (יז) להיות לבוש במכנסים שהם מדובקים על גופו. או שיאזזר באיזור או יניח זרועותיו על החלוק כדי להפסיק בין לבו לערותו. (יח) ואשה אינה צריכה לזאת (פ"ז פ"ז):

קצת

בסגרת השדה

וע"ש שד לפנין לזאת קטן בדיעבד): (ט) ח"ל להמתין. מפני שהוא דבר שאי אפשר ליחזר ממנו שהתלמידים שבבית המדרש קאמס גורסים בלילה וקאמס ישינים ומפיהם בתוך השנים לפיכך לא גזרו על כלל הצירו לדברי תורה אבל לקרות ק"ש או להחפיל גזרו חפ"ו על כל חבירו עד שיכלה הריח כיון שגלוס אפשר לו לילך למקום אחר לקרות או להחפיל שם (ש"ע ור"ש):

(י) דינם בבית הכסא. שצריך להרחיק ממנו (ועיין בלחזורים סימן פ"ג הרבה חלקי דינים בזה). ואם הם מיוחדים גם כן לתשמיש אחר כגון לשפון לתוכן שופכין אין דומים לבית הכסא ולכן מותר אם אין בהם לזאת ולא ריח. ור"ה חפ"ו כלי המיוחד להכתיב בלבד אלא בכל פעם שמתין נותן בחוכו רביעית מים לבטלן שמוחר (מג"א ור"ש וסד"ה):

(יא) להזיק מן הבית. בית שיש בו לזאת או מי רגלים או גרף או עניי מותר לקרות בו בר שבקדושה כשמרחיק מהם ד' אמות מלחציו ואין אומרים שכל הבית הוא כד' אמות (י"ט ולבושי שרד ור"ש): (יב) אסור לדבר. ואם שאל לו אדם דבר הלכה אסור לומר לו אין משיבין במרחץ (מג"א ור"ש). אם נזדמן לו להפריש מדבר איסור במרחץ או בבית הכסא מותר לומר לו חפ"ו בלשון כוראש שאסור לעשות כך (ש"ע ומג"א ור"ש): (יג) ואפילו מקטן. ויש מחזירים כנגד ערוה קטן כל זמן שאינו ראו לביאח דהיינו עד שיהיה בן ט' שנים ויום אחד וכן עיקר (רמ"א ומג"א ור"ש וסד"ה): (יד) שדרכה להתכסות. ולכן צריך ליחזר שלא לדבר דברי תורה וקדושה נגד האשה בשעה שמניקה ומגלה דדיה ואפילו היא חשטה (חי"א):

(טו) שערוה של אשה. אבל מותר לדבר בדברי תורה וקדושה נגד שערוה של נשים שרגליהן לזאת מחוץ לזמנת בקצת ארצות (רמ"א ור"ש וסד"ה): (טז) שלו. עיין במה שכתב ר"ש סימן פ"ד סעיף א': (יז) להיות לבוש. צריך ליחזר שלא יגע בגיד בירכוהו או בשאר אבריו בשעה שהולך ק"ש או מחפיל (ש"ע ור"ש וסד"ה): (יח) ואשה ח"ל לזאת. לפי שערותן למטה מאד ואין

קיצור שלחן ערוך ו דיני ברכות וביה וב"ש ואמן

א קצת דיני ברכות ודיני ביה וב"ש ואמן . ובו י"א סעיפים :

א קודם שיברך איזה ברכה צריך הוא לדעת איזה ברכה שהוא צריך לברך . כי שבשעה שהוא מזכיר את השם יתברך שהוא עיקר הברכה ידע מה שישם . ואסור לעשות שום דבר בשעה שהוא מברך . ולא יברך במהירות אלא (ה) יכוין פירוש המלות (ס' ק"ל ונח"ל) . וז"ל ספר חסידים . כשהוא נוטל ידיו או שמברך על הפירות או על המצות השונות בפי כל אדם יכוין לבו לברך בשם בוראו אשר הפליא חסדו עמו ונתן לו הפירות או הלחם . ליהנות מהם וצוהו על המצוה . ולא יעשה כאדם העושה דבר במנהג וכוציא דברים מפיו בלא הניין הלב ועל דבר זה חרה אף ה' ושלח לנו ביד ישעיהו ואמר יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה . אסר הקב"ה לישיעה ראה מעשה בני כי אינו אלא לפנים ומחזיקים בה כאדם שמחזיק ונוהג מנהג אבותיו בידו . באים בביתו ומתפללים לפני תפלות הקבועות כמנהג אבותיהם לא בלב שלם . הם מנקין את ידיהם ומברכין על נטילת ידיים ובוצעין ומברכין ברכת המוציא . שותים ומברכין כמו ישרהר שגור בפיהם . אף בעת שהן מברכין אינן מתכוונין לברכנו . לכן ע"כ חרה אפם ונשבע בשמו הגדול לאסור חכמת חכמיו היודעים אותו וטוביכם אותו במנהג ולא בכוונה . דכתיב בתריה לכן הגני יוסף כו' ואברה חכמת חכמיו כו' לפיכך הוזהרו חכמים על הדבר ואמרו עשה דברים לשם פועלם וכו' עכ"ל :

ב כשהוא מברך יהא פיו נקי מן הרק וגם שאר דבר לא יהא בתוך פיו . שנא' ימלא פי תהלתך (ס' קע"ז ונח"ל) :

ג (ג) אסור להוציא שם שמים לבטלה . וכל המוציא ש"ש לבטלה עובר על מצות עשה דכתיב את ה' אלהיך תירא וכתיב אם לא תשמור וגו' ליראה את השם הנכבד והנורא . והוא מכלל היראה

מסגרת השלחן

לכן רואה את הכערה (מג"א ובזה"ט ור"ש) ועיין לקמן סימן קס"ב סעיף ח' :

(לד) ו (ה) יכוין פירוש המלות . ולריך ליזהר מאוד בכוונת הברכות דים חומרים דלף בדיעבד לא ילא אם לא כיון (ומ"מ לא יחזור ויברך דספק ברכות להקל) . ומיבט עיקר בברכה כן ברוך ה' ומלכות ועיין שמברך עליו כגון בורא פרי האדמה או שכל נהיה בדברו וכן בברכות המלות אבל שאר נוסח הברכה בברכות הארוכות אינן מעכבות כוונתן כל כך . ונ"מ ברכה שפותחת ומחמת בברך מעכבת כוונתה בפתיחתה ובחתימתה (ר"ש ס' קפ"ה) ור"א להרגיל את עלמו לומר הברכות בקול דם כי הקול מעורר הכוונה (ש"ל ובזה"ט ס' תרמ"ג) ויש עוד דברים שמעכבין כוונתן והם חמירת חזונו ומקומן וברייתא דר' ישמעאל ופסוק פותח את ידך ופסוק שמע ישראל וברך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ובהרע נדרים דערב ראש השנה וחמירת בדין עירובא יהא שרי לגא כו' אלל עירוב תבשילין וחמירת כל חמירתא אחר בדיקה החמין ואחר שריפתו וקלח חמירת הגדה כמו שיחבאל כל אחד ואחד במקומו . גם לריך ליזהר מאוד בכוונת קדים וקדושה וברכו ועשייתם שנים דברים העומדים ברומו של עולם . ומי שאינו מבין כוונת דבר אחד מדברים שנחבאל לריך לבקש ממי שמבין שלמוד אותו הפירוש :

(ב) אסור להוציא . ולכן לריך ליזהר מאוד בדקדוק קלח חבבות שאומר לפני הכס ולאחריו שאם יצליע קלח מהם יוכל להיות השם לבטלה ח"ו . ועיין במה שכחתי לקמן ס' י"ז סעיף ה' וס' י"א סעיף ה' . גם לריך ליזהר באמירת השם שיאמר נקודת כל אות כהגון דכינו שיאמר הא"ף בחטף פתח ודל"ת בחולס (דלא כלאותן שחוטפים דל"ת ונראה כאלו חומרים אותה בשוא) והגון בקמץ ובחמירת הט"ו ירגיש חיו"ד היטב במצבא כי חיו"ד האות היא נח גרלה ולריך להדגיש (פרמ"ג ס' ה' והי"א סוף כלל ה' וספר ח"ך חמירי בהקדמה) . מי ששומע מאחד שמברך לעלמו ברכה שגם הוא חייב בה כגון שנטל בידו פרי לאכלה או מלאה לעשותו וקודם שמברך שומע מאחד שמברך גם כן ברכה זו לעלמו או ששומע ברכת השחר מאחד כשעדיין לא בירך בעלמו יש ליזהר שיחשוב בלבו שמהכין בפירוש שלא ללאח בה שאם אינו מחבב כן יש לומר שלא בברכת חבירו אם שומע כזה אע"פ שלא היתה כוונתו ללאח בשמיעה זו כלל ויש חשש ברכה לבטלה אם יברך אחר כך (ר"ש סימן רי"ג וסימן תפ"ט ע"ש בנ"א וחק יעקב) . יש ליזהר במקום שאומר איזה דברים שנקדושה ואינו רואה להזכיר בפירוש השם של אדעתא יהא השם

קיצור שלחן ערוך ו דיני ברכות ובי"ש ואמן

היראה שלא להזכיר שמו הגדול כ"א בדרך שבת וברכה במה שהוא מחויב או בדרך לימוד . וירא וידעו איבריו בשעה שהוא מזכיר את השם ית"ש . אבל לא להוציא ח"ו לבטלה . ולא שם המיוחד בלבד אלא כל השמות המיוחדים לשמו ית"ש . ולא לבד בלה"ק אסיר אלא אפילו בכל לשון אסור . והמקלל את חבריו או את עצמו בשמו ית"ש או בכינוי (כינוי הוא מה שמשבחין בו הקב"ה כמו הגדול הגבור הנורא הנאמן האדיר והתקון והאמין העיוז הנזק והרוח קנא ארך אפים רב חסד) בכל לשון חייב מלקות ובזו"ה רוב המוני עם אינם נוהרים ואומרים בלשון אשכנז גאמזאל ואינם שומרים ובודומה . ועוברים בזה על לאו של תורה . ואם קלל בלא שם ובלא כינוי או שהתיר הקללה באה מכלל הדברים כגון שאמר אל יהי פלוני ברוך לה' ובדומה אע"פ שאינו חייב מלקות איסורא מיהו איכא (מס"פ ט"ז) וכן אסור לכתוב בשום מכתב שמו ית"ש בכל לשון ורבים טועים וכוותבים שם ית"ש בלשון אשכנז או שכותבים תיבת אדניע והוא לשון צרפית וביאורו עם ה' . והוא איסור גמור כי לאחר זמן יתגלגל המכתב באשפה . ודבר זה גורם עניות בישראל מה ששם ששים מצוי ומכ"ש בבזיון ח"ו . וצריכין להתחממות והתאמצות לבטל זאת (אורח חיים) כשבא לזרוק בתוך פיו ירוק תחלה ואח"כ יאמר את השם ולא שיאמר את השם ואח"כ ירוק . וכן כשנשקק את הספוד (ג) ירוק תחלה ולא אח"כ (פ"ס קל"ט ט"ז) : ד צריכין לזכור שלא לברך ח"ו ברכה לבטלה . או לגרום לעצמו לברך ברכה שאינה צריכה . (ד) ואם נכשל וברך ברכה לבטלה יאמר אחריה בשבטליו . ואם מיד לאחר שהזכיר את השם נזכר שאינו צריך לברך יסיים למדני חקיק . שזהו פסוק שלם והוא כמו לימוד ולא לבטלה . ואם התחיל גם תיבת אלהינו ונזכר מיד לאחר שאמר אלהי ולא גמר לוטר נו יסיים ויאמר ישראל אבינו מעולם ועד עולם (שמואל ג' לטו) ופסוק נד"ה ח' כ"ט . ומ"מ יאמר גם בזה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (ר"ז רפ"ז ונחמ"ל ונל"ח נכנס דף ל"ח) :

ה בירך על המים וששע שיש מת בשכונה והמנהג הוא לשפוך המים שבשכונת חסד (כדלקח סימן קל"ד) מפני הסכנה . מ"מ כיון שבירך ישתה מעט שלא תהא ברכתו לבטלה . ואל ידאג מפני הסכנה כי שומר מצוה לא ידע דבר רע (עיי' לקמן סי' ק"ט ס"ט) ולא ידע ששהה מעט ישפוך השאר (ר"ז) :

ו כל הברכות (מן מנחת כחזון סיכור ח"ה נסמן מ"ד סעיף י"א) אם נסתפק בהם אם אמרם או לא אמרם אינו חוזר ומברך * (סימן ק"ט) :

ז חייב אדם לברך בכל יום ק' ברכות לפחות . ורודי המלך תקן זאת רמז לדבר נאום הגבר הוקם על . על בגיטריא ק' . וסמך מן ההורה ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' וגו' אל תקרא מה אלא מאה הן מאה ברכות שהן ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכור המידע' הברכות שמברכין . הקלות שבמשנה תורה הן צ"ח וכתובים גם כל חלי וכל מכה . הרי ק' . וק' ברכות שאנו מברכין בכל יום בגינות עלינו להנצל מהן (ס) ובשבת וי"ט וכן בתעניות שחסרים מן מאה ברכות משלימים במה שמכונים לברכות הש"ץ בתורות התפלות וברכות הקוראים בתורה והמפטירין . ועונין אחריהם אמן . וגם בברכו' הנהנין (ס"ט מ"ז) : ח כל ברכה שאדם שומע מחבירו . כששומע אומר ברוך אתה ה' הוא אומר ברוך הוא וברוך שמו . ובשגומר את הברכה צריך לומר אמן . ופירוש אמן הוא אמת . ויכוין בלבו אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה . ובברכות שיש בהן ג"כ תפלה כגון בברכות ש"ע מן אתה חונן עד המחזור שכינתו לציון . ובברכת שום שלום יכוין באמירת אמן לשני דברים . אמת היא הברכה ויהי רצון שיאמנו הרב מ במהרה . ובקדוש שאינו אלא תפלה על העתיד ויכוין רק לבקשה שיאמן הדבר במהרה :

ט אם השומע הוא עומד במקום שאסור לו להפסיק לא יאמר ב"ה וב"ש . וכן אם הוא שומע ברכה שגם הוא צריך לצאת בברכה זאת שיהא נחשבת לו כאילו אמרה בעצמו כגון ברכות השופר וברכות מגילה לא יאמר ב"ה וב"ש . משום דזה הוי הפסק באמצע הברכה (דמ"ל סימן קל"ד) . ולענין עניית אמן אם הוא עומד במקום שאינו רשאי להפסיק יבואר אי"ה לקמן במקומו (בסימן י"ד ובסימן ט"ז) :

צריך

מסגרת השלחן

לחם הפנים

ולא כמו שאומרים המון עם ארוכס כי אין זה דרך כבוד של מעלה (ט"ז סי' תרכ"ה) : (ג) ירוק תחילה . ומ"מ אין לו לרוק אלא כשנמנע בלחש

(*) גם ברכות התורה הרי הן כשאר ברכות שאין מברכין מספק . עיי' שער תשובה סימן ט"ז סק"א ופיר"ט בפתיחה הכללית ברכות השחר . ועמ"ש בהערותיו פני אדם דס' חיי אדם כלל ט' :

סיבות לפני השם (עיי' ביוזק דע"ה סי' קע"ט) : (ד) ואם נכשל וצריך . וכן כל מי שמזכיר

קיצור שלחן ערוך וז דיני ברכות וביה וב"ש ואמ"ן יב

י צריך לזוהר מאוד שיאמר חיבת אמן כתיקונו (ו) שלא יחטוף האלף ולא יכליע הנק . גם יזהר מאוד שלא יענה אמן קודם שיסיים המברך כל הברכה . כי זהו אמן חטופה . וגם לא יאחר מלענות אכן . דהו אמן יתומה . אלא תיכף כשסיים המברך את הברכה (י) יענה אמן . ולא יגביה קולו יותר מן המברך שנאמר גדלו לה' אתי וגרובמה שמו יחדיו (ק"י) :

יא אין עונין אמן על ברכת עצמו (מלבד בברכה"ז לאחר בונה ירושלים) ואפי' מכיים ברכה אחת בשוה עם הש"ץ לא יענה . אבל אם הוא ברך ברכה אחת והש"ץ ברכה אחרת וסיים בשוה עונה אמן על ברכת הש"ץ . ואם סיים ברכה ישתבח או ברכה שומר עמו ישראל לעד או ברכת יהלולך שלאחר הלל בשוה עם הש"ץ עונה ג"כ אמן (כיון דהרבה פוסקים ס"ל דאפילו לאחר עצמו עונה באלו אמן) (כ"ה) :

ז הלכות ברכות השחר . ובו ח' סעיפים :

א אחר לעסוק בדברי תורה יש מחלוקת הפוסקים אם לענות אמן או לא . י"א שאין כאן סיום הברכה אלא והערב גא וכו' ג"כ נמשך למעלה והכל היא ברכה אחת וע"כ אין לענות אמן . וי"א דכאן היא סיום הברכה והערב גא היא ברכה אחרת וצריכין לענות אמן . ולכן המברך יש לו לומר ברכה זאת בלחש שלא ישמע חברו (ב) ויבא לידי ספקא :

ב ברכת הנותן לשכוי בינה וכו' לא יברך עד שיאיר היום :

ג ברכת פוקח עורים יכול גם כוכא לברך שיש לו הנאה שאררים מראים לו את הדרך :

ד אחר המעביר שינה מעיניו ותנומה מעפעפי אין עונין אמן כי אין כאן סיום ברכה אלא ויהי רצון וכו' שייך ג"כ לברכה זאת. וסיום הברכה היא הגומל תסרים טובים לעמו ישראל :

הניעור

לחם הפנים

מסגרת השחרן

ה... מהרה הגאון המפורסם הר"ן זק"ל בקש"ת מו"ה יהודה ליביש שליט"א האבד"ק פיאסק וק"ק פשעבראז :

(א) נראה שאין לענות אמן אחר חיבות וכו"א את הכל שבברכת יוצר אור . וכן אין לענות אמן אחר חיבות קונה וארץ שבברכת מעין שבע בליל שבת קודש כמו שכתב הפג"א סימן רפ"ד ס"ב דאין לענות אמן אחר וצדק שבברכת הפסורה שאינו סיום ברכה . וזה דבר פשוט דודאי אין לענות אמן באמצע הברכה . ואין מקו שחתולת הברכה היא יוצר אור וסיום הברכה הוא יוצר המאורות . דהא במשנה בברכות דף י"א איתא בשחר מברך שמים לפני' . והיינו ברכה אחת היא יוצר אור ע"י יוצר המאורות . וברכה שניה היא אהבה רבה עם הבחור לעמו ישראל באהבה . ובדמפרש בגמרא שם . ובמשנה קרי ליה אחת ארובה ואחת קצרה . ורש"י והוספת פירשו כמשמעו דארובה היינו שהיא גדולה . והרמב"ם והר"ע"ב פירשו דארובה היינו לפי שפותחת בברוך ומסיימת בברוך . וע"כ דבר פשוט הוא דבירא את הכל אמצע הברכה הוא . וכן בברכת מעין שבע דליל שבת קודש דהו רק ברכה אחת מעין שבע . אם כן קונה שמים וארץ הוא אמצע הברכה . ולא הוצרך המור להשיענו רק דאמת וצדק שבברכת רמפורה לא הו סיום הברכה . ובברכת התורה מבורר ברמ"א כסימן ס"ז סעיף ו' ובס"א שם ספ"ד ריש דעות דאשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה הו' סיום ברכה והערה גא הו' ברכה אחרת . ומקור המחלוקת הוא בתוספת כתובות דף ח' ב"ה שהכל ברא לכבוד דר"ת ס"ל דכל שהיא ברכה קצרה פותחת בברוך אפילו היא מסוכת לחברתה דאי לא כן נראה הכל כברכה אחת . והלכך כע"כ דברכה אחת הו' עם והערה גא דאי לא כן הייתה צריכה לפתוח בברוך . ורש"י לא סבירא ליה סבירא ו' . ולכן כתב המור דאמת וצדק שבברכת הפסורה דאי לא הו' ברכה בפני עצמה . ואפילו לסבירא רש"י מכל מקום כאן סודה דלא הו' סיום ברכה . ומוכח דה' כיון דתקנו להפסורה שבעה ברכות . כ' שבמברך המפסורה על חתונה ואחת שמברך קודם הפסורה דה' לאחר ההפסורה . ואם היה אמת וצדק סיום ברכה הו' ברכות לאחר הפסורה . וע"כ כן דהו' דאי ברכה אחת לא דין צריך שש דודאי אין עונין אמן באמצע הברכה :

סס שמים לבטלה (ר"ש) : (כ) ובצעת וז"ט בו משלימין במה שמכוונים . ומי שיש לו פירות למלכות צדק הברכות בעיניו שלא יהיה ברכה שאינה צריכה אינו יוצא בשמיעת הברכות (מג"א ור"ש) : (ו) שלא יחטוף האלף . כאלו נקודה בחטף (ש"ע ור"ש) אלא בקמץ גדול (ר"ש) : (ז) יענה אמן . אפילו לא שמע הברכה רק שהוא יודע אינו ברכה היא כלל תהא אמן יתומה (מג"א ור"ש) ומ"מ בחזרת ש"ץ התפלה צריך לזכור להתחיל לשמוע ממנו בדוקא (ר"ש סימן קכ"ד ופי"ן באחרונים שם) : ולא יענה אמן קצרה אלא ארוכה קצת כדי שיוכל לומר אל מלך נאמן כי זהו פירושו של אמן והס ראשי חיבות שלה . ולא יאריך בה יותר מדאי . לפי שאין קריאת החיבה כשמעית כשמאריך יותר מדאי (ש"ע ור"ש שם) ועיין בספרי תוספת חיים על תהלים במזמור פ"ט שהבאתי דברי הא"ה"ק יספרים הקדושים שנופליגים מאוד בשכר ועונם דבר זה ע"ס (א) :

ז אם קדם וצריך צוק כפופים קודם שצריך מחיר חסודים לא יברכנה (ש"ע ומג"א ור"ש סימן מ"ז) : (ה) וינא לידי ספקא . ואם אירע ששמע . דעת הפרי מגדים וסידור דרך החיים דלא יענה אמן . אכן דעת האר"י ז"ל בפרי עץ חיים ובספר נגיד ומלכו לענות אמן . וכתבנו דעתו בט"ז ומג"א ור"ש וחי"א . וכדלי

קיצור שלחן ערוך ז דיני ברכות השחר

ה הניעור כל הלילה מברך בבוקר כל ברכת השחר הוץ מברכת על נמילת ידים שאינו מברך (ב) וברכת אלהי נשמה . והמעביר שנה . וכן ברכות התורה יש ספק אם יברך או לא ולכך (ג) יש לו להרר לשמוע אותן מפי אחרים ולענות אמן (וע"ל סי' ר' ס"ט) :
 ו כל ברכות השחר אם לא אמרם קודם שהתפלל יכול לאמרם לאחר התפלה הוץ מברכת ענמי' (דכיון ד"א הנמי' שחרית נתקן משום התפלה אי' לאחר שהתפלל אין עוד מקום לברכה זאת) והוץ מברכת אלהי נשמה (שכבר יצא בברכת מחיה המתים) :
 ו וברכות התורה אם לא אמרן קודם התפלה . נחלקו הפוסקים אם יאמרם לאחר התפלה או לא . י"א דלא יאמרם משום דכבר נפטר באהבה רבה (או אכנת טולס) שיש בברכה זאת ג' טעין ברכת התורה ותן בלבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד וכו'. וי"א דאין ברכת אהבה רבה פוסרת מברכות התורה אלא אם לומד לאחר התפלה מיד בלי הפסק . לכן לכתחלה צריכין לומר ברכות התורה קודם התפלה . ובריעבר אם שבח לברך קודם התפלה ילמוד איזה דבר מיד לאחר התפלה . ואם גם זאת שבח אזי מספיק גם כן אינו צריך לברך עוד ברכות התורה (*) (מ"ז מ"ז ל"ז) :

ח אם קראוהו לעלות לתורה קודם שבידך ברכות התורה (ז) אם אפשר לו לברך קודם כל ברכות התורה וגם לומר לכל הפחות פסוק א' כגון יברכך וגו' יעשה כן ואחר כך יעלה לתורה ויברך . ואם אי אפשר לו לעשות כן יעלה כך לתורה . וכיון שבידך אשר בחר בנו וכו' לא יאמר אחר כך רק ברכת אשר קדשנו וכו' והערב נא וכו' עד לעמו ישראל . ויאמר יברכך וכו' (סימן קל"ט ונמי' ח"ט) :

דברים

מסגרת השחר

לחם הפנים

(*) הנ"ל העלה דברם אח"כ . ולפענ"ד נראה דלא יברך . שכן נראה דעת הרמב"ם . וגם הר"ף לא הביא הך ירושלמי והוא ששבה על אחר . וגם הבה"ג לא הביאו . ובע"כ או דמ"ל דילן תולק וכס"ש התוס' בשם הר"י . או גרסו והוא שקרא על אחר בס"ש הרשב"א בשם הראב"ד . וראיתי בש"ע של התניא פסק ג' דלא יברך :

(ח) ומ"מ ברכת המעביר שנה יכול לברך בבקר חף חס לא יטן כלל (כי כן דעת ה"ח) כפרי עץ חיים וכן פסק ר"ש בסידור וכמו שכתבנו רמ"א ור"ש בש"ע סימן מ"ז) . ובברכת על נטילת ידים עיין לעיל סי' ז' סעיף ח' : (ג) יש לו להדר לשמוע . חס אפשר . ואם לאו יברך בעצמו ברכת התורה כשיאמר היום (מג"א ור"ש וכו' וסד"ה סי' מ"ז ומג"א ופרמ"צ סי' תל"ז) ואם יטן שינת קבע והשכים קודם עלות השחר לריך גם כן לברך כמו שאר ברכת השחר שמבדק אותם קודם היום (מג"א ור"ש) . לריך לברך ברכת התורה בין למקרא בין למשנה בין לגמרא בין למדרש והמכריז בדברי תורה אין לריך לברך (ש"ע ורמ"א ור"ש) . נכון שלא להפסיק בין ברכת התורה להלימוד לכן נצו לומר פרשת ברכת כהנים סמוך לברכת התורה (ש"ע ור"ש) . כשיאמר בליכך פסוק שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד יכיון שאינו רוצה ללכת בזה ידי קריאת שמע אלא כקרא בתורה (מגן אברהם ור"ש וחיי אדם) ואם מתירא שיעבור זמן קריאת שמע יקרא כל'ג' פרישות של קריאת שמע ויחזין ללכת ידי ק"ש (פר"ח פרמ"צ ח"א) . פרשת הקרבנות לא יאמר אלא ביום לפי שאין מקריבין קרבן בלילה (ש"ע ור"ש ור"ש סי' ח' ועיין תנזאות שור) . אבל פרשת הכיור ופרשת תרומת הדשן יכול לאומרם קודם אור היום (מג"א ור"ש) כיון שהיו נעשים בלילה (ר"ש) . פרשת הקרבנות יש לומר מעומד (ע"ת יד אהרן בזה"ט ור"ש) וכן מומר לחודה דוגמת הקרבנות שהיתה מעומד (ש"ס) . קבעו לשנות אחר פרשת החמיד פרק אחיזה מקומן דברייתא דר' ישמעאל כדי שיחזק כל אדם ללמוד בכל יום מקרא ומשנה וגמרא דברייתא דר' ישמעאל הוא במקום גמרא שהמדרש כגמרא (ש"ע ור"ש סי' ז') . ואם אומר המשנה או הברייתא וליטו מבין איטו נקרא לימוד לכן צריכים ללמוד הפירוש (מג"א ור"ש וסידור דרך החיים שם ור"ש הלכות ח"ת) ונפרט עמי הארעות לריך שיביט הפירוש שיצא בזה ידי לימוד שליש במקרא ומשנה וגמרא (פרמ"צ) ובסוף מבוא התלמוד שבסוף מסכת ברכות נכתב הפירוש דברייתא דר' ישמעאל : (ד) חס אפשר לו לברך קודם . כן נכתב המ"א כלל ט'. ועיין במג"א סימן קל"ט סעיף קטן י"א להתחיל להתחיל

שכתב בסיוגון אחר :

קיצור שלחן ערוך ח ט דברים האסורים קודם התפלה י

דברים האסורים משהאיר היום עד לאחר שיתפלל. ובו ר' סעיפים:

א משעלה עמוד השחר שהוא אור הנוצץ מן השמש במזרח כיון שאז מתחיל זמן התפלה (שם התפלל אז נדעוד ולא כדלקמן רמ"י"ח) לכן אסור לאדם (א) להתחיל במלאכה (ב) א להתעסק בעסקיו או (ג) לילך בדרך קודם שיתפלל שנאמר צדק לפניו יחלך וישם לדרך פניו. צדקו ונעלה שמצדק לבוראו והדר וישם פעמיו לדרכי חפצו (סימן ע"ט):
ב ואסור לו לאכול או לשתות שנאמר לא תאכלו על הדם. לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. וכל האוכל או שותה ואחר כך מתפלל עליו הכתוב ואמר ואותי השלכת אחרי נויך אי תקרינויך אלא גאיך אמר הקדוש ברוך הוא לאמר שנתגאה זה קבל עליו מלכו שמים. ואפילו לשתות קאפע או טהע עם צוקר וחלב אסור. ואיש וקן והלוש שאינו יכול לעמוד על נפשו עד עת יציאת הצבור מבה"ב בפרט בשבתות וי"ט שמאריכין הרבה. יותר טוב להתיר לו להתפלל שחרית בביתו בנחת ויקדש ויאכל אוזה רבד (ע"י סי' ע"ז סעיף מ"ז) ואחר כך ילך לבית הכנסת ויכוין לבו עם הצבור בהפלת שחרית ויתפלל אחר כך עמהם מוסף. ולא שישינה קאפע עם צוקר וכדומה בלא קבלת עול מלכות שמים תחלה (נ"ל סימן סימן פ"ט בשם להקצת) אך לצורך רפואה מותר לאכול ולשתות קודם התפלה שאין בזה משום נאות וכן אם אין בו יכולת כמין דעתו בתפלה בלי אכילה ושתיה. אם ירצה יכול לאכול ולשתות קודם התפלה:

ג יש אומרים שאפילו אם קם בחצות אסור לו למעום קודם שיתפלל. וכן (ז) נסן להתמיר. אך אם הלש לבו מותר לו לאכול ולשתות אוזה דבר לחזק גופו לתורה:
ד מים וכן טהע או קאפע בלא צוקר ובלא חלב מותר לשתות קודם התפלה אף לאחר שעלה עמוד השחר כי אין באלו משוגגאות. אפילו בשבת ויום טוב שחייב בקידוש מותר לשתות דברים אלו קודם התפלה ואין הקידוש מעכבו. כיון שקודם התפלה עדיין לא הניח זמן קידוש דאין קידוש אלא במקום סעודה דהיינו סמוך לאכילה והרי אי אפשר לו לאכול קודם תפלת השחר:

ה אסור להקדים לפתח חברו לקבל לפניו וליתן לו שלום ואפילו לומר לו צפרא דמרא טוב (נוסמן מארנען) שנאמר חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא. כלומר במת חשבתו לזה שהקדמת כבודו לכבודי. ואם פגעו דרך מקרה מצד הרין (ס) מותר ליתן לו שלום אך נכון לשנות בלשונו כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים עד שיתפלל:
ו אפילו ללמוד אסור להתחיל משעלה עמוד השחר. אך מי שהוא רגיל לילך לבית הכנסת ואין לחוש שיעבור הזמן מותר לו. וכן מי שהיא לומד עם אחרים ואם לא ילמדו עתה יתבטלו מלימודם מותר ללמוד עמהם. כי זכות הרבים דבר גדול הוא. ובלבד שישגיחו (ו) שלא לעבור זמן התפלה (ע"פ):

ז הלכות ציצית. ובו כ"א סעיפים:

א גדולה מצות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן שנאמר וראיתם אותה וכתרתם

מסגרת השלחן

ה (א) להתחיל במלאכה. ואפילו סמוך לשחרית דהיינו חצי שעה קודם עלות השחר אסור להתחיל במלאכה כמו שנכתב לקמן סימן ס"ט סעיף ג' אלל סמוך למנחה (ב"י ר"ש פרמ"ג). ונ"מ ליכנס למרתח או להסתפר מותר סמוך לשחרית דכיון שאינו שכיח לעשות זה סמוך לשחרית לא גזרו בו חכמים (ש"ע ור"ש): (ב) לא להתעסק בעסקיו או לילך בדרך. ויש מקוין לאחר שאמרו מקלם ברכות קודם שאמרו ברוך שאלמר וכו' להחמיר (רמ"א סד"ה וע"ש ברו"ש): (ג) לילך בדרך. ואם אין השיירא מתתנת לו מותר לילך לדרך (מגן אברהם ור"ש וסידור דרך החיים): (ד) נכון להחמיר. ואכילה קבע בתוך חצי שעה לעלות השחר ודאי אסור כמו שנכתב לקמן סי' ס"ט סעיף ג' אלל סמוך למנחה ע"ש (פרמ"ג וסידור דרך החיים וכן כתב ר"ש בסי' ע' שאסור להתחיל לאכול בתוך חצי שעה לעלות השחר). אם התחיל לאכול קודם עלות השחר אפילו התחיל בהיתר מכל מקום לריך להפסיק בעלות השחר כיון דאסמכוהו אקרא דלא תאכלו על הדם (ש"ע ואחרונים): (ה) צוהר ליתן לו שלום. ומכל שכן שמונה לומר לו לפרא דמרי טוב (ע"י באחרונים): (ו) שלא לעבור. כן כתבו הח"י אדם ובאר ה"טב סוף סימן פ"ט בשם הדוקת ור"ש הלכות תלמוד תורה ואין כן דעת רמ"א ואחרונים סי' ק"ז ע"ש: וי"ח

קיצור שרתן ערוך ט הלכות ציצית

והדרגתם את כל מצות ה' ציצית בנמשריא תר' (עין מו"ר). ה' חומשין וה' קשרים הדרגתו. לכן צריך כל איש להיות נזהר שיהיה לו מלית קמן שיהא מלוכז בו כל היום. והיה של צמר רחלים לבן וגדול כשיעור. דהיינו (ה) ג' רבע אמה באורך והצי אמה ברוחב. ויהא אמה על אמה. ואותן שעושין את המלית קמן תפור מן הצדדין צריכין לזהר שיהיה מכל צד פתוח רוב הנראה לעינים. ואפילו על ידי קרסים לא יחובר. גם יהא כל אדם נזהר שיהיה לו מלית נדוד בציצית שיתעסק בו בשעת תפלה. ויהדר שיהיה לו מלית נאה. וכן כל המצות צריך לעשותן בהידור בכל מה דאפשר. דכתוב זה אלי ואנוהו. ודרשית התנאה לפניו במצות. וידקדק לקנות ציצית מאיש נאמן שיהיה בטוח (ג) שגעשו לשמן וכסצוותן. והיו ארובים כשיעור (סימן י' מ"ז כ"ד):

ב מי שאי אפשר לו אלא במלית של פשתן שאי אפשר לו לעשות בו ציצית של צמר משום איסור שעטנז. יש מי שאומר דיעשה כנפות של עור ובהם ציצית של צמר. ויש הולכין עליו שלא לעשות כן (עין שער סכ"ט מ').

ג הנקב שמכניסין בו את הציצה לא יהא רחוק משפת הבגד הן באורך הן ברוחב יותר מן שלשה אגודלין (יש חולקים גדולי' חל' מודדי' במקום הקר שגאגול דסייע נכאמי. (ג) ונכון להחמיר כן עין ס"ט) כי למעלה משלשה אגודלין לא מקרי כנף הבגד אלא בגד. ואם עשה את הנקב למעלה משלשה אגודלין אעפ"י שכשקושר את הציצה מושך את הקשר ויבקעין מן המלית עד שכל הנקב למטה מ"מ פסול. ואם לאחר שתלה את הציצה בנקב שהוא למעלה מן השיעור התך בנקב כדי שתתלה הציצה למטה מ"מ פסול משום העשה ולא מן העשוי (כלקמן סעיף ו'). וגם לא יהא הנקב קרוב לשפת הבגד בין באורך בין ברוחב פחות מכשיעור שיש מן הקשר האמצעי של אגודל (ד) עד כוף הצפורן (*). כי למטה מזה גם כן לא מקרי כנף אלא תחת הכנף ואם היה הנקב רחוק כשיעור אלא שעל ידי משיכת הקשר נבקע שפת המלית ואין בו כשיעור מ"מ כשר. והחומשין שהן בשפת המלית ואינן ארוגין יש ספק אם נמדדין לשיעור זה או לא. ע"כ צריכין להתכן משם קודם קשירת הציצית (ע"ל ס"ו). במלית קמן נוהגין קצת לעשות שני נקבים זה אצל זה כמו צירי ומכניסין בשניהם את הציצית והן תלויות על המלית מברזן:

אם

מסגרת השרתן

רחם הפנים

(י"א) **ז** (ה) ג' רבע אמה ברוחב. כן כתב בבאר היטב סימן ט"ז בשם ספר פרי הארץ בשם דרך הכמה וע' בשו"ת ערוך ואחרוני' עיקר השיעור הנאמר בגמ' ואפשר דמד

(*) כן הוא ברש"י וגם לשון המש"ע הכי מהפרשין וכן עמא דבר. והוא לכל היותר כמו אגודל יחצי ומ"ש בש"ע של תנאים שהוא לערך ב' גודלין תמיה. ומ"ש מהר"ן חביב שהביאו הב"י שהוא יותר סב' אצבעות ביארהי בעיה בשני אדם:

שיעורא הוא. ורז"ש בסידור כתב דרוחב המלית קמן לריך להיות אמה של תורה שהוא רוחב כ"ד גודלים מרווחים בחדש ביוני והאורך בלחמיו מבית האוהר עד למטה לריך להיות גם כן אמה של תורה מרווחת והאורך שלפניו מכאן נקב בית האוהר עד למטה לריך להיות גם כן אמה של תורה ורוחב אמה נמצא כל האורך שתי אמות לבד מבית האוהר שהוא נקב שיש בו חסרון ואי אפשר למדת שיעור מלית וזוהי מקיים המצוה לדבני הכל. ובקטנים שהגיעו לחינוך דהיינו מנן שש שנים עד י"ג אפשר להקל ולסמוך על דעת האומרים ששיעור בגד להתחייב בלילות הוא אמה על אמה בלבד עד כן לשונו. ומה שכתב שם חו"כ דכל השיעור לריך להיות כולו מופשט שלא יתקפל עיין בבאר היטב סעיף קטן א' בשם תשובת בית יעקב דאין דעתו כן: (ג) שנעשו לשמה. דהיינו שיאמר בתחילת הטוויה והשיירה שהוא עושה כן לבש ללית (שלא כן ערוך ורז"ש וסידור דרך החיים סימן י"א): (ג) ונכון להחמיר כן. בשערי תשובה ויד אפרים הביאו בשם ספר מחזיק ברכה בשם הרא"י ז"ל דלית ג' אצבעות הם אמה קמילה זרם וכן כתבו בפרי עץ חיים ובמלך שמורים והביאו בשערי תשובה ויד אפרים שם בשם שלמי ליבור דליתו סביבא להו דיש למדוד במקום הקר שגאגול וג' אצבעות במקום הקר הוא חד שיעורא עם ג' אצבעות כנ"ל. אבל בפמ"ג במשכבות סעיף קטן ח' ורז"ש סעיף ה' וחיי"א בל"י פסקו דמודדין במקום הרוחב שגאגול וגם רז"ש ז"ל בסידור כתב שסמך עד רוחב ג' גודלין ובט"ו ומי אדם ופרמ"ג שם כתב להדיא דאף לקגא מודדין במקום הרוחב. ועיין בשערי תשובה סעיף קטן ד' י"ב: (ד) עד סוף הציפורן. היינו סוף לציפורן שוב לבשר (פרמ"ג במ"ז סק"מ) ומודדין ביושר ולא באכסמ:

ד אם בשעת קשירת הציצית היה הנקב רחוק משיעור. ואחר כך נקרע קצת הנקב או שפת הטלית עד שהציצה היא בפחות משיעור הריחוק מהקצה לא נפסלה בכך כי לא הקפידה התורה שלא תהא הציצה תחת הכנף אלא בשעת עשיה שנאמר ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם וגו'. ומכל מקום לכתחלה טוב לעשות אימרא סביב הנקב (ועל סעיף י"ז) וכן בשפת הטלית שלא יפחת משיעור קשר אגודל:

ה (ה) נוהגין לעשות בציצית המשה קשרים כפולים שש ביניהם ארבע חוליות דהיינו ששכנים את הד' חוטי' בתוך הנקב וקושרן בשני קשרים וכורך בהוט הארוך הנקרא שמש ו' כריכות וחוזר וקושר שני קשרים ושוב כורך ח' כריכות וקושר שני קשרים וכורך י"א כריכות וקושר שני קשרים וכורך י"ג כריכות וקושר שני קשרים. ומהיות כי נוי ציצית הוא שיהיו כל החוליות שוות באורכן. לכן בחוליא הראשונה שהכריכות מועטות ירדקן זו מזו. ובהוליא שניה יקריבן קצת יותר וכן בשלישית וברביעית. ושיעור כל אורך הציצה דהיינו מן הקשר הראשון עד קצה החוטי' צריך להיות (ו) לכל הפחות י"ג אגודלין. (ז) והנוי הוא שיהיו כל החוליות ביחד שלוש החוטי' התלויין שני שלישים. ע"כ ידקדק שתהא כל חוליא ברוחב אגודל. והיו כל החוליות ארבע אגודלין. והחוטי' התלויין ח' אגודלין ואם הן ארוכות יותר יעשה החוליות גם כן קצת ארוכות יותר. טוב לדקדק לעשות כל הקשרים בד' חוטי' שמצד זה עם ד' חוטי' שמצד זה שיהא כל הוט חלוק חציו לכאן וחציו לכאן (ע"י) (המ' סעיף י"ג) * (סימן ה'): *

ו אם לא פסק את החוטי' זה מזה. אלא שלקח הוט אחד ארוך מאוד וכפלו לארבעה וכן הכניסם בתוך הנקב וקשרם ואח"כ פסקן פסול משום דכתיב גדילים תעשה לך ודרש' תעשה ולא מן העשוי. פי' דבעינן שיהיו הציצות בשעת עשייתן על הבגד כהלכה. ולא שיהיו נעשים בפסול ואח"כ יוכשרו על ידי מעשה שנמצאו עשויים כראוי דהוה פסול. וכן אם היתה הציצה עשויה כתיקונה על בגד אחר ונקרע הבגד ורוצה לתת את הציצה כן בבגד אחר. או אפילו בבגד זה. כגון שנפסק הטלית מן הנקב עד סופו ונפלה הציצה. ורוצה להחזירה למקומה ולהפוך את הטלית עד הנקב וזה גם כן פסול משום תעשה ולא מן העשוי. וכן אם קשר את הציצית בשעה שהיה טלית זה פסול מציצית כגון שהיה רובי תפור (ע"ל סעיף ח') ואחר כך התיר מן התפירות עד שרובו פתוח וחייב בציצית. אם ישארו הציצית כמו שהן גם כן פסולין משום תעשה ולא מן העשוי. אלא צריך להתיר את הציצית ולהורר ולקשרן כהלכה וכן כל כיוצא בזה (י' י"א פ"ז):

קודם

בסגרת השרן

באלכסון מן הקרן (רמ"א ור"ס): (ה) נוהגין לעשות כליית. ונשעת הדחק כגון בערב שבת עם חשיכה יולא הפילו בחוליא אחת וקשר אחד בצריך לעשות מולאורימא. וקשר בלא חוליא או תליא בלא קשר על גבה פסול מדלאורימא (מגן אברהם מח"ה וסידור דרך החיים): (ו) לכל הפחות י"ג אגודלין. ומודדין בחדש בימינו במקום הרחב שבאגודל (מגן אברהם ור"ס) ואפילו דיעבד מעבד חס' לאחר הכריכה והקשירה חין בצרכן י"ג גודלין מלבד מה שמונה על' הבגד קודם קשר הראשון והעו"ם מוכרין ליטת קלרים וראוי למוחם בידם (פרמ"ג בא"ח בק"ח זמ"א סק"ג) ויכול לקשר שני חוטי' ולעבותן חוט אחד שיהיה ארוך כשיעור ולחטילו בצגד במקום הוט אחד לכל' לאחר שנפסל הליט לא מהני קשירה משום תעשה ולא מן העשוי (ט"ז) ומגן אברהם ור"ס וסידור דרך החיים סימן י"ז וסי' ט"ז). חס' עשה הליית בליה כשרים (פרמ"ג זמ"א סימן י"ח) צריך לכיון בעשיית הליית שטופה לשם מלחם ליטת לכל' לא בסחם (שלחן ערוך ור"ס פנים ובק"א סימן י"ד): (ז) והנוי הוא שיהיה. ופשוט שזה חינו מעבד דיעבד (באר היטב) ויכול לבדוק בגדלי קצת מחוט זה וקצת מחוט זה (מגן אברהם ור"ס וסידור דרך החיים) וק' שיהיה בכל החוטי' ארכן י"ג גודלין אחר הכריכה ושיעור זה לאחר שנקשר וגם לאחר שנקשר החוט הארוך יסיה י"ג גודלין (פרמ"ג). צריך לדקדק שיהיה הליית שיכו' מוטפת על הקרן דהיינו שהיה הליט נוגע ומנע על הקרן. ולא היה חלוי כלפי קרקע שנאמר על כנפי בגדיהם (ש"ע ור"ס וסידור דרך החיים) ולכן ב' ליית התחממים של הליית יכו' חלויים בלוחם עד שחוטין שאינם ארוגין שקורין טרעלבלך היו שם. וז' ליית העלויים יכו' חלויים על עלימות הטלית (ר"ס בשלח ערוך וסידור. יד אפרים פמ"ג שער משוכה שלחן שלמה). חס' מנעיה ליד הטלית

קיצור שרשן ערוך ט הלכות יציצת

ז קודם שיתעטף בשלית (ח) יבדוק את היציצת אם הן כשרות. וצריך לבדוק גם את החושן שהן בתוך הנקב (ט) ואת הכריכות. וגם יפריד את החושן שלא יהיו מהורקין זה בזה. ואם נשתהה לבא לבית הכנסת שבעוד שיפריד את היציצת ויבדקן יתבטל מלהתפלל עם הצבור. אינו צריך לבדוק ולהפרידן (סי' מ') :

ח כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן פי' קודם העשיה. ולאחר הברכה תיכף ומיד צריך לעשות את המצוה בלי הפסק. לכן אוחו את השלית בשתי ידיו (י) ויכוין שצונו הקב"ה להתעטף ביציצת כדי שזכור את כל מצותיו לעשותם שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. ויברך מעומד להתעטף ביציצת (הניח נפשו) ויתעטף מיד את ראשו עד למטה ספיו ואחר כך (יא) יעלה הכנפות על צוארו ויתעטף כעטיפת הישמעאלים ויעמוד כך כדי דיוקן ד' אמות ויאמר הפוסקים מה יקר וגו'. ואחר כך יכול להסירו מעל ראשו. נכון ליותר שלא לגרור את היציצת על הארץ משום ביוזי מצוה. לכן ינביהן ויכול להתכן תוך החגורה (סימן מ' כ"א) :

ט אין מברכין על היציצת אלא ביום ולא בלילה. ולכתחלה יזהר שלא לברך עליהם עד שיהא כ"כ יום שיכיר בין תכלה ללבוש. ואם לבש את השלית קמן בעוד לילה ולא בירך עליו. או שלבשו בעוד שלא היו ידיו נקיות ולכן לא בירך עליו. אזי כשהוא מברך על השלית גדול יכוין בברכה זו גם על השלית קמן. ומי שאין לו שלית גדול אם דובש את השלית קמן ביום וידיו נקיות יברך עליו על מצות יציצת (כח"ו נפשו) ואם לובשו כשאנו יכול לברך עליו. אזי אחר כך כשהוא יום וידיו נקיות יקרא את היציצת בידיו ויברך על מצות יציצת. ואם ישן בשלית קמן לא יברך עליו אחר כך כלל אך כשמברך על שלית גדול יכוין לפוטרו (סימן מ' י"ח) :

י הפושט שליתו ודעתו לחזור וללבושו מיד אפילו הלך לבית הכנסת כשחזור ולובשו לא יברך עליו (כיון דהזדקק מזה ללבוש לו להפסיק לכן לא היה דעתו שלא ללבושו מיד וממלך חזור וללבושו צריך לברך עליו. ואם נפל שליתו ממנו שלא במתכוין אם מקצתו נשאר על גופו אף על פי שרובו נפל כיון שנשאר עליו קצת מן המצוה אינו צריך לחזור ולברך כשמתקנו עליו. אבל אם לא נשאר כלום על גופו אף על פי שאחזו בידו כיון דלא נשאר מהמצוה על גופו דהא אין המצוה לאחזו את השלית בידו אלא להתעטף בו טופו לכן צריך לברך כשחזור ולובשו. ואם אירע לו כן בתפלתו במקום שאינו רשאי להפסיק לא יברך אלא ימתין עד שיוכל לברך ואוחזו את היציצת בידיו ומברך (סימן מ') :

יא מותר ליטול שלית של חברו באקראי בעלמא גם שלא טרעו להתפלל בו (יג) ולברך עליו

מסגרת השרשן

על כחפיו כהנוג חסר שיהיה לדדי השלית שלפניו תלויים בשכח כדדי שיהיו השלית שלפניו גם לא מטפות על הקרן. ואם נתעקמה כל אחד ממחמת ארכה יתחבב אותה בצלמלע מוך החגורה כדדי שיהיה תלוי בשכח. ומכ"ש שצריך ליחבר בשכח העטיפה שיהיו כולם מוטפים על הקרן (עין צלחוניס שם ולפי מה שכתבתי כאן יולא כל ענין). ומ"מ אם אינם מוטפות על הקרן אינם נפסלים בכך. ועכ"פ יזהר מאוד שלא יהיו השלית תלויין בצלמלען על קרן זיוות (ב"י מג"א סידור דרך החיים) : (ח) יבדוק את השלית. ואפילו בשכח צריך לבדוק (ר"ס בקונטרס אחרון) וציוס שבדקן פעם אחת אין צריך שוב לבדוקן אפילו אם לונשן שנית בכרכה (מג"א סי' י"ג ור"ס סי' מ' וסידור דרך החיים) : (ט) ואת הכריכות. כן כתב ר"ס בסידור אבל שאר אחרוניס ר"ס בשלחן ערוך עליו לא הזכירו מזה שיטתך לבדוק הכריכות וכן מוכיח העולם שלא לבדוק הכריכות מפני שאין שכיח כלל שיפסקו : (י) ויכוין שצונו. ושלחן ערוך ור"ס כתבו שיכוין זה בשעת העטיפה וכן כתב בסידור דרך החיים : (יא) יעלה הכנפות על צוארו. וצריך שיהיה מעטף מלפניו ומלאחריו עד החזה (מגן אברהם ור"ס בסידור) ואותן שאין מתכסין בצינורין אלא הראשם וצביב האוזן בלבד צריך למחות בידם (ל"ח מגן אברהם ר"ס בשלחן ערוך) ויחזור ב' צליות לפניו וב' צליות לאחריו כדי שיהיה מסובב במעט (שלחן ערוך ור"ס). יש מוכיח לשם כל ימין על כתף שמאל כדי שיהיה מסובב במעט (מגן אברהם ור"ס) : (יב) שלא ללבושו מיד. וכן אפילו אם כשפוטטו היו דעתו לחזור וללבושו מיד אלא שאתה כך שכה לא נמלך מלבוש עד לאחר כמה שעות צריך לחזור ולברך עליו (ר"ס עין בית יוסף ועיין בר"ס סעיף כ"ב דין פושט ע"יתו סתם) : (יג) ולברך ע"יו ובסידור דרך החיים פסק שאין לברך על שלית מצונו כשמטלו שלא מדעתו אבן

עליו. משום דמפתח ניהא ליה לאינש דליעבר מצוה במצינה במקום שאין הפרק נים. אבל לא יוצאו מן הבית שמונה שם כי אולי הבירו מקפד על זה. ואם היה המלח מקפד יחזור ויקפלו ובשבת לא יקפלו. דבין שאין מקפלו משום איסור שבת חבירו מוחל לו. והשווא מחבירו מלית רק לעלות בו לתורה יש ספק אם לברך עליו. ע"כ יהבין שאינו רוצה לקטור ואז לכ"ע אינו צריך לברך. אבל על מלית הקהל אפילו אינו נותלו רק לעלות לתורה צריך לברך עליו דהוי כשלו (י"ד):

יב סהם צנו האמור בתורה ובפוסקים הוא צמר רהלים ואילים. ומלית שהשתי הוא של צמר והערב הוא של צמר גפן או משי וכדומה. או להיפוך שהערב הוא של צמר והשתי הוא סמין אחר ירא שמים לא יברך על מלית כזה משום דר"א דגם ציצית של צמר אינן פוסקין רק בגד שהוא ממינו. וכן מלית של משי והציצית הן של צמר לא יברך עליו אלא יברך תחלה על מלית של צמר והתעטף בו ואח"כ יסירו והתעטף בזה. אך אם גם הציצית הן של משי יכולין לברך עליו (ולא שיהיו נחלקותו לציצית של משי דהא לציצית נעיק מוט למטה) ואם מקצת ציצית של משי ומקצתן של צמר גרוע מצי ואין לעשות כן (ס"ו):

יג ציצה שנפסק ממנה חוט מארבעת החוטים (ס"ג כשולן למטה) ונשאר ממנו כדי עניבה (י"ד) דהיינו ד' אגודלין (ט"ז ח"י א"ס) או אם נפסקו שנים ונשאר מכל א' ד' אגודלין ושני חוטים הן של מלית כשיעור כשרה אבל אם נפסקו שלשה חוטים אפילו נשאר מכל א' ד' אגודלין והחוט הרביעי הוא שלם או שנפסק אפילו רק חוט א' ולא נשאר ממנו ד' אגודלין אף על פי שני חוטים הן של מלית מכל מקום פסולה (ט"ז) א"ס לא נשעת מדקח. ולכן אם נפסק חוט א' מן השמונה חוטים התלוין אפילו נפסק לגמרי עד החוליות פשוטא דכשרה כיון שחוט זה אינו רק חצי חוט והרי יש עדיין בחציו השני כדי עניבה ויותר. ואם נפסקו שני חוטים ולא נשאר מהן בכל א' ד' אגודלין אם יש להושיט שני חוטים אלו הן חוט א' איך הציצה פסולה. אבל אם הוא בטוח שהן משני חוטים. כגון שבשעת קשרתן דקדק לקשור חמור ד' ראשים שבצד זה עם הד' ראשים שבצד זה (כמ"ט ס"ט) ועתה נפסקו שני ראשים מצד א' של הקשר. א"כ הרי הן בוראי ששני חוטים וכיון שיש בכל חוט עדיין שיעור ד' אגודלין ויותר בצד השני של הקשר ושני החוטים הן שלימות הרי הציצה כשרה. אם נפסק חוט א' במקום שהן תלוין בנקב פסולה. זה שאמרנו שאם נפסק חוט א' ונשאר ממנו כדי עניבה כשרה הו דקא אם בשעת עשיה היו כל החוטים ארוכין כשיעור אלא שאח"כ נפסקו אבל אם בשעת עשיה היה אפילו רק חוט א' קצר רק משהו מן השיעור פסולה (י"ז ס"ו):

יד חוטי הציצית צריכין להיות שזרין. ואם איזה חוט נפרד משזירתו. או כל הפרוד נהשב כאילו:

מסגרת השלחן

אם השאילו כדי להתפלל בו בודאי נחמין המשאל בלשון שמועיל וכיון דאי אפשר לו לברך עליו אלא אם כן הוא שלו כהרי נאמר ככותף ש"ך אבל לא של אחרים כהרי כואו שלו במחנה על מנת להחזיר: (י"ד) דהיינו ד' אגודלין. בחיי אדם כלל י"א הוכיח דכדי עניבה הוא פחות מד' גודלין וכתב שם דלפי שאין אלו בקרין כדדי עניבה נחשוב בד' גודלין. אבל בגמרא וכל הפוסקים איחא בזה כדי עניבה ומשמע שם לדעת רבינו חס דנהנו כוונתו וכמו שכח המהדר כאלו שזריך שיחזיר שני חוטים בשלימותן אין צריך בחוט הנפסק אלא כדי עניבה על חוט אחד וכמו שכח ח"ט להדיא לדעת רבינו חס חס לשמו אבל אם לא נפסקו אלא ב' ראשים אם נשתייר בלחוד מהם כדי שיוכל לעשות עניבה קטנה אפילו אינו יכול להכניס חוץ העניבה חוטים אחרים אלא אוחו החוט לבדו שבו עושה העניבה כשר עד כאן לשונו וזה בודאי פחות הרבה מד' גודלין: (ט"ז) א"ס לא בשעת הדחק. כגון במקום שאין לציצית מלויים או בשעת שאין יש לסמוך על דעת הראש ודאילו נפסקו כל החוטים ונשתייר בהם כדי עניבה כשר. ואם דקדק בעת הטלת הציצית בצדו לתת סימן בד' ראשי החוטים בעין שנוטים ד' ה"ל חס מונחים בצד אחד של הקשר וד' הראשים האחרים הם מונחים מזה השני של הקשר ואז אפילו נפסקו כל החוטים וד' מהם נפסקו זה נפסקו לגמרי וד' חוטים אחרים שבצד הב' של הקשר לא נשתייר בהם אלא כדי עניבה כשר כיון שנשתייר מכל חוט מד' חוטים הארוכים כדי עניבה אין צריך יותר (שלאן ערך רמ"א צ"ח ור"ש) אלא שזכאן נפסקו כל הד' חוטים יש להחמיר בהשיעור כדי עניבה שיסיב כגון חס הנפסק מד' חוטים הארוכים ג' פעמים כדי עניבה על חוט אחד (מצ"ח ור"ש ע"ט) ועכ"פ אין צריך יותר מד' גודלין כדברי החי"ח שבהלכות בס"ק הקדום. ומ"מ לא יברך עליהם:

קיצור שדהן ערוך ט הזכות ציצית

(טז) כאלו נקצץ ואינו (י"א) :

מן מלית שיש בו ציצית ונחלק לשני חלקים כמו שהוא שכיח בהרבה מליתים שלנו שהם מחוברים משני חלקים . ולפעמים מפרידין אותן כדי ללבסו או להקנו ואחר כך חוזרין ומחברים אותן בתפירה . כיון דבסתמא יש בכל חלק כדי להתעטף בו ע"כ די אם ישל שתי הציצית מאיזה חלק שירצה ולאחר שיתברר את המלית וחזור ויקשרם אבל אם אין בכל חלק בפני עצמו כדי להתעטף בו צריך להסיר כל הציצית (מסוס דשנפסרו מחלקים נפסר כל חלק מלית ולתור ששנו נחמנו ונחמייב נלית אם יתלכונו כהשגות פסול משום העשה ולא מן הסטוי כדלמיל סעיף ו') ואם בחלק א' יש בו כדי עיוטף ובחלק א' אין בו כדי עיוטף (יז) יסיר את הציצית מחלק זה שאין בו כדי עיוטף :

טז אם נחתך או נקרע הכנף ונפרד לגמרי מן המלית ואין בחתיכה זו ג' נודלך על ג' נודלין יש אומרים שחתיכה זו אפילו לאחר שהפרה היטב אל המלית פסולה מלהשיל בה ציצית דכיון שאין בה ג' נודלין על ג' נודלין אין עליה שם בנדר ואפילו נהחברה עם המלית נחשבה כפרוד ויש להחמיר בן . (יח) אבל אם אינו נפרד לגמרי מן המלית כיון שנשארו מחובר מעט מועלת התפירה שהוא נחשב בכלל המלית והציצית שיטיל בו אחר התפירה כשדות . ונזהגין לתפור חתיכת בנדר בכנפי המלית משום דבהרבה בגדים אפילו חדשים יש בהן חתיכות מחוברות שאין בהן ג' על ג' רכן נוהגים במקום המלית הציצית החיכה של ג' על ג' :

יז יש אומרים שבכל השטח של הכנף עראוי להטיל שם את הציצה דהיינו מפלא קשר נודל משפת המלית עד שלשה נודלין לא יהיה שם שום הפר אפילו כשהו בחוט שהיה ראוי לעשות מחוץ כאלו ציצית למלית זה כגון אם המלית של פשתן לא יתפור שם בחוץ פשתן רק בחוץ משי וכדומה . ואם המלית של משי לא יתפרנו בחוץ משי . ואם המלית של צמר לא יתפרנו בחוץ צמר אלא בשל משי וכדומה . ויש להחמיר בזה גם באימרא שעושין סביב הנקב לחזקו . וכל זאת אינו רק בחוט לבן אבל בחוט צבוע אין לחוש (י"ב) :

יח אם רוצה להסיר ציצית מן המלית כדי לתלות בו ציצית אחרת יותר יפות או טפה שנפסק א' מן החוץ ורוצה לתלות שלמות אע"פ שגם הראשונות עדיין כשרות מ"מ מותר כיון שאינו מבטל את המלית מן הציצית ואדרבה יתלה בו ציצית יותר יפות ויהא נזהר שלא ישליך את הראשונות לבקום בזמן (ט"ז כ"א) :

יט ואפילו ציצית שנפסלו והסירן מן המלית לא יורקם לאשפה משום ביווי מצוה . ויש מדרקקין לגנום בספר ולעשות מהן סימן בספר . משום דאיהעביר בהו מצוה חדא ויכנא ליתעביד בהי מצוה אחריתא . וגם המלית שנתקן ואינו לובשו עוד למצוה . לא יעשה בו השמיט מנוה (כ"א) :

כ אם בא בשבת לבית הכנסת ומצא שנפסלה ציצת מן המלית . ואינו מוצא לשאול מלית אחר והוא מתבייש לשבת בלא מלית . אזי (יט) כיון שאי אפשר לו היום לקשר ציצת אחרת לבן משום כבוד הבריות מותר לו ללבוש את המלית כך ולא יבדל עליו . במה דברים אמורים כשלא נודע לו קודם שבת שנפסלה אבל אם ידע קודם שבת שנפסלה אסור ללבוש דהיה לו לתקן מאתמול (י"ג) :

כא הלוכש בנדר שהוא בציצית בלי ציצית הרי זה ביטל מצות עשה . וצריכין להשגיח בקצת

מסגרת השדהן

(חיי"א) : (טז) כאלו נקצץ . וכאן יש להקל יותר ולכנס כסגרת הראש שבהלתי בסעיף קטן כקודם שפילו אם לא נשתתיר מכל אחד ואחד מדי חוטין החרוכים הלא כדי ענינה כשר (כ"ט) ומנ"א סי' י"א ס"ג ר"ש סס"י י"ב) : (יז) יסיר את המלית . צוה דברים אמורים שנקרע כמלית לבי חלקים מופרדים אבל אם לא נחפרדו לגמרי הלא מחוברים וז' לא מעט אם יש בחיבור הכוח כרוכז ג' נודלין הרי הם כאלו הם מחוברים לגמרי וכן כשרותם לחזור ולתפור אין צריך להסיר המלית אפילו מן החלק שאין בו שיעור טוית (הוספת וי"ש סימן ט"ז עיין שם שמהקל יותר) : (יח) אבל אם אינו נפרד לגמרי . אם נקרע מקצת מהמלית חלוץ בו ולחמיר יעשה כל שהוא למטה מחובר אף שאין שם מלא קשר אגודל אם קדם הטלת המלית לקרע כשר (כ"י) ש"ע ר"ש סודיר דרך החיים כדלעיל סעיף ד' : (יט) כיון שאי אפשר לו היום לקשר . אבל כחל אם נפסקו לו המלית מלית גדול צריך לפסלו אפילו בשוק משום דבחול עובר בחיבור ואצ"ה אם אינו מניח בו מלית וגם אין זה גנאי גדול כל כך בפשיטת המלית גדול . אבל

קיצור שרן ערך מ י הלכות ציצית

בקצת בנדים (כ) העשוין באופן שיש להן ארבע בנפות צריכין להתוך קרן אחד שהוא ענול אבל אם כול את הקרן ופרו בענין שנראה ענול לא מהני בכל כמה שלא חתכו עדין מכלל הבנד הוא וגדול עונש המבטל מצות ציצית . והזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה (מ' י' כ"ד) :

י הלכות תפילין . ובו ביז סעיפים :

א מצות תפילין היא גם כן מצוה יקרה מאוד שכל התורה הוקשה לתפילין שנאמר למען תהיה תורה ה' בפך . וימי שאינו מניח תפילין הרי הוא בכלל פושעי ישראל בגופו . וימי שמניח תפילין פסולין לא לכד שאינו מקיים את המצוה . אלא שמכבד כמה וכמה ברכות דבטלה שהוא עין גדול . ולכן ידקדק לקנות תפילין (ה) מסופר כומחה וירא ששים וכן רצועות יקנה מאיש נאמן שהוא כמות שנתעבדו לעשה מעורות טהורות ובעזרה רבה המכשלה כמה שקונים תפילין ורצועות ממאן דהוא לפי שמוכרים בזול והם פסולים . וכל ירא שמים יתן אל לבו . אם על מדבשו וכליו הוא מהדר שיהיו כתיקונן מכל שכן בהפצי ה' ית' של יצמצם ויחוס על הכסף אלא יהדר לקנות אותן שהם בודאי כשרים אף שמחירם רב וישניה עליהם שיהיו סתוקנין ושתורים הבתים והרצועות . ויש למשוך הרצועות הדיר בשומן (ג) שיהיו שזורים (ולא יתפס) (ג) בשמן דג הנקרא סיסמלון כי הוא מדג (סמל) ואם נתקלקלו התפילין אפילו רק במקצת או שנפסקו התפירות יעשה ביד שאלת הכס אם הם כשרים . וביותר יש לדקדק על הקננה ובפרט בשל ראש שהוא שכיח מאוד שמשתחוקת ונעשו שם נקבים ונפסלו . וכן שכיח מאוד שמחת שנתישנו התפילין נפרד קצת מהעור הגלוי של ראש ונפסל . וצריכין להשגיח על כל זה במאד מאוד . וכל הזהיר במצות תפילין לנהוג בהם קדושה שלא לדבר בהם דברי הבלים ושיות חולין מאריך ימים ומוכחש שהוא בן עולם הבא שנאמר ה' עליהם (שנאמן עליהם שם ה' תפילין) יחיו ולכל בהן חי רוחי ותהליכני ותחיני . תפילין הוא לטון פליטה והוכחה (ולכן למד' דנוסס למלאה מסכון כמיה) כי התפילין הן עדות הוכחה שהשכינה שורה עלינו כמשה וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגו' ודרשו רז"ל אלו תפילין שבראש . שיש בה שן מהשם שדיו ולכן אין לכסות הש"ד לגמרי עם הטלית (כ"ה כ"ז כ"ח כ"ט) :

ב וכן הנחתן בבוקר משיראה את חבריו הרגיל עכו קצת ברהוק ד' אמות ויכינו . אחד שלבש את הטלית מניח את התפילין . והא דמקרימין את הציצית להפילין משום דמצוה ציצית הדירה יותר שנוהגת בין בחול בין בשבת וירש . ומצות תפילין אינה ניהנת אלא בתול וק"ל תדיר ושאינו הדיר הדיר קודם . ואם פגע תחלה בתפילין אע"פ שהן בתוך כיסן (ד) צריך להניחן תחלה ואחר כך יתעטף בטלית (כ"ה כח"ל) משום דאין מעבירין על המצוות דכתיב ושמתם את המצות קרי ביה את המצוות . מצוה שבאה לידך אל החשיבנה (כ"ה ל') :

ג כתיב והיה לאות על ידכה (נפ' וס' כי יניחך) מדכתיב ידכה בה"א דרשו רז"ל דהיינו יד כהן זו שמאל שהיא תשה וכהן . ויניחה שם (ס) במקום שהבשר הוא גבוה שנאמר ושמתם

מסגרת השרן

אם נפסקו לו הליכות מן הטלית קטן בשוק או בבית הכנסת אפילו בחול אין צריך לפשוטו שם משום דכיו גנאי גדול לפשוט הטלית קטן ובגנאי גדול דומה כבוד הכריות אפילו ליסור דלורייהא בשב ואל העשה ומי צריך למכר ולילך לביטול הפשיטו מעליו (מג"א ור"ס וכידור דרך החיים) :

(כ) העשוין בלופן . עיין בשלחן ערוך ואחרונים סימן י"ח מדברים אלו :

(חיי) י (ה) מסופר מומחה . הכה בזמנינו יש הרבה פרשיות של תפילין אף מאפרים שמוחזקים למומחה שיש בהם חשש פסול בעו"ה וכמה פעמים נפסלו פרשיות ע"י קריאה בחיטוק וכבר נזכר עליהם הפני' וחיי"א ועוד פוסקים . לכן מוטל על כל בן תורה ללמוד הלכות כתיבת סת"ם ובפרט אורח האותיות ויבדוק תשלין ומוזות שלו אם הם כשרים : (ב) שיכין שחורים . דרצועות שחורות הלכה למשה מסיני (שי"ע ור"ס) : (ג) בשומן דג הנקרא פישטרלן . ומי"א אין בזה קפידה דכא' משיחה אינו גורם שיקר השמור כי שיקר אצטעס השמור נעשה מדבר המהוד ודאי משיחה הוא רק להלל הכבד נחמה ולרץ העור וליפות (שע"ת וקסמ הסופר בשם ש"ת מ"ב) ומי"א יכתובים יש לדקדק ליקח שומן כשר (קסמ הסופר) : (ד) צריך להניחן חמילה . ומג"א ור"ס כתבו דיתעטף בטלית החמיל דכיון שהתפילין מונחים עדין בתוך כיס אין זה כמטביר על המלות : (ה) במקום שהבשר הוא גבוה . ולא יניחו בחצי העליון שכל

קיצור שרן ערך י הכות תפירין

רשמים אה דברי אלה על לבבכם שתהא שימה כנגד הלב. ולכן יניחה שמה ויטה אותה מעט לצד הגוף שכשיכוף הזרוע למטה תהיה כנגד לבו. והא דכתיב בתפילין של ראש בין עיניך קבלו רייל שאין זאת בין עיניך משש אלא כנגד בין עיניך. ומקומה היא במקום שהשערות מתחילין לצמוח ונמשך מקומה למעלה עד סוף המקום שמוחו של הנינוק רופס. ודחינו שקצה התיחורא שלמטה לא תהא למטה ממקום (ו) התיחורא צמיחה השערות וקצה המעברתא שלמעלה לא תהא למעלה ממקום שמוחו של הנינוק רופס. וצריך לזהר מאוד שתהא מונחת במקומה הראוי. ואם מניח אפילו מקצהה על המצח (ז) במקום שאין שערות נדלות או אפילו הניחה כלה במקום שיער אלא שהיא מן הצד ולא כנגד בין העינים לא עשה את המצוה וברך לבטלה. והקשר יהא מונח כנגדו מאחורי הראש למעלה בנוכה העורף שהוא סוף הגלגולת במקום שיער שהוא כנגד הפנים ולא יטה לכאן או לכאן. וצריכה שההא מודקת בראשו. והנה כשהגבית עם המעברתא רחבים קשה שתהא מהודקת בראשו. וצריכה לזהר בזה מאוד (ח):

ך מניח את התפילין מעומד. לא ינער את התפילין מן התיק משום ביזוי מצוה אלא יקחם בידו. מניח תהלה של יד וקודם שמהדק את הקשר מברך להניח תפילין (ה'א' נקמ' וסמל' של תפילין דנחת) ומהדק את הקשר ועושה ד' ברכות על ידו ואחר כך מניח תיכף של ראש וקודם שמהדקה על ראשו מברך על מצות תפילין (ה'א' נקמ' וסמל' של תפילין דנחת) ומהדקה על ראשו ואומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (ע' פרמ'ג) והטעם שצריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא מפני שיש קצת ספק בברכה זאת (ע' ס' ו' ס'ד) ומפני שיש ספק בברכה זאת לכן יש גם כן ספק אם השיטע יענה אמן או לא (פרמ'ג) ע"כ נ"ל כי טוב לברך בברכה זאת (ס) בלחש. לאחר שהניח של ראש עושה ברצועה של יד ג' ברכות על האצבע האמצעי א' בפ' האמצעי וב' בפ' התחתון (כ"ה כ"ז כ"ח):

ה אפילו אם אירע לו שהוציא מן הכיס של ראש תהלה צריך להעביר על המצוה ויניחה מתוך ידו ויכסה אותה באיזה דבר ויניח תהלה של יד דכיון דקדישת של יד לשל ראש הוא מן התורה שנאמר וקשרתם לאות על ירך והיו לשוטפות בין עיניך. לפיכך אין משניחין על העברת המצוה בזה וכ"ה):

ו לא יהא דבר חיצין בתפילין לבשרו לא שניא של יד לא שניא שר ראש. ושערות קצרות לא היוין חציצה שדרכן בכך. אבל אותן המגדלין בלוריות מלבד שהוא דרך שהן וגאווה יש בזה איסור (פ' סימן נ' ס"ג) יש עוד איסור משום הנהגת תפילין דכיון שגדולים הרבה היוין חציצה (*):

ז יחד בתפלה של יד שלא יזיז הקשר מן הבית (ינס כסין כהן כין לזיזין לחבר בזה) והיזיז של הקשר תהיה לצד הלב. המעברתא אשר בה הרצועה תהיה לצד מעלה והבית לצד מטה ובשעת

דחם הפנים

י כ"כ המחה ש' ס' כ"ז וע' סמ"ג. אבל אורן המגדלין בלוריות לפניו ובשעת הנחת תפילין נותנים את השערות למעלה על הראש ועליהן חציצה שרא דחם השערות תלויות למטה בין עיניהם נראה דלכ"ע היוין חציצה דלאו היוין רבתייהו:

יניח שם בתפילין אלה אף קלם התיחורא שלמטה יכיה בעיקרי השער כי תחתיה מקום התפילין הוא מהתחלת עיקרי השער (פרמ'ג). ומי ששערותיו גדילין בעיגול ע"ג המלח צריך לזהר אף בציוות התיחורא שלמטה שיהיו מונחים על עיקרי השערות (עין בית יוסף והאחרונים ובגוש רי"ט וכ"כ בספר שלחן שלמה ופשוט הוא דהא רבוע התיחורא היה הלכא למ"מ): (ז) במקום שאין שערות גדילות בו לא עשה כו'. דמכ' לי אם יונח בקופסא או על האדס שלא במקום המחה תפילין. כן מוטל על האדם בית דין או זקני הקהל להשגיח האיסור הגדול הזה לרבים ולמחות בידם (שלחן שלמה): וכתב בזה"ק פרשת עקב חס לשמו כל מאן דבטי לאחרא תפילין דרישא מבטי ליה לאסתכלא באיניו הרי שיני דאיניו רמיח לאיניו ז' זינין דאית בהון רמז דין סמימין כו' עכ"ל: (ח) בלחש. ומימי אם אחר שמע ממנו בברכה צריך לענות אמן דכיון שמברכין בברכה ואין חוששין לספק ברכה לבטלה מפני שהעיקר כסאונתים שצריך לברך רק לזוהא דמילתא חומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (דרכי משה ח"ד פרמ'ג סימן כ"ה) סכ"ט שמוחר לענות אמן סכספיקו קל מספק ברכה שאינה צריכה (כמ"ס הפרמ'ג בא"ח סימן

קיצור שרן ערוך י הלכות תפילין

ובשעת הדחק כגון אימר שהוא מניח בימין ועתה אין לו תפילין אלא שאולין מסי שמיני בשמאל (וכן למעלה) ואינו יכול לשנות את הקשר. וא"כ אם יניח הפילין באופן זה המעברהא לצד מעלה והבית לצד מטה תהיה היד עם הקשר לצד ימין. ע"כ יהפוך ויניח שהמעברהא תהיה לצד מטה והבית לצד מעלה כדי שתהיה היד והקשר לצד הלב (כ"ה) :
 ד' אסור להפסיק בשיחה בין של יד לשל ראש. ואפילו לרמוז בעיניו ולקרוך באצבעותיו אסור שנאמר והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך (פ') צריך וזכירה שיהיה היכף תפילת של ראש לשל יד כדי שתהיה הויה אחת לשהיה. ואפילו אם שומע קריש או קדושה לא יפסיק אלא ישתוק ויכוין כמה שאומרים הקהל. אך אם שומע שא' בדרך ברכת להניח תפילין יכול לענות אמן שררי אמן הוא האמנת הדברים שהוא מאמין במצות תפילין והוי כמו הויה איה. בתפילין דרבינו תם גם כן אסור להפסיק בין של יד לשל ראש. אך לקריש ולקדושה יכול להפסיק :

ט' אם מעה והפסיק ימשמש בשל יד ויברך שנית להניח הפילין ויחזק את הקשר ואחר כך יניח שר ראש ויברך עליו. ואם הפסיק לצורך התפילין אינו צריך לברך שנית על של יד :
 י' וכוין בהנחת הפילין שצונו הקדוש ברוך הוא להניח תפילין שיש בהם ארבע פרשיות שכתוב בהן יהוד שמו יתברך ויצאת מצרים. על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח כדי שנוכח תמיד נסים ונפלאות שעשה עמנו שהם מורים על יחודו ואשר לו הכח והממשלה בעולמים ובתחתונים לעשות כרצונו. וישעבד לו את הנשמה שהיא בכוח וגם הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות. וזכה זכור את הבורא וימעיט הנאוהו ויקים ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ולכן כתיב בתפילין בין עיניך (כ"ה) :

יא' תפילין של יד ושל ראש שתי מצות הן ואינן מעכבות זו את זו שאם אין לו אלא אחת או שחמת אחת אוסר אינו יכול להניח אלא אחת מניה אחת. אם מניח של יד מברך להניח הפילין לבר. ואם מניח של ראש מברך עליה להניח תפילין וגם על מצות תפילין ואומר בדרך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (כ"ו) :

יב' אימר נמור אפילו נעשה אימר מהפך שהרגיל את עצמו בן ככל מקום יניח בימין של כל אדם שהוא שמאלו. ואם עושה כל מלאכה בימין רק שכוונתו בשמאל או בהיפוך היד שכוונתו בה היא חשובה ימין ויניח התפילה בידו השניה. ואם שולט בשתי ידיו מניח בשמאל של כל אדם. וכן אם נולד אימר כלל אלא שאחר כך הרגיל את עצמו לכתוב בשמאל ועושה כל המלאכה בימין מניח בשמאל של כל אדם (כ"ז) :

יג' שיעור רוחב הרצועות בין של ראש בין של יד לא פחות (י) באורך שעורה. ושיעור ארצן של ראש. בימין ומשמאל עד המבור או למעלה ממנו מעט. וי"א דשל צד ימין תגיע עד המילה (שישוא וידה) וכן נכון להחמיר לכהחלה. ושל יד כדי שיהדקה ויעשה בה ז' כריכות על הזרוע ונ' כריכות על האצבע ויהזקה. ואם נפסקה הרצועה בין של ראש בין של יד יעשה שאלה (*) (כ"ז ל"ג) :

יד' יחיד שיהיו הרצועות בצד השחור לחוץ. ואם אירע לו שנתהפכה הרצועה שסביב ראשו או סביב זרועו בצד הלבן לחוץ יתענה או יפדה בצדקה. וכן אם נפלו לו התפילין לארץ בלא נחתקן יש לו גם כן להתענות. אבל אם נפלו בנחתקן אינו צריך להתענות אלא יתן איוה דבר לצדקה (כ"ז מ' מ"ד) :

טו' אם הסיר את התפילין מפני שצריך ללכת לבית הכסא. כשחוזר וסניח (י"א) צריך לחזור ולברך

יהם הפנים

בשנת השרן

(*) לפעמי' אם לא נשאר שיעור האסור לדעת הראשון. אפי' חסרין אין לברך עליהן. ואף דבשל ראש יש הרבה שכתבו דצד של שמאל מן עד התחת מ"ס מאתי כ"י בלא"ה להוב' הפוסקים אין מברכין על ש"ר כשלפ' הפסיק אלא דאין בני אשכנז נוהגין לברך ג"מ אין לברך על מה שהוא פסול לדעת הרמב"ם. אבל להניח בלא ברכה נראה לפע"ד דגם אם נפסק כמה שמק' את הראש וא' הזרוע והסרן מכפנים בשעת הדחק יכול להניח בלא ברכה. ובהא דאיהא בש"ע דברצועה של יד אם נשאר שיעור יכול להפירה. כחב' בכתחילה דמ"ס דאחר שהפך דמעלה כמה שיותר מן השיעור צריך לאתר שהקף את הזרוע למטה את הרצועה על האצבע האמצעי ולקרוך עליו ג' כריכות וחר"ל יחזור למעלה ויברך על הזרוע ז' כריכות דא"כ מה שהיה

רמ"ז : (ט) לריך זכירה והיה כחח סיקה חוקף תפילת כו' כן הוא גרין בבס כר"ס שמשם נועתקיס דברים אליו : (י) מלריך מעורר. ולס' אינס דרביס כל כך לס' הי אפשר למלוא לחרות מניחן כחות מכן (ש"ע סימן כ"ו ור"ם וחי"ה) ומ"מ לריך עיון לס' יברך עליכס (עיין רמ"ם ולחורוים סס"י לג' ודו"ה) : (יא) לריך לחזור ולברך. ויש אומרים שאין לריך לחזור ולברך עליכס (ת"א סידור ירך כחיים) יב' נוכנין (פרמ"ג) :

יח קיצור שרדן ערוך ייא הלכות תפילין

קדם תפלת מוסף. בחול המועד סוכה כולם חולצין קודם הלל. ובחול המועד פסח הצבור חולצין קודם הלל והש"ץ אחר הלל (כ"ט):

חולצין מעומד. מסיר את הכריכות מן האצבע (טו) וב' או ג' כריכות מהדוד: וחולץ תחלה של ראש ואחר כך חולץ של יד בשום דכתיב והיו למוטפות בין עניך ומדכתיב והיו לשון רבים דרשי רז"ל כל זמן שבין עניך יהיו שהים. ולכן מניחין תחלה של יד וחולצין תחלה של ראש. שכל זמן שיש עליו של ראש היה עליו גם של יד. ויש לחלוצו של ראש ביד שמאל שהיא יד כהה כדי להראות שקשה עליו חליצתו מפני שהמצוה היא שיהיו עליו תפילין כל היום אלא שפני שאין לנו גוף גבי חולצין מיד לאחר התפלה. ולא יחלוצו את התפילין לא בפני ספר הורה ולא בפני רבו אלא יבאק עצמו לצדדן. מנהג חכמים לנשך את התפילין בשעת הנחתן ובשעת החליצתן. אין להסיר את המלות עד לאחר חליצת התפילין (כ"ט כ"ח ל"ה):

כא יניח את התפילין בתוך הכיס שלהן באופן שידע למחר להוציא תחלה של יד. אבל לא יניח של יד על של ראש כיון דשל ראש קרושתו גדולה משל יד. אלא יניחם זו אצל זו. ויניח הכיס עם התפילין בהוך כיס המלית לניטה והמלית למעלה. כדי שיפגע במלית תחלה (כ"ט כ"ח ל"ה):

כב מי שאין לו תפילין והצבור מתפלל נושב שיתעבב עד לאחר תפלת הצבור לשאול לו תפילין מאחר כדי שיקרא קריאת שמע ויתפלל ש"ע בתפילין ממה שיחפלו עם הצבור בלא תפילין. אבל מי שמירא שגא יעבור וזמן קריאת שמע עד שימצא תפילין קורא קריאת שמע בלא תפילין. ואם מתירא שגא יעבור גם זמן תפלה מתפלל גם כן. וכשימצא אחר כך תפילין יניחם בכריכות ויאמר בהם איזה מוסר או מתפלל בהם מנהג (וע"ל סי' י"ד סעיף ח') אבל (זו) לילה לא זמן תפילין היא ואסור להניח בלילה. מותר ליקח תפילין של חברו גם שלא בידעתו ולהניחן ולברך עליהן כמ"ש בסמ"ש שלפני זה סעיף י"א לענין מלית (י"ד ל"ה):

כג תפילין צריכין גוף נקי וצריכין ליהרר שלא להפחית בהם (וע"ל סי' י"ג ס"ד). הולת מעיים אפילו אין לו צער פטור מן התפילין מפני שאינו יכול לשמור את עצמו בנקיות כראוי ואם נראה לו שיכול להיות בגוף נקי בשעת ק"ש ותפלת ש"ע יניחם אז. אבל שאר הולת אם מצטער בחליו ואין דעתו מיושבת עליו מפני צער פטור מפני שאסור להסיר רעתו מהן ואם לאו הייב (ל"ה):

כד קמן היודע לשמור תפילין שלא יפחית בהם ושל א"י בהם חייב לקנות לו תפילין שיניחם. ועבשיו נתפשט המנהג שמתחיל הקמן להניח תפילין ב' או ג' חדשים קודם שנעשה בן שלש עשרה שנה (ל"ז):

כה בענין הנחת תפילין בחול המועד יש מחלוקת הפוסקים וחילוקי מנהגים. יש מקומות שאתו כדעת הפוסקים שלא להניחן ויש מקומות נוהגין כדעת הפוסקים להניחן אלא שאין מברכין עליהם בקול רם בבית הכנסת כמו שאר ימות השנה. ויש נוהגין להניחם בלא ברכות. (ויש לו לזכור שאם תהיה לא זמן תפילין תהיה כרצונות בעלמא. פרמ"ג) ואף על פי שאין מברך בכל מקום אסור להפסיק בין של יד לשל ראש. אך לקדש ולקדושה פסיק (כ"ה ל"ה) וצריכין לזהר שהתפילים בבית הכנסת אחת לא יהיו קצת מניחין וקצת אין מניחין (פן יבא דמאס ודאי ליכא משום לא מתגודדו *):

כו תפילין שהיו חזקו בכשרות מן הדין כל זמן שהבית שלם גם הפרשות הרי הן בחוקתן ואין צריכין בדיקה. וט"ם נכון בדרך מפי שלפסמים מתקלקל מן הזיעה. ואם אינו מניח אותן אלא לפרקים צריכין בדיקה שני פעמים בכל שבע שנים כי יש לחוש שגא נתעפשו. וכן אם נקדע הבית צריכין גם הפרשות בדיקה. וכן אם נשרו במים. וט"ם אם אין לו מי שידע בדיקה ולחזור להפחין (י) ויניחן כך בלא בדיקה שלא יתבטל מצוות תפילין (ל"ט):

יא הלכות מנוחה. ובו כ"ה סעיפים:

א מצות עשה לקבוע מנוחה בכל פתח ואפילו יש לו כמה חדרים ולכל חדר כמה פתחים העשויים לכניסה ויציאה אף על פי שהוא רגיל רק באחד מהן מכל מקום כולו חייבים במנוחה

לחם הפנים

מסגרת השרדן

מכרין ואפילו בחפץ בית הכנסת אלא שתרית בלבד. כי על זה מורה דיוק תיבת בלבד וז"ל לפע"ד:

(י) ובעת יציאת לאור עולם מ' שולח הש"ס מנחה א"ש שנים והוא ז"ל כתב מן צו"ר סי' ל"א

למחמדים. וכן סמ"ג: (טו) לילה לאו זמן חפזין הוא. ענין בית יוסף ומחמדים כיון ל': (י) ויניחן כך. וז"ל לא יבדק עליהם (פרמ"ג):

הגדולה

קיצור שרזן ערך יא הלכות מוזה

במוזה. ואפילו אם נתמעטו הדיוקן ואינו צריך עתה רק לפתח א' מ"ס כולל חייבין. אך אם יש איזה פתח שאינה עשויה אלא להכניס דרך שם איזה משה לפרקים (*) ויש שם פתח אחד לכניסה ויצאה או הפתח העשוי רק להכניס משאית פטורה (וי"ד סימן כפ"ט רפ"ז) :

ב גם שערי חצרות. ומבואות ועירות ומדינות חייבין במוזה שנאמר בשערך (וי"ד לקמן ספ"ק פ"ז) (סג) :

ג צריך לקבעה בימין הנכנס. ואם קבעה בשמאל פסולה. וצריך להסירה ולקבעה בימין ויבדך עליה *) ואין חילוק בזה בין איטר לאינו איטר (רפ"ז) :

ד שני בתים אשר (ג) לכל אחד יש פתח לר"ה או לחצר ובמחיצה אשר ביניהם יש גם כן פתח והשתא יש להסתפק בפתח זה באיזה צד יתן את המוזה (ג) אוליין בזה בטר היכר ציד. פ"י במקום שנעשים הצירים להדלת שהדלת נפתח לחוכו זהו עיקר הבית ונותנים את המוזה בצד הימין שנכנסים לחוכו. ודוקא כששני הבתים שוים בתשישין. אבל אם אחד הוא עיקר תשישו בזה לא אוליין בטר היכר ציד * *) אלא לעולם נתנין את המוזה בצד הימין שנכנסין להבית אשר עיקר תשישו שם. אפילו הדלת נפתח לתוך השני :

ה (ד) מקומה מתחלת שליש העליון של גובה השער * * *) קבעה למעלה מזה כשרה והוא שירחיקנה מן המשקוף מפה. קבעה למטה משליש העליון צריך להסירה ולקבעה כראוי

ובברכה

מסגרת השרזן

לחם הפנים

(תולדות) יא (ה) ויש שם פתח אחד. שגבס עשרה טפחים ורחב ד' (ט"ז) :

(ב) לכל אחד יש פתח לרשות הרבים. אבל בית שיש בו מדרים הרבה שם הפתחים זה לזה ואין פתוח רק פתח אחד לרשות הרבים חושבין דרך ימין מימין הכניסה של אותו הדור הפתוח לרשות הרבים (סידור דרך החיים). פתח שפתוח מבית לחצר והחצר סתום מכל לדיוו בלי פתח רק מבית לחוכו הוי החצר כמו חדר ולא איכפת לן בהיכר ציד הדלת דאפילו אם היה היכר ציד בתוך הבית אוליין בטר ימין הכנסם מבית לחצר ושם עושה המוזה (מהרי"ל) :

(ג) אוליין בזה בטר היכר ציד. אבל בשני הפתחים הפתוחים לרשות הרבים לא אוליין בטר היכר ציד אלא יעשה אותה מימין הכנסם מרשות הרבים (סידור דרך החיים) : (ד) מקומה מתחלת שליש העליון. ואם הפתח גבוה הרבה וכשינוי מתחלת שליש העליון חסא למעלה מכתפיו צריך להניחה למטה משליש העליון נגד כתפיו אבל לא למעלה ומכתפיו דלא אינה נראית לעיניו ככניסה ויציאה (ירושלמי מרדכי ראב"ד ב"ח הגהת דרישה עט"ז ט"ז ט"ך מלת שמורים בזה"ט ס"י רפ"ז סס"ב וס"י רפ"ט סס"ב חיי"א סידור דרך החיים. ומה שסקסס המנחם בזה"פ יישבתי שם על כן

וכן דעיקר התשישו והחילוק מבית לשם אוליין בטר ימין הכנסם מבית לשם. וכן אפילו בחלוקה השני' כשיש לחצר פתח אחר לרשות הרבים. בכל מקום יוכל להיות דרב העליון לחצר ותשישו הוא על ידי הבית. כמו שאנו רואין עכשיו בראש חצירות. ובכל מקום כיון דיש לחצר פתח אחד. וכן אוליין בפתח זה בטר היכר ציד. כמבואר בגמרא בספס. ודוק :

* * *) הש"ך בנח"ל כתב דא"ל לחצר לקבעה דוקא בתחלת שליש העליון. אבל יאיתי בבואר מרדכי שכתב

(י) בס' דיי אדם כתב דלא יבדך ולא ידעתי מעמו : * *) בבית יוסף מביא תחילה מה שכתב המירכבי בשם הר"י דדוקא בין גברי לגבי ששניהם עיקר ושניהם פתחים לרשות הרבים אבל מבית לחצר או לעד' שעיקר תשישו ומוצאו ומוכחו מבית לשם לא אוליין בטר היכר ציד אלא יתנו (בימין כניסה) בתוך דלצדו הוא עשוי ולחכו נקטם מבית גברי לגבי כו' ע"כ (וכן כתב הש"ך בשם הרלב"ש) ושוב הכי' מה שכתב בהשגחה אשכנזית (מהרי"ל סימן צ"ט) פתח שבין בית לחצר אם יש לחצר פתח אחר לרשות הרבים (א) או יש לקבעה בימין כניסה מבית לחצר ע"כ' (והביאו הש"ך) ולפע"ד צ"ע בזה כי לכאורה נראה דהר"י לא סבורא ליה כהך רמיה"ל. דהא הבית והוא יותר עיקר מן החצר. ולעולם יש לקבעה בימין כניסה להבית ואפילו אין לחצר פתח לרשות הרבים. ס"כ' כשיוש לחצר פתח לרשות הרבים דאין להשגיח בהיכר ציד גוה. וצריך עיון בזה לע"ד לדינא. ובאין מן מקום הראוי :

הנהיגו מחבר בעד המחבר ספר מסגרת השלזן (א) או יש לקבעה. נוסחא מופקת נדרסנה לו להרב המחבר ד"ל. והנוסחא שלפנינו בבית יוסף כך הוא : פתח שבין בית לחצר * אם יש לחצר פתח אחד לרשות הרבים או אית לן למיד בטר היכר ציד. אבל אם אין לחצר פתח לרשות הרבים או יש לקבעה בימין כניסה מבית לחצר. עד כאן לשונו. וזה לשון הש"ך : אם החצר סתום מכל צדדיו כל פתח מבית לחוכו או הוה החצר כמו חדר ולא איכפת לן בהיכר ציד הדלת. ואפילו אם היה היכר ציד בתוך הבית אוליין בטר ימין הכנסם מבית לחצר ושם עושה המוזה. אבל אם יש פתח מחצר למבוא אחר או לרשות הרבים מדבר פתח הבית לתוכה או אוליין בטר היכר ציד. ובאיה צד דיש היכר ציד הפתח נחשב כמו בית. ואוליין בטר ימין הכנסם לחוכו. וכן הוא כתשובת מהרי"ל עד כאן לשון הש"ך :

ומה שהקשה המחבר כאן דהא הבית דאי יותר עיקר מן החצר. יש לומר כיון דהחצר סתום מכל צד ואי אפשר לבוא לחצר אם לא דרך הבית חרי זה נקרא בדרך דרך ביאת מבית לחצר דוקא. וכי ריזיקת בלשון המירכבי בשם ר"י כמה שכתב אבל מבית לחצר או לעד' שעיקר תשישו ומוצאו ומוכחו מבית לשם לא אוליין בטר היכר ציד ע"כ' : מזה הלשון משמע גם כן כיון דעיקר התשישו והחילוק מבית לשם אוליין בטר ימין הכנסם מבית לשם. וכן אפילו בחלוקה השני' כשיש לחצר פתח אחר לרשות הרבים. בכל מקום יוכל להיות דרב העליון לחצר ותשישו הוא על ידי הבית. כמו שאנו רואין עכשיו בראש חצירות. ובכל מקום כיון דיש לחצר פתח אחד. וכן אוליין בפתח זה בטר היכר ציד. כמבואר בגמרא בספס. ודוק :

קיצור שדה ערוך יא זלכות מוזה

זכריה. ואם קבעה במספר העליון סירה גם כן ויקבעה כראוי אבל לא יבדק. (פ' רש לקבעה מספר הסמך לחוץ ואם שיה כזו אינו מוצב (פ'ט):

כיצד קובעה ברכה מסופה לראשה דהיינו מאחד כלפי שמע ומניחה בשופרת או בשאר דבר וקובעה במספרות במוזות הפתח באלבסון ויהא ראשה דהיינו שמע כנגד הבית ושימו האחרונה לצד חוץ ואם מוזות הפתח אינה רחבה יקבענה זקופה. וזה טוב יותר מלתתה אחורי הדלת. אם לא קבעה אלא תלואה פסולה. ולכן צריך לזוהר למסמרה למעלה וגם למטה שלא תהא תלויה (פ'ט רפ"ט):

קודם שקובעה יבדק אקב"ו לקבוע מוזה. ואם קובע כמה מוזות די בברכה אחת לכוין : אם נפלה המוזה מעצמה וחזר וקבעה צריך גם כן לבדק. אבל אם הוא הסירה כדי לברקה יש להתפסק אם צריך לבדק (פ'ט רפ"ט):

בקצת שערים יש פתח קטן אציל השער הנדול. ודרך הפתח הקטן יוצאין ונכנסין. והשער אינו נפתח רק לפרקים. וכיון שהם שני פתחים וביניהם עמוד רחב מפה חייבין בשתי מוזות (פ'ט):

במקום שיש לח"ש שטא ויגבו אותה. אם אפשר לו יחפור חפירה במוזות הבית ויניחנה שמה אבל לא יעמיד לחפור מפה כי שם לא היה על מוזות ביתך. רק תדך מוזה ופסולה. עוד צריך לזוהר שיהא עכ"פ ניכר מקום המוזה. ואם א"א לו לחפור בתוך מוזות הבית יש לסמך בשעת הדחק לקבעה בנים אחורי הדלת ודוקא במוזה עצמה ולא בכותל (עין חיי"ט וי"ט) ולא ורחיקה מחלל הפתח מפה כי או פסולה (פ'ט):

אין

רחם הפנים

לומר כן דאי נגד כתפיו הוא דוקא בצמצום לא שבעי חיי לכל בריה. דהיינו אנו רואים רובא דרובא מוזות הם גבוהים קצת יותר. ואטו כדיל עילא איסורי עבדי. אלא בעצ"ל כמו שכתבתי מסע הנ"ל:

ולמי הצעה זו שוב לא תקשי מ"ש החבר כיון דרוב הפוסקים ס"ל דש"ס דילן חולק על הירושלמי כו'. ולא

דלא מצינו כהניא ברבריה דש"ס דילן חולק רק בתוספת. אבל בר"ף ורמב"ם לא זכרו מזה. רק

מדלא הביאו הירושלמי ש"ס דסבירא להו דש"ס דילן דוקא כמו שכתבו הכסף משנה ומגדל עז. וזה היה

מקם הנ"ל. אבל עכשיו שהמרדכי מציא סבירא מחודש

לשיטת הירושלמי מ"ש דילן. וממילא לפי מברנו כתבתי למעלה דראו דוקא בצמצום נגד כתפיו. רק כמו

שכתבתי למעלה שיפגע בה עכ"פ בכאון ובצאתו. סמילא לא תקשי מה שהקשה החבר כאן בסוף הגליון

לפום מה דנקיטין כו'. מחפיו. דכבר חירץ ה"ה והח"א דהגמרא איירי בסתם פתח שאינה גבוה הרבה.

ואף אם גבוה כקומת איש מכל מקום יוכל להיות מופי המוזה נגד כתפיו כשמינה עצמי עכ"פ וראש המוזה

חתח המשקוף. אבל אם הפתח גבוה ביותר עד כשאפילו יקבענה באופן זה יהיה למטה משליש העליון אה"נ

דש"ס דילן וסביר כהירושלמי שצריך לקבעה כן. ורא

למעלה בענין שלא יראנה כמו שהביא המרדכי ראייה

מחנא. וממילא כיון דהירש לן המרדכי לן זה על פי סבירא דהיה סבירא דילן אין לדחותו מלפני חירץ

והרמב"ם שלא הביאו זה. דהיינו תחודשו הרבה הירושלמי דינים וסבירות אחרי חירץ והרמב"ם ז"ל. ולא יעלה על

הדעת לדחותם מפני שאינו נוכר ברבריה: ומה שכתב החבר פוק חזי מה עמא דבר. אינה ראייה כלל.

דבאופן שכתבתי למעלה לשיטת המרדכי עשויים רובא דרובא מוזות. ואם נמצא לפעמים איזה מיעוט שקובעין המוזה למעלה מזה הוא מחמת חסרון ידיעה.

ואין להביא ראייה מה :

וכשהדקדק ברברי המ"ס מן רפ"ו סוף סק"ב במה שכתב שלא יגיבה משעור בין כתפיו כדי שתחת

נראית נגד עיניו. ויכנסין רפ"ט סק"ב כתב דאם הוא גבוה הרבה אין לעשות המוזה גבוה מכתפיו דאז אינה נראה לעיניו בכניסה ויצאה כו'. ובש"נ יש סק"ד יכשהפית גבוה הרבה ישתנה בנגד כתפיו אבל לא למעלה

מאחר שהרמב"ם כ"כ וגם לשאר הפוסקים עכ"פ אין סבירא לן כוהיה דהרמב"ם נקטינן : ערוך הביא

בש"ך סק"ד ר"ע קצת פוסקים דאם השער גבוה יקבעה נגד כתפיו אף שהוא מספר משליש העליון ופסק

כן בס' חיי אדם וכן בסידור דרך החיים. ולפע"ד פסק זה המה מאד כיון דרוב הפוסקים ס"ל דש"ס דילן חולק

על הירושלמי ולש"ס דילן אם היתה למטה משליש העליון פסולה כש"ס דהא יליף ליה מקרא (ב) אין

נציה את היוב הפוסקים וניזול בהר מיעוטא (וגם לירושלמי נראה דפע"ד דאם שיעה אינו מעכב דהא

לאו מקרא יליף ליה) ופוק חזי מאי עמא דבר :

והנה לפום מאי דנקיטין דכל משליש העליון ולמעלה הוא מקום מוזה (אפילו במספר הסמך לתקרה

זולת הרמב"ם) והרי סתם פתח הוא גבוה כקומת איש ואם כן המוזה למעלה מחפיו. והירושלמי יש דבר

דסבירא ליה דהוא בתהנית שלישי העליון ולא למעלה. אבל לומר דלמטה פן התקרה (אפילו במספר) עד השליש

לא קפדינן ולמעלה מכין כתפיו קפדינן. דבר זה צריך עיון דודק דפ"ד (עין כשרי קרבן) :

הנהגה מהרב בעל המחבר ספר מסורת השלחן (ב) אין נציה כו'. לפי ענינה דעני נראה ליישב דעת

החורגים ז"ל שפסקו כדברי הירושלמי והמרדכי. וזה לשון המרדכי. מוסק היה ר"א דהוא דירושלמי

שהביאו רבי תנא הגד כהפותרא פליג אאלמורא דרין. מדלא פליג בין גבוה למגדל. ויהיה נראה דלמעלה

מכתפיו לא ינחנה אם הפתח גבוה כל כך. דא יצאנה לעולם במקום שאינה ראויה לו. וכן ממשע

הלשון כדי שיפגע כמזוה בראשיתו במסך מניחה במסך הסמך לרשות הימים כדי שיפגע במצד המיד עד

כאן רשנו ונצינו בית יוסף והנהגה דירשה והב"ה. הרי דלא פסקו כהירושלמי רק משום דהוכיחו כן מש"ס

דילן שצריך שיפגע כמזוה בכאון ובצאתו. והרי גם הרמב"ם ז"ל שכתב הכסף משנה דלא פסק כהירושלמי

מכל מקום כתב בסוף הלכות מוזה וכל זמן שיכנס ויצא יעיד ויחזיר השם כו'. ומשום הכי נראה לו

להתיר ללפסוק כן משעם זה שיש לו ראייה שהש"ס דילן סביר כן כ"ל. אין כיון שהוא רק משעם זה כפי

הנראה דרי אם מופי המוזה נגד כתפיו. ואפ"כ גם כן דרי אם האדם מגיבה עצמי קצת מעצמו וסופי המוזה נגד כתפיו דילן כ"ל עמא דבר. ובצל כרחק צריך

מיצור שדחן ערוך יא הלכות מוזה

י אף הבית חייב במוזה אלא אם יש בו (ו) ד' אמות עד ד' אמות (*). ואם אין בו ד' אמות על ד' אכל יש בו כדי לרבע דא' על ד' א' כגון שארכו יתר על רחבו או שהוא עטל. יא דחייב וי"א דפטור (כ"ו) :

יא אין הפתח חייב במוזה אלא אם יש לה שתי מוזהות (שפתות פיר שפ"ק) גבוהים לכל הפחות עשרה טפחים ומשקוף על גביהן. ואפי' אין המוזהות טעמים או מאבנים אחרים רק שטחית הבנין בעצמו (ו) הן המוזהות ועליהן תקרה גם כן חייבת. ואם אין לבית (ח) אלא מוזה אחת

בזה

מסגרת השלחן

וכן בעזרי' עיין שם : (ה) ויש לקבועה בטפח הסמוך לחץ. פ"י אס' ה' עובי החלל של פתח ד' טפחים או כ' כגון חומת חבשים ויחנה בחלל טפח הסמוך לרשות הרבים (רש"י) כדי שיפגע במוזה מיד בצנאו מרשות הרבים. או נמי כדי שתסגור כל הבית שבפנים מהמוזיקים (גמרא ורש"י ושו"ע) : (ו) ד' אמות על ד' אמות. כתב בספר חזונו דליל נראה דוקא בית דירה לריץ שיהא ד' אמות על ד' אמות אבל בית שער ומרפסת וגויה אפי' לית צדו ד' על ד' חייבים. ועוד נראה צדו שיש לו בית גדול ויש לו חדרים קטנים להניח שם חפצים דחייבים במוזה ע"כ (פתחי תשובה). מדר קטן שאין בו ד' אמות על ד' אמות ומשם נכנס לחדרים גדולים חייב במוזה בזה החדר הקטן בשני פתחיו בפתח הפתוח לבית ופתח הפתוח לחצר אע"פ דאין בו ד' אמות על ד' אמות (ספר זכור לאברהם ח"ג אורח מ"ס בשם אחרונים) : (ז) הן המוזהות. ומיירי דיש לו דלת העומד במקום מחוץ רביעית דלא תקשי מאי שנא מאכסדרה דלקמן העיף ט"ז דפטור ממוזה (פרישה וכן תשמע מחי"א ובה נסתלקה קושיית המחבר ב"ה"ס) : (ח) אלא מוזה אחת. כגון שתלד אחד טוהר הכותל לכלאח מהפתח אס' המוזה מלד ימני חייב (להר"ש ולדודן הו' ספק כמו שכתוב בפנים) ואס' מלד הסמאל פטור לדברי הכל (רא"ש ש"ך). ומשום הכי לריץ לפרש שגודל אחד עובר כו' דלא תקשי

הא

דחתה שהקטן פתוח לחץ פטור ממוזה. צריך עיין מאלו חייבים במוזה. ומפורש לקמן סעיף ט"ז דחייבים אף פתח שנכנסים לה מרשות הרבים. וכמו שכתב חפ"ז והש"ך סעיף ח' בש"ע שם. והרי גם פטור שלהם הוא מפני שאינם לדיה כמ"ש חפ"ז וש"ך שם. ועיין לקמן סעיף ט"ז בשם הרמב"ם דאסילו עשרה בתים זה פתוח לזה כו' (אסילו השעם הריצונת הן בגובה דפתחיהם) אם הניסו חייב במוזה כולן חייבים. ולכן נראה דחייב במוזה בשני הפתחים וכמו שכתבנו במסגרת השלחן סק"ו בשם אחרונים :

ולפי זה אין לנו ראייה גם כן לכה שכתב בשו"ע בגין ציין צריכין לקבוע את המוזה בימין הכניסה מן הקטן להגדול. כיון דהקטן גם כן חייב במוזה יהי' מאיזה טעם. סמילא אפשר דכאן גם כן תלי בהיכר ציר או בעיקר השמיש כמו בשני חדרים גדולים. וכן נראה טיברי ה"ז סימן רפ"ב סק"ד. ואש"י רש"י ייחוד הקטן יש בו גם כן ד' אמות עד ד' אמות רק שנקרא קטן לערך ייחוד גדול דא"י שם. וצריך עיין :

לחם הפנים

למעלה מכתביו בענין שלא יראה אותה ע"כ. וכן כתב חת"י א. טבל זה אחת רואה דעיקר דין זה הוא טמא שהוכיח המדרבי סגמרא דילן וכנ"ל. ובמסגרת השלחן סק"ד הבאנו דעת כל האחרונים שסוברים כן. ולכן אין לנו סבריהם ז"ל. וכמו שהוכחתי למעלה :

י' בשו"ע בגין ציין חלק א' סימן צ"ט חקר. אם יש חדר קטן סמוך מר' על ד' סמוך לחדר גדול ויש ביניהם פתח. אם נאמר דאינו חייב במוזה. או נאמר דפתח זאת אף דמשום חדר הקטן פטור מכל מקום משום חדר הגדול חייב (והביא) כי משוועת מהר"ל דנראה דפטור) ומסתבר ליה דחייב. ומאחר דהחוב הוא רק משום חדר הגדול. לכן צריכין לקבוע את המוזה בימין הכניסה מן הקטן להגדול. וכתב שם זה לשונו. וכאשר הודעתי לחבר כו' הראה לי ראייה לדברי מדברי שו"ע סוף הלכות מוזה שכתב. וכן נראה בעיני שאם היה בית גדול פתוח לבית קטן שאין בו ד' אמות על ד' אמות כו' חייב במוזה שפתחו של גדול הוא נחשב ודאי הוא כבית הפתוח לרשות הרבים או לגינה שהוא חייב במוזה וכו' כטובאר בקונטרס הראיות ע"כ. וזה מפורש בדברי המחברים שלא העתיקו הפוסקים הדברים האלה כו' ע"כ. (ועיין שם עוד גם בסמן ק'). ולפע"ד י"ל כוונת הפוסקים שלא העתיקו דברים האלה. יען כי בדברים המזהים מה. דלא לא דמי כלל לבית הפתוח לרשות הרבים או לגינה דחייב המוזה הוא על אכניסה לבית מן החיצון וכדומה. אבל החדר שהוא פתוח מר' על ד' דפטור ממוזה משני שאינו ראי' לדידה אם כן בטל הוא לגבי החדר הגדול והכל דר. הוא. והיוצא מן הקטן להגדול לא נחשב לכניסה פלל. לא לשה דבר זה דומה למי שאין לו בביתו (ג) ארצו גדול והוא נכנס לחוכו לעשות שם איזה דבר ושוב יוצא ממנו לתוך הבית. האם נאמר שיתחייב במוזה משני שהוא יוצא ממנו ונכנס לתוך הבית. כן דובר היה היוצא מן החדר הקטן להגדול לא מיהשב כניסה כולל דהכל כחרא מיהשב. וצריך עיין :

הנהגות מדרב בעל המחבר ספר מסגרת השלחן (ג) ארגו גדול. לפי עיני לא דמי כלל דשם ארגו אינו מסין חייב במוזה כלל. ואף אם הוא גדול שיש בו ד' על ד' אינו חייב במוזה. דהנהגה לא חייבה במוזה רק בית ולא ארגו. אבל בית קטן הוא מסין חייב במוזה. רק שאין לו השיעור. ועכ"פ אינו סוגר לחדר הגדול ולא נרע מאס לא היה כלל. ודאי החדר הגדול מחייב במוזה בפתח הפתוח להקטן. כאלו יוצא מפתח זו לזו. וכן כתב בחידושי רעק"א :

אמנם מה דמשמע מדברי שו"ע בגין ציין ויחדשי רעק"א דחתה שהקטן פתוח לחץ פטור ממוזה. צריך עיין מאלו חייבים במוזה. ומפורש לקמן סעיף ט"ז דחייבים אף פתח שנכנסים לה מרשות הרבים. וכמו שכתב חפ"ז והש"ך סעיף ח' בש"ע שם. והרי גם פטור שלהם הוא מפני שאינם לדיה כמ"ש חפ"ז וש"ך שם. ועיין לקמן סעיף ט"ז בשם הרמב"ם דאסילו עשרה בתים זה פתוח לזה כו' (אסילו השעם הריצונת הן בגובה דפתחיהם) אם הניסו חייב במוזה כולן חייבים. ולכן נראה דחייב במוזה בשני הפתחים וכמו שכתבנו במסגרת השלחן סק"ו בשם אחרונים :

ולפי זה אין לנו ראייה גם כן לכה שכתב בשו"ע בגין ציין צריכין לקבוע את המוזה בימין הכניסה מן הקטן להגדול. כיון דהקטן גם כן חייב במוזה יהי' מאיזה טעם. סמילא אפשר דכאן גם כן תלי בהיכר ציר או בעיקר השמיש כמו בשני חדרים גדולים. וכן נראה טיברי ה"ז סימן רפ"ב סק"ד. ואש"י רש"י ייחוד הקטן יש בו גם כן ד' אמות עד ד' אמות רק שנקרא קטן לערך ייחוד גדול דא"י שם. וצריך עיין :

אם היא מצד שמאל פטורה ואם היא מצד ימין ישפסא אם חייבת או לא *
 ויש לקבעה בלא ברכה . או שיקבעה לאחר שיקבע בפתח המחוייבת ויברך
 ויפטור גם את זאת . וכן בכל מקום שיש ספק יעשה כן :

יב יש לו ב' מזוזות ואין לו משקוף אלא שיש עליהן כיפה כמין קשת או אפילו גם מזוזות
 אין לו אלא שהכיפה מתענגלת מן הארץ (ט) אם יש בעובה י' טפחים רותב ד"ט חייב
 (פין ס"ו) . ואורן החניות שעושין מזוזה אחת מן הקרקע עד המשקוף ומזוזה אחת שאינה מגיע
 עד המשקוף רק שכונסין את הכותל לערך אמה או יותר כזה
 נבזה עד המשקוף היא סימין הכניסה נותן את המזוזה באותה
 הקטנה היא סימין הנכנס אם היא נבזה עשרה טפחים נותן את
 אינה נבזה עשרה טפחים נותנה במקום הרחב (ס"ו וסל"ט) :

יג יא דאפילו אין דלתות לפתח חייב במזוזה . וי"א דבעינן דוקא דלת . ולכן לא יקבע את
 המזוזה עד שיתלה מקודם את הדלת (י) ולא יקבע אותה תחלה ואחר כך יתלה את
 הדלת משום דבעינן תעשה ולא מן העשוי (ע"ל ס"ו ס' ספ"ו) :

יד בית שאינו עשוי לדירה בקבועות פטור לפיכך סוכת החג כחג פטור (וע"ל ס"ו קל"ד ס"ח)
 וכן אותן חניות שעושין ביומא דשוקא לימי משך היריד ואחר כך מפרקין אותן או
 שנשארים בלי שום השמיש פטורין אבל (יא) החניות הקבועות בסחורה חייבין במזוזה :
 מז אכסדרה שיש לה שלש מחיצות ותקרה על גביה ופרוצה ברביעית אף על פי שיש
 לה שם שתי פצימין כמו צורת פתח פטורה מזוזה מפני שהפצימין לא נעשו משום
 מזוזות אלא כדי להעמיד התקרה . אבל אם יש לה מחיצה גם ברוח רביעית אף על פי
 שהמחיצות נמוכות ואינן מגיעות עד התקרה . ואע"פ שזן עשויות חלונות הלכות חייבת * * :
 מז בית שער והוא בית קטן שאצל שער החצר שהשומר יושב שם ומרפסת (גלגלי) שהיא
 דרך לעלות בה לעליה והגנה והדיר פטורין מזוזה כיון שאינן עשוין לדירה ואם יש בית
 החייב במזוזה פטור לאחר מאלו או לאכסדרה חייבין אף בפתח שנכנסים להם מרשות הרבים .
 ולכן שערי הצרות ושערי מבואות ושערי כדירות ועיירות כולם חייבים במזוזה כיון שבהם
 החייבים במזוזה פתוחים לחוכן . אפילו עשרה בתים זה פתוח לזה וזה פתוח לזה (אס"ו)
 תשעס החלונות הן כגגול דפסורים) אם הפנימי חייב במזוזה כולן חייבים . ולכן שער הפתוח
 מן הגנה לחצר חייב במזוזה (דמנ"ס) ויש אומרים דבית שער ומרפסת * * * חייבים אפילו
 אין בית פתוח להם . ויש לקבעה בלא ברכה :

בית

לחם הפנים

מסגרת השדחן

(*) דהא הרמב"ם פסק בהמזוזות ובדברי הר"ף אין
 הכרע גם בדעת הרא"ש דס"ל כל מקום
 שהכותל כלה מיקרי מזוזה . ולכן גם אם צד הרביעי
 חזרו פתוח והדלת ממלא אותו ג"כ חייב במזוזה . וע'
 ט"ז ר"ס רפ"ו . בהערותיו פני אדם לס' חיי אדם כתבתי
 כי לפי"ד צ"ע מאי שניא מאכסדרה . והרמב"ם השמיט
 דינא דפתחא דאקרינא . וגם דמחבר בש"ע לא כתבו .
 ורש"י פ' פתחא דאקרינא דלא בהראש ע"ש . ועיין
 בש"ג לזון ריא"ז והמדרקת בלשוננו ויחא דגם הוא
 לא פ' בהראש אלא שגם ברוח רביעית יש כותל מכאן
 ומכאן ר"ש שאין שם פצימין אחרים ע"ש . ובגן אס"ל :
 * * * והו' אכסדרה רומיתא וזאתא בגמ' . וחמיהני מאד
 שהר"ף והרמב"ם לא תביינו זאת . והתוס'
 בכס' סוכה דף ח' ע"ב ז"ה ותהיו וכו' הקשו לה' .
 מחלקין בין פתוחין לבית לפתוחין לגנה (הן הר"ף
 והתוס' ד"ה ח"ל לשנוי הכי התם במתנות . ולכן
 לולי דמכתמינא הייתי אומר שהם ספרדים באמת
 אכסדרה רומיתא היינו שביט פתוח לחוכה . וחמיה ל'
 על השו"ע שלא כתבו דגם באכסדרה אם בית פתוח
 להוכה חייב במזוזה :

(***) ה"פ והש"ך כתבו דלשיטה זו גם גנה חייבת במזוזת
 מדרבנן ולא ידעתי מנא להו זאת . שוב ראית
 שכן הקשה הב"ח להשור לפום מאי דמשמע ליה דעתיה :

טעל דלת וחתך והולך אותה לין בזה חשש משום תעשה ולא מן העשוי (סידור דרך החיים
 שח"ס סימן רפ"ז סק"ל ועיין במג"א גר"ש סימן תרנ"ו) : (יא) החניות הקבועות . כן כתב

בפתח

קצור שלחן ערוך יא הזכות מזוזה

י"ז בית המרחץ ובורסקי ובית המבילה פטורין מפני שאינן לדירת כבוד אבל (יג) רפת בקר הדרר שסגורל'ן בו עיפות . ובית התבן והעצים ואוצרות של יין או של שאר משקין אם יש להם שיעור בית חייבין (יג) ויש פוסקין :

י"ח (יד) במקום שתינוקות מצויין או שלפעמים רוחצין שם או שמשתינים שם יכסה את המזוזה ודוקא בהורמנות דרך ארעי סומכין על הכיסוי אבל לקבוע שם תשואש ימיו כגון להעמיד שם כלי לשופכין אין לסמוך על הכיסוי (ס"ט) נפש יד קצקא :

י"ט בית וכן חצר (ס) שגם עכ"ל דר שם פטור (ס"ז) :

כ ברתף (קטלר) שהמזוזות עם הפתח שוכבים בארץ פטור דלא נקרא מזוזה אלא כשעומדת (מנ"ט ס' קט"ד) :

כא (ס) השוכר בית בחוץ פטור ממזוזה שלשים יום דלא הוי דירת קבע (ס"א) :

כב היוצא מן הכית וישראל אחר יכנסו לדור שם לא יטול הראשון את המזוזות אלא יניחם והשני ישלם לו עבורם (נ"ה) :

כג (יז) חייב אדם להזהר מאוד במצות מזוזה מפני שהיא הובת הכל תמיד וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביהודי השם שמו של הקדוש ברוך הוא ויזכור אהבתו ויעיר משנתו ושגיוותיו בהבלי הזמן וידע כי אין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים . אמרו רז"ל כל מי שיש לו תפילין בראשו ובורעו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא . שנאמר חונה שלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם . עוד אמרו ח"ל בעון מזוזה בנוי ובנותיו סתים קטנים . וכל הוזהר במזוזה ואירובו ימיו שנאמר למען ירבי ימיכם וימי בניכם (ס"י) דס"ה וקטור וברמ"ס :

ולפי

מסגרת השלחן

דחם הפנים

הגהות מהרב הגאון הספר"ס חר"ק ובקי פאר הדור מו"ה ישראל יהושע שלי"ט האבד"ק קוטנא :
(ד) והרשב"א בחידושו לחולין דף ק"ה כתב בפשיטות בשוחפות נכרי חייב במזוזה (ד"ה) . גם השעשע שם יאמר כשפים עושה לא שייך בזמן הזה הילכך נראה דחייב במזוזה ויש לקבועה בלא ברכה . גם יהיה באופן שלא תבא לירי בזיון . וכן כתב הרב ברכי יוסף :
הגהות מהרב הגאון המפורסם חר"ק ובקי שלשלח היותם מו"ה אפרים ז"ל האבד"ק מאצטוב והאריהוב :
(ד) הבית יוסף בדרך הבית מביא דברי הרשב"א אל ועיין באריכות בברכי יוסף . ועיין כלבוש טשטע דוקא באינו סבור עדיין איזה חלק של ישראל הוא דפטור ועיין שם :

בפתחי תשובה בשם יד הקטנה . ועיין בחי"א וט"ז וסידור דרך החיים ותראה שאין דעתם כן לכן אין לברך על קביעותה (ע"ש בט"ז) וסידור דרך החיים ד"ה דגרע מבית החכן דסמוך) :

(יג) רפת בקר . ומע שאין נהגין עכשיו לעשות מזוזה ברפת משום שאלו רואים עכשיו דנפיש וזהמניחו (פח"ש בשם יד הקטנה) וגם בלגין שהוא חדר העשוי לעופות ל"ע (חי"א) והכל לפי ראות עינים (יד הקטנה שם) : (יג) ויש פוסקין . וזה דעת הרמב"ם דבית חכן ועליהם וכל המניין כגון פטורין ממזוזה ונש"ע ואחרונים סתמו דחייב ולא הביאו דעתו כלל . וכחז בפתחי תשובה בשם תשובת ר' עקיבא איגר דמאחר דנש"ע ואחרונים לא הביאו דעת הרמב"ם לחוש לה שלא לברך ע"כ סבירא להו דדבריו דחיים מהלכה (נגד כר"ף ור"א"ש שמחייבים) ולא משויין לה לספק כלל ע"ש עכ"ל . ואף דבית שאין לו תקרה פטור ממזוזה אינו משום דדרך תשמישו להיות מקורה אבל כל שתשמישו אפי' בלא תקרה חייב אפילו אינו מקורה (ר"א"ש סד"ס ואחרונים) . כל פתח שאינו גבוה י' טפחים פטור ממזוזה (רמ"א ס' רפ"ז) וי"א לדרך ג"כ שיבא רחב ד"ס (ש"ך) (יד) במקום שתינוקות מצויין ובמקום טהרה טוב (ליות מראית ש"ע) ומ"מ חדר שיהיה זכוכית על השם כדלקמן סעיף כ"ד ע"ש (טו) שגם אינו ישראל ודוקא שדר עם אינו ישראל בבית אחד אבל אם דר כל אחד בבית אחד תחת גג אחד הריהו של ישראל חייב במזוזה ופתח בבית המשותף לישראל ולאינו ישראל (ר"ל מה שקורין פיר הוי"ו) פטור וכן אם שכר בית בשוחפות עם אינו ישראל בכוחו המפסיק בינו ובין האימו ישראל לא יעשה מזוזה אבל בשאר חדרים יעשה מזוזה רק ביניהם המזוזה בלופן שיבא שפיר מן הא"י (סידור דרך החיים) (ד) : (טו) השוכר בית . עיין פתחי תשובה ונחלת לבי סוף ס' רפ"ז : (יז) חייב אדם להזהר . אם נודע לו בשבת ויו"ט שאין לו מזוזה בפתחו ויש לו בית אחר מחויב הוא ללכת אל בית אחר מותר לדור בחוץ (פרמ"ג ב"א"ל באר"ה ס' י"ח ופתחי תשובה ביו"ד ס' רפ"ה) וז"ל בחול אם אין מזוזה נמלא כסדר דיט כמו בשבת ומותר לדור בחוץ אם אין לו בית אחר (פתחי תשובה שם כמ"ס כמ"א ב"ס)

קיצור שחן ערוך יא יב הלכות מזוזה

כד ולפי שהמזוזה הוא להחזיר שמו יתב' לכן כשיצא מפתח ביתו וכן כשנכנס (יח) ינשק אותה . אבל לא יניח את היד על המזוזה עצמה אלא (יט) יתיר שיהיה זכוכית על השם (מסכת לבינו עקנא אינר ז"ל סי' פ"ט . פ' נספרי ק"ט מס' מקדש י"ט) וכשיצא מביתו ומניח ידו על המזוזה יאמר ה' שומרי ה' צלי על ידי ימיני ה' ישמור צאתי ויבואי מעתה ועד עולם (רס"ה רפ"ו) :

כה מזוזה היחיד נבדקת שתי פעמים בשבע שנים ושל רבים (כ) (שאין להשייח עליהם) נבדקת שתי פעמים ביוכל (צ' כ"ח סוף הלכות משילין) (רנ"א) :

יב הכנת הגוף לתפלה ובקומות שראוי להתפלל שם . ובו מ"ז סעיפים :

א כתיב הכן לקראת אלהיך ישראל . פי' שיכון את עצמו לפני השם יתברך שילביש א"ע במלבושי כבוד כשהולך להתפלל כמי שהולך לפני שר נכבד . ואפילו אם מתפלל בביתו ביחידות ילביש את עצמו כראוי . ובמקומות שנוהגין לילך בחגורה אסור להתפלל (ה) עד שיתנו את עצמו (א"ח סי' ה"ב) :

ב טוב ליתן צדקה קודם התפלה שנאמר אני בצדק אחזה פניך . גם יקבל עליו קודם כל תפלת מצות ואהבה לרעה כמך . ויכוין לאהוב את כל אחד מישראל כנפשו כי אם הם ושלום יש צורך לכבות ישראל למטה אז גם למעלה אין התאחדות . אבל התאחדות בנוהגין שלבשה טרם התאחדות ודבקות נפשותיהן למעלה ועל ידי זה גם תפלותיהן מתאחדות ואז בהיות הפלותיהן כלולות יחד היא רצויה לפניו יתברך שמו (סי' ז"ב ונסיחור) :

ג וכתיב שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים . ודרשו רז"ל דרגליך היינו הנקבים שאצל הרגלים . ולכן צריך לבדוק את עצמו קודם התפלה אם אינו צריך לעשות צרכיו . ואם מרגיש בעצמו אפילו קצת הרגשה לצרכיו אסור לו להתפלל עד שינקת את עצמו . ובדיעבד אם התפלל כשהוא נצרך לנקביו . אם הוא משער בעצמו שהיה יכול להעמיד את עצמו שיעור הילוך פרסה (שש וחמש) תפלתו תפלה ואם לאו אפילו בדיעבד אם התפלל תפלתו תועבת (ג) וצריך לחזור ולהתפלל . ויש אומרים שאם יכול להעמיד את עצמו שיעור פרסה אפילו לבתולה מותר לו להתפלל . ויש לסמוך על זה אם הוא בענין שבעור שיפנה (ג) יעבור זמן תפלה . ועיין לקמן סימן י"ח סעיף מ"ז (סי' ז"ב) :

ד מי שבריו לו שאינו יכול לעמוד על עצמו מלהפיה עד שיעבור קריאת שמע ותפלה (ד) מוטב שיעבור זמן קריאת שמע ותפלה ממה שיתפלל בלא גוף נקי . ואם עבר זמן תפלה אנוס הוא (ומשלים אחר כך כדלקמן סימן כ"א) ואם יראה לו שיוכל לעמוד על עצמו בשעת קריאת שמע יניח תפילין בין הבהר בעמי ישראל באהבה לקריאת שמע ובכרך עליהם (וע' פרמ"ג סימן פ') :

צד

מסגרת השרחן

בסי' י"ג סק"ח לעיין צ"ח ועיין במג"א סי' י"ט סק"ח) : (יח) ינשק אותה . שמעתי בשם מוכר"א ז"ל כוונה כשילא אדם מפתח ביתו ונותן ידו במזוזה ונושק יכוין בכונתו להכילו מילך הרע . שילך במלואו וייד' ד"י ר"ש סופי חיבות שד"י . שיכוין בשם שדי הכתוב על המזוזה להכילו מילך הרע . וכנס בתוכו להכניעו (לקוטי תורה מהרצ"ו ז"ל פרשת ואתחנן) : (יט) יזכר שיהיה זכוכית על השם . שלא ליגע במזוזה ערום בלא מטפחת כמו בסי' ט"ח (פח"ט בשם השו"ת רעק"א וע' בא"ח סי' קמ"י) ועוד נמשך מזה עבירה דבכל פעם שממשמשכין בה בכניסה ויציאה מוחק מעט מעט שדי עד שמחחק לגמרי אחר זמן רב כמו שאנו רואין ברוב בתים ולכן יכניס שם חתיכת זכוכית (ט"ז קס"ה הסופר) : (כ) שאין להטריח עליהם . כרכה . שאם הטריח יבא כל אחד ואומר יעשו תצריי (רש"י ב"ר בגלוב ש"ך) :

יב (ה) עד שיחגור . ומי שהולך כל היום בלא חגורה א"ל לאזור בשעת התפלה (מ"א ור"ש סי' י"א) : (ב) ולרץ לחזור ולהתפלל . וזקא בגדולים אבל בקטנים א"ל לחזור ולהתפלל (מ"א ור"ש אחי"א ופרמ"ג) ועיין שם בפרמ"ג ובסידור דרך החיים שכתבו בשם א"י"ה רבא שחולק על זה : (ג) יעבור זמן תפלה . ואם אינו יכול להעמיד עצמו שיעור הילוך פרסה לא יתפלל אפילו אם יעבור זמן תפלה עד שיפנה (מ"א ר"ש סד"ה חיי"א) ועיין במה שכתב ר"ש סי' ז"ב סעיף ב' ובסוף סי' ג' ובסידור שם אם נחשור לקטנים או לגדולים אחר כרוך שאמר מה דינו : (ד) מוטב שיעבור זמן ק"ש . ור"ש כתב דק"ש וברכותיה לרץ למר בזמן אפילו בלא גוף נקי עיין שם ובקונטרס

קיצור שרזן ערוך יב הכנת הגוף לתפלה

ה צריך לדחוק את ידיו במים עד הפרק (רמב"ם) קודם התפלה . ולכן אף על פ שרז"א אף ידיו בבוקר (כרדעיל סי' ב') אם נגע אחר כך בידיו באיזה מקום מטונף רחיינו במקומות המכוסים באדם שיש שם מלמולי ויעה או שחוקך בראשו או שלא רחצם בבוקר עד הפרק צריך לחזור ולרחצם קודם התפלה . ואם אין לו מים צריך לחזור אחריהם (ה) ללכת לפניו ר' מילין או לאחריו מיל . ואם מתיירא שמתוך כך יעבור זמן תפלה מנקה ידיו בצרור או בעפר או בכל מידי דמנקי ומתפלל . דכתיב ארחץ בנקיון כפי וגו' . ארחץ במים אם אפשר ואם לאו בנקיון בכל כידי דמנקי :

ו ואם רחץ ידיו בבוקר כראוי ואין ידוע לו שנתלכלכו ידיו באיזה דבר . מכל מקום כיון שהסמיך דעתו בינתים ואפילו למד בינתים גם כן הוי היסח הדעת וצריך גם כן לרחצם במים לצורך תפלה . אך בזה אינו צריך לחזור אחר המים דוקא שאם אין לו מים מומונים ובאם יחזור עליהם יאחר תפלות הצבור לא יחזור עליהם אלא מנקה ידיו בכל מידי דמנקי ומתפלל יום הצבור (ע' באר היטב סימן רל"ג סק"ז) (ו"ז ל"ג) :

ז ישתדל ויתאמץ להתפלל עם הצבור . דכתיב ואני תפילתי לך ה' עת רצון אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפלל . וכתיב כה אמר ה' בעת רצון עניתיך ואין הקב"ה מואם בתפלתו ר"ב רבים ואפילו יש בהם חוטאים דכתיב הן אל כביר (פ' רבים) ולא ימאם . וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי (ל"ז פ') :

ח ההולך בדרך והגיע למקום שהוא רוצה ללון שם . אם יש לפניו עד ר' מילין מקום שמתפללין בצבור . אם יוכל לבא שמה בעוד יום שלא יצטרך ללכת יחידי כלילה צריך ללך ר' מירון לפניו כדי שיתפלל בצבור . ולאחריו צריך (ו) לחזור מיל כדי להתפלל בצבור . ומכ"ש שלא ילך במקום שמתפללין שם בצבור אם יוכל לבא למחוז חפצו בעוד יום :

ט מצוה גרולה להתפלל בבית הכנסת או בבית המדרש שהם מקומות מקודשות ואפילו אם לפעמים מתבטל שאין שם מנין מכל מקום מצוה להתפלל שם גם ביחידית כיון שהן מקומות מקודשות ומי שדרכו ללמוד בבית המדרש יהפיל גם כן שמה בעשרה אף על פי שיש בעירו גם בהכ"נ . אבל מי שאין דרכו ללמוד בבית המדרש יתפלל בבית הכנסת שיש בה רוב עם וברוב עם הדרה מלך ואם יש בעירו שתי בתי כנסיות ילך להרחוקה שיהיה לו שכר פסיעות . אמר ר' יהושע בן לוי לעולם ישכים אדם בבית הכנסת כדי שימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו נוטל שכר כנגד כולם . עוד אמרו ר"ל כל כי שחולץ שחרית וערבית בבית הכנסת או לבית המדרש בזמן הראוי ומתאחר שם כראוי ומתנהג שם בקדושה כראוי וזכה לאריכות ימים דכתיב אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותיו יום יום לשמור מצוות פתחו וכתוב בתריה כי מוצאי מצא חיים :

י יש לו לאדם לקבוע או בהכ"נ או בבית המדרש שיתפלל שם בקביעות וגם יקבע לו שם מקום מיוחד לתפלתו . וכל תוך ר' אמות אחד מקום חשוב . וטוב אם יוכל לקבוע לו מקום אצל הקיר כדמצינו בחזקיה המלך דכתיב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר יגו' . ולא יעמוד ולא ישב בתפלה אצל רשע . וכשמתפלל בביתו יקבע לו גם כן מקום שלא יבלבלוהו בני ביתו (ז') :

יא מצוה לרוץ כשהולך לבית הכנסת או לבית המדרש או לשאר מצוה שנאמר נדרפה לדעת אה ה' וכתוב דרך מצותך ארוץ . ולכן אפילו בשבת מותר לרוץ לדבר מצוה . אבל בחור הבית הכנסת ובחור בהמ"ד אסור לרוץ . ובבואו לפני הפתח ישהה מעט שלא יכנס

בפתח

מסגרת השרזן

רחם הפנים

(א) כתב בש"ע על התניא דהרי בשוב תוך מיל למקום שמתפללין שם בצבור חייב ללכת בכל יום בוקר וערב להתפלל בצבור :

מילין ויכול להגיע אליהם קודם שיצבור זמן התפלה (ש"ע ור"ש) וכזה שהולך יחידי אבל אם הולך בשיירא ח"ל להפריד מן השיירא ללכת יחידי למקום המים (ר"ש) ואם לריך לחזור לאחריו למקום מים עד מיל חזר יותר ממיל ח"ל לחזור (ש"ע ור"ש) ועיין במה שכתב ר"ש סי' ל"ב בגליון ס"ק כ"ה ובצנח"ט סימן רל"ג סק"י) . ומה שכתב המחבר בסמוך או שלא רחלם בבוקר עד הפרק סונוחו שלא רחלם בבוקר רק עד קשרי האלצעות כמו שכתבנו בס' ב' ס"ג דבשעת הדחק סגי בזה . ומה מקום לריך עיון דכפי הגרסא ח"ל להטריח בזה כל כך אם אין לו מים עיין לקמן סי' קכ"ד וסימן קל"ג ובמה שכתבתי שם דבט"ז וביוה"כ לא ירחוק אף לכתחילה גם להתפלל רק עד קשרי אלצעותיו (ועיין ר"ש סי' ד' ובית יוסף ואחרונים ס"י) קס"א ומ"ש המחבר לקמן סימן פ"ה ס"ד בגליון ודקי) : (ו) לחצר מיל . עיין במה שכתבתי לקמן סימן פ"ה סעיף קטן כ"ה :

כב קיצור שלחן ערוך יב יג הכנת הגוף לתפלה

בפתח פתאום . וירתע ויפחד מהדר גאונו יתברך שמוימאמר הפסוק ואני ברוב חסד וגו' שהוא כמו נטילת רשות ואחר כך יכנס וילך באימה וביראה כהולך לפני כלך . בקהלות שיש ליהודים רחובות בפני עצמן מצוה להתעטף בציצית ולהניח תפילין בביתו וילך כך לבהכ"נ ובמקום שדרים בין האומות או שצריך לעבור דרך מבוואות כמנופות יש להתעטף בציצית ולהניח תפילין בפרודור של בית הכנסת . כי הוא ענין גדול לכנס לבית הכנסת מעוטף בציצית ומוכתר בתפילין (כ"ה מ"ג ל' וכסוד):

יב אם מחמת איזה אונס אינו יכול לילך לבית הכנסת או לבית המדרש ואפילו לשאר מנין קבוע יש לו איזה מניעה מללכת יתאמץ לקבץ עשרה אנשים שיהפיל עב"פ בביתו בצבור . ואם אי אפשר לו יתפלל עב"פ בשעה שהצבור מתפלל: שאז הוא עת רצון . וכן מי שהוא דר במקום שאין שם מנין יתפלל בשעה שהצבור מתפלל בעיירות אך אם צריך ללמוד או לעסוק במלאכה הנתוצה לו ונתבאר לעיל סימן ח' דאסור להתחיל קודם התפלה ע"כ יכול להקדים עצמו ולהתפלל תיכף משהניח החמץ :

יג וכן מי שהלש לבוקשה עליו להמתין מלאכול עד לאחר גמר תפלת הצבור מותר לו להקדים תפלתו בביתו כדי לאכול מיד (כדלעיל סימן ח' ס"ב) ודוקא בביתו מותר לו להקדים תפלתו בענין זה אבל אם בא לבית הכנסת שיש שם צבור אסור לו להקדים תפלתו להפלת הצבור ואפילו אם רוצה לצאת הו"ן לבית הכנסת להתפלל קודם הצבור אסור . אלא א"כ רואה שהצבור מהאחרין מלהתפלל יתפלל הוא בפני עצמו כדי שלא לעבור הוסן וכן אם הוא יכול או שיש לו אונס אחר מותר להקדים תפלתו ואפילו בבית הכנסת . ויותר טוב שילך לביתו להתפלל (י'): :

יד יש אומרים שאם התפללו צבור בבית הכנסת ואחר כך באו צבור אחר להתפלל שם אין להשי"ן השני לעמוד במקום שעמד הראשון משום דהו גנאי להראשונים אם לא שכתב יצאו הראשונים מבית הכנסת ואם הראשונים הוציאו ספר תורה וקראו בו אין להאחרונים להוציא שנית ס"ת לקרות באותו בית הכנסת . אבל בהרבה קהלות אין מקפידין באלו דברים וחבל כמנהג הקהלה (ע' מג"א סס' ס"ט ונר"י סס וס' קמ"ד) :

טו כופין בני העיר זה את זה לבנות בהכ"נ או בהמ"ד ולקנות ספרים ללמוד בהם ובמקום שאין מנין תמיד כופין זה את זה בקנסות שיבואו תמיד מנין שלא יתבטל התמיד . ואפילו הלומדים שע"ז יתבטלו מלימודם כופין אותם שיבאו למנין רומן תורה לחוד וסמן תפלה לחוד (ס' נ"ה ק"ג) :

יז דיני קדושת בית הכנסת ובהמ"ד . ובו ה' סעיפים :

א קדושת בית הכנסת ובית המדרש גדולה מאוד ומוזהרים עליהם לירא ממי שהוא שוק בהם יתברך שמו כדכתיב ומקדשי תיראו ובהכ"נ 'בהמ"ד נקראים גם כן מקדש כדכתיב ואחי להם למקדש מעט ודרשנין אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות . ולכן (ה) אסור לרברב בהם דברים בטלים ואין מחשבין בהם חשבונות אלא של מצוה כגון קופה של צדקה וכדומה ונהנין בהם

ב' סגרת השער

(יציא) **יג** (ה) אסור לדבר אין משיחין בנים המדרש הלא בדברי תורה (ש"ע צו"ד סימן רמ"ז) . ולידך עיון על מה שכתבנו עכשיו לדבר בנים המדרש ואין מזהרים בזה אפילו המדקדקים

ואפשר שלא מהני חנאי שכתבו עליו מהחילתו דאפשר שאין זה קלות ראש כל כך כמו חכילה ושהיה וליכנס בחמה מפני החמה דלא מהני עליהם חנאי ציטונן כל זמן שלא נחרצו כמבואר במ"א ס' קנ"א סק"ד ובהי"א כלל י"א . או אפשר שסמכו על הגהת אשר"י שהביא המג"א ומהלכת השקל שם סעיף קטן ז' י"ז . או אפשר כיון דחכילה מותר להלומדים שם שלא יתבטל מלימודם כמבואר במ"א סק"ב אפשר שיש להחיר להלומדים שם הדיבור גם כן בדברים הנלרביים שלא יתבטל מלימודם ד"ה שיערכו כל פעם ללכת חוץ . מכל ה"ן טעמא יש להחיר להלומדים בנים המדרש הדיבור שם בדברים הנלרביים להם כיון שכבר נתפשט בן המנהג בלי שום פולס פה ומלפ"ק אבל בנים הכנסת הם אין לומדים שם בקציעות וגם אין שם כל כך לירוק הטעמים דכסמוך אין להחיר כלל ח"ו . ויש לגזור במי שמשיח שיחית חולין בבית הכנסת אע"ג שאין שיחית בטילה רק לאורך פרנסה דכחון שרי בנים הכנסת אסור (פרמ"ג ב"א סק"א) וכבר נדפס על זה ספר מנחם מקדש שמביא דברי כוה"ק ושאר ספרי גוסר שפילגשים מליד כחומר חסור

היצור שרחן ערוך יג יד דיני בהכ"ז ובהמ"ד

בהם כבוד לכבודם ולרובצם ומדליקין בהם נרות לכבוד . (ג) אין לנשק בהם בניו הקטנים שאינו ראוי להראות שם אהבה אחרת ולתת אהבת השם יחבדך שמו (ל"ח ק"ל) :

ב קורם שייכנס לתוכם יקנה את המים מעל רגליו . וישגיו שלא יהא עליו ולא על בגדיו שום לכלוך . מותר לרוק בהם . אך ישפשף היקף רגליו :

ג אין נכנסין בהם לא בהמה מפני החמה ולא בנשמים מפני הנשמים . ואם צריך ליכנס דקרה את חבירו יכנס ויקרא שם איזה פסוקים או איזה משנה או יאמר איזה הפלה . או שישמע מאחרים איזה לימוד או לכל הפחות ישב שם מעט כי גם הישיבה בהם היא כצוה . ואחר כך יקרא את חברו (ק"ל) :

ד אסור לאכול או לשתות או לישן בהם אפילו (ג) שינת עראי . ולצורך מצוה כגון בליל יוה"כ מותר לישן אך יתרחק מן הארון הקודש . וכן לאכול שם לצורך מצוה כצוה סעודה שאין בה שכרות ולא קלות ראש מותר . וכן אותן אנשים שלוכדים שם בבקיעה מותרים לאכול ולישן שם אפילו שינת קבע שלא יתבטלו מלימודם (ס' ק"ל מ"ט מ"ז מ"ח) :

ה כשבונין בית הכנסת צריכין להוראות תלמידי הכס אך ובאיזה ענין לבנותו :

יך דיני פסוקי דזמרה . ובו ח' מעיפים :

א מן הודו עד לאחר השירה המה פסוקי דזמרה . וברוך שאמר היא ברכה שלפניהם וישתבח היא ברכה שלאחריהם . משהתחיל ברוך שאמר עד לאחר גמר התפלה אסור להפסיק בדיבור אפילו בלשון הקודש (וכן נכל מקום שאסור להפסיק אסור לסלו נשון הקודש) אך לענין הפסק לדבר מצוה יש חילוק בין פסוקי דזמרה וברכותיה לקריאת שמע וברכותיה . בפסד"ז אפילו באמצע ברוך שאמר ובאמצע ישתבח אם שומע איזה ברכה מותר לו לענות אכן . וכן אם שומע שהקהל אומרים קריאה שמע אומר עמהם פסוק שמע ישראל וגו' . ומכ"ש לקדוש ולקדושה ולברכו דמותר לו להפסיק ולענות עם הקהל . ומכל מקום אם אפשר לו לכוין שיפסיק לאלו במקום הפסק כגון בין מוסר למוסר או לכה"פ בין פסוק לפסוק יעשה כן . וברוך הוא וברוך שמו לא יאמר תוך פסוקי דזמרה אפילו במקום הפסק (כיון בלגו מזג נגמ') וכן הנוסח יתברך וישתבח וכו' שאומרים כשחזן מנגן ברכו לא יאמר כיון שאינו אלא מנהג וכן אם עשה צרכיו ורוחץ ידיו ג"ל דלא יאמר ברכת אשר יצר כיון שיכול לאמרה אח"כ * (וע"ל סעיף ח' . ודעי הכנסת נק"ט ונכונה יבואר ל"ה כס"י ס"ו) (ס' לא ס"ה ס"ז ק"ד) :

ב יאחו שתי הציציות שלפניו ויאמר ברוך שאמר בעמידה ובתשלום מהולל בתשבחות יגשם ויניחם ויאמר כל פסוקי דזמרה בנחת ובנעימה ולא במרצה וידקדק בכל התיבות כאילו היה מינה מעוה . יכוין פירוש המלות ומכ"ש (ה) בפסוק פותח את ידך וגו' שצריך לאוסרו

מנהגת השרחן

הם הפנים

א בחי"א כלל כ' כתב כ"א ואפשר דעל מלת וכן ברכת אשר יצר כיון שיוכל לברך בין ישתבח ליוצר אור ויברך בין ישתבח ליוצר אור עכ"ל . וכן היה כל מנהג הספרים דכיון שיוכל לברך אח"כ למע יפסיק באמצע פסד"ז . והרי הרמ"א בס' ג"א ס"ך כתב דאפילו לצורך מצוה אין לברך בין ברוך שאמר לישתבח ובס' ג"א ג"א איתא דאין לברך על עשיית ציצית בין פסד"ז ל"ש בה אלא בין ישתבח ליוצר . וראיתי בס' ג"ר כלל א' ג"ל העדה דודאי כן שנוסחן לו מלת ותפילין יא . ברוך שאמר ראוי לו שלא להשגות ולברך עליהן רק כן ישתבח לברכת יוצר אור אבל מי שנאנס לעשות צרכיו באמצע פסד"ז יברך ברכת אשר יצר וגם על השלית ותפילין (ואגן קי"ל דמשום הפסק בהכ"ס אינו חייב לברך על השלית) והוה מנהג ההוכחה שכתב שם ואל מרד דאיתא בס' ברכות דף כ"ז ע"ב דהוה עומד בתפלה ובקש להתעטש מהרהק לאחריו ר"א וכו' ואמר רבש"ע יצתנו וכו' ופרש"י ואומר בתוך התפלה

הוא מופסקת ויגמורת כבר ע"י הירוח לסיק יבוא להפסיק מ"י ולומר דבר זה באמצע . והכא נמי כיון דכבר מופסק בשביל עשיית צרכיו ראוי נמי לומר בהכרות יצתנו מהביבה מצוה בשעתה ע"ש . ולפני ד' עדיין י"ע כי לפ"י גם כהא דאיתא שם סוף דכ"ב ת"ל היה עומד בתפלה ונמי שותתין על צרכיו פוסק עד שיכלו וס"י והרי ופסד"ל היה כן הדין שקדם שחזר לאחוריו סבך

יג ע"ש בחי"א חב"ל בחי"א חדס כחז בשם הלבוש שמחויב לומר מפסוק פותח וגו' עד סוף המזמור כסדר . ואם לא זכר עד שכבר חזר מזמורים חב"ב

כג קיצור שרתן ערך יד דיני פסוק דומרה

לאומרו בכונה גדולה ותפלל במחשבתו על מזונותיו ועל מזונות לכל ישראל : ואם לא כן
בו כלל אפילו ברעב צריך לחזור ולאמר בכונה . בין אלילים ובין וחי' שמים עשה צריך
להפסיק קצת שלא יהא נראה כחוזר למעלה (ל') :

ג יזהר שלא ליגע בשעת פסוק דומרה ומכל שכן אחר כך עד גמר התפלה במקומות המסוכן
בנושו או בראשו במקום המכוסה . וכן בצאות החושם ובצאות האוון אסור ליגע כ"א
ע"י מספחת . ואם נגע בידו יש לו לרהוץ ידו במים ואם הוא בשעת תפלה ואי אפשר לו
לזוז ולבקש מים (ב) די לו בנקיון צרור או חוכך ידו בכיתל וכדומה (ל"ב ז') :
ד מזמור לתורה אומרים בעמידה ובשמחה שהוא במקום קרבן תודה . וכן מן ויברך דוד ער
אתה הוא ה' האלהים יאמר בעמידה . וכן השירה יאמר בעמידה בכונה ובשמחה . וכן
בברכה ישתבח ועמוד (ס' ה' ל' ז') :

ה בשבת וביום טוב אין אומרים מזמור לתורה מפני שקרבן תודה באה בנדרה ואין מביאים
נדרים ונדרות בשבת וביום טוב . גם אין אומרים אותו בהוה"מ מפני שאין קרבן תודה בא
זו לפי שעם התורה צריכין להביא עשרה לחמי חמץ . ולא בערב פסח כי שמא לא יוכלו
יאכלם עד זמן איסור חמץ ויצטרכו לשרפן . ולא בערב יוה"כ מפני שממעת זמן אכילתם
ומביא קדשים לידי פסול (ח') :

ו אם איחר מלבא לבהכ"ז עד לאחר שהתחילו הצבור להתפלל . ואם יתפלל כסדר דא יגיע
להתפלל תפלת שמונה עשרה עמהם . והעיקר הוא שיתפלל ש"ע עם הצבור ע"כ (ג) יכול
לדלג כאשר יתבאר * אך ברכת על גשילת ידים וברכות התורה וברכת אלהי נשמה לעולם
צריך לומר קודם התפלה (מ"ט נס' ז') וע"כ אם לא אמרם בביתו צריך לאמרם בבית חכנסת
ואפילו אם על ידי זה יתאחר מלהתפלל עם הצבור . וגם קריאת שמע עם הברכות בשריית
צ"ל דוקא קודם הש"ע דהיינו שהתחיל ברכת יוצר אור ויתפלל כסדר עד אחר הש"ע בלי שום
הפסק (כז) להספיד גזלה לתפלה דהיינו גזל יסדל גפ"ע אבל שאר הברכות וכל הסדר ופסוקי דזכרה
(כלי נכנס כדן שאלו ויסתכן) יכול לאמרם גם לאחר התפלה :

ז ולכן לאחר שאמר שלש ברכות ה"ל והניח מלית ותפילין ה"ל הוא רואה כי אין לו עוד זמן
שיוכל להגיע להתפלל ש"ע עם הצבור אלא כשילדג תחיל בברכת יוצר אור או יתחיל
שם . ואם יש לו זמן לומר גם ב"ש ותהלה לדוד עד סופו דהיינו שם קדשו לעולם ועד וישהב
יאמרם . יש לו זמן יותר יאמר גם הללויה הללו אל בקדשו עד כל הנשמה תהלל יה הללויה .
יש לו עוד זמן יותר יאמר גם הללויה הללו את ה' מן השמים וגו' . יש לו עוד זמן יותר יאמר
גם שאר הללויה . יש לו עוד זמן יותר יאמר גם ויברך דוד עד לשם תפארתך . ואם יש לו
עוד זמן יותר יאמר גם הודו עד והוא רחום וירגם עד והוא רחום שקדם אשרי ושם יתחיל
המזמורים שמוסיפין בשבת וביום טוב אין לו זמן לאמרם או כל המזמורים והפסוקים שאומרים
איתן בכל יום להם הקדימה . ואם יש לו זמן לומר קצת גם מאלו שמוסיפים ג"ל דבשבת
וביה"כ

רחם הפנים

מסגרת השרתן

מברך ברכת אשר יצר כיון שכבר התפלה מופסקת
ולישנא לא משכע הכי . בשמא למ"ד חזר לראש י"ל
דבאח משמא להו דמברך תהלה א"י אבל למ"ד דחזר
למקום שפסק דואי הו"ל לחזור האי חידוש דמברך
תהלה א"י באמצע התפלה . וגם לשון הפוסקים בהך
דינא מורה שאינו מברך א"י עתה באמצע ק"ש ותפלה .
ואין לומר דמתעשש שאני כיון שמדריך ד"א הוה הפסק .
דחא המג"א הוציא מלשון רש"י דהתורה הוה הפסק
ולא ההרחקה . ועוד הרי גם בהך דמים שותתין על
ברכיו לפעמים צריך להרחיק ד"א כדאינא בש"ע ס'
ע"ה . ולא שמענו מי שאמר הך חידוש שיברך ברכת
א"י . ולבאורה ג"ל כי דוקא הך מילתא רבש"ע וב'י
מעיקרא הכי הקינו לאומרה באמצע תפלה כשאינא לו
האוונס . ושלא תחשה מה ראו לתקן איזה מאמר באמצע
התפלה כתב רש"י משום דחא מופסקא כבר . אבל ברכת
א"י ויארר ברכות שאין להן ענין אה תפלה אסור
להפסיק באמצע התפלה . וגם לאמצע פסד'ז אין לנו
רשות . ובפי הנראה מדברי הגור"א לולי הרצאה גם הוא
יהיה אסור :

* ונראה פשוט דמכ"ש אם סתתם שיאמר פסוק
דומרה יעבור זמן ק"ש שצריך לדלג כדן כדי לקרות
ק"ש בזמנה :

חאחרים ואין לו שכות לחזור מ"מ יאמר אחר
התפלה מפותח כ"י עד סוף המזמור (חי' אדם
סס) : (ב) די לו בנקיון . ודוקא כשעומד
בתפלה שאי אפשר לחז ממקומו אבל אם נגע
קודם התפלה צריך מים דוקא (ר"ט סימן ק"ב
וכן משמע מלשון הש"ע שם וחי"א כלל כ"ב סי'
ט') כדלעיל סי' י"ב סי' ס"ה עיין סס . חכ לשון
הפרמ"ג אם נגע במקומות אלו בק"ש ובפסוקי
דומרה צריך לילך אחר מים המזמנים בעיר
ליטול ידיו ופשוט הוא עד כאן לשונו . ועיין לעיל
סימן ז' סי"ף ט' ובמה שכתבתי שם : (ג) יכול
לדלג . וחייב כל אדם לזרוז את עצמו לבוא לבית
הכנסת בעתן שלא יצטרך לדלג כלום כדי
להתפלל עם הצבור (ספר המניח ד"ח
וחי"א) :

קיצור שרתן ערוך יד מו דיני פסוקי דזמרה

וביהכ"פ מזמור ש"ץ ליום השבת הלל גדול (שהוא הודו לה' כי טוב וכו') להם הקדימה * ובשאר יום טוב לחלל הגדול לזכר הקדימה. ואחר כך המזמור למנצח לדוד בשנותו תפוח למשה וכל אלו המזמורים והפסוקים יאמרו קודם ושתבה. ולאחר גמר התפלה ישלים כל מה שדילג. רק ברוך שאמר ושתבה אין אומרים לאחר התפלה. ואם רואה שאפי' אם יתחיל בברכת יוצר אור לא יוכל להתפלל ש"ץ עם הציבור אלא א"כ ימחר. טוב לו יותר להתפלל בפני עצמו בסדר במתינות ובכוונה (וע"ל סי' כ' סעיף י"א וי"ב) (ל"ב דפ"ב) :

ח אם בא לבהכ"נ והציבור מתחילין להתפלל פסוקי דזמרה ואין לו שלית ותפילין והוא מצמח שיובאו לו. ויכול להתפלל גם כן פסוקי דזמרה וכשיובאו לו שלית ותפילין יניחם לאחר ושתבה קודם ברכת יוצר אור ויברך עליהם ואם מתירא שבעוד שיניחם יתעכב מלהתפלל ש"ץ עם הציבור ידלג מן והוא רחום שבהודו עד והוא רחום שקורב אשרי או סווישע עד ושתבה ולא יאמר רק מזמורים העיקריים כש"ל. כדי שיהא לו פנאי להניחם לאחר שהוא אמר ושתבה קודם שיאמר הש"ץ הקדיש (וע"ל סי' י' סעיף כ"ג) (ל"ב ל"ג סי') :

מו דיני קדיש וברכו וצירוף עשרה ואם יצאו מקצתן ודין הש"ץ. ובי י"ג סעיפים:

א אחר ושתבה אומר הש"ץ חצי קדיש. אין אומרים קדיש וברכו וקדושה ואין קורין בתורה אלא בעשרה אנשים גדולים. ואם לא היו עשרה בשעה שאמרו ושתבה אלא שנשלמו אחר כך לא יאמר הש"ץ קדיש כי אין אומרים קדיש אלא אחר דבר שנאמר בעשרה. ולכן יסתנו מלוש ושתבה עד שיבאו עשרה ויכולין להמתין עד קרוב לחצי שעה ויותר לא יסתנו אלא יאמרו ושתבה ויסתנו וכשיבאו עשרה יאמרו תחלה איזה פסוקים ואחריהם יאמר הש"ץ ח"ק (ל"ג ל"ד ס"ד ר"ד) :

ב גדול היינו שעברו לו שלשה עשרה שנה ונכנס לשנת י"ד (ומוקדם על הפסוק המסמך הנה' ב' עשרה) הן שנולד ברח' ניסן אינו נעשה גדול עד ר"ח ניסן דהיינו בתחלת הלילה של ר"ח ניסן לאחר י"ג שנים נעשה גדול. מי שנולד בחדש אדר כשהיתה שנה פשוטה וכשנעשה גדול השנה מעוברת אינו נעשה גדול עד אדר שני. אבל אם נולד בשנה מעוברת באדר ראשון נעשה גדול גם כן באדר ראשון. ואם כשנולד היתה שנה מעוברת וכשנעשה גדול הוא שנה פשוטה בין שנולד באדר ראשון בין באדר שני נעשה גדול ביום זה באדר של עתה. ונמצא כי לפעמים נער שנולד קודם להכרזת יתאחר יותר להיות גדול מחברו שנולד אחריו הן שנולדו בשנה מעוברת זה בכ' לאדר ראשון וזה ב' לאדר שני והשנה אשר נעשים גדולים היא שנה פשוטה (סי' ל"ה ונסמך דרך המים) :

ג צריכין לומר שלא לבנות את האנשים לגלגלותם לידע אם יש מנין כי אסור למנות את ישראל לגלגלותם אפילו לדבר מצוה דכתיב וישמע שאל את העם ויפקדם בשלמים (פרח) ונהנין למנותם באמירת הפסוק הושיעה את עמך ונ' שיש בו עשרה תיבות :

ד צריכין שיהיו כל העשרה במקום א' והש"ץ עמהם. אבל אם מקצתם בחדר והמקצתם בחדר אחר אינם מצטרפין אע"פ שהפתח פתוח ביניהם ואפילו אם הרוב הם בבהכ"נ והמיעוט בעזרה שלפני בהכ"נ אינם נגזרים אחר הרוב להצטרף עמהם ואפילו העומדים על האסקופה בחוץ הפתח מן האגן ולחוץ (ה) דהיינו כשסוגרין את הדלת נמצא מקום זה לחוץ אף ע"פ שעתה הפתח פתוח מכל מקום נדון כלחוץ. וכל זאת לענין צירוף לעשרה. אבל אם היו כאן עשרה ואומרים קדיש או ברכו או קדושה. או כל השומע קולם יכול לענות עמהם אפילו כמה בתים מפסוקים ביניהם כי אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. ובלבד שלא תהא שם צוואה או ע"ז (ל"ה) :

לחם וזמנים

צירד

מסגרת השרתן

מו (ה) דהיינו כשסוגרין עיני בלחרונים סימן ל"ה הרבה פירושים בזה וכל זה כשהעומדי

בחזק או על האסקופה אינם נראים להעומדים בפנים אבל מי שמראה פניו להעומדים כנכנס אפילו הוא בבית אחר ואפילו הוא עומד אחורי בית הכנסת ומראה להם פנים דרך חלון שביניהם מלטרף עמהם לעשרה (ר"ח פ"ח פרמ"ג ע"ג שכן דעת כש"ע ומ"ח) כהן בספר שלמן

(*) בחז"א לא היה כן. ואולי למדתי הדבר שכתבתי בספרו הרמב"ם בסדר התפלות ע"ש. עוד כתב גם חז"א בהפסוק מחוייב לומר נשמת ואמר להתחיל בנשמת ושתבה ע"ש. וגם זאת אינו בראי טוהרי הרמב"ם ש"ס ושתבה שהמנהג הוא להוסיף לפני ברכת ושתבה נשמת כל הוי וכו'. משמע דאינו מוסיף הברכה. ועל לשון הטור סי' רס"א. טוב ראיתי בשעת סי' רס"א שכתב בהפסוק כ' שאם אומר לבא דהכ"נ ידלג נשמת וזה מפסוקי. רק לענין המזמורים המוספים בשבת אע"פ שגם הם שגבו במערה מ"ט נשמת ערוך. עוד הביא שם בשם דבריו יוסף בשם מ"ז אם שבת לומר נשמת וזהו ושתבה כמו בחול ואמר נשמת אחר ושתבה ולא אחר התפלה :

קיצור שרזן ערוך טו דיני קדיש וברכו

ה צריך לזוהר מאוד (ב) לשמוע הקדיש ולענות אחריו בכוונה. ומכל שכן באמן יש"ר שצריך לבין היטב שכל העונה איש"ר בכל כחו וכוונתו קורעין לו גור דינו של שבעים שנה ויש לענות אותו בקול רם שבקול זה שובר כל המקטרגים ומבטל כל גזירות קשות. ומ"ס לא יתן קולות נחלות שלא יתלוצצו עליו בני אדם ויגדלו להם חטא. ואומרים איש"ר וכו' עם תיבת יתברך ואחר כך ישמע מן הש"ץ ויאמר אמן :

יא שאין צריכין לעמוד בקדיש אך כל קדיש שתפסו בעמידה כגון אחר הלל יש לעמוד עוד בו עד לאחר איש"ר. וי"א שיש לעמוד המיד לקדיש ולשאר דבר שבקדושה דרש ללמוד בק"ו מעגלן מלך מואב דכתיב ואהור בא אליו וגו' ויאמר אהור דבר אלהים לי אליך ויקם מעל הכסא ומה עגלן מלך מואב שהיה עכ"ם קם לדבר ה' כ"ש אנתנו עמו וכן יש להחמיר (ל"ו) : אם אין תשעה שומעין לרש"ץ רא יאמר כלל קדיש כי כל דבר שבקדושה אין אומרים בפחות מעשרה. דהיינו א' אומר ותשעה שומעין וככל מקום אם אחד מהעשרה מתפלל תפלת ש"ע אע"פ שאינו יכול לענות עמהם מצטרף וה"ל לב' ג' וד' כל שנשאר הרוב שעונן אין עניית המיעוט מעכבת (וע"ל סי' כ' ס"ג) אבל אם א' מהן ישן צריכין להקיצו כי הישן אינו מצטרף לעשרה (ל"ט ל"ו) :

ח לאחר שאמר הש"ץ חצי קדיש אומר בקול רם ברכו את ה' המבורך והציבור עונין ברוך ה' המבורך לעולם ועד. והש"ץ חוזר ואומר גם כן ברוך ה' הל"ו שלא יוציא את עצם מן הכלל שאומר להם ברכו והוא אינו מברך. ישנוה"ן לענות אחר הש"ץ אמן אבל הש"ץ לא יענה אחר אמירת הקהל. אם הש"ץ מאריך בנינו בברכו אומרים הקהל יתב' וכו' ואין לאמרו אלא בשעה שהוא מנגן אבל כשאומר התיבות לא יאמרו כלום אלא ישמעו מה שהוא אומר אף כי שלא שמע מן הש"ץ שאמר ברכו אלא שומע שהציבור עונין ברוך וכו' יכול גם הוא לענות עמהם. (ש"י ח"כ סי' ק"ט סק"ט) (סי' ל"ו ק"ה ק"ט ס"ג) :

ז הקדושה שבוירצו ר' לודר לאמרה בצבור. ואם אי אפשר באומר גם ביחידית (ש"ז) : אם אין בברכה"ג רק מנגן מצומצם אסור לכל א' מהם לצאת. ועל היוצא נאמר ועוובי ה' יכלו. אבל אם ישארו עשרה יכולים היתרים לצאת אם כבר שמעו ברכו וקדושה והקדישים עד לאחר עלינו. ובדיעבד אם לא נשארו עשרה יכולין לבטל גם בלא עשרה (דק שיהיו רוב פנין) את הענין שהתחילו בעשרה. ואם התחיל הש"ץ לחזור את התפלה גומר ההזרה כל התפלה ואומרים קדושה וגם אומר א"י ברכנו בברכה וכו'. אבל אין הכהנים נושאין את כפיהם וגם (ג) אין אומרים קדיש לאחר הש"ע כי המה ענינים אחרים (כ"ל בספר ושד פסאמונים ז"ל) ואם התחילו לקרות בתורה בעשרה יוצאו מסקצן גוסרין את הקריאה אבל אין מוסיפין

מסגרת השלחן

שלחן שלמה : (ב) לשמוע הקדיש. ומי"מ בדיעבד אם נא לבית הכנסת כשהלצור עומן כבר אמן יבא שמי"ה רבא עובד עמהם יבא שמי"ה רבא הוואל וכו'א שבה בפני עצמו אע"פ שהאומרים אותו על יתגדל כו' (רמ"א ומ"א ור"ש) אבל אמן של יבא שמי"ה רבא לא יענה דאמן קהי על יתגדל דש"ץ ולא שייך ליהא שמי"ה רבא. ואם נא ואומרים אמן של יבא שמי"ה רבא יודע על מה אומרים יענה עמהם משא"כ אם בשעת אמירתם אמן לא ידע על מה קהי אף שבזמנא אחר כך יבא שמי"ה רבא ומצין שנאמר על קדיש מי"מ לא יאמר רק יבא שמי"ה רבא כו' (לבושי שרד ופרמ"ג בפירוש המ"א). יפסיק ק"ט בין אמן ליהא שמי"ה רבא דאמן קהי על יתגדל כו' בחיובן כו' ולא שייך ליהא שמי"ה רבא (פרמ"ג) : לר"ך לומר מברך כו' בקמ"ץ ור"ש בפסח"ח (ש"ל"ה מג"א ור"ש) ועיין עוד בספרי תוספת חיים על הכלים מומור פ"ט בשם ספרים הקדושים גדול מעלת אמירת שבת זו : אם ב' או ג' אומרים קדיש יחד ואחד מתקדים לחבירו אם בלוי כל אחד הן כדי דיבור של חבירו יענה עם הראשון או עם האחרון אמן ויעלה לבו"ס ואם יש הפסק ביניהם יענה אחר כל אחד ואחד (שר"ה בלכות קטנות בל"ה ס"מ ר"ה. פת"ש ביו"ד סימן טע"ו) : מנהג כל ישראל שאין אומרים קדיש חוץ מתפלה קדישים אלא בסיום הפסוק או הגדה שהוא דרש הפסוק אבל לא בסיום התורה שבע"פ ש"ה א"ה דרש הפסוק : וכן מנהגן גומר אחר פסוק בקמ"ץ ובמה מדליקין הגדה אחר ר' אלעזר אומר ר' הנינא תלמודי חכמים תרבים כו' וה"ל גם בשומעין בשניות יש לומר ה"ה הגדה בסיומן כדי לגמר קדיש לאחריו (מג"א ור"ש סימן ק"ד) אבל אחר חזרו די בסיום תפלה יבי ר"ן (ר"ש) : (ג) אין אומרים קדיש לאחר הש"ע. ש"ץ ח"א

קיצור שרחן ערוך מז מז דיני קדיש וברכו

מסיפין וגם אין קורין לספידר אלא האחרון שבמנין הקרואים קורא את ההפטורה בלא ברכות (ל"ה קמ"ג):

יא (ד) הש"ץ צריך שיהיה הגון שנאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאמרה ואמרו ר"ל זה ש"ץ שאינו הגון ויורד לפני התיבה . ואיזה הגון זה שהוא ריבון מעבירות ופרקו נאה פ"י שלא יצא עליו שם רע אפילו בלדותו ושהוא עניו וסרוצה לקהל שיסכימו להפלתו ויש לו נעימה וקול ערב שמושך הלב ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובי' כדי שיהיו הפסוקים שבתפלה סדורים בפיו ואם אין מוצאין מי שיהיה בו כל המדות הללו יבחרו את הטוב שבהם בתפלה ובמעשים טובים : **יב** אין לאדם להתפלל לפני התיבה שלא ברצון הקהל וכל מי שמתפלל שלא ברשות מהמת אלמות וגיאות אין עונין אמן אחר ברכותיו שנא' ובוצע בדרך נאץ ה' (וע"ל סי' כ"ט סעיף ט') : **יג** אין ממנין לש"ץ קבוע אלא מי שנחמלא יקיי אבל באקראי בעלמא כל שהוא בן י"ג שנה ויום אחד יכול לידר לפני התיבה (והר"ד סי' כ"ט סעיף ט' (ל"ג) :

מז דיני הפסקות בברכות קיש ובקיש . ובו ה' סעיפים :

א קריאת שמע ושלוש ברכותיה שהן יוצר אור . אהבה רבה . אמת וציוצ (וכן נמתינו קיש ונכתוב) הן חמורים יותר מפסוקי דומרה והם נחלקים לפרקים ואלו הן בין הפרקים . בין יצר המאורות לאהבה רבה . בין הבורר בעמו ישראל באהבה לשמע ישראל . בין ובשעריך לזהיה אם שמוע . בין על הארץ לויאמר :

ב (ה) בין הפרקים מותר לומר אמן על כל ברכה שהוא שומע (*) ומכ"ש דמותר לענות לקדושה ולקדיש ולברכו . אבל ברוך הוא וברוך שמו לא יאמר . וגם אם שומע שהקהל

אומרים

מסגרת השלחן

לחם הפנים

א רעת הרמ"ה שבסוד ורעת הרמ"א נראה לי שגם בין הבחור בעמו ישראל באהבה לשמע ישראל יכול לענות אמן על כל ברכה שהוא שומע : וכמ"ש בהערותי פני אדם רס' חיי אדם :

דעתם כן . ועיין שם עוד הרבה חילוקי דינים בענין הקדישים :

(ד) הש"ץ לריך שיהיה הגון . ש"ץ שמאריך בתפלתו כדי שישמעו קולו הערב אם הוא מחמת ששינה בלבו על שנותן הודאה להקב"ה בנעימה הצוה עליו ברכה וכו' שיתפלל בכבוד ראש ועומד בלחמה ויראה . אבל אם מוכין להשמיע קולו ושמה בקולו הרי זה מגונה ועליו נאמר נחמה עלי בקולה על כן שנאמרה : ומי' כל שמאריך בתפלתו לא טוב הוא עושה מפני שורה הלכור (ש"ע ור"ש) . וכתב בשו"ע דברי חיים חלק ב' סימן י"ז זה לשונו : שמעתי אשר נחקל לבכ"ז דחסידים שבקלחכם ש"ץ עם מזמרים מסייעין . ונפלאהי מאוד מה זה עולה על לבכם הלא הרבה יגעו אבותינו עדי הסירו המספחת הזאת מבני ישראל . וה"ל בקהל חסידים לא נמלאו מתפללים בהכנת שיר וזמר נעים כבדתי טרעיות : רק בחרין בחדש כשר בשופך לבו נגד ה' בתפלה . וגם אפילו ברוב קהלות גאלי'אן אם כי אינם מתפללים בנוסח ספרד עכ"ל שומרים מלהביא לבית הכנסת מזמרים כמו בנתי טרעיות ח"ו וגם בקהלכם מעולם היו מתפללים כמו בכל ערי פולין ביראה ואהבה בלא לעקת מזמרים . ועל ימי נוראים בחרתם לכם איש ירא ושלם לישא רנה בעדם לפני יוצר כל . ואין עתה נהפך לבצט להביא פסל בית אלקינו כו' . ולחת יד לפעשים מחדש ברו' להתאווה חלוק בנתי ה' בהלכות קדשו ולהרהר הבליים בשעת התפלה על ידי שירי חשק המזמרים בעטרטרות . ואף להם לפהלים כללו ערלי לב אין תבונה בהם . אולם ישיש בל בימים כו' למח יסחיר פניו מלהזיח באמרי ישר ולאלף בחחק יד וקוקף נגד הרשעים הרואים לחלל השם . וחת מעט המנוחה אשר מנחתם בהחטטף לבצט בעת התפלה . כי כל היום צערה ומוטרדים בעסקים שונים ובין אנשים משונים מחדתם ודעות זרות . וגם השח"י לא כדת עם האכילה אשר לא נודע אם מחוקק דת ושאר שריים אשר ישוטטו גרוכבות קריה . ולא נשאר לכם רק מעט זמן התפלה להתפלל יחד ירא ה' עם ש"ץ ירא ה' . ואין עתה יתכפכו ח"ו . ודבר זה גורם לכמה רעות . כתבואר בספרי מוכר' ולא מתורת חסידות . ורק כי קול נהימה כחא מטמא לב השומעים כו' . עד כאן לשון תשובה דברי חיים שם :

(וישלח) **מז** (ה) בין הפרקים מותר כו' על כל ברכה כו' . ודעת ח"ס ושלחן שלמה סי'

קיצור שיהן ערוך מז הלכות קריאת שמע

בה

ואומרים ק"ש לא יאמר עמהם את הפסוק שמע ישראל אלא יאמר מה שהוא או' (ג) בקול רם כדרך שאומרים הקהל שמע ישראל שיהא נראה כאילו קורא עבהם (כ"ס ס"ו ופרה"ג ס"ו ז"ל וז"ל סי' כ"ו) :
 ג' באמצע הפ' אינו עונה אמן רק אחר ברכת האל הקדוש ואחר ברכת 'שומע תפלה ובקריש יאמר אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם (ד) ולעלמ' עלמאי וכשאומר הש"ן דאמרו בעלמא ואמרו אמן יאמר גם כן אמן. ושאר אמנים שבקריש לא יענה שאינם מעיקר הקריש ובקדושה ישתוק וישמע בהש"ן ויאמר עם הקהל ק' ק' ק' ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו וישתוק ויאמר עם הקהל ברוך כבוד ה' מברכו (ה) ויותר לא יאמר שאינו מעיקר הקדושה ואם שומע ברכו בין כן הש"ן בין מן העולה לתורה עונה ברוך ה' ה' וז' אמן שאחר ברכות העולה :
 ואם הקהל אומרים מודים וישחה גם כן ויאמר מודים אנחנו לך ולא יותר . ואם שומע קול רעם יא' דמותר לו ג"כ להפסיק ולברך (מנ"א) וי"א דלא יפסיק בזה (בגדל שו"ב) :

ד' אלו ההפסקות שאמרו שיותר להפסיק באמצע הפ' . אם הוא בברכות יכין שיהא ההפסק חיוב דפליק ענינא . ואם הוא בק"ש יכין שיהא ההפסק בין פסוק לפסוק ואם א"א מותר לו להפסיק אפילו באמצע הפסוק ויתחיל אחר כך מתחלת הפסוק :

ה' מה שאמרו שיותר להפסיק באמצע הפרק לדברים שאמרו אינו הדין בפסוק שמע ישראל ובשכפ"ו (ו) כי בהם אמר להפסיק (ז) בכל ענין ואפילו המלך שואל בשלומו לא יפסיק להשיבו . בין אני ה' אלהיכם לאמת ויציב גם כן לא יפסיק כלל משום דכתב בקרא וה' אלהים אמת (ירמיה י') לך אין מפסיקין בל' אלקיכם לאמת . ונכון לומר שלא להפסיק עד לאחר שאמר גם תיבת ויציב (לפי שגם ויציב הוא לשון אמת) ואחר כך יכול להפסיק כמו במקום אחר

מסגרת השלחן

י"ט וסימן ס"ו והי"א כלל כי שלענין עניית אמן דין בין הפרקים כמו בחמלע פרק שאין ענין אמן על ברכת אחרת ששומע (חזק מהפריטים שבסמוך סעיף ג' שענין אפילו בחמלע פרק) ה"א"כ שומע מאלה כיום הברכה שחיים הוא עשיו (וע' במנ"א סי' ס"ו סקי"א ופדמ"ג ולבושי שרד שם ורז"ש כס"ט) . אבל דעת הפרמ"ג בסימן כ"א וחידושי רעק"א סימן ס"ו הוא כדעת המחבר . ודעת דרך החיים הוא ענין הכרעה דיכול לענות כל אמן בין הפרקים . רק בין ברכת הבוחר בעמי ישראל בלעז בלעז לשמע דינו בחמלע הפרק . ואינו יכול לענות לו רק אותן חמנים שיותר לענות בחמלע הפרק . וכן יכול לענות לו אמן אחר ברכת הבוחר בשכ"י הברכה עכ"ד . וכן י' לנהוג : (ב) בקול רם . כן כתב הפנ"י . אבל בש"ע וחארונים כתבו הלבוש דילמד אותן החיובות שאומר בניגון הצבור של פסוק ראשון של ק"ש שיהא נראה כאלו קורא עמהם . וזה לבין הבית יוסף בשם חרומת הדשן (שממנו מקור דין זה) ראינו בני חכם כי כשהיו שומעים בק"ש ובברכה' שהיו עולמים עיניהם והיו מנגנים בחיבה אחת לו שהם שהיו לאנשים וכו' בלעז פעם בניגון הצבור בפסוק ראשון . כדי שיהא נראה כאלו קוראים עמהם עכ"ל . אבל כשיאמר התיבות שאומר בקול רם הרי אדרבה יודיע שאינו אומר ק"ש עמהם ודו"ק : (ג) בחמלע הפרק . וז"ל להפסיק בעניית קדיש וקדושה ואין בחמלע ברכות אחרות אחרות כמו בחמלע ברכת ח"י דינו כמו בחמלע ברכת ק"ש (חיי"א כלל ה' וספר זכור לאברהם ח"ג אות ב' ע"ה) : (ד) ריחלני עלמאי . יתברך (מ"א ורז"ש וכד"ה) : (ה) ויותר לא יאמר . כן דעת האחרונים ורז"ש בש"ע . ויש אומרים שיאמר גם הפסוק ימנך (ר"ש בסידור ושלחן שלמה) אבל שם נוסח שבקדושה לא יאמר לו לדברי הכל . ונראה דגם בענינה קדושה בין הפרקים לא יאמר רק הפסוקים (עין בש"ע וזג"א ורז"ש סימן ס"ו ק"ט קכ"ה) . הט"ל מים לא יברך אשר יר רק יטול ידיו ולאחר התפלה יברך (דרך החיים) : (ו) כי בזה אסור . חס לא מפני מי שירא ממנו שמה יסגנו (ש"ע ורז"ש) : (ז) בכל ענין . כתב הבית יוסף ורז"ש סימן ס"ו דבחמלע פסוק שמע ישראל אין להפסיק כלל שאין דבר גדול כקבלת מלכות שמים . וז"ל לברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד . שגם הוא בכלל היחוד ומטעם זה אין לו להפסיק ג"כ בין שמע ישראל לברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד עכ"ל וזה חייבי לענין שאל מפני היראה ומפני הכבוד ומפני אזהרה דלענין עניית קדיש וקדושה אין להחמיר כל כך בין פסוק שמע ישראל לבשכפ"ו . ואפשר דמדי דיכול לענות לו כמו חמלע הפרק . וכעין שכתב ר"ש ח"ח"כ ולענין מעשה כ"י לזכור משה כ"י וכתבם בעשרי תשובה סימן ס"א דמנ"כ כתב בשם הרמ"ע שאין להפסיק בחמלע שמע ולא בחמלע

קיצור שדחן ערוך מזיז הברכות ק"ש

אחר באכצע פרק . (דן לשאל בשלם ולהשיב שלם כוונתו) אין מקדינן ואין להסתיק כנס חטים בן
הפרקים (סימן ס"ו) :

ין הברכות קריאת שמע . וכו' י' סעיפים :

א התחלת זמן ק"ש של שהרית הוא כמו זמן תפילין (לפ"י סי' י' סעיף ז') ונמשך זמנה עד
רביעית היום בין שהיום ארוך בין שהוא קצר * ונחשב היום מן עלות השחר עד צאת
הכוכבים . ומצוה מן המובחר לקרותה בותיקים (המחנכים את המלוא) שהיו מכוונים לקרותה
מעט קודם הגין החמה כדי שיביים ק"ש וברכותיה עם הגין החמה ויבטח לדון התפלה .
ומי שיוכל לבין לעשות בן שכרו מרובה מאוד . ועכ"פ צריכין לזהר מאוד שלא לאחר הזמן
מדיעית היום . ובפרט בימות הקץ כשהיום ארוך במדינתנו לפעמים סוף הזמן היא קודם
דיבען אחר . ומ"מ בדיעבד אם עבר הזמן מותר לקרות ק"ש עם ברכותיה עד שליש היום .
אבל לאחר שליש היום אסור לומר הברכות אלא אומר ק"ש לבד ואפילו כל היום (וי"א דגם
הנכנסות וכל לומר כל היום . פ"ח) (נ"ח) :

ב מותר לקרות ק"ש בין יושב בין עומד . ואם היה יושב אסור להחמיר ולעמוד אבל אסור
לקרות כשהוא שוכב ואם הוא שוכב כבר ישה א"ע על צדו ממש ויקרא . ואם הוא חולה קצת
וקשה לו לשכב על צדו ממש מ"מ מחויב להטות א"ע קצת על צדו (נ"ח) :

ג קודם שיתחיל יכוין לצאת מצות ק"ש שצונו הקב"ה . ובאמרו שמע ישראל כיון את הפירוש
שמע ישראל כי ה' שהוא אלהינו הוא ה' אחד יחיד ומיוחד בשמים ובארץ . ויארץ בחי'ה
של אחד (ה') כדי שימליך הקב"ה בשמים ובארץ ובדלי'ת יאריך קצת ג"כ שיעור שיחשוב שהקב"ה
הוא יחיד בעולמו ושושל בד' רוחות העולם ולא יאריך יותר משיעור זה . וידקדק שלא יקלקל
קריאת התיבה אחר ע"י מה שמאריך בו הצת . כי קצת מהמן עם מקלקלן יש אומרי' אחאד וי"א
אחאדע ומוטב י"י שלא להאריך מלהאריך ולקלקל . נהגין לומר אה הפ' שמע ישראל י"י בקול
י"י : רם לעורר הנוגה . ומשימין יד ימין על העינים . לאחר שאומרים אחד שוהין קצת
ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בלחש (חוץ מביום הכיפורים) (ג) וצריכין לבין
בו גם בן פי' המלות (סימן ס"א ס"ב) :

ד שוהה מעט ואומר ואהבת וגו' . וכן בין פרשה זו לפרשת ויהיה אם שמע יפסיק מעט . וכן
קודם ויאמר יפסיק מעט ויכוין בפ' ויאמר לקיים מצות עשה זכירת יציאת מצרים (סימן
ס"א ונחיי ח"ס) :

ה צריך לקרות ק"ש ברקדוק גדול מתוך סידור מדויק היטב וישמיע לאזניו מה שהוא מוציא
מפיו . וישגיח שלא יאמר דגוש במקום רפה או רפה במקום דגוש . ויפסיק קצת
בכל

בסגרת השדחן

רתם הפנים

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כלל אבל
בין פסוקים אלו דינו כבאמנע הפרק ע"ש
עכ"ל . ויש לסמוך על זה בשעת הדחק כשלא
אפשר בענין אחר כיון דלאנו מכין להנאחו רק
לכבוד הכבוד יתבדך :

ין (ה') כדי שימליך . ש' רקיעים והאין
כמנין ח"ח (סמ"ק ב"י ר"ש) אבל

בדלי'ת לריך להאריך יותר (מ"א ור"ש) כדי שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו וממנו כל רוחות
העולם (ש"ע ור"ש) . ולריך להדגיש בדלי'ת של חס"י כר"ש (שם) ולא שיקראנה דגשם שח"י
אין זה דגש אלא סיטעימנה כפס יפה וכ"ש שלא יפה עושים המדגישים ומאריכין יותר מדאי
וגרסה כלינו כדי נקודת כש"ל (מג"א ור"ש) ומה שאמרו להאריך בד' של אחד לא חננו להאריך
ולמנון בקריאת הד' כהרי כל אות שנסוף התיבה ואין נקודת ההתיבה היא נחטפת לגמרי אלא
יאריך במחשבתו להאריך בד' רוחות בקריאת הד' והאריה בערם שימחיל ברוך שם (ר"ש) בשם
הפסוקים : (ג) ולריכין לבין בו ג"כ פירוש המלה . ואם לא כיון בפסוק ראשון או בברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד לריך לחזור ולקרותו ככוונה (מ"א ור"ש) וסד"ה וחי"ה) וכשקרא פסוק
שמע ישראל פעם שנית יקרא בלחש (ט"ז ר"ש) ואם חזר אחד כך לריך לחזור לילחש (מ"א

י' כ"כ הרמב"ם בפ' המשניות ובחיבורו פ"ג מהלכות
תפלה ה"א א' . ומה שהקשה על זה הפ"י במהר"א
בתיא (במסכת ברכות) מסוגיא דר"ם היו בודקין . כתבתי
בעזה"י במקום אחר ריישוב ובתבתי ג"כ הוכחה לשיבת
הרמב"ם . וכאן אמר' . וע' בבאורי הגאון מהר"א וילנא
וצ"ל ג"כ הוכחות להרמב"ם . וע"ע בשלמי הדברים
שאצל המורכבי ברכות פ"ד אות ט"ז . וכבר העיד הגאון
המקובל מהר"י חאגיז וצ"ל בפירושו ע"י חיים למשניות
שכן פשטה ההוראה בכל ישראל דחושבין שעות ומניות :

קיצור שיהן ערוך יו תלכות ק"ש

(ג) בכל מקום שנרשם ק"ש בזה (ד) וגם בפסקי דומרה צריך לדקדק בכל זה. ונמצא יפה העין של תיבת נשבע שלא יהא נשמע כאילו אמר נשבע בהא וכן ב' של תוכרושל וזכרתם ידקדק היטב שלא יהא נשמע כאילו אמר בש"ן (ס"א ס"ב) :

ו הקורא ק"ש לא ידעו בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו. אך לצורך מצוה מותר לרמוז בפרשה שניה (כ"ג) :

ז קודם ק"ש כשאומר והביאנו וכו' נוטל את הציצית בידו ואוחז בשעת ק"ש ביד שמאל בין קציצה לזרת כנגד לבו וכשמגיע לויאמר שהוא פרשת ציצית (ה) אוחז גם בימין וכשאומר וראיתם אותו נותנים על העינים ומסתכל בהם ונושקן. ונוהגין שבכל פעם שאומר תיבת ציצית נושקן ואוחזן עד ונחמדים לעד שאז נושקן ומניחן מידיו (כ"ד) :

ח באמרו אני ה' אלהיכם יאמר מיד גם תיבת אמת שלא להפסיק ביניהם. וגם הש"ץ אומר כן והוזהר ואומר ה' אלקיכם אמת. (ו) ויכוין כל א' לשמוע ג' תיבות אלו מפי הש"ץ כי באלו ג' תיבות נשלמו רמ"ה תיבות בק"ש כנגד רמ"ה איברים שבאדם. ומתחילין אחר כך ויצ"ב. אבל אסור לומר עוד הפעם אמת. ובי שמתפלל ביחידות יאמר קודם קריאת שמע אל סוף נאמן להשלים בג' תיבות אלו מנין רמ"ה (ס"ה) :

ט אם הפסיק באמצע ק"ש (דכ"ט) (ה) שם נראה (ז) עד על הארץ) מחמת אונס שהיה מוכרח להפסיק כגון (ח) שהיה צריך לצאת לעשות צרכיו או שנמצא צואה בבית אם שהה כשיך זמן שהיה הוא יכול לומר כל ק"ש. צריך לחזור לתחלת ק"ש (כ"ט) (ס"ט) ונפסק (נ) :

י קרא ק"ש ונכנס לבת"ה נמצא צבור שקורין ק"ש (ס) צריך לקרות עמם כל ק"ש שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם הבריו ויקבל שכן הקורא בתורה. והיה אם הוא בביתו ואומר דברי תחנונים או פסוקים במקום שרשאי להפסיק (ה"ט) עומד במקום ס"ט נש"י נש"י נש"י ואם הוא עדיין לא קרא ק"ש קרא ג"כ עם הצבור אבל צריך שיתכוין שלא לצאת ידו חובתו כדי שיקרא אחר כך עם הברכה וכן שאר דברים שהצבור אומרים כגון תהלה לדוד ועלינו וכדומה ואפילו פיוטים אומר עמם ואל יפרוש א"ע מן הצבור (ס"ה ס"ח) :

הלכות

מסגרת השיהן

ר"ש חיי"א וע"ש בסד"ה) : (ג) נכ"מ שגרכם קו. צריך להפסיק בין היום לעל לבבך ובין היום ללחצבנה שלא יהיה נראה היום על לבבך ולא למחר. צריך להדגיש יוד של שמע ישראל שלא תבטע ולא תראה חלק וכאילו אמר אשכנז וכן יוד של וסיו שלא יהיה נשמע כאילו אמר והוא. צריך ליתן ריוח בין וסיו לחלק שלא יהיה נראה כאילו אמר והוא. צריך ליתן ריוח קצת בין תיבת שמתחילתו כסוף תיבת שלפניו כגון בכל לבבך על לבבכם עשב כשדך ונלדנתם מהרבה הכנף פתיל אחסכם מלאך. צריך בכל אלה שחמ"ס להפסיק ביניהם כגון ולמדתם אוחס וקשרתם אותם ובמתם את ורליתם אותו וזכרתם את ועשיתם את שלא יבא נראה כקורא מותם מת (ש"ט) ור"ש) והפילו במקום שאין שייך טעם זה כגון ועבדתם אלהים אחרים. עימכם אשר. וז"ש אחרים. לאלהיכם אני. לאלהיכם אשר. לאלהיכם אני. לאלהיכם אמת (ש"ה חיי"א). ועיין בטפרי תוספת חיים על הסלים במזמור ס"ח עוד הרבה דקדוקי תיבות שצריך לזהר מאוד בהם ו"ש (א) י"ס בפסקי דומרה ובתפלה צריך לדקדק בכל זה (ש"ט ור"ש) וה"ה הקורא בתורה לו נביאים חו בכתובים יש לו לזהר בכל זה (רמ"א ור"ש). (ה) חיי"א גם בימיו. ויבטע בהם (הר"א מ"א ור"ש) ועיין נעיל סימן י' סעיף י"ז : (ו) ויכוין כל אחד לשמוע. ומי בלא השלים צדין ק"ש וכבר הקדים הס"ך וסיים יעמוד במקום שהוא וישתוק וישמע לש"ן כשחזר כי אלהיכם אמת ואמר כך יעמוד הק"ש ויעיל לו להשלים רמ"ה תיבות כיון שהוא עומד בתוך ק"ש (סד"ה) ובט"ה נכס (הרמ"א) : (ז) עד על הארץ. עיין פנ"צ סימן ס"ב ומ"א ופרמ"צ סי' סב"ב בק"ש ובחיי חסד וי"א כלל כ"ז. ועיין עוד בזה בכתב ר"ש ר"ש סימן ס"ה לעיין ברכת ק"ש : (ח) שח"י צריך לעשות לרבו או שמאל. ודוקא בלוצים זה שהיה או המקום אינו ראוי אבל לונס אחר לא (מ"א ור"ש וסד"ה). והם פסק בלמעט עיין חזק כל עיין לראש הפסק שהפסיק בו (סד"ה) : (ט) צריך לקרות עמם כל ק"ש. כי כגאון מהר"א ובסד"ה. אבל דעת הס"ט ורמ"א ור"ש ומי אדם שאינו חייב לקרות עמם אלא פסוק ראשון. רק שטוב לקחת עמם כל קריאת שמע :

יח הלכות תפלת שמונה עשרה • ובו כ"ב סעיפים :

א זמן תפלת השחר מצותה שיתחיל עם (ה) הנץ החמה בדרכיב ייראוך עם שמש • ובדיעבד אם התפלל לאחר שעלה עמוד השחר יצא • ונמשך זמנה עד שליש היום ואסור להתאחר יותר ומ"ט בדיעבד אם עבר והתאחר יותר אפי' במזיד יכול להתפלל עד חצות היום אף ע"פ שאין לו שכר בתפלה בזמנה יזכר תפלה מיהו איכא • עבר במזיד עד חצות היום ולא התפלל אין לו עוד השלושין ועליו נאמר מעות לא יוכל לתקן • ואם שנגאו נאנס יבואר בס"י כ"א (ט"ז) :

ב כשמתעורר לתהלות לאל עליון ועמוד ויכון את עצמו לתפלת ש"ע ויסר כיחו וניעו וכל דבר המבלבל את מחשבתו וילך ג' פסיעות לאחוריו ויאמר תהלות לאל עליון וכו' עד גאל ישראל ואי יהזור לפניו ג' פסיעות דרך קירוב והגשה למלך • לא יפסיק בין גאל ישראל לש"ע אפילו לקדיש וקדושה וברכו מפני שצריך להסמך גאולה להפלה (ג) ושוב שיצמצם לגמור ברכת גאל ישראל עם הש"ץ בשוה כי אם ינסור הוא תחלה ואח"כ הש"ץ ישכפך אם יענה אמן על ברכת הש"ץ אולא • אבל כשהוא ג"כ נומר אז את הברכה ודאי אינו צריך לענות אמן דאין עונן אמן על ברכת עצמו (וע"י ס"י ו' סעיף י"א) ובמערב כיון שאין הברכה שלפני הש"ע מסיימת בגאל ישראל מותר להפסיק כיון בשאר מקום בין פרק לפרק • קודם הש"ע אומר הפסוק ה' שפתי תפתח וגו' ואינו הפסיק כי הוא שייך להתפלה אבל הפסוק כי שם ה' אקרא וגו' לא יאמר כ"א במקום ובמנחה יאמרו קודם ה' שפתי תפתח (ס"י כ"ז ז"כ ק"א וסל"ט) :

ג התפלל צריך שיראה את עצמו כאילו שכינה שרויה בנגדו ויעיר הכוונה ויסיר כל המחשבות המטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו ויחשוב כי אילו היה מדבר לפני מלך ב"י בודא היה מסדר דבריו ומכוין בהם ופה לכל יכשל ק"ו לפני סמ"ה הקב"ה שצריך לבוין לפניו את מחשבתו כי לפניו ית"ש המחשבה כמו דיבור וכל המחשבות הוא חוקר וקודם התפלה יחשוב מרוממות האל ית"ש ושפלות האדם ויסיר כל תענוגי אדם מלבו :

ד המתפלל צריך שיכוין בלבו פ"י המלות שהוא מוציא בשפתיו שנאמר תבין לבם תקשיב אוזן וכבר נדפסו הרבה סידורים עם פ"י אשכנזי וכול כל אדם ללמוד ולהבין מה שהוא מתפלל ואם אינו יכול לבוין פ"י המלות לכל הפחות צריך שיהיה בשעת התפלה בדברים המכניעים את הלב ומכוונים את לבו לאביו שבשמים ואם תבא לו מחשבה זרה בחוק התפלה (ג) ישחקו וימתקין עד שתתבטל המחשבה (ס"ה) :

ה יכוין רגליו זה אצל זה כאלו אינו אלא א' להדמות למלאכים שנאמר ורגליהם רגל ישרה כלומר רגליהם גראות כרגל א' ויכוף ראשו מעט למטה ויסגור עיניו שלא יסתכל בשום דבר ואם מתפלל סתוך סידור לא יסיר עיניו מן הסידור • (ד) ויניח ידיו על לבו ימינו על שמאלו

מסגרת השדרה

יח (ה) הכן החמה • עיין במג"א ופרמ"ג ס"י ג"ה סעיף קטן ז' ובאחרונים ר"ש סימן פ"ט ודו"ק : (ב) וטוב שימלא • אבל אין להמתין בזה ישראל כדי לענות אמן לאחר הש"ץ מפני שיש חומרים שאסור להפסיק בהמשך הברכה בעניית אמן (חזן מהפסטים שנתבארנו למל ס"י ט"ז סעיף ג') אפילו אמן שחזר ברכה זו בעצמה (ר"ש וסל"ט וחי' אדם) ולבזוי שרד כתב פוסקים גאל ישראל מעט קודם הש"ץ ויתחיל התפלה עיין שם : (ג) ישחקו • כתוב בספר הגן לבטל מחשבת רעה בשעת ההפלה יאמר ג' פעמים פי פי פי ואחר כך ירוק ג' פעמים • ולא ירוק לגמרי אך בדרך נחת והלשון הכא בין שפתיים בשעת הרקיקה ובדואי חלק המחשבה עד כאן לשונו • ואין לעשות זאת בתפלת יח או בכל מקום שאסור להפסיק רק בתורה ובמקום שמוחר להפסיק (מגן אברהם שלחן שלמה סימן ל"ח) • זה לבין ר"ש בלקוטי אמרים פרק כ"ח אם עפ"ין לו הכארי תאווה ושאר מחשבות זרות בשעת העבודה או בתפלה בשוה אל ישים לב להלין הלא יכיר דעתו מהן כרגע כמ"ס אל חזן כסיל כאלו פן תחשוב לו גם אחיך כך אל ישיב מאומה וכו' טענה ומענה נגד המחשבה זרה כי המחשבה עם מנוול מתנוול גם כן רק יעשה עצמו כלא יודע ולא שומע הכאריים שנפלו לו ויסירם מדעתו ויוסיף אומן בזה כוונתו • ואם יקשה לו להסיר מדעתו מפני שטורדין דעתו מאלו בחזקת אלו יספיל נפשו לכו' ויחזקנו ליתבדך במחשבתו לרחם עליו ברחמינו המרוכזים להליו ממים הדומים עד כאן לשונו • ולר"ך יחבר מלחשוב בשעת תפלה בשום מחשבה אפילו של תורה ומלוא כי אם בחיבות התפלה עליהם (ספר מציד מיתרים של רבינו בית יוסף ז"ל) : (ד) ויניח ידיו על לבו • וכל כמנהג המקומות ששומרים

קיצור שו"ת ערוך ית חרכות תפלה

ששאלו ויתפלל בלב שלם באימה וביראד (ס) ובהכנעה כעני העומד בפתח ויוציא את המלות בפיו בכוונה ובדקדוק ויתפלל כל אחד כפי הנוסחא שלו הן אשכנז הן ספרד וכדומה כולם יסודם בהררי קדש אבל אל יערב היבנות מנוסחא לננוסחא כי כל נוסחא חיבתיה מנוחה וספורות ע"פ סודות גדולות ואין להוסיף או לגרוע (ס"א ס"א לא ז"ס ז"ה) :

ן יזהר (ו) להתפלל בלחש רק שהוא בעצמו ישמע מה שהוא אומר והברו שבסמוך לו לא ישמע קולו כב"ש בחנה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע (ק"א) :

ן לא יסמוך עצמו על שום דבר אפילו סמיכה כל דהיא ואם הוא הולך קצת יכול להתפלל אפילו יושב או (ז) שוכב והוא שיכול לכון דעתו . ואם אי אפשר לו להתפלל בפיו מכל מקום ירהר בלבו (ז"ד) :

ח לא יאחז בידו בשעת תפלה או הסידור או המזורז אם צריך לו . ויש לו לרשום תחלה את המקומות שהוא צריך להתפלל בסידור ובמחזור שלא יצטרך לחפש באמצע תפלתו . לא יהיה דבר (ח) חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר ויסב הזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל . ובשעת הדחק אין להקפיד כיון שסוגר עיניו או מתפלל בתוך הסידור שלא תתבטל כוונתו . וכן לא יתפלל כנגד איזה ציור ואם יקרה לו להתפלל כנגד בגד או כותל מצויר יסגור עיניו . יכנגד מראה (שפיל) (ס) אסור להתפלל אפילו בעינים סגורות . לא יתפלל במקום פרוץ כגון בשרה מפני שכשהוא במקום צניעות הלה עליו אימת המקד ולכן נשבר ונכנע ואם הוא בדרך סותר לו להתפלל בשרה . ואם אפשר לו יתפלל בין האילנות (ז"ז) :

ט לא ינהק ולא יפהק (ניהוק) היינו מה שלפעמים אדם מוציא מנופו לפניו מפתח מחמת שובעו כוח המאכל שאכל . ויש אומרים דהיינו שפושט גופו וזרועותיו מחמת כובד . ופיהוק היינו שפותח מלקוחיו באדם שרוצה לישן או שעמד משינה) (י) ואם נצרך לכך מחמת אונסו יניח ידיו על פיו שלא יתראה פתיתתו . וכן אסור לו לרוק ואם בא לו רוק לתוך פיו ומצטער בו הרבה עד שנשרד מתפללו . מבליעו לתוך מטפת או (יא) בגד . ואם מאוס לו יטה לשמאלו וירוק לאחוריו ואם אי אפשר לאחוריו ירוק לשמאלו ואם אי אפשר לשמאלו ירוק לימינו . ואם כינה עוקצתו ימשמש בבגדיו להסירה שלא תתבטל כוונתו אבל לא יסירה ידוק לימינו . אם נשטט הטלית מעליו יכול להחזירו אפי' נפל רובו אבל אם נפל כולו (יב) אינו רשאי להתעטף בו משום דהוי הפסק . ואם נפל ספר לפניו על הארץ וסתוך זה מתבטל מכוונתו סותר להגביה בין ברכה לברכה . כל הדברים האמורים בתוך תפלת ש"ע אסורים עד לאחר שיופסע הפסיעות (ואף לענין הפסק ים חילוק כ"פ נסעף י"ד) (י"ז י"ז) :

י צריך לעמוד בפניו לצד ארץ ישראל שנאמר והתפללו אליך דרך ארצם ויכוין גם כנגד ירושלים וכנגד המקדש וכנגד בית קדשי הקדשים . ולכן אנו בכדינותינו שיושבים במערבת של ארץ ישראל צריכים לעמוד בפנים לצד מזרח (לא למזרח ממש אלא לצד קרן מזרחית דרומית ע' ט"ז ומג"א בשם הכבוש) והיושבים בצפון של א"י פניהם לדרום והיושבים במזרח פניהם

פניהם

מסגרת השלחן

לפני הדומיה (מ"א ור"ש סי' ז"כ ע"ש) : (ה) ובהכנעה כעני . דהיינו שיאמר התפלה בלשון תחנונים כדש המבקש בפתח (ש"ע ור"ש) ואל"פ האומרת בלשון תחנונים אס לינו מחשב כמו שצריך דבר ובה לבקש מלפני המלך אלא שמתפלל מפני החיוב לצאת ידי חובתו אינו כוין (שלאן ערוך ומ"א ור"ש וע' שפ"ה) . והטעם שצריך לבקש ראשי מעט שיהיו עיניו למטה לארץ שיהיה אט מתפללים כנגד בית המקדש שנאמר בו והיו עיני וז"י שם כל הימים לכן יתן עיניו למטה כנגד ויחשוב כאילו עומד בו ומתפלל ויצי' זה תפלתו ראשי ובלבו יכוין למטה אל אל שגשמים (ש"ע ור"ש) : (ו) להתפלל בנחש . ואם אינו יכול לבין בלחש או שאינו יכול כיון כל כך כמו בקול רב מותר להגביה קולו כדי לבין יפה וכו' ומתפלל ביו לבין עצמו אבל בלבו חסור להגביה קולו מפני שמטריד הלבו (ש"ע וט"ו ור"ש סימן ק"א ועיין ביד אפרים ובשפ"ה) : (ז) שוכב . עיין לעיל סימן י"ז סעיף ב' : (ח) חולץ . ואינו חולץ אלא דבר גדול שגבוה עשרה טפחים ורחבו ד' טפחים על ד' טפחים אבל דבר קטן אינו חשוב הפסק ביו לקיר (רמ"א ור"ש) ודבר קבוע כגון ארון ותיבה אינם חולצין (ש"ע ור"ש) : (ט) אסור להתפלל . שלא יאמרו לעצמם ידינו משתחוה (מח"כ בשם רדב"ז) : (י) ואם נלך . לפהק מחמת חשבו (ש"ע ור"ש ופרמ"ג) : (יא) בגד . כענין שלא יכא מלאך (ש"ע ור"ש) : (יב) אינו רשאי . אלא"כ טרוד על ידי זה ואינו יכול לבין (ר"ש) :

קיצור שרחו ערוך יח הלכות תפלה

פניהם למערב ואושבים בדרום פניהם לצפון נמצא כל ישראל פונים בתפלותיהם למקום אחד דהיינו נגד ירושלים ובית קדשי קדשים ששם שער השמים שכל התפלות עולות דרך שם ולכן נקרא בהם 'תפלות כמ"ש כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונים אליו. אם מתפלל במקום שאינו יכול לכוין לצד שכנגד אי יכוין נגד לאביו שבשמים שנאמר והתפללו אל ה' . ואם עמד כנגד צפון או דרום ונוכח באמצע ש"ע שאינו עומד כראוי לא יעקור רגליו אלא ימה פניו למזרח. ואם אי אפשר לו או שהוא עומד כמערב יגמור תפלתו כך ויכוין לבו לבית קדשי קדשים ולא יעקור רגליו וכן אם הוא מתפלל במקום שיש צורות במזרח יתפלל לצד אחר אף שאינו מורה (ס"ו ז"ל במח"א) :

יא צריך לכרוע ולהשתחוות ד' פעמים בש"ע בתחלת ברכה הראשונה ובסופה. ובברכת מודים בתחלתה ובסופה. כשאומר ברוך כורע בברכיו וכשאומר אלה משהיה כ"כ עד שהקשרים של חוליות השררה בולטים וגם ראשו יכוף וקודם שאמר את השם זוקף כנחת (ע"ש שנאמר ה' זוקף כפופים) וכן בטורים כורע ומשתחוה וקודם שאומר את השם זוקף. לא ישתחוה יותר מראי דהיינו עד שיהיה פיו כנגד החגיר כי זהו דרך יהרא. וזמן וחולה שמצטער בכריעה כיון שהרכין ראשו דיו. אמור להוסיף השתחויות ביתר הברכות לא בתחלתן ולא בסופן (ק"ג) : **יב לאחר הש"ע (ג) אומרים אלהי נצור וכו' .** וקודם עושה שלום וכו' כורע ופוסע כך שלש פסיעות כעבר הנפטר מרבו. הפסיעות יהיו בינוניות ולכל הפחות כדי שיהן אגודל בצד עקב. ולא יפסע פסיעות נסות ולא יפסע יתור מ"ג פסיעות. פוסע תחלה ברגל שמאל ואח"כ ברגל ימין ושוב פוסע ברגל שמאל. ועודו בכריעה הופך פניו לשמאלו שהוא ימין השכינה שהיא כנגדו בשעת התפלה ובצאתו מן התפלה ואומר עושה שלום במרומו. והופך פניו לימינו שהוא שמאל השכינה ואומר הוא יעשה שלום עלינו ואח"כ משתחוה לפניו ואומר ועל כל ישראל ואברו אמן אח"כ זוקף ואומר יהי רצון וכו' שיכנה בית המקדש וכו' כי התפלה הוא במקום העבודה ולכן אנו מתפללים על בנין בית המקדש שנוכל לעשות את העבודה כמש"כ ב"ב והמעט שפוסעין תחלה ברגל שמאל לפי שדרך הליכות האדם הוא לעקור רגל ימין תחלה ולכן עוקר כאן שמאל תחלה להראות כאילו כבר עליו לפטר מלפני המקום ב"ה. ולכן אמר רגל עוקר תחלה שמאלו שהוא ימין כל אדם :

יג במקום שכלי הפסיעות יעמוד ברגלים מכוונות כמו בתפלה (יד) ולא יחזור פניו למערב ולא יחזור למקומו עד שיגיע הש"ע לקדושה וכן כשמתפלל ביחידית (טו) יעמוד כשיעור זה ואם המקום צר ורחוק וכן כשאומרים פיוטים הודו כשמתחיל הש"ע התפלה (ק"ג) : **יד בתפלה ש"ע לא ירמו בעיניו ולא יקרוין בשפתיו ולא יראה באצבעותיו ואינו פוסק אפי' לקדוש וקדושה וברכו אלא ישתוק ויכוין למה שאומרים הש"ע והצבור יחשב לו כעונה לענין זה שיוצא ומ"ם לא נחשב להפסק אבל בתפלה נצור מותר להפסיק לדברים שמפסיקן באמצע פ' של ברכות קיש וק"ש לעיל כ"י מ"ז ומ"ם אם אפשר לו יאמר תחלה יהיו לרצון וגו' ואם אפשר עוד יפסע ג"ב ג' פסיעות (ק"ד ק"ג) :**

טו ויש נוהגין לומר מיד לאחר המברך את עמו ישראל בשלום את הפסוק יהיו לרצון וגו' . ואומרים אלהי נצור. ופעם שנית יהיו לרצון וגו' . וכן נכון לעשות. ונדא לי דבענין זה (טו) מותרין להפסיק בתפלה אלהי נצור לענות כל אמן (*). יש אומרים דקודם שאומר את הפסוק (טו) יהיו לרצון טוב לומר פסוק אחד מן התורה או מנביאים או מכתובים המתחיל באות

מסגרת השלח

לחם הפנים

(*) הפ"ז כתב דכהתנונים שאינו רגיל בהם אלא לפרקים אומרים בזה לאחר שאמר יהיו לרצון מותר

(מ"א וז"ש ואחרונים ס"י קכ"ז ע"ש הטעם) : (יד) ולא יחזור פניו למערב. עד שיסיים ש"ן תפלתו בלחם (רמ"א וז"ש סימן קכ"ג ומד"ה וכו' ב"י) ומ"א ולבטי שרד (ס"ט) : (טו) יעמוד כשיעור זה. ונשעת הדמק ישהל עכ"פ כדי הילוך ד' אמות (סד"ה וכו' דעת ר"ם כרמ"א וט"ו ס"ט) ולחזור למקומו ליפול תחנון מיושב די חף לכתחילה בהמתנת שיעור ד"ה (ר"ש מדברי מ"א סימן קל"א) : (טז) מותרין להפסיק. ענמ"ס בלחם הפנים דדעת הרשב"א ושלחן ערוך י"ט ופרי מגדים ואחרונים סימן קכ"ז ללדין דרגלים לומר חלקי נצור אע"ג דלמך יהיו לרצון חזו הפסיק בתפלה חלקי נצור או קודם לה רק לקדים וקדושה ואותן אמן שמוחר לענות בלחם פנים קריאה שזע (כדלעיל סימן ט"ז) ולא לשאר אמינים. ומכל מקום נרפתי שס דעת המהגר לחיוב דברים עיין שם בסוף : (יח) יסיון לרצון. זה הספוק מסוגל לכמה ענינים. תחילתו י"ד וס"ט

קיצור ש"חן ערוך יח הלכות תפלה

באות כהתחלת שמו ומסיים באות כמו סיום שמו (אלהו רבא בשם ב"י) ונראה לי וברא
יהיו לרצון שני פעמים לא יאמרו אלא קודם יהיו לרצון השני (ס' קצ"ב) :
מן כבר נתבאר בסיומן י"ב ס"ג דאם מרגיש בעצמו אפילו קצת הרגשה לצרכיו אסור לו להתמלל
עד שינקה את עצמו . ומכ"ש לתפלה ש"ע שאסור לו לעמוד להתפלל כשהוא מרגיש קצת
לצרכיו עד שינקה א"ע . ואולם אם מתהלה לא הרגיש כלל ואחר כך באמצע תפלה ש"ע
הרגיש שהוא צריך לצרכיו בין לגדולים בין לקטנים יעצור אי"ע עד שיגמור הש"ע ולא יפסיק
אפילו אם ההרגשה הוא גדולה מ"מ יעצור את עצמו כל זמן שיכול ולא יפסיק לצאת באמצע
ש"ע עד לאחר שסיים המברך את עמו ישראל בשלום (י"ג) :

הרגיש

לחם הפנים

הברכות מהש"ע . ומה יעשה בשאר אמינים . ובספר
 מטה אפיים שם דרכו בקדש לפרש כל דבר אלא ודאי
 דעתו להראי שלא יענה שאר אמינים כלל אע"פ שאמר
 יהיו לרצון . והידידו אחר התפלה ביום הכיפורים ובכונתה
 דערב ויה"כ הוא קבע מדינת גמרא . והיו כרגיל .
 ותו דאכתי צריך לומר אחר הידיד אלהי נצור שרגיל בו
 כל השנה . ודוק :
 וכן שבת המסחר לעיל ובי עדיפי מספוקי דומרת
 יש ליישב דהא הו"מ בשבת לומר יעלה ויבוא או
 שאר דברים שמתקין אותו רגיל לומר תחנונים וכו' וכן
 קודם שסיים יהיו לרצון שאמר אלהי נצור אינו חוזר רק
 לרצה או לברך עליו כל אחר כפי דינו . כמבואר להראי
 במג"א ופס"ג סימן תכ"ב סוף סק"ב ובכר"י ד"ש
 סימן קי"ז וסימן רס"ח ובסידור דרך החיים שם . חת
 לשון ר"ש ווא"ס סימן קי"ז אם לא עקר רגליו חוזר לברכת
 השנים . ואם עקר רגליו חוזר לראש התפלה . ואם
 השלים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו
 אע"פ שלא עקר רגליו דינו כעקר . וה"ל רגיל לומר
 התחנונים וסיים התחנונים ואמר אלהיהם יהיו לרצון וגו' .
 שבאמירת פסוק זה עשה היסח הדעת מלומר עוד
 תחנונים ונשלמה תפלתו כמ"ש בסיומן תכ"ב ע"ל .
 ובסיומן רס"ח סוף ח' כתבנוהו לשנוי ואם לא עקר רגליו
 עדיין אע"פ שסיים תפלתו אלא שלא אמר עדיין התחנונים
 שהוא רגיל לומר אחר תפלתו כגון אלהי נצור אינו
 חוזר אלא לתחלת ברכה של שבת כו' . אבל אם כבר
 סיים תחנונים צריך לחזור לראש אע"פ שעדיין לא עקר
 רגליו ע"ל . הרי אנו רואים בדגלי לומר תחנונים כגון
 אלהי נצור לא נשלמה תפלתו עד שסיים התחנונים .
 ומכילא דאוי לחיות דינו כמעט כמו אמצע התפלה לענין
 הפסקה . והשם נראה דעקר דעקר התפלה היא בלב
 כדאיתא בריש הענין ולעבדו בכל לבבכם איוו היא
 עובדת שכלב הוי אומר זו תפלה . ועיין ברמב"ם ריש
 הלכות תפלה דקודם תקנת עזרא ואנשי כנסת הגדולה
 היה כל אחד מחפץ כלפי צדחת לשנוי . והענין תפלתו
 קבע אין תפלתו תחנונים כדאיתא בגמרא בברכות (דף
 כ"ה ע"ב דף כ"ט ע"ב) ובש"ע ובמג"א סימן צ"ה .
 וכמו שהפליג בספר יצירות דבש בגדול מועלת בוי שבשקש
 בהש"ע בברכת שמוע תפלה כל מה שצריך בגמרא
 כי זה עקר התפלה הבאה ממעיקי הכב . וגם על ידי
 זה נקבע בלבם שהכל הוא מהש"ע . בהשגחה מרשית
 ועל ידי זה קיים כל הסכנות . ועיין באחרונים סימן קי"ט
 קכ"ב דטוב יהיה לבקש צרכיו באלהי נצור מבשומע
 תפלה . ועל מה הצעת אלו יובן מכלילא דכל זמן שלא
 סיים התחנונים שרגיל לומר לא נשלמה התפלה עדיין .
 ואי לא היריש לן הרשב"א וש"ע סימן קכ"ב דמותר
 להפסיק בדרך שפסקים בברכות של קריאת שמוע הידיד
 ספור דינו באמצע התפלה לענין הפסקה . כמו דריש
 כאמצע התפלה לענין חזרה כדלעיל . ושכן אין ספק
 לקושיית המסחר לעיל ובי עדיפי מספוקי דומרת
 אדרבה יש מסחר דחמור כהא דאם מקריאת שמוע וכו' .
 כמו תפלה דחמור כה . וכן הוא פשוט בעיני העולם
 דבאמירת אלהי נצור הוי כעומד עדיין באמצע התפלה .
 רק דוח חידושי של הרשב"א וש"ע ופ"י ונאמר ואחרונים

דריש

לענות כל אמן . אבל בתחנונים שאמר תמיד שעשאים
 קבע גם לאמר שאמר יהיו לרצון אינו עונה רק קדושה
 וברכו וקדיש . ולפע"ל מאחר שהרשב"א כתב כעמא
 משום שאין חבה לומר בכל פעם התחנונים . אם כן
 אמאי לא יענו כל אמן . וכי עדיפי מספוקי דומרת .
 בשלמא להנהיגים לומר תפלה אלהי נצור ואחר כך
 יהיו לרצון כהרשב"א יש לומר רעשאוהו קבע ונחשב קצת
 סיון התפלה . אבל הרשב"א יסעיף צריך עיון . ואולי
 גם הרשב"א רק על מה שנשאל (בסיומן תר"ז) השיב .
 ונראה יותר דגם שאר אמן יענה .
 ותנה יש אמינים דגם באמצע קריאת שמוע וברכות' יש
 לענות כל אמן (עיון טור סימן ס"ז בחיובי הגהות
 בשם מיר"ל) . וניהו דאין לא פסקין הכי מכל מקום
 נראה לפע"ד דבתחנונים שאומרים לאחר שאמר יהיו
 לרצון (ס') יש לענות כל אמן . וכן ראיתי אחר כך
 בעטן שלחן שלמה :

הנהיג המהרש"ל המהרש"א ומהרש"ב ומהרש"א ומהרש"ב
 (ס') יש לענות כו' . ודעת הרשב"א ושלחן ערוך ופ"י
 ומהרש"א ומהרש"ב קכ"ב ה"ד דין רגילים לומר
 אע"פ שיש אע"פ דאמר יהיו לרצון אינו מספיק בתפלה
 אלהי נצור או קודם לה רק לקריש וקדושה ואותן . אכן
 שמוע נכונה באמצע ברכות קריאת שמוע . ולא לשאר
 אמינים . ובמה שכתב הפרי מגדים דא"ל לדברי המ"ז משני
 השוכות הרשב"א . וכן נראה להראי דעת ר"ש דאינו
 מספיק או לשאר אמינים . וכמו שכתב יבול להפסיק
 ולענות בדרך שפסקים לענות בברכות קריאת שמוע .
 ומה שכתב שם מקודם לזה כל דבר שבקדושה כוונתו
 דוקא לאותן דברים שמוע לענות באמצע קריאת שמוע .
 כמו שקרא אותם בסיומן ס"ז דבר שבקדושה . וזה לשונו
 שסוגם אמן אחר נותן חתירה מפי שברכה זו היא ג"כ
 כמו דבר שבקדושה שהרי אינה נאמרת עד קריאת ס"ח
 אלא כשקריין בעשרה . אבל אחר שאר ברכות אין
 ענין וא"י להחיר לענות וברכות' כו' חזין טו אמן
 שענין אחר ברכת האל הקדוש ואין שאחר שמוע תפלה
 שיש להם דין דבר שבקדושה ענין אותן כו' ע"ל .
 ועוד ראיה דהרי בסיומן קכ"ב שם כשהביא דעת רמ"א
 שאינו אומר יהיו לרצון עד אחר אלהי נצור כתב וזה לשונו
 וזכין שפסקין בין י"ח יהיו לרצון באחר ברכות ושאר
 תחנונים מספיק גם כן לענות כל דבר שבקדושה ע"ל .
 ובאן אייתי כשלא אמר עדיין יהיו לרצון ומכאן כי ונתנו
 לאותן אמן שמוע לענות אחר קריאת שמוע ובאנו
 שכתב רמ"א וזה לשונו ולכן מספיק ג"כ לקדושה
 וקדיש וברכו ע"ל . ובמה שהבאר לקמן לדעת רמ"א .
 מכל זה נראה להראי דריש ר"ש קריאת דבר שבקדושה
 דוקא לאותן דברים שמוע לענות באמצע קריאת
 שמוע . וכן בכל האדרונים אין מי שחלוק על הרשב"א
 רש"ע ופ"י להחיר לענות שאר אמינים לדין רגילין
 דומר אלהי נצור ע"כ . (וחי מספר שלחן שלמה) .
 וכן נראה להראי מספר מטה אפיים סימן תר"ז ס"ז
 שכתב שם וזכרנו וכן הכיבורים יבול לענות אחר הש"ע
 קדושה או מוריד כשעומד באמצע הידיד אחר יהיו
 לרצון . ואמאי לא כתב רשומא שפי דיכול לענות כל
 אמן . וה"ל בענין שמוע קדושה שמוע גם כן יחד

קיצור שרן ערוך יה הזכות תורה

יך הרגיש שיצא ממנו רוח ומלמטה וא"א לו לעצור אם מתפלל בביתו הולך לאחוריו ר' אסח
אז לצדקתו ומוציא הרוח ומסתין עד שיכלה הריח והודו למקומו ואומר רבן העולמים יצאנו
נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי ידוע לפניך הרפתניו וכליתתנו הרפה וכליתתנו בחיינו רסח
והולעה במותנו וגומר תפלתו . ואם יצא ממנו הרוח במקומו לאחוריו וכן אם מתפלל בצבור
שיתבייש אם יתרחק לאחוריו אינו צריך להרחיק א"ע וגם לא יאמר הרבון . אלא יסתין עד
שיכלה הריח וגומר תפלתו (ס' ק"ג ונמ"א) :

יך אסור לישב בתוך ר' אסח של המתפלל תפלת ש"ע בין מלפניו בין מלאחוריו בין מן הצדדין
ואם היושב עוסק גם כן במה רשיק לסדר התפלה מורר ויש מקילין דאפילו אינו עוסק
בעניני תפלה אלא שלומד תורה בפיו אינו צריך להתרחק והוא דבר ה' לא יושב לפני המתפלל
התפלת

מסגרת השלחן

רתם הפנים

וסופו י"ד ויש בו מ"ג אוחות . וסודו כוד
גדול . לכן צריך לאומרו בנחת ולבין ויטיל
הרכה לקבל תפלתו (סדר היס ובאר היטב) :
ראוי ונכון לכל אדם להתפלל בכל יום בתפלת
אלקי נאור על צרכיו ופרנסתו וכלא ימוס הכוורס
מפיו וזרעו חרע זרעו . ושיחיו כל יולאי חלצו
עובדי ה' בלחמם . וכלא ימלא פסול ח"ו בורשו .
וכל מה שיועד בלבו שצריך לו (היי אדם) :
אלהי נאור לשוני מרע . ידוע שבית הלשון
מכוון נגד בריח המעור . ועל ידי שכלאדם פוגם
בכדיבור על ידי זה הוא נכשל בעון המר חס
אלהי נאור לשוני . שתשמוור לשוני מלדבר
דברים בטלים שקרים ללנות . ועל ידי זה
מר"ע שממילא חלל מעון הנ"ל כי ע"י שימור
לשוני מדברים בטלים וכל הדברים האכזריים
ויקדש הדיבור כו' (מגן אברהם החדש פרשת
פקודי) . וסגד אלו רואין ג"כ שעל ידי פגם
הברית בא מחלוקת ח"ו ועל ידי זה בא לידי שאלת
הנס ולשון הרע שכוף פגם הדיבור . וכמו
שכתב בנוסח של הרב חיד"א זלה"ה פרשת בא
חס לשוני ח"ו ואצרי למשחית זרעו ח"ו בין
במודר בין שבה מחמת הכווריו הרעים כו' .
וכל המכשולים והלכות הבאות לאדם הוא על
ידם . מלכד העונשים הקשים ומרים המזומנים
על בלאתו מהעולם הזה . לכן צעוד נפשו בו
ימכר לשון עכ"ל . וכמ"ס בספר לקוטי עולות
זה לשון כל המרפאות ונזונות הבאין על האדם
הם על ידי פגם הדברים ועיקר מרידת טרדת
הפרנסה ויגיעותו הוא על ידי פגם הדברים עכ"ל
וידוע כי ע"פ חז"ל בא מחלוקת על ידי עסק
הפרנסה . ולכן מי שרוכז לחוס על עולות
ולבלות

דאינו חוזר כל כך באמצע התפלה . אבל להוסיף על
דבריהם והחזק על סבתם אין כח בדיעו . וכן כתב
בספר משנה ברורה וזה לשונו בסדנתינו שאלה נצור
הגילין הכל לאומרו אין להפסיק בו לסתם . אמן . בין
קדים להתחילו בין באמצע . עכ"ל :

וסה שכתב המחבר דאולי גם הרשב"א על מה שנשאל
השיב ולדינא יורה דגם שאר אמן יענה . זה אינו
מסתבר כלל . דהה שייך לומר בשאלת איזה מעשה
שנוצמן על שעה . אבל כיון זה דשכיח טובא בכל
יום אם איתא דרעחו שפוסק לכל אמן הוי ק"ל רכוחא
ספי . ועכ"פ מי הכריחו להרשב"א להאריך בדרשנו
ולומר יכור להפסיק כדרך שמפסיק בברכות של קריאת
שמע אם איתא רכובר שמפסיק כל אמן הוי ליה רכיב
בקיצור יכול להפסיק לאמירת אמן . ולמה לו להאריך
בדברים ולסתר האמת . אלא ודאי דהרשב"א ברקא
כתב כן . וכמו שכתב הפרי מגדים דהפסיק בבית
יסק דהביא ב' חשבוות הרשב"א נחבין למה שכתב
הפ"י שיש חילוק בין גיגיל או לאו ע"ל . והרי הדין
דבהשוכה ראשונה כח הרשב"א בסתם דפוסק בסתם
דמיירי באינו גיגיל . ובתשובה זו דכתב הגיגיל לומר
תחנונים דייק בלשונו ואמר כדרך שמפסיק בברכות של
קריאת שמע . הרי להדיא כפ"י הפ"י . (ובסידור דרך
התיים ע"כ דברי הפ"י ורמ"א . זה צריך עיון כי הפ"י
מיירי דוקא כשאמר יהיו לרצון קודם התחנונים . כמ"ס
המחבר לעיל . דבגונא דאירי רמ"א כשיצא אחר עדיין
יהיו לרצון אף פעם אחת תקשי דהרי מתיב לומר יהיו
לרצון פעם אחת עכ"פ מריבא דגמריא והו"י ע"י בריבא
ולא סיים עדיין . ושוב אין מקום לומר מה שכתב בדרך
התיים אבל בחזק שאר תחנונים שאינו גיגיל כו' . וכן
השיגו בספר משנה ברורה ודו"ק :

וסה שכתב המחבר לעיל לצורך דעה יש אומרים
דגם באמצע קריאת שמע וברכות יש לענות כל
אמן . גם זה אינו נכון דהרי כתב הפרי מגדים בסיומן
ס"ז באשר סק"א וזה לשונו ואם לומר מדברים כיש
אומרים כל אמינים (יותר להפסיק) זה לא ניתן להאמר
כלל עכ"ל . ומה דנכתבתי המחבר מספר שנתן שלמה .
גם זה אינו מספיק כיון דהובחתי לעיל דעת הרשב"א
רש"ע ופ"י . ואחרונים ז"ל דלדין עכ"פ דרגילין
לומר אלהי נצור אינו מספיק רק כדרך שמפסיק בברכות
קריאת שמע . ואם כן הרי הרב בעל שלחן שלמה הוא
ידוי נגד כל הפוסקים . ואפילו יהיה קצת ספק לחוש
לדבריו הרי כתב הפרי מגדים באשר סימן רש"י דספק
עצית אמן לקולא . ומכ"ס כאן דיש לחוש להפסק
בתוך תפלה לדעת הפוסקים הנ"ל . ובפרט וחדעה
נוטה לפוסק בכל המקום הנ"ל :

וכן בהי יש לצורך דעת בעל שלחן שלמה והמחבר ז"ל
בשעונה הפוסקים של קדושה באלו נצור יש
להחיר לענות גם הפסוק ימלך וגו' דבזה הבטחי לעיל
סימן ס"ז . דעה יש אומרים רעונה גם באמצע הש"ץ באמצע אלהי
נצור היכות מורים אנהנו ק"י יש לצורך דעת ולהחיר דענות גם אמן אחר המחזיר שכינתו לציון כיון דבלא"ה
פסוק לחיכות מורים אנהנו לך . וכע"פ שכתב רש"י ז"ל בגמרא ברכות דף כ"ד ע"ב ר"ה ואומר . שכל לענין
עניית שאר אמינים אין לזה מן הדין הפוסק הנ"ל . וכמו שהכתתי למעלה :

גם אם עונה אחר הש"ץ באמצע אלהי
נצור היכות מורים אנהנו ק"י יש לצורך דעת ולהחיר דענות גם אמן אחר המחזיר שכינתו לציון כיון דבלא"ה
פסוק לחיכות מורים אנהנו לך . וכע"פ שכתב רש"י ז"ל בגמרא ברכות דף כ"ד ע"ב ר"ה ואומר . שכל לענין
עניית שאר אמינים אין לזה מן הדין הפוסק הנ"ל . וכמו שהכתתי למעלה :

קיצור שלהן ערוך יח יט הלכות תפלה

תפלה ש"ע כמלא עיניו אפילו אומר ק"ש. אבל לאחריו ולצדדין (יח) אין להקפיד. ולעמוד
סותר בכל ענין אפילו לפניו :

יט אם זה היושב הוא אדם חלוש אין לסתור לו :

כ אם זה היושב יושב קודם. ואחר כך בא זה ועמד להתפלל מצדו או מלפניו שנמצא זה
היושב לאחריו אין צריך לעמוד כיון שזה בא בגבולו אבל עמד להתפלל לאחריו שנמצא
היושב לפניו יש לו ליזהר ולעמוד. וכל זה כשתפלל בביתו (יט) אבל אם מתפלל בבית המיוחד
למנין קבוע ומכל שכן בבית הכנסת המיוחד לכל אדם להתפלל שם אפי' יושב הוא קודם
צריך לעמוד כיון שהמקום מיוחד לתפלה לכל איש :

כא אסור לעבור בתוך ד' אמות (כ) לפני המזלזל תפלת ש"ע. ולכן אם אחר התפלל וגמר
תפלתו ואחר עומד לאחריו ומתפלל (כא) ועדיין לא גמר אל יפסיע זה שלפניו את הפסיעות
שנמצא כעובר לפני המזלזל. ולעבור מן הצדדין ומכל שכן לאחריו מותר (ק"ב) :

כב שבור אם אינו יכול לדבר לפני אדם גדול ונכבד אסור לו להתפלל ואם עבר והתפלל
תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל בשיסור יינו מעליו. ואם עבר זמן תפלה משלים
אותה בתפלה שלאחריה כדן שונג ואונס לקמן סי' כ"א (ט"ז) : (דן הפסל נחש' נדס עיין לקמן סי'
סימן ק"ג) :

יח דיני משיב הרוח ומל ומטר ויעלה ויבא ועננו. ובו יד מעיפים :

א בחורף אומרים משיב הרוח ומוריד הגשם. ומתחילין במוסף של שמיני עצרת. והשמש
מכריז בקודם משיב הרוח ומוריד הגשם. ואם לא הכריזו אין אומרים אותו או בתפלת
המוסף שבלחש וחולה שמזלזל ביחודית בביתו וכן בני הכפרים שאין להם מנין ימתינו בתפלת
מוסף עד השעה שבדאי התפללו בעיירות מוסף. ואז יתפללו גם המה מוסף ויאברוהו. ואומרים
אותו עד מוסף יום ראשון של פסח רהיניו שהציבור גם הש"ץ אומרים אותו עוד (ה) בתפלת
הלחש. ובחזרת תפלת הש"ץ פוסק שלאשרו ושיב גם הצבור אין אומרים במנחה כיון שכבר
שמעו מהש"ץ שפסק מלאכרו. ומי שמתפלל ביחודית יקדים להתפלל או תפלת המוסף בכרי
שעדיין לא פסק הש"ץ מלאכרו בעיירות כי מי שהוא מתפלל לאחר שכבר פסק הש"ץ
לאומרו במוסף אינו אומרו עוד :

ב טעה ולא אמר משיב הרוח ומוריד הגשם אם נזכר קודם שאמר הברכה מניה המתי
אומרו במקום שנזכר רק שלא יהא באמצע ענין כגון אם נזכר לאחר שאמר ומקיים אמונתו
אומר ג"כ לישני עפר ואוצר משיב הרוח וכו' מי כמזכר וכו' ואם רוצה יכול לומר לגמרי משיב
הרוח ומוריד הגשם מכלכל חיים וכו' אבל אם לא נזכר עד לאחר שסיים הברכה מניה המתי
(ג) צריך לחזור לראש תפלת ש"ע (*) (ולא סגי שיתחיל אותה גבור כי שלש ברכות הראשונות
כחרא

דחם הפנים

מסגרת השרתן

לכלות ימיו בנהם ובטוב ובנעימות ולזכות ג"כ * כן הוא הענין ובהענין מ"א כחבתי שכן נראה
דעת רוב גדולי הפוסקים דל' וגם משמות ל' הגם'
הבי

ע"ה"כ ישמור עלמו מפגם הכרית ופגם הדיבור

כל היכולת. והסמירה מכל אחד יסייע לו לשמירה כד' כלל וכמ"ס זל מלך גוררת מלך כו'
וכמ"ס בפרשת פנחס הכני נתן לו את בריתו שלום (ועיין בספר שערי אורה שער ב') ויזכה לכל
טוב בזה"ו ובעוה"ב וענינים יירשו ארץ והתפנו על רוב שלום : (יח) אין להקפיד. אלא"כ הוא
בתוך ד' אמות ואינו לומד בפיו שאלו אט"פ שמהכרח בדברי אזהרה אינו מועיל לזה ואסור ליתב
שם (מ"א ור"ם וסד"ה) או לסמוך שם (עיין פמ"ג סס"י ק"ב וסימן קכ"ד בנ"ו סק"ב) :
(יט) אבל אם מתפלל י' יד אפרים מה שכתב בזה : (כ) לפני המזלזל. בתוך ד' אמות
שלפניו (ש"ע ור"ם וסד"ה) שםא תהבטל כוונתו (ר"ם) אבל בלדו מותר לעבור ולעמוד שם ולא
יך להלכה שלא יהיה כנגד פניו בכל שיוכל לראותו אסור מפני שמתבטלת כוונתו וחכמי האורח
אוסרים אפילו בלדיהם תוך ד' אמות (מ"א ור"ם וע' בלבושי שרד) : (כא) ועדיין לא גמר.
וצריך לדקדק בזה אפילו אם האחרון החל להתפלל לאחריו מלאכר שכבר החל (שלמן ערוך
ור"ם וחי' דרס) :

יח בתפלת הלחש. ובמקומות שזוכנין לומר מוריד הטל בימות החמה יכריז בשם קודם
תפלת מוסף מוריד הטל ולא פוסקין הקהל והש"ץ מלומר מוריד הגשם חוץ בתפלת
הלחש ואומרים מוריד הטל (שרמ"ג סימן קי"ד בנ"ו סק"ג ור"ם ס"ב) : (ג) צריך לחזור ובע"פ

58 קיצור שחן ערוך יט דיני משיב הרוח וטר ומטר ויעלה ויבא

מחא חשיבו לענין זה שאם סיים הברכה שלא כהוגן צריך לחזור לראש התפלה (כ' ק"ד) :
מעתה במעריב של פסח או בשחרית או במוסף ולא אמרו א"צ לחזור (דנן נחיים) :

נ יש מקומות שאומרים בקיץ משיב הרוח ומוריד הטל . ואם טעה (ג) ואמר כן גם בהורף אם לא נזכר עד לאחר שאמר ברוך אתה ה' גוסר הברכה מחיה המתים . ואין צריך לחזור בשביל הזכרת נשם כיון שכבר זכר טל . ואך אם נזכר מקודם שאמר את השם אומר במקום רסלקא ענינא מוריד הגשם :

ד אם טעה בקיץ ואמר משיב הרוח ומוריד הגשם . אם נזכר קודם שאמר הברכה מחיה המתים חוזר ומתחיל אתה גבור וכו' (ואין זאת מדין חזרה אלא כדי שתהא הברכה ניכרת שאינו אוכר בה משיב הרוח ומוריד הגשם) אבל אם לא נזכר עד לאחר שסיים מחיה המתים חוזר לראש התפלה . אם לא אמר רק משיב הרוח ולא אמר מוריד הגשם אינו מוסיף כלל ואומר סכלכל חיים וכו' אם טעה במעריב או בשחרית על שמיני עצרת ואמר א"צ לחזור לראש (ק"ד) :
ה מתחילין לומר טל ומטר בתפלת ערבית של יום ששים לאחר תקופת תשרי והוא ביום ד' או ביום ה' לחדש רעצעמבר ואומרים עד פסח :

ו אם טעה ולא אמר טל ומטר אם נזכר קודם שסיים הברכה מכרד השנים אומר שם ותן טל ומטר לברכה על פני הארצה ושבענו וכו' וחזוהם כראוי ואם לא נזכר עד לאחר שחתם הברכה (ד) מתפלל להלן ובתוך ברכת שמע קולנו אחר ריקם אל תשיבנו אומר ותן טל ומטר לברכה כי אתה שומע וכו' ואפילו אם לא נזכר אז רק אחר שאמר ברוך אתה כל שלא אמר עדיין את השם יכול לומר ותן טל ומטר לברכה כי אתה שומע וכו' אבל אם לא נזכר עד (ס) לאחר שסיים הברכה שומע תפלה חוזר ומתחיל בך עלינו וכו' . ואם לא נזכר עד לאחר שאמר את הפסוק יהיו לרצון וגו' לחזור לראש התפלה (*) :

טעה

מסגרת השחן

ואחרונים פסקו בנסח דאפילו אם סיים הכרעה ומזכר קודם שהתחיל אתה קדוש א"צ לחזור אלא יאמר משיב הרוח ומוריד הגשם בלא חתימה ושם אומר אתה קדוש (וכן פסק בפשיטות בשו"ת נ"ב מ"ח חלק לוח"ס סי' ט')
אבל אם מזכר לאחר שכבר התחיל אתה קדוש חוזר לראש התפלה כמ"ש בפנים : (ג) ואמר כן . וה"ה אם אמר מוריד הטל לבד (ס"ט) ור"ש וסד"ה : (ד) מתפלל להלן . ודוקא שמזכר אחר שהתחיל תקע בשופר אבל אם מזכר קודם שהתחיל תקע לאמרו שם ונחשז כלילו אמרו בתוך ברכת השנים (מ"א ור"ש וסידור דרך החיים ושו"ת נ"ב שס) : (ס) לאחר שסיים הכרעה

רחם והפנים

הכי מוכח וגם כתבתי דא"ל לו יהא פסק לעד הכי עדיף מפי וכמס"ל . שוב ראיתי בבכאורי הגאון מהר"א זצ"ל שהניח ג"כ דעת הראב"ה בקישיות ע"ש :
והנה הנו"ב כתבנו סימן ט' כתב וזה לשונו ואף שהביא יוסף בסימן ק"ד כתב שרבינו יונה חולק לדעתו אפשר שהשווה הפוסקים ורבינו יונה לענין הבדלה בתוך הדעת אומר כן שהוא דבר שאין מחזירין אותו עכ"ל . ותמיהני הרי רבינו יונה מיהי ליה נמי מהא ראשונים טעה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה תחיל לעבודה רמשימט שמיך שאמר ברכת עבודה דייגין ליה כטעות בו עכ"ל יע"ש . ואין כאן מקום להאריך :

י בכ"ג א"סן חכ"ב סק"ב וזה לשונו . מהר"ש בירושלמי פ"ה דברכות דכל שהחזיר דעתו מהתפלל היו כאלו עקר רגליו ב' עכ"ל . ובמס"ד חיי אדם כלל כ"ד נשמת אדם אות ב' כרב שעיין בירושלמי רשם ולא נזכר מזה כלום . ובמחב"ת לא עיין יפה כי באמת כן הוא שם אמתניתין האומר על קן צפור יגיעי החסיד וכו' ר' יעקב בר אחא וכו' . אמר ר' יהודה בן פזי הסיע דעתו כמי שעקר את רגליו דמי ואילין התנוגיא צדיקה וכו' . ועיין שם במפרש :
והנה הגמ"א שם העלה רבש"אמר יהיו לרצון וגו' היו נסור התפלה ואע"פ שראו עקר רגליו חזר לראש . ובמס"ד חיי אדם שם ח"ה הוא דאיתא עקירת רגליו . אבל הכא (בבהמ"ז) סיום הברכה הוא עקירת הרגלים עכ"ל רש"י א"כ אדרבה מוכח דבתפלה עקר רגליו י"ל כמי שש עקירת רגליו . ותמיהני הרי הא דבא"א רגליו לומר התנוגיא אע"פ שראו עקר רגליו חזר לראש . ורק בגיד לומר התנוגיא ולא עקר רגליו תחיל לעבודה . ונשיב מסביר ליה להגמ"א דגם כהני לומר התנוגיא אם השלים התנוגיא כבר היו סיום התפלה . והיוני לאחר שאמר יהיו לרצון וגו' דאז אע"פ שראו עקר רגליו חזר לראש . וזה שפשו באור ואין כאן שום חגזה על הגמ"א :
בחושובת רבינו חיים כהן סימן ב' העלה דאם שכח בהפלה ערבית של ומטר א"צ לחזור ולהתפלל . וחילי' מהא דכתב השו"ב בסימן חכ"ב שכתב ולא הזכיר של ראש חדש בערבית אין מחזירין אותו ל"ש אם ר"ח יום אחד או אם הוא שני ימים . ובכתיב יוסף כתב שם וזה לשונו . כתב בא"ח כתב הר"ן נתן דבערבית ל"ל שני מחזירין אותו שכבר מקדש הוא . וכ"כ ריב"ש עכ"ל הא"ח . ודבר חימה היא שזה הפך פשט דברי הגמ"א עכ"ל הכות' א"ש . ובהוספת שכתבו שם יו"ט . כתב במהר"ש א"ח לא עיין בזה הסוגיא עכ"ל . ונ"ל לנו כי לפי מה שהזכרנו מהר"ש א"ש הנמסר קצו דברי ח"ה דלטעמא דרב הובי דר"ח שני ימים ושכח בלילה שני מחזירין אותו שכבר מקדש סיום שדפניו וא"כ קשה על השו"ב שכתב דגם כששני ימים ר"ח אין מחזירין . וצ"ל דהשור מ"ל להלכה לאו תשום דאין מקדשין את החדש אלא כ' אלא דמטן אפנימא דביריתא טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו משני שיכול לאומרה בשחרית . אלו חורף דברי הגאון

קיצור שרן ערוך ים דיני משיב הרוח ושל ומטר ויערה ויבא ל

י (ו) טעה בקין ואמר טל ומטר חוזר ובהחיל בך עלינו . ואם לא נזכר עד לאחר שאמר את הפסוק יהיו לרצון חוזר לראש התפלה (ק"י) :

אם נהפך לו י"א אמר (ז) משיב הרוח או לא אמר . אם הוא לאחר שלשים יום שכבר התפלל (ח) השמים פעמים כראוי חוקתו שגם עתה התפלל בהרגל שלו כראוי אבל בתוך שלשים יום צריך לחזור ולהתפלל . וכן בטל ומטר אם מסתפק לו לאחר שבכר התפלל השמים תפלות כראוי מוקדם אחזקתיה שגם עתה התפלל כראוי וקודם לכן צריך לחזור ולהתפלל (ק"י) :
ט טעה במערים ליל ראשון של פסח והתפלל תפלת ש"ע של חול ונזכר לאחר שהתחיל בך עלינו שהדין הוא שצריך לסיים כל אותה ברכה (כ"ג ס' ע"ו) אינו אומר טל ומטר כיון שגם הצבור אינם אומרים . ואם חלה השאלה (הו"ו) החלטת לטול טל ומטר ביום שבת ושעה והתפלל של חול והתחיל בך עלינו ל"ב אינו אומר טל ומטר כיון שהצבור עדיין לא התחילו והזהיר נגד המיד אחר הצבור (ק"י) :

י שבת ועלה ויבא ב"ח בשחרית או במנחה ובתורה"ב בין בשחרית בין במנחה בין במעריב אם נזכר קודם ברכת המזיד שבינתו לציון אומרו שם ומסים ותחינה עינינו כו' . (ו) ואם נזכר אחר כך קודם שאמר יהיו לרצון . חוזר ומתחיל רצה או לא נזכר עד לאחר יהיו לרצון ונ"י חוזר לראש התפלה . ובר"ח אם שכת יערה ויבא במעריב בין שריח הוא ב' ימים בין שאינו אלא יום א' כיון שאמר ברוך אתה ה' והזכיר את השם שוב אינו חוזר אלא מסיים המחזור שבינתו לציון וטמר תפלתו והטעם בזה כפני שלא היו מקדשין את החדש בלילה (כ"ג מ"ג) :
י"א שבת ב"ח או בתורה"ב יעלה ויבא בשחרית (י) אע"פ שלא נזכר עד לאחר שהתפלל מוסף (שנכחזר על כ"ח ושל מוס"פ) מ"ס צריך לחזור ולהתפלל שחרית ואם עבר זמנה ושלשונה בתפלת המנחה (ע"ש ע"פ ס' ק"ח ס' י"ב) כדלקמן סימן כ"א ס"ד וע"ל ס' כ' סעיף י' :

בכל

לחם הפנים

מסגרת השחרון

הנאמן ה"ל והאחרין ע"ד קצת בזה יע"ש . ולפ"ד הרב המורה מאד . הן לו יהי דמיון הכי ס"ל דבכל ידיו דשני בערבות אין מחזורין אותו בפני שיכור לאוירת בשחרית . הרי מאחר דהור"ף והרמב"ם והרא"ש לא ס"ל הכי רק ב"ח . פשיטא דאית לן למילי בטר רובא . אבל לאחר הדיוק נראה דהוא גם הסור כאבוב ס"ל דלא גרסי בברייתא בבא קטינא טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבות וכו' . והא דכתב הסור דאמלו אם ר"ח הוא שני ימים אין מחזורין . והמהרש"א כתב על הכי דלפ"ד חורפ"י לא עיין . לפע"ד נראה המהרש"א אינו חולק על הסור כלל . אלא על הכי הוא חולק . שהוא אומר דס"ש ב"ח דבערבות ליל שני מחזורין אותו שכבר נזכרש הוא רבי הוי"ה שזה הסור פ"ס דגמרא . ועל זה הוא משיב וכתב דלפ"ד חורפ"י לא עיין דהוא דקאמר תלמודא מה לי מלא מה לי חסר היינו כלילה ראשונה וכו' . ואינו הפך פ"ס דכ"י דגמרא כלל . אבל לדינא י"ל דגם המהרש"א מודה דגם בשני ימים ר"ח אין מחזורין . והיינו מכאן הסברא וכמ"ש גם התוספות דלא נראה לחלק . ומצאתי בספר ברכי יוסף כתב ג"כ בשם מהר"י מילכו דאם שכח במעריב טל ומטר מחזורין אותו דשאני ר"ח דשעמא דאין מקדשין וכו' :

הנה דעת אבי העזרי דהו"ס מניין מעת לעת . וכתב מהר"ח דאע"פ שדא נהגו כן י"ש שלמד מדברי שאם לא שאל ביום ס' ואם נמנה מעל"ע אין הם נשלמים בעת ההתפלל אין מחזורין אותו וכו' ע"ש . ובספר חיי אדם כתב בפשיטות דבריעבר כל שלא נשלמו ס' יום מעל"ע א"צ לחזור ולהתפלל ע"ש . והרמב"ם כתב על הגר' חדש וזה לשונו ואינו יודע אם לסמוך על זה כי אין הלכה כאבי העזרי בזה ועכ"פ מחויב להתפלל ושתנה וכו' עכ"ל . וכן נראה לפע"ד . ואע"ג דבוסמ"ז אין מהללין נדבה (כ"ס) בספר חיי אדם כלל כ"ז סימן י"ז מ"ס כהנ"ג נראה דהתפלל ויחזיק דשעיקר הדין צריך הוא להתפלל שנית (ועיין להגהת מיימוני) :

בברכה . ואם לא התחיל עדיין ר"ח ל"ל לחזור אלא אומר וכן טל ומטר ואח"כ אומר ר"ח (ש"ע ור"ש וסד"ה וי"ב כ"ס) : (ו) טעה בקין . ע' בש"ט סימן ק"י סעיף ב' ונזכרו חז"ל :
(ז) משיב הרוח . ומור"ד הגה"מ דרוח לא מעלה ולא מוריד (ר"ש ופ"ק) : (ח) תשעים פעמים כראוי . כן דעת האליהו רב"ה וסידור דרך החיים וכן נראה דעת המג"א אבל ה"ט"ז ור"ש כתבו דאם שגג או פשע באינו יום או יומים באילו ה"ל יום ודאי לא כורע חזקתו לענין זה דכיון שזכר שלא הזכיר אותו יום חזר אח"כ והזכיר עד חוס ל' יום כר"ז בחזקה של ל' יום וכן נראה דעת החו"א . וכנהג עוד ה"ט"ז דגם בשאלה של טל ומטר בסמ"ח הסכנות חוץ ה"ל יום אשכ"פ תלוי בל' יום כיון שהחזק ברוך אלו ימים די בכך : (ט) ואם נזכר . ואם נזכר קודם שאמר מודים אחר שסיים ברכת המזיד שבינתו לציון אומרו במקום שנזכר אלה"כ ואמר מודים (ש"ע וסד"ה ס' תכ"ב ועכ"מ לעי') משא"כ בר"ח במעריב שאין מחזורין אותו אין להזכרו גם כן כשסיים בברכה אף על פי שלא התחיל מודים (מ"א ס' תכ"ב ומ"א ור"ש ס' ק"ד) משום כפסק בתפלה (ר"ש סימן קפ"ט סעיף י' ע"ש) דמסתמא לא אמר (מ"א וסד"ה ומ"א אדם) : (י) אע"פ שלא נזכר . ומג"א ור"ז ס' קכ"ז וחי

יב בכל מקום שהוא צריך לחזור ולהתפלל (יב) צריך להמתין כדי חילוק ד' אמות (ק"ס) :
 יג ש"ץ שטעה בתפלת הלחש אינו חוזר ובתפלת שנית בפני מורה הצבור אי"א סוכר על
 התפלה שיתפלל בקול רם (ולכן לאחר מורה ההפלה יאמר אלפי נזיר וכו' ויפסיע ג' ספיעות) אך אם
 מעה בשלש ברכות ראשונות ונוכר קודם שהשלים תפלתו בענין שלא יהא בהזרתו מורה
 הצבור יהזור (קכ"ג קכ"ד) :

יד ביום ההענית בין בתענית צבור בין בתענית יחיד אומרים בתפלת המנחה בברכת שמוע
 קולנו עננו. ובשמיניע לבכל עת צרה וצוקה יסיים כי אתה שומע וכו' . ואם שנה מנומך
 עננו אם לא נזכר עד לאחר שאמר את השם מברכת שומע תפלה אינו חוזר ואומר אלא לאחר
 שנמר כל התפלה לאחר אלהי צנור קודם שיעקור רגליו ואמר עד בכל עת צרה וצוקה ומסיים
 יהיו לרצון וכו' ואם לא נזכר עד לאחר שעקר רגליו אינו אומר עוד כלל (קכ"ט) :

כ דין חזרת תפלת הש"ץ. ובו י"ב סעיפים :

א בשפיטת הש"ץ מתפלה שבכחש עומד במקומו כשיעור חילוק ד' אמות וחוזר למקומו
 ואומר בלחש ה' שפתי תפתח וגו' ומתחיל בקול ברוך אתה וכו' . וכל אחד יזהר לשתוק
 או ולשמוע היטב ולכוין למה שהוא אומר ולומר ב"ה וב"ש ואמן על כל ברכה בראוי ואפילו
 ללמוד אסור בשעה שהש"ץ חוזר התפלה ואצל שצריכין לזיזר משיחה במלה ומי שנקר לו
 (ה) יש לו לעמוד כמו שהוא בעצמו מתפלל ש"ע או בעינים עצומות או לראות תוך הסידור
 מה שאומר הש"ץ (קכ"א קכ"ג קכ"ד). קצת נוהגין שלאחר קדושה חולצין תפילין של רש"י ומניחין
 תפילין דרית . ועושין שלא בדין (ע' פמ"א ס' ל"ד משנלוס סק"ג) :

ב בחזרת תפלת הש"ץ כיון שהש"ץ כבר התפלל בפ"ע בלחש ואינו חוזר את התפלה רק
 בשביל השומעים לכן צריכין שיהיו דוקא תשעה שומעין וענין שלא תהייה ברכותיו לבטלה
 (ואם דמי למ"ש בס"י מ"ו ס"ו) ולכן כשיש מנין מצומצם צריכין להשגיח שלא יתחיל הש"ץ
 חזרת התפלה עד שיהיו כולם הפלותיהן שיוכלו לענות (ס' קכ"ד וז"ל ס' ל"ה) :

ג ש"ץ צריך לזיזר כשהוא מסיים ברכה אחת שלא להתחיל ברכה שניה עד לאחר שאמר
 רוב הצבור אמן ואם התחיל תיקף ברכה אחרת כגון שסיים בג' אברהם והתחיל סיד אתה
 נבור אזי כיון שהתחיל לומר אתה נבור שוב אין אומרים אמן ועונש ביטול אמן או הוא עליו
 (עכ"ל הכהם סוף סימן ט' . ובש"ע ס' קכ"ד) :

ד בקדושה וזהר כל אחד לכיון רגליו שיהיו שתיהן ביחד כאילו היו רגל א' (כמ"ס ונגניסס
 נגלי יוסס) וכשאומרים ק"ץ וכן ברוך ויסלוק מרים גופו ועוקבו למעלה ונוהגין לישא העינים
 למרום וטוב שתהייה סגורות (קכ"ט) :

ה כשהגיע הש"ץ למורים משתחוים כל הקהל ואומרים מרים דרבנן כולו בהשתחויה ומי שהוא
 עומד בתפלת ש"ע ושומע שהש"ץ הגיע למורים אם הוא עומד באמצע ברכה משתחוה
 ג"כ . אבל אם עומד בתחלת ברכה או בסוף ברכה לא ישתחוה משום דאסור להוסיף השתחויות
 בתחלת ברכה או בסוף ברכה על אותן שאמרו ר"ל כדלעיל ס' י"ח סעיף י"א (ק"ע קכ"ז) :

ו קודם שאומר שים שלום אומר א"י ברכנו וכו' . וכשאומר וישטרך אומרים הקהל כן יהי
 רצון ולא יאמרו אמן וכן כשאומר ויחנך ושלום . ואין אימרים אותו רק בשחרית ובמוסף
 ולא במנחה רק בהענית צבור שאומרים גם במנחה שים שלום או אומר הש"ץ גם א"י .
 ואין אומרים אותו בבית אבל (*) ולא בחשעה באב בשחרית (קכ"א קכ"ז) :

לאחר

מסגרת השדחן

דחם הפנים

וחיי אדם וסד"ס וכו"ג ופרמ"ג וכו"ה"ט ס'
 חכ"כ פסקו דלס התפלל מוסף לא יחזור ויתפלל
 עוד תפלת שמרים כיון שכבר זכר במוסף .
 אבל בשערי תשובה ס' ק"ח סעיף קט"ו י"ב הביא
 כמו שכתב המחבר בשנים וכן דעת הפר"ח
 ואפשר שאינו ראו האחרונים תשובה זו לא היו חולקים עליה (עכ"מ"ס הש"ך ביו"ד סס"י רמ"ב)
 ומ"מ כיון שהוא להקל בספק ברכיה אפשר שאין לזוז מדברי האחרונים ז"ל : (י"א) לריך להמתין .
 אפילו אינו רוצה לחזור למקומו אלא מתפלל במקום שעומד שם אבל לחזור למקומו אפילו אינו
 רוצה להתפלל שנית לריך להמתין (מ"א ור"ש) כדלעיל ס' י"ח ס"ג :

י כן כתב בבאר היטב סימן קכ"א . והדגול מריבכה
 סימן קכ"ז כתב זה לשונו . כתב בשו"ר כנה"ג
 וכו' שהנהיג שלא לומר א"י בבית אבל ופעם ספני
 שהאבד אינו נושא כפיו לכך אין אימרים אצלו א"י .
 ולפע"ד תסוה דאם כן לפי דעת רמ"א דכל י"ב חדש
 אבל

(סק"ז) ב (ה) יס לו לעמוד . ובתוך ד' אמות של הש"ץ בודאי אסור לישב (פרמ"ג) כדלעיל

קיצור שלחן ערוך כ בא דיני חזרת תפלת הש"ץ

א לאחר שגמר הש"ץ התפלה יאמר בלחש יהיו לרצון וגו' אבל לפסוע ג' פסיעות א"צ שטופד על הפסיעות שבסוף הקדיש שלם (ק"ג):

ה בתענית צבור ויש בכהכ"נ עשרה שבתענים ומשלימים ואמר הש"ץ בשהרית ובמנחה (ג) ענגו קודם רפאנו ואם מעה ולא אמרו אם נזכר קודם שאמר את השם מן הברכה רופא חולי חוזר ואומר ענגו ורפאנו. אבל אם לא נזכר עד לאחר שאמר את השם נזכר הברכה רופא חולי עמו ישראל. ואומר ענגו בתוך ברכת שובע תפלה והותם שומע הפלה כמו יחיד ואם שכחו גם שם אמרו לאחר סיום ההפלה בלא חתימה (ק"ט הקס"ה הקס"ו ונסד"ה):

ז אין אומרים תפלת ש"ע בקול אלא אי"ש לכה"פ ששה אנשים שהם רוב בנין שהתפללו עתה אבר אם אין ששה אנשים שהתפללו עתה אין אומרים כל הש"ע בקול אלא א' ואמר עד האל הקדוש בקול ואומרים קדושה וגומר הפלתו בלחש (ט"ז):

י כל מקום שהיחיד אם מעה חוזר ומתפלל כמו בן הש"ץ בהזרת התפלה אם מעה חוזר ומתפלל חוץ משחרית של ר"ח והו"מ שאם שכח ולא אמר יעלה ויבא ולא נזכר עד שהשלים הפלתו אין מהזירין אותו כי משום מורה הצבור סמכין על מה שיוזכר בהפלת הסוף אבל אם נזכר קודם שהשלים תפלתו חוזר לרצה ואין בזה טורח הצבור (ק"ו):

יא היוב על האדם לומר קדושה עם הצבור. וגם אמן שלאחר האל הקדוש ושלאחר שומע תפלה הוא ג"כ היוב כמו קדושה וכן הקדישים שאומר הש"ץ חיוב. הוא לענות עליהם וכן במדרים הוא חיוב (ג) לשחות עם הצבור ולכן אם נתאחר לבא לכהכ"נ באופן שאינו יכול להתפלל עם הצבור והוא מוכרח להתפלל ביחידית אם אין השעה עוברת צריך להשגיח (ד) שלא יתפלל ש"ע בשעה שיפסיד מלענות אחד מדברים אלו אלא יסתכן עד שיענה ואח"כ יתפלל ש"ע אבל אל יכתין בין גזל ישראל לתפלת ש"ע דהא צריך להסמך גאולה לתפלה ואסור להפסיק ביניהם. אלא יכתין קודם שירה חדשה (נ"ט) לקמן סימן ס"ט סוף (י):

יב יחיד העומד בתפלת ש"ע וכשהוא מסיים מחיה המתים אומרים הצבור קדושת וכו' לציון או קדושת ייצר אינו אומר עמהם קדוש לפי שאין הקדושות שוות אבל אם הצבור אומרים קדושת מוסף אע"פ שהוא מתפלל שהרית עונה עמהם קדוש וכו' וכן בהיפוך. דקדושת שחרית וקדושת מוסף שוות הן (ק"ט):

כא דין מי שלא התפלל היאך ישלימנה. ובו י' סעיפים:

א כבר נתבאר בסיומן י"ח שאם עבר זמן הפלה במיד אין לו השלומין אבל אם מחמת שגגה או אונס לא התפלל או שטעה בתפלתו בדבר שצריך לחזור ולהתפלל יכול להשלימה לאחר

דברים הפנים

אבל אינו נושא בפיו לא יאמרו אצלו וא"ל וכן כשהאכל מתפלל בבית הכנסת לפני העמוד לא יאמר ברכת כהנים. ולכן נלעגד דלא כשכנה"ג דטה בכך שאכל אינו נושא בפיו הלא אם עלה לא יד וכו' ואם כן לא גרע משנה ביום הכיפורים וכו' עכ"ל הדגול מרבבא ולפע"ד ג"ל דהשכנה"ג לא קאמר אלא בב"ה אבל. והיינו חזק שבעת דאז האכל הוא היקיר. אבל לאחר שבעה האכל נגדר אחר הצבור וק"ל. וצ"ח בספר סגן גבורים סימן קכ"א:

מסגרת השכחה

סימן י"ח סעיף י"ז עיין שם: (ג) ענגו קודם רפאנו. וחזות ב"ח העינה לעמו ישראל בעת לרב (ש"ע וט"ז) וטוסחת הרמב"ם העינה בעת לרב (מ"ח): (ג) לכתות עם הצבור. מלה יהא נראה ככופר דגוי שהצבור משתחוים לו (רש"י תוספת ט"ז ור"ט): (ד) שלא יתפלל ש"ע.

ובמג"א סימן ק"ט סעיף קטן ט' ור"ט סוף סעיף ג' משמע דלפי מנהג מדינות אלו שאומרים הצבור כל הקדושה עם הש"ץ כמ"ס המ"א ור"ט סימן קכ"ה בשם הראי"ה יוכל לבחילה להתפלל עם הש"ץ מלה במלה כלופן שיחבאר לקמן בסיומן ס"ט סעיף ז' עיין שם וכן כתב הלבושי שרד שם להדיח (ומה שכתב הלבושי שרד במג"א סעיף קטן ד' אינו מוכרח עיין פמ"ג שם ומוטב ליישב דברי המג"א שסור"ט ר"ט סעיף ב' שלא יכתין אה עלמס ממה שכתבו אחר כך ודוק) וכן כתב כה"י אדם בסוף כלל י"ט דמוטב להתפלל ביחד עם הש"ץ בשחרית מלבדמחין כל כך ג"כ. וכן במנחה במקומות אלו שמתאחרין הפנים המנחה ויזכר לפעמים לעבור סומן בנקל אם ימתין כל כך לכן יעשה כמו שהמנהג עכשיו להתפלל עם הש"ץ מלה במלה כמו שיחבאר לקמן בס"ט סעיף ז' עיין שם. אם יודע שהצבור יאמרו ברכו וכו' לא שמע עדיין אם יכול לגמור תפלתו עד חלבי נלור טרם שיאמרו הקהל ברכו מהפלה בדרשו ואם לאו לריך לבחמין בשירה חדשה עד שיסמע ברכו (מ"א וסד"ה) ואם יודע שיסמע אחר כך מאחרים אין לריך לבחמין (מ"א):

מיוצר שרזן ערוך כא כב דיני תפלת תשלומין

כאחר תפלה הסמוכה לה. וצריך שיתפלל דוקא תחלה התפלה שהיא זמנה ואח"כ תפלת התשלומין דהיינו אם לא התפלל שחרית או כשיגיע זמן תפלת מנחה יתפלל מתחלה תפלה לשם מנחה ואומר תחנון. ואח"כ מיד אומר אשרי ומתפלל עוד ש"ע בשביל שחרית ואם לא התפלל מנחה או יתפלל תחלה ערבית וישהה רק כדי הילוך ד' אמות ואינו אומר אשרי אלא מיד יתפלל תפלת ש"ע בשביל מנחה. ואם לא התפלל ערבית או לאחר תפלת שחרית יאמר תחנון ואשרי ותתפלל תפלת ש"ע לשם ערבית ואח"כ יאמר למנצח ובא לציון יבא ואמר לו לאכול עד שיתפלל גם תפלה זו שהיא לשם ערבית :

ב אם לא התפלל בעוד שהיה לו שהות להתפלל מפני שהיה חושב שעדיין ישאר לו זמן את שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו ובין כך וכך עברה לו השעה וכן מי שהיה טרוד לצורך ממונו שלא יבא לידי הפסד ועי"כ הפסיד זמן התפלה אע"פ דאמר להעביר זמן תפלה משום הפסד ממון מ"מ מיקרי אונס ויש לו תשלומין. וכן אם טחפת שכרות לא היה ראו להתפלל נחשב ג"כ כאונס אע"פ שהתחיל באיסור לשנות כשהגיע זמן תפלה :

ג אין תשלומין להתפלה אלא בתפלה הסמוכה לה אבל אם נתאחר יותר אין לה עוד תשלומין כגון אם לא התפלל לא שחרית ולא מנחה. או מנחה יש לה תשלומין לאחר ערבית הסמוכה לה. אבל שחרית אין לה תשלומין כיון שעבר שתי זמני תפלות שלא התפלל לא בזמנה ולא בימן מנחה (ק"פ) :

ד אך ביום שיש בו מוסף אם לא התפלל שחרית יכול להשלימה לאחר מנחה (דכיון דזמן תפלת מוסף בדיעבד עד הלילה כמו מנחה אי"כ לא עבר שתי זמני תפלות) ולאחר תפלת מוסף אינו יכול להשלים תפלת שחרית (דכיון שמוכר בה קרבן מוסף אינה ראויה שתעלה לתפלת שחרית וע' פרמ"ג סימן ק"ח אי"כ סק"ו) אך אם עדיין לא עבר זמן תפלת שחרית יכול להתפלל שחרית אף ע"פ שכבר התפלל מוסף (ק"פ רמ"ז) :

ה אין תשלומין לתפלה שהפסיד אלא בזמן תפלה הסמוכה לה אבל לא בשעה שאינה זמן תפלה כגון אם שהה הרבה אחר שהתפלל התפלה שהיא חובת שעה אינו יכול להתפלל עוד תשלומי תפלה שהפסיד לפי שלא תקנו תשלומין לתפלה שהפסיד אלא בזמן שהוא עוסק בתפלה שהיא חובת שעה שאז כיון שהוא עוסק בתפלה הוא משלים גם כן מה שהפסיד (ק"פ) :

ו תפלת התשלומין שהוא מתפלל חייב להתפלל כמו שהוא מתפלל או תפלת החובה כגון אם לא התפלל מנחה בע"ש מתפלל ערבית שתים של שבת. אע"פ שהשניה באה לתשלום תפלת חול מ"מ כיון שעתה הוא שבת מתפלל של שבת ואם התפלל של חול חוזר ומתפלל וכן בער"ח אם לא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים ואומר בשתיקה יעלה ויבא ואם לא התפלל ערבית בר"ח שמתפלל שחרית שתים אם שכח יעלה ויבא אפילו בשניה חוזר ומתפלל (אע"פ דתשלומין לילה היא ולא ליום חזר מ"מ כהנא יומא כוז) ובשבת אם לא התפלל מנחה מתפלל ערבית ג"כ שתים של חול אלא שיש הילוך באתה הונתנו בראשונה אומר אתה הונתנו. ובשניה אינו אומר והמעט בזה כיון שאתה הונתנו הוא כמו הברכה ואין מברלין ב"פ בתפלה וה"ל להיפך אם שכח ערבי במ"ש מתפלל שחרית שתים ואומר בתפלה התשלומין אתה הונתנו לפי ששעיקר ההקנה צריך להבריל בתפלה (ק"פ רמ"ד) :

ז טעה בר"ח במנחה ולא אמר יעלה ויבא ולמחר אינו ר"ח אי"כ אף אם יתפלל ערבית שתים לא ירויח כלום שהרי אינו יכול לומר עוד יעלה ויבא ובכא יעלה ויבא הרי כבר התפלל ע"כ אינו מתפלל כלל לתשלומין (*) :

ח תפלת מוסף אע"פ שזמנה כל היום וא"כ הוי מעריב תפלה הסמוכה לה מכל מקום אין לה תשלומין כלילה משום דתפלת מוסף נתקנה משום ונשלמה פרים שפתינו וכיון שעבר זמנו במל קרבנו :

ט מי שהוא צריך להתפלל שחרית שתים או מנחה שתים. אם הוא ש"ץ יוצא במה שהוא הוציא את התפלה בקול רם :

י מי שנחמק לו אם התפלל או לא בומה"ז (סלין מהפלגין בגדנא) אינו חוזר ומתפלל (סי' ק"ז ק"ח ונצ"ח ה"ס) :

כב דיני תחנון . וכו' י' סעיפים :

א לאחר הש"ע אומרים תחנון בנפילת אפים. (ו') וזין לרבר שיתת הולין בין ש"ע לתחנון : בשחרית

דחם הפנים

(י' ת"ס בנדרה אין מהפלגין בומה"ז מפני שאינו כדור . אם יתכוין בה כראוי . כמ"ש בספר חיי"א כלל כ"ז סימן י"ז) :

קיצור שדחן ערוך כב כג דיני תחנות

ב בשחרית כיון שיש תפילין משמאלו נוטין על צד ימין משום כבוד התפילין ובמנחה משמאל על צד שמאל :

ג נפילת אפים יש להיות מיושב אך בשעת הדחק יכול להיות גם מעומד . לאחר תחנות אומרים ואנחנו לא נדע ויש לאומרו בשיבה ואח"כ עומדין ואומרים מה נעשה וכו' :

ד אין נפילת אפים כ"א במקום שיש שם ס"ת אבל במקום שאין ס"ת אע"פ שיש שם שאר ספרי קודש אין נופלין על פניהם אלא אומרים את המוטור בלי נפילת אפים ובשבתפללין בעזרתה בהכ"נ ופניה בהכ"נ פחות נהשב כאילו היה שם ס"ת :

ה כשמתפללין בבית אבל או בבית המת אע"פ שאין שם אבל אין אומרים תחנון ו' ימי אבלות אפילו במנחה של יום ו' ונוהגין שגם בשבועם לביתם אין אומרים ואם יש אבל בבית הכנסת אין הצבור נגדוין אחריו ואומרים תחנון אלא שהאבל אינו אומר :

ו אין אומרים תחנון בבהכ"נ שיש שם מילה . או שהבעל בריה או הסנדק או הכוהל מתפללים שם אף שהמילה תהא בבית אחד . ואם מתפללין מנחה לבית התינוק קורם כעזרת הברית או באמצע הסעודה ג"כ אין אומרים אבל אם מתפללים לאחר ברהמ"ז אומרים אך הבעל בריה והסנדק והכוהל לא יאמרו אף לאחר ברהמ"ז משום דיו"ש שלהם הוא :

ז וכן אין אומרים בבהכ"נ שיש שם חתן כל שבעת ימי משהתה שלו אם התחת היה בחור או הכלה בתולה אבל אלמין שנשא אלמנה אין לו רק שלשה ימים ואחר כך אומרים וביום החופה בשחרית אומרים ובמנחה שהוא סביב לחופה אין אומרים (ק"ל) :

ח אין אומרים תחנון לא ברה"ח ולא במ"ז באב ולא במ"ז בשבט ולא בהנוכה ולא בפורים גדול ב' ימים ולא בפורים קטן ב' ימים . ולא בל"ג בעומר ולא בכל חרש ניסן ולא במ"ב ולא בימים שבין יוה"כ לסוכות ולא מר"ח סיון (ג) עד לאחר א"ח רשכונות . ולא בא"ח דסוכות בכל אלו אין אומרים גם במנחה שלפניהם אבל בער"ה ובערב יוה"כ אומרים במנחה שלפניהם ובערב ר"ה אומרים גם בסליחות רק לאחר"כ אין אומרים (ק"ל מקפ"א הל"ז) :

ט בשני ובחמישי לפי שהם ימי רצון כי בארבעים יום של קבלת לוחות שניות עלה משה רבינו ביום ה' ויורד ביום ב' לכן מרבנים בהם תרגומים ואומרים קודם תחנון והוא רחום . ואומרים אותו מעומד וצריך לאומרו בכוננה ובמתינוה דרך תחנונים ובימים שאין אומרים תחנון אין אומרים אותו (ק"ל ק"ז) :

י לאחר תחנון אומרים חצי קדיש . ובשני ובחמישי (ג) אומרים אא"א . וע"ל סימן כ"ה ס"ב סחי אין אומרים אותו (שם ונפ"ז ס' ק"ז) :

כג קצת דיני קריאת ספר תורה . וכו' ד' סעיפים :

א כשמוציאין את הס"ת מן הארון הקודש ונושאין אותו אל התיבה שקורין בו שם נושאין אותו דרך צפון שהוא לימין הנושא וכשמהווירין אותו אל הארחה נושאין אותו דרך דרום וצריכין להחזיק את הס"ת ביד ימין (סי' קל"ז סימן ס' סעיף י"א) ועולה בדרך קצרה

ב העולה לתורה יש לו להתעטף בגלית מצויצת (וע"ל סימן ס' סעיף י"א) ועולה בדרך קצרה לו ויורד בדרך ארוכה ואם שני הדרכים שוים עולה בדרך הימין ויורד בדרך השני ונוהגין שהוא מסתין עד שהעולה אחריו אמר הברכה האחרונה ויורד בין גברא לגברא (סי' י"ד קמ"א) :

ג פותח את הס"ת ורואה באיזה מקום יקרא ואוחזו כך פתוח בשתי ידיו וסוגר עיניו ואומר ברכו את ה' המבורך ויש לו לומר בקול כדי שישמעו כל הקהל והם עונים ברוך ה' הלו"ז (ה) ואם לא שמעו הצבור את המברך אף ע"פ ששמעו שהש"ץ עונה לא יענו עמי אלא לאחר שסיים הש"ץ עונים אחריו אמן . לאחר שענו הקהל בזה המליו הוזר העולה ואומר ג"כ ביהל"ז (ע"ל סי' ס"ז ס"ה) ובדרך הברכה אשר ברר בנו וכו' ועונים הקהל אמן ומסלק את ידו השמאלית ואוחז

מסגרת השדחן

כב (ה) ואין לדבר . ומ"מ ח"ל ליחבר חלל מלהפסקין ולעסוק בדברים אחרים לגמרי חבל מיהא מועטת אין לחוב (מ"א ור"ש וסד"ח) : (ב) עד לאחר חסרו חג דשנעוה . ויש

עובדין עד ז' ימים אחר שנעוה (ק"ל סד"ח) מפני שהקדשנות הוי להם תשלומין כל ז' (מ"א) ומי שנעוה בל"ה ה' (פרמ"צ ועיין בשערי תשובה) : (ג) אומרים חל ארך אפים : משמך (מ"א סימן קל"ד) :

(יג) כג (ה) ואם לא שמעו הכבוד . חל יחיד שלא שמע מהעולה שאמר ברכו ושמע מהקהל עונים ברוך ה' המבורך לשלם ועד עונם עמכם (ח"א סד"ח) וכן נראה דעת ח"ס

קיצור שחן ערוך כג דיני קריאת ספר תורה

א וזהו את הס' בשעת הקריאה רק בימינו. הקורא קורא והוא קורא עמו בלחש ואין הקורא רשאי לקרות עד שיכלה אמן מפי הצבור וכל הקהל יכונו דעתם לשמוע. היטב קריאת התורה לאחר הקריאה תחילת העולה ואחריו גם כשמצאנו ונוללו ומברך ברכה ארוכה (ק"ל ע"פ ק"ל) :
ב אסור לאחוז את הס' בעצמו ערום. אלא יאחוז ע"י הטלית או יאחוז בעמודיו ויש מחמירין שגם בעמודים אין אוחזין ערום אלא על ידי הטלית (ק"ל) :

ה העולה וגם הקורא צריכין לעמוד. ואפילו רק לסמוך על שום דבר אסור משום דצריכין לעמוד באימה דכשם שנתנה התורה באימה כך אנו צריכין לנהוג בה באימה. ואך סי' שהוא אדם הלוי יכול לסמוך קצת סמיכה כל דהו (ק"ל) :

ו בשעה שהעולה אומר ברכו והקהל אומרים ב"ה הלל צריכין כל הצבור לעמוד אבל בשעה שאומר הברכה אשר ב"ה בנו וכן בשעת הקריאה ובשעת ברכה אחרונה אין חוב שיעמוד הקהל אלא המדקדקן במצות מחמירין על עצמם ועומדין וכן נכון. אבל בין וברא לנברא אין להתחמיר כלל (ק"ל) :

ז אם הקורא בעצמו הוא עולה לתורה צריך שיעמוד אחר אצלו. שכשם שנתנה התורה ע"י סרסור (מ"ג ד"ט ע"ב) כך אנו צריכין לנהוג בה על ידי סרסור (ק"ל) :

ח כיון שהתחיל הקורא לקרות אסור לכל הקהל לדבר (ב) אפילו בדברי תורה ואפי' בין גברא לגברא ואסור לצאת מבהכ"נ בשעה שקורין בתורה אבל בין גברא לגברא שהס' מנוחלת יכול לצאת לצורך גדול (ק"ל) :

ט כשיש כהן בבהכ"נ צריכין לקרות אותו תחלה. ואפילו אם הוא ע"ה אלא שהוא אדם כשר הוא קודם אפילו לתלמיד חכם ואפי' אם הכהן רוצה למהול לא מהני ואחר הכהן קורין לו ואם אין שם לוי קורין את הכהן אשר עלה במקומו ואומרים במקום לוי ואם אין כהן בבית הכנסת קורין במקומו לוי או ישראל ויש לקרות את היותר גדול בתורה שנמצא שם (ס' ע"ב) ונ"ל מק"ל סק"י) ואומרים אם אין כהן כהן לוי במקום כהן או ישראל במקום כהן ואם קראו ישראל במקום כהן אין קורין אחריו לוי. ישוב שכולם כהנים או לויים יעשו שאלה חכם איך יתנהגו (ק"ל) :
י אם הכהן עומד בק"ש או בברכות ק"ש ומכל שכן אם עומד בתפלה ש"ע אפילו אין שם כהן אחר אין קורין אותו ואין צריכין להתמין עליו משום מירחא דציבורא אלא קורין לו או ישראל ואין אומרים אם אין כהן כהן אלא אומרים לוי או ישראל במקום כהן. ובד"עבר אם קראוהו אם עומד בק"ש או בברכותיה עולה ומברך את הברכות אבל לא יקרא עם הקורא אלא ישמע ומכל מקום אם אפשר לו יש לו לגמור את הענין שהוא עומד בו להיכא דחליק ענינא קודם שהוא עולה ואם עומד בתפלה ש"ע אפילו קראוהו לא יעלה. וכן בין גאולה לתפלה לא יעלה ובתפלת אלהי נצור וכו' יעלה. ואם הוא עומד בפסוקי דמזמרה אם אין שם כהן אחר אפי' לכתחלה קורין אותו אך לא יקרא עם הקורא אבל אם יש שם אחר אין קורין אותו לכתחלה וכן הדין בלוי (כ"י ס"ו ק"ד ק"ל ונס"ל) :

יא אם קראו לכהן או ללוי ואינם שם לא יקראו לאחר בשמו. שלא יאמרו על הראשון שהוא פגום אלא יאמרו להלוי אתה ויעלה אבל בנו יכולין לקרוא בשמו. שאין בזה פגם לאביו שהרי אם האב היה פגום גם הבן היה פגום. וכן אם הכהן או הלוי אינם יכולים לעלות מפני שעומדים בתפלה יכולין לקרוא לאחר בשמו שהרי הכל רואים שאינו עולה מפני שאינו רשאי ואם קראו לישראל ואינו שם יכולין לקרוא לאחר בשמו כי בישראל לא שייך פגם וכן אם קראו לכהן או ללוי לאחרון או למפסיד בשבת ויום טוב ואינם שם יכולין לקרוא לאחר בשם (סימן ק"ל ונס"ל) :

יב אם לא היה כהן בבהכ"נ או שהיה אלא שלא ידעו מכינו וקראו לישראל במקומו ועלה אפי' אם אמר ברכו את ה' המבורך אלא שלא פתח עדיין את הברכה אשר ב"ה בנו ובא הכהן או שנוכרו שישנו. קורין את הכהן ועולה ואומר גם הוא ברכו וכו'. והישראל כדי שלא יתבייש יעמוד שם עד לאחר שיקרא הכהן והלוי ואז יקראוהו אבל אם כבר אמר הישראל את השם מן הברכה שאמר ברוך אתה ה' שוב אינו עולה הכהן וכן הדין אם קראו ללוי במקום כהן ובא הכהן קודם שאמר הלוי ברוך אתה ה' עולה הכהן והלוי ממתיק וקוראין אותו אחריו וכן הדין אם לא היה לוי או שלא ידעו מסנו וקראו את הכהן גם במקום לוי ואחר כך בא הלוי קודם שאמר הכהן ברוך אתה ה' קורין את הלוי ועולה (ס"ג) :

אין

מסגרת השלחן

סי' ליועזר בנ"ה ור"מ סי' קכ"ד) : (ב) אפילו בדברי תורה. וממילא ללמוד בלחש כמפת קריאה או חס"י עשרה דליתו לס' ומיקל לעלמו לספר בדברי תורה או קודם שנפתח ספרים

יג אין קורין שני אחין זה אחר זה בין שהם מן האב בין מן האם וכן האב עם בנו או בן בנו אין קורין זה אחר זה משום עינא בישא. ואפי' הם אומרים שאינן מקפידין ואפי' האחד הוא אחרון והשני מפתיר. ודוקא בשבת שאין מוציאין ספר תורה אחרת למפתיר אבל בשמוציאין ספר תורה אחרת למפתיר מותר וכן אם המפתיר אינו בר מצוה מותר ובכל אלו אם קראוהו וכבר עלה לא יחד. ובשני אחים רק מן האם והאב עם בן בנו אם קראוהו אפי' עדיין לא עלה יעלה. ובמקום הצורך יש להתיר באלו אפי' לכתחלה לקראם זה אחר זה (סמן קמ"א ובסידור דרך החיים) :

יד מי שעלה לתורה בבהכ"נ אחת ואח"כ נודמן לבהכ"נ אחרת וקראוהו נ"כ אפילו לפרשה שכבר עלה לה עולה שנית ומכבד את הברכות (מג"א סי' רפ"ב ס"ק ט"ז) :

טז בתענית צבור כשקורין ויחל אין קורין לעלות לתורה אלא למי שהתענה. ואם אין כאן כהן אחר אלא זה שאינו מתענה או שאין ברעתו להשלים קורין לישראל או ללוו במקומו. ושוב שיצא הכהן מבהכ"נ ואם יש כהן אחר אינו צריך לצאת אלא יודיע שלא קראוהו ואם יקראוהו לא יעלה. ואם הוא בב' אע"פ שקורין ויחל מ"מ כיון שעתה הוא זמן קריאת התורה לכן (נ) בדיעבד אם לא יצא מבית הכנסת וקראוהו יעלה :

טז וכן מי שהוא דר בא"י ששם עושין י"ט רק יום א' (מלמד ל"ס) ובא לחוץ לארץ והיה בבית חכנס' ביום ב' של יו"ט אין לקרות אותו לעלו' לתורה והדין כמ"ש בסעיף הקודם (קל"ג מס"ז) :
יז סומא נוהגין לקרותו ואע"פ דרברים שבכ"ב אסור לקרותו בע"פ. מ"מ בזמנ'ו כיון שהקורא קורא לפניו מותר ונוהגין שאין מדקדקין אם הוא ת"ח או עם הארץ דמסתמא יכול לקרות עם הקורא (קל"ג קמ"א) :

יח אם הראו להעולה המקום שיקרא ובידך ואח"כ נוכחו שאין זה המקום אלא שבמקום אחר צריכין לקרות. בין שכבר התחילו לקרות בין שעדיין לא התחילו אם המקום שצריכין לקרות היה ג"כ גלוי לפניו אפי' הוא בעסוד אחר ולאחר המקום שהראו לו אינו צריך לברך שניה משום דרעתו היה על המקום שבידך ועל כל מה שנגלה לפניו אבל אם לא היה המקום גלוי לפניו אלא שצריך לגלות את הספר או אפי' היה המקום נגלה לפניו אלא שהוא קודם להמקום שהראו לו צריך לברך שנית הברכה אשר בחר בנו אבל ברכנו לא יאמר שנית ויאמר תהלה בשכמל'ו על הברכה הראשונה שבידך לבטלה ואם עדיין לא אמר אלא בא"י יסיים למדין חקך ואם המקום שהוא צריך לקרות הוא למעלה ממקום שהראו לו אבל הוא סמוך באופן שיכולין לקרות לו גם נ' פסוקים ממקום שבידך ולהלן שהכל הוא בפרשת היום יעשו כן ולא יברך שנית (ק"מ) :

יט צריך כל העולה לקרות לכל הפחות שלשה פסוקים. ובשני ובחמישי ג' ברכת במנחה צריכין דקרות לכולם לכה"פ עשרה פסוקים. ויש לקרות להשלישי ארבעה פסוקים ובדיעבד אם לא קראו לכולם אלא מ' פסוקים שלשה לכל א' יצאו ובפורים שאין קורין לכולם אלא מ' פסוקים זהו משום דפליק ענינא (קל"ז) :

כ הקורא בתורה לא יסיים במקום שלא ישאר משום עד הפרשה דהיינו פתוחה או סתומה שלשה פסוקים לכל הפחות. ואם כבר בירך לאחר שסיים בפחות מנ' פסוקים סוך לפרשה הקורא אחריו א"צ להתחיל מפסוק שלפניו רק יתחיל ממקום שפסק הראשון ויקרא עמו עוד ג' פסוקים בפרשה שניה. ופרשה שאין בה אלא שני פסוקים מותר להפסיק שם. אם יש פיסקא באמצע פסוק כגון בתחלת פרשת פינחס מותר לסיים אפילו בפסוק הסמוך לה :

כא וכן לא יתחיל בפרשה שלשה פסוקים לאחר התחלת הפרשה. ולכן זה שלפניו פ' יסיים בפחות משלושה פסוקים לאחר התחלת הפרשה.

כב יכוין להתחיל תמיד בדבר טוב לישראל ולסיים בדבר טוב לישראל. וכן לא יסיים במ שעשה מעשה רע (קמ"ח) :

כג אם קראו לא' רק שני פסוקים ובידך ברכה אחרונה צריך לחזור ולקרות ויכרך ברכה לפניה ולאחריה וכיון שלאחר ברכה אחרונה הוי היסח הדעת ע"כ צריך להתחיל גם ברכה ויקרא שני פסוקים שקרא תחלה ועוד פסוק א' עמו. (ד) ואם קרה זאת בשלישי צריכין לקרות עוד

מסגרת השלחן

מחזיר פניו וממלא עיניו שאלו רוצה לשמוע הקריאה אלא לקרות דדברי תורה ומתחיל לקרות וכל מי שמוכח כן אין למחות בידו דיש לו על מי לסמוך (סד"ה וכן נראה משלחן ערוך) : (ג) דדיעבד אם לא ילא . ודוקא כשהיה אכל כמנחה שאף כב' וה' אין קורין לא יעלה ח"פ קראו אם אינו מתענה (סד"ה בשם א"ח) : (ד) ואם קרה זאת בשלישי . ושנים שלפניו לא קראו רק ג' ,

קיצור שלחן ערוך כג דיני קריאת ספר תורה

עוד שני פסוקים שיהיו כולם ד' פסוקים. ואם קרה זאת ככהן שלא קרא רק שני פסוקים וכבר קראו אחריו לוי ונזכרו אח"כ. אזי הדין כן הוא. אם הלוי עדיין לא בירך ברכה ראשונה ואף שאמר ברכו לא הוי התחלת הברכה ולכן יהויר הכהן ויקרא ד' פסוקים בברכות כמ"ש והלוי יפתח ויקרא אח"כ אבל אם כבר בירך הלוי אז יקראו עם הלוי ממקום שפסק הכהן (שאם יקראו להלוי מה שקראו להכהן יהיה פגם להכהנים אשר המה שמה כי יאמרו שהלוי התחיל לקרות בתורה) ואחר הלוי יקראו שני ישראלים שיהיו שלשה קרואים והכהן אינו מן המנין (כיון שלא קרא רק שני פסוקים) ואם קרה כן כלוי שלא קרא רק שני פסוקים והישראל כבר בירך יקראו להישראל אלו שני פסוקים שקרא הלוי ועוד פסוק אחד ויקראו עוד ישראל א' לתשלום שלשה קרואים ואם לא היה כהן בבהכ"נ וקראו ישראל במקומו ואירע כן שלא קראו דו אלא שני פסוקים לא נזכרו עד לאחר שקראו ישראל שני ובירך אז יתחיל הישראל השני מתחיל הסדרה והישראל הראשון ימתין ויקרא אחריו. ואחריו יקראו עוד לישראל (סימן קל"ז ונסד"ה):

כד (ס) קטן לא יהיה הקורא וגם אינו עולה לתורה. ועל סימן ע"ט ס"ט (רפ"ז):
כה לאחר קריאת התורה אומרים חצי קדיש ומגביהין את הס"ת. המגביה פותח את הס"ת שיהיו שלשה עמודים מן הכתב גלוי ומראהו לימינו ולשמאלו לפניו ולאחריו כי מצוה על כל האנשים לראות את הכתב ואומרים וזאת התורה וכו'. ויגלילין את הספר ומצוה לגלול: שיהא התפר באמצע שתי הגלילות. ויגללו עד שיהא התפר המכוון באמצע. אם התפר שלפניו יותר סמוך יגללו לשם ואם התפר שלאחריו יותר סמוך יגללו לשם דלמעט בגלילה ערוף כשום כבוד ס"ת (השומע מהכ"ס כ"ב ס' ס"ט) (קל"ז קמ"ז רפ"ז):

כז בכל עת שקורין בתורה אומרים אח"כ חצי קדיש לבד כמנחה בשבת ומנחה בתענית שסובבין על הקדיש שאומרים לפני תפלת ש"ע (ס' רפ"ז קל"ז ונסד"ה):

כח בשני ובהמשך אומר הש"ץ לאחר הגבהת התורה יהי רצון וכו'. צריכין הצבור לשמע ולענות אמן. כשאין אומרים תחנון אין אומרים יהי רצון (ש"ן נסד"ה):

כח אח"כ מכניסין את הס"ת לארון הקודש (ו) ומצוה על כל אדם שהס"ת עובר לפניו יבן המגביה והגולל שילוו אותו עד לפני הארון הקודש (קמ"ט):

כט במקום שאין ס"ת קורא א' כותב חומש בקול רם והצבור ישמעו שלא תשתבח תורת קריאה (קמ"ט):

ל עשרה שמתפללים ואין להם ספר תורה לקרות אין מכיאים להם ספר תורה לצורך הקריאה אפילו הם הבושים בבית האסורים. ואפילו בראש השנה ויום הכיפורים. אך אם מכינים יום או ימים מקודם ארון או תיבה שעושין מקום קבוע לספר תורה מותר. ולצורך אדם חשוב והוא הולך יותר להביא גם לצורך הקריאה לבד. ויש אומרים דלאדם חשוב אפילו אינו הולך ולהולה אפילו אינו אדם חשוב מותר. יש להקל בשבת פרשת וזכור ופרשת פרה. מפני שיש אומרים שהן דאורייתא (ש"ן לקמן ס' קמ"ט) (סימן קל"ט):

כד דין אם נמצא טעות ופסול במ"ת וכו' י"ב סעיפים:

א אם נמצא במ"ת פסול טעות טעות אם הוא טעות נמור אין קורין בו וצריכין להוציא ס"ת אחר (ועל ס' ע"ט ספ"ד) איזהו טעות נמור כגון שיתר או חסר או נהחלף אפילו אות אחת ועי' משנתה הקריאה כמו תומים תאומים מנרשיהם וכו' ואע"פ שהפ"ה הוא שזה פסול במקום כיון שהקריאה אינו שוה הוי טעות נמור. וכן אם הטעות הוא בענין שיכולין לקרותו כמו שהיה צריך לכתב אלא שכתב בעין שמשנתה הפ"ה עי' כגון ב' תרוכה אמה וחצי רחבו אם במקום רחבו נמצא כתוב רחבה כה"א אע"פ שיכולין לקרות את הבית בחולם ס"ט כיון שבאשר שהוא כתוב הוי טעות שמשנתה הפ"ה הוי ג"כ טעות נמור (*). אבל אם הטעות הוא בענין שאינו משנתה לא הקריאה ולא הפ"ה כגון במקום שצריך להיות אבותם בוא' אחר הבית נמצא בלא וא' או בהיפוך וכן אם במקום שצריך להיות מלא יו"ד שמושיט כגון אבותים נמצא

להם הפנים מסגרת השחקן

ג' (סד"ה): (כ) קטן. ואף אם אין כהן כנעני לא יקראו לקרות ישראל במקום כהן (מ"א ור"ט וסד"ה): (ו) ומלך. וכו' כשמוציאין לוחם ילוד עד הכניסה (כ"ה) מ"א בלח"ט):

ומנחות

* מעשה שנמצא במ"ת בשעת קריאה במקום כמותה נכדה היה כתוב כמותו בל"ה כ' במ"ת תשובה מאחבה ח"כ סימן ל' דצריכין להוציא ס"ת אחר דהא קרי וכתוב הוא בתים כמותה בל"ה וקרי כמותו בל"ה הלכא ממונה בישראל דאם כתב בקריאתו פסול. ובס' שער אגריים פתחי שער ו' סעיף ב"ה כתב י"ל שאנו קרי וכתוב כי האי שאין שינוי במבטא. שוב ב"ה רמ"ט כיון שיש שינוי באת שצריך לתיבת ממש

קיצור שו"ת ערוך כד דיני קריאת ספר תורה

הסר י"ד או בהפוך וכן כל כיוצא בזה אין מוציאין ס"ת אחר * (לפי שאין ספרי חרש של מדיקס כ"כ שחמ"ר שהאחר יסיר ויהי כס"ת) אבל אם חסרה יו"ד שרישה כגון מה לך הגר אל תיראי כתיב הראי בלא יוד אחר התי"ו או אל תירא אברם כתיב תרא צריכין להוציא ס"ת אחר (ט' שער) אפרים שער ו' סוף י"ד יפסחתי שער (ס') (קמ"ז):

ב נמצא היכה אחת חלוקה עד שנראית בשתיים. או שנתקרב שתי היכות (ח) ונראות כאחת או שנמצא היכה ויתרה בין שהיא היכה יורה שאין כאן מקומה כלל בין שנכתב היכה אחת כפולה (ע' בס' קה"ס מה"ל לשבת סימן ר"ה קמ"ז) וכן אם נמצא שינוי בצורות הפרשיות כגון פתוחה במקום סגורה או סתומה במקום פתוחה או הפסק פרשה במקום שאינו ערוך או במקום שצריך להיות הפסק פרשה ואינו. כל אלו פסולים גמורים וצריכין להוציא ספר תורה אחר וכו' ל"ב קמ"ז ב"ד י"ד ע"ה:

ג נמצא שנדבק אות לאות אם נראה לאחר הכתיבה כשר כל שלא נשתנו צורות האותיות אבל אם נראה שנדבק בן בשתי כתיבה. או יוש חילוק שאם נדבק בן קודם שנמסר האות כגון נון פשוטה שנדבקה באמצעיתה בגלל האו וכדומה פסול. אלא שבחול יכולין לגרוד שם להפרידם אבל אם הדיבוק נעשה בזמן האות יש להחשיב וא"צ להוציא ספר תורה אחרת (א"ח סי' ל"ב קמ"ג):

ד נמצא אות שהפסיד צורתו בין שהיה בן שהיה בן מתהלת הכתיבה בין שנעשה אח"כ על ידי נקב פסול. אבל אם נמצא נקב הוד אות או שחיוף לאות והאות בצורתו שלא שאינו מוקף גויל וניכר שהנקב נעשה לאחר הכתיבה כשר כיון רבשעת הכתיבה היה מוקף גויל. אם קפצה הדיו מאיזה אות (ג) ואינו שחור כראוי פסול * (י):

אם

רחם הפנים

מסגרת השו"ת

מש פסול הדיו כמו רחבה במקום רחב ע"ש. ודפ"ד לא דמי דהא בכל חל"ל שהוא לכינוי כתיב אחריו וי"ו וכיון שכתב רחבה בח"א אינו כסבע הלשון וכתב כאופן שהבי"ת נקראה בקמ"ץ. אבל כאן אירבה כתיב בוי"ו כסבע הלשון אלא שע"ל המסורה צ"ל בה"א שלא כסבע הלשון ע"כ אין כאן שינוי בקראה וא"כ להוציא ס"ת אחר (עין בתשובת בני ציון ח"א סימן צ"ה):

ה בספר החיים סימן קמ"ג הביא מעשה שנמצא בשעת הקריאה בס"ת בפ' אמור (כ"ג ל') הנפש ההוא שהיה נכתב בוי"ו כדנא"ר ק שנכתב חצי התחתון וכשר רק צורת וי"ו יהיה שצריכין להוציא ס"ת אחר משום דהוי שינוי בננוף הכתיבה דהוא בוי"ו לשון ובר הוא בוי"ד הוי לשון נקבה. ובמחל"ל שנה בזה דהכא אף שנכתב בוי"ו הוי לשון נקבה דה"ל בוי"ד (וכן ברוב התורה כתיבי בוי"ו וקריין בחיר"ק וק"י כתיבי בוי"ד כמ"ש בספרי קה"ס חק שני לך לך י"ד ב') אמנם שנה עוד דבגדן זה גם יו"ד ליכא דכיון דמתהלת היה וי"ו וק מחמת שנכתב קצת לסתם ע"ז נעשה יו"ד א"כ הוי חק הוכות ולא הוי אות כלל אלא כמו מוטא בעלמא. אבל אם היה מתהלת נכתב בוי"ו נראה דפ"ד דאין להוציא ס"ת אחר. שוב ראיתי בס' שער אפרים שער ו' סוף פ"א שבפ' הרברים ואת יהושע צויתי בעת ההוא אם נמצא התיב בוי"ד א"צ להוציא ס"ת אחר והוא מחשבות ה"ל החדשות סימן מ"ב ע"ש. והיינו ספני שהיה בחיר"ק: וז"ל ב"ר פתחיה כהנא: אם באחת מ"א מקומות דכתיבי הוי בוי"ד בלשון נקבה נמצא כתיב הוא בוי"ו מי גימא כיון דברוב המקומות ג' בלשון נקבה נכתב בוי"ו אלא שנקרא בחיר"ק גם בזה יכולין לקרוא בחיר"ק ואין צריכין להוציא ס"ת אחר. או נימא כיון דהנך דבלשון נקבה שנכתבים בוי"ו שלא עפ"י מנהג הלשון הן (שאין וי"ו נחה לאחר חיר"ק) אלא כדנא"ר בוי"ו וא"כ כיון שנכתב בוי"ו הוי שינוי גמור

כד (ח) ונראות כאחת. לחיובק שאינו לא חסס ולא טיפס (כ"ה ס"ך ט"ז ב"ד סי' רע"ד ור"ש ב"ח"א סי' ל"ב) כדלקמן סוף סי': (ב) ואינו שחור כראוי פסול. קן דעת הפרי מגדים דכשנקלף שחרות העליון ושאר אחר אפילו הוא נמשות הדיו פסול לדורס אין כשר בתפלין (או בספר תורה ומזוזות). חבל הכתם סופר בתוך יורה דעה סימן רנ"ז כתב דאם השינוי לאדמומית הוא מחמת יושן כרי הוא כשר שהרי הוא נכתב בדיו ולהכי אמריה כהלכה נכתוב בדיו י"ל אמריה שכתב כחובה שחורה כמו רצועות שחורות הלכה למשה מסיני. וכיניו דאלו נקט כתיבה שחורה כל שנשתנה אח"כ שוב אינו שחור ופסול. חבל דיו קן דרכו של רוב דיו לכשיקוין יכבה מראיתו ויתספק קל"ה לאדמומם ועשית כעין מראה (שקורין ברא"ן). ומ"מ טוב להעבירו בקולמוס. ואפילו בשמות הקדושים קרוב לודלי דמומא כדיו על גבי דיו דאין כאן מחיקה. ואם נשתנה לדורס ממש שאין קן דרכו של סתם

דיו

ע"י המסורה הן. ובה דגם ע"י המסורה צ"ל כמנהג הלשון פתחי שיערים שער ה' סוף ב"ד כ' ד"ל וצריכין להוציא ס"ת אחר. ולזה דעתי נוסה. ע' בס' שער אפרים פתחי שיערים שער ה' סוף ב"ד כ' ד"ל דאף שאנו מקליין בחסרות ויתרות שלא להוציא ס"ת אחר מ"מ במקום פסק שטא הוא בכלל שיעות גמור אין חשש בזה שמוציאין ס"ת אחר כיון שמנהג א"י וסודית ישמעאל וכן בויניצא ופרודא ששכן בארץ גמורים נהגו להוציא ס"ת אחר אף בחסרות ויתרות שאין לספק בשעיות גמור וכן בדמקא א"כ די לנו בזה שנהגו במדינת דרום וכו' דלא לופיק עליה (וע"ל סי' ע"ח ס"ב):

פ"י כג"א סי' ל"ב ס"ק ל"ט. אבל הפרמ"ג הקשה שם. וכתבתי מזה בס' קה"ס מה"ל דלדנא נראה כרעת הפרמ"ג דכל שחוריות הדיו פסול:

קיצור שרחן ערוך כד דיני קריאת ספר תורה

ה' אם יש ספק באיזה אות שמא אין צורתה עליה מראין לתינוק שאינו דא חכם ו'א' צ"ע
(סימן שאין מניין אם ספקין חלל יודע ומניין אם האותיות) אם קורא כראוי כשרה ואם לאו מסולח
ואם התינוקות מתולקין הולכין אחר הרוב (לדוד לחם) ודוקא כשאנו מסובקין בועיל התינוק
משום דאין לא הוי רק גילוי מילתא בעלמא אבל אם אנו רואים שאין האות כהלכתו וכן אם
נפסקו יודי האלף או יודי העין והשין ורגלי התאו וכדומה פסול אע"פ שהתינוק קורא אותו
ביון שענינו רואות שאין האות כתיקונו :

**ו' כשמראין לתינוק אין צריכין לבסות לו האותיות שלאחריו אבל האותיות שלפניו נוהגין
לבסות.** ואם נפסק איזה אות בנקב ונשאר מקצתו גם מן הנקב ולמטה ואנו מסובקים אם יש
באות עד הנקב כשיעור. צריכין לבסות ההלק שלמטה מן הנקב כי התינוק יצרפו ובאמת
אין לו צירוף (ע"ז) אלא סימן ל"ב ס"ה (י) וכן אם קפצה הדיו מספצת אותו ונשאר שם איזה
רושם צריכין לבסותו שלא יצרפו התינוק (פמ"ז) (ל"ב) :

ז' כשנמצא פסול שצריכין להוציא ספר תורה אחר. אם נמצא בין נברא לנברא מוציאין ס"ת
אחר. ומתחילין ממקום שפסקו ומשלימין מנין הקרואים והעולין כבר בס"ת הפסול עולין
למנין הקרואים ואם הוא בשבת אם אפשר לקרוא בס"ת השני שבעה קרואים יעשו בן (לחם)
לדעת הגדולים דס"ל דמס' שקראו נס"ח הפסול חינו עולה להם) דהא נוהגין בלאו הכי להוסיף הרבה
קרואים (ס' קמ"ג וכו' דה"ל) :

ח' ואם נמצא הפסול באמצע הקריאה. בזה יש חילוקי רעות ומבנהנים. וכל מקום יחזיק מנהגו
ובמקום שאין מנהג קבוע ג"ל דיש לעשות כמי"ש בש"ע (ג) שלא לברך על ס"ת הפסול אלא
שפסקין מיד ומוציאין ס"ת אחר ומתחילין ממקום שפסקו. ואם הפסקין באמצע פסוק ג"ל
דיתחילו מתחילת הפסוק וגומרין את הפרשה (ונראה דיקרא לו נס"ח כשנ"ל לנ"ס ג' פסוקים וחם
אין עוד ג' פסוקים עד תפלוס הסדרס יתחילו למסע ק"ה) ומברך ברכה אחרונה אבל ברכה ראשונה
אינו מברך דעלתה לו הברכה שבידך על הס"ת הפסול ייפסד דא"ל יגלוין לקרוא ז' קרואים נס"ח
כשנ"ל יעשו כן כמי"ש נסתיף (פמ"ז) וה"ה אפילו אם לא התחילו לברך כלל לזה העולה שנמצא
הפסול (ד) מיד לאחר הברכה ג"כ מוציאין ספר תורה אחר ו' נו מברך עוד ברכה ראשונה
ואין לחלק בין (ה) קריאה האחרונה לשאר קריאה בענין * במפסיד ע"ל ס' ע"ח סעיף ה' :

מצא

בסנה"ת השרח

דחם הפנים

א' הלבוש והש"ך הסכים לדעת הש"ע שהוא עש"ד
המהר"י ב"ר. גם כס' בני יונה העלה שאין דיו
מפסק הש"ע. גם בשו"ת חו"י סימן רל"ה כתב
דחמנה פסוק באשכנז בדברי מהר"י ב"ר. גם בבר"י
ס' מ"ט כתב ואין דנהגין להפסיק כשבמצא טעוה הוא
ע"פ הוראת מהר"י ב"ר וכו'. ובהקדמות פני אדם
כתבתי ג"כ לחוק דעה זאת. גם כתבתי דגם מצד הסבא
נראה לפע"ד לנהוג כן. דאם עשינו כן אין לנו אלא
חשש בלאו ברכה ואם עשינו כדעת המדברי יש לנו
חשש ברכה לבטלה. מוטב שנפול לידי חשש ביטול
ברכה מושגפול לידי חשש ברכה לבטלה וכדק"ל בעלמא
ספק ברכות להקל. ומ"ש בשו"ת חוט השני דאם נמצא
הפסול מיד לאחר הברכה צריך לברך מחדש על הס"ת
השניה ככתבתי שם ג"כ כי לפע"ד אינו נראה. וכן מ"ש
הפ"י לחלק בין אחיו או מפסיד לשאר פרשה אינו
מוכרח. וע' בר"י ס' רפ"ב אית' :

מברך ברכה אחרונה ואחר כך מולאין אחרת ומשלימין מנין הקרואים. וכתב הפמ"ג במשכנח
סעיף קטן ח' דנראה מדברי הט"ז וש"ך ביורה דעה שם דבקרא ג' פסוקים גם מהר"י ב"ר
מחז' ולאך שיהיה כיוון שדעת רמ"א וכל האחרונים שאנו נמשכין אחריהם לברך ברכה אחרונה
אם קרא ג' פסוקים אין לחז' מדבריהם ז"ל. ואפילו לא התחיל רק חצייה אחת מפסוק כג' יגמור
לוחו (וכעשה יקרא על פה לו בחומש) ויברך אחריו. ואם הוא פחות מג' פסוקים סמוך
לפרט דאסור להפסיק שם יקרא עד הפרשה (אחרונה) : (ד) מיד לאחר הברכה. ומ"מ יקרא
ק"ה בספר הורה זכ ויחזור אותו בספר השני (ומה שכתב הפמ"ג באל"ף סק"ד דיקרא ג' פסוקים
ויברך ברכה אחרונה אפשר דזה דוקא למג"ה דפסק כהנ"ח ע"ש ודוק) : (ה) קריאה האחרונה
דעת המג"ה ופמ"ג וסידור דרך החיים דאם נמלא הפסול בקריאה האחרונה יגמור קריאתו
בספר זכ ויברך אחריו ויפסיד כול ויאמרו הקדוש אחר ברכת הפטורה. ומ"מ לדעת רמ"א צריך

נראה

קיצור שרזן ערוך בר כה דיני קריאת ספר תורה לה

מ נמצא פסול בס"ח (ו) ואין שם ס"ח אחר משלימין בו מנין הקרואים בלא ברכות *

ועל סימן ע"ה ס"ח וסימן ע"ט סעיף י' :
 י ש אומרים שאם נמצא פסול בספר תורה בחיובש א' כותרין לקרות בו בחיובש אחר כגון
 אם הפסול הוא בספר בראשית כותרין לקרות בו בברכות בספר שמות . ויש לסמוך ע"ז
 בשעת הדחק כשלא היה באפשרי לתקנו או שנמצא בשבת או יו"ט . ופ"ט בשבת במנחה
 אין להוציא כיון שאין הקריאה חובה כ"כ ** (דלא נפקא חלל משום חזון שלום נאום נל
 וס' לניה הכנסה) (קמ"ג) :

יא אם נקראה התפירה שבין שתי יריעות אם נשאר הרוב הפור קורין בו . ואם לאו מוציאין
 ס"ח אחר . ואם אין ס"ח אחר . אם הקרע הוא בזה החיובש שצריכין לקרות בו אין קורין
 בו אא"כ נשארו לכה"פ ה' תפירות אבל אם הקרע הוא בחיובש אחר קורין בו אף ע"פ שלא
 נשארו רק ב' תפירות (ע' נה"כ סימן כ"ט ונס' נני ונס') (ו"ל ס' רפ"ח) :

יב נמצא שעה או חלב שנמסך על אות או תיבה אם הוא בחול יסירה . ואם הוא בשבת או יו"ט
 אם נראין האותיות יקראו בו כך אבל אם מכוסין כל כך עד שאינן נראין . אם הוא
 במקום שאין צריכין לקרות שם יכולין לקרות בו בברכות אבל אם הוא במקום שצריכין
 לקרות ואסור לקרות אפי' תיבה אחת שלא מן הכתב *** ע"כ אם באפשרי להסיר את השעוה
 או החלב כלאחר יד דהיינו שנתביש הישב ויכפיל את הגויל שע"ז יפול יעשו כן ואם לאו
 (י) אין קורין בו (ע' פמ"ג מסכת סוף ס' קמ"ג ונא"כ"ט סס סק"ט) כשמסדין בחול את השעוה
 והחלב אם הוא על השם ישניחו שלא יבאו ח"ו למחיקת האותיות אלא יחטמו מכוון שילך
 השעוה או החלב (ס' קמ"ג וני"ל ס' רפ"ז) :

כה דיני אשרי ובא לציון עד גמר התפירה . וכו' ח' סעיפים :

א אומרים אשרי ותהלה לדוד וגו' . וצריכין לכיון . ובפרט בפסוק פותח את ידך
 וגו' יכוין את לבו מאוד (כפ"ל סימן י"ד ס"ג ע"ט) (ס' לא קל"ג) :

ב א"כ אומרים למנחה . ואלו ימים שאין אומרים אותו . ר"ח . חנוכה . ופורים . וה"ה בשנה
 מעוברת ביטל יד וט"ו שבאדר ראשון . ערב פסח . וערב יוה"כ . תשעה באב . גם א"א
 אותו בבית האבל וביום שאין אומרים למנחה גם א"א אין אומרים (ס' קל"א ונס"ט) :

ג אומרים קדושה ובא לציון עם התרגום וצריך לומר מאד לאמרה בכוונה והתרגום יש
 לאמרו ביושר :

ד אסור לאדם לצאת מבית הכנסת קודם קדושה זו :
 ה יש להדר לאומרה עם הצבור . ולכן אם בא לבית הכנסת בשעה שהצבור אומרים אותה
 יאמרה עמהם אף קודם הפלתו וה"ה דיכול לאמרה קודם שני הפסוקים דהיינו ובא לציון
 וגו' ואני זאת בריתי וגו' ואחר כך יאמר פסוקים אלו ומכל שכן שיכול לדלג אשרי ולמנחה כדי

שיאמר

רחם הפנים

מסגרת השרזן

(*) ע"י שר"ת שבו"י ח"א ס' י' דפשיטא לרו להשאל
 הר"ם חאגיז ולבעל שבו"י ראין מברכין אלא קורין
 בלא ברכות וכ"כ בבר"י ס' קמ"ג בשם מהר"י עייניאש :
 ** ע"י ח"י"א בלל ל"א סוף ס' ל"ז . ובאמת כי מלשון
 המג"א ס' קמ"ג סק"ח אין זאת כוונתו מ"מ מאחר
 שהריבה מחמירין ג"ל להורות כן :

*** כ"כ הרמב"ם בפ"ב מה' תפלה ה"ח שאסור לקרות
 שלא מן הכתב אפי' תיבה אחת . ותמיהו על המג"א
 ס' קמ"ג סק"ד שלא זכר דברי רמב"ם א"ל . וספר נר
 ישראל אין אחי :

נראה דזה דוקא כשנמצא לאחר קריאת ג'
 פסוקים (ומה שכתב הפמ"ג דלאחריו מודה
 הכ"ז אף קודם ג' פסוקים הוא לטעם הט"ו
 משום כבוד לנזר עיין בט"ו יו"ד שם וכן
 המג"א וסד"ה לשיטתם דלא מזכירי בשום פעם
 לאחר קריאת ג' פסוקים חלל לרמ"א וס"ד
 נראה דגם בזה הוא דוקא כשקרא ג'

פסוקים) וכן כתב החי' אדם אף לט"ו ומגן אברהם וכן כתב בספר שלחן שלמה . וכחצו
 שם דין הדיון אם נמצא הפסול במפטיר של חוצה היום כגון ביו"ט ובשבת ראש חדש
 וכדומה . ומ"מ בפרשת זכור או פרש יש להוציא כשירה ולקרות מראש דיש לאמרים שהם
 לאורייחא (פמ"ג) : (ו) ואין שם : ודעה מהר"ם לזבין ועטרת זקנים ומג"א וסידור דרך המי"ם
 מה דישלם : קרואים בס"ח ז' בברכות ולא יוסף עליהם . ודגומ"ר כתב דל"ן להרבות
 ברכות בזה רק יגמור כל הסדרה עם זה שנמצא הטעות באמצע קריאתו ויברך אחר גמר כל
 הסדרה ברכה אחרונה . והבי"ב בחי' אדם : (י) אין קורין בו . ואם נמצא באמצע הקריאה יקרא
 תיבה ז' בחומש ואחר כך יקרא בספר זה (עיין פמ"ג וסד"ה וח"י"א) :

קיצור שדכן ערוך כה כו דיני אשרי ובא לציון

שיאמר קדושה זו עם העבור ואח"כ יאמר מה שרלג :
 ו ואומרים עליו לשבח וכו' וצריכין לאומרו באימה ובידאה . ויהושע תקנו בשעה שכבש ירית
 ואחר כך אומרים מזמור של יום ושאר מזמורים בכל מקום ומקום כפי מנהגו :
 ז כשיצא מבית הכנסת אומר הפסוק ה' נהני וגו' ומשתחוה מול הארון הקודש כהלכתי הנפטר
 מרבו . כשיצא מבית הכנסת לא יצא ואחריו לארה"ק אלא יצדד וכן בירידתו מן התיבה (ק"צ) :
 ח כשיצא מבית הכנסת אסור לרוץ או לפסוע פסיעה גסה לפי שטראה עצמו שעוכב בהכ"נ דוכה
 עליו למשא . במד"א כשהולך לעסקיו אבל אם הולך מבית הכנסת (ה) מצוה לרוץ (ס"ז) :

כו דיני קדיש ימים . ובו כ"ב סעיפים :

א נמצאו במדרשים הרבה מעשיות כי ע"י שהבן אומר קדיש בשביל אביו או אמו ניצולים מן
 הדין . ע"כ נוהגין לומר קדיש . וכן לעלות למפטיר ולהתפלל לפני התיבה וכפרש במוצאי
 שבתות שהוא הזמן שהזרין הנשמות לניהול . וכן בכל ערבית שאז הנבחרת הרין . ויש בענין
 הקדישים כמה חילוקי דינים על פי המנהגים :

ב בתוך שבעה . בין שהוא קטן בין גדול בין תושב בין אורח יש לו כל הקדישים ודחתה כל
 האבלים ואפי' פגע הרגל תוך שבעה המבטל נזירות שבעה . וכן לאחר שבעה שמבטל
 נזירות שלשים לענין קדיש אינו מבטל . וכן לא אמרין לענין קדיש מקצת היום ככולו . ואפי'
 במנחה של יום השביעי יש לו כל הקדישים . ומונין שבעה ושלשים מיום הקבורה . ואע"פ
 שהאבל לא שבע מיד ונהג אח"כ שבעה ימי אבל מ"מ לענין קדיש אין לו דין שבעה וכן אם
 מת בגדול מנין לענין קדיש מיום הקבורה :

ג אם יש בבית הכנסת גם יארצי"ט . אזי אם הבן שבעה הוא קטן שהולך כל ימי השבעה לבית
 הכנסת יש להיארצי"ט קדיש א' . ואם יש הרבה יארצי"ט יש לכל אחד קדיש א' ואילו
 אם הקטן שהוא בן ז' יתנה לגמרי . ואם יש בן שלשים יש לו גם כן קדיש א' . אבל אם יש
 הרבה בני שלשים אין הקטן בן שבעה נדחה מחמתן לגמרי ואם הוא גדול שאינו הולך כל
 השבעה לבית הכנסת אע"פ שמתפלל בביתו במנין מכל מקום כשבא בשבת לבית הכנסת אומר
 כל הקדישים . ואם יש שם יארצי"ט אומר ג"כ כל הקדישים מלבד קדיש א' יטילו עליו גורל .
 ואך כשנתבטל ממנו השבעה ע"י רגל או שמת אביו בגדול אזי יש לו דין קטן כיון שיכול לילך
 לבית הכנסת בכל יום :

ד בן ז' קטן ובן ז' גדול בשבת כשבא לבית הכנסת שוים בקדישים . ואם יש גם יארצי"ט הוא נדחה מחמת
 הגדול ולכן יש להגדול קדיש א' . ותר מן הקטן דהיינו הקדיש שהיה צריך הקטן לתת להיאצי"ט :

ה יארצי"ט וכן בן שלשים קודמן לשאר אבלים שהם בתוך השנה . ומכל מקום יש להם לתת
 גם להם איות קדישים ויש לנהוג שקדיש דרבנן וגם הקדיש שלאחר עלינו יהיה להיאצי"ט או
 לבן שלשים ושאר הקדישים לשאר האבלים אם ישנם במנין הקדישים :

ו יארצי"ט וכן שלשים . היבא דאיכא הורא בן שלשים קודם . ואין להיאצי"ט רק קדיש א' . ואם יש
 הרבה יארצי"ט יש לכל א' קדיש א' ואע"פ שהבן שלשים ידחה לגמרי משום שהוא יאמר
 למחר והיאצי"ט אם לא יאמר היום עבר ומנו :

ז אם יש שני אבלים שוים יטילו גורל ביניהם ומי שעלה לו הגורל לומר ערבית יש לשני
 כגדול זה קדיש א' שחרית בלא גורל ועל הקדיש הג' יטילו גורל וכן אם ישנם הרבה גם כן
 מטילין גורל ומי שעלה לו הגורל לא יבא עוד בתוך הגורל עד שיאמרו כולם :

ח התושב קודם לאורח (אם אינו מוכן בנפשו) יארצי"ט תושב ויאצי"ט אורח אין להאורח כלום . בן
 שלשים תושב או תוך השנה תושב ויאצי"ט אורח . יש להאורח קדיש א' . ואם יש יארצי"ט
 תושב וכן שלשים תושב ויאצי"ט אורח יש ג"כ להאורח קדיש א' ואינו יכול יארצי"ט התושב לומר
 לו אני קודם כי יאמר לאו מדרך קשקולא אלא מכן שלשים . ויאמר היאצי"ט תושב קדיש
 ראשון ויאצי"ט אורח קדיש ב' וכן שלשים קדיש ג' :

ט אורח בן שלשים ותושב הוד השנה שוים :
 י יארצי"ט תושב וכן שלשים אורח יאמר התושב קדיש ראשון ושני והאורח השלישי :

יא אורח בתוך השנה יש לו קדיש א' בתוך אבלים תושבים שבחוד השנה :

יב תושב נקרא לענין זה כל שיש לו כאן דירת קבע אע"פ שאינו פורע מס (ה) או שהוא פורע
 כאן מס אע"פ שאינו דר כאן ומי שבא לכאן ממקום אחר לומר קדיש אחר אביו ואמו שהיו
 דרים

מסגרת השלחן

(ייד) כה (ה) מלוך לרץ . וכן חס יולא על מנת לחזור מלח לרץ כדי לחזור מחר (ח"ס
 סי' ז' וכן דעת המ"מ ע"ש) :

דיים כאן אע"פ שהמה היו תושבים כאן מכל מקום נזון שהבן הזה אינו דר כאן ואינו פורע כאן מס אין לו דין תושב . בעה"ב שמחזיק מלמד או משרת אם הם פנויים נקראים כאן תושבים אבל אם יש להם נשים במקום אחר הרי הן כאן כאורחים והלומד בישיבה וכן מלמד המשוכר לכמה בע"ב אע"פ שיש להם נשים במקום אחר דינם כאן כתושבים . המגדל יתום בביתו אפי' בשכר אם אין לו לא אב ולא אם יש לו כאן דין תושב . אבל אם יש לו אב או אם במקום אחר אפילו מגדלו בתורת צדקה יש לו דין אורח :

יג מי שמתפלל בבית הכנסת או בבית המדרש תמיד אם בא לומר קדיש בבית הכנסת האחרת האבלים שבשם יכולין לדרותו ואפילו הוא בתיך שבעה הנדע מאורה כי האורה אין לו מקום להתפלל ולומר קדיש וזה יש לו :

יד מי שיכול וראוי להתפלל לפני התיבה יתפלל ומועיל יותר מקדיש יתום שלא נתכן אלא לקטנים ומי שאינו יכול להתפלל כל התפלה יתפלל מן אשרי ובא לציון ולהלן . ומי שיש לו זכות יותר בקדישים כגון בן ז' ול' יש לו גם כן זכות יותר בענין התפלה . נוהגין שאין אבל מתפלל לפני התיבה בשבת וי"ט אך אם גם קודם האבלות היה דרכו להתפלל בשבת וי"ט גם בזמן האבלות יתפלל (שע"ת בשם תשובת מאיר גתיבים סי' פ' וע"ל סי' קכ"ח ס"ח) :

טו שנים ששויים בדיון קדיש ושניהם יכולים להתפלל לפני התיבה ומרוצים בשוה לקהל יטילו נורל שהאחד יתפלל עד אשרי ובא לציון והשני יתפלל אשרי ובא לציון . ואם אחד אינו יכול להתפלל לפני התיבה או שאינו מרוצה לקהל והתפלל השני . לא המסר זה שהתפלל זכותו בקדישים ומ"מ יש לו לוותר להניח הקדיש למי שלא התפלל . וכמ"ש לקטנים :

טז מי שהוא אבל על אביו וגם על אמו מכל מקום אין לו זכות יותר בתפלות וקדישים משאר אבל משום דזכרון אחר עולה לכאן ולכאן (כנ"י) נז"ל סי' מ' :

יז נוהגין שאין אומרים קדיש רק י"א חדשים שלא להחזיק אביו ואמו כרשעים דמשפט של רשעים הוא י"ב חדש . שאם מת ד"מ יו"ד שבט פוסק לומר מ' סבת וביוד' מבת לא יאמר דוא הרי יום א' בחדש י"ב ויום א' בחדש חשוב חדש והיו כאילו אמר י"ב חדש ולענין זה מניח מ"ו הקבורה ולא מיום המית' שאם נקבר י"א שבט או פוסק ביו"ד מבת . כי המשפט אינו מתחיל עד לאחר הקבורה (פרט"ג בס' נועם מגדים) ואם היתה שנה מעוברת פוסק מ' (או י"ג) כסלו *) ויום זה שהוא פוסק בו יש לו כל הקדישים רק ליא"צ שייך קדיש א' . וכן לבן שלשים ואם יש כמה יא"צ או בני שלשים נדחה הוא מפניהם לגמרי . מי שיודע באביו ואמו שהיו רשעים מאותן שנידונין י"ב חד' ראונו ומחוייב שיאמר קדיש י"ב חדש (פ"ט נפש מוחם יוספ"ס) :

יח כשיש הרבה אבלים ר"ל או י"ב כרי שלא יבאו לירי קטנות ומריבות נוהגין בהרבה מקומות שאומרים ב' או ג' ביחד (פ"ט נפש דברי אגדה) :

יט אם אין בבית הכנסת אבל על אביו ואמו אומר אותו קדיש מי שאין לו אב ואם בעד כל מתי ישראל . ויש מקומות שנהנו ששאר קרובים אומרים קדיש על קרוביהם כשאין אבלים על אביהם ואמם . וגם כשיש אבלים על אביהם ואמם אם יש מי שרוצה לומר קדיש אחר אביו וקיני או זקנתו שמתו בלא בנים . או אחר בנו או בתו שמתו בלא בנים יניחו לו האבלים לומר קדיש אחד לאחר שהם אמרו כל אחד יוש מקומות שנהנו שגם שאר קרובים אומרים קדיש אפילו במקום שיש אבלים על אב ואם אלא שעושים פשרה ביניהם שאין אומרים כל כך קדישים כמו האבלים על אב ואם . והולכים בכל זה אחר המנהג . ובלבד שיהא מנהג קבוע בעיר :

כ הבת אין לה לומר קדיש בבה"כ אך י"א שאם רוצים לעשות מנין בביתה שתאמר שם הרשות בידם (כנ"י) וי"א דגם זאת אין לעשות (מ"י סימן רכ"ז) :

כא מי שהיה לו יא"צ ולא יכול לומר קדיש כגון שהיה בדרך או שלא הגיע לו קדיש יכול לומר קדיש בתפלת ערבית שלאחר יום היא"צ (או"ח סי' קל"ג יו"ד סימן ענ"ו ונסד"ס) :

כב שאם היה קדיש והתפלות מועילות להאבות מ"מ אין אלו העיקר . אלא העיקר הוא שהבנים ילכו באורח מישור כי בזה הם מוכיחים את האבות הכי איתא בזה"ק (סוף פ' ש' :

דחם הפנים

מסגרת השרח

(*) לכאורה צ"ע דהא איתא במשנה (סוף פ"ב דעדות) משפט רשעים כגיהנם י"ב חדש שנאמר מ"ד חדש בחרטום ופ"ו הראב"ד מקאמר בחדשו משפט באותו חדש עצמו כדומה מניסן לניסן או מחשו"ל להש"י וכו' . ומשמע דבשנת העבור משפטו י"ב חדש . וי"ל דקראו ברוב שנים איירי . ומסתברא כי בשביל העבור לא יתברר משפטו :

כו (ה) לו שכול פורע . חס' אדם קובע דירתו מן הקהילה או משעה שהוא חייב ליכא בעול עם דרי הקהילה משוכ תושב אבל לא משעה שגמר פיסוק המס עם הכהנא . וכן ואיפכא מי שעקר דירתו מן הקהילה או משעה שאינו

קיצור שרתן ערוך כו כז דיני קדיש יתום

פ' נמוקות) בן יכבד אב כד"א כבר את אביך ואת אמך . ואוקמה בסיכלא . משתייא תכלא האי בחייו דאתחייב ביה . בחר דמית אי תימא הא פטור הוא לאו הכי דאע"ג דמית אתחייב ביקריה והיר דכתיב כבר את אביך דאי ההוא ברא אויל באורח תקלא ודאי מבוה לאבוי הוא ודאי עביר ליה קלנא ואי ההוא ברא אויל באורח מישור והקין עובדו ודאי דא אוקיר לאבוי אוקיר ליה בהאי עלמא גבי בני נשא אוקיר ליה בההוא עלמא גבי קב"ה . וקב"ה חיים עליה ואורח ליה בכורסא דיקריה ודאי וכו' עכ"ל . ויש לו לאדם לצוות את בניו להחזיק באותה מצוה ואם מקיימן נחשב יותר מן הקדיש והיא תקנה טובה גם למי שאין לו בנים אלא בנות :

כז דרכות תלמוד תורה • וכו' ה' סעיפים :

א אחר התפלה יקבע עת ללימוד תורה וצריך שאותו העת יהיה קבוע שלא יעבירו אף אם סבור להרויח הרבה . ואם צריך לעשות איזה דבר נחוץ מאוד ללימוד מקודם לכל הפחות פטוק אחד או הלכה אחת ויעשה מה שנחוץ לו ואח"כ יושלים חקו . ובקצת קהלות קדושות נתיסדו חברות קדושות ללימוד תורה ברבים מיד לאחר התפלה . ויש לכל יורא שמים להתחבר אליהם (חל"ס סימן קנ"ה) :

ב כל איש ישראל חייב ללמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין זקן גדול אפילו עני המחזיר על הפתחים חייב (ה) לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה . ומי שאינו יודע כלל ללמוד או שאי אפשר לו מחמת רוב המטרות יספיק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאילו לומד בעצמו כמו שדרשו רבותינו ז"ל בפסוק שמח וזולין בנאכך ויששכר באהלך וזולין ויששכר עשו שותפות וזולין עסק בסחורה והספיק ליששכר פרנסתו שיהיה לו פנאי לעסוק בתורה . לפיכך הקדים הפסוק וזולין ליששכר מפני שהורתו של יששכר ע"ז וזולין היתה . וכן מצינו במשנה (זכחים פ"א) שמעון אחי עזריה אומר וכו' ונקרא שמעון על שם אחיו עזריה לפי שעזריה עסק בפרקמטיא והיה מספיק צרכי שמעון אחיו שהיה עוסק בתורה והתנו ביניהם שהיה חלק לעזריה בשכר למדורו של שמעון ועכ"פ יתאמץ כל אדם ללמוד אפי' רק מעט בכל יום ובכל לילה :

ג מי שאינו יכול לעשות תורתו קבע . אלא שהוא קובע עתים בתורה (ז) יעסוק בעתים הללו שהוא קובע ללמוד (ז) ההלכות השכיחות הנצרכות לדעת לכל איש ישראל . וגם באגרות ומדרשים . וספרי מוסר אשר יסודתם בהררי קודש ממדרשו רז"ל שהם מועילים להתלש כח היצר הרע . ואשרי מי שיש לו חק קבוע ולא יעבור מללמוד בס' חק לישראל דבר יום ביומו . וכל המוסף מוסיפין לו טובה מן השמים (י"ד ס' נמ"ז) :

ד כשהוא לומד וצריך לצאת לחוץ אל יניח את הספר פתוח כי ע"ז זה משכח תלמודו (ש"ך י"ד סימן רע"ז) :

ה צריך ליותר בכל מה שהוא לומד להוציא בשפתיו (ז) ולהשמיע לאוזניו . שנאמר לא ימוש סהף הזה מפך והגית בו וגו' . ומי שמציא בשפתיו (ה) אע"פ שאינו מבין קיים מצוה ולמדו

מסגרת השלחן

שאינו חייב ליטא בעל עס דרי הקהילה חשוב כאורח אע"פ שחייב עדיין ליתן המס להגמון מנהגים ש"ך ביו"ד ס' שע"ז) :

כז (ה) לקבוע לו זמן • ואם מלאכתו נעשית על ידי אחרים וכן המתפרנס מהלדקה של קהל או יחידים חייב לעסוק בחזרה יומם ולילה ממש בכל עת • ואינו יורא ידי חובתו כלל בקביעת עתים • וגם המתפרנס ממעשה ידיו חייב לעסוק בחזרה בכל עת שאפשר לו ואפילו כשהולך בדרך כמו שכתוב וזלכתך בדרך (ח"ש הלכות תלמוד תורה פרק ג') • על כן חייב כל אדם לחקן זכיתו מקום וישים לו שם גמרא ומקרא או תהלים או שאר ספרי קודש ואפילו בלשון אשכנז אם אינו מבין בלשון הקודש וכאשר יפנה מעסקיו ומידי עבדו ממלאכתו יסור שמה לקרות (רבינו יונה בגמרת החשובה ח"י"א כלל י') : (ב) יעסוק • ומ"מ ללמוד גם גמרא (כן משמע מכוס דברי הדרישה וש"ך סימן רמ"ז וכן נראה מדברי הח"י"א) : (ג) ההלכות השכיחות הנצרכות • וגם מי שדעתו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבעל פה יש לו ללמוד ולחזר תחילה ההלכות הללו הדרגות למעשה כי יש לכן דין קדימה על שאר כל ההלכות שא"ל למעשה כל כך (ר"ש פ"ז וע"ש כל פרטי ד"ז ח"ת באריכות) ועיין בספרי תוספת חיים על תהלים מומזר ל"ז שהכלתי מספרים הקדומים גדול חיוב דבר זה . ועיין עוד כמה שכתבתי לעיל סימן ז' סוף סעיף ס' : (ד) ולהשמיע לחזניו • וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו מחקיים בידו אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח

קיצור שרן ערוך כז כח הלכות תלמוד תורה

למדתם ולכן כל ע"ה מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לס'ת וכל העוסק בתורה ואינו יכול להבין מחמת קוצר דעתו יזכה להבינה בעז"ב (ח"ש הלכות ח"ש):

כח הלכות ספר תורה ושאר ספרי קודש . ובו י"ג מעיפים :

א מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לו ס'ת שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת . וקבלו חז"ל פירושו לכתוב את כל התורה שיש בה השירה . ואפי' ידש ס'ת מאביו מצוה לכתוב משלו . שכן לו סופר לכתוב לו ס'ת או שקנאו והיה בו טעות והגיהו הרי זה כאילו כתבו ואסור למכור ס'ת אך בשעת דחק גדול יעשה שא"ת חכם (כ' ע"ר ונא"ח ס' ק"ג) :
ב וכן מצוה על כל איש לקנות שאר ספרי קודש שלומדים מתוכן כגון מקרא משנה וגמ' ופוסקים שילמוד מתוכן וגם ישאלין לאחרים . ומי שאין ידו משגת לקנות לו ס'ת וגם שאר ספרי לימוד . אזי הספרים שהן לצורך לימוד . הן קודמין . אמרו ר"ל וצדקתה עומדת לעד זה הכותב (וה"ס הקונס) ספרים ומשאילין לאחרים (יו"ד ס' ע"ד מהנז"ל ד' ג') :

ג חייב אדם לנהוג כבוד גדול בס'ת . ומצוה ליחד לו מקום * ולכבד את המקום ההוא ולהדרו ביותר ולא ירוק כנגד ס'ת . ולא יאחזו ס'ת בלא מטפחת . (ה) הרואה את הנושא ס'ת צריך לעמוד לפניו (ג) עד שיכניס את הס'ת למקומו או עד שאינו רואהו עוד ובבהכ"נ בשעה שמוציאין ומכניסין את הס'ת מצוה לכל מי שעוברת לפניו לזוותה עד מקומה . וכן המגביה והגולל ילכו ללוותה (יו"ד ס' רפ"ב ח"א ס' קמ"ט) :

ד אפילו שאר ספרי קודש אם מונחים על פסל (ג) אסור לישב על פסל וזאת אלא אם הספרים מונחים על איזה דבר שגבוה לכה"פ (ד) טפח ומכ"ש דאסור להניח ספרים ע"ג קרקע . לא יניח אדם ספר על ברכיו ושני אצילי ידיו עליו . בשעת הדחק מותר לישב (ה) ע"ג תיבה שיש בה שאר ספרי קודש אבל אם יש בה ס'ת אסור (ס' רפ"ב ונא"ח ס' קע"א) :

ה ספר תורה שבלה גנוזין אותו וכן שאר ספרים וכתבי קודש ותשמישי קדושה . ואסור לשורפן (ע' ש"ע ח"א ס' קל"ד) :

ו אין זורקין כתבי קודש ואפי' הלכות ואגדות ואסור להפוך אותן על פניהם ואם מצאו הפוכין צריך להניחן כראוי (יו"ד סימן רפ"ב) :

אין

לחם הפנים

מסגרת השלחן

* מה שכתב בס' חיי אדם דארה"ק המחובר ביהדות לכוהל אסור להניח בו ס'ת . כתבתי שם בהערתיו דאינו מוכרח והר"ף והרא"ש לא העתיקו כלל ח"ו קשיא ויורקא אי הכי מאי למיסורא וגם הרשב"ם לא הביא דין זה דס'ת בעי הנחה דוקא (ואולי לא גרסין כלל בגמרא) ולהרשב"א ג"כ יש לחלק ואבס"ל :

(ש"ע ור"ש) : (ה) חע"פ שאינו מנין . במה דברים אמורים בתורה שכתב אצל בתורה שבע"פ אם אינו מנין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל (ר"ש שם ונ"א ור"ש בלח"א ס' י')
ואע"פ י' לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין (ר"ש) ולעמיד לבוא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה צעוק"י ולא השיג

מקו"ר דעתו (זוהר ור"ש) :

כח (ה) הרואה . וז"ה השומע קול המשא ס'ת חע"פ שאינו רואה אותו חייב לעמוד (רמ"א ס' רפ"ב) : (ב) עד שיכניס . וז"ה כשהיה במקום אחר הראוי לה כגון בשעה שקורין בה ח"ו שביא ביד החן בשעה שמזכיר בשמות וכו"ל צו מקרי במקומה הראוי וז"ל לעמוד אפילו מי שהוא עם הספר ברשות אחת . וכן כשהלכים עם הס'ת ברשות אחרת כגון על הבימה שגבוה עשרה טפחים ורחב ד' טפחים א"ל לעמוד מפניה אם אינו עומד על הבימה כיון שביא ברשות אחרת (פרמ"ג בלח"א במ"א בס"י קמ"א וכמ"ס בחידושי רעק"א ביו"ד סימן רמ"ב ס"ח על דברי רמ"א שם) ועיין במה שכתבתי לקמן ס' קמ"ג ס"ז : (ג) אסור לישיב . ואם המקום דמוק מותר לישיב בשוה עם ספרים בשעת הדחק (חיי אדם כלל י"א) ועיין ש"ך סימן רפ"ב סעיף קטן ט' שביא בחמלה בשם הר"ר מנחם דבזמן בית המדרש והמקום לר' להלמידים מותר לישיב בשוה עם הספרים . וכן רבנו עכשיו . ובמקום שאפשר יש להחמיר (כסיוס ה"ז וס"ך שם) : (ד) טפח . ובש"ך שם כתב שיהא הספר נחון ע"ג גבי דבר אחר כל שהוא ומשמע אף בפחות מטפח די בשאר ספרים וכן דעת חיי אדם וע' בחיי אדם שם ד"מ ס'ת בדברים ח"א : (ה) ע"ג תיבה . שאינה נכפפת אצל אם הספרים מונחים בשק וגופו מכבד עליהם אסור (נקס"כ שם וז"ה בלח"א ס' קע"א) . וכשהוא בדרך ומפחד מפני הגנבים מותר (ש"ע וס"ך ביו"ד ס' רפ"ב) :

אין

קיצור שרתן ערוך כח דיני סת וספרי קודש

ז (ו) אין להשתין מים בפני ספרי. ולעת הצורך עכ"פ יהיו מונחים גבוהים י' ספחים (הי"א כלל ל')
ח אין לעשות ספות ומעילים לדבר שבקדושה (י) מדבר שנשתמש בו הדיוט ובדיעבד שכבר נעשו מזה. אבל מדבר שנשתמש בו לעובדים אפי' בדיעבד אסור (ל"א סי' קצ"ז ק"ג ק"ד) :
מ אסור להשתמש בספר להנאתו. כגון להעמידו להגן מפני ההמה או כדי שלא יראה תכור מה שהוא עושה. אבל אם השמש וזרחת על הספר שהוא לזכר בו מזה להגן בספר אחר כיון שאינו עושה להנאתו. וכן להניח ספר תחת ספר שהוא לזכר בו כדי להגביתו לצורך הלימוד יש להתיר אבל אין להניח ספר בתוך ספר אחר שלא יצטרך לחפש את"כ מקום לימודו. לא ישרטט איזה קונטרס (ח) על הספר לפי שאין קדושה בקונטרס עד שיכתבו בו. וכן לא יניח נידר וכדומה בספר למשגרת (מ"א סי' ק"ד פה"ס ניד"ס ס"י רפ"ג) :
י המאבד כתבי קודש עובר בלאו דלא תעשון כן לה' אלהיכם. וצריכין למהות בכורכי ספרים שמדבקין בתוך הלוחות כתבי קודש גם צריכין לזהר מאוד כשנוגשים ספרים קדושים ושינים לאומן עכ"פ לכרכם מחדש שינקו מהם את הלוחות הישנות להצניעם שלא יתנם האומן לספר חול (ל"א סי' ק"ד) :

יא אין לוקחין ספר תורה תפילין וטובות מן העכו"ם ביותר מכדי דמיהן * כדי שלא להרגיל לגנב ולגזול אבל בכדי דמיהם חייבים לקנות (אפילו במקום (ע) שצריכין נגיה) ואם העכו"ם מבקש הרבה צריך לעסוק ולדבר עמו בדברי ריצוי אולי ישוה עמו בכדי דמיו ואם עומד בדעתו או מניח בידו (מ"ו) ואין לבקש מן העכו"ם שיתנם בזול יותר מדאי פן יכעס וישליכם למקום אבוד (י"ד סי' רפ"ה) :
יב אם נפל ספר תורה מידו אפילו בנתיקו צריך להתענות. ונוהגים שנים הרואים מתענים (ע' נכ"י סימן מ"ד) (ל"א סימן מ"ד) :
יג אסור לכתוב (י) פסוק בלי שרטוט (ע' מג"א סימן ל"ב ס"ק ו') י"א דאסור לכתוב דברי חול בכתב אשורית שכותבין בו התורה (י"ד סימן רפ"ד) :

כח מדות שירגיל בהם האדם את עצמו. ובו כ"א סעיפים :

א האנשים חלוקין הם בדעותיהם (פ') בטבעיהם) יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד. ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל או שהוא כועס פעם אחת בהרבה שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר ויש שהוא שפל רוח ביותר. יש שהוא בעל תאוה לא תשבע נפשו מהלך בתאוה. ויש שהוא לב טהור מאוד ולא יתאוה אפילו לדברים מעטים שהנוף צריך להם. יש בעל נפש רחבה שלא תשבע נפשו מכל כמון שבעולם כענין שנאמר אוהב כסף לא ישבע כסף ויש מקצר נפשו ודי לו אפילו דבר מועט שלא יספיק לו ולא ירדוף להשיג די צרכו. יש שהוא מסנן עצמו ברעב וקובץ על ידו ומה שהוא אוכל משלו אוכלו בצער. ויש שהוא ספור כל סמונו וכן בכל המדות והדעות כגון מהולל ואונן כלי ושוש אבוד ורחמן דך לבב ואשיץ לבב וכיוצא בהן :

הדרך

מסגרת השרתן

רחם הפנים

(*) בשו"ע י"ד סי' רפ"א כתבו דוקא בהרבה יותר מכדי דמיהן אין דוקחין. אבל בסעף יותר מכדי דמיהם מחייבים לקנות. אמנם בס' קה"ס מה"ח סי' א' לשכת סק' כתבתי כי דעת הר"ף והרמב"ם והסמ"ג אינם כן. אלא דאפי' במעט יותר מכדי דמיהן אין לוקחין. ע"ש :

סי' קמ"ז כתב ד"ח דוקא אט חלה להשתמש בכן כמות שכן אבל אם שינה אורתן ועשה מקן לדבר שבקדושה כלי אחר מותר : (ח) על הספר. מותר להניח חומש ע"ג נביאים וכתובים אבל אין מניחים נביאים וכתובים ע"ג חומש (ט"ע) : (ט) שצריכין גמיה כגון שכתבו עכ"פ (ע' ניד"ד) וכתעס שחייבין לקנות הוא כדי שלא יחלזו בו העכו"ם (סס) : (י) פסוק. היינו ג' חביות מפסוק (ש"ע ניד"ד סימן רפ"ד. ומ"ש המג"א בל"ח הוא מחמת שלא ראה להכניס עלמנו עכשיו צמה שמביא שם כסמון קצת פלוגתא אם ג' חביות או ד' אבל דייגא ודאי מודע לפסק הש"ע והמחזיקים ניד"ד דאסור לכתוב ג' חביות מפסוק בלא שרטוט כמ"ש הפרמ"ג ור"ש בל"ח סס להדיא וכמו שסיים בס' המ"א בציננו לתוך דברי הרא"ש) וכל זה דוקא אם הוא כחב אשורית (ש"ע ניד"ד וע"ש ונפתחי תשובה עוד איזה קילות). ואין חילוק בין כתיבה לתקירה בעינינו לא בזכב (רמ"א) :

קיצור שרתן ערוך בט מדות טובות שצריך להרגיל בהם לח

ב הדרך הטוב והישר הוא שירגיל האדם את עצמו (ה) ללכת בדרך אמצעי (ג) לא יתאווה אלא לדברים שהגוף צריך להן וא"א להיות זולתן בענין שנאמר צדיק אוהל לשבוע נפשו . וכן לא יהא עמל בעסקיו אלא להשיג דבר שצריך לו להשיג שעה בענין שנאמר טוב מעט לצדיק ולא יקפוץ ידיו ביותר וגם לא יפזר ממנו אלא יתן צדקה כפי מדת ידו וסלוח כראוי למי שצריך ולא יהא מהולל ושוחק (ג) ולא עצב ואונן אלא שפח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות . וכן בשאר רוב המדות . כי שהולך בדרך האמצעי נקרא חכם (רמב"ם הלכות דעות פ"ה) : **ג** הנאותה היא מדה רעה מאוד ואסור לאדם לנהוג בה אפילו במעט אלא ירגיל א"ע להיות שפיל

מסגרת השרתן

(שמות) **כ"ז** (ה) ללכת בדרך אמצעי . ומגוון חנו ללכת בדרכים האלו הציגים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכה בדרךיו כן למדו בפירוש מהו זו (שהיא) מלוא עשה ממנו המלכות) מה הוא נקרא חנון אף אהב היה חנון מה הוא נקרא רחום אף אהב היה רחום מה הוא נקרא קדוש אף אהב היה קדוש ועל דרך זו קראו הנביאים לאל בכל חנון הכינויו ארך אפים ורב חסד לדיק ישר גבור המים וחזק וכיוצא בזה להודיע שכן דרכים טובים וישרים וחיים אדם להכניג עלמנו בזה ולהדמות חנון כפי כוחו . וכיד ירגיל עלמנו בדעות אלו עד שיקבעו יעשה וישנה וישג במעשים שצוה על פי הדעות האמנות ויחזור בהם תמיד עד שיכיו מעשיהם קלים עליו ולא יהיה בהם טורח עליו ויקבעו הדעות בנפשו (רמב"ם פרק א') מהלכות דעות) . והמשל בזה כשנראה אדם שיחבר נפשו מכל טובה לרוב הכילות נלווה לפאר ויכפל מעשה הפיזור תעמים רבות עד שתקיר מנפשו מדה הכילות ויהיה קרוב להגיע למדת הפיזור ולא נסלק הפעילות הפיזור ונלווה להתמיד על פעולות הנדיבות ויסקוד עליהם לא יתיר ולא יחסר . וכן כשנראה מפור נלווה לעשות פעולות הכילות ונשנותה הכל אין צריך כל כך כמו שצריך הכילות . נשנות פעולות הפיזור שיותר קל לשב מפוזר לנדיבות מלשבו מן כילות לנדיבות . וכן נכפ על בעל החלות פעולות העדר הכנה משכפל על נעדר ההרגשות פעולות החלוקה ונחייב על כך הלכב מסירת עלמנו לסכנות יותר משנחייב המוכר עלמנו לסכנות רבות הלכב ונרגיל בכל ביתרון טוב הלכב יותר משנרגיל מי שיש לו יתרון טוב לב בנבלה (שמונה פרקים לרמב"ם פ"ד) וצריך ידע כי היסודות של קיום המלכות כן על ידי מדות הטובות וכן בהפך כי בהיות מדות הרעות קבועות באלם נמנע הוא מלקיים התורה והמלכות וגם אם יקיימם יהיה שלא לשם שמים ובטורח גדול ועליו נאמר חס וחס באלך חזיר כי עוד עומאחו בו . וכאשר יתגבר על יצרו ויסיר מעליו מדותיו הרעות ע"י טורח ויקיים התורה והמלכות יקרא לדיק גמור (שערי הקדושה חלק א' שער ב' מר"ח וויטאל תלמיד האר"י ז"ל) : (ב) לא יתאווה . על ידי התבוננותו נמשך לאדם לב נשבר ומדכה שיהיה שוב בעיניו כל עיני העולם שופלים תחת האנן עבר ושחיד וכו' ולא יתאווה להסולא ישיה אליהם לב כלל כי יאמר ללבו הרי קודם זה כמה שנים לא עלתה על לבי כלל לחשוב ולהרהר בענין זה ואחר כמה שנים לא יהיה בדבר ולא יבוא כלל ולכן גס עשה יהיה דומה בעיניו כלליו קודם האנן זה ואחריו (ר"ש בציאור הגדה שחזיר טסק על מ"ש בסיודו) . כל מה שהאדם זוכה יצא אפילו שעה קלה אפילו בדברים המותרים לגמרי ומתכוין לאכפיל לס"א (פי' להכניע היל"ר) כגון שחפץ לאכול ומאחר שסודתו עד לאחר שעה או פחות ועובד בתורה בלוחה שעה וכן אם בולס פיו מלדבר דברים שלבו מתאווה מאוד לדברים מעיני העולם וכן בהכרחי מתשבתו אפילו כמעט יחזיר דלחכפיל ס"א לחתא אסתליק יקרא דקוב"ה וקדושתו נעילה הרבה ומקדושה זו נמשכת קדושה עליונה על האדם . למטה לסייעו סיוע רב ועלום לעבודתו יח' לבד מה שמקיים מלוא עשה של תורה והתקדשותו וגו' כשמקדש עלמנו בנאותו לו (ר"ש בלקוטי אמרים פרק כ"ז) : (ג) ולא עצב ואונן . כי בלמת אין רע יורד מלמעלה והכל טוב שאינו מושג לגדלו ורב טובו ח"י עיקר האמונה שבבחינה נברא האדם להאמין דלית אחר פניו מיני (מן השי"ת) ובאור פני חלק חיים ועל כן עז וחדות במקומו הואיל וכו' רק טוב כל היום ועל כן ראשית הכל שישמח האדם ויגל בכל עת ושעה ויחיה מתש בלמונתו ב' יתבדך המסיה ומטיב עמו בכל רגע ומי שנגב ומתאונן מראה בעלמנו שיש לו רע ויסורין וחסר לו איזה

קיצור שרחה ערוך כט מדות טובות שצריך להרגיל בהם

(ד) שפל רוח כמו שצונו תול' מאד מאד הוי שפל רוח. ואיך תרגיל את עצמך להיות עני ושפל רוח. כל דברך יהיו בנחת. ראשך כפוף. עיניך יביטו למטה ולבך למעלה. וכל אדם הוא חשוב בעיניך שהוא גדול ממך. אם הוא ותלמיד הכס יותר ממך הרי אתה מחוייב לכבדו וכן אם הוא עשיר ממך ג"כ אתה מחוייב לכבדו כדכצינו רבי היה מכבד עשירים ותחשוב בחייה כי השירה נתן לו עושר מסתמא ראויה היא לכך. ואם הוא קטן ממך בחכמה או בעושר תחשוב כי הוא יותר צדיק ממך. כי הוא אם עובר איזה עבירה נחשב בשוגג ואגוס ואתה אם עברת עבירה אתה מזיד אם כה תחשוב תמיד לא תוכל להתנאות וטוב לך (מ"א) ופסמ"ג סי' קנ"ו ע"פ חו"מ סי' ב' אגוס הכמנ"ן):

ד' וכן הכעס היא מדה רעה מאוד וראוי לאדם להתרחק ממנה מאוד וירגיל א"ע שלא יכעוס אפילו על דבר שראוי לכעוס. ואם צריך להטיל אימה על בניו ובני ביתו יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי ליסרם ותהא דעתו מיושבת בינו לבין עצמו. אמר ליה אליהו לרב יהודה אהיה דרב סמא חסידא לא תרתח ולא תחטי (לא תעשם שממך הכעס חסד בל לידו חסד) לא תחיי (לא תמכר ציון) ולא תחטי. עוד אמרו רז"ל כל הכועס (ה) כאילו עובר עכ"ם וכל

מסגרת השרחן

טובה והרי זה כפופ ח"ו ועל כן הרחיקו מדה העלבות מאוד חכמי האמת אבל הכאמין לא יתעם נמשו יסורין בעולם וכל עניי העולם כן ולאו שוין אללו בהשוואה אמיתומי שאין שוין לו מראה בעלמו שהוא מערב רב דלגרמייכו עבדין ואיכב את עלמו לאת מתחת יד ה' ולחיות כחיי רשעים בשביל להכבו את עלמו ועל כן הוא חפץ בחיי בשרים ובני ומצוי כי זה טוב לו ומוח לו שלא נכרה כי עיקר בריאת האדם בעו"ז לנסותו בנסיונות אלו ולדעת את אשר בלבוזו אם יפנה לבבו אחרי אלהים אחרים שהם תאוות הגוף המשתלשלים מס"ה ובהם הוא חפץ לו אם חפץ ורצו לחיות חיים אמיתיים המשתלשלים מאלהים חיים אף שאינו יכול ויחמין שבהמת הוא חי בהם וכל לרכיז וענימו משתלשלים בלמת בפרטי פרטיותיהן מה' ואם כן הכל טוב בהפליה רק שאינו מושג ובאמונה זו בלמת נעשה הכל טוב גם בגילוי (רז"ש בלגרת הקודש כי ייאל) וטעם הסמחה ביסורי הגוף לפי שהיא טובה גדולה ועלומה לנפש החוטאת למרקה בעו"ז ולהצילה מהמחירק בגיהנם וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל שאפילו יסורים של איוב ע"י שם אין להן ערך יסורי הנפש שעה אחת בגיהנם אללא לפי שעולם חסד יבנה וביסורין קלין בעו"ז יוכלו מדינים קשים של עו"ז כמשל הילוך והעמקת הכל בדרך טפה לפי הילוך גלגל השמש בריקע אלפים מילין וכ"י יותר ע"י כן לאין קץ הוא בנמשל בבחינת השתלשלות העולמות מרום המעלות עד עו"ז הגשמי (רז"ש בלקוטי אמרים סוף ח"ג בדפוס חדש) ועיין במה שכתב רז"ש בסידור בסוף כוונת המקור בענין הגלגולים בנשמות שזרפו בגלות לו בעניות אע"פ שהמה מובלבלים לגמרי ואינם מתפללים כלל זהו יותר טוב להם משחיו מתפללים בביטול במציאות וזה היה עיקר המכוון עכ"ל ע"ש. ואופני היותר בנשמות על הש"י שישליך את נפשו בכל עניי גופו להליכת הגורל אשר גור לו הבורא מהם ותבטח נפשו באלהים ית' וידע כי לא יגמר לו מהם אללא מה שקדם דעת הבורא שהוא הנכון לעיניו בעולם הזה ובעולם הבא ויותר טוב ללחמיתו ושההכנה הבורא לו בעולם הזה אין לשום בריה בהם עשה ולא ההכנה הבא ויותר טוב ללחמיתו ושההכנה הבורא לו בעולם הזה ומוחו וחליו ובריאתו כך אין בידם טרף מזון וסיפוקו ולבוזו ושאר עניי גופו (חובת הלבבות שער הבטחון פ"ד) וכשירגיש האדם שלא יועילנו ולא יזיקנו אחד מהנבראים אללא ברשות הבורא יתעלה ישוב לבו מיראתם ותקוהם ויבטח על הבורא לבדו (שם פ"ג) ועם בירור אמונתו כי ענינו מסור אל גזירת הבורא יתנבך ושבחירת הבורא לו היא הבחירה הטובה הוא חייב להתגלגל לסיבת חטאותיו ולבחור הטוב כנראה לו מן הענין והאלהים יעשה מה שקדמה לו גזירתו (שם פ"ד ע"ש): (ד) שפל רוח. ולא יאמר אדם בלבוז הואיל ואין בי עבירה ועין וחסד אתגאה על הכריות ואהגדל עליהם ביותר. אללא כך יאמר לא אעשה כן (פירוש. לא אתגאה) כדי שיתמלא ימי. וידע אדם שרוח נמוכה ורוח שפלה מוח לפני הקב"ה יותר מכל הכוחים שבחורב סי'. ולא נתן הקב"ה לאדם חכמה ובינה דעה והשכל אללא לקדם שמו הגדול (תנא דבי אליהו רבא פרק י"ח). ועיין בספרי לקוטי שופטים ריש חלק ו' שהבאתי מספרים הקדושים שהפיצו מאוד

קצור שלחן ערוך כמ מדות טובות שצריך להרגיל בהם רמ

וכל מיני ניהנם שולמין בו שנאמר הסר כעס מלכך והעבר רעה מבשרך ואין רעה אלא ניהנם שנאמר וגם רשע ליום רעה. בעיני כעס אין חייהם חיים לפיכך צו להתרחק מן הכעס עד שינהיג עצמו שלא ירגיש אפי' לדברים המכעיסים וזו היא דרך הטובה ודרך הצדיקים שהם עולבין. אינם עולבין שומעין הרפתם ואין משיבין עושין מאהבה ושמים ביסורים עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו :

ה לעולם ירצה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא או בדרת או בדברים שהוא צריך לחייגו ונפיו ואפי' במה שצריך לצרכי נופו לא ירבה דברים וכבר אמרו רז"ל כל המרבה דברים מביא הטא ואמרו לא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ואמר רבא מאי דכתיב מות וחיים ביד לשון דבעי חיים בלישניה דבעי מות בלישניה :

ז לא יהא אדם על שחוק והתלחול ולא עצב ואונן אלא שמה כך אמרו ז"ל שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה וכן לא יהא בעל נפש רחבה נבהל להן ולא עצב ובטל ממלאכה אלא בעל עין טובה ממעיט בעסק ועוסק בתורה ואותה המעט שהוא חלקו ישמה בו כך אמרו ז"ל הקנאה והתאו' (ו) והכבוד מוציאין את האדם מן העול' וצריך לאדם להרחק מהן (מכ"ס פ"ג): ז שמה יאמר האדם הואיל והקנאה והתאוה והכבוד כיוצא בהם דרך רעה הן שמוציאין את האדם מן העולם אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון עד שלא יאכל בשר ולא ישרה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבוש כלבוש נאה אלא ילבוש שק וכדומה. גם זה דרך רעה היא ואמרו הוא לילך בה. המהלך בדרך זו נק' חוטא שהרי כתיב בגיזר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש ואמרו ז"ל ומה אם גזיר שלא פירש את עצמו אלא מן היין צריך כפרה המונע את עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה לפיכך צו רז"ל שלא ימנע האדם את עצמו אלא מן הדברים שהתורה אסרה לנו ולא יאמר על עצמו בגדירות ובשבועות דברים המותרים כך אמרו ז"ל לא ריך מה שאסרה תורה אלא שאתה אומר עליך דברים המותרים ואמרו רז"ל למנף את עצמו בתענית יותר מן הראוי ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן אמר שהמע"ה אל תהי צדיק הרב' ואל התחכם יותר למה תשומם ואמר פלס מעגל וגלך וכל דרךך יכונן (מש פ"ג פ"ג): ח כבר כתבנו (בסיו' ב' פ"ג) מאמר יהודה בן תימא הוי עו כנמך כו' שלא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת הבורא יחברך שמו אבל מכל מקום לא יענה אותם דברי עוות שלא יקנה קנין בנפשו להיות עו פנים אפי' שלא במקום עבודתו ותיש' (א"ח סי' ה'): ט וכן אין להתקומץ בשביל איזה מצוה כגון להתפלל לפני התיבה או לעלות לתורה וכדומה כדמצינו בלחם הפנים אף שהוא מצוה לאוכלו שנינו הצנועים מושכים ידיהם והתגרנן חוטפין ואוכלין (סי' י"ג) :

י טבע האדם הוא להיות נמשך במעשיו אחר רעיו וחבריו ואנשי טקומו לפיכך צריך האדם להתחבר לצדיקים לישב אצל החכמים המיד כדי שילמוד ממעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שרא ילמוד ממעשיהם אמר שלמה המלך ע"ה הולך את חכמים יחכם ורוע סבילים ירוע. ואומר אשרי האיש וגו' ואם הוא דר בעיר שמנהיגה רעים ואנשיה הולכים בדרך ישרה ילך משם לדור בעיר שאנשיה צדיקים וגוהנים בדרך טובים :

יא מצות עשה להרבך בתלמידי חכמים כדי ללמוד ממעשיהם כענין שנאמר ובו תדבק. ובי אפשר לאדם להדבק בשכינה אלא כך פירשו רז"ל הדבק בת"ה. לפיכך צריך האדם להשתדל שישא בת תלמיד חכם וישא בתו לתלמיד חכם ולאכול ולשתות עם תלמיד חכמים ולעשות פרקמטיא בתלמיד חכם ולהתחבר אליהם בכל מיני חבור שנאמר ולרבקה בו וכן

מסגרת השלחן

זפנס ושנס הנאה : (ה) כחילו עונד עכ"ס. והטעם לפי שזשעת כעסו וכתלקה ממנו כחמונה כי אלו הים ממאמן שמאח' ה' יתחזאח לו לא הים כעסם כלל ואף שכן אדם שהוא בעל בחירה מקל' לא מכה לו מוץ ממנו ומתחייב דני' אדם ודני' שמים על רוע בחירתו לעפ"י על הניזוק כבר גזר מן השמים והרצ' שזחיס למקום (ח"ש בלגרת הקדוש סימן כ"ה וכן כתב בחובות הלגות וספר הדינים) וע' בזהר הקדוש פ' תלוי שהפליג מאוד זפנס ושנס הכעס : אל תכלה בחוץ לבעוס. ותלן כעסך לילך אחת ועטור בחוץ שלא חדער כלל בשעת הכעס (ספר הדינים סימן פ"ג). אם יש שום נדמד עזבות אין להכסר ולעייין בשום ענין ולא לחשוב לתרץ שום הרכור ולא להוסיף אפי'. וידוע לכל כי בעזבות אין כסל' מיושב. מה שאין כן כשדעתו של אדם מיושבת עליו וכן נמי א"תא בשם הראשון (ספר זכרון זאת) : (ו) והכבוד :

קיצור שרתן ערוך כמ מדות טובות שצריך להרגיל בהם

וכן צו ר"ל ואמרו והיו מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם :
יב מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר ואהבת לרעך כסך
 (י) לפיכך צריך לספר בשבתו ולחוס עד סמוכו כמ שהיה הם על ששן של יצח
 בכבוד עצמו (ח) והתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעולם הבא :
יג (ט) כל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה שנאמר לא השנא את אחיך בלבבך
 (ע"ל סי' קצ"ט פ"ט) . ואם חטא איש כנגדו לא יתענו וישתוק כמו שנאמר ורשעים ולא דבר
 אבשלום את אמנו מאומה למרע ועד טוב כי שנה אבשלום את אמנו אלא מצוה עליו להודיעו
 ולומר לו למה עשית לי כך וכך למה חטאת לי בדבר זה שנאמר הוכח תוכיח את עמיחך .
 אם חזר ובקש ממנו למחול לו צריך למחול לו ולא יהא אכזרי שנאמר ויהפך אברהם אל
 האלהים (רמ"ט פ"ו) . באבות דר"ג (סוף פ' ט"ו) ושנאת הבריות כיצד מלמד שלא יכוין אדם
 לומר אהוב את החכמים ושנא את התלמידים אהוב את התלמידים ושנא את עמי הארץ אלא
 אהוב את כולם ושנא את האפיקורסים והמסיתים והמריצים וכן רוד אמר משנאך ה' אשנא
 ובהקוסטיך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי הלא הוא אומר ואהבת לרעך
 כמך אני ה' מה מעם כי אני בראתי ואם עושה מעשה עמך אתה אוהבו ואם לאו אי אתה אוהבו :
יד אסור לאדם לבקש דין מן השמים על חברו שעשה לו רעה ודוקא בראיתו דיה דיינא בארעא
 וכל הצועק על חברו הוא נענש תחלה . וי"א דאפילו לית ליה דיינא בארעא אסור לצעוק
 עליו אמ"ב הודיעו תהלה (ח"א סי' תכ"ב) :

טז הרוואה את חברו שהטא או שהלך בדרך לא טוב מצוה להחזירו לטוב ולוודיעו שהוא
 חוטא במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיחך והמכוח את חברו בין בדברים
 שבינו לבינו בין בדברים שבינו לבין המקום צריך להוכיחו בינו לבין עצמו וידבר לו בנחת
 ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו להביאו אל הי עולם הבא . וכל שאפשר
 בידו למחות ואינו מוחה הוא נהפס בעון זה כיון שהיה אפסו לו למחות (רמ"ט פ"ו) :
טז במה דברים אמורים כשהוא מרמה שיטע לו (י) אבל אם יודע בו שלא יטע לו אסור
 להוכיחו

מסגרת השרתן

על המחזיר את הגדול גדולה בורחת ממנו וכל הבורח מן הגדול גדולה מחזרת אחריו (עירובין
 י"ג) כל הדומה את השערה שעה דומה וכל הגדולה מפני השערה שעה נדחת מפניו (ברכות
 י"ט ס"ד) : אל תשמה לבך חס יבדוק כי לפי הכבוד והנאה (מן הכבוד) שיש לו לאדם בעולם
 זה על מעשיו מוכיחו ומוכיחו בעולם הבא (ספר חסידים סימן פ"ד) : (י) לפיכך מריץ ולריך
 לעשות לו טובה כמו לעמלו (פרמ"ג סימן קצ"ו ממעשיות הרמב"ם) אבל למוע מעמלו הטובה
 ונעשותה לחבירו ע"י דרשו הכמים חייך קודמין לחיי חבירך (מכרס"א בחידושי אגדות בשנת ד'
 ל"א ופרמ"ג ס"ט ע"ט) ועיין לקמן סי' ל"א ס"ד : (ח) והמתכבד בקלון חבירו אע"פ שאין חבירו
 שם ולא הגיע לו נזק אלא ערך מעשיו הטובים וחמתו נגד מעשה וחמתו חבירו כדי שיראה
 מחוכו שהוא מכובד וחבירו בזוי אין לו חלק לעולם הבא (רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ופ"ד וקולר
 ספר חרדים ועיין בשע"ק סוף ח"ב) וברמב"ם ספ"ג מהלכות תשובה משמע שמה שאין לו חלק
 לעולם הבא הוא דוקא אם רגל בזה . ואם עשה תשובה בודאי הוא מצוי עו"כ שאין לך דבר
 שטומד בפני התשובה (רמב"ם ס"ט) : (ט) כל השונא . ואם ראהו לבדו (דאי איכא סכדי
 דעביד איסורא כולי' עלמא נמי מסתא סנו ליה (פסחים ד' ק"ג) שער עזירה והתרה בו ולא חזר
 ג"י מזה לשאלתו עד שיטעם תשובה וישוב מתייערו (ש"ע בחו"מ סי' ער"ב ור"ט שם הלכות
 פריקה וטעניה ומ"א בחו"מ סימן קצ"ו) וכן אם חטא כנגדו וליערו לער הגוף ח"ל להסיר השנאה
 מלבו ולמחול לו עד שיבקש ממנו מחילה אבל אם חטא כנגדו בדבר שבממונו אסור לגמלו (ר"ט
 בחו"מ שם ע"ט ובמ"א ומה"א ופרמ"ג בחו"מ סי' קצ"ו וביו"ד ס"י רמ"ג וברמב"ם סוף הלכות
 ת"ת) ועיין במה שכתב ר"ש בלקוטי אמרי פרק ל' ל"ב : (י) אבל אם יודע . וכן הדיון בכל דבר
 איסור שא"ל מפורש בתורה אלא בחכמים למדוכו ממדרגה הפסוקים או שהוא הלכה למשה מסיני
 או שכן בטמא אסרו דבר אחד ואדם אחד עובר על דבריון כשגגה שאינו יודע האיסור ואף אם
 יודע לו האיסור לא יקבל ממנו אין ממחין בידו דמוטב שיכיר שגגה ולא יהי' מויד (רמ"א ומ"א
 יר"ט) אבל דבר שאיסורו מפורש בתורה אע"פ שידוע לנו שהחוטא הוא לא יקבל ממנו אע"פ

קיצור שנתן ערוך כט ל מדות טובות שצריך להרגיל בהם מ

להוכיחו דא"ר אילעא משום ר'א ב"ר שמעון כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כד מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע ר' אבא אומר הוכה שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך הוכה לחכם ויאהבך (יבמות דף ס"ה ע"ב) (ל"ח ס' מ"ה) :

י' אסור לאדם לבייש את חברו בין בדיבור בין במעשה וכל שכן ברבים . ואמרו ר"ל המלכין בני חברו ברבים (י"א) אין לו חלק לעו"ה עוד אמרו ר"ל נות לאדם להפיל את עצמו לבכשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים שנאמר היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ולא אמרה לו בפי' אלא ברטו אם יודה ויודה ואם לאו לא תפרסמו . לפיכך צריך האדם להזהר מיד שלא לבייש את חברו ברבים בין קטן בין גדול ולא יקרא אותו בשם שהוא בוש ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו ואם הוא כנגדו והוא צריך להוכיחו לא יבלישנו שנאמר ולא תשא עליו חטא . במה דברים אמורים בדברים שבין אדם לחברו אבל בדברי שמים אם לא חזר כשהוכיחו בסתר מכלימין אותו ברבים ומפרסים חטאו ומחריפים אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו עד שיהווהו למושב כמו שעשו כל הנביאים בישראל ואין בו משום אונאת דברים שנאמר לא תנוגו איש את עמיתו . ופירשו ר"ל עמיתו עם שאתך בתורה ובמצות הוהירה התורה על אונאתו ולא על העובר עליהן ולא חזר בו לאחר שהוכיחוהו בסתר ובלשון רכה (רמב"ם ס"ו ח"ג בחומ' הלכות אונאה) :

י"ח מי שחטא חברו כנגדו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו כלום ומחל לו בלבד ולא שטמו ולא הוכיחו הרי זה מרת חסידות . לא הקפידה התורה אלא על המשטמה :

י"ח חייב אדם להזהר ברתומים ואלמנות שלא ידבר אליהם אלא רכות וינהג בהן כמנהג כבוד ולא יכאיבם אפילו בדברים מפני שנפשן שפלה מאוד ורוחן נמוכה אף ע"פ שכן בעליסטמן אפילו אלמנותו של מלך ויתומין מוזהרים אנו עליהן שנא' כל אלמנה ויתום לא תענון בירת כרת להם מי שאמר והיה העולם שכל זמן שהם צועקין מחמת החמס שנעשה להם הם נענים שנאמר כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו . במה דברים אמורים שעניה אותן לצורך עצמו אבל עינה אותם הרב כדי ללמדן תורה או אומנות או להוליכין בדרך ישרה הרי זה מותר . ומ"מ ישגיח לנהלם בנחת וברחמים גדולים שנאמר כי ה' יריב ריבם אדני יתום מאב ואחד יתום מאם ועד איסתי נקראים יתומים לענין זה עד שיהיו יכולים לעשות כל צרכיהם בעצמם כשאר כל הגדולים (רמב"ם ס"ו) :

כ' צריך האדם לזהר שלא לעשות איזה דבר שיכולין לחשוד אותו שעשה דבר עבירה (ואפ"י שאינו עשה) כדמצינו שהכהן התורם את הלשכה לא היה נכנס בבגד העשוי בענין שיכולין להטות בו איזה דבר לפי שצריך האדם (יג) לצאת ידי הבריות כדרך שראו צריך לצאת ידי המקום ב"ה שנאמר והייתם נקיים בה' ומישראל ואומר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם (שק"ל ס"ג מ"ג) :

כ"א מרת חסידות שלא לקבל מתנה אלא לבטוח בה' שיתן לו די מחסורו שנאמר ושונא סתנות ויחיה (זו"ל ס' רמ"ט) :

ל איסור רבילות . רשון הרע . נקימה ונמירה . ובו מ' סעיפים :

א' כתיב לא תלך רביל בעמך . איזהו רביל זה שמוען דברים ותולך מזה לזה ואומר כך אמר פלוני כך וכך שמעתי על פלוני אף ע"פ שהוא אמת וגם אין בו ננות הרי זה עובר בלאו יהא עון גדול וגורם להרוג נפשות בישראל לכך נסמך לו לא תעמוד על דם רעך . צא ולמד

מסגרת השירה

רץ למחות בידו (ע' הטעם בדרכי משה ור"ס סימן תר"ח) ומ"מ לא יוכיחו ברבים אלא פעם אחת אבל לא ירכה בתוכחות ברבים מאחר שברור לו שלא יקבל ממנו ועל זה אמרו כשם שמלח לומר דבר הנשמע כך מלח שלא לומר דבר שאינו נשמע אבל חייב להוכיחו ביחוד אפילו מאח פעמים (רמ"א ור"ס) עד שיצוץ בו החוטא ובעצירה שנסתר יוכיחו . בסתר ובעצירה שנגלי יוכיחו מיד שלא יתהלל שמים . ומי שהוכיח את חבירו ומק' בו חבירו החוטא לא יוכיחו עוד על עבירה שנאמר אל תוכח לץ וגו' (מ"א ור"ס) . ויש לומר שכל דל זה דוקא לשאת את אחיו שלבגס בו אבל אם היה איש אחר שאם יוכיחו יפגלו וינקום ממנו חזר להוכיחו (מ"א בשם ס"ח) ועיין עוד בב"ע ר"ס סימן קצ"ז (בהש"מ שגדפס מחדש) כמה חילוקי דמים בה : (י"א) אין לו חלק לעו"ה : (יב) לא את ידי הבריות . ע' ברמב"ם סוף פרק כ' מהלכות תשובה משמע דדוקא אם רגיל בכך או לא :

קיצור שיח ערוך ל איסור רכילות ולשון הרע

ולמד מה אידע לדואג האדומי שאמר לשאול כי אחימלך נתן לדוד צידה ודבר. אע"פ שהדבר היה אמת וגם לא הוי גנות לאחימלך. שהרי לא עשה בזה שום מעשה רע וגם אם שאול בעצמו היה שואל לאחימלך היה אומר לו מה שעשה כי לא נתכוין לחטוא בזה נגד שאול. עכ"ז גרם הרכילות של דואג שנהרגו כמה כהנים (רמב"ם וכסף משנה פ"א):

ב יש עון גדול מזה עד מאוד והוא בכלל לאו זה והוא לה"ד. והוא המספר בגנות חברו אף ע"פ שאומר אמת. אבל האומר שקר נקרא מציא שם רע על חברו אבל (ה) בעל לשון הרע זה שיושב ואומר כך וכך עשה פלוני כך וכך היו אבותיו. כך וכך שמעתי עליך ואומר דברים של גנאי ע"ז אמר הכתוב יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מרברת גדולות (נ) והמקבל לשון הרע הוא גרוע יותר מן האומר ולא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע בלבד (רמב"ם פ"א):

ג עד היכן לשון הרע. שאל אחד לחברו אנה אמצא את ואמר לו היכן נמצא אש בבית פלוני שיש לו הרבה בשר ודגים ומבשלים שם תמיד (ערוך ל' פ"ו ע"כ הנס"מ מ"א ומח"ס סי' קנ"א): ויש דברים שהם אבק לשון הרע. כיצד. אמר שחקו מפלוני איני רוצה להודיע מה אידע ומה היה וכיוצא בדברים אלו. וכן המספר במובת חברו בפני שונאיו ואינו רוצה להודיע מה אידע שזה גורם להם שיספרו בגנותו ועל זה הענין אמר שלמה מברך רעהו בקול גדול לשון הרע קללה תחשב לו שמתוך טובתו בא ליריעתו. וכן המספר לשון הרע דרך שחקו ודרך קלות ראש כמי שאינו מדבר בשנאה הוא ששלמה אמר בתכמתו במתלהלה היורה יזיקים חצים ומות ואומר הלא משחק אני וכן המספר לשון הרע ברמאות שעושה כאילו מספר רק לפי תוכנו ואינו יודע שזהו לשון הרע ובשגוערין אותו ואמר איני יודע שזהו לשון הרע או שאלו מעשיו של פלוני (רמב"ם שם):

אחד

בסגרת השלחן

(ויארא) **ל** (ה) בעל לשון הרע. פ"י שמורגל חמיד לספר לשון הרע ההוא יקרא בעל לשון הרע וזה שכתב שיושב ואומר כך וכך עשה פלוני כלומר שהוא קבוע ומורגל לדבר דברים אלו (כסף משנה). בעלי לשון הרע אין להן חלק לעו"כ אלא נכרתין ואובדין וידידין על גזל רשעים ומחללים יעולם ולעולמי עולמים (רמב"ם הלכות תשובה פ"ג) אח"כ עשו תשובה (שם הלכה י"ד) כדלעיל סי' כ"ט סעיף קטן ח': איסור זה של לשון הרע ורכילות הוא בין אם הוא מספר עליו בפיו ממש או שהוא כותב עליו דבר זה במכתבו. וגם אין צו חילוק בין אם הוא מספר עליו בפירוש ובין אם הוא מספר הרכילות ולשון הרע עליו בדרך רמז. ואפילו אין מדבר או כותב עליו רק שמראה לאחרים מכתביו שכתב פלוני אליו שיתכר מכותלי מכתביו שאינו חכם או למדן וכדומה מענייני גנות בכל גווני הוא בכלל איסור לשון הרע (ספר חפץ חיים. והוכיח כל זה מגמרא דסנהדרין דף ל' (ועיין בחו"מ סימן י"ט דפסקין רבי אלעזר דלית ל' דרבי יוחנן כמבואר בגמרא) ומרש"י בחומש פרשת קדושים וממה שהתרעם דוד על יואב בן נרתי שהראה לסנהדרין המכתב ששלח לו). איסור סיפור רכילות ולשון הרע הוא אפילו אם אין מבאר בעת הסיפור את האיש שהוא מדבר עליו. רק הוא מספר סתם. ומתוך ענין הסיפור נשמע להשומע על איזה איש כיוון המספר הוא גם כן אסור (ספר חפץ חיים והוכיח זה מירושלמי פרק א' דפאה מעובדה דבר חובץ): (ב) והמקבל לשון הרע. אסור לקבל לשון הרע דהיינו שאסור להאמין על חבירו (גמרא ורש"י בפסחים ד' קי"ח) ולאחרתו מפסוק לא תשא שמע שוא (שם והגהת מיימוני בשם סמ"ג) והמקבל לשון הרע ומראה בפניו שהוא מודע למספרו ומאמין לדברים בפני בני אדם הוי הוא עובר לרעה כי בראות המגיד פני השומע והם זועפים יחדל לדבריו אבל אם יראה כי השומע ישמע לא יחזק משקרו. לזה הזהירו הכתוב לא תשא שמע שוא ולא נאמין בלבנו סיפור לשון הרע להחזיק במהשגחתו כי הדברים ההם אמת להבנות את מי שגאמר עליו ח"ו (ראשית חכמה שער הקדושה פ"ג). ואמרו חז"ל על ענין הרכילות שאע"פ שאסור לקבלו לשמוע את חבירו בגלגל אבל אל יבי צו לדבר אף ישמור את נפשו ויחוש לדברים ויראה מגדליה בן אחיקם שמפני שלא חש לקבל לשון הרע כלל על ישמעאל בן נתני הכהן (ראשית חכמה ורש"י בפסחים מגמרא מה ד' ס"א) דיש לחוש ללשון הרע לענין זה שיחבר שלא יבוא לו הפסד (חוספה שם). ואם רואה דברים יכריע רשאי להאמין ולקבל (כס"מ מ"א ומח"ס ב"ח סימן קנ"ו) ויש להרחיק גם מה

קיצור שדחן ערוך ל אי סור רכילות ולשון הרע

מא

ה' אחד המספר לשון הרע בפני חברו או שלא בפניו. והמספר דברים שיורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חברו בגופו או בממונו ואפי' להצר לו או להפחיתו הרי זה לשון הרע. ואם כבר נאסרו הדברים (ג) בפני שלשה מסתמא כבר נתפרסם הדבר. ואם סיפר הדבר א' מן השלשה פעם אחרת אין בו משום לשון הרע והוא שלא יתכוון להעביר הקול ולגלותו יותר. מה תקנתו של אדם שי' יבא לידו לשון הרע אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו (ומל' ונמלחם):

ן אמר רבי ירמיה בר אבא ארבעה כיהות אין מקבלות פני שכניה. בת לצים. וכת חנפים. וכת שקרים. וכת מספרי לשון הרע. בת לצים דכתיב משך ידו את לוצצים (פסל' משך ידו הקנ' מכיוס חל לנזים). בת חנפים דכתיב כי לא לפניו חנף יבא. בת שקרים דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. בת מספרי לשון הרע דכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע (ופרש' לא יגור עמך רע ונבי מספרי לשון הרע כתיב דכתיב בההוא פרשתא כי אין בפייה נכונה וגו') צדיק אתה ה' לא יגור במגורך רע (סופס סוף פק' ז'). ואמרו רז"ל כל ליצנותא אסורא בר מליצנותא דע"א דשריא (סנהדרין דף ס"ג ע"ב):

ן הנוקם מחבירו ועבר בלא תעשה שנאמר לא תקום. וכיצד הוא הנקימה. אמר לחברו השאלני קרדומך אמר לו איני משאליך. למחר היה חברו צריך לשאל ממנו אמר לו חברו השאלני קרדומך אמר לו איני משאליך כמו שאתה לא השאלתני כאשר שאלתי ממך (ד) הרי זה נוקם ועובר בלאו אלא כשיבא לו לשאול יתן לו בלב שלם ולא יגמול לו כאשר גמולו אלא ראו לו לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם שאצל המבינים הכל דברי

מסגרת השלחן

(ר"ח) אך ישמור את נפשו ויוחש לדברים כמו שנתבאר: ועלם שלא לקבל לשון הרע הוא כשנא אחד אללו וסיפר לו אך שפלוני עשה לו וסיפר עליו כך וכך יש לו לחשוב בדעתו אולי הדבר שקר מעיקרו. או הוסיף בו משום שקר ועל ידי זה נשתנה הדבר בכולו. או אפילו אם המספר לא הוסיף בזה הענין כלל. אולי לא סיפר כל הענין כמות שהוא וגרע בו איזה חיבות. או אמר בניגון אחר. ועל ידי זה נשתנה הדבר לגמרי. או לחשוב איזה דבר זכות אחר על האיש שבגגה היה הענין וכיוצא בזה. וכ"ש אם סיפרו לו על אדם חשוב שיזכר מלקבל עליו לשון הרע ח"ו. וגדול זכות זה מנבואר בתנא דבי אליהו זוטא פרק ז' (ספר שמירת הלשון): אל תשב בחבורת האומרים גנאי מחביריהם ובעלי לשון הרע. כי כל הדברים עולים ובספר נכתבים. וכל העומדים שם נכתבין חבורת לשון הרע (זוואות רבי אליעזר הגדול זל"ה). כתיב בצלתי כסיל אל הדבר פן יבא נשכך מליך. ולכן חזר ממסיבה שיש בה אפילו מנאם אנשים ויש בהם כסיל אחד וא"ל אחד. וכ"ש האיש החכם בעיניו והוא כסיל האמת. ושם בשתיקה וא' חזר ממסיבה ההוא בשום דבר. וזכר ממסיבה כזו או עכ"פ אחוז בשתיקה ויחול (ספר ראש הגבעה). ועיין בספרי חוספת חיים על תהלים בפתיחה דלגס ובמזמור י"ב ל"ד ר"ב כמה דברים נחוצים מחיסור לשון הרע וגדול מעלת המתרחק מזה. חוכה בעולם הזה ובעולם הבא. ובספר חפץ חיים ציאר בחריבות מאוד כל פירי דיני איסור רכילות ולשון הרע עיין שם: גם יראה להוכיח לבני ביתו ולתוך בניו ובנותיו הקטנים בשמירת הלשון בכל מה דלפטר (וכן כתב בספר חפץ חיים). גם אם שומע מליצא אדם מדבר לשון הרע יפרישו מזה בלשון רכה בכל היכולת. ויודיעו גדול האיסור כלעיל. וכמו שכתבתי בספרי חוספת חיים שם מספרים הקדושים עיין שם: (ג) בפני שלש. וגם להאומר אין בו חשום לשון הרע דכיון כאלו לומרם בפני בעלי שאלין בו משום לשון הרע. ודוקא בלשון שנתבאר בסעיף ג' שאמר שיש אדם בבית פלוגי שיש לומר שלא אמר משום לשון הרע אבל אם הוא אומר דברי קטעור על חבירו אפילו היה בפניו יש בו משום לשון הרע (חוספת ב"ד ד' ל"ט ומהרש"ה שם וחוספת ערכין ד' ט"ו ע"ב ומ"א ור"ש סימן קצ"ו) וז"ה כשאמר דבר שיכול לגרום לו חק או לער (ש"ע ר"ש שם. ועיין שם עוד מעניני איסור לשון הרע). האומר דבר לחבירו הוא בכל יאמר עד שיאמר לו לך אמור (וימא דף ד') ואם האומר מזכיר שלא לומר אפילו האומר בפני רבים יש בו משום לשון הרע (כסף משנה ומ"א סימן קצ"ו): (ד) הרי זה נוקם. משמי מלאת אלו שידע האדם יתן אל לבו כי כל אשר יקראו מטוב עד רע הוא סיבה שחצות עליו מן השם יתברך. אבל מיד האדם מיד איש לאו לא יח' דבר בלתי ראוט בדרך הא.

קיצור שיהן ערוך ל לא איסור רביכות ולשון הרע

דברי הבל והבאי ואינו כדאי לנקום עליהם. וכן אמר רוד המלך עליו השלום אם גמלתי שולמי רע ואחלצה וגו' (איסור קללה כתבנו בסימן ו' סעיף ג') (רמב"ם סט) :

ח אם תרצה להנקם מאוייבך תוסיף מעלות טובות ותתן בדרכי ישרים ובוה ממילא תנקם משונאך כי הוא יצטער על מדותיך ויהאבל בשמעו שמעך הטוב. אבל אם תעשה מעשים מביערים או יטמא שונאך על קלונך ותרפהך והנה הוא מתנקם בך :

ט כל הנזמר לאחר מ ישראל עובר בלא תעשה שנאמר ולא תזמר את בני עמך. כיצד היא הנמירה. ראובן שאמר לשמעון השאילני דבר פלוני ולא רצה שמעון לימים בא שמעון לשאול איזה חפץ מראובן ואמר לו ראובן הא לך הריני משאילך ואיני כמותך לא אשלים לך במעשיך. העושה כזה עובר בלא תזמר ולא יסחה הרבה מלבו ולא יוכרנו כלל. וזה היא הדיעה הנכונה שאפשר שהתקיים בה ישוב הארץ ומשאם ומתנם של בני אדם זה עכ"ז (רמב"ם סט) :

לא שכל בוונת האדם יהיו לשם שמים. ובו ד' סעיפים :

א אמרו רבותינו ז"ל איזהו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה בכל דרכך דעהו פ"י שאפילו בדרכך שאתה עושה לצורך גופך דע את ה' ועשה את הדברים לשם יתברך כגון האכילה והשתיה וההליכה והשיבה והקומה והתשמיש והשתיה כל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם לעבודתו :

ב אכילה ושתיה כיצד. אין צ"ל שלא יאכל וישתה דברים האכזריים ח"ו אלא גם בדברים המתירים והיה צ"ל ורעב אם אכל ושתה להנאתו אינו משובח אלא יתבונן באכילתו ושתיתו שיהיה לו בה לעבודת הבורא לפיכך לא יאכל כל שהחך מתאוה לו ככלב והמור אלא יאכל דברים המועילים וטובים לבריאת הגוף ויש אנשי מעשה שקודם אכילה אומר הנני רוצה לאכול ולשתות כדי שאהא בריא וחזק לעבודת הבורא יתברך שמו :

ג השיבה והקומה וההליכה כיצד. אין צורך לומר שלא יושב במושב לצים ושלא לעמוד בדרך חמאים ושלא לילך בעצת רשעים אלא אפילו לישב בסוד ישרים ולעמוד במקום צדיקים ולילך בעצת חסידים אם עשה להנאת עצמו להשלים הפצו ותאוותו אין זה משובח אלא יעשה לשם שמים. ומכל מקום גם אם אין לו דבון לשם שמים דוקא. אל ימנע את עצמו מדברים אלו כי מתוך שלא לשמה יבא לשמה :

ד שיבה כיצד. אין צ"ל בזמן שיכול לעסוק בתורה ובמצות אם מתגרה בשנה לעננ את עצמו שאינו ראו לעשות כן אלא אפ"י בזמן שהוא יגע וצריך לישן כדי לנוח מניעתו אם עשה להנאת גופו אינו משובח אלא יתבונן לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך בריאת גופו ושלא תטרף דעהו בתורה מחמת מניעת השינה :

ה תשמיש כיצד. אין צ"ל שלא יעבור עבירה ח"ו אלא אפילו בעונה האמורה בתורה אם עשה להנאת גופו או להשלים תאוותו הרי זה מנוגה ואפ"י אם נתבונן כדי שיהיו לו בנים שיממשו אותו וימלאו מקומו אינו משובח אלא יתבונן שיהיו לו בנים לעבודת בוראו או שיתבונן להרבות

מסגרת השלח

על כן כשיעברו לו ויחזיקו אדם ידע בנפשו כי עומתיו גרמו. והשם יתברך גזר עליו כך. ולא יסית מחשבותיו לנקום ממנו. כי הוא אינו סובח דעתו. כי העון הוא המסבב. וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום הכינו לו ויקלל כי ה' אמר לו. תלך הענין בחטאו ולא בשמיעו בן נרה. ועוד נמלא במלוא חטאת רב להשכיח ריב ולהעביר המעטמות מלפני בני אדם. וזהו שגם צין האנשים יעשה השם יתברך שלום להם (ספר החינוך סימן רמ"א רמ"ב). ועיין עוד מזה בספרי צוספת חיים ממור ק"כ. ובחזקת הלכות שער הכטומן פרק ד' כתב חזק לשון אב"י עיני לוינו גזקכי דעהו יבטח בעינינו על הצורא יתעלה. ויסגול תרפנו. ולא יגמול להם כפעלים אך יגמול חסד. ויעשה להם כל מה שיוכל לעשותו מן הכבוד. ויחזר בלבו כחטאתו ומקן ביד הצורא יתעלה. והם יהיו סובח להזיקו יתשוב עליהם טוב. ויתחזק אה עצמו ומעשיו ברוח הקדמותו אלל חזקו. ויתחזק אלל האללים ויבקש מלפניו לכפר על עוונותיו. ולא יסובו חזקו להכחיתו כמו שאמר הכתוב בלכות ה' דרכי אלהים גס חזקו יתעלה אתו עכ"ל. ועיין בספרי דרכי חיים בלקוטים בנסוף חלק ראשון שהנחתי מכל הש"ס והרבה כפריה הקדושים לחזק כל דברים אלו בנבואה בעזרת השם יתברך :

קיצור שולחן ערוך לא לב לבון בכר מעשיו דשם שמים מב

להברות את נפשו ולקיים מצות עונה כאדם הפורע את חובו :
ז השיטה כיצד. אין צריך לומר לספר לשון הרע או רכילות (ב) וליצנות ונבלות מה ח"ו אלא
אפילו לספר בדברי חכמים צריך שתהא כוונתו לעבודת הבורא או לדבר המביא לעבודתו :
ו כן כשהוא עוסק במשא ומתן או במלאכה להשתכר מה לא יהא בלבו לקבון ממון בלבד
אלא יעשה כדו שיהא לו לפרנס בני ביתו ולתת צדקה ולגדל בניו לתלמוד תורה. כללו
של דבר הייב אדם לשום עינו ולבו על דרכיו ולשקל כל מעשיו במאזני שכלו וכשרואה דבר
שיבא לידי עבודה הבורא יתעלה יעשהו ואם לאו לא יעשהו. ובי שנוהג בן נמצא עובר את
בוראו כל ימיו אפילו בשעת שבתו וקוצו והילוכו ובשעת משאו ומתנו ואפי' באכילתו ושהייתו
ואפילו בתשמישו ובכל צרכיו ועל ענין זה צו ד"ל ואמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים ובדרך
זה וקף רבינו הקדוש אצבעותיו למעלה בשעת מיתתו ואמר גלוי וידוע לפניך שלא נתירח
מהם אלא לשם שמים (ח"ס סי' ל"א ומח"ס סי') :

לב שמירת הנוף ע"פ הטבע. ובו כ"ז סעיפים :

א הואיל והיות הנוף בריא ושלם מדרבי השם הוא. שהרי א"א שיבין או ידע דבר מידעת
הבורא והוא חולה. לפיכך צריך האדם להרחיק את עצמו מדרבים המסבין את הנוף
ולהנהיג את עצמו בדברים המברין והמהלילים את הנוף וכן הוא אומר ושמרתם לנפשותיכם :
ב הבורא ברוך הוא וברוך שמו ברא את האדם (וכן כל בעלי חיים) ונתן בו חוש הטבעי והוא
החות של האדם. שאם יכבה האש הטבעי אפס חיותו. והחזקת החוש הזה הוא על ידי
המאכל אשר האדם אוכל : כמו האש הבורע שאם לא יוספו עליו המיד עצים יכבה לגמרי. בן
האדם אם לא יאכל יכבה האש אשר בתוכו וימות. המאכל נמחן בין השנים ומתערב עם
מיץ הרוק ויהותך. ומשם יורד לאצטומכא ונטהן גם שם ומתערב עם המיצים מיץ האצטומכא
ומיץ המרה ויהיו ויתבשל מהם והמיצים ומתעכל. הברור שבו מבני ניונים כל האיברים
ומקיים היות האדם והפסולת שהוא המותרות נרתה לחוץ. ועל זה אנו אומרים בברכת אשר
יצר (לפי א') ומפליא לעשות שנחן הקב"ה את הטבע באדם לברור את טוב המאכל וכל
אבר מושך אליו טונו הראוי לו. והפסולת נדהה לחוץ. שאם נשאר הפסולת בתוכו יתעפש
ויבא לידי חולאים ר"ל ולכן רוב בריאת הנוף וחלשתו תלוי בעיכול המאכל :ם מתעכל
בדרך קל ושגב אז האדם בריא אבל אם מתקלקל העיכול או נחלש האדם ויכול לבא לידי
מכנה הם ושלוש :

ג העיכול הטוב הוא אם המאכל אינו רב. ושיהא קל להתעכל. שאם אכל האדם הרבה
והאיצטומכא מלא אז קשה העיכול. כ האיצטומכא אינו יכול אז להתפשט ולהתכוץ כראוי
במכונו לשחוק את המאכל כראוי. וכמו האש שאם ירבו עליו עצים יותר מראי אינו בוער יפה.
כמו כן המאכל באיצטומכא. ולכן האדם אשר רוצה לשמור בריאת נפשו צריך לזהר שלא
לאכול רק בשיעור בינו לפי מזג נפשו. לא מעט ולא כל שבעו ורוב החלאים הבאים על האדם
אינם אלא או מפני מאכלים רעים או מפני שהוא ממלא בטנו ואוכל אכילה גסה אפי' במאכלים
טובים. הוא ששלמה אמר בחכמתו שובר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו. כלל שומר פיו
מלאכול מאכל רע מלשבע. ולשונו מלדבר אלא בצרכיו ואמר החכם האוכל דבר מעט
מבררים המזיקים אינו מזיק לו כמו האוכל הרבה מבררים הטובים :

ד האדם מנעוריו כח העיכול שלו חזק וע"כ צריך מון תדיר יותר מן האיש אשר הוא באמצע ימיו
והזקן להלישה כחו צריך שיהיה מאכלו קל. ומעט בכמות ותרבה באיכות להחזקת כחו :
ה בימי החום נחלשים כלי העיכול מן החום וע"כ ראוי שיהיה שיעור האכילה בימי החום
פחות מבימי הקור. ושיערו חכמי הרופאים לאכול בימות החמה רק שני שלישים ממה
שהוא אוכל בימות הנשמים :

ו כלל גדול בדרבי הרפואה שקודם האכילה ייגע בהליכה או בעבודה עד שיתחמט נפשו ואח"כ
יאכל. וז"ש בועת אפך תאכל לחם ונאמר ולחם עצלות לא האכל ויתיר חגורתו קודם
אכילה (וסימנא וקחם פה לחם). קחם ר"ל למכר הכר מנחה קודם אכילה. פה לחם ר"ל פה חזק לידי
חולי מטיס) ובשעת האכילה ישב במקומו או מיסב על שמאלו ואחר האכילה לא יתנועע הרבה
בי ע"ז ירד המאכל מן האצטומכא מרם שיתעכל ויזיק לו אלא ילך מעט וינח ולא יטייל ולא
ייגע

מסגרת השלח

לא (ה) וליגות. עיין בתחל דבי אליהו רצח פרק י"ג שמפליג מאוד בעונש סלילנות וע' בראשית
בכמה שער הקדוש רש פרק י"ב כל פרטי איסורי ליגות : וגרסא שכלילנות שלמרו רבותי

קיצור שרן ערוך רב הנהגת שמירת הבריאות

יגע את עצמו לאחר האכילה ולא יישן אחר האכילה עד שתי שעות שלא יעל העשנים לכוון ויזיקוהו וכן הכרחי וההקזה והמשגל אינם טובים לאחר האכילה :

ז בני האדם אינם שווים במזון . יש מי שמונו חם ויש מי שמונו קר . ויש מי שמונו ממוצע והמאכלים נ"כ משונים ובי שמונו ממוצע יאכל מאכלים שהם נ"כ ממוצעים . אבל מי שאין מזנו ממוצע צריך שיאכל מאכלים שהם קצת היפוך מזנו . מי שמונו חם לא יאכל דברים חמים כמו תבלין ובעשנים . אלא יאכל מאכלים שהם קצת קרים וחמוצים . ומי שמונו קר יאכל מאכלים שהם קצת חמים . וכן ישתנה המאכל לפי הזמן ולפי המקום . בימות החמה יאכל מאכלים קרים כמו בשר כבשים וגידים רכים ואפרוהי תרנגולת וגם קצת מאכלים חמוצים ובימי הקור מאכלים חמים וכן בדינה קרה מאכלים חמים ובמדינה חמה מאכלים קרים :

ח המאכל הממוצע הוא לחם חמה . ולא סולת משם כי הסולת מתאחר מלהתעכל . אך יהיה בו גם קצת מהמורקן והוא נתרמץ במצוה ובו מלה ומאפה תנור . ויתר המאכלים שנעשים מהחטה אינם טובים . במיני הבשר הטוב הוא כבש בן שנה וכן הגדיש היונקים אך כל מיני בני מעיים וגם הראש חמה לא טובים . העזים והפרה הזקנה והנבינה הישנה המה מאכלים רעים ועבים . כל בשר עוף קל להתעכל יותר מבשר בהמה . והטוב שבעופות התרנגולת . אברו הרופאים כי המאכל שהאדם רגיל בו אינו מזיק לו ואפילו הוא מאכל רע כי ההרגל נעשה טבע . וכלבד שלא יכלא בו כרסו :

ט אין לאכול לב כהמה או עוף משום דקשה לשכרה וכן לא יאכל ממקום שאכל עכבר או חתול דגם כן קשה לשכרה :

י זמן האכילה הוא כשיתאוו לאכול תאווה אמיתית לא זרה . ולהבדיל בין תאווה אמיתית לתאווה זרה היא זאת . הראשונה נקרא רעב (סוגנר) כי האי צוממא ריק והשניה היא כשמתאווה מאכל מיוחד ונקרא (אספס). ובדרך כלל האדם הבריא והחזק יאכל שני פעמים ביום וחלשים וזקנים יש להם לאכול אך מעט בפעם אחת ויאכזו כך הרבה פעמים ביום כי ריבוי המאכל יחליש את האי צוממא . והרוצה לשמור בריאותו לא יאכל עד שתהא האי צוממא ריק מן המאכל הקודם וסתם עיכול בבני אדם הבריאים האוכלים מאכלים ממוצעים ובתעבליים בדרך המצוה הוא לשהש שעות ומוב להשמיט מעודה אחת בשבוע . כדי שישבות האי צוממא מעבודתו ויתחזק כת עיכולו . ונראה כי השמטה זאת טוב שתהא בערב שבת :

יא טוב להרגיל את עצמו לאכול פת שחרית (עין מסמך ב"מ דף ק"ז ע"ב) :

יב הרוצה לאכול כמה מיני מאכלים יקדים לאכול את המשלשל . ולא יערבם עם הסוגן אלא שוהה מעט ביניהם וכן יקדים את המאכל הקל שהוא נוח להתעכל . כגון בשר עוף קודם לבשר בהמה בשר בהמה קודם לבשר בהמה גסה . ודברים שמאכזין את בני מעיים יאכל מיד לאחר האכילה ולא יאכל מהם הרבה :

יג מהיות כי התחלת העיכול היא בפה על ידי טיזית השיניים והתערבות עם טיף הדק לכן לא יבלע שום מאכל בלי לעיסה כי אז תכבד העיכול באי צוממא לבדו :

יד כבר אברנו (נספח ז') כי בני אדם אינם שווים במזון . ויש לכל איש לבחור ע"פ רופאים במאכלים הטובים לפי מזנו ומקומו ושעתו . ובדרך כלל הגה הר פאים הקדמונים חלקו את המאכלים במדרגות שונות . יש מאכלים שהם רעים ביותר עד מאד וראוי לאדם שלא לאכלן לעולם . כגון הרגים גדולים המלוחים הישנים והנבינה המלוחה הישנה והגמחין ופטריות וחבשר המלות הישן וזין מנתו והתבשיל ששהה עד שנדרף ויחונן כל מאכל שריתו רע או מר ביותר הרי לגוף כיוסם חמות . ויש מאכלים שהם רעים אבל אינם כמו הראשונים לרוע . לפיכך ראוי לאדם שלא לאכול מהם אלא מעט אחר ימים הרבה ולא ירגיל את עצמו להיות מזונו מהם או לאכלם עם כוונת חמיד כגון דגים גדולים ונבינה וחלב ששהה אחר שנחלב כ"ד שעות ובשר שורים גדולים ותישים גדולים ולחם שעורים ולחם מצות . והכרוב וההציר והבצללים והשומים והחרדל והצנון כל אלו מאכלים רעים הם אין ראוי לאדם לאכול מאלו אלא מעט עד מאוד ובימות הגשמים אבל בימות החמה לא יאכל מהם כלל :

טו יש מאכלים שהם רעים ואינם כמו אלו . והם עוף המים (חלוא וזכר חלוא) ובני יונה הקטנים ותמרים ולחם שנילוש בשמן והסולת שניפו אותה כל צרכה עד שלא נשאר בה ריח

מורסן

מסגרת השרן

כל ליגותא חסירה . שניה לה כל מילי דבדיותא ושמחה שאין בה אורך כי החכמים שכיו פותחים בבדיותא לשם שמים כוונתם לפקח לב החכמים . וכיוצא בזה מותר לעסוק לפעמים מועטות ולעטות רחוקות (רבינו יונה בספר היראה) :

מדרסן. אין ראוי להרבות במאכלות אלה :

מן לעולם ימנע האדם את עצמו מפירות האילנות ולא ירבה לאכול מהם אפילו יבשים ומכש רטובים. אבל קודם שיתבשרו באילן כל צרכן דרי הן כתרבות לגוף. וכן החרוזים רעים לעולם. וכל הפירות החמוצים רעים ואין אוכלין מהן אלא מעט בימות החמה ובמקומות החמים והתאנים : הענבים והרמונים (ע' נדנמ"ס פ"ד ונפי הנמ"ס ד"ס כ"ג ונ"ל שקדים נמקס רחוקים) לעולם טובים בין רטובים בין יבשים ואוכל אדם מהם כל צרכו ומכל מקום לא יתמיד אכילתם אע"פ שהם טובים מכל פרי האילנות :

יין בענין השתייה. המים הם המשקים הטבעיים לאדם ובריאים לגוף אם הם זכים וצוללים מועילים ששומרים הרטיבות שבגוף ומטהרים להוציא את הפסולת. כשישתה מים יבחר את הקרים שהם מרורים וצמאון ומטיבם את העיכול יותר מאלו שאינם קרים. אך לא יהיו קרים מאד שהם מכבים את החום הטבעי ומכל שכן כשהאדם הוא עייף ויגע יותר מאד שלא לשתות מים קרים כי אז חלב הלב נחתם והוא מהיך מחמת העייפות והיגיעה והמים הקרים יזיקו לו עד שיוכל לבא לידי סכנה ח"ו. ואף כי המים טובים לבריאות הגוף מכל מקום לא ישתה מהם הרבה. אין לשתות מים קודם האכיל. לפי שתתקרה האיצטומכא ולא יעכל את המזון בראיו וגם בתוך אכילתו לא ישתה רק מעט מים מוזג בין. ורק כשהמאכל מתהיל להתעכל אז ישתה שיעור בינוני. וכן אין לשתות מים בצאתו מן המרחץ שלא יתקרה הכבד ומכ"ש שלא ישתה במרחץ וכן לא ישתה אותם תיכף אחר המשגל לפי שאז חום הטבעי הוא הלוחש ויהיה גורם שיתקררו האברים :

יין היין מחזיק תהים הטבעי ומטיב את העיכול ומוציא את המותרות. ועוזרים לבריאות הגוף כשישתה מהם שיעור בינוני. מי שמוחו חלוש יזהר מן היין שמוסיף על חלישתו ומסלא את הראש מעשנים. היין יפה לוקנים ומוזק לנערים לפי שמקורר החום הטבעי והוא כמסיף אש על אש. ויש לזהר מן היין עד כ"א שנה. אין ראוי לשתות יין קודם אכילה אלא מעט כדי לפתוח הבני מעיים ולא בעת רעבון. ולא אחר מרחץ וזיעה ולא אחר עמל ויגיעה ובתוך האכילה לא ישתה אלא מעט :

יין לעולם לא יאכל אדם אלא כשהוא רעב ולא ישתה אלא כשהוא צמא ואל ישתה נקבי אפילו רגע א'. ולא יאכל עד שיבדוק א"ע יפה יפה שמא צריך לנקבו :
ב לעולם ישתדל אדם שיהיו מעיו רפויים כל ימיו ויהיה קרוב לשלשול מעט והוא כלל גדול ברפואה. כל זמן שהרעי נמנע או יצא בקושי חלאים רעים באים. ולכן כשרואה אדם שמעיו נחלשו ואין בהם כח הדוחה ידרוש בריפאים להגיד לו במה ירפה אותם איש איש לפי סוגו לפי יסו :

בא היגיעה בדרך ממוצע טובה לבריאות הגוף (וע"ל ס"ו) אבל היגיעה הגדולה וכן המנוחה מועילין לגוף. בזמן החום אין להתייער רק כעט ובזמן הקור צריך יותר. האדם השמן צריך שיתיער יותר מן האדם הכחוש :

כב הרוצה לשמור את הבריאות צריך לדעת התנועות הנפשיות ולזהר מהם והם כמו השמחה והדאגה והכעס והפחד. שהם הפעולות בנפש. וצריך המשכיל שיהא שמח בחלקו כל ימי הבלו ולא יראג על עולם שאינו שלו ולא יבקש יתרוות ויהיה בטוב לבב ובשמחה הממוצעת כי היא סיבה לגדל החום הטבעי ולעכל המאכל ולדחות את המותרות ולהזקק אור העינים וכל ההרגשות. וגם יתחזק כח השכל ואומנם לא להרבות בשמחה במאכל ובמשתה כמו הסכלים כי ברוב השמחה יצא החמימות לשמח הגוף וייהך החום הטבעי ויתקרה הלכ פתאום ויסות בלא עתו בפתע. ובפרט יקרה זאת לאנשים שמנים בנופם לפי שהחום הטבעי בנופם מעט לפי שעורקים צרים ומרוצת הדם שהוא מקום החום היא לאט. והדאגה הוא היפוך השמחה וגם היא מזקת לפי שמקררת את הגוף ויתקבץ החום הטבעי אל הלב ויביאהו אל המות. הכעס מעורר חמימות הגוף עד שיוליד מין ממני הקדחת. הפחד יוליד בגוף קרירות ולכן יקרה למפחד רעדה וכשתרבה הקרירות אולי ימות ומכ"ש שצריך לזהר שלא יאכל כשהוא בכעס או בפחד או בדאגה אלא כשהוא בשמחה ממוצעת :

כג השינה הממוצעת טובה לבריאות הגוף לפי שיתעכל מזונו ויגורו החושים ואם יקרה לו מחמת חולי שאינו יכול לישן צריך שיאכל דברים המביאים את השינה. אבל רבי השינה מזקת לפי שיתמלא הראש מהאדים כי ירבה העשן העולה מן הבטן אל המוח ויסלא הראש עשן ויזיק לגוף היוק גדול. כמו שיש לו לאדם לזהר שלא לישן תיכף אחר האכילה כן יש לו לזהר שלא יישן כשהוא רעב. כי כשאין מזון בגוף יפעל החמימות במוהרות ויתליך ממנו עשן נפסד ויעלה רמח. כשישן יהיו מראשותיו נברזים לפי שיעור לרדת את המאכל מפי האצטומכא ויתמעמו העשנים העולים למוח. השינה הטבעית הוא בלילה ושנת היום מזקת ואינה

ק צור שרחן ערוך לב הנהגת שמירת הבריאות

ואינה טובה אלא לאורן שהרגילו בה (ט"ז נסדל סגיה נסמן ט"ז) :

כד ררך הרחיצה שוכנס אדם לברחץ מטבעה ימים לשבעה ימים. רא יכנס למרחץ לא כשהוא רעב ולא כשהוא שבע אלא כשיתחיל הבזון להתעכל. וירחץ גופו בחמין ואח"כ כפושין כן ה ושרין עד שירחץ בצונן. כשיצא מן המרחץ ילבוש בגדיו ויכסה ראשו היטב שלא תשלט בו רוח קרה ואפילו בימות התמה צריך להזהר בזה. וישהה לאחר שיצא עד שהתיישב נפשו ויגוה גופו והסוד החמימות ואח"כ יאכל ואם ישן מעט כשיצא מן המרחץ קודם אכילה הר"ז יפה מאוד :

כה לעולם ישמור אדם לדור במקום שהאוויר נקי. במקום גבוה ובנין רחב ואם אפשר לו ידור בקיץ במקום פתוח לצד צפון או לצד מזרח ושלא יהיה שם שום דבר מעופש וטוב מאוד לנקות אוויר הבית הדור בריחות טובות ובעשנים מועילים :

כו האוויר המזב לבריאות הנקי הוא שיהא ממוזג שזה ממוזג בין הקור והחום ולכן יזהר כל אדם שלא יחמם את ביתו הרבה בימות החורף כדרך אנשים בלי דעת כי ע"י רוב החמימות הרבה הלאים באים ר"ל אלא יחממו באופן אשר לא ירגיש שום קרירות ולא יחם לו ביותר : **כז** לשמור חוש הראיה יזהר מדברים אלו לא יבא בחפזו בפעם אחד ממקום הושך לאור גדול. ואם צריך ליכנס ממקום הושך למקום אור יפתח את הדלת מעט ויסתכל באותו אור מעט ואיזה רגעים ואח"כ יפתח יותר ויסתכל ג"כ באותו אור איזה רגעים ואח"כ יפתח כולו וכן יעשה גם בבואו ממקום אור למקום הושך כי התמורה מאוד לחושך או מהושך לאור בלי ממוזג מזה לזאת. ולכן ה' ית"ש ברחמיו ברא את העולם בענין זה שהשמש זורחת על הארץ מעט מעט לא בפעם אחת וכן שוקעת מעט מעט. ועל זה אנו מברכין המאיר לארץ ולדורים עליה ברחמים שמיאיר לנו ברחמים מעט מעט ולא בפעם א' בפאזום. אור החור מן השמש פו' שהשמש זורחת על איזה מקום ומשם בא האור. אור זה מוק לעינים לכן יזהר מלדור בבית אשר כל החלונות רק מצד צפון כי השמש אינה באה לצד צפון. וכל האור אשר שמה הוא רק אור החור וכן אפילו אם החלונות המה לצד מזרח או דרום או מערב. אם אין השמים נראין מתוך החלונות כגון שיש כנגדן חומות גבוהות הרי ג"כ האור הבא הוא רק אור החור. וזה מלעסוק בכתיבה או לקרות בספר או לעשות כל מלאכה דקה כאור בין השמשות. וכן בעצם היום כאשר השמש בתקפה. וכן לא ירבה בכתיבה או לקרות בספר באוריות קטנות ובכל מלאכה דקה לאור הנר בלילה. ההסתכלות הרבה בצבע לכן ג"כ מוק לעינים ולכן מראה השמים כמראה התכלת לא לבן כדי שלא יזיק לעינים וכן ההסתכלות הרבה במראה אדום צה. וכן באש מוק ג"כ. העשן וריח נפחית מוקק ג"כ. וכן אבק דק או רוח הבא לגוד העינים. וכן הליכה מרובה ופסיעה גסה. בכיה מרובה כמשה' כלו בדמעות עיני. והקשה מכולן הוא רוב המשגל. אבל מצות ה' ברה מאירה עינים (חלוקה מהמנ"ס הלכות דעם פ"ד ותהינן ע"י וסלי דמלח וסין ברח"ס ט"ז) :

לג דברים האסורים מע"מ סכנה. ובו י"ד סעיפים :

א אסור לאכול דג עם בשר ואפילו עם שומן עופות מפני הסכנה. ואין לצלות בשר עם דג בתנור אחד כשהוא תנור קטן אלא כשאחד מהם מכוסה אבל בתנורים שלנו (ה) שהם גדולים אין להוש :

ב כשאוכל רגים ואח"כ בשר או להיפך. יש לאכול ביניהם קצת פת ולשהות איזה משקה דהוי קנוה והדרה :

ג צריך לזהר מויעת אדם שכל ויעת אדם סס המות הוץ מויעת הפנים. ולכן יזהר שלא יתן מאכל בין בגדיו לבשרו מפני הויעת וכן לא יתן מעות לתוך פיו שמא יש עליהם מעט ויעת. ועוד שירי הכל ממשמשין בהן ויש מהם חולים (ו"ד ט' קט"ז) :

ד צריך כל אדם לזהר המיד כשמריח ריח איזה מאכל יפלוט כל הרוק שמפיו ולא יבלעו. כי אם בולעו יוכל לבא לידי סכנה ח"ו (כמונ"ד פ"א ע"ג) :

ה יש לזהר שלא לשתות משקים שנהגלו : **ו** אסור ליתן דבר מאכל או משקים תחת המטה אפי' הם מכוסים מפני שרוח רעה שורה עליהם ובכפרים יש מחזקים הפוחי אדמה ושאר מאכלים תחת המטות ויש להזהיר על זה :

וכן

מסגרת השלחן

(כא) לג (ה) שזס גדולים. עיין כמה שכתבתי לקמן סי' מ"ז סעיף כ"ז. ואם ל"ו כזר עם גנים וחזק ד"ז אחרי' כדגים מספיקה שמה זכ תחת הדג' וה"ל אס כהמור מחופט

פרימ"ץ

קיצור שרתן ערוך לג דברים האסורים משום סכנה מז

ו וכן יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה כי סכנתא חמירא מאיסורא. ויש לחוש יותר למספק סכנה מלספק איסור. ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה כגון תחת קיר גמיו ועל גשר רעוע. ולא יצא יחידי בלילה. (ב) ולא יישן יחידי בחדר. וכן אסור לשחות מים (ג) מן הגדרות בלילה או להניח פיו על קילוח המים לשחות שם ובלע איזה דבר הכויק (ו"ד סי' קפ"ז ח"ט סימן ס"ז):

ח נזהגין שבשעת התקופה מניחין קצת ברזל על כל המשקים ומאכלים. ועל המבושלים או כבושים או מלוחים אין צריכין:

ט אסור לאכול מאכלים ומשקים שנפשו של אדם קצה בהם או מתוך כלים מאוסים שנפשו של אדם קצה בהם. וכן לא יאכל בידים מזהמות שכל אלו הם בכלל אל תשקצו את נפשותיכם. ואפילו יאמר שאין נפשו קצה בהם במלה דעהו (ד) אצל כל אדם:

י בהמה או עוף שהיו סכוכנים ונשהמו אע"פ שהותרו בשחיטה המדקדקים מהמירים על עצמם שלא לאכלם:

יא אסור לקצוץ אילן מאכל העושה פירות והוא סכנה ואם הוא סמוך לאילנות אחרות שהשובים יותר ממנו והוא כבשש אותן וכן אם צריך למקומו (ב) מותר לקצוץ (ו"ד סי' קפ"ז):

יב החושש במעושי עושיין לרפואה שמעמידין על בטנו כלי שיש בו מים חמים. ואסור לעשות כן מפני הסכנה (אורח חיים סימן ס"ז):

יג אסור לעבור בנחל שמימינו רודפין אם המים מניעים למעלה במהנים משום סכנה שלא יטמנהו המים (יומא ד' ע"ז ע"ב):

יד אסור להוציא מפיו דבר פורענות על אדם מישראל אפילו לומר (ו) אילו היה פלוני קיים היה בא לכאן. כי ברית כרותה לשפתיים ואין לעשות מורא להיטק בדבר טמא (ז) כגון לומר חתול או כלב יקחוהו. וכן בכל כיוצא באלו צריך לזהר מאוד מהרגל הלשון (וע"ל סימן ר"ז ס"ג) (פ"ח ב"ד סי' קפ"ז ח"ט ב"ד סי' שמיטה נ"ח ונ"ט):

קך הלכות צדקה. ובו מ"ז סעיפים:

א מצות עשה ליתן צדקה לעניי ישראל שנאמר פתוח תפתח את ירך לו ונאמר וחי אחיך עמך. וכל הרואה עני מבקש והעלים עינו מן צדקה עובר בל"ה שנאמר לא האכין את לבבו ולא תקפין את ירך מאחריך האביון. הצדקה הוא סימן לזרע אברהם אבינו שנאמר כי ידעתיו למען (ה) אשר יצוה את בניו לעשות צדקה. ואין כסא לישראל מתכונן וזה האמת עומדת אלא בצדקה שנאמר בצדקה תכוננו וגדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות שנאמר עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מובח. ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא היוק בא בשביל הצדקה שנאמר והיה כעשה הצדקה שלום. כל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך. וכל מי שהוא אכזרי יש לחוש ליחוסו. והקב"ה קרוב לשועת עניים שנאמר שועת עניים (ב) אתה תשמע לפיכך צריך לזהר בצעקתם שהרי ברית כרותה

מסגרת השרתן

(פ"ח ב"ד סי' ל"ז) לך צריך להרחיק זה מזה בלופן שלא יזב מאחד נחביו (הכמ"א) (ב) ולא יישן יחידי בחדר. בלילה לא צנית אפל (ח"ט ב"ד סי' שמיטה נ"ח ונ"ט) (כ"א ס"ס): (ג) מן הסכנות בלילה. אפי' על ידי סינון כלי משום סכנת שברזי והיא מכה כנוזרים (פ"ח ב"ד סי' ור"ט ס"ס): (ד) אלא כל אדם. כיון שהכל קיים צוה אלא בדברים שאין ככל קיים צו אע"פ דרונא דאנשי קיים צו כיון דעכ"פ יש הרבה אנשים שאינם קיים וגם כוא לא קץ ב"י מותר אלא אם קץ צו אף על פי דכתיב עלמא לא קיים צו אסור (פ"ח ב"ד סימן פ"ד וסי' קפ"ז) והביאו הפ"ח ב"ד כדוכתי טובא וכן פסק הכמ"א כלל ס"ח): (ה) מותר לקלוט. וכן אם דמיו יקדים לבנין יותר מלמלא (ח"ט) ועיין במה שכתבתי לקמן סי' ק"ל ס"ג: (ו) אלו היו פלגים קיים. כי שולח כחצו או כבד היה צו (פ"ח): (ז) כגון לומר. כי יש מייקס שלהם שמתו בשמות הטמאים כהם ויוכלו להזיק לחיטק בנוש או נשמתו שצריח כרוחם לשפתיים (ש"ס) (פ"ח ח"ט):

קך (ה) אשר יטע את בניו. וזהו ביתו אחריו ושמו דרך כי לעשות צדקה (בראשית י"ח): (ב) אתה תשמע. לא מלאכי מקרא זה רק בליווי (י"ד) נאמר ועתה עניים תשמע (חידושי

קיצור שרזן ערוך נד דינורה צדקה

כרחה להם שנאמר והיה כי יצק אליו ושמעה כי הנון אני ואמרו בירושלמי חרעא דלא הפחה לעניא תפתח לאסיא . ויתן האדם אל לבו שהוא מבקש כל שעה פרנסתו מהקב"ה וכמו שהוא מבקש שהקב"ה ישמע שזעו ותפלתו כך ישמע הוא שזעו העניים . גם יתן האדם אל לבו כי הוא נלגל החזיר בעולם וסוף שיבא הוא או בנו או בן בנו לקבל צדקה ואי יעלה על לבו לומר איך אחזר מסוני ליתנו לעניים כי יש לו לדעת שאין המסן שלו אלא פקדון לעשות בו רצון המפקיד וזה חלקו מכל עמלו בעוה"ז ברכותיו והלך לפניך צדק והצדקה דיהיה גירות רעות ומוספת חיים (ויד סימן רמ"ז שם דף קלא צילה דף ל"ג) :

ב כל אדם חייב ליתן צדקה כפי השגת ידו ואפי' עני הסתפרנס מן הצדקה ובטן שיש לו מעט מסון שלו ואינו נושא ונותן בהם דמותר לו ליטול מן הצדקה כיון שאין לו קרן כדי להתפרנס מן הריח מ"מ כיון שיש לו במה להתפרנס חייב ליתן צדקה ממה שיהיה לו ואפי' אינו יכול ליתן אלא דבר מעט אל ימנע את עצמו . כי המעט משלו חשוב כמו הרבה מן העשיר וכן ארז'ל נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניתוח ובעולת עוף אשה ריח ניתוח ובמנהג אשה ריח ניתוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיבטן לבו לאביו שבשמים אבל כל שאין לו אלא די פרנסתו אינו חייב ליתן צדקה דפרנסתו עצמו קודמת לכל אדם (סי' רמ"מ הל' נ"ג ומסנה סוף מנחות) :

ג כמה נותנים לעני . די מחסורו אשר יחסר לו והיינו בעני שמקבל בתשאי מחויבים אנשי העיר ליתן לו כל מחסורו . כאשר היה גיגל מקודם שהעני . אבל עני המחזיר על הפתחים נותנים לו מתנה מעט לפי ערכו . ולכא"פ יתנו לו בכל עיר לחם וסוין שיעור שתי סעודות ומסון ללון . מפרנסין ומלבישין עניי עכו"ם (ג) עם עניי ישראל מפני דרכי שלום (ל"ג הל' א) : ד כמה יתן האדם צדקה שנה ראשונה המעשר מן הקרן . מכאן ואילך יתן מעשר מן הריח שהריח כל שנה . זו היא מדה בינונית . ומצוה מן המובחר שיתן חומש שנה ראשונה מן הקרן ואחר כך כל שנה חומש מן הריח ואל יבזבז אדם יותר מן החומש כדי שלא יצטרך הוא אח"כ לבריות ודוקא כל ימי חייו אבל בשעת מותו יכול אדם ליתן עד שליש רכושו צדקה . אין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה כגון נרות לבהכ"ז או שאר דברים למצוה רק יתנו לעניים ואם נדרשן לו מצוה להיות בעל בית או להכניס (ז) חתן וכלה עניים לחופה ובה"ז נכון לקנות ספרים לימוד בהם ולהשאילן לאחרים ללמוד בהם אם לא היה יכולת בידו ולא היה עושה אותה מצוה ממסון שלו יכול לעשות ממעשר . ואם קונה ספרים כמעות מעשר צריך ליתור להשאילן לאחרים אם לא כאשר הוא צריך להם אזי הוא קודם . וגם יזהר לכתוב עליהם שהם ממעות מעשר למען לא יהיוקו בהם בניו אחריו (סי' רמ"מ ובהל' א) :

ה הרוצה לזכות לעצמו יבזבז את יצרו הרע וירחיב ידו וכל דבר שהוא לש"ש יהיה מהטוב והיפה . אם בנה בית תפלה יהיה נאה כבית ישיבות . האכיל רעב ואכילהו מהטוב והחמיק שבשלחנו . כמה ערום יכסוהו מהיפה שבכסותו . הקדיש דבר יקדיש מהיפה שבנכסיו . וכן הוא אומר כל הלב לה' (רמ"א) :

ו הנותן לבניו ובנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם (שהם יותר מבני שש שנים) כדי ללמד את הבנים תורה ולהנחיג הבנות בדרך ישרה וגם הנותן סתנות לאביו (שאינו יכול לפרנסו רק ממעות נדק: שלו) הם צריכים לכך הרי זה בכלל צדקה ולא עוד אלא שצריך להקדימו לאחרים ואפי'

מסגרת השרזן

הנחות על הטור). וכחצ בפרישה שאינו ר"ל שהעני לועק על העשיר שאינו מפרנסו אלא לועק כחתינתו על שהוא חוסר כל והקב"ה כועס על מי שיש בידו לפרנסו במזונות ה' עליו ואינו עושה עכ"ל : (ג) עם עניי ישראל! לאו דוקא אלא אפילו עניי עכו"ם לחוד מפרנסין מפני דרכי שלום (רי"ז ש"ך) : (ד) חתן וכלה עניים . עיין בפוסקים שכתבו בסתם להכניס חתן וכלה לחופה ומכונתם על סתם חתן וכלה שאין ביניהם אלא חתן וכלה כגון להכניס חתן וכלה כגון להכניס חתן וכלה עניים לחופה פשיטא דיכולין להשיאם ממעות מעשר (עיין בש"ע סימן רמ"ט סט"ז ובהל' א) כלל קמ"ה סימן ז'). ועיין עוד בנכנסת הגדולה סימן רמ"ט . ומה שכתב בנכנסת הגדולה שם מה שזכרנו יותר כי אינו נראה כן מדברי הפוסקים . ועיין בדברי יוסף דאפילו יטול מן המסן שיעור הכנסת מפקפק שם . גם רב גדול ומפורסם אמר לי שהוא קולא גדולה . ובפרט עכשיו לא תמלא זה אלא במיעוטא דמיעוטא . ולכן מי שנוכח במעשר אין לו לזוז מסתימת דברי הפוסקים ודוק : לריך ליתן מעשר גם מירושה שירש מאביו אף שאביו היה מהר כל ימיו במעשרות מ"מ רריך הוא ליתן מחדש (פתחי תשובה בשם של"ס ועיין בעירובין דף ס"ד) . יש להסתמך

מצ קיצור שחן ערוך דר הכות צדקה

אפי' איט בנו ולא אביו אלא (ה) קרובו הוא קודם לכל אדם ועניי ביתו קודמין לעניי עירו ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת שנאמר לאחד לענייך ולאביונך בארצך. אבל נבאי צדקה המחלק את הצדקה צריך ליוהר שלא ירבה לקרוביו יותר מלשאר עניים (כ"ז ר"ז):

ז כל הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע אפילו נתן לו אלף זהובים אבר זכותו והפסידה ועובר על ולא ידע לבבך וגו'. אלא צריך ליתן לו בסבר פנים יפות ובשמחה ומתאונן עמו על צרתו כמ"ש איוב אם לא בכיתי לקשה יום עגפה נפשי לאביון. וידבר לו דברי תחנונים ורחמים שנאמר ולב אלמנה ארנין:

ח אסור להחזיר את העני ששאל ריקם ואפילו אתה נותן לו גרוגרת אחת שנא' אל ישוב דך נכלם. ואם אין בידך כלום מה ליתן לו (י) פייסוהו בדברים. ואסור לגעור בעני או להגביח קולו עליו בצעקה מפני שלבו נשבר ונרבה והרי הוא אומר לב נשבר ונרבה אלהים לא תבזה ואוי לו למי שהכלים את העני. אלא יהיה לו כמו אב בין ברחמים בין בדברים שנאמר אב **אני לאביונים (כ"ט):**

ט הצדקה הרי היא בכלל הנדרים (נ"ט ט"ז ט"ז) לפיכך האומר הרי עלי סלע לצדקה או הרי סלע זו צדקה חייב ליתנה לעניים מיד. ואם איחר עובר בבל תאחר כיון שיכול ליתנה מיד. ואם אין עניים מצויים לו ספריש ומניה עד שימצא עניים ואם נדד בבהכ"נ צדקה שנותנים לידו הנבאי אינו עובר עד שיתבע אותו הנבאי ואז עובר עליה מיד אם לא כשיודע שהנבאי אינו צריך כעת להמעות אלא שיתנו אצלו:

י מי שאמר אין סלע צדקה לפלוני אינו עובר עד שיבא אותו עני. ויכול כד אדם להפריש מעות לצדקה (י) שהיו מונחים אצלו לחלקם במעט מעט כמו שיראה לו (כ"ז):

יא הכופה אחרים שיתנו צדקה ומעשה אותן שכרו גדול (ח) משכר הנותן שנאמר והיה מעשה הצדקה (ט) שלום. ועל נבאי צדקה וכיוצא בהם שגובים את הצדקה נאמר ומצדיקי הרבים ככוכבים. ונבאי צדקה שהעניים מחרפים אותו אין לו לחוש כי על ידי זה זכותו יותר גדול (נ"ג נחל דף ח' ט' ט"ז ר"ז):

יב המעלה הגדולה שאין למעלה הימנה במעלות הצדקה היא המחזיק ביד ישראל הסך ומפנה ידו קודם שהעני לגמרי שיתן לו מתנה הגונה בדרך כבוד או שילווהו מעות או יעשה עמו שותפות או ימציא לו איזה עסק או מלאכה כדי לחזק ידו עד שלא יצטרך לבריות ועל זה נאמר והחזקת בו כלומר החזק בו עד שלא יפול:

יג יש ליוהר ליתן את הצדקה בהסתר בכל מה שאפשר. ואם אפשר ליתנה באופן שהוא בעצמו אינו יודע למי נותנה וגם העני אינו יודע ממי קבלה טוב מאוד. ועכ"פ (י) לא יתפאר האדם בצדקה שהוא נותן. אך אם מקדיש איזה דבר לצדקה מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון וראוי לעשות כן (כ"ט):

יד ביותר צריכין להשגיח על ת"ח עני לתת לו לפי כבודו ואם אינו רוצה לקבל מתעסקין לסחור לו סחורה שמוכרים לו סחורה בזול וקונים ממנו סחורתו ביוקר ואם יודע להתעסק בפרקמטיא מלויין לו מעות לסחור בהם ואמרו ר"ל כל הפטיל מלאי לת"ח זוכה ויושב בשיבה של מעלה ואמרו כל הנביאים לא נתנבאו אלא רעושה פרקמטיא לת"ח ומשיא בתו לת"ח (נכוח דף ל"ד סימן כ"ג):

טו לעולם ירחיק אדם את עצמו מן הצדקה ויגלגל עצמו בעצור שלא יצטרך לבריות וכן צו חז"ל עשה שבתך חול ואל הצטרך לבריות ואפי' היה חכם מכובד והעני יעסוק באומנות ואפילו באומנות מנוולת ואל יצטרך לבריות:

כל

מסגרת השחן

לכתנות בתחילת הכהגותו ליתן מעשר שאינו מקבל עליו כן כנדר כלקמן סימן ס"ז סעיף ז' ע"ש (ט' פת"ש סי' רמ"ט סק"א וסי' של"א סק"א וצמגיד משרים פרשת נז). (ה) קרובו. עיין בחכמת אדם כלל קמ"ה סי' ד' כ"י: (ו) פייסוהו בדברים. ויראה לזו הטוב שראינו ליתן לו אלא שאין ידו משגת (ש"ע): (ז) שיהיו מוכחים אליו. אבל אם הפריש סתם חייב ליתנה לעניים חיד (ש"ע) כדבסמוך סעיף ט'. ואפילו אמר בשעת הנדר שיתן לאיזה עני שירצה אינו יכול לפטור עצמו אחר כך לומר אין רצוני ליתן לחלו דאם כן יפטור לעולם אלא צריך ליתן לאיזה עני שירצה מחלו עניים שיטנו לפיו (ש"ך חכמת אדם): (ח) משכר הנותן. וצ"ל סימן רמ"ט כח דשכח גדול אפילו משאר עושי צדקה ברוך (ט"ז ובש"ך סק"ט ודו"ק): (ט) שום. ועבודת הצדקה שהקם ונכח עז עולם (שם בצמח"א): (י) לא יתפאר. ואם מתפאר לא די שאינו מקבל שכר אלא אפילו מעניין

קיצור שלחן ערוך דה הלכות צדקה

מן כל מי שאינו צריך ליטול מהצדקה ומרצה את הבריות ונוטל אינו מת עד שיצטרך לבריות וכל מי שצריך ליטול ואינו יכול לחיות אלא אם כן יטול (יא) כגון זקן או הולח או בעל יסורים. ומגיס דעתו ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ובהחייב בנפשו ואין לו בצערו אלא עונות וחטאים וכל מי שצריך ליטול ומצער עצמו ודוחק את השעה וחי חי צער כדי שלא יטריח על הצבור אינו מת עד שיפרנס אחרים ועליו הכתוב ואמר ברוך הנבר אשר יבמה בה' וגו' (נ"א) :

לה הלכות חלה • ובו ט' סעיפים :

א עיסה מחמשת מיני דגן חייבת בחלה * קודם שמפרישין החלה מברכין בא"י אמה אקב"ל להפריש חלה (ב) ונוטלין כוזה כן העיסה ושורפין אותה באש והמנהג לשרפה בתנור שיאפו שם את הלחם (ט"ז ע"ד ש"ח) :

ב כמה שיעור העיסה שיהחייב בחלה כל שנעשה מחמשת רבעים קטח והם כמו מ"ג ביצים וחומש ביצה (וע' כוללס ל"ח מולדין) (ט"ז) :

ג הסעות שאופין לפסח אעפ"י שבכל עיסה בפני עצמה לא היה שיעור חלה מ"מ כיון שמניחין אותן לתוך כלי אחד הכלי מצרפן וחייבין בחלה וצריכין להשגיח שיהיו כל המצות (ג) מונחות בתוך הכלי ואעפ"י שקצת מן המצה בתוך הכלי וקצתה בולטת הוי' לכלי נ"כ מצטרפות אבל אם מצות שלמות מונחות רק למעלה ולא בתוך הכלי אינן מצטרפים ואפילו כיסה אותן במפה לא מהני אבל אם מניח המצות בסדין ומכסה אותן גם כן עם הסדין נחשב הסדין כמו כלי ומצרפן ואף שבאמצע מגולים רק יזהר שלא תצא מצה שלמה חוץ לכיסוי (ט' ט"ז) ונכד"ס ונכד"ס ב"ח"ס (ט' ח"י) :

ד שאור שנוטלין מן העיסה כדי לחמץ בו עיסה אחרת צריכין ליקח קודם שמפרישין החלה אבל שאור שנוטלין להחמץ בו משקה שקורין בארשט צריכין ליקח לאחר שהפרישו חלה :
ה לאחר פסח שלוקחין שאור מעכ"ם לחמץ בו העיסה צריכין לזהר להפריש חלה (ג) יותר גדולה ממה שהיה השאור (ט"ז) :

ו העושה עיסה כדי לבשל או לטנגה מפרישין ממנו חלה בלא ברכה ואם עושין לאפות קצת ממנה אפילו דבר מועט מפרישין ממנה חלה בברכה :

ז אם העיסה נילוש בביצים או בשאר מי פירות יש בו כמה ספיקות ולכן (ז) צריך לערב בעיסה (פ) קצת מים או חלב או דבש דבורים או יין או שמן וזית דאז מפרישין ממנו חלה בברכה (ט"ט) :

מצות

מסגרת השלחן

מעמידין חלהו עליה (רמ"א) : (יא) כגון זקן .
או שיש לו נזמח רבות ואינו יכול להשגיל ולפרנס
חל"כ יטול (סמ"ג סמ"ק ע"ד) :

לה (ה) ונוטלין . וקורא שם וחומר הרי זה חלה (ר' אחא משכחא רבב"ד ב"י חידושי

רעק"א סימן שכ"ח עיין שם שכן נראה גם כן מדברי הרשב"א) : (ב) מונחות בתוך הכלי .

דחינו שלא יאל שום מלה למעלה מדופני הכלי (רמ"א) גם צריכין להשגיח שיגעו הנזמח זה

זה (נכ"כ סי' שכ"ז וח"י ור"ש ב"ח"ס סימן תנ"א) : (ג) יותר גדולה . שאם לא ה' נוקחים יותר יש לחוש על מה שמפריש שמא הוא השאור

של עכורים שפטור ממנו וגמלא מפריש מפטור על החיוב (מהר"ל חכ"ד ט"ז ע"ד) : (ד) צריך לערב בעיסה . בשעת לישה קודם שחל חיוב

חלה (ע"ד) : (ה) קצת מים . ואפילו בטפה אחת כפי אבאלאס מערב חלב או שאל משקן

שנחבאל בפנים צריך שיכסה הכוזב מהס (שעש

סמ"ד

לחם הפנים

* בספר שו"ת בני ציון חלק א' סימן ק"ט שאלה .
הגהות העולם כשמשטיין פרי האדמה שקורין קארטאפל (ערדעפיל) בעיסה . שמפרישין בחלה מעט כשיעור דחש טרם שמעריבין קארטאפל . ונ"ל טעם הסנהג על פי הסבואר ביהר דעה סימן שכ"ד סי"א בשאור של א"י שמשטיין אחר הפסח בעיסה שצריך להפריש יותר ממה שיש בחשאור שמא יפריש מן השאור עד החיוב . ואם כן היה כשיפריש חלה אחר שערבו פרי האדמה שמא יפריש חלה מהם . אבל נראה לי דלא דמי שהרי דין זה שהוא מתחת אינו אלא בשאור . אבל בשאר דברים ואפילו בכיסה אסרינן כי כולה וכו' ואפילו כ"י מ"ס נראה לי דהכא כיון דנחפרו הקארטאפל לפירודין קטנים הוי כמו קטח בקטח דחשבי לח בלה . ואם כן שפירש דיש בחלה מעט קטח . וחלה אין לה שיעור ושפיר ! יכול לערב הקארטאפל בשנית לישה הקטח קודם הפרשת עיסה לחלה . ועוד נראה לי ראה בירוריה ממה שכתב ביהר דעה סימן שכ"ד מ"ס העושה עיסה מחיבים ואמר אם יש בה טעם דגן וכו' ע"ש . ופירושו החוססת ודמ"ש הטעם טעם דמקטע כעיקר דאורייתא . וכיון דפרי האדמה הם אינם מיני עם העיסה ויש בהם טעם דגן הם כמו קטח ולא שייך מן הפטור על חיוב וכו' עכ"ל . ולפע"ד נראה ג"כ דבריו כנונים דלא עין רואה בהפרשת החלה שהוא בצק מנובל ולא הקארטאפל . דהא הקארטאפל לאו ברביבול הן . ואף אם יש לחוש קצת שחב בתוך הכויה הוא ש' אזהה פירוש הקארטאפל שלא ינובל בתוך העיסה . נג"ל לחוש לזה סאחר

רס"ד

קיצור שרשן ערוך זה לו הלכות חלה

ח מצות הפרשת חלה שייכה להאשה בעלת הבית אך אם האשה אינה בביתה יש לחוש כי בעוד שהבא תתקלקל העיסה או יבדלה גם המשרתת או (ו) אדם אחר להפריש (פלי') : שכה להפריש חלה בערב שבת . בחוצה לארץ אוכלין בשבת ובניחין ההיכה אחת ומפרישין ממנה חלה במוצאי שבת . וצריכה שתהא חתיכה כדי להפויש ממנה חלה וישאר ממנה עוד הולין דבעינן שיהיו שיריה ניכרין . וערב פסח שחל להיות בשבת ושכחו להפריש חלה מן החלות שאפו לכבוד שבת יש בזה מבוכה גדולה ע"כ צריך כל איש להזהר בערב שבת ולהזכיר על הפרשת חלה (וע"ל סוף סי' קע"א) (סי' שכ"ג ונח"ל סי' מקנ"ז) :

לן הלכות מדיחה . ובו כ"ח מעיפים :

א קודם שמולחין את הבשר צריכין להדחיק אותו יפה יפה במים . (ה) שודין אורו במים לערך חצי שעה וצריך שהמים יכסו כל הבשר . במקום שיש דם בעין על הבשר צריכין לשפשפו במי היידיה ולהסירו . וכן בעופות צריכין לשפשף היטב במקום השחיטה וכן מבפנים במקום שיש דם בעין ולפעמים נמצא בבשר או בעוף מקום שנצרר בו דם מדימת מכה צריכין לחתוך המקום הזה ולהסירו קודם השירה . כשהמים קרים מאוד יניחם תחלה במקום הם קצת להפיץ צינתן ששורין בהן את הבשר כי מחמת הקרירות שבמים יתקשה הבשר ולא יצא אח"כ הדם במליחה (כ"י) (ו"ד סימן ס"ז ס"ס) :

אם

רחם הפנים

דמצד הרין חלה אין לה שיעור . והנה המסכר הנ"ל בחשובתו האריך קצת ונכה קו דהחמיר . ולפע"ד אין דבריו מוכרחין . ואין כאן מקום להאריך . יביתר הסוה לי מה שכתב שם בסוף דבריו וזה לשונו ועוד נראה לי שיש לחוש כיון שאם טערה הקארטאפעל מקודם אף שיש טעם דגן בהם מכל מקום גם מעטם נכעם בהעיסה והיו לפי מה שכתב הפ"י סימן שכ"ד ספק"ו לא יפריש מהפשטידא כיון שיש בו טעם בשר אף שכעס הלהם לא בכל ממנה לגמרי מ"מ כיון שנטעם בו גם טעם אחר הוי כאינו מינו . ואם כן ה"ה ג"כ בכה"ל וכו' עכ"ל . וחמיהני איד למד מדבריו ט"ז אלו אשר כמו שהם לפנינו אין להם שחר וכמו שכתב בדגול מרובה שלא ידע לזה טעם ורית . ובספר שערי דעה כתב להניח דבריו שיש בהם חסרון הנייר ע"ש : שוב הראוי מ"ש בלקושי שו"ת תתם סופר חלק ששי סימן ח"ו והנראה לפע"ד כתבתי :

הנהגות מהרב הגאון הכבודסם חר"ק ובקי כקש"ת מה"י יהודא ליביש של"ש"א האבד"ק פיאסק וק"ל משעבדארו : (א) מחמת שכמה מפשושי עם אינם יודעים דין זה שצריך להפריש חלה מלעק"ף . ולכן נראה לפענ"ד דכל ירא שמים שנוהגים לו לעקף בסעודה וכיוצא בו יפריש מעט כלא ברכה לשם חלה . וישרפנו אחר כך . אמנם בשבת אסור להפריש חלה . כמו מדמאי שאסור להפריש . ועל כן בשבת (ב) לא יאכל עד שידע כיוצא שהפרישו חלה . ויהיה אם ידע שיצטרך לילך למחר למקום שיתנו לו לעקף . יוכל להתנות טערה שבה . ואז יוכל להפריש גם בשבת כמו שכתב הרע"ב ספר ז' דמאי משה א' לענין דמאי דהיכא דהנהיג עליו מערב שבת יוכל להפריש גם בשבת ע"ין שם :

הנהגות מהרב בעל המסבר ספר מסגרת השולחן (ב) לא יאכל כו' . יוכל להתנות כו' . ולפע"ד נראה דבשבת יאכל קצת וישיר חתיכה קטנה עד לאחר השבת . ואז יפריש ממנה חלה וישאר קצת חולין (דבעינן שיריה שיריה נכרין כשבואר ביזה דעה) . והרי מבואר ביוזא דעה סימן שכ"ג דחלת חוץ לארץ אוכל ואחר כך מפריש תהלה מעטם שנשתייר . והגם דנהגו סדורות הראשונים להפריש דוקא קודם אכילה כמו שכתב רז"ש באורח חיים סימן ר"ס בקונטרס אחרון סק"ב מכל מקום בשבת דהפריש קודם שבת בודאי מותר לאכול בשבת על סמך שיפריש אחר השבת בחלת חוץ לארץ וכמבואר בפנים בסמוך . והב"ש שאין להניח אכילה בשבת בשביל חשש שמא לא הפרישו חלה רק יאכל וישיר קצת שיפריש ממנו לט"ר (כדא ברכה) . וכמבואר ג"כ באו"ח סימן תקנ"י שעשה כן . וכן כתב רז"ש שם . וכן נראה ממנו בקונטרס . אחרון סימן ר"ס שם . אבל בשבת לא יפריש אפילו כאופן שכתב הרב הנ"ל . דהרי ידענו בו ג"כ חשש איסור מוקצה לדיון דשורפין דהלה . כי בודאי יוליכה לביתו אח"כ ויזיק . וכל זה כפיא אפשר דהוהיזי במסום הסעודה על זה . אבל כשהבעל הסעודה הוא קרובו או חבירו הנגיל עמו בודאי צריך להזהיר אותו קודם השבת שיפריש חלה כדין :

(א) צריך להזהיר לבני איהו כשיוצאם להכשיר העופות בדהדה וליחיה שיבקעום לשנים קודם השירה ויזיאו :

קיצור שדהן ערוך לו הלכות מריחה

ב אם שכחו ונשרה הבשר במים מעת לעת הבשר וגם הכלי אסור. וכבר שנשרה במים מעליה יעשה שאלת חכם (סי' ס"ט וע' נחמ"א כלל ל"ד):

ג בערב שבת שאין לו פנאי או בענין אחר שהשעה דחוקה די לשפשף היטב את הבשר במים וישרה אך מעט במים. וכשאין אדמונית במים יכולין למלוח אותו (נחמ"א כלל ז):

ד אם לאחר השריה תתכו חתיכה אחת לשתיים צריכין להדיח היטב מקום הרוחץ מפני הדם שיטנו שם:

ה בשר שנקרש מחמת הקור. צריכין להשניח (ג) שיפשר אבל לא יניחוהו (ג) אצל תנוו שהיסק ובשעת הרחק יכולין לשרותו במים פושרין (סי' ס"ט ונחמ"א):

ו הכלי המיוחד לשרית בשר אין להשתמש בו דבר אחר של טאבל: לאחר שנשרה הבשר צריכין להטוף סמנו המים כדי שלא ימס המלח מן המים ולא יוציא את הדם וצריכין להשניח (ד) שלא יתייבש הבשר לגמרי בכדי שלא יפול המלח מעליו:

ז המלח לא יהא דק מאוד כקמח דא"כ נמס מיר על הבשר ואינו מוציא דם וגם לא יהא גס מאוד שמא יפול מעל הבשר. אלא יהא בינוני כמו המלח שנעשה על ידי כישול ויהא יבש שיחפור היטב:

ח צריכין לפזר המלח על הבשר בכל הצדדין שלא ישאר שום מקום בלי מלח ולכן העופות צריכין לפזרו אותן היטב כדי שיוכל למלחן היטב גם מבפנים (סימן ס"ט):

י הבשר במלחו צריך להניח במקום שיוכל הדם לזוב ממנו היטב ולכן לא יעמיד את הסל עם הבשר ע"ג קרקע כי לא יוכל הדם לזוב היטב ואפילו לאחר שכבר שהה הבשר במלחו שיעור מליחה קודם הדחה לא יתנהו במקום שאין הדם יכול לזוב היטב וכשמולחין ע"ג דף צריכין להניחו (ס) בשופע כדי שזוב היטב. והמלח עופות או יזופן שלמה שיש לו תוך ובית קיבול צריך להפוך צד החלל למטה כדי שיוכל הדם לזוב היטב (סימן ס"ט ט'):

יא יהא הבשר מונח במלחו שיעור שעה. ובשעת הדחה די כ"ד מינוטין (סי' ס"ט ונחמ"א ס"ה ט"ז): לאחר שהיה הבשר מונח במלחו כשיעורו ינפץ ממנו המלח הטב ומדיחין אותו שלש פעמים במים היטב היטב. ואשה יראת ה' יש להשניח בעצמה על הדחת הבשר כי לפעמים המשרתת אשר בכתף תשא את המים תצמצם. ויכולין לבא ח"ו לאיסור דם. וצריכין לזוהר שלא להניח את הבשר בתוך כלי בלי מים קודם שהודח (סימן ס"ט):

יג צריכין לזוהר בעופות להסיר את הראש קודם השריה. ואם נמלח העוף עם הראש יעשה ש"ח. וכן צריכין לזוהר בזה בבמהם (סי' כ"ג וסי' ס"ה):

יד בשר שלא נמלח עדיין לא יניחו אותו במקום שלפעמים יש שם מלח ויש לזוהר כלי לבשר לחוד שלא להניח בכלי זה וירקות או פירות וכיוצא בו דברים שדרךן לאכול בלא הדחה כי דם מן הבשר נדבק בכלי ומן הכלי נדבק בהם (סימן ס"ט):

מו הראש צריכין לחתכו קודם שריה וליקף את המוח ולקרוע את הקרום שעליו ולשרותו ולמלחו בפני עצמו. ואת הראש צריכין למלחו מבפנים ומבחוץ. ויכולין למלחו גם על השערות (סימן ס"ט ע"ה):

עצמות

מסגרת השרתן

(ב) שיפשר. ולא מכאן ליה מליחה או הדחה שקודם לה בעודו קרום (מוות דעת): (ג) חלל תנור. היינו שלא לקרבו חלל התנור כל כך בלופן שאפשר שיחמם על ידי זה (ב"ה): (ד) שלא יתייבש. היינו שלא ימחץ עד שימאכז לגמרי דלא לא ימס המלח כלל (פי' שלא יתלחלח המלח) ולא יזליח דם (אחרונים): (ה) בשופע. ואם יש בו גומות שמהקצץ הם האיר אינו מועיל אפילו אם מניחו כשיפוט נחמ"א

שטלחם כבר על ידי שהוציאו הבני נעים וזו המלח אוחז דבריהם ז"ל כמה שראיתי בעיני איזה לפנים כל בקיעה. ומצאתי אחר כך בתוכם כמה צרית דם. וזה מכוון ברמ"א סימן ס"ט סעיף א' ובכמה אדם כולל ה' דצריך אחר הדחת הבשר קודם מליחתו להדירו היטב במי השרי'. וידוע שזה אי אפשר לעשות בן ספנים כשהעוף שלם. וזה דשן ההכמה אדם שם ויהר לשרות במים ערך חצי שעה ויהדירו לשפשף ויהי יפה במי השרייה. וצריך לדקדק במקומות שנראה בו דם וכ"ש דם שנצטר על ידי מכה. וכן בחלף העופות

דחם והפנים

הוציאו כל הבני נעים וגם הריאה. וישרו במים חצי שעה כידוע. ואחר כך ידחום היטב מבפנים ומבחוץ. ובבית השחיטה. ובכל מקום שנראה צרית דם ידחו וישפשפו היטב מחדם ואח"כ ימלחו אותם בכל מקום כדין. ולא כמנהג קצת שנושים בחיפוף נקב קטן להוציא הבני נעים. ואחר כך מכשירים העוף על ידי שסחורין המלח בתוכם שזה אינו נכון כמנהג טעמים. כמו שכתב הפרי מגדים בזה דעה סימן ס"ט סוף סק"ז בשם הבית לחם יהודא דראוי לזכור העופות לשנים (קודם הדח' ומליחה). והטעם משום ריאה הנחכמת בן הצלעות. וכתב הפס"ג על זה דפיה כתב. חדא דלכחיה איה אפשר למלוח בפנים בכל מקום כ' ואף בבקעיה להוציא הריאה כ' דלכתחילה בעי (דריאה) מליחה כ' צדדים עכ"ל:

תנור חזק דבריהם ז"ל כמה שראיתי בעיני איזה אוחזת שריה איה שאלה עליהם. ואמרו לי לפנים כל בקיעה. ומצאתי אחר כך בתוכם כמה צרית דם. וזה מכוון ברמ"א סימן ס"ט סעיף א' ובכמה אדם כולל ה' דצריך אחר הדחת הבשר קודם מליחתו להדירו היטב במי השרי'. וידוע שזה אי אפשר לעשות בן ספנים כשהעוף שלם. וזה דשן ההכמה אדם שם ויהר לשרות במים ערך חצי שעה ויהדירו לשפשף ויהי יפה במי השרייה. וצריך לדקדק במקומות שנראה בו דם וכ"ש דם שנצטר על ידי מכה. וכן בחלף העופות

מז עצמית שיש בהן מוח אם עדיין הן רבוקות בבשר מולחן עם הבשר ביחד כמו שחן . אבל אם נפרדו מן הבשר ימלחם בפני עצמם ולא יונחו במלחן אצל הכשר (ט"ז):

ז רגלי בהמות צריכין לחתוך ראשי הטלפים קודם השריה . למען יוכל הדם לזוב מהם וצריכין להניח אותן באופן שיוכל הדם לזוב . ויכולין למלחו גם על השערות (ס"ח ט"ז):

יח הרב צריכין לקרוע קודם השריה שיצא הדם ממנו (ט"ז):

יט (הריאה *) נוהגין ג"כ לחתכה ולפתוח הקנקנות הנדולות שבה קודם השריה (ס"ט ט"ז):

כ הכבד יש בו הרבה דם לפיכך (ו) לבתחלה אין לו תקנה לבשלו על ידי מליחה אלא צריכין לצלותה על האש . אבל צריכין מקודם (ז) לחתכה היטב ולהניחה בחיתוכה על האש למען ישאב האש היטב כל הדם שבה . ומדיחין אותה קודם שמניחין אותה על האש ובשמונתה על

האש מולחין אותה שם קצת . וצולין אותה עד שתהא ראויה לאכילה ואח"כ (ח) מדיחין אותה יפה מן הדם שפלטתה . (ט) ואחר כך יכולין לבשלה :

כא צריכין לזוהר לצלותה דוקא על האש ולא בתנור גרוף . וכן לא יכרכו אותה בנייד לצלותה

כך ואפילו בנייד גרוע (פלים פאפיר) (ט"ג נספח פתחי תבונות):

כב אבל אין למלוח כבד קודם צליה בדרך שמולחין בשר . ומכ"ש שאין למלוח כבד עם

בשר ביחד (ט"ז):

כג המחול דינו כשאר בשר רק צריכין להכיר ממנו קידם שריה את הקרום שעליו שאמור

משום הלב . גם צריכין לנקרו משום הגידין . נוטל ראש הגיד ובושך אותו וגמשכין עמו ג'

חושין שבתוכו . וצריך לזוהר שלא יפסוק שום חוט . ואם נפסק צריך לשרש אחריו . (ס"ט ס"ז ט"ז):

כד החלחולת ושאר מעיים מולחין בצד החיצון שהשומן רבוק שם (ט"ט):

כה קיבה של עגל שנמצא בו חלב שופכין את החלב קודם שריה (ס"ט) (***):

כו בצים שנמצאו בתוך עופות בין שהם קטנים מאוד בין שנגמרו לגמרי עם קליפתן צריכין

שריה ומליחה והדהו . אבל לא ימלחם אצל הבשר אלא יניחם במקום שלא יזוב עליהם

הדם מן הבשר . ובצים אלו אפילו נגמרו לגמרי אסור לאכילן בחלב (ט"ט ט"ז):

כז בשר ששהה שלושה מעל"ע אסור דבישול אא"כ נשרה ביניהם (ס"ט) (***):

כח נזהגין

דחם הפנים

העופות ובמקום בית השחיטה . ושם צריך שישפוך היטב . ואפילו בדיעבד אם מצא שם דם כעין אחר המליחה צריך לקלוף מן הבשר מעט באותו מקום . ולכן צריך לזוהר בזה ע"ל . ובמיסן ס"ז הביא רמ"א דיש להחמיר לקלוף בית השחיטה או לחתוך באותו בשר קודם מליחה (ויקדם הדחה) הואיל ונצטר שם הדם בשעת השחיטה ע"ל . וכן כתב בחכמת אדם סוף סוף כל כ"ט . וכתב שם הרמ"ג בכשיבצות סוף סוף ב' וזה לשונו ואינו יודע על מה סומכין העולם בבשר בית השחיטה דעל כל פנים כו' דעי חיתוך (קודם מליחה) ע"ל . ולכן צריך להזהיר על זה (מסדר) המופלג האבד"ק ראונו עם הוספות מסרב המזכיר בעל מסגרת השלחן):

הגהות מהרב הגאון המפורסם האבד"ק בילגורייא
(*) צריך כל ירא שמים לזוהר כשיקנה בשר ריאה מקצבים ישאל אם לא היה בה הוליע שוקדין מורגא השכית בריאה כידוע להקצבים :

הגהות מהרב הגאון המפורסם האבד"ק פיאסק וק"ק פשיעביכארו

(**) ראוי להזהיר השוחטים והקצבים בעגלים הרבים להוציא החלב מן הקיבה שיהיה . ולכתחלה יוציאה סיד . לאחר השחיטה וניתוח . ואם שהה מעט לעת י"ש איסור גם בדיעבד . כמבואר ביורה דעה סימן ס"ז :

(***) כשיצונו לשרות עופות בתוך ג' ימים שיהיה מותרין לבישול אחר כך כידוע צריך לזוהר לזוהרן מקודם . כי אם שרו העופות שריכים אסור לבשל האברים הפנימים אחר כך רק לצלהם כמבואר בשו"ת נדע ביהודא הובא בפתחי תשובה סימן ס"ט ס"כ ב"ו . (מסדר) המופלג האבד"ק ראונו :

מסגרת השרשן

(חכמ"א): (ו) לכתחלה . עיין בלחרונים סימן

ט"ז דאף בדיעבד חסור : (ז) לחתכה היטב .

ואם נטל ממנה המרה והגדין וכתקנות שכלד

המרה ומעט מבשר הכבד עמהן ח"ל לחתכה

יותר (רמ"א ובלחרונים) ודוקא בכבד של עוף

אבל בשל בהמה לא מהני זה (חוו"ד ופרמ"ג

במ"ז סק"ב) וכל זה בכבד שלימה אבל כשולין

חתיכת כבד ח"ל כלום (רמ"א ופרמ"ג) . וכן אם

אינו רואה לבשלה אח"כ רק לאלכל ללי ח"ל

עוס חתיכה כלל (רמ"א פרמ"ג חכמת אדם

והעתיקה קילות אלו מפני שהמנהג עכשווין

וכמו שכתבו ג"כ בלחרונים): (ח) מדיחין אותה

יפה . ולכתחלה יש לזכר להדיחה ג' פעמים

אחר הל"י (פרמ"ג כמ"ש הש"ך ובלחרונים כסימן

ע"ז לכל ל"ג סוף הוכשר מדמו מוקדם):

(ט) ואחר כך יכולין לבשלה . וכתל (פ"י הדד

פל כהכמה) חסור יבשלו אף אחר הל"י (רש"ל

ט"ז ס"י ג' וחכמ"א) גם צריך לחתכו כמה

פעמים באורך וברוחב על פני כולו קודם

הל"י (רמ"א חכמ"א) ואכור ג"כ ללחו

נכלי רק על גבי נחלים (חכמ"א וכ"ז דעה רמ"א).

ואם לא האכשר עדיין מדמו (דלענין

הכשר

קיצור שלחן ערוך: לו לז הלכות מבילת כרים

כח נוהגין בעופות שלאחר שהסירו הנוצות מהבהבין אותן באור להסיר את הנשאר וצדיקן ליהדר שלא להבהבן כ"א בשלהבת של קש ותבן ולא יעשו שלהבת: דילה ויהדרו לחולק העופות אנה ואנה לבל יתחממו (כ"ה):

לז הלכות מבילת כרים • ובו יג סעיפים:

א הלוקח כלים השייכים לסעודה מעכ"ם אפילו הם כלים חדשים אם הם של מיני סחכות או (ב) זכוכית אסור להשמש בהן שום חשיש אפילו בצונן עד (ג) שטובלין אותן במעין או במקוה במקום שכשר למבילת אשה נדה. וקודם הטבילה מברכין על כלי א' אקב"ו על מבילת כלי. ועל שתיים או יותר מברכין אקב"ו על מבילת כלים (וי"ד סי' ק"כ קכ"א פת"ג כאלה סימן ס"ג):

ב כיון שהכלים צריכין טבילה דוקא במקוה שכשר למבילת נשים לכן צריכין ליהדר שלא להטבילן בנהרות בשעה שהן גדולות משמים והפשרת שלגים וזה שכיח מאוד קודם פסח שהנהרות גדולות וטובלין שם כלים ואינו נכון על ס' קס"ב (ס' ק"ד ר"א):

ג כלי עץ אינן צריכין טבילה ואם יש עליהם חשוקי ברזל צריכין טבילה בלא ברכה * כלי חרס גם כן אינן צריכין טבילה ואם מצופין מבפנים באבר שקורין גלעירט צריכין טבילה בלא ברכה (ק"כ):

ד אם הוא כלי ישן שנשתמש בו העכ"ם באופן שצריך הכשר בהנעלה או ליבוש צריכין להכשירו מקודם ואחר כך למביל (קכ"א):

ה אם שאל או שכר כלי מעכ"ם אינה צריכה טבילה:

ו ישראל המחויב הנוטע. שעושין שם כלי זכוכית והפועלים הם אינם יהודים הכלים שנעשים שמה צריכין טבילה בלא ברכה:

ז ישראל שנתן כסף או שאר מיני מתנות לאומן עכ"ם (ז) שיעשה לו כלי צריך גם כן טבילה בלא ברכה:

ח אינו צריך טבילה אלא כלי שנישתמשים בו למאכל שהוא ראוי לאכלו מיד בלי שום תיקון אחר אבל הברזלים שמתקנים בו את המצות ושחותכין בו את העיסה והמחט

שחורין

מסגרת השלחן

להם הפנים

הכשר מדס דיוו כשאר בשר רק שצריך ליהדר שלא למלחו בינוד עם שאר בשר רק (לד) צריך להדיוו ולמלחו קלה קודם הלליה ולהדיוו' פעמים אחר הלליה וליהדר בו גם כן ביתר הדיווים שנחבצאר בסמוך דיני לליה הכבד (ע' ברמ"א ואחרונים סי' ז' וסי' ע"ג). ומותר לחתוך אותו בסכין של בשר בין כשהוא חי בין אחר ללייתו כשהוא לאוכלו (רמ"א ואחרונים):

לז (ה) זכוכית. כלים של פורצלן ח"ל טבילה ולא דמי לכלי זכוכית דמי נשברו יש להם תקנה להחיות דמי לכלי מחכות משא"כ אלו

לחיות כמו בכלי זכוכית ועכ"פ אין לברך על טבילתם: קומקום (שקורין סאמעוואר)

שמתחמין בו מים לשתייה טייל צריך טבילה כמו קדירה שמבשלין בה (עיין בחכמת אדם

ויד אפרים ופתח תשובה): (ב) שטובלין אותן. כדי שילאו לקדושתו של ישראל (ירמלא

ט"ז): (ג) שיעשה לו כלי. וסי' חס היה לו כלי נקוב שלא היה מחזיק רביעית עד ספק ונחט

לאינו ישראל נעשה ענין כלי. שצריך טבילה בלא ברכה (ט"ז ש"ך חכמ"א). מחבת שחיפן

אין ישראל גדיל צריך גם כן טבילה בלא ברכה (פרמ"ג בא"ח סי' ה"א במ"ז סק"ז). השואל

כלי סעודה מחנוני ישראל שקנה מאינו ישראל לא יברך על טבילתם (או יטבול כלי אחר עמו

ויברך עליו) כיון שהמחנני לא לקחם חלף למכרם וגם הוא לא קנאם מהמחנני (ט"ז ש"ך וע'

בכ"א) אבל אם קנאם מהמחנני צריך לברך וסי' חס המחנני עליו וזה להשתמש בהם (רמ"א

*) ביורה דעה סימן ק"כ פסק הש"ך שם ס' ק"כ רבלי עין שיש לו חשוקים של ברזל מחזיקי ששעמידים אותו דיש לטבילן בלא ברכה או עם כלים אחרים דמספקא לן אי אולין ביהר העטעדי. וכן פסק בחכמת אדם בלי ע"ג. ולכן נראה דמה שנהגים העולם בכלים כגון קדירות וקערות שנשברו ותופרים אותם בחוט של ברזל שקורין דראע"ס. שאם תפרם עכ"ם צריך לטבול בלא ברכה. כיון שהברזל מעמידם. ובלא הברזל היו שברים בעלמא. והברזל עושה אותן כלי. ומכ"ש כשהחוט של ברזל הוא גם כן מבפנים והנכרי נותן החוט של ברזל משלו דיש סברא להצריך להטבילם בברכה. כמבואר ברמ"א ואחרונים שם. ע"ן שט. ועכ"פ צריך ליהדר להטבילם בלא ברכה. או עם כלים אחרים. וכשיבוא להטבילם צריך להרחיק יפה שלא יהיה רבוב בהם שום לכוד כמבואר ביורה דעה שם (מהרב הטופל האבד"ק ראווב):

(ש"ח יעב"ץ יד אפרים פתח) ואפשר דכ"ס של פורצלן של עכשו שנשברו מחזיקין השברים

להחיות כמו בכלי זכוכית ועכ"פ אין לברך על טבילתם: קומקום (שקורין סאמעוואר)

שמתחמין בו מים לשתייה טייל צריך טבילה כמו קדירה שמבשלין בה (עיין בחכמת אדם

ויד אפרים ופתח תשובה): (ב) שטובלין אותן. כדי שילאו לקדושתו של ישראל (ירמלא

ט"ז): (ג) שיעשה לו כלי. וסי' חס היה לו כלי נקוב שלא היה מחזיק רביעית עד ספק ונחט

לאינו ישראל נעשה ענין כלי. שצריך טבילה בלא ברכה (ט"ז ש"ך חכמ"א). מחבת שחיפן

אין ישראל גדיל צריך גם כן טבילה בלא ברכה (פרמ"ג בא"ח סי' ה"א במ"ז סק"ז). השואל

כלי סעודה מחנוני ישראל שקנה מאינו ישראל לא יברך על טבילתם (או יטבול כלי אחר עמו

ויברך עליו) כיון שהמחנני לא לקחם חלף למכרם וגם הוא לא קנאם מהמחנני (ט"ז ש"ך וע'

בכ"א) אבל אם קנאם מהמחנני צריך לברך וסי' חס המחנני עליו וזה להשתמש בהם (רמ"א

קיצור שלהן ערוך זו התבות טבילת כלים

שתופק בזה מולייתא וכיוצא בהן אינן צריכין טבילה . אבל (ד) סבין של שחיטה ומסכן שמפשיטין בו כיון שאפשר להשתבש בסבין זה למאכל שננבד צריכין טבילה בלא ברכה ודרייופוס שמעמידן עליו את הקדרה כיון שאין המאכל בעצמו נוגע בו א"צ טבילה . אבל שפוד של מתכות שצולק עליו בשר צריך טבילה בברכה :

מ (ה) רחיים (ו) של פלפלין צריך טבילה משום המתכות אבל התחתון שמקבל את התבלין כיון שהוא של עץ אין צריך טבילה (ק"ז) :

י צריכין להשגיח קודם הטבילה שיהא הכלי נקי ולא יהא עליו שום לכלוך או חלודה (ח) חסם חלודה או שמכרית נעלמה שדרכו נכר (י) ואין מקפידין עליו אינו חזק וצריכין לטבול כל הכדי בפעם א' שיהא כולו במים וכלי שיש לו יד צריך להיות עם היד בפעם א' כולו במים והאדם הטובל ואיחו הכלי בידו (ח) צריך לטבול מתחלה ידו במקום שהוא טובל . ואם טובלין על ידי מה שקושרין את הכלי בחבל כגון שמיבלין בבאר צריכין להשגיח שיהיה הקשר רפוי שיוכלו המים לכא בכל מקום הכלי :

יא אם טובל כלים שפיהם צר צריך להשגיח שיהיו במים עד שיתמלאו מים כי צריכין שיבואו המים על הכלי מבפנים ומבחוץ (ק"ח ר"ב) :

יב קטן וקטנה (פ"ל ס' ס"ז ס"ז) (ט) אינן נאמנין על טבילת כלים (ק"ט) :

יג אסור להטביל כלי בשבת ויו"ט ואם שכח להטבילו מקודם (י) יתנהו לנכרי בפתגה ויחזור וישאלנו בטנו . ואם הוא כלי שראוי להביא בו מים במקום שמתיר לטלטל ישאוב בו מים :

דלת הפנים

הגהות מהרב הגאון המפורסם חריף ובקי פאר חרדי מוה"ר ישראל יהושע שניצל האבד"ק קוטנא :

(א) לפי מה דקיי"ל דפלפלין אינו מסתמא סומא אובלין וכן מסק הר"ם ז"ל בהלכות סומא אובלין וכן אינו חייב בערלה לדעת הרמב"ם כמו שכתב הבית חמדים בקושרם חוס' י"ב ואין מברכין עליו ככל במבואר בריש פרק ביצד מברכין א"כ לא עריך מסבין של שהכית המבואר בסימן ק"כ ס"ה דא"צ טבילה משום דלא חיי לאכול בלא ביטול כ"ש כגון דאינו נחשב אוכל בכל בעינא רק ע"י הערבות לכן נראה (ב) דע"כ אין מברכין עליו וכן מבחשת שר מתכות המיוחד לבשמים שאינם ראויים לאכילה בעינא דינא הכי . אבל אם דבין בו גם מלח שעון טבילה בברכה דעל מרח מברכין שהכל במבואר בפרק ביצד מברכין וכיון דיש שם אוכל עליו מיקרי כלי מעודה :

הגהות מהרב הגאון המפורסם חריף ובקי שלשה החומס מוה"ר אפרים זלה"ה האבד"ק מאליצ' והאחרים :

(ב) דע"כ אין מברכין עליו וכן מבחשת ב"ל לפענ"ד לא נראה כן . כי גברא רבא קא חזינא גזיבהא לא חזינא . דהא דפלפלין אינו מסתמא סומא אובלין לפי שאינם אוכל להגאת גזיב' כי אם ליתן טעם בתערובת במבואר ברמב"ם וכן נהג שאין מברכין עליהם דפי שהם חרישים ואינם ראויים לאכול לכתם במבואר באור' ס' ר"ב . אבל שלא יהיו נחשבים לאוכל כלל שהכלים שלהם לא יצרכו טבילה זה לא מסתבר כלל . וכן מ"ש הגאון הנ"ל שפלפלין אינם חייבים בערלה חדר לפל' בעיני שפלפלין ודאי חייבין בערלה . ועיין מסכת ערלה פ"ב ס"ג ה' בברשטורא וסאר מפשיט . ומראה מפורשת ברכות ל"ו וסוכה ל"ה ע"ג מאכל ללמדך שהפלפלין

מסגרת השדה

ט"ז ש"ך . וכחמנו לריך להודיע למי שקונה ממנו כלי שכבר הטבילו אותה או שהיא מהוטה של ישראל שלא יצרכו לבטלה (ט"ז חכמת אדם) : (ד) סבין של שחיטה . וה"ה בלע"כין שמיניחין מלוח עליהם לחי לחשמים מאכל ממם (פרי מגדים בלח"ח שס) : (ה) רחיים של פלפלין (א) וה"ה מדוכות של פלפלין שהן של מהכות (חכמת אדם) : (ו) של פלפלין . אבל רחיים של קאווע לריך טבילה בלא ברכה שהקאווע לריכה עדיין ביטול (פרמ"ג שס ועי' בחכמ'אופת'ש"ד אפרים) . ללוחית של זכוכית שקריין פלעטיר או בוטטלקים שאין משמשין לעשות בהם ממש כנו כוסות וגם אין מבטלין בהם כקדירות יש לומר דלא חשיבי ככלי מעודה ודמי לחביות וכיוצא שמכניסין לקיום לכן אין לברך על טבילתם (עי' ביד אפרים) : (ז) ואין מקפידין . כל דבר שדרך להקפיד עליו חוץ ואם לאו אינו חוץ אלא"כ היה מופה את רובו (ט"ע) . שמחורית הדבוק ביורה מבחוץ הוי כדופן הכלי ודרכו בך ואינו חוץ (רמ"א שס ומקור דין זה הוא מב"י סה"י ק"כ בשם הרא"ש ושם כחוצ דלפי' צבולו אינו חוץ) :

(ח) לריך לטבול . ואעפ"י לא יאחז הכלי בדרך דביקו צינני (רשב"א ט"ז ט"י ק"כ וס"י קל"ח ס"ק כ"ז ועי' בגליון רעק"א שס) : (ט) אינן נאמנין . אבל אם טבול לפי גדול הוי טבילה (רמ"א) ועי' בחכמת אדם דבכ"ז זכוכית נאמנים במקום לורך שבת : (י) יתנהו . ומ"מ אחר השבת לריך טבילה בלא ברכה (ט"ז ר"ח) או יטביל כלי אחר עמו (ט"ז ביו"ד ופרמ"ג בלח"ח) ומברך על טבילת כלים (פרמ"ג שס וכענין זה כתב הפר"ח ביו"ד ס"ק כ"ז) וטוב לעשות כן אם אפשר מפני מלחיתין לריך עליו לבדו אחר הבטח כיון שישתקט בידו (פר"ח וכן נוטה דעת כח"י) :

(יא) וביא לביט . לא מלאחתי או צמסקים :

קיצור שדחן ערוך רז לח הלכות מבירת כרים

מים (יא) ויביא לביתו ולא סחיו כמסביל ולא יברך עליו (אל"ם סימן כ"ג י"ד ס' ק"ג):

לח הלכות פת עכורים • בישולי עכורים • וחרב עכורים • יבו מ"ז סעיפים :

א (ה) אסרו חכמים לאכול פת של עכורים • ויש מקומות שמקילין ולוקחין פת מנחתים עכורים במקום שאין שם נחתום ישראל או אפי' יש אלא שאין הפת יפה כמו זה אבל בפה של בעלי בתים עכורים אין מקילין אך בשעת הדחק וזו שהוא בדרך אם יכול להשיג פת בשר צריך להמתין עד פרסה • ולא מיקרי פת בעה"ב אלא אם עשאו בשביל בני ביתו אבל אם עשאו למכור מיקרי נחתום אע"פ שאין דרכו בכך • וכן נחתום שעשאו לבני ביתו מיקרי בעה"ב • ויש מי שאומר דבמקום שאין נחתום מצוי מותר אפי' בפת של בעל הבית ואינו צריך להמתין על פת בשר וכן נוהגין :

ב אם הישראל השליך אפי' רק עץ אחד לתוך התנור בהיסקו (ז) מותר הפת ולא הוי פת עכורים: **ג** לא אסרו פת של עכורים אלא של המשה מינו דגן אבל פת קטניות (ענגולא קוקיין מליוע) אינו בכלל פת וגם אינו אסור משום בישולי עכורים דהא אינו עולה על שלחן מלכים : **ד** פת שפניו (ג) מרחוק אסור משום הביצים שעלו דהול' בישולי עכורים ואותן ריקקים שנאפים על ברזל ויש לחוש שנמשח הברזל באיזה שומן אסורים בכל ענין משום בליעת איסור (יו"ד סימן ק"ג):

ה פת ישראל שאפאו עכורים גרע מפת עכורים (ד) ואסור משום בישולי עכורים אם לא הכשיר את התנור בהשלכת עץ וצריכין ליהדר בזה כששולחין לאפות או דצלות אצל נחתום עכורים שהישראל ישליך עץ לתוך התנור או שיניח הישראל את הפת או את הסחבת לתוך התנור (ושין לקמן ר"ש סימן ע"ב) (ק"ג ק"ג):

דבר

מסגרת השלחן

לחם הפנים

לח (ה) אסרו חכמים • כל אלו הדברים דמכאן עד סעיף י"ג אסרו משום חתנות שכל אלו מושכין לב האדם ואם יתקרב אליהם באחד מאלו יבוא להתחתן בם (טור) : (ז) מותר הפת • שאין הדבר אלא להיות היכר שספת סליח אסור (ש"ע) : (ג) טומאים בצינים • כיון שהצינים בעין חיונים בטלים לגבי הפת ויש בהם משום בישולי אינו ישראל שחשור (רמ"א ש"ך) כדלקמן סעיף י" • ולפ"ז אם ישראל הכשיר את התנור בהשלכת עץ כדלקמן סעיף ז' בוודאי מותר כמו שאר בישולי אינו ישראל : (ד) ואסור משום בישולי אינו ישראל • ואסור למכור לנכרי שמא ימכרם

שהפלגין חייבין בערלה וזה שמחלק שם הש"ס הא ברשיתא והא ביבשהא הוא רק לענין יוח"כ וכן לענין ברכה (ג) אבל לענין ערלה כל זמן שעומדים על האילן רשויבתא הם ואפילו לאחר שנתלשו אינם חוזרים להיותם. ודברי הכפות חמרים לדעת הרמב"ם אינו מוכרח • ועיין רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט"ז הלכה י"ד ובכסף משנה • וע' ש"ע יו"ד סס"ק ק"ח וכוולם מכואר שפלגין נוהג בהם דין ערלה • זה אמר שאינם חייבין בכעשר עין כעוקצין ס"ג משנה ה' ובר"ש • ועיין מסכת נדה ד' ג"ן תוספת ד"ה כל שחייב וכו' נראה שם ר' ג"א • אך באמת זה אינו ענין ודמיון לענין טבילה כלים • ומה שכתב דלא יהיה עדיף מסבין שר שחיטה לפענ"ל אדרבא מסבין שהבאת משה רביהו • דהא שני דינים אלו מקורם מהמדרבי • והמדריב בעצמו כחב ס"ק דחלין דסבין של שחיטה אין צריך טבילה • ובסוף מסכת ע"ז כתב דתריים של פלגין צריך טבילה • אלא משום שאינו דומה לכל דסבין של שחיטה אינו מכשיר לאכול מיד אלא צריך בישול או צליה כמ"ש חש"ך סבין ק"ב סק"י • אבל הפלגין מיד שנכתשים ראויים לתת במאכל ולטעמא עבידא והיו כעומדים בעין

דאי דהסתחשת צריך טבילה בברכה • ואפילו ברחיים שר קאווט שחשס"ג א"ח ב"מ סק"ז כחנ"א כתב טבילה בלא ברכה • אבל בעיקרי ה"ש מבא' ב"ס שו"ת שאילה יעב"ץ שחיטים טבילה ומשמע בברכה דכתב דעדיף מרחיים של פלגין ואין ספר שאילה יעב"ץ לפני • ומ"ש כבוד הדור גאון לטובלו בלא ברכה עין פ"ח ס"ק ט"ז דבמקום שסחם הש"ע וכתב צריך טבילה כוונתו בברכה • ועוד דאפילו בספק אם כלי זו צריך טבילה ג"כ אין דומר ספק ברכות להקל לשמה הרד"ב ח"א רק כשהמחלוקת הוא בנזף הברכה ולא כשהספק הוא בעשיית המצוה א"א ספק ברכות להקל ע"ש • ובאמת דמב"י המובא בש"ך כאן ס"ק י"ב לא משמע כן • ויש מתיירא לדבריו סכמה דוכתי • ואכ"ל • אך עכ"פ קשה עלי דהקל ליהנות מרחיים של פלגין בלא ברכה • משום דלדעת הרשב"א המובא בכסף משנה הלכות מאכלות אסורות פ"ח ה"ה טבילה בלא ברכה הוא דאורייתא • ובאמת מה שרש"י הרשב"א והבכף משנה להעמיס זאת ברעת הרמב"ם שם ע"ג דבפירוש סיים הרמב"ם אסרו חכמים הוסיף לו מורה • אך לדעת הרשב"א טבילה כלים הוא דאורייתא • וכוודאי קשה להקל ליהנות בלא ברכה • ואם נברא רבה אמר מילתא אין מוחלדין אותו ואגיד את אשר עש' לכו בדאמת קשה לי כיון שאין נותנין אותם פלגין לתבשל עד שנשחקין וגופלים לכלי התחתון של עוקולי התחתון והאי א"צ טבילה כמ"ש הש"ך סק"ד • משום זה יש לספק דכלי עליונה אינו מכשיר לקרותו כלי סעודה וע' ש"ך סק"א • ועיין בברכי יוסף לענין ד' שחריחיתו בן להוציא שר • העולה מכל זה דלפ"ד דמכתשת של סחבת שמסנו וקוצים התכלין ונותנים לבישול דאי צריך טבילה בברכה • וברחיים הגם שמסחיתם הש"ע משמע לטובלם בברכה מובא להטבילם עם כלי אחרת ויעלה הברכה לשניהם • ושולם על ישראל ועל רבנן • הק' אפרים בר רב הנאמר ק' מאניב :

חשובה

קיצור שלחן ערוך לח הלכות פת ובישולי וחלב עכ"ם מט

דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי (ס) וגם שלה על שלחן כלל ללפת בו את חפת או לפרסת בישולו או צלא עכ"ם אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל אסור משום בישולי עכ"ם. אבל דבר שהוא נאכל כמו שהוא חי או שהוא דבר שאינו חשוב ואינו עולה על שלחן מליכים אין בו משום בישולי עכ"ם ואין לחוש להכלים דסתם כלים אינן בני יומא :

שפחה עכ"ם בבית ישראל המבשלת בשביל להכלים נהנין להקל מפני שאי אפשר (י) שלא יתה אחר מבני הבית באש :

אבל אם היא מבשלת בשביל עצמה לבדה אין גנילות שיחמה ישראל ואפשר דלא מהני בזה היתוי דגרע מאילו מבשלת בשביל ישראל. ולכן אם בשלה דברים שיש בהם משום בישולי עכ"ם לא לבד התבשיל אסור אלא גם הקדירה נאסרה לבשל בה לבתחלה ובריעבד יעשה שאלת חכם :

עכ"ם שבישול בשבת בשביל חולה התבשיל אסור במוציא שבת אפילו להחולה אם אפשר בתבשיל אחר (ע"פ"ס וי"ד סס' ק"ג) והכלים יש להתיר אחר מעת לעת :

ביצה אע"פ שראויה לגמעה היה מ"מ כיון דזה הוי רק אכילה ע"י הדחק אם בשל העכ"ם אסורה וכן כל ביוצא בזה :

א"א פירות שלא נתבשלו באילן כל צרכן ואינו נאכלין חיין אלא ע"י הדחק שהאומנים מטננים אותן בצוקר אסורין משום בישולי עכ"ם (ק"ג) :

יב שר של תבואה ושל דבש נוהגין בו היתר לשתותו אפילו בבית שמוכרין אותו העכ"ם ואין בו משום בישולי עכ"ם. דהתבואה במלה במים רק צריכין לחקור אם אין מעמרין אותן בשמרי יין ובמקום שישראלים מולולין ומקילין ביין של עכ"ם יש לבעל נפש להחמיר ע"ע (ז) גם בשכר. ובענין שתיית קאפע (כלי חלב. דעם חלב ודלי אסור) וכן משאקאלאדע ומהע אצל עכ"ם שומר נפשו ירחק א"ע (סמ"ס סימן ק"ד נספ' סמ"א) ויש מתירין לשתות דרך ארעי אבל דרך קביעות אסור (יד אפרים נספ' מהרי"ע"ג) (ק"ד) :

יג חלב שחלבה עכ"ם ואין ישראל רואהו (ח) אסורה אפילו לעשות ממנה גבינה (ט) ולבתחלה צריך הישראל להיות (י) בתחלת החליבה ורואה שהכלי הוא נקי ונהגו להחמיר שלא יחלבו לתוך הכלי שדרכו של העכ"ם לחלוב לתוכו. ושפחות (יא) שחולבות בהמות בבית

לחם הפנים

הנהגות חדשות

חשובה הרב הגאון המפורסם הרי"ף ובקי פאר הדור מו"ה ישראל יהושע שליט"א האבד"ק קוטנא על חג"ל : (ג) אבל לענין ערלה כו'. נראה דגם להסביר דמחויב בערלה לפי שרשיבה ראו לאכול כמבואר בפרק ציצת מברכין. וכיון שעוסד ערין לחם המאכל לא פקע שם אוכל מיניה גם לאחר שנתייבש. אמנם לקבל שומאה צריך שיהא ראוי לאכילה בעת שמקבל שומאה. ועיין בר"ם ז"ל פ"ב מהלכות שומאת אוכלין ח"ד שנתקדקו שם הר"ם ז"ל והראב"ד ז"ל בפירוש המשנה דכל הראוי למאכל אדם. והנה סבאן סיעתא רבה לשיטת הר"ם ז"ל. וכבר הרגישו ההוספת ביומא וגדה בזה. עניינ' עכ"פ הדבר ברור כיון דלא מקביר שומאה דלא חיי עתה לאכילה כל שכן דלא מקרי כל סעודה. שהרי עיסה ובשר חי אף על גב דלא חיי עתה למיכל מכל מקום מקרי אכילה לקבלת שומאה. וכל סעודה לא מקרי כיון דלא חיי עתה למיכל. וכל שכן הנד דלאו שם אוכל עליהן. ועיין בר"ש פרק ג' דעוקצין משנה ה' :

מסגרת השלחן

ימכרו לישראל ואם חתך אותו : מחיכות מותר למכרו לנכרי דאסור לקנות מחיכות פת מנכרי ככל מקום דשמא הוא פת חיסור שמכר לו ישראל (ש"ע ורמ"א סי' קי"ב וסי' קל"ד) וחכמת אדם (ס) : (ה) וגם עולה. וכן אורח (שקורין ריין) אסור משום בישולי אינו ישראל שלימו נאכל חי ועולה על שלחן מליכים בתורה מאלל (פר"ח חכמ"א וע"ס צפר"ח שהולא כן מרשב"א לפי מה שפירש האוכא בינייהו דייסא בגמרא אכל לפי רוב הפוסקים שפירשו האוכא בינייהו דלא כרשב"א אפשר דלא חסריין אס עולה בתורה מאלל וד"ק). פרי שקורין ערד עפיל (קארטאפלים) עולה על שלחן מליכים ואסור (חכמ"א) : (ו) שלא יחמה. עיין בט"ז וש"ך סימן קי"ג עוד טעמים

להתיר בזה ולכן צריך ליזהר בשאר ביטול אינו ישראל שישראל יתן הקדירה למקום הראוי להבשיל בו. או עכ"פ יזהר כשמחמה בגחלים או כשמשליך קיסם שיכוין לסייע שאותו חיטוי או השלכת קיסם יועיל לתקן האש ויועיל למחר ביטולו ע"י ישראל (ש"ך חכמ"א ועפרמ"ג סי' קי"ב נספ' סק"י) : (ז) גם בשכר. של ישראל גזירה אטו יין שלהם (ב"ח ש"ך פר"ח) : (ח) אסורה. שמא שירב בו חלב טמא (ש"ע) אע"פ שרחוק הדבר מאוד לחוש לכך מ"מ אסור דכל מה שגזרו חכמים אפילו אם הדבר הוא במציאות רחוק אסור (חכמ"א) : (ט) ולבתחלה. ובדיעבד יעשה שאלת חכם (עיין בט"ז וד"ך וחכמ"א) (י) בתחלת החליבה. ובט"ז וש"ך סימן קט"ז וחכמ"א משמע

91 קיצור שחן ערוך ד' הלכות פת ובישולי וחלב עכ"ל

ישראל או בדיד שלהם כל מקום שאין בית עכו"ם מפסיק ואין לחוש לבהכח טמאה מזה אפילו כשתחלה להניחן לחלוב אבל אם בית עכו"ם מפסיק צריך שיהא שם ישראל ואפי' קמין או קמנה בני תשעה שנה סני :

יד גבינות העכו"ם אסורה ואם הישראל רואה החליבה ועשיית הנבינות אם הנבינות בשעת עשייתן הן של ישראל מותרות. אבל אם הן בשעת עשייתן של עכו"ם (יג) אסורות :
מן החמאה תליא במנהג המקומות יש מקומות שאין אוכלין חמאה של עכו"ם ויש מקומות שאוכלין אותה ומי שהולך במקום שאין אוכלין אותה למקום שאוכלין אותה אע"פ שדעתו לחזור למקומו (יד) אוכל שם עמהם. וההולך במקום שאוכלין אותה למקום שאין אוכלין אותה (יד) אסור לאכלה שם (קפ"ז) :

ל דין מי שרוצה לאכול או לשתות קודם הסעודה. ובו ג' סעיפים :

א הרוצה לאכול קודם נט"י דברים שיאכל ממנים אלו גם בתוך הסעודה בין שהם דברים שצריכין לברך עליהם תוך הסעודה (ה) כגון פירות בין שהם (ג) דברים שאין צריכין לברך עליהם תוך הסעודה כגון מיני לפת ומיני קמניות וערדעפפעל. וכן אם רוצה לשתות איזה משקה (ח"ו מן היין) קודם נט"י וגם בתוך הסעודה ישנה. יש בזה מחלוקת הפוסקים אם הרבנים שאכל או שתה קודם נט"י נפטרים בברכת המזון כמו שנפטרים אלו שאכל בתוך הסעודה או שאלו שאכלו קודם נטילת ידים אינן נפטרים בברכת המזון ולכן יש למנוע מזה ולא יאכל ולא ישתה כהם רק קודם הסעודה ויברך ברכה אחרונה ולא יאכל ולא ישתה מהם בתוך הסעודה ואם לא בירך תחלה ברכה אחרונה יברך בתוך הסעודה או אפי' לאחר ברכת המזון. ואם אכל או שתה ממנים אלו גם בתוך הסעודה יברך אחר ברכת המזון לאכול או לשתות איזה דבר ולברך ברכה אחרונה לפטור גם מה שאכל או שתה קודם נט"י (*) :
ב אם רוצה לשתות יין קודם נט"י אפילו לא ישנה יין בתוך הסעודה (ג) מ"ס י"א כיון דהיין בא לפתוח הבני מעיים ולהמשיך תאות האכילה א"כ הם בכלל הסעודה ונפטרים בברכת המזון וי"א דאפילו אם שתה יין גם בתוך הסעודה מ"ס אין היין שלפני המזון נפטר בברכת המזון

המזון

מסגרת השרחן

דחם הפנים

(*) דברים שבהבנתו בסיוע זה ביארתו בע"ה בהערותיו דלר"ך הישראל להיות שם מתחילת החליבה ועד לספר היי אדם :

דוקא כשהבהמות הם של הישראל והדיר של הישראל (ש"ך) : (יג) אסורות. עיין בש"ך סק"כ הדב' אופנים בזה שיעשה בהיתר ועיין פתחי תשובה שמביא הדב' פוסקים שמתירין בכל עמין אם רואה הישראל החליבה ועשיית הנבינות וכן דעת ר"ם בלחור חיים סוף סימן ט"ז והביאו המחבר בפנים לקמן סוף סימן ז' : (יג) אוכל שם. שמה שאוכלין אותה במקום הכוא משום דשם עושין אותה בהכשר ואינו היו עושין כהן כמותם היו גם כן אוכלין אותה (א"י ט"ז חכמ"א) ובמקום שיש לחוש שמוציאין החמאה בשומן של חזיר ודאי אסור (עיין חכמ"א) : (יד) אסור לאכלה שם. אפילו אם הביאה ממקום שאוכלין אותה (רמ"א חכמ"א ועפ"ה) דהיו כדברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור שאין אותה ראוי להיתרם בפניהם (ט"ז חכמ"א אדם) :

(יתרו) **ל** (ה) כגון פירות. ובחיי"א פסק דבשמיני עכשיו בדב' וז' לפטור מה שיאכל בתוך הסעודה מותר אף לתחילתו לאכול כמה שירצה וא"ל לברך אחרים דברכמ"ז

יפטור הכל וכן נראה דעת ר"ם בסי' קע"ד ס"ז ז' ובסימן תע"ב ס"ז י"ח. ובתעוד החיי"א ז"ס דאם לא יאכל פירות תוך הסעודה צריך לברך ברכה אחרונה על מה שאוכל קודם נט"י אע"פ שלא יאכל בתוך הסעודה הרי כבר עקר דעתו מלאכול וגם אין ברכתו בלא לפטור בתוך הסעודה א"כ אין שייכין לסעודה כלל עכ"ל וכן דעת ר"ם בסידור. ואם אוכל הפירות קודם הסעודה לפתח בני מעיים ולגרר ולהמשיך הלז לאכילה א"ל לברך אחרים לפני הסעודה שנפטרים בברכה (ר"ם ב"ס) וז"ל אם אוכל מיני מחיקה להמשיך הלז לאכילה (ש"ס) : (ג) דברים שאין צריכין כו' לשתות איזה משקה כו'. כן כתב החיי"א אבל ר"ם בסידור פסק לברך ברכה אחרונה על כל זה אם אינו ז"ל להמשיך הלז לאכילה כדבסמוך וכן נוטה דעת החיי"א כנשמע אדם שם (דלא כמ"א סימן קע"ד סק"ד וכבר סת' דבריו ר"ם בק"א ב"ס) : (ג) מ"מ י"א כיון דהיין כו'. וכן פסק ר"ם בש"ע של ס"י קע"ד ובסידור שם וכתב שם דה"ל לין שרף וכן

קיצור שרחן ערוך לז' מ' הכנות נטירת ידים

ימיו. ולכן יש לסגור מלשחות קודם נט'י. אלא א"כ ישתה כוס יין גם לאחר ברכת המזון בדרך אחריו על הגפן ויפסוד גם מה ששתה קודם נט'י. ואם רוצה לשתות י"ש קודם נטירתה בין שישתה גם בתוך הסעודה בין לא ישתה ויהי שלא לשתות קודם הסעודה רק

נחות מכחית אבל אם שתה כחית או יותר נפל לידי פסק ברכה אחרונה :

ג' אם רוצה לאכול קודם נט'י (ד) מיני מזונות כגון האניק קיבצן אייער קיבצן וכדומה שברכה אחרונה שלהם היא על המחיה בין שיאכל מהם גם בתוך הסעודה בין שלא יאכל מהם בתוך הסעודה כ"מ הן נפטרים בברכת המזון (כי בהט'י פוסרת ברכת על המחיה) ובלבד שלא יפסק הרבה בין אכילה זו לנט'י אבל אם צריך להפסיק הרבה צריך לברך החלה ברכת על המחיה על מה שאכל ואפילו יאכל ממנים אלו גם בתוך הסעודה (ע' ח"א כלל מ"ה) :

ז' הכנות נטירת ידים לסעודה . ובו כ"א סעיפים :

א' הרוצה לאכול פת שמברכין עליו המוציא צריך ליטול ידיו מקודם אם הפת גדול (ה) כביצה מברך על הנטילה . ובפירוש מה אין מברכין על הנטילה (א"ח סימן ק"ה) :

ב' נט'י צריך להיות דוקא (ג) מן הכלי וצריך שיהיה הכלי שלם בלי שום נקב או סדק מפולש וגם למעלה יהיה שוה בלי (ג) שום חריץ או בליטה . ואיתן קנקנים שיש להם כמין מרוב (ד) בולט בגובה לשפת הכלי שיוצקן ממנו דרך שם אין נוטלין ממנו לידים דרך שם כי שם אין לו דין כלי כיון שאינו מחזיק שם משיקים אלא צריכין ליטול דרך שפת הכלי מקום שמהויק משקין : **ג' כלי שאינו יכול לעמוד** אלא ע"י סמיכה (ס) אם מתחלתו נעשה כך להשתמש בו ע"י סמיכה יש לו דין כלי . אבל אם לא נעשה להשתמש בו כך כגון (ו) כיסוי כלי אין נוטלין ממנו ויש בזה כמה חילוקי דינים בש"ע (ק"ץ) :

ד' שיעור המים קשה לשער בצמצום . (ז) וצריכין לשפוך על כל יד מים בשפע דא"ר חסדא אנא משאי

מסגרת השרחן

וק' נוטה דעת החי"א ונ"א שם . וע"ל סי' נ"ה סעיף ה' ונמנה שכתבתי שם : (ד) מיני מזונות . בחי"א כתב דהדוקא אם יאכל גם בתוך הסעודה מאותו המין אז אי"ל לברך על מה שאוכל מהם קודם הסעודה עיין שם ובגמ' א"ח ה"טעם . אבל ר"ש בסיודור פסק דדוקא דיעבד נפטר ה' מיני דגן בבהמ"ז אבל לכתחילה אם מחר קודם ברהמ"ז צריך לברך חמ"ה על המחיה קודם בהמ"ז אם אינו אוכל כדי להמשיך הלב להחליט כלעיל וכן נראה דערו בש"ע סי' קס"ח סעיף ח' :

ז' כביצה . בלא קליפתה (דגומ"ר ר"ש) : (ג) מן הכלי . וצריך שיכה מחזיק רביעית (ש"ע ור"ש סימן ק"ט) וזכ"ר רביעית מים מכוס בל"י (שם סימן ק"ס) ועיין מה שכתבתי בסעיף קטן ו' שיעור המים לנטילה : (ג) שום הדין . ונשעת הדחק שאין לו רק כלי שיש לו פנס בשפתו ויכול ליטול דרך הפנס ממים שמחזיק עד הפנס אם מחזיק רביעית מהפנס ולמטה (חי"א) . וש"ע ור"ש החירו זה אף שלא נשעת הדחק ועב"י (ואחרונים) וכלי שיש לו בליטה בשפתו הין נוטלים במקום הגבוה אלא במקום הנמוך (ר"ש) כמו שכתב בפנים בקנקנים שיש להם מרזב בולט : (ד) בולט בגובה . אבל אם היה שוכ לפי הכלי מותר ליטול אפילו דרך שם . קנקן (שקורין סבייטיק) שיש לו דד בולט ויוצא מאמצע דופני הכלי וכדד שוכ לדופני הכלי ואינו ארוך יותר מותר ליטול בו כן דרך גוף הכלי והן דרך הדד ואם גבוה יותר מדופני הכלי פסול ליטול בו דרך הדד (סד"ה) . כלי עץ שניקב ונחב בו עץ בחזק שלא יפתח עוד ועכשו אינו יוצא מים דרך הניקב מועלת בו סתימה זו לעשותו כלי (מ"א ור"ש) . וכן כלי חרס או מתכת שניקב והחזק על הניקב בדל או עופרת עד שסגור הניקב כשר לנט'י . ואם ימס אם יסתחשו בו בהמין הין הסתימה מועלת בכלים שהשמישן בהמין אלא"כ יחדס לנט'י . ואם פקק הניקב בסמרטוטין או בטיט אינו מועיל לנט'י . ובכ' זכוכית אין שום סתימה מועלת לעשותה כלי (ר"ש) וע"ש דין סתימה זפת) : (ה) אם מחחלתו . עב"י ס"ק ו' ו' ונמנה שכתב ר"ש סעיף ו' : (ו) כיסוי כלי . יש להחמיר שלא ליטול ממנו אף אם יוכל לקבל רביעית מים כשהוא יושב שלא מסומך (ר"ש ע"ש הטעם) : (ז) וצריכין לשפוך . ועכ"פ לא יפחה מרביעית לכל יד בשפיכה אחת (חי"א כלל מ' דבזה לא יצטרך ליזהר בהרבה דברים שכתבארו בש"ע ור"ש סימן קס"ב שצריך

קיצור ש"חן ערוך מ' הלכות נטילת ידים

משאי מלא חפני מים ויהי לי מלא חפני (ח) מיביתא. ונטילין תחלה יד ימין ואח"כ יד שמאל (כדלש' סימן ז') ויבאו המים על כל היד דהיינו עד הקנה של זרוע (*) (ס) לא ישאר מקום בלי מים וע"כ יסיר קצת האצבעות ויגביהם קצת כלפי מעלה בכדי שיגיעו המים בכל אורך האצבעות ובראשן וברחבן סביב. ויבאו המים (י) בשפיכה אחת ולכן אף ליטול ידיו מכלי (יא) שפיו צר ואין המים יורדין בבית אחת. (יב) ונכו לשפוך על כל יד ב' פעמים (ק"ח קס"א קס"ב) :
ה לאחר שנטל שתי ידיו (יג) ישפשפם ביחד ויגביהם נגד ראשו כמשיה שאו ידיכם וגו' וקודם שמנגבן יברך אקב"ו ענט"ו (ואע"פ דכל המנות מברך עליהם קודם עשייתן כדלעיל סימן ט' ס"ז מ"ח נג"י ע"ן שלפניו אין ידיו נקיות קודם נטילה לכן חקנו בכל נט"י לברך אחר הנטילה ועוד דנס מינוז ידיים הוא מן המנוה) ומי שנוהג לשפוך על כל יד ב' ישפוך תחלה על כל יד פ"א (יד) וישפשפם ויברך ואח"כ ישפוך פעם שנית על כל יד ויזהר לנגב ידיו יפה ולא ינגבם בחלוקי משום דקשה לשכחה (ק"ח קס"ב) :

ו אם לאחר ששפך המים על ידיו אהת נגע שם בידו השנייה או אדם אחר נגע שם אזי נטמאו המים שעל ידו וצריך לנגבן (טו) וליטול פעם שנית אך אם אירע לו כן לאחר שכבר בירך לא יברך שנית (קס"ב) :

מי

מסגרת הש"חן

רחם הפנים

(א) בב"י כתב דבריו הרמב"ם פ"ח מ"ס, אבל בכסף משנה כתב כי יש לנו לומר דבשעת הרי"ף רביה אמרה ובהערותיו לספר חיי אדם כתבתי בעז"ה הוכחה לזה דהרמב"ם כהר"ף ס"ל :

הטעם (ש"ע ור"ש) : (ט) לא יאמר מקום בלי מים. ואם לא בלא המים במקום אחד לא הו' נטילה (פרמ"ג במ"ז סס"י קס"ב וספר זכור לאברהם ח"א אות נון) ואם לאחר שנטל ידו בשפיכה אחת מלא מקום אחד שלא בלא עליו מים יש להחמיר לאחר וליטול כל היד (ב"ח ט"ז מג"א ור"ש) ברביעית מים. ואם מזכר אחד שנתנגב ידו שאין בה טופח על מנת להטפוח צריך מדינא לחזור וליטול כל היד ברביעית מים (ש"ע ור"ש) :
(י) בשפיכה אחת. על כל פרק הצריך נט"י (ר"ש) : (יא) שפיו צר. כן כתב הגמ"א אבל דעת הט"י וא"ר ור"ש דא"ל שפיכה אחת ממא' שלא יפסיק מלשפוך עד שיגיעו המים בכל הפרק וזה יכול לעשות גם בכלי שפיו צר : (יב) ונכון לשפוך. ומכל מקום צריך ליזהר שיהיה בשפיכה ראשונה רביעית על כל יד (שלא יאמר) ליזהר בדברים הקשים שנתבאר ב"ש"ע ואחרונים סימן קס"ב) : (יג) ישפשפם כו' יברך אקב"ו כו' כן כתב בש"ע וחיי אדם אבל ר"ש בסידור כתב שיצרך ברכה על נטילת ידים קודם השיפוף. ואין לומר (שאו ידיכם כו') ואשא כפי כו' כי אין להפסיק בין נטילה לברכה כלל וצריך לתקן בכל מה דאפשר (ר"ש בסידור) :
(יד) וישפשפם. ודוקא כשהיה בפעם ראשונה רביעית על כל יד (כדלעיל ס"ק ז' י"ב) דבלא"ה אין הנטילה נטילה כלל כשנפשפם אחר הנטילה ראשונה (ש"ע ור"ש כו' קס"ב ע"ש). ואם אין לו מים יחד א"ל לשפוך עליהם מים שניים כלל כששפך רביעית על כל יד (כמו שנהבאר בש"ע ור"ש שם שהעיקר דברביעית על כל יד א"ל מים שניים ולכן באמת צריך עיון דברי המחבר דאיידי ברביעית על כל יד כמו שנראה ממנו בכל סימן זה וכן זה השופך גם כהן ב' פעמים על כו' יד מפני שחושש לדעת הכלבו בשם הראב"ד ולדעת הרשב"א המוצא בבית יוסף ובמג"א סעיף קטן ג' ולדבריהם אין חילוק בין רביעית על כל יד לפחות כיון שהטעם דנט"י לדברי' הוא משום שטמאם חזקה כמו שכתב בבית יוסף שם ולכן אסור לשפשפם אחר הנטילה ראשונה רק אחר ששפך ב' פעמים על כל יד כמו שכתב ר"ש בסידור להדיא לפי מה שהחמיר שם בדברי הראב"ד א"ל. אבל בשלחן ערוך ור"ש ואחרונים סימן קס"ב שאין חוששים לדעת הראב"ד כתבו דברביעית א"ל מים שניים כלל. ובש"ע ס"ד ובמ"א סעיף קטן ח' ור"ש סעיף י"א שכתבו שישפשף אחר שטיפה הראשונה איידי נטול רביעית על שתי ידיו כאחד. ודו"ק ותרצה שמי שנטל ב' פעמים אף אם שפך רביעית על כל יד בפעם אחת צריך לשפשף דוקא אחר השפיכה השנייה שג' כל יד דהיינו אחר שנטל על כל יד ב' פעמים רצופים זה אחר זה כמו שכתב ר"ש בסידור (להדיא) : (טו) וליטול פעם שנית. ולפי מה שנתבאר למעלה שצריך ליזהר ליטול כל יד מרביעית בשפיכה ראשונה יש להקל שא"ל לחזור וליטול ידיו אם אין לו מים אחרים

מ' מי שאין לו כלי יכול למבול ידיו בנדר או במקוה הבשרה לשבילת נשים (ועל סימן קס"ג דין הנהגות) או במעין אפילו אין בו מ' סאה רק שמתכסים בו ידיו בפעם אחת ומבדק ג"כ על ימיו ובשעת הדחק יכול למבול ידיו גם (טו) בשלג אם יש על פני הארץ הרבה כמו שיעור מקוה (ק"ג קס"ו) ואם צריך ליטול ידיו (יז) מתוך פלומפ יניח ידיו אחת סמוך לארץ ויבדו השניה יגזעך להביא עליו את המים ואח"כ יחליף ידיו או שחברו ימשיך לו אבל אם הידים גבוהים מן הארץ לא עלתה לו נטילה (סידור דק המים ע"פ) :

ח מים שנשתנו מראיהן בין מהמת מקומם בין מהמת איזה דבר שנפל לתוכן (יח) פסולין הנטילות ידים אבל אם נשתנו מהמת עצמן כשרים מים שנעשה בהם מלאכה כגון שהודתו בהם כלים או ששירו בהם ירקות או שנשתנו בהם כלים עם משקים לצננן או שמדד בהן מדות (יט) ג"כ פסולין יוש פוסקין גם מים שנמאסו כגון ששתה מהם (כ) כלב או חזיר וכדומה משום דנעשו כשופכין יוש לחוש לדבריהם :

ט מ' שלא נטל ידיו ונגע במים לא נמאסו המים ולכן היוצא מבהכ"ס יכול לשאוב מים בחפניו מן החבית (כא) גרוחין ידיו והנשארים כשרים לגמ' אבל אם שבשך ידיו בתוך החבית לנקותן ואפי' טבל בורק אצבעו הקטנה ונקותה נפסלו כל המים מפני שנעשה בהם מלאכה :

י מים מלווים סרוחים ומרים או גבוהים אם אין ראוי לשתית כלב פסולים לגמ' (קס"ו) :

יא קודם הנטילה צוין להשיג על הידים שידיו נקיות בלי שום חציצה ופי' שצפרני אצבעותיו (כג) גדולות צריך לדקדק לנקות שלא יתא בתחתיהן מימם וצואה משום שהיו חציצה וכן צורך להסיר (כד) הטבעות שלא יהיו חציצה :

יב מ' שידיו צבועות אם אין שם ממשות הצבע כ"א חזיתא בעלמא לא היו חציצה אבל אם יש עליהם ממשות הצבע אפילו רק מעט היו חציצה אך אם הוא אומן בכך ריזינו שהוא צבע וכן מ' שהוא טבח וידיו מנוכלות מדם או שהוא סופר ואצבעותיו מנוכלות מדיו והוא רגיל בכך וכל בעלי אומנות זאת אין מקפידין בכך לא היו חציצה אלא א"כ הוא (כז) ברוב היר (י) וכן מ' שיש לו מכה על ידו ועליה רפיה (כח) שמצטער להסירה לא היו חציצה וע"ע בסיומן קס"א דיני חציצה בטבילת נשים והנה לגמ' (קס"ב) :

המים

רחם הפנים

מסגרת השרתן

(ח"ט) נש"ע שלו ע"י נביא ואחרונים : (טו) בשלג . ומ"מ ירסק קלח השלג למקום שתוחב שם הידים (סד"ה) : (יח) מתוך פלומפ . והפרמ"ג השאיר זה בל"ע וגם החי' אדם חוסר ליטול ידיו מפלומפ עיין שם : (יח) פסולת לגמ' . אבל אם נפל לחוסר טפר וטיט אע"פ שטכרסו כשרים אם ראויין לשתית כלב לפי שגידול המים הוא בעפר וטיט ודרכו בכך ואין זה חשוב שימי (ר"ט) : (יט) ג"כ פסולין . אבל אם נתן לחוכן דגים חיים שלא ימותו אינן נפסלין על ידי זה (מג"א סימן ק"ס סעיף קטן ה' ור"ט ועיין פמ"ג ומח"ס יוד אפרים) . אבל אם שרה בהם פחו או שאר דבר אפילו נהקוין לשרות בכלי זה ונפל לשני פסולים לגמ' (ש"ע ור"ט) ואם לא נהקוין לשרות כלל רק שנפל פת או שאר דבר למים וגשרו בהם כשרים (ג"ח מ"א ור"ט) : (כ) כלב או חזיר . אבל אם שחו מהם תרגולים או שאר בהמה חיה ועוף כשרים (ש"ע ור"ט וסד"ה) : (כא) לחוץ ידיו . ומשפסף ידיו לנקותן במים שחפן (ר"ט בסידור וד"ק) : (כב) גדולות . דהיינו שהאיפורן גדול ועודף על בשר האצבע ויש שם זואה או טיט חתם עודף זה (מ"א ור"ט ע"פ) וצ"ל שחתם האיפורן היו חליצה אפילו הוא כנגד הבשר (ש"ע ור"ט) : (כג) הטבעות . וזקא אשה שדרכה להסירה בשעת לישא ולין היו חליצה אבל האיש שאין דרכו לגמ' ח"ל להסיר הטבעת שאין בה אכן טובה קודם נטילה לפי שאינו מקפיד עליה להסירה לעולם (רש"ל ט"ו מ"א ור"ט) ולכן לאו טבעת שקורין קראס פינגריל ח"ל להסיר בשעת נטילה (סד"ה) : (כד) ברוב היד . היינו רוב קישור אצבעותיו לק" (סד"ה עיין שם ובאחרונים סוף הסיומן) : (כה) שמתעטר להסירה . אבל אם אין שם מכה אלא מיוחד בעלמא ויכול להסירה מתי שיראה לריך להסירה קודם נטילה (ט"ו ומ"א ור"ט סי' קס"א קס"ב) . ויר' הו"א מן המכה ומתחייב ונעשה גלד אם אינו מקפיד עליו להסירה או שמתעטר להסירה אינו חולץ

קיצור שרצה ערוך מ הלכות נטילת ידים

יג המים צריכים שיבאו על הידים מכח גברא • אבל אם המים באים מאליהם לא היו נטילה • וחבית שיש בו ברזא והסיר את הברזא או המים הבאים בכח הראשון דהיינו קילוח הראשון לברזא נחשב מכח גברא אבל המים הבאים אח"כ אינם נחשבים מכח גברא אלא כאילו באו מאליהם ולכן מי שהוא רוצה ליטול את ידיו ררך הברזא (כו) צריך לידע שבקילוח הראשון נתכסה כל היד • ויסתום את הברזא ויחזור ויפתחהו לשפיקה שניה ומי שאינו יודע לשער אין לו ליטול ידיו בדרך זה • ומכל שכן שאין ליטול ידיו מן הכיור שיש לו ברזא קטן והקלחת הוא דק (ק"ט קס"ג) :

יד אסור לאכול בלא נטילה אפילו אם רוצה לברך ידיו במפה • ואם הוא בדרך ואין לו מים אם יודע מי בעוד ררך ד' מילין לפניו (כז) או מיל לאחריו ימצא מים טחויים ללכת לפניו ד' מילין או לחזור לאחריו מיל ליטול ידיו לאכילה • אבל אם גם יסמה לא ימצא מים או שהוא (כח) עם חבורה ומתירא להפיר מהם וכן מי שיש לו שאר אונס שאינו יכול ליטול ידיו ויברך ידיו במפה או ילבש בתי ידים (כ"א:ז) ויאכל כך (קס"ג) :

מז העושה צרכיו קודם אכילה שהוא צריך ליטול ידיו לברכה אשר יצר וגם צריך ליטול ידיו לסעודה ויש בזה כמה ספיקות • ע"כ הנכון שיטול תחלה ידיו שלא כדין נטילת ידים לסעודה • דהיינו (כט) שישפוך רק מעט מים לחפנו אחת וישפשף שתי ידיו במים אלו וינגבם היטב ויברך אשר יצר (ל) ואח"כ יטול ידיו כדין נטילת לסעודה ויברך ענטי (קס"ה) :

מז מי שבאמצע סעודה נגע בגופו (ל"א) במקומות המכוסים או שחיתך בראשו או (ל"ב) שהשתין מים צריך (ל"ג) ליטול ידיו פעם שנית אבל לא יברך עליהם וכן אפילו אם עשה צרכיו ויטול

ידיו

מסגרת השרתון

לנטי' (רמ"א ומ"א ור"ס) • לריך לזכר בליפורן שפירשה מיעוט לקח לחזה שהיא חוללת (ר"ס) ובשבת יעשה שלל חס (עין במה שכתב ר"ס סי' ס"ז סי' וס' ש"ח ס"ז ור"ס) ש"מ ועבמ"א ור"ס וסד"ה סי' קס"א בלחזה חופן שיכיר הלוחה או טיט שתחת הכפרים בשבת) : (כו) לריך לידע • עין בט"ז סי' קס"ב סעיף קטן ה' ובמה שכתב ר"ס שם ס"ז ובסי' קס"ט סי"ח ובמח"ה סי' קס"ב סק"ה בשם א"ר ונעיל ס"ק ז' י"ב • ומ"מ כשמתה החבית לדברי הכל הנטילה כשירה אף אם נוטל דרך הכרח (כמו שנהגאר בש"ע והאחרים שם וע"ש בדגומה) : (כז) או מיל • ע' בגמרא ור"ס סי' קס"ג וסי' ז' דדוקא פחות ממיל לאחריו לריך לחזור וכן ל"ל לעיל סי' י"ב סעיף ח' : (כח) עם חבורה • בין העכו"ם (רש"י בלח"ט עט"ו) ואם יש לו לחזה משקה יטול ידיו בזה דבשעת הדחק כשרים לנטי' (רמ"א והאחרים סי' ק"ס) • ומה שכתב המחבר וכן מי שיש לו שאר אונס לריך עיין להקל בזה וגם עד היכן לריך לעגוע הלוחה ומש"ע ומ"א ור"ס סי' קס"ח משמע דדוקא במקום סכנה פטור מנטילת ידים ועיין שם בבבב"ס ופרמ"ג דיברוך ידיו במפה ויאכל ולכן בלחמה לריך עיין גם כדין הראשון כשהולך עם חבורה בין העכו"ם דנראה דאין כן דעת האחרונים אף כיון שכתבו כן להדיא הרש"ל ובבב"ס ועט"ו יש לסמוך עליהם בשעת הדחק לאכול על ידי מפה (בלידוק דעת הרמב"ם) אבל להקל בלחמה אחר לריך עיין : (כט) שיפוך • ומי שנהג ליטול ידיו ב' פעמים אחר ילידה מבבב"ס יטול בכל נטילה במעט מים פחות מרביעית ויגע ידיו ב' ב' נטילה לנטי' ולכן מועילים אלו הנ"פ לנטי' לאכילה כלל כמו שכתבתי לעיל סעיף קטן י"ד עיין שם • והפירוש כח בשם א"ר רבא דיוכין בפירוש שלא ללחזה בנטילה ראשונה או בנטילה ב' פעמים דלא בודדה לא ילא בנטילה ויטול ליטול אח"כ כדין ולברך על נטילת ידים • ובסי' חט"ג במ"א סק"א כתב שטוב יותר ליגע במקום המטונף בינתיים כמו שכתב הש"ה כאן ע"ש מה שיש לחרך קושיית המ"א סי' קס"ה על הש"ה • וירא שמים ואל ידי שניהם : (ל) ואח"כ יטול ידיו • ואם נוטל נטי' אחת כשירה יברך תחלה ענטי • ואחר כך אשר יצר (ר"ס וח"י הדס) : (ל"א) במקומות המכוסים • או בלחמה האף והאוזן (ר"ס בסידור) ועיין לעיל סי' ב' ס"ט ולקמן סי' מ"ז סעיף כ"ג ובמה שכתבתי שם : (ל"ב) שהשתין מים • ואם לא שפסף הנילוות אדם נוטל כלל אם לא נגע במקום טיטופה (רמ"א ומ"א סימן ק"ע) • ועיין במה שכתבתי בסימן ד' סעיף קטן ד' דמ"מ נכון לחון ידיו במעט מים קודם שיחזר את השם משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל אבל לא מדין נטילה ידים לאכילה : (ל"ג) ליטול ידיו • ואם לא נגע אלא ביד אחת א"ל ליטול אף חותם

ידיו באמצע המעודה א"צ לברך ענמי (קס"ד) :

יז האוכל דבר שטבילו במשקה . או שבאה משקה על המאכל ועדיין הוא לח מן המשקה . אף ע"פ שהוא אינו נתע במקום המשקה מ"ס צריך (לד) ליטול ידיו תחלה רק לא יבורך ענמי הרבה מקילין בדבר זה . אבל כל ידא שמים יש לו להחמיר על עצמו :

יח משקים לענין זה המה שבעה אלו . יין וכן הוסיף מין דבש דבורים שמן זית חלב ובכלל זה גם מי חלב . טל דם של בהמה חיה ועוף (והיינו כמאכלא לרפואה) מים סימנם יד שח"ט ר"ם אבל שאר מי פירות אפילו במקום שרגילין לעשות משקים לשתיה מסחימת איזה פירות אין להם דין משקה לענין זה :

יט פירות שמרוקחין בצוקער א"צ נמי כי הצוקער לא היה משקה . וגם הלחלוחית שיצא מן הפירות לא היה משקה שהוא מי פירות . אבל אם מרוקחין בדבש אם נקדש הדבש היטב אז יצא מכלל משקה ונעשה אוכל וא"צ נמי אבל אם לא נקדשו היטב אלא נתעבו מעט (לה) ועדיין הם ניגרים . צדיכין נמי . וכן חמאה שהיא בכלל החלב אם היא קדושה אינה משקה רק אוכל אבל אם היא (לו) נימוחה דרי היא משקה :

כ דברים שדרבן לאכלן בלא קפ ומולג אפילו הוא אוכל ע"י קפ או מולג צריך נמי . אבל דבר שאין דרכו לאכול רק ע"י קפ כגון לביבות וכיוצא בזה וכן (לז) פירות מרוקחין בדבש במקום שאין דרכן לאכלן רק ע"י קפ או מולג א"צ נמי (קכ"ז) :

כא מלח שנעשה ממים היה בכלל מים (כי היום ח"ט מקדשו לא יצא מכלל משקה) ולכן הטובל צנון וכדומה במלח זה צריך נמי . יין שרף שנעשה מתבואה או מפירות אינו משקה לענין זה דלא היה רק זיעה מן התבואה ומן הפירות וא"פ שיש בו גם מים ומזוג ג"כ במים מ"ס הם המיעוט . ולכן הטובל בו איזה דבר ואוכלו א"צ נמי (פמ"ג וסד"ה) . אבל יין שרף שנעשה מן

מסגרת השררן

היה (מ"י אחד כלל מ' ורז"ש בסידור) ולריך ליטול כל היד וכדין נטילה ידים לאכילה (פרמ"ג במ"י ורז"ש בסידור) ואם נגע בעוד קפדוסה בפיו לא יבלע עד שיטול ידיו (מג"א ורז"ש) ואם הוסיט ידיו סמוך לתקום הטיופת וספק אם נגע אינו לריך לחזור וליתן (ש"ע ורש"ל ורז"ש סימן ק"ס) ועיין לקמן סי' מ"ז סכ"ב דהיכא דענת לריך לחזור וליתול . ובכל אלו הדברים כשחוזר ונטול ידיו לריך נזהר שלא להפסיק בהפסק גדול בין הנטילה לאכילה שלאחרי' (רז"ש סי' קס"ה וכ"ז תמ"א עיין שם) : (לד) ליטול ידיו תחילה . אם נטל ידיו לדבר שטיבולו במשקה וא"ל אם נטל ידיו שלא לאכול כלל אלא משוט נקיות כגון שהיו ידיו מזולכות ואחר כך נמלך לאכול לחם לריך לחזור וליתול ידיו לשם נטילה לאכילה לחם ומ"מ לא יבדק אם לא הסיח דעתו מהם (אחר נטילה הראשונה) (ש"ע ומג"א ורז"ש סימן קכ"ח עיין שם טעמי הדברים) : (לה) ועדיין הם ניגרים . דהיינו שהוא טופח על מנת להטפח (מ"א ורז"ש) . ויש אומרים שהדבש אינו יולא מחזרת משקה לעולם אפילו נקפה ונקדש לגמרי ויש לחוש לדבריהם . ומ"מ אם אין מים מאיירם בקל לפניו יוכל לאכול כבק או בסכין אף אם דרך מרקחת זו להאכל ביד (רז"ש) ובסידור של רז"ש החיר לאכול מרקחת על ידי קפ או סכין אפילו לא נקדש הדבש מפני שרגילין להאכל על ידי קפ או סכין פעמים רבות (ועיין במה שכתב רז"ש בש"ע שם עוד היות לאכול על ידי קפ או סכין) גם בסד"ה כתב בשם של"ה וא"ר בזהם דהאכל מרקחת מטוגן בדבש על ידי מולג ואינו מוגע בידו א"ל נטילה : (לו) נימוחה . ואם היה קדושה שאין בה טופח ע"מ להטפח ומימוחה אחר שנתנה על האוכל א"ל נמי דמשקה הבאה לאוכל הוי אוכל (רז"ש וה"י אחד וס"א כלל י"ז) . האוכל פירות מצושלים או כבושים במים אם משקה טופח עליהם (דהיינו שהוא טופח ע"מ להטפח) מהמים לריך נמי (ט"ז ורז"ש וסד"ה) אבל אם מנגז אותם מהדוטג או מים שעליהם וחוזר ומתלחלח ממשקה הכסחט מחומו כשנטולו בידו אין בכך כלום שמה שנבלע בחוך האוכל יאל כבד מחזרת משקה (רז"ש) . יש אומרים שאם אחר שבידך בהמ"י חיפק הביאו לפניו דבר שטיבולו במשקה א"ל ליטול ידיו ואפילו לא היה יודע שיביאו לפניו ולא נחמין בשעת נטילה אין לריך נטילה ידים פעם אחרת כיון שלא הסיח דעתו מידיו (שע"ת בשם ברכ"י) וא"פ דלענין פה לא חגרינן כן מ"מ לענין דבר שטיבולו במשקה יש להקל ע"י (שע"ת שם) : (לז) פירות מרוקחין בדבש . עיין במה שכתבתי בסעיף קטן ל"ה :

קיצור שרתן ערוך מ מא הלכות בציעת הפת

מן החרצנים והזנים או מן השמרים של יין נראה דהוי משקה :

מא הלכות בציעת הפת וברכת המוציא * ובו י' סעיפים :

א על להם גמור שהוא מחמשת מיני דגן מברכין לפניו המוציא ולאחריו ברוח"ט (דף סח ע"ב) :

ב יש ליזהר שלא להפסיק בין נטילת ידים להמוציא אבל מותר לו לענות אמן על אחת ברכה שהוא שומע * ושהיה כדי הילוך כ"ב אמה או מבית לבית אפילו הילוך מעט וכן אם דיבר מה שאינו לצרכי הסעודה (ה) מקרי הפסק * ובדיעבד אם הפסיק לית לן בה * ובלבד שלא עשה (ו) אחת מעשה בינתים או שהפליג בדברים דאז הוי היסח הדעת וצריך נטילה שנית (וע"ל סימן מ"ב סעיף כ"ב) (קס"ז קט) :

ג בוצע בפת במקום המובחר שבו מלני כבוד הברכה * והמובחר הוא המקום הקשה ששם נאפה היטב * אך זקן שקשה לו לאכול פת קשה יבצע במקום הרך * חותך מעט סביב הפת (ג) כעין פבעת בענין שאם יאחזו בפרוסה יעלה כל הככר עמו שאם לא כן חשוב כפרוסה ואנן בעינן שיברך ברכת המוציא בעוד שהפת שלם * ויניחנה מתוכרת לפת ויברך ברכת המוציא ואחר שסיים הברכה ויפרידנה כדי שתכלה הברכה (ז) בעוד שהפת שלם * וכן כשבוצע מברך שאינו שלם לא יחתוך לגמרי קודם הברכה כדי שתהא בשעת הברכה יותר גדול * ובשבת לא יחתוך כלל בככר עד אחר הברכה כדי שיהיו הככרות שלמות ממש :

ד לא יבצע פרוסה קטנה מפני שנראה כצד עין ולא פרוסה יותר מכביצה לפי שנראה כרעבתן ודוקא כשאוכל לבדו אבל אם אוכל עם הרבה בני אדם וצריך ליתן מן הפרוסה לכל אחד כזית מותר לבצוע כפי מה שצריך לו * (ה) ובשבת אפילו אם אוכל לבדו מותר לבצוע כפי מה שצריך לכל הסעודה מפני כבוד השבת להראות חביבת סעודת שבת שהפין לאכול בה הרבה * יש לאכול את הפרוסה שבצע עליה קודם שיאכל פת אחר * והוא משום חבוב מצוה כיון שצריך עליה וטוב ליזהר שלא יתן ממנה לנכרי או לבהמה ועוף :

קורס

מסגרת השלחן

(משפטים) **מא** (ה) מקרי. הפסק חבל מותר להפסיק בצרכי סעודה בין נטילה להמוציא כהפסק מוטע חס שכח עליהם קודם נטילה ח"ע"ש שאסור בין המוציא לחכילה

(ר"ש סימן קס"ו ונ"ח סימן קס"ו) סק"ז ור"ש (ס) וי"ש ששכח"י צניגוב והילוך ממקום שנטל ידיו למקום הסעודה ח"ע"ש חשבוין הפסק כיון שהוא לזרף הסעודה ח"ע"ש שלכתחלה לזרף ליטול ידיו סמוך למקום הסעודה ח"ע"ש אפשר (ר"ש) ושלם לזרף ח"ע"ש להפסיק כלל אפילו בשכח"י מועט (נ"ח ור"ש) : (ב) חזק מעשה * ומפרמ"ג צמ"י סס"י קס"י נראה להדיא דח"ע"ש ליטול ידיו שנית ח"ע"ש כשעשה היסח הדעת גמור בצופן שזריך ליטול שנית גם ח"ע"ש וזאת בחלמ"ע הסעודה כדלקמן ט"י מ"ב סעיף כ"ב (וראיינו מבוררת מ"ע"ש ואחרונים רס"י קס"ד ע"ש) רק ששם ח"ע"ש ח"ע"ש ח"ע"ש כמו שכתב ר"ש ס"י קס"ז ע"ש : (ג) כעין טבעת * היינו שיחתוך מלדי הפס מוטע מזל הע"י והחתכון מפני שיש חומרים שזריך לבצוע ממקום שמתחיל הפס לקרוס ולהתבטל ויש חומרים שלד העליון מתחיל להתבטל חמילה ויש חומרים שלד החתכון מתבטל חמילה ולכן יעשה כמו שכתבנו כדי שיהא ידי כולם (רמ"א ואחרונים) * ויבצע בלד שכנגד המתבקע כי זה הלד התחיל לחפוף ונחקה העיסה עד שנתבקע הלד שכנגדו (ד"מ מ"א ור"ש סימן קס"י עיין פמ"ג וזבשי שרד) * שתי גלסקאות הדבוקים יחד שחפוף ונתפרדו לא יבצע ממנה במקום שהיה דבוקה בחצותה ששם נראה כפרוסה רק יבצע ממקום השלם שבה (רמ"א ור"ש ס"י קס"ח) ומ"מ בפרוסה ממש ח"ע"ש לזהר בזה לבצוע בלד השלם שבה שהרי מ"מ פרוסה היא ממש מזל שכנגדו (מג"א ור"ש) רק שזריך לחתוך מזל העליון והחתכון (פרמ"ג וסד"ה) כמו שכתבנו : (ד) בעוד שהפת שלם * ומה שזריך לחתוך מעט קודם ברכת המוציא הוא כדי שלא יפסיק בשכח"י החתוך כל כך בין ברכה לחכילה (מג"א ור"ש) ובשבת ויום טוב אין לחתוך כלל בלחם עד לאחר הברכה (רמ"א ור"ש ע"ש) * ועוד דקדק גם בחל"ע לחתוך בזה קודם שיברך כיון שאין שהוא כשכירתה אחר הברכה (ר"ש וי"א ממג"א) : (ה) ובשבת כר וחתך לבצוע כ"י * עיין במה שכתבתי לקמן סימן ע"י ס"י דבשבת מל"ה לבצוע פרוסה גדולה מוטע

נג קיצור ש'לחן ערוך מא מב הלכות בציעת הפת

ה קודם שיברך יתן שתי ידיו על הפת שיש בהן י' אצבעות כנגד י' מצות התלויות בפת. לא תתרוש בשור ובחמור. כלאים. לקט. שבתה. פאה. לא תחטום. תרומה. מעשר ראשון. מעשר שני. חלה. ולכן יש י' תיבות בברכת המוציא. וי' תיבות בפסוק עיני כל אדם ישובו וי' תיבות בפסוק ארץ חטה ושעורה. וי' תיבות בפסוק ויתן לך. וכשיאמר את השם יגביה את הלחם ובשבת יגביה שתיהן. ויברך בכונה. וירדקו להוציא היטב. את הראש של המוציא (ו) ויתן ריוח קצת בין תיבת לחם לתיבת מן שלא להבליע את המים. ולאחר הברכה יאכל מיד כי אסור להפסיק בין הברכה לתחלת האכילה אפילו לעניות אמן. ויש לאכול (ז) כזית בלי הפסק (וע"ל סימן ל' סעיף ה').

ו מצוה להביא על השלחן מלת קידם שיבצע (ח) ויטביל פריסת המוציא במלוח. לפי שהשלחן רומה למזבח (ע"ל סימן. מ"ד סעיף ד') והאכילה לקרבן. ונאמר על כל קרבנך תקריב מלח ולפי שהשלחן רומה למזבח טוב ליותר שלא להרוג עליו כנה.

ז אם מחלק פרוסת המוציא להמסובין לא יורקו ראסור דיוק את הפת וגם לא יתנהו לתוך ידו אלא יניחנה לפניו (קס"ו).

ח מצוה לבצוע על הפת החשוב יותר. וכן אם יש לפניו החתיכה פת ופת שלם ודעתו לאכול תוך הכעירה משתיהן. ומשתיהן ממין אחד אע"פ שהפת השלם הוא קטן יותר מן החתיכה. וגם אינו נקי כמו החתיכה מים יבצע על השלם. והוא חשוב יותר. אבל אם אינו ממין אחד אלא שהשלם ממין גרוע. כגון שהשלם הוא פת כוסמין והחתיכה היא פת חטים. אפי' הוא קטנה מברך על של חטים. ואם השלם הוא של שעורים אע"פ שהוא גרוע מחמין מים כיון שגם שעורה נזכר בפי' בפסוק וגם הוא שלמה לכן ירא שמם יש לחלוק בכבוד גם לזה של שעורים ושלם. כיצד עושה. מניח את החתיכה תחת השלמה ובצוע משתיהן יחד. אם שתיהן שלמות או שתיהן חתיכות ומשתיהן ממין אחד. יברך על הנקי יותר ואם שתיהן שוות מנקיית יברך על היותר גדול.

ט אם יש לפניו פת ישראל ופת עכרים ואינו נזהר מפת עכרים. אם שתיהן שלמות או שתיהן פרוסות וגם שוות בגדלות והן ממין א' יברך על פת ישראל. ואם זה של ישראל אינו נקי כמו של עכרים יברך על איוה מין שירצה. ואם הבעה"ב נזהר מפת עכרים אלא שהובא בשביל אורח (ס) יש לסלקו מן השלחן עד לאחר ברכת המוציא.

י כל דין קדמת החשוב אינו אלא אם ברעתו לאכול בתוך הסעודה משתיהן אבל אם אין רעתו לאכול בתוך הסעודה רק מפת א' יבצע על זה שהוא רוצה לאכול ואין משניחין בוה על החשיבות (קס"ט).

מב הלכות סעודה. ובו כ"ג סעיפים:

א מי שיש לו ברמות או עופות שמונותיהן עליו (ה) אסור לו לאכול כלום עד שיתן להם מאכל דכתיב ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. הקדימה התורה מאכל בהמה למאכל האדם. ולשתיה האדם קודם דכתיב שתה וגם גמליך אשקה. וכן כתיב והשקית את העדה ואת בעירם (קס"ז).

ב לא יאכל אדם ולא ישתה (ג) דרך רעבתנות. לא יאכל מעומד ולא ישתה מעומד. ויהא שלחנו נקי ומכוסה יפה אפי' אם אין לו לאכול רק דבר שאינו חשוב. לא יאחה פרוסה גדולה בביצה ויאכל ממנה. ולא יאחה המאכל בידו אחת ויתלוש ממנה בידו השנית. לא ישתה כוס יין

מסגרת השלחן

מטעם סנהדרל: (ו) ויתן ריוח קלח. וכן בין שאר ב' לוחיות ששמות בברכות (ר"ט): (ז) כזית. ואין טהגין כן (מ"א ור"ט) אבל לריך ליחס שלא לדבר אחר הכרזה בעורו לועם עד שיכלע (סס): (ח) ויטביל. ג' פעמים (ר"ט ע"פ הקבלה): (ט) יש לסלקו. לדין שאנו מברכין כמולח כל אחד בפני עצמו (עיין בש"ע ומ"א ור"ט):

מב (ה) אסור לו לאכול. ויש מי שמחיר באכילת ארעי שאין זה כדי שביעה קודם שיתן לבהמתו (ר"ט בשם הט"י): (ב) דרך רעבתנות. ליחס בזה"ק פרשת תרומה וזה לשון ואלטריך ללא יסתכח בלען על פחור' דהא בלעו מטהר' אחר' היו כו'. וכתיב ובטן רשעים מחסר ועל לא ואכלת לפי כ' אלטריך כתיב. ולא לפני סט"א. ואלטריך דלא יהפסק במילין בטלן. ובכ"כ סעודה ספיר. ואלטריך אלטסר'א במילי דאורייתא דהא כד מילי דא' ייתא אחלמח

קיצור שלחן ערוך מב הלכות בעודה

יין בפעם אחת. ואם שתה הרי זה גורגול. בשני פעמים זהו דרך ארץ. ובשלשה פעמים הרי זה מגבי הרוח. אם לא כשהוא כוס גדול ביותר יכול לשתותו אפילו בכמה פעמים וכן כוס קטן מאוד יכול לשתותו בפעם אחת (ס' ק"ע ונמוך ס' קס"ב):

ג לא ישת' פרוסה ויניחנה על גבי השלחן. או יתננה לחברו או לתוך הקערה כי שמא הוא מאוס לחבירו. ולא ישתה מכוס ויתן לחבירו לשתות הסותר כי יש לכל אדם ליזהר שלא לשתות משיורי כוס (ג) ששתה חברו וזה שמא מחמת הבושה (ד) ישתה בעל כרחו:

ד לא יהא אדם קפדן בסעודתו כי האירחים ובני הבית מתביישים או לאכול כי חושבים **מן מדרגו וספרד על אכילתו**:

ה (ס) אין משיחין בסעודה אפי' בדברי תורה מפני הסכנה שמא יקדים קנה לו שם ואפי' סי שנתעטש אסור לומר לו אסיתא. אבל שלא בשעת אכילה מצוה לומר על השלחן דברי תורה. ויש לחזק בזה מאוד. ומנהג טוב לומר אחר אכילת פרוסת המוציא מזור לומר דודי ה' רועי לא אחסר שהוא תורה וגם תפלה על מונותיו ולאחר גמר הסעודה נהגין לומר בחול על נדרות בכל וגו' ובשבת יום טוב וכל הימים שאין אומרים בהם תחנון אומרים שיר המעלות בשבוע ה' וגו'. ובשלומד על השלחן מתוך הספר צריך להשגיח מאוד. כי שכיח להיות בספרים תולעים קטנים ויכול לבא לידי איסור חז':

ו שנים שיושבין על השלחן אפילו כל א' קערה שלו לפניו או במיני פירות שיש לכל א' חלק לפניו מ"ס הגדול פושט. ידו תחלה והשולח ידו בפני מי שגדול ממנו הרי זה גורגול:

ז שנים שאוכלין מתוך קערה אחת והפסיק א' מלאכול כדי לשתות או לעשות איזה דבר קמן דרך ארץ הוא שנים השני ימתין עליו אבל אם המה שלשה אין השנים פוסקין בשביל האחד (ק"ג):

ח עושה אדם צרכיו בפת והני מילי דלא ממאים ביה אבל מיד דממאים ביה לא הילך (ו) אין מוכין בו את הקערה אם היא מלאה דבר שאם יפול על הפת ימאס. וכשאוכלין איזה תבשיל עם חתיכות פת והפת הוא לו במקום כף צריך ליזהר לאכול בכל פעם קצת מן הפת והנשאר לו מן הפת ג"כ יאכל אותו אח"כ:

ט אסור לזרוק פת אפילו בספקם שאינו נמאס כי הזריקה היא בזיון. ושאר מיני אוכלים אם נמאסין ע"י הזריקה אסור לזרוק אבל אם אינן נמאסין כגון אגוזים וכדומה מותר. לא ישב על שק שיש בו פירות שנמאסין ע"י כך. אין נוטלין את הידים ביין או בשאר (י) משקה משום בזיון. כשרואה איזה אוכל מינח על הארץ צריך להגביהו. מאכל שהוא ראוי לאדם אין מאכלין אותו לבהמה משום (ח) בזיון אוכלין:

י אם צריך לעשות איזה רפואה בפת או בשאר דבר מאכל (ט) אע"פ שנמאס בכך מותר (קס"א):

יא יזהר מאוד בפירורין (ו) שלא יורקם דקשה לעניות אלא יקבעצו ויתנם לעופות (קס"ב):

יב השותה מים לא ישתה בפני רבים אלא יהפוך פניו ובשאר משקין איצ' להפוך פניו (*):

יג אין מסתכלין בפני האוכל והשתנה ולא בהפוך שלפניו כדי שלא יביישו (ק"ע):

יד כל מאכל ומשקה שמביאין לפני האדם שיש לו ריח והאדם תאב לו צריך ליתן ממנו מיד דבר מועט להשמש לפי שמוק לאדם שרואה לפניו מאכל שהוא מתאוה לו ואינו אוכל ממנו (על סמן לצ' ס"ד):

לא

בסגרת השרתן

לחם הפנים

א רמ"ש החוט' לחתך בין כים לשאר משקין נראה דאין צריכין לחלק בין חתך הסעודה לשאר בתיך הסעודה. וגם פשוט הענין בעובדא דרב הוהא משמע שהיה שלא בשעת סעודה:

ב על פתורא יריב הכהן בר נח חוקפא למאריס עד כאל לשון: (ג) ששתה חברו. שמא יש לו איזו חולי בחתך גופו ויאלץ רוח מפיו לארצו שזור:

ב"ט סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה (ט"ז) סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה:

ב"ט סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה (ט"ז) סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה:

ב"ט סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה (ט"ז) סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה:

ב"ט סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה (ט"ז) סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה:

ב"ט סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה (ט"ז) סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה:

ב"ט סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה (ט"ז) סימן ק"ע וע' פרמ"ג (ס) (ד) ישתה:

קיצור שרתן ערוך מב הלכות סעודה

מן לא יתן אדם לאכול אלא למי שיודע בו שיטול ודיו (יא) ויברך (קט"ט) :
מז אשה שאין בעלה עמה אין לה לשתות יין ואם היא במקום אחר שלא בביתה אפי' אם
 בעלה עמה אסורה לשתות והיא שאר משקין המשכרין ואם היא רגילה לשתות יין בפני
 בעלה מותרת לשתות מעט שלא בפני בעלה :

ז אסור לאורחים ליטול כלום ממה שלפניהם ליתן ביד בנו או בתו של בעל הבית כי שטא
 אין לבעל הבית יותר ממה שהביא לפניהם ויתבייש שלא יהיה להם די אבל אם יש על
 השלחן מוכן הרבה מותר :

יה הנכנס לבית לא יאמר הנו לי לאכול עד שיאמרו לו הם (ק"ע) . אסור לאכול מסעודה
 שאינה מספקת לבעליה שזהו אבק גול אף ע"פ שהבעה"ב מומינו לאכול עמו והוא עין
 גדול וכן הדברים שקשה לשוב עליהם (למנ"ס ה' השנה פ"ד) :

יב אסור לצאת ממקום קודם שיברך ברה"מ . ואפילו ללכת באמצע הסעודה לחדר אחר
 לגמור שם סעודתו . או שיחזור אח"כ לכאן לגמור סעודתו . ואפילו ללכת רק חוץ לפתחו
 ולחזור אח"כ לכאן לגמור סעודתו (יג) יש לחזר מזה *) עבר ויצא בין שהוא גומר סעודתו במקום
 שהוא שם בין שהוא חוזר לכאן לגמור סעודתו (יד) א"צ לחזור ולברך המוציא דכיון שקבע
 סעודתו על הפת אף ע"פ ששינה מקומו מ"מ נחשב הכל לסעודה אחת . רק שיחזור לאכול
 לכה"פ (יד) כזית פת במקום שיברך ברה"מ אבל (טו) בשאר דברים אינו כן (טז) סימן ל' סעיף י"ג :
 כ' אם אוכלין בהבורה (כו) ויצאו קצת מהם על דעת שיחזרו לכאן כיון שנשאר אפילו רק א'
 מהן כאן במקומו לא נתבטל הקביעות וכשחזרו לקביעות חזרוין ולא הוי הפסק :

כא אם בשעת ברכת המוציא היתה דעתו ללכת אח"כ לבית אחר לגמור שם סעודתו ולברך
 שם ברה"מ נוהגין (יז) להתיר וצריך ליזהר לאכול גם שם לכה"פ כזית פת . ואין לעשות
 כן אלא לעת הצורך לסעודה מצוה *) (קע"ח קפ"ד) :

הסתפול

רחם הפנים

מסגרת השרתן

(יא) ויברך . ויש מקילין אם נוחן לעני בחנות
 דקה (רמ"א בשם הר"י וחי' אדם כלל
 מ"ה) אלא ח"כ יודע בודאי שלא יברך דאסור
 (מ"א סימן קס"ט ועיין מה שכתב שם בשם הב"ח) : (יג) יש לחזר מזה . אין כאלו זכירות
 רק ליסור גמור ללכת קודם ברכת המזון אפילו על דעת לחזור אלא באופן שיחזר
 בסעיף כ"א שמה ישכח מלחזור למקומו לברך (רמ"א ור"ש ועיין שם ברה"מ סימן קע"ח
 דלא על דעת לחזור יש עוד ליסור אחר) : (יג) א"צ לחזור ולברך המוציא . ואם עדיין
 לא חל רק פחות מכזית ע' פרטי דינו ברה"מ סעיף ג' ח' : (יד) כזית פת . כן דעת הסד"ח
 ובזה"ט כדאי כן בשם הלק"ט אבל דעת ל"ח ומ"א ור"ש וחי' אדם דדי בחילה מעט פת אפילו
 פחות מכזית . ופת הבאה בכיסיו אינו מועיל לזה רק פת גמור בעיניו (פמ"א סי' קע"ח במ"א
 סק"ט ע"ש) : (טו) בשאר דברים . ויש חומרים שכל שבעת המינים (שיחזר לקמן סי' יא ס"ז
 ח') טעמים ברכה לאהריהם במקומם (רמב"ם רש"ב"ס) כיון שברכתו האחרונה הוא מעין ג'
 ברכות של ברה"מ . ואם ילא קודם שברך ברכה האחרונה כיון שברך לחזור למקומו לברך ברכה
 אחרונה אם אינו חולק במקום הכאן לכן כשאוכל או שוחה אפילו במקום אחר לקביעה קמא
 הדר וא"ל כשהוא לנמקומו שח"ל לברך בהחילה . ולכתחילה יחמיר כסדרא וכל שבעת המינים
 לברך במקומו וכן בדעבד אם שינה מקומו גם כן דינו שוב לפה וא"ל לברך שנים דספק ברכות
 להקל (מ"א ור"ש ופרמ"ג וסד"ה וחי' אדם) . ואם עדיין לא חל כזית או שחך פחות מרכישות
 יין ע' פרטי דינו ברה"מ סי' קע"ד ס"ה וסי' קע"ח ס"ג ח' וסי' ר"ג ס"א ודו"ק : (טז) ויאלו
 קצת מהם כו' ולא הוי הפסק . ל"ע למח' כתב כאלו דין זה דהא בפת בלא"ה א"ל לחזור ולברך
 המוציא . ואי לענין ללכת לכתחילה . אינו מועיל מה שנשאר מקצת כמו בפסק ר"ש דלענין
 ללכת לכתחילה אין חילוק אם הניחו מקצת או לא וכן דעת הפרמ"ג במ"א סק"ט וכן נראה
 משאר האחרונים רק לקמן בסכ"י נ' יש חילוק בזה לענין אם ילא ע"ש : (יז) להחיר . ודוקא
 כשהולך לאכול כס' או שהולך לנורך מאז עוברת אבל בלא"ה אסור אפילו אם היתה דעתו על זה
 מחילה (ר"ש וי"א דעת המ"א) וע"ל סימן מ"ד ס"ט דאסור לברך ברה"מ במקום שלא חל

קיצור שרתן ערוך מב מג הרבות סג דה

בב המתפלל בתוך הסעודה כשהוא לאכול איך לברך עוד המוציא וכן אם ישו בתוך הסעודה (י"ח) שינת ארעי אע"פ שנמשך איזה זמן לא מיקרי חפסקין אם הפסיק בשא"י דבריו דשות כגון שהוצרך לנקביו וכיוצא בזה ומו"ם בכל אלו (י"ט) בעי נט"י מחדש משום דהוי היסח הדעת אא"כ שמר ידיו אך לא יברך על הנטילה כי משום היסח הדעת אין מברכין על הנטילה (ס"ק"ג קט"ח ונסד"ה) :

בג משגמר סעודתו ונתן דעתו לברך ברכת המזון אם חוזר ויוצא לאכול או לשתות יש בזה הרבה חיובי דיינים לענין הברכות : ע"כ יש למנוע מזה אלא מיד כשנתן דעתו לברך ברהמ"ז יברך ברהמ"ז (קט"ט) :

בג הלכות ברכות לדברים שאוכלים ושותים בתוך הסעודה : וכו' סעיפים .

א כל מה שאוכלים בתוך הסעודה מדברים שרגילים לאכלם בתוך הסעודה לשבוע * כגון (א) בשר ודגים ומיני לפתן (ב) דייסא מיני לביבות אפי' דברים שאוכלים בלא לחם כולם אינן צריכין ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם שכיון שאוכלין אותן לשבוע הרי הן בכלל הסעודה וכל הסעודה נגזרת אחר הלחם שהוא עיקר חי האדם ולכן כיון נפטרין בברכה ומוציא ומברכת

הסוף

מסגרת השרתן

לחם הפנים

וע"ל סק"ד . וא"כ ה"ל על דעת לחזור מותר אפי' לא היסח דעתו על זה מתחילה אם כיון לאכול עם חפילו לדבר הרשות לו חזקת : ל"ך מלוב עוברת חפילו אינו ה"ל לאכול עם (ח"ט) וע"פ טעמי הדברים וע' ברמ"ה ומו"א ובמג"א ס"י תע"ט ומה שחש המהדר בזה"פ לדעת הרי"ף

(*) כ"כ גם בספר חי אדם . ובאמת כי בש"ע כתב דברים שדרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת וכו' . וכן הוא לשון הרמ"ה והרא"ש : ומלשון זה משמע דדברים שאין הדרך ללפת בהם את הפת כגון הפתו ודגים דחון וכדומה אפילו בזמן אכילתן לשבוע צריך לברך עליהן . אבל מלשון הר"י ורשב"א ועוד כמה פוסקים מוכח דכל דבר שדרבו לאכול בתוך הסעודה לשבוע אין מברכין עליו . וכן עמ' דבר :

ורמז"ם בש"ע רס"י קט"ח כבר סתם זה הפרמ"ץ בל"ה ס"ק י"ב ע"פ) ובכל זה יורה שלא לעקור ממקומו קודם שאלל כות (עין רז"ש וה"י אדם סוף כלל י"ט) . אם הלך בחללע סעודה למקום אחר יכול לשתות יין (אם בירך עליו במקום הראשון . ועיין במה שכתבתי לקמן סימן מ"א לענין אם בירך עליו קודם הסעודה) או מים בלא ברכה דכיון שהוא בתוך הסעודה לקיבצת קמח הדר (חוספת פסחים ד' ק"א ע"ב ב"י מ"א וכן הוא בזו"ת ר"ש בש"ע שם ה"יף ד' צדפוס יס"ר ח"י שכתוב שם דל"ל לברך עליהם שם ב"א ור"ל ברכה אחרת וכוונתו לברכה ראשונה כמו שכתבו בתוס' ומו"א ה"ל ע' לבושי שרד והמדפיסים טעו וכתבו בדפוס חדש חיבה ברכה אחרונה) : (יח) שינת ח"י . אבל שינת קבע עיין במה שכתב רז"ש סעיף ח' וה"י אדם וז"ל כלל מ"ד לענין ברכה המו"א ולכן צריך ליזהר מאוד שלא לבוא לידי כך ולברך בהמ"ז קודם שיש בנפס שיש לחוש שבתוך כך יתעכל המזון קלה ויפסיד הבהמ"ז לגמרי כדלקמן ס"י מ"ד ס"ח : (יט) בעי נט"י מחדש . לשון המהדר בסעיף זה לענין נט"י אינו מדוקדק על פי הפוסקים ולכן אבאר דעת הפוסקים בדיוס אלו . המתפלל בתוך הסעודה אל"ל נט"י (ח"י אהמ"ז ר"ש וכן נוטה דעת הח"י אדם וז"ל כלל מ"י וכן המנהג) . אם הכיח הסעודה אל"ל נט"י (ח"י אהמ"ז ר"ש וכן מ"א וסד"ה ס"י קט"ד) ולכן אם יש בתוך הסעודה חפילו רק שינת ארעי יש להאריך נט"י (פרמ"ץ וסד"ה ס"י קט"ז וענח"י"א וז"ל כלל מ"י ס"י ה') . אם דיבר עם חבירו והפליג לריך נט"י (ש"ע וסד"ה ס"י קט"ז) שכיון שהפליג הרכה בדברים מן הסתם הסיח דעתו מבמירת הידים (ר"ש ס"י קט"ח וכו' בעטרת וקיים ס"י קט"ז) . היו מסוכין בסעודה גם להכניס אחרים לריך ליעול ידיו בפניהם שלא יתשדוהו שלא נט"י (ש"ע ומו"א ופרמ"ץ ס"י קט"ז) וא"כ בשעה בדיוג עם חבירו נוטל בידיו פת ח"ל נט"י שדעתו עליו ואינו מכיח דעתו (שפ"ח נט"י בשם ברכ"י) . ועיין במה שכתבתי בס"י מ"י ס"ק ל"ב ל"ג . וא"כ עשה לרכיו ודלי לריך נט"י (רמ"א סד"ה ח"ף אם לא קינה (סד"ה) . ובכל מה שכתבתי שצריך נט"י ידים אעפ"כ לא יברך ברכת על נט"י

דיס (פרמ"ץ וסד"ה) :

בג (א) בשר דגים . וירקות וגבינה וביצים וזו"ת ממוסס כיון שדרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת ח"ל ברכה לפנייהם ולאחריהם חפילו ואכלם בלא פת (ש"ע ורז"ש) : (ב) דייסא

קיצור שלחן ערוך מג הלכות ברכות סעודה

נה **הסמן ואפי' אם נשלחו לו מבית אחרים א"צ לברך עליהם דסתמא דעת האדם ה"ל כל מה שיביאו לו (קט"ז) :**

ב וכן אינו צריך לברך על כל מיני משקין שהמשקין נ"ב בכלל הסעודה הן דאין דרך אכילה בלא שתיה הו"ל מעל היין לפי שהיין הוא דבר חשוב (שבכמה מקומות מחייבים לברך עליו אעפ"י שאינו צריך לשתות כגון קידוש והברלה) (ג) צריכין לברך עליו גם בתוך הסעודה ואם בידך על היין קודם נמי והיה דעתו לשתות גם בתוך הסעודה או שהוא רגיל בכך לשתות ויין בתוך הסעודה (ד) א"צ לברך עליו שנית כי נפטר בבהבה שבידך עליו לפני הסעודה (ועל ס' ל"ט סעיף ג') (ה) ויין שרף במדינתו דאין דרך לשתותו תמיד בתוך הסעודה הוי ספק אם הוא בכלל הסעודה או לא וכן אם דעתו לשתות ויין שרף בתוך הסעודה ישתה מעט קודם נמי והיינו פחות מכוזת ויברך עליו ויכוין לפטור גם מה שישתה בתוך הסעודה ואם לא עשה כן יברך מתחלה על קצת צורך ויפטור גם את הי"ש ויש נהגין לשבול מעט פת בתוכו אבל יש מפקפקין על זה (ג' מהמ"ס ס' קט"ז סק"ג) (קט"ז קט"ז) :

ג אם רוצה לאכול בתוך הסעודה (ו) פירות בלא פת כיון שאין הפירות מעיקר הסעודה לכן אפי' אם היו מונחין על השלחן קודם ברכת המוציא מ"מ אינן נפטרינן בברכת המוציא וצריך לברך עליהם ברכה ראשונה אבל ברכה אחרונה אינן צריכין כי נפטרינן בבהמ"ז ואם אינו רוצה לאכילן בלא פת רק (ז) עם פת א"צ לברך עליהם כי הם טפלים להפת ואם רוצה לאכול קצתן עם פת וקצתן בלא פת צריך ליתור לאכול מתחלה בלא פת ויברך עליהם ואח"כ יכול לאכול גם עם פת אבל אם יאכל מתחלה עם פת ואח"כ יאכל בלא פת איכא ספיקא בברכה :

ד אם קובע עיקר סעודתו על הפירות שיאכלם עם הפת כיון שהם עיקר הסעודה נפטרינן בברכת המוציא אפילו לא היו אז על השלחן רק צריך שתהיה אכילת הפירות יהיה עם הפת ואח"כ גם מה שיאכל בלא פת אינן צריך לברך עליהם (קט"ז) :

ה (ח) פירות מבישרין לצרכי הסעודה כמו שרגילין לבשל (ו' ספיו) בין עם בשר בין בלא בשר יש לארוג מהם בתחלה ובסוף קצת עם פת ובאמצע יכול לאכול מהן גם בלא פת ואינן צריכין ברכה (עיין מ"א חומ"א ס' קט"ז) :

ו מעשה אופה ציור קובען טארט מאנדיל קובען וכדומה אם אוכל מהן מחמת רעבון כד' לשבוע מהן אינו צריך לברך עליהן אבל אם אוכל מהן רק לתענוג יש ספק בברכה וע"כ ראוי לאדם לבזבז בשעת ברכת המוציא לפטור כל מה שיאכל ממין אלו (ס' קט"ז ע"ג) :

אם

לחם הפנים

מסגרת השלחן

(*) כ"כ בספר חיי אדם והנה בפירות כהנתי בס"ג דאילו היו מונחין על השלחן בשעת ברכת המוציא לא נפטרו ובמ"ש המג"א ס' קט"ז ס"ב וכן נראה מה"ש ההוא בברכות דף מ"ב הטעם דאין סבירין על המזון משום דהשתא קביעה הובה אבל בכאן נראה לע"ד הנכון כמ"ש בס' ח"א וכו' גם בשלטי הגבורים משום דכאן איכא ספקינן טובא דרשב"א בה' ברכות דף מ"א ע"ב כתב להרי"א דאין סבירין על פת כיוסין שבהן הסעודה ור"ן לאחרי הסעודה אין נהוג בזמנינו וכן נראה לע"ד דעת הר"י בשם רבני צפת שם (מ"ש המג"א בס' קט"ז ס"ב ח"א) ועוד הא אין לא ידענן מהו סת כיוסין כלל בגמרא וקודם הא אין לא ידענן מהו סת כיוסין ובמ"ש הדג"ס ואהר"ן להשיג על המג"א ע"ב גם לע"ד נראה שיש לספק בזה עד השעה :

וכל מעשה קדירה כג' חטים לחשיל ולחמן (ר"ש) :
(ג) לריבין לברך עליו ויהי דעתו בבעת הכרעה שילא בברכה זו על כל מה שישתה עד ברכה"ז (עיין במה שכתב ר"ש ס' קט"ד ס"ט י"א) : (ד) א"ל לברך עליו שנית עיין במה שכתבנו בסיומן מ"ב סעיף קטן ג' י"ב בס' מ"ט ס' ודו"ק ולכן יזהר שלא ללכת בנתיים : (ה) ויין שרף ודעת מ"א ור"ש וחיי"א דאם שותה יין שרף בתוך הסעודה כדי לעורר האות המאכל הרי הוא טפל לסעודה וא"ל לברך עליו :

ור"ש בסידור הכסף עוד דמדיניות ה"ל שרגילים לשמוע חוץ הסעודה ח"ל לברך עליו אפי' שותה כדי לחמוס האלטרמכא לעכל המאכל ומפני שיהי האחרונים כחצו בסתם דכחות לעכל המאכל צריך לברך לכן אם לא בידך עיין קודם הסעודה יש למועט מלשתחו לעכל המאכל עד לאחר בהמ"ז ומכאן המחבר לברך על זוקער דאמלע הסעודה הוא מדברי החי"א כלל ס' אלל איני יודע מנין לו זה ומכ"ש במדינתו שכולין פת עם קאווי וטייל וזוקער ועיין פמ"ג ס' ש"ה במ"ז סקט"ז ג"ס במקומו היו מוכנין כן לפי זה אפשר שנקדא דברים כג' חטים מחמת הסעודה והריץ עיין : (ו) פירות בלא פת לעכל המאכל ואי לקיטות להקל מטובד המאכל אלל אם אוכל תמרים וכיוצא בהם או ליתוועס מלוחים בין מאכל למאכל להמשיך תאות האכילה כיון שהוא אורז סעודה נפטרינן בברכה הפת (מ"א ס' קט"ז ר"ש ס' קט"ז ס"א כלל מ"ג) : (ז) עם פת ח"ל לברך עליהם אפי' לא היו לפניו בשעת שבידך המאכל

קיצור שרתן ערוך מג מד הלכות ברכות סעודה

ז אם לאחר נמר הסעודה קודם ברהמ"ז (ט) שותה קאפע כדי לעכל המזון שאכל צריך לברך עליו ברכה ראשונה : כי מה שהוא בא לעכל אינו נחשב מצרכי הסעודה : ומ"ס טוב לברך על מעט צוקר ברכת שהכל לפמור גם את הקאפע (עיין מ"א ו"א ס' קפ"ד) :

בזך דין מים אחרונים וברכת המזון • וכו' י"ח סעיפים :

א בדין מים אחרונים הרבה מקילים אבל נמך לכל ירא שמים לומר בדם ואין צריכין ליטול אלא עד פרק שני מן האצבעות • (ה) וישפיל ידיו קודם שמנגבו והמברך הוא נוטל (ג) בראשונה • :

ב אין נוטלין י"ג קרקע במקום שכני אדם הולכין מפני שרות רעה שורה על מים אלו • אלא יטול לתוך כלי (ג) אותה השרתן ומנגב ידיו ואחר כך מברך ברהמ"ז ולא יפסיק בין הנטילה לברהמ"ז (קפ"א) :

ג אין להסיר הספה והלחם עד לאחר ברהמ"ז שהוא (ד) פת מונח על השרתן בשעת ברהמ"ז להראות כי יש שפע מאת ה' ית"ש לאכול ולהותיר וכמו שאמר אלישע למשרתו כי בזה אמר ה' אכול והותר • ועוד משום דהברכה אינה שורה על דבר ריק אלא כשיש שם איזה דבר כמו שאמר אלישע לאשת עובדיה מה יש ליכי בבית :

ד נזהגין להסיר את הסכינים מעל השלחן קודם ברהמ"ז או לכסותן כי השלחן דומה למזבח ובמזבח נאמר לא תניף עליהם ברזל לפי שהברזל מקצר ימיו של אדם והמזבח מאריך ימי האדם ואינו בדין שיונף המקצר על המאריך וגם השרתן מאריך ימיו של אדם ומכפר עונותיו ברכנסת אורחים שגדול כחה של לגונה שמשרה שכינה • ונהגו בהרבה מקומות שלא לכסות בשבת ויו"ט כי בחול מכסין אותן מפני שהן כחו של עשו ובשבת ויו"ט אין שטן ואין פגע דע ומנהגן של ישראל תורה היא (קפ"א) :

ה אפילו לא אבל רק כוית פת צריך לברך ברהמ"ז (קפ"ד) :

ו לא יברך מועמד (ס) ולא מחזק אלא מיושב ואפי' היה הולך בתוך ביתו כשאכל או שהיה עומד או מיסב כשצריך לברך צריך לישב כדי לכון דעתו ביותר וגם לא יהא מיסב שהוא דרך נאווה

מסגרת השרתן

דלה הפנים

(י' בגמרא (דף מ"ו ע"ב) מים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין עין הגדול ובזמן שהם מתחילין מן הקטן וכו' . ופסקו בן בטוש"ע . ובמשכו אחריתם כל האחרונים ז"ל . ואנכי לא ראיתי מעולם שירדקו בזה . ונראה לי משום דקם להו כהר"ף והרמב"ם וכפ"ש בבס"א משנה ובסגור עין . גם בסמ"ג וברבינו ירוחם לא מצאתיו . היותר המורה לפעיד על רבינו הטור שהרי גם אביו הרא"ש ז"ל לא הביא דבר זה בדרך הלכתא רק לקוש' ופירוקא בפ"א סוף סימן י"ד ע"ש . וגם על רבינו הבית יוסף ז"ל צע"ג שלא העיר בזה דבר :

בסור כי ע"ש) אבל אם לכול מהם מעט חוץ הסעודה או בסופה לקיטות או לתענוג צריך לברך לפניה' לדברי הכל עכ"ל הסיודור וא"כ אותן פרי העץ מצובלי' שרגילי' לאוכלם בסוף הסעודה (שקורין זיממס) ידוע שזין אוכלין אותן למזון ולתבשיל חלף לקיטות בודאי צריך לברך עליהם אם אוכלין בלא פת. ואפילו אם כואנו לתבשיל רק שאוכלם בלא פת ומברך עליהם לא הפסיד כמו שכתבתי בשם האחרונים : (ט) שותה קאפע . כן כתב בחי"א ולפי מה שכתבתי בסעיף קטן כ' יש לומר שלא לברך עליה וכן המנהג . ויש למנוע מלשתותה עד לאחר ברכת המזון כמו שכתבתי לפיל סעיף קטן כ' עיין שם :

(תרומה) **מד** (ה) וישפיל ידיו . היינו שישפיל ראשי אצבעותיו למטה בשעת הנטילה כדי שחמד הזכאמא (שלחן ערוך ור"ש) : (ב) בראשונה . ואם המכובד רבים יטול כס תחילה עד שגא יבארו חלף חמשה וזה נוטל המברך (ב"ע ור"ש סימן קפ"א ע"ג) : (ג) או תחת השלחן . אם אין לו כלי (ב"ע ור"ש עיין ב"י) ומוותר ליטול בשאר משקין (ב"ע ור"ש) אם אין לו מים (פרמ"ג) כדלעיל סימן מ"ב סעיף קטן ' . אין נוטלין בחמין מפני שמפספטיין את הידים ואין מעבירין את הזכאמא (ש"ע ור"ש) : (ד) פת מונח . אבל לא ביא פת שלימה ויהא על השלחן מפני שגדלה כעורך שחן לע"י שאמר העורכים לברך (ש"ע

קיצור שלחן ערוך מד דיני מים אחרונים ובהמז

א ואלא יאכל וילבש מלבוש העלין וגם יתן הכובע בראשו ויהא מורא שמעם עליו ועורר הכוונה ויברך באימה וביראה ולא יעשה שום דבר כשעה שהוא מברך (קפ"ג):

ב נהגין שהשומעים עונין אמן לאחר ה'רחמן שבברחמ' משום דריתא במדרש כששומע אחד מתפלל דבר או מברך לישראל אפילו בלא הזכרת השם חייב לענות אמן (קפ"ד):

ה עבר ושהה מלפני ברהמ' עד שיעור עיכול דהיינו (ו) שמתחיל להיות רעב אין לו עוד תקנה לברך יא דשיעור עיכול הוא שעה וחומש * ומ' בסעודות גדולות לפעמים ישנים בין האכילה לברכת המזון יותר מזמן זה והיינו מפני שגם בינתיים עוסקים בשתיה ובפרפראות ומ' הנבון שלא לשהות הרבה:

ז עבר ויצא ממקומו קודם שבירך ברהמ' אם יש לו במקום שהוא שם קצת פת יאכל שם ואי' לברך עליו ברכת המוציא (כח"ט נס' מ"ג סעיף י"ג) ויברך אח"כ ברהמ' שם ואם אין לו שם פת כלל צריך לחזור למקומו לברך יא הוא רחוק כ"כ שיש לחוש שעד שיחזור למקומו ישהה שיעור עיכול יברך במקום שיהא שם (קפ"ד):

י בשבת שחל בור'ח או יור'ם או חוה'ם אומרים תחלה רצה ואח"כ יעלה ויבא מפני שהשבת תדיר ומקודש יותר מהם (קפ"ה):

יא מי שישבת ונסתפק לו אם בירך ברהמ' או לא אם הוא שבע (ראו ברכת המזון דאורייתא) צריך לברך פעם שנית * וכן אם נדרם בשינה באמצע ברהמ' וכשהקיץ אינו יודע היכן פסק צריך לחזור לראש ברהמ' ואשה שנסתפקה אם בירכה או לא אינה צריכה לברך פעם שנית (ס' ס"ד קפ"ד ונספ"ט ס' קפ"ה):

יב מנהג בשבת ולא אמר רצה או ביר'ח ולא אמר יעלה ויבא אם נזכר קודם שהזכיר את השם מן הברכה של ברוך אתה ה' בונה ברחמיו ירושלים אומר שם רצה או יעלה ויבא ואח"כ יבנה וכו' אבל אם לא נזכר עד לאחר שהזכיר את השם מסיים את הברכה בונה ברחמיו ירושלים אמן * ואומר שם בשבת באי' אמה' אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית באי' מקדש השבת * וביר'ח אומר שם באי' אמה' אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה את יום חג (פלוגי) הזה באי' מקדש ישראל והזמנים * ואם חל יור'ם בשבת ושבת רצה וגם יעלה ויבא אומר באי' אמה' אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לששון ולשמחה את יום חג (פלוגי) הזה באי' מקדש השבת וישראל והזמנים * ואם אמר רצה ולא אמר יעלה ויבא אומר כמו ביר'ח לבד * ואם אמר יעלה ויבא ולא רצה אומר כמו בשבת בלבד:

יג אם לא נזכר (ו) עד לאחר שהתחיל הברכה שלאחריה שריא ברוך אתה ה' אמה' האל אבינו וכו' * אפילו לא אמר רק תיבות ברוך בלבד (בש"ע של התניא) שוב אין לו תקנה בברכת אשר נתן * ולכן אם הוא בשתי סעודות הראשונות חוזר לראש ברכת המזון * וכשלא אמר עדיין רק ברוך אתה ה' יסיים למדני הקיד * כרי שלא יהא לבטלה ואח"כ חוזר לראש ברהמ' אבל בסעודה שלישית (ח) שאפילו בשבת מחויב לברך ברהמ' * אבל אם נזכר במקום המזון אינו חובת היום עליו * לכן אינו חוזר לראש אלא גומר כך ברהמ' * אבל אם נזכר במקום שיכול לתקן בברכת אשר נתן וכו' * מחויב לתקן אפילו בכמה סעודות שאכל:

יד טעה בר'ח ולא אמר יעלה ויבא אומר באי' אמה' ** אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ואינו חותם (ואין חילוק בזה בין ביום בין בלילה) (פ) ובחוה'ם אם לא אמר יעלה ויבא יאמר באי' אמה' אשר נתן סוערים לעמו ישראל לששון ולשמחה את יום חג (פלוגי) הזה

רחם הפנים

מסגרת השלחן

ורח"ט : (פ) ולא מהלך * עיין לקמן סי' ס"ח
סעיף ט' : (ו) שמתחיל לבית רעב * אעפ"י שלא נחטל עדיין לגמרי כיון שמתחיל להחטל טוב אינו מנכך (ש"ט ורח"ט) ואם חלל מעט והפך לאכול עוד אלא שלא היה לו יותר מזה יש אומרים ששיעורו לברך עד כדי סעוד' ד' מילין (אבודרהם וע"ז) וזהו מה שכתב המחבר בפנים בשם י"א והיינו דוקא בלילה מועטת) ויש מולקין גם בזה (יג"א) ולכן יזהר שלא לשהות כלל אחר אכילה מועטת ואם חירט ששהי' ויכלל בית פת קודם כהמ' (מג"א וסד"ס והי"א וע"ס ונרח"ט) : (ו) עד לאחר כו' ברוך בלבד * כן כתב רח"ט וכן נראה מש"ע ומהאומרים ס' קיד' קי"ז תכ"ב : (ח) שחפלו בשבת יש אומרים שא"ס מחויב לאכול פת דוקא * ואף שאין דבריהם עיקר מ"מ יא' יא' לזכר דבריהם י"א לזכרם לכפק

קיצור שדכן ערוך מד מה דיני מים אחרונים וברמז

הזה באי מקדש ישראל והזמנים • ובר"ה אומר באי אמי"ה אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל
את יום הזכרון הזה באי מקדש ישראל ויום הזכרון • ואם לא נזכר עד לאחר שוחרחיל הברכה
שלאחריה אינו חוזר לראש משום דבר"ח ובחז"ה ובר"ה אינו מחוייב לאכול פת דוקא :
מן ר"ח שחל בשבת ושבת רצה וגם יערי ונזכר ואומר באי אמי"ה אשר נתן כולל גם ר"ח בין
בפתיחה בין בחתימה ואומר אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית
וראשי חרשים לזכרון באי מקדש השבת וישראל וראשי חדשים אעפ"י שבר"ח לבד אינו חותם
הכא כיון שהוא חותם בשביל שבת מוכר גם ר"ח • אם אמר רצה ולא אמר יערי ולא נזכר
עד לאחר שהתחיל הברכה שלאחריה אינו חוזר לראש דהוא של שבת אמר רצה ולא אמר יערי ולא נזכר
חוזר • ואם אמר יערי ולא רצה והוא חוזר לראש צריך לומר גם יערי • וה"ה לחז"ה ור"ה (קפ"ח) :
מן בחנוכה ופורים אם שבת לומר על הנסים ולא נזכר עד לאחר שאמר את השם מלתיו
הברכה שאמר באי אינו חוזר אך בתוך הדין יאמר הדין הוא יעשה לנו נסים ונפלאות
כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו וכו' בימי מרדכי וכו' (קפ"ח) :
יז היה אוכל בשבת (י) וחשכה (י) כיון שעדיין הוא לא התפלל ערבית אומר רצה וכן ביום
ראש חודש וחנוכה ופורים כיון שהתחלת הסעודה היתה ביום צריך להזכיר מענין היום
אעפ"י שמברך בלילה (*) ואם אכל בערב ר"ח וגמשה סעודתו גם תוך הלילה ואכל גם בלילה
כיון פת צריך לומר יערי וכן בחנוכה ופורים • ואם התחיל לאכול בשבת וגמשה סעודתו תוך
הלילה ואכל גם בלילה כיון פת ולמחר הוא ר"ח • אומר רצה (י) וגם יערי וכן בחנוכה ופורים
יש חולקין משום דהוי כתרתי דסתר • ע"כ יש למנוע שלא לאכול או בלילה (קפ"ח) :
יח אם יש עובר כוכבים בבית כשסמך ברהמ"ז יאמר אותנו בני ברית כולנו יחד (קפ"ח) :

מה הלכות ברכת הזימון • ובו כ"ג מעיפים :

א שלשה שאכלו ביחד (ה) צריכין לברך בזימון ומצוה שיברכו על הכוס • אם אפשר צריכין
להדר שיהיה כוס יין ואם אי אפשר ביין יהיה שכר או מעד (ג) או י"ש כשהוא חמר מדינה
דהיינו (ג) שאין יין גדל שם בדרך יום מן העיר וע"כ הוא ביוקר ורגילים לשתות משקים אלו
כמקום יין • וי"א דברכת המזון (ד) אפילו כיחיד מעונה כוס ונהגין המדקדקים כשמברכין ביחיד
שלא לאחוז הכוס ביד רק פניחין אותו על השרתן לפניהם (קפ"ח ק"ז) :

מזמנים

מסגרת השלחן

לחם הפנים

כרכה לבטלה לכן אינו חוזר לראש (מ"ח ור"ש)
סימן קפ"ח ושלחן ערוך ור"ש סי' רל"א) :
(ט) ובחז"ה • ור"ש כתב דבחול המועד
אינו חותם כמו בראש חודש וכן בראש
השנה דעת המ"ח שלא לחתום : (י) וחשיכה

(י) אבד בברכה אחרונה שעל הכוס שהוא שותה לאחר
ברכה (י) וע"ל סימן צ"ו ס"ד נראה לפע"ד כיון שהוא
שותה אותו כשהוא לילה לא יזכיר של שבת (לאפוקי
מטה ששמיני מוסקע בעלי חז"ה שאמרו להזכיר) ע
מנ"א סימן קפ"ח ס"ק י"ח • שוב שמעתי שכן הורה גם
אמ"ר הגאון מהר"ם א"ש זצ"ל שלא להזכיר • ונראה
משום דאם לסתור ר"ח יזכיר של ר"ח :

ט. ומכל מקום אם טעה בזה ולא הזכיר אין צריך לחזור לראש ואם נזכר קודם הטוב
והמטיב יאמר בדרך שנתן שבתות למנוחה בלא שם ומזמנות (עפרמ"ג סכ"י קפ"ח) ובמה שכתב
ר"ש בסידור אלל בהמ"י) כיון שדעת הרמ"ש בזה שאינו מזכיר של שבת כלל : (יא) וגם יערי
יזכור וכן בחנוכה ופורים • ומט"ו ור"ש שהם בעלי דעה זו נראה שבתוכה ופורים אינו מזכיר
שנייה ביחד לומר על הנסים בברכת הארץ ור"ה בנשים ירושלים דכיון שכבר עשו לו לילה בעל
הנסים הארץ יאמר ר"ה אחר כך ה"ה יאמר ר"ה לבד ולא על הנסים כלל כמו שכתב ר"ש
שם לדעת המג"א וכן כתב בסידור דרך החיים וכן דעת החי"א כלל קה"ה עיין שם ובכלל קה"ה :
מ"ה (ה) לריבין כו' ומלאה שיברכו על הכוס • ד"ס אומרים שבהמ"י אינה טעונה כוס אפילו
בזימון (דמכ"ס ר"ף רש"ב"ה) אלא למלאה מן המובחר אם יש לו אבל ח"ל לחזור אחריו
בדרך שמחזירים אחר המנוח שכן חובה (ר"ן רמ"ח ר"ש) לדעת הפוסקים (ה"ל) וכן מוכה"ן עכ"ל
(ר"ש וכן נראה דעת סד"ה ומ"ח רס"י קע"ד וכן המנהג בלמחצית היום) : (ב) חו"ן שרף •
אם אין לו שחר השקה (עיין בשערי השוכה סי' ער"ב וסי' רפ"ט וממנהג העולם בקידוש של
חמירה אין להם לפי שהם האכלים הוא חביב עליו) • בספר ידי משה על מדינת סיר הכינים
נפסקו ליה שמצ"ח טובים) וע"ל סי' ע"ז : (ג) שאין יין גדל • ואפילו גדל מעט יין סמוך לעיר
אין נזכר כוס (מ"ה ור"ש) : (ד) אפילו ביחיד כו' וטעמין המדקדקים כו' • אבל מנהג העולם שלא

קיצור שרזחן ערוך מה דיני ברכת הוימן

ב מוונים את הכוס תחלה ואח"כ נוטלין לידים (קפ"ה) :
ג יין (ה) שישנו ממנו כל הנשאר בכלי נעשה פגום ופסול המזון עד שיתקנו : דהיינו שנותן לתוכו קצת יין או קצת מים שאינם פגומים : וכיון שצריך למלאות את הכוס לשם ברכה לכן אם הכוס פגום (ו) והוא מתקנו צריך לשפכו לתוך קנקן ומתוך הקנקן לתוך הכוס לשם ברכה :
ד הכוס שמתברכן עליו צריך שיהא שלם : ואפילו נשבר רק הבסיס שלמטה (ז) פסול ואפילו פגומה כל שהוא בשפת הכלי או שנשדק פסול : ומעון הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ או מקנהו יפה שיהא נקי : ושופך מן הקנקן לתוכו לשם ברכה ויהא מלא : והמברך (ח) מקבלו בשתי ידיו וכדכתיב שאו ידיכם קודש וברכו את ה' ומסיר אח"כ ידו השמאלית ואוחזו רק בימין בברכה בלי סיוע השמאלית ומחזיקו למעלה מן השלחן (ט) טפח דכתיב כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא ואישר יד יאחזו בימין ידויה שהוא שמאל של כל אדם ויש להסיר מן השלחן הכלים הדיקים (קפ"ז) :

ה אם בוי המסיבה שוים במעלה ויש ביניהם (י) כהן מצוה לכבדו בברכת המזון שנא' וקדשתו : אבל אם יש ביניהם אדם גדול וחשוב יברך הוא : ונהנין לתת לאבל לברך : ודוקא כששוים במעלה : והוא לכבד בברכת המזון למי שהוא טוב עין שונא בצע ונוטל חסד בממונו שנאמר טוב עין הוא יבורך א"ת יבורך אלא יברך (קפ"ח) :

ו המברך יאמר מתחלה הב לן ונברך כי כל טילי רקדושה בעי הזמנה או יאמר כמו שנהנין לומר בלשון אישכנו רבויה וייר ווילען בענשען והמסובין עונין יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם : ואחר כך אומר המברך ברשות וכו' נברך שאכלנו וכו' : והמסובין אומרים ברוך שאכלנו וכו' : וחוזר המברך ואומר גם הוא ברוך שאכלנו וכו' ונהנין בקצת מקומות שלאחר שסיים המברך ובטובו היינו עונין המסובין אמן : ובקצת מקומות לא נהנו לומר אמן : גם יש מנהגים שונים בענין אמירת ב"ה וב"ש : יש נהנין שהמברך אומר אפילו כשמומנין (יא) רק כשלשה ויא' שאין לאמרו אלא כשמומנין בעשרה שמוכיר את השם או יאמרו וכן יש לנהוג : והמסובין לא יאמרוהו (יב) ומכ"ש מי שמתברך ברהמ"ז בלא זיומן שלא יאמרו (קפ"ט) :

ז המברך יברך בקול והמסובין יאמרו עמו (יג) מלה במלה בלחש ובסוף כל ברכה יקריטו למיים קודם להמברך כדי שיענו אמן על ברכתו (קפ"ט) :

ח אחר ברהמ"ז מברך על הכוס שבידו עליו ושותה שיעור רביעית (יד) כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה : אם כוסות של המסובין הן פגומות צריך המברך ליתן מכוסו מעט לתוך כוסות

דחם הפנים

מסגרת השרזחן

לברך על הכוס כלל ביחיד וכוון מנהג זה ע"ד * וסודי הגאון הנ"ל נהג שהמתין עד שאמר המזון בא"י ואז אמר ברוך הוא וברוך שמו : ואחר כך תתחיל הקבלה (רז"ט) וכן כתב הבאה"ט בשם האר"י

ז לא שיהיה לא יברך על הכוס : (ה) ששתו ממנו : אבל אם שפך ממנו לתוך ידו או לתוך כלי ושתה אין בכך כלום (ש"ע ורז"ט) : (ו) והוא מתקנו : ולכן נוהגים להוסיף עליו מעט מהקנקן ובזה מיתקן ואחר כך שופכים אותו לתוך הקנקן ומחזירים ומזלימים אותו מהקנקן לשם ברכה (מ"א ורז"ט) : (ז) פסול : ובשעת הדחק שאין לו כוס אחר (שמחית רביעית ע"ל סי' ע"ז) מותר לברך על כוס זה (מ"א ורז"ט ופרמ"ג ותי"ח) : (ח) מקבלו בשתי ידיו וכדכתיב כו' : ולהרלוא חציבה הכוס שהוא חזק לקבלו בכל כחו וכשיחזיל לברך נוטלו בימיו לבדו ולא בבי ידיו כדי שלא יכא נראה כמשאוי עליו (ט"ז רז"ט) : גם נריך ליתן עיניו בכוס בשעת כהמ"ז שלא יסח דעתו ממנו (ט"ז ומ"א ורז"ט) : ומשגרו במתנה דרך דורון וחציבות לאנשי ביתו וז' אשתו ששתה ממנו (ש"י ורז"ט) ואפילו לא אכלה עמם (מ"א ורז"ט) כדי להניח ברכה לביתו (רז"ט) ועיין לקמן סי' קנ"ג סי' : (ט) טפח דכתיב כו' : וכדי שיהא נראה לכל המסובין ויסתכלו בו (טור ט"ז רז"ט) : (י) כהן : ואם הכהן עם הארץ ח"ה קודם לו ואסור להקדים להכהן עם הארץ מחמת הכבוד (ש"ע ורמ"א ומ"א ורז"ט סי' קס"ז וסי' ר"ח) ואם הכהן גם כן תלמיד חכם אלא שהוא פחות מן השני טוב להקדימו וימליך ימים בכך אבל אין חיוב בדבר (ש"ס) : (יא) רק בשלשה : וכן דעת המ"א ורז"ט וסד"ה : (יב) מלה בלחש : עיין במה שכתבו מ"א ורז"ט סוף סימן קפ"ג ופי' שעכ"פ אין מזהנין כן אלא כט"ז סי' קפ"ג ויחר אחרונים לא העתקתו דבריכם : (יג) כדי שיוכל : אבל בלא זה היה די במלא לוגמיו (ש"ע ורז"ט) כדלקמן סימן ע"ז סעיף ט' בכוס של קידוש : רק מפני שיש ספק בברכה אחרונה מכמלא לוגמיו עד רביעית כדלקמן סימן

קיצור שדח עורך מה דיני ברכת הוימן

כוסות שלהם אחר שיברך בפה"ג קודם שישתה הוא כדי שיברכו גם הם על נוסות שאין פגומות. וכן אם כוסות שלהן ריקנות נותן לתוכן מעט מכוס של ברכה. ולא ימנעו עד שיטעמו המברך אבל אם יש להן כוסות בפני עצמן ואינן פגומות אין המברך צריך ליתן להם מכוס שלי יכולין לטעמו קודם שיטעמו הוא. וכן נכון וטוב אם אפשר שיהיה לכל א' כוס מלא. **ט** אם המברך אינו רוצה לשתות י"א דיוכל ליתן (י"ד) לאיש אחר מן המסובין שיברך בפה"ג וישתה שיעור רביעית ויבדק ברכה אחרונה. וי"א דאין לעשות כן אלא דוקא המברך בזמן הוא יברך על הכוס וכן נכון לעשות (* ק"צ):

י שנים שאכלו ביחד מצוה להם לבקש שלישי שיצטרף עמהם לוימן ואפילו אם בא השלישי לאחר שהשנים כבר גמרו מלאכול אלא שאם היו מביאין להם עוד איזה דבר לקינוח סעודה היו אוכלין מצוה עליהם לצרף את זה השלישי לוימן והיינו שיתנו לו לאכול כוונת שיתחייב בברכה אחרונה ויצטרף עמהם. וי"א דבעינן דוקא פת. וי"א דסגי נס בשאר מיני דגן. וי"א דאפי' פירות או ירקות סגי. וי"א עוד דאפי' אינו אוכל רק שותה רביעית מאיזה משקה (טו) חוץ מן המים (**). מצטרף (טז) וכן נוהגין. ואע"פ שלא אבל אלא שתה יכול לומר שאכלנו כי שתיה בכלל אכילה. ולאחר שסיימו הון את הכל (יז) או יברך הוא ברכה אחרונה על מה שאכל או שתה ואם בא השלישי (יח) לאחר שכבר נטלו ידיהם במים אחרוני' שוב אינו מצטרף עמהם (ק"צ ק"ז): **יא** שרשה שאכלו ביחד כיון שנתחייבו בזמן אינם רשאים ליחלק וכן ארבעה או חמשה אפילו אחד מהם אינו רשאי לברך בפני עצמו שכולם נתחייבו בזמן אבל אם הם ששה או יותר עד עשרה יכולין ליחלק שישאר זימן לכל חבורה (ק"צ):

יב אם הם עשרה נתחייבו לברך בשם דהיינו שהמברך אומר נברך אלהינו שאכלנו משלו וכו' ולא יאמר נברך לאלהינו והמסובים אומרים ברוך אלהינו שאכלנו משלו וכו' וכיון שנתחייבו לברך בשם אמרין ליחלק אלא א"כ הם עשרים או יותר אז מותרין ליחלק שישאר לכל חבורה זימן בשם (ק"צ ק"ז):

יג אם טעה המזמן בעשרה וגם העונים ולא הזכירו את השם בברכת הוימן אינם יכולים לחזור ולזמן בשם כיון שכבר יצאו ידי חובת זימן אלא שבמלו מצות הזכרת השם ומעוות שלא וכל לתקן הוא. אבל אם העונים עדיין לא ענו אחריו כיון שעדיין לא נתקיימה מצות זימן יחזור המברך ויזמן בשם (ק"צ):

יד אם שבעה אכלו פת ושלושה אכלו פירות או שתו (יט) משקין בענין שחייבין בברכה אחרונה יכולין לזמן בשם (בכאן כ"ע מורו דמני בפירות ובמשקה) ומצוה להדר אחר עשרה לברך בשם. אבל אם רק ששה אכלו פת אינם יכולין לזמן בשם דרובא דמינבר בעינן (ק"צ ק"ז): **טז** כל שאכלו ביחד אפילו לא אכלו כל הסעודה ביחד אלא שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא אפילו כל אחד אוכל מכבר שלו כיון שנקבעו יחד בין בשלושה בין בעשרה אינן רשאים ליחלק ואפילו א' רוצה לגמור סעודתו קודם שיגמרו האחרים אינן רשאים ליחלק. אבל אם לא

לחם הפנים

(*) בש"ע סימן ק"צ אם המברך אינו רוצה לטעמו יטעום א' מהמסובין כשיעור וכו' וכתב בחידושי רע"ק איגר והמברך ברכת המזון כיון שהוא לא ישתה לא יברך בפה"ג אלא הטעם יברך דדימס' ברה"ז אינה טעונה כוס ולא הוי ברכת המצות וא"י לברך בשביל אחר אם אינו מברך גם לעצמו אבל בשעת חכם צבי סימן קס"ח כתב דדוקא המברך ברה"ז צריך לברך גם על הכוס ומסביל דצריך הוא לשתות ג"כ:

(**) ע' מהר"ש ודבריו החוקין. ובדברי חס' ח"ס נראה דמ"ד העיקר:

סימן י"א סעיף ב' לכן טוב לשתות רביעית מכוס של ביה"מ ולברך ברכה אחרונה (שס): **(יד)** לאיש אחר. עיין כמה שכתב רז"ש סי' ק"ל: **(טו)** חוץ מן המים. ומ"א ור"ש ומי"א כתבו דאפילו אם שותה רביעית מים מצטרף עמהם. וכל זה כשאכל או ששה עמהם בישיבה בשלחן אחד שאם לא כן אף מי שאכל פת אינו מצטרף (מ"א סי' ק"צ רז"ש סי' ק"צ) וה"ה

בלא שלחן במסע אחת דהוי קביעות (ש"ע ור"ש סימן קס"ז). והשמש שאכל כוונת מזמנים עליו (ש"ע ור"ש סי' ק"ט) ואף שלא קבע עלמו בשלחן עמהם מצטרף עמהם לזימן שכיון שדרך אכילתו בכך ה' היא קביעתו (ח"ש) ועיין לקמן סעיף י"ט: **(טז)** וכן מנהגין. אם אינו רוצה לאכול פת (מ"א ור"ש): **(יז)** לא יברך. ואם כבר בדרך הברכה אחרונה שוב אינו יכול לזמן עמהם (מ"א ור"ש): **(יח)** לאחר שכבר נטלו ידיהם. או לאחר שאמרו נברך ביה"מ (ר"ש ומי"א וכן נוטה דעת הספר"מ) ולא"ל אם הסיוח דעתם בפירוש מלאכול עוד (ח"ש וע"ל ססי' מ"ב): **(י"ט)** משקין. עיין לעיל סעיף קטן ט"ז. (כ) יכולין לזמן. אבל הוא אינו יול"א ידי זימן

קיצור שלחן ערוך מה דיני ברכת הוימוץ

לא קבעו עצמם בתחלת הסעודה אלא שלאחר ששנים כבר אכלו אפילו לא אכלו עדיין רק בזית ובא השלישי קבעו עמהם אם גמר סעודתו עמהם חייבים בויםין אבל אם רצה לנמור סעודתו קודם להן כיון שלא התחיל עמהם וגם לא גמר עמהם רשאי ליחזק ולברך בפני עצמו. זמ"ם מצוה היא להמתין שיברכו בויםין. אם הוא אונס או מתיירא מהפסו אפי' קבע עצמו עמהם בתחלה מותר לגמור סעודתו קודם להם ולברך בפ"ע אבל אם אין הדבר נחוץ צריך להחמיר (ק"צ ר'): (פ)

שז שלשה שאכלו ביחד ושכח א' מהם ובירך ברכת המזון בפ"ע יכולין לומר לאחר שגמר זה בהמ"ז ויענה"גם הוא ברוך שאכילנו משני וכו' אבל אם זה נצטרף לוימון עם שנים אחרים שוב אינו יכול להצטרף לוימון עם אלו ואם שנים ברכו אפי' בפני עצמן בטל לוימון (ק"צ):

ין שלשה שאכלו ושנים גמרו סעודתן ורוצים לברך ואחד עדיין לא גמר סעודתו ואינו רוצה לברך צריך הוא להפסיק מסעודתו כדי שיברכו בויםין ויענה"גם הוא 'מהם ויוצא ידי וימון וימתין עד שסיים המברך הן את הכל. ואחר כך יכול לאכול ואי' לברך ברכה ראשונה כיון שדעתו היה לאכול עוד וכשיגמור סעודתו יברך ברהמ"ז. אבל שנים אינן צריכין להפסיק בשביל אחד אלא אם ירצו לעשות לו לכבודי רפנים משורת הדין. ועשרה שאכלו ביחד צריכין ארבעה להפסיק בשביל ששה שהם הרוב. ואינם צריכין להמתין רק עד שאמרו ברוך אלהינו וכו' ולאחר שגמרו הם סעודתן יומנו לעצמן בלי הזכרת השם (סימן ר'): (פ)

ית בסעודות גדולות שהרבה מסובין שם יש לבחור שיברך מי שקולו חזק כדי שישמעו כל המסובין מן המברך לכל הפחות עד הן את הכל ואם אי אפשר בכך יברכו בחבורות של עשרה עשרה (ק"צ):

יט שתי חבורות שאוכלין בכית אחד או בשני בתים אם מקצתן רואין אלו את אלו מצטרפות לוימון. ואם לאו אלו מומנין לעצמן ואלו מומנין לעצמן. ואם יש שמש א' לשתיהן הוא מצטרף (כא) וכגון שנכנסו מתחלה על דעת להצטרף יחד וכל היכא שמצטרפות צריכין שישמעו כולן מן המברך לכה"פ עד הן את הכל (ק"צ):

כ מי שהוא אצל המברכים בויםין והוא לא אכל ולא שתה (כג) עמהם כשהוא שומע שהמברך אומר נברך שאכלנו משני עונה ברוך הוא ומברך שמו תמיד לעולם ועד. ואם מומנין בעשרה ואומר המברך נברך אלהינו וכו' עונה גם הוא ברוך אלהינו ומברך שמו תמיד לעולם ועד. ואם בא לאחר שכבר אמר המברך נברך וכו' ושומע שהעונים אומרים ברוך שאכלנו וכו' או ברוך אלהינו שאכלנו וכו' עונה אחריהם אמן (ק"צ):

כא שלשה שאכלו כל אחד מכבר שליוא' מהם אכל פת עכ"ל ושנים נזהרים מפת עכ"ל מ"ם מצטרפין לוימון ויברך והשאכל פת עכ"ל שהוא יכול לאכול גם עם האחרים. וכן אם אחד אונס מאכלי חלב ושנים מצטרפין ויברך זה שאכל מאכלי חלב שהוא יכול לאכול גם עם האחרים. אך אם זה שאוכל חלב אינו שותה יין או שאין כאן אלא שכר שהוא חדש והוא נזהר מחדש. מוטב שיברך זה שאכל בשר בטוס מלכך בלא כוס. ואם אחד אכל גבינה קשה ושנים בשר י"א דאינן מצטרפין וי"א דמ"ם מצטרפין כיון שיכולין לאכול מלחם אחד (כג) ויש להקל (סימן קצ"ו ונחמ"א):

כב נשים שאכלו עם אנשים שנתחייבו בויםין נתחייבו גם הנה וצריכות לשמוע ברכת הוימון. קמן נהנין שאין מצטרף לוימון עד שהוא בן י"ג שנה ויום אחד ואז מצטרף ויכול לברך גם הוא בויםין אע"פ שלא נברך אם הביא שערות:

סי

מסגרת השתתף

(ש"ע ור"ם): (כא) וכגון שנכנסו. והם נכנסו זו אחר זו אע"פ שהשנים נכנסה על דעת להצטרף עם הראשונה אם הראשונה לא היה בדעתה כלל בשעת כניסתה על השניה להצטרף עמה אלא נכנסה סתם אינן מצטרפות לפיכך בסעודות גדולות במקומות שנכנסים בזו אחר זו יומנו על הצורה לעומה (ר"ם) ולריך ליחבר בזו בכוכה שאלולים כמה בעלי בתים על שלחנות מיוחדות: (כג) עמ"ס. ור"ם כתב דדוקא כשלא אכל ולא שתה כלל אכל אם אכל כזית או שתה רביעית מלחם משקה ולא צריך עדיין ברכה אחרונה ונכנס אלא יכול לענות עמהם ברוך שאכלנו אע"פ שלא אכל עמהם בחבורה אחת אלא בזית אחר (וכ"ע דעת המ"א) ומי"מ יש להסתפק בזו אם יוכל לענות ברוך אלהינו שאכלנו משלו כשנכנס אלא עשרה (פרמ"ג): (כג) ויש לבקל. קן כתב נחמ"א אכל ידעת מ"א ור"ם וסד"ס סימן קצ"ו כסברא הראשונה דלאן מצטרפין. ור"ם נז"ל דאם אחד מבני הסעודה אכל כזית לחם שאינו מלכך מבשר ולא מחמיר מצטרפין:

קיצור שדחן ערוך מהמו דיני ברכת הוימוך

בג מי שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית או שהוא עובר עבירות בפרהסיא אינו מצטרף לדמך
 גר גמור מצטרף לוימון וגם הוא יכול לברך ולומר על שדנחלת לאבותינו דכתיב באברהם
 כי אב המון גוים נתתיך ודרשנין לשעבר היה אב לארם מכאן ואילך לכל הגוים (ק"ע):

כו הלכות מאכלות אסורות • ובי מ"ז סעיפים:

א דם הנמצא בביצים אסור (*) ולפעמים כל הביצה אסורה. ילכן כשעושים מאכל עם ביצים
 יש לבדוק אותן:

ב דם דגים מותר אך אם קבצו בכלי אסור מפני מראית העין לפיכך אם ניכר שהוא סרניס
 כגון שיש בו קשקשים מותר:

ג אם נשך כבד וכדומה ויצא דם משיניו על גבי הכבד (ה) צריך לחתוך מקום הדם ולורקו.
 אבל הדם שבין השיניים מוצצו (ז) בחול כיון שלא פירש (י"ד ס' ס"ז):

ד לפעמים נמצא דם בחוך חלב שהדם יצא עם החלב מדרי ההנאה. יצריקין לעשות בזה
 שאלת חכם (** (פ"ה):

ה בשר בחלב אסור באכילה ובבישול ובהנאה (ג) ולכן אם נאכר איזה דבר מתערובה בשר
 בחלב צריקין לעשות שאלה מה לעשות בו כי לפעמים נאכר גם בהנאה ולפעמים אינו
 נאכר בהנאה (פ"ה):

ו שני ישראלים המכירים זה את זה אפילו הם כקפידים זה על זה (ד) אסור להם לאכול
 בשלחן א' זה בשר וזה מאכל חלב עד שיעשו איזה היכר כגון שיאכל כל אחד על מפה
 שלו. או (ה) שיניחו על השלחן איזה דבר שאין דרכו להיות שם. ויהיו זהירים שלא לשתות
 מכלי אחד (ו) מפני שהמאכל נדבק בכלי:

ז וכל שכן שצריקין לזהר שלא לאכול מכבד א' עם בשר ועם חלב וכן נוהגין לזהר כלים
 למלח. אחד למאכלי בשר ואחד למאכלי חלב כי לפעמים טובלים במלח ונשארים שזירי
 מאכל במלח (פ"ה):

ח נוהגין לרשום את הסכין המיוחד למאכלי חלב וכן כל כלי חלב שלא יבאו לידי חילוף:
ט אכל בשר או אפילו רק תבשיל של בשר לא יאכל (***) מאכלי חלב עד שישנה שש שעות.
 והלועם להינוק צריך ג' להסתין. אף על פי ששנה כשיעור אם מצא בשר בין השיניים
 צריך להסירו. אבל אינו צריך להכתין אחר כך רק יקנח את פיו וידיחו. דהיינו שיאכל
 מעט פת ויקנח בו פיו. וגם מדיחו במים או בשאר משקה:

י אם לא היה בתבשיל לא בשר ולא שומן של בשר אלא שנחבשל בקדירה של בשר אפי'
 לא היתה מודחת יפה מותר לאכול אחריו חלב:

יא אכל גבינה מותר לאכול אחריו (י) בשר מיד ובלבד (ח) שיברוק ידיו אם אין שום דבר
 מהגבינה נדבק בהם או ירחצם במים וגם ינקר שיניו ואם היה הגבינה קשה דהיינו

שהועמדה

מסגרת השדחן

רחם הפנים

(תצוה) **כו** (ח) לרץ לחתך. ובש"ע כתב

הלשון דלרץ לגרדו. והעטעס נחבאר

שם דכיון שפירש ממנו אסור משום מראית העין:

(ב) בחול. אבל לא בשבת כדלחמן בסו"פ

העיוף י"ד: (ג) ולכן אם נאכר. וז"ל אם לרץ

לכשל בשר בחלב לרפואה יעשה שאלה חכם

אחז בשר מותר לכשל בחלב לרפואה (ע' בידי

סו"פ"ז): (ד) אסור להם. וז"ל אם הוא יחידי

שאסור לו להעלות בשר על שלחן שאוכל עליו

גבינה או לביכוף (גמרא ש"ך פרמ"ג חמ"א וע'

בבא"מ"ט) ולא מהני שיעמוד אללו שומר שיטנים

עליו (ג) המלך הגבוה רעק"ל) אבל בשלחן שאסור

עליו הכבשיל מותר ליהן זה בזה (גמרא ש"ע): (ה) שיניחו על השלחן. ביניהם (ש"ע

ימ"א): (ו) מפני שהמאכל. ולכן אפילו אכלים בשתי שלחנות ואפילו אינם מכירים זה את זה

לרייכים לזהר בזה (ט"ז): (ז) בשר מיד. ומ"מ יש לזהר שלא לאכלם כשעודם לחם (וצר

י

הנהגות סהרב הגאון המפורסם בקש"ת מו"ה יהודה ליבוש
 שלימ"א האבד"ק פיאסק וק"ק פשעבראדו:

(*) ויש לזהר שלא להניח הביצה בכלי מעת לעת. ריש

לחוש שיחיה הכלי נאכר על ידי כבישה מעת לעת.

עיון פס"ג בי"ד סימן ק"ה בפ"ז סק"א. ואף לענין דייבד

צ"ע דהאש"ר דדנו בכל דבר לח שטייך בו כבישה. ואולי

ביצה מבעו קצת דקרוש מעצמו ולא שייך בו כבישה.

וטבל מקום צריך עיון להחיות:

(**) ע' פת"ש סו"פ סק"ז. תשו"ג גור אריה יהודה סו"

ק'. טוב טו"ד סימן ק"ח ק"ש וספר כרם שלמה י"ד:

הנהגות סהרב הגאון המפורסם בקש"ת מו"ה יהודה

ליבוש שלימ"א האבד"ק פיאסק וק"ק פשעבראדו:

(***) ומ"מ אם אין במאכל שום תערובת חלב רק שנתבשל

בקדירה חולבת בת זמא מותר לאכלו אחר בשר.

מ"צ להסתין ו' שעות (טוב מעט ודעת מהר"ח

סימן קפ"ג):

קיצור שלחן ערוך מו הלכות מאכלות אסורות

(פ) שהעומדה בקיבה וישנה ששה חרשים . או שהיא מתולעת אם רוצה לאכול אחר כך מאכלי בשר צריך גם כן להסתין שש שעות :

יב מי שאכל נבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבקר מעל השלחן שיורי פת שאכלו עם הנבינה ואסור לאכול נבינה על ספה שאכלו בשר וכן להיפוך . גם אסור להתוך בסכין של בשר פת לאכלו עם נבינה וכן להיפוך ואפילו אם הסכין נקי . ובשעת הדחק כגון שהוא בדרך מותר לו להתוך בסכין של בשר כשהוא נקי ומקנה הטב היטב לאכול עם נבינה וכן בהיפוך (פ"ט) :

יג אם חתך בסכין של בשר בצלים או שאר דבר חריף ונתנם למאכל חלב (*) או בהיפוך צריך לעשות שאלת חכם (י"ז) :

יד העושה תבשיל מבשר בחלב שקדים צריך להניח בתוכו שקדים מפני כראית העין (פ"ז) : מן נוהגין שלא להגעיל כלי הלב להשהות בו בבשר או איפכא (עין מג"א סי' הק"ט ס"ק י"א ונמתי') (כמ"ג סי' פ"ט מ"א ב"ח סי' הק"ט) :

טז יין ובשר וחיבת דג שאין בו סימן שמפקדין או שולחין ביד עכו"ם ומכ"ש ביד ישראל חשוד צריך שני חתכות . אבל יין מבושל וכן החומץ של יין וחלב ופת ונבינה סגי בחותם אחד : **יז** אם שולח או מפקיד איזה דבר בשק צריך שיהיו התפירות מבפנים ולקשרו ולהתמו :

יח אם אירע ששלח על ידי עכו"ם בהמה או עוף שחוטם או שאר דבר בלא חותם יעשה שאלת חכם :

יט נבינות ושאר דברים שהם בידי עכו"ם אע"פ שהם בחותם או בדפוס שהם כשרים . כל שלא ידענו מי חתמן אסורין :

כ יש לזהר שלא לבשל או לצלות ישראל ועכו"ם שתי קדירות זו אצל זו זה בשר בשר וזה בשר טריפה אם הקדירות או החתכות (י) מנולות . וכן יש לזהר שלא להניח הקדירות אצל התפחות כשאין ישראל בבית ואינו יוצא ונכנס (ק"ח) :

כא מי שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בבשרות (י"א) אסור לקנות ממנו יין . או שאר דברים שיש לחוש בהם לאיסור . כיהו אם נתארח אצלו (י"ב) אוכל עמו כל שלא נודע לו שהוא חשוד (ק"ט) :

כב יש לזהר מלהניח בבית עכו"ם כלי שיש לחוש שמא ישתמש בו . ואפי' נתנו לאומן לתקנו אם יש לחוש שמא ישתמש בו יעשה שאלת חכם (ק"ג) :

כג לפעמים לוקחין עוף כפות ונשליכין אותו ארצה ואחר כך שוחטין אותו . והוא איסור נסור . כי בהמה או עוף שנפל אין לו היתר עד שרואין אחר כך שהלך ד' אצות הילוך יפה . וגם בכבשים ובעגלים צריכין לזהר בזה מאוד (ל"א) :

כד בימי הקיץ שכיח מאוד בבר אווה (י"ג) שנמצאו בעות קטנות כמו יבלת (וואלנעט) בבני מעיים

רחם הפנים

מסגרת השתקן

כ"ב בלוח"ס סי' קע"ג פרמ"ג ציו"ד סי' פ"ט) הגהות מהרב הגאון המפורסם בקש"ת מוה יהודא ליכט שליט"א האבר"ק פיאסק וק"ק פשעוואר :

(*) אם חתך בצלים על מעליר של בשר בסכין חלכת או להיפוך אסור דעל ידי רוחקא בול"ג גם מן המעליר (שוב טעם ודעת מהר"ה סימן קס"ג) : ועיין בהכנסה אדם כלל ג"ז :

סעיף קטן ט' וסעיף קטן כ' איזה חילוקי דינים מה ולכן צריך להחלם במים דוקא כמו שכתב הש"ך ופרמ"ג שם שכן המנהג . ואריך ג"כ לאכול מעט פת לקנה בו פיו יפה . גם צריך לסדיח פיו במים או בשאר משקה (ש"ע חכמת אדם) כדלעיל ס"ט . ומה שכתב המחבר לנקר שיניו זה לא נזכר בש"ע ואחרונים רק בט"ו וזכר דרך חומרא בעלמא ע"ש : (ט) שהעומדה בקיבה .

כן כתב הט"ו אבל דעת האחרונים להחמיר אפי' לא העומדה בקיבה כמו שכתב הפרמ"ג :

(י) מנוגות . שמא יתנו נינוותת מזו לזו (ש"ך) : (יא) אסור לקנות . עיין בש"ך ריש סימן קי"ט שיש להקל בזה אלא"כ ידוע שהוא חשוד ומ"מ צריך לזהר בדבר (ט"ו חכמ"א) כפרט ביוצבים שדר שם ישראל אחד ומי יודע אם הוא כשר או חשוד (חכמ"א) והשוחט בודאי צריך להיות

נזהרם בכבדות (ש"ך חכמ"א) ועיין לקמן סימן ס"ח סי' : (יב) אוכל עמו . דמודאי לא יאכל איסור אלא"כ הוא חשוד לאכול דבר איסור (ט"ז ש"ך ועבש"ך סק"ז) . החשוד לאכול דברים שאין

דברים רגילים להקל בהם חשוד ג"כ להחליפם ואסור לשלחם בידו או להפקידם אצלנו כי אם בהפך שכתבאר לעיל בט"ו (ש"ע ש"ך סי' קי"ה קי"ט) : (יג) שנמצא בעות קטנות . או יבלת

קיצור שלחן ערוך מו הלכות מאכרות אסורות

סעי' יתרבה נטרפות על ידי כך. ע"כ צריכין לזהר מאוד לברוק הבני מעיים וכשנמצא בועות קשנות יעשה שארת חכם (מ"ו):

כה אין לשק עיסה בהלב שמא יאכל הפת עם בשר. ואם לש כל הפת אסור אפילו לאכלו לבדו נזירה שמא יאכלו עם בשר. ואם היה דבר מועט (יד) כדי אכילה פ"א או ששינה צורת הפת שיהא ניכר שלא לאכלו עם בשר מותר. וכן הדין אם לש עיסה עם שומן של בשר. ואם לאפות שום פת עם פלאדין או פשטידא בתנור (פו) דהיישנין שמא יזוּב מן החביאה או מן השומן תרת הפת (פו) ואם זב החתיו דינו כאילו נילוש עכו דאסור לאכלו אפילו לבדו (פ"ז):

כו (ז) פת שאפאו עם הצלי בתנור אחד אם היה התנור סתום והצלי מעולה אסור הפת לאכלו בהלב אבל אם הצלי היה מכוסה או שהיה התנור פתוח והוא בתנור גדול כתנורים שלנו מותר. ומ"ם לכתחלה יש לזהר שלא לצלות בשר בתנור שאופין בו פת דהיישנין שמא יזוּב מן השומן תחת הפת ואפילו הצלי הוא במהבית יש לחוש (פ"ח ק"ה):

כז תנור שזב בקרקע שלו שומן או חלב צריך צריך היסב כרין ע"י שילכו הנחלים על פני כולו (יח) ויתלבן (סימן ל"ז ק"א) ונמחמ"א ופ"א בל"ח ס"י מס"א):

כח תרנגולים במסרסין נוהגים (יט) לאכלם משום דסוכינן דמסתמא העכו"ם הספרם הוא אומן ובקי בדבר שלא יעשה בתפירה איזה ריעותא בבני מעיים (וע"ל סימן ק"א פ"ו) אבל אם נמצא בהן איזה ריעותא אפילו רק שאין מונחין בראוי הרי הן אסורין (סימן מ"ו ונמחמ"א):

כט בקצת מקומות נוהגין העכו"ם המפסטיין אווזות לזכרון לישראלים שדוקרין אותן תחת כנפיהם במחט וכדומה כדי שיתפת הבשר ויתראו שמנות. ויש בזה שאלת חכם אם הן לשרות או לא (ע' שו"ת אמרי אש וי"ד סימן כ"ד) וכן בהמה אשר לפעמים מחבת רוב אכילה מסתכנת. ורפואתה שדוקרין אותה במרצע נגד הכרס יש בזה גם כן ש"ה אם היא כשרה (ע' טוב טעם ודעת סימן ע"ה):

ל נוהגין לעשות פירות מרוקחין שנותנים את הפירות תוך צלוחית ומכסין וקושרין את פיו בשלפוחית בהמה וכך מעמידין אותו לתוך תנור חם שיוקחו הפירות (כ) צריכין לזהר שיהא השלפוחית מבהיט כשרה והוכשר גם בכליה ויהדחה בראוי:

לא בארות ונהרות שמוחזקין שיש בטימיהם תולעים. אסור לשתותן עד שיסננו אותן. ואפילו בדיעבד אם בישל באותן מים יש לאסור (ע' חכמת אדם) וכן אסור לשרות במים זה בשר או להדיח בהם דבר מאכל כי התולעים נדבקים במאכל:

לב בשמסננין את המים צריכין לזהר לסננו דרך מפה שלא יהיה באפשרי לעבור אפילו תולע דק שברקין:

לג חומץ שהתלע אסור על ידי סינון. כי אפילו תולע דק שבדיקין שנתהוה בחומץ עובר דרך כל מפה. והסינון גרמני גרמיה. ויותר טוב (כא) שלא לסננו כי (כג) התולע המתהוה במשקין שבכלים אינו גאסר כל זמן שלא פירש. ועל ידי הסינון איכא דמיחש שמא יפרוש על המסננת ואח"כ יחזור. והמובחר להרחיק תהלה את החומץ ולסננו אחר כך. דמאחר שהתולע

מסגרת השלחן

בענין ווארל"ן (פרמ"ג): (יד) כדי אכילה פעם אחת. ודעת הפרמ"ג וחזו"ד דכל שאוכל צו ביום ולא יבאר למחרתו כיו דבר מועט ולא חיישינן שמא יבכח. ומ"מ להפוך הכרח ולחלקו להרבה צני אדם שיגיע לכל אחד דבר מועט אסור (פס): (טו) דהיישנין שמא חזב. ואפי' הם במחבת מוכנין להחמיר לכתחילה (רמ"א חכמ"א וע' בחזו"ד פס): (טז) ואם זב תחתיו. ואם לא זב תחת הפת רק שזב מן הפשטידא לחוץ ובלע בתנור יש בזה מחלוקת בין האחרונים ז"ל ולכן יעשה שאלת חכם: (יז) פת שאפאו. המחבר לא ביאר בסעיף זה כל הדרך (ע' ברמ"א ואחרונים ס"י ל"ז וס"י ק"ח) גם לא ביאר מה נקרא תנור גדול וע' פמ"צ סס"י ל"ז דדוקא חמור של נחומין כיו גדול כהחם ולא של בעל הבית וכן הוא באמת במדינתנו לפי השיעור שכתב שם לתנור גדול ולכן צריך לזהר שלא ללנות בשר בתנור שאופין בו פת ודיעבד יעשה שאלת חכם. צריך לזהר שלא להניח קדירה של בשר וקדירה של חלב בתנור סתום או בקאכלין שעל גבי חמור בית החורף אם הוא סתום לגמרי אח"כ מכסה קדירה אחת. ודיעבד מותר אפילו שנייה: מגו"ן אם העמידם רק לפי טעם (רמ"א ופרמ"ג וחכמ"א): (יח) ויתלבן. בענין שיהי מילטות נחיים נמנו (מ"א ור"ש בל"ח ס"י הס"א וס"י תל"ד): (יט) לאכלם. ומ"מ בעשרת ימי תשובה יש לזהר בזה (מט"א) וע' לקמן ס"י ק"ל ס"ב: (כ) צריכין לזהר. ע' פמ"צ

ס קיצור שרתן ערוך מו הלכות מאכלות אסורות

שהתולע סת ע"י הרתיחה שוב לא יעבור בסנין (מכ"ל כלל ל"ח) :
לד תולעים הגדלים בפירות בעודם במחובר אסורין אע"פ שלא פירשו ממקום למקום .
ולפעמים נמצא בפרי וכן בפולין וקטניות כמין נקודה שחורה . והיא מקום שהתחיל
התולעת להתרסק וצריך ליטלו משם בעומק דאסור כמו התולעת עצמו :
לה כל פרי שדרכו להתלע בעורו מחובר אם עברו עליו י"ב חודש משנתלש מותר . כי כל
בריה שאין בו עצם אינו מתקיים י"ב חודש . וכבר נעשה כעפרא בעלמא ומשום חשש
שמה התלעו בתלוש צריכין לבדקן ולהשליך התולעים והיבחושין שנמצאו בחוץ . ואחר
כך יתנם למים צוננים ויערבם יפה יפה . ויעלו התולעים והמנוקבים למעלה וישליכם .
ואחר כך יתנם במים רותחין שאם נשאר בו תולעת ימות מיד ולא יפרוש . ואין לסטוק על
זה רק בקטניות ועדשים וכדומה ודוקא לאחר י"ב חודש :
לו כל הפירות שצריכין בדיקה צריך לפתוח כל אחת ואחת ולהשליך את הרעעין למען יוכל
לבדקן יפה יפה . וצריכין לזהר בזה מאוד כשמרקחין פירות בדבש וצוקער . וכן בשעושין
לעקפאר . ולא מהני מה שברק מקצתן ואפילו ברק את הרוב לא מהני אלא צריך לבדוק
כל פרי ופרי :

לז לפעמים נמצאו הקמח וכיוצא בו תולעים גדולים . ומי כשמנפה אותו בנפה שאין התולעים
עוברים . אבל אם נמצאו בו מילבן לא מהני הנפה . ומי שיש לו היטין מתולעין יעשה
שאלת חכם אד"י ימחנם :

לח כל דבר שהתלע והוא דבר שאין הדרך לבדוקו בתולעים אסור למכרו לעכו"ם (כנ) כשיש
לחוש שמא יהוו וימכרו לישראל . ומותר לעשות ממנו יין שרף ולא היישינן שמא
יבא בו לדי תכלה לאוכלו כך . ובלבד שלא ישנהו זמן רב :

לט הרבה מיני ירקות שמוחזקין בתולעים . ויש שמוחזקין במילבן . ומה שהנשים אסורות
שמהבהבין את הירק באש ינו מועיל . ויש מיני פירות וכן מיני ירקות שמוחזקין כל
כך בתולעים עד שכמעט א"א לבדקן . וראוי לכל ירא שמים שלא לאכלן כלל . ויש מיני
פירות שהנרעעין מוחזקים בתולעים ואסור לאכלן :

לז באגוזים שביחים מאוד מילבן והמבחן לזה כשלוחקין את האוכל מתוך הקליפה ומכין בקליפה
על איזה מקום חם קצת ויוצאין מילבן שנשארו בתוך הקליפה וצריכין לזהר בזה מאוד :
מא לפעמים נמצא בפירות מרוקחים בדבש וצוקער . שיש למעלה סביב הכלי מילבן . ינקו אותו
היטב ויקחו קצת גם מן המאכל עד שיהא ברור שלא נשאר בתוך המאכל
(סימן ע"ד ונמנמח אדס) :

מב חתך פרי או צנן בסכין ורתך גם התולעת שהיה בהם יקנה את הסכין היטב וגם מן
הצנן או מן הפרי יקלוף קצת במקום החתך (סי' ס"ז וס"ח) :
מג בתוך הדגים נמצאו לפעמים תולעים במוח או בכבד או במעיין או בפה או באזנים
ובפרט בדג הנקרא העכש יש בו תולעים דקים וארוכים . ובמקום השכיח צריכין בדיקה
וכן בהערינג שכיח בתוך החלב תולעים דקים וצריכין בדיקה . ויש מקומות שיש על הדגים
מבהון אצל הסנפירין וגם על הסנפירין ובתוך הפה ואחורי האזנים שרצים קטנים מאוד והם
עגולים כעדרה . וצריכין לבדוק שם ולגררן היטב :

מד תולעים הנמצאים בגבינה אם אינן נמאסין עליו מותרין כל זמן שלא פירשו לגמרי :

מה הרבה אוהרות הזהירה התורה בשרצים ועוברים עליון בכמה לאוין ומטמאין את הנפש
כדכתיבונשמתם בהם . ולכן צריך האדם לזהר במאד מאוד שלא ישל בהם (סי' פ"ד ונמנמח אדס) :
מו השואל למורה הוראה איזה שאלה ואסור . אסור לו לשאול עוד למורה הוראה אחר
אלא א"כ הודיעו שכבר הורה וראשון לאסור (סימן נמ"ג) :

הלכות

מסגרת השלחן

ציונה דעס סימן פ"ז בשפ"ד ס"ק כ"ב : (כא) שלא לסנו . וכן כתב בבינה אדס שכן כמנהג וכן
דעת הס"ך בס"י פ"ד סק"ד וסק"י שמוחר בלא סינו . וע' פמ"ג במ"י סק"י : (כב) החולע
המחכוה . ולאותן יחושים שחס בעלי כנפים אסורים חף חס נחכוה בנשקין דמסתמא הן פרחין
באור ולא הותר אלא לותן שאין להן כנפים (דמש"א נכ"ג פרמ"צ וכעין זה כתב החכמה אדס
נשם רמב"ן) : (כג) כשיש לחוש . והיה בקמח מתולע שיש לחוש שמא יאפנו וימכרו לישראל
וכן בכל כיוצא בזה (ש"ך) :

קיצור שרחן ערוך מז הלכות סתם יינם

מן הלכות סתם יינם והכשר הכלים ממנו. ובו כ"ב סעיפים:

א סתם יינם בומן הזה וכן מגע עכ"ם ביין שלנו י"א דאינו אסור רק בשתיה ולא בהנאה. ולכן מותר לישראל לנכות בחובו סתם יינם מפני דהוי כמציל מידיהם. וה"ה בשאר הפסד כגון אם עבר וקנה. אבל לכתחלה אסור לקנות כדי להשתכר בו ויש מקילין גם בזה וטוב להחמיר (ק"ג):

ב מותר לעשות מרחץ מסתם יינם לחולה שאין בו סכנה (ק"ה):

ג יין כשר שנתבשל דהיינו שהרתית ונתמטט מספרתו ע"י הרתיתה. אם נגע בו עכ"ם מותר אפי' בשתיה אבל יין שנותנין לתוכו לענה שקורין ווערמוסה כל ששם יין עליו ולא נתבשל נאסר:

ד תבשיל שזיין מעורב בו ואיננו ניכר אפילו עדיין לא הרתית אינו נאסר במגע עכ"ם:

ה יין מזוג אם יש בו ששה חלקים מים במל היין ואינו נאסר במגע עכ"ם אבל יין צמקים

דהיינו שנתן (ה) מים על הצמקים הרי זה כיון גמור:

ו התכר דהיינו מים שנותנים על החרצנים או על השמרים כג' שהוא משובח לשתיה אי' להחירו אם נגע בו עכ"ם:

ז ענבים דרוכות בניגית (ז) כיון שנמשך ממנו יין אפילו מעט. או ששאב ממנו יין בכלי נקרא הכל יין ונאסר במגע עכ"ם אפי' לא נגע אלא בחרצנים יבוצים ולכן ניגיות ענבים דרוכות עומדות בבית עכ"ם יש לאסור שמא המשיך ממנה. ואסור לדרוך ע"י עכ"ם (ז) אפי' בניגית פקוקה:

ח יש להזהר מלהוציא את החרצנים והוגים מן הנתות על ידי עכ"ם אפילו לאחר שהוציאו מהם יין ראשון ושני. כי שמא יש עליהם עוד טופח יין (ק"ג):

ט עכ"ם ששפך מים לתוך היין אם נתכוין למונו אסור בשתיה ואם לא נתכוין למחוגו ואפילו הוא ספק מותר (ק"ה):

י הומץ יין שנעשה מין כשר אם הוא חזק כל כך שמבעבע כששופכין אותו על הארץ שוב אינו נאסר במגע עכ"ם. אבל אם נעשה מסתם יינם לעולם הוא באיסורו:

יא וכן יין שרף שנעשה מסתם יינם וכן מהחרצנים והוגים והשמרים הרי הוא כיון עצמו אבל הנעשה מין כשר או לאחר שנעשה י"ש אין מגע עכ"ם אוסרהו:

יב (ז) ווינשטיין נתפשט המנהג להתיר כיון שאין בו הנאה לחיך (כ' ק"ג ונחמ"א):

יג מגע עכ"ם (ה) על ידי דבר אחר וכן הבא מכחי יעשה שאלת חכם (ק"ד ק"ה):

יד (ו) השולח יין על ידי עכ"ם צריך להשניית היטב בכל מקום שיש ברוא או מגופא לחתום שם בשני חותכות (ק"ה):

טו ישראל שעושה יינו של עכ"ם בהכשר כדי למכרו אחר כך לישראלים יש בזה כמה חילוקי דינים ולפעמים אפילו שהי חותמות וגם מפתח לא מהני וצריך לשאול למורה תוראה בדת מה לעשות. וישומר נפשו ירחק מין כזה (ק"ה):

מז כלים של סתם יינם. אם הם כלים שאין הדרך להחזיק בהן יין אלא זמן קצר. וזו לא היה בהן היין מעל"ע בין שהם של עור בין שהם של עץ ושל זכוכית ושל אבן ושל מתכות. אם אינן מופתין מדיחן היטב במים ג' פעמים ומותרים. ואם הם מופתין יש להם דין אדר. וכן כלי חרס יש להם דין אחר:

יז כלים העשויים להכניס בהם יין לקיום דהיינו שמיחדין אותן להחזיק בהם יין לכה"פ ג' ימים אף על פי שהכלי הוא של ישראל והעכ"ם החזיק בו את היין רק זמן מועט מכל מקום צריך הכשר על ידי עירו. דהיינו שממלאין את הכלי מים (ו) על כל גדולתו ויעמוד כך לכה"פ

כ"ד

מסגרת השלחן

מז (ה) מים על הצמקים. עיין לקמן סס"ג כמה לריכים לטהות הצמקים בתוך המים לענין ברכת כפס"ג וכו' כגון (ט"ז ש"ך חכמ"א): (ז) כיון שנמשך. כגון שכוילת מהיין דרך ברוח (טור) או שנתן סל לתוך הניגית הוי המשכה אפי' לא לקח הישראל מן היין שגב' כיון שסיין לגלו ונכנס לתוך הסל ונכדל מהחרצנים והוגים אבל אם לקח החרצנים עם היין לא כוי המשכה (ש"ע ש"ך חכמ"א): (ג) אפילו בניגית פקוקה. אם יש בו איזה ברוח (ע' כט"ז וחכמ"א): (ד) ווינשטיין. עיין ביורה דעה סי' קכ"ג סי"ד ובט"ז שם סק"ט ובמקור חיים ופמ"ג בלוח סי' תנ"ב ובחיי"א כלל קכ"ה שאסור וע' ביורה שם איזה חילוקים בין חוץ י"ב חודש לאחר כך: (כ) ע"י דבר אחר. וכו' אם נגע אפי' בידו בלא כוונה מגע או בלא ידע שהוא יין או שאם בידו כלי פסוח שיש בו יין בכל א' יש ברכה לדרוש לאסור ולהימנע ולכן יושב שאלה

ל' שעות מעל'ע. ואחר כך שופך את המים ונותן בו מים שניים ויעמוד כך לכה"ס מעל'ע. וכן עושה פעם שלישית ואין צריכין שיהיו הג' מעל'ע רוקא רצופין. ואם עמדו בו המים כמה ימים ולא שפכם לא עלה לו אלא למעל'ע א'. י"א ראם היין היה בו מעל'ע לא מהכשר בעירוי משום דכבוש כמבושל ובעי הגעלה ובמקום שאין צורך גדול יש להחמיר בן: י"ח בלי זבובית כיון שהם חלקים וקשים אע"פ שמכניסין בהם יין לקיום מני להו בהרחה ג"פ: י"ט כלי שהיה בו יין שלנו ועירו את היין ובעור שהיה הכלי מופה ע"ס להפסית נגע שם עכ"ם מני ליה בהרחה ג' פעמים אף ע"פ שהוא כלי שמכניסין בו לקיום:

כ' הא רמתי הדחה או עירוי זהו בשלא נשתמש בו יין רק בצונן אבל אם נשתמש בו בחמין צריך הגעלה כמו משאר איסורין:

כ"א כלי הג' אע"פ שאין מכניסין בהם יין לקיום כיון שמשתמשים בהם יין בשפע חמיר וצריכין שאלה חכם איך להכשיר:

כ"ב כל הכלים שישנו י"ב חדש מותרים כי בוודאי בלה כל לחלוות יין שבהם ואפילו נתן לתוכן מים תוך י"ב חדש אין בכך כלום (ק"ל):

בזה דיני ברכות עד מאכרים מחמשת מיני דגן. ובו י' סעיפים:

א' לחם שהוא מחמשת מיני דגן אלא שהוא פת הבאה בכיסנין. אם אוכל ממנו פחות משיעור קביעת סעודה א"צ נטילת ידים. ואין סברין עליו המוציא אלא בורא מיני מונות ולאחריו על המחיה. אבל אם אוכל ממנו שיעור קביעת סעודה אזי דינו כלחם גמור צריך נטילת ידים ומברכין עליו המוציא ולאחריו ברכת המזון (ל"ח סימן ק"ח ק"ס):

ב' מהו פת הבאה בכיסנין. י"א שהוא פת (ה) שנעשה במין כיסים ממולא בפירות (ב) או בבשר או בגבינה (ע' אהר"ו) וכיוצא בו וכן שנעשה כמו פלאדן וי"א שהוא פת שגילוש (ג) בשמן או בדבש או בחלב או בביצים או בשאר מי פירות אפילו עירב בו גם מים אלא שהוא המעט ואנן נקטינן (ד) כדברי שניהם להקל ומחויקין אלו ואלו לפי הבאה בכיסנין (*): שיעור

רחם הפנים

מסגרת השרחן

הנהגות סהר"ב והאגן המפורסם כקש"ת סו"ה יהודה ליביש שלי"מ האבר"ק פיאסק וז"ל פשעדיבאר: (א) מי שאכל פת הבא בכסנין ורוצה לשתות מים צריך דברך. רמב"ם שם במנחם שולחן ערוך סימן קע"ד דאין אכילה בלא שתי' ולכן א"צ דברך היינו באכילה קבע. ולא באכילה עראי (שוב טעם ודעת מהר"א חגיגה סימן ר"א): ועיין דקטן סימן ג' סעיף ד': (* מסייל טובן שאם אוכל כית סמין הראשון וגם כית סמין השני שהוא צריך נטילת ידים והמוציא וברכת המזון דהא חד מיניהו סמ"ג פה גסור הוא. ובעל ח"א בכלל ג' ס' ג' במחברת נתן בזה מקום למעט בלשוננו:

חכם (ע' ביו"ד ס' קכ"ד קכ"ה) ובחכמ"ל כלל ע"ו): (ו) השולח יין. ע' ב"מ וס"ך ריש סימן ק"ל ולפי מה שמסיים שם בנכ"כ דק"ו דברי המחבר שלא הביא דברי הב"ח כלל ודו"ק: (ז) על כל גדוהו. ולריך שזוסף על סביבות פי הכלי טיט וכיוצא בו כדי שיעלו המים על פיו שהרי גם שם בלע איסור (ש"ע ס"ך חכמת אדם): (חשא) **בזה** (ה) שנעשה כמין כיסים. ודוקא בענין שהמליח הוא העיקר ועיקר

עשייתו אינם למזון ולהשביע אלא לעידון ולתענוג (ח"ש בסידור ע"ט) (א): (ב) או כבשר או גבינה. כן דעת ה"י והרע"ז אבל דעת עמק דבר ושל"ח ומ"א ור"ש דלא מקרי פת הבאה בכסנין אלא כשהוא ממולא בפירות וכיוצא בהם מדברים שאין דרך לקבוע סעודה עליהם לא ללפת בהם את הפת ולא למזון ולשבע אלא אוכלים אותם לקיחת סעודה ולתענוג אבל אם המזון הוא מדברים שדרך בני אדם לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת כגון בשר ודגים וגבינה וביצים וירקות או שדרך לקבוע סעודה עליהם למזון ולשבע כגון כחז ותדיין וכל כיוצא בהם ממעשה קדירה שהם מעיקר הסעודה אין מילוי זה מוציא את הפת הממולאת בו מתורת לחם גמור ומברכין עליו המוציא ובה"מ בביצה. ולפי שיש חולקין על זה כ"ל לכן כל ירא שמים לא יאכל מהם פחות משיעור קביעת סעודה אלא בחור הסעודה למזון ולשבע (ח"ש) כדלגל"ל ס' מ"צ ס"ז ע"ש: (ג) בשמן. או בשמן (ח"ש) ומיהו לחם שמתנין בו ואפרין אין זה בכלל ולכלי עלמא לחם גמור היו וכן כשמתמים לימוקים מעט בסתם מ"מ ה"א לחודיה קאי ואין מעורב וספר בו לחם (פרמ"צ): (ד) כדברי שניהם להקל. יש אומרים שפת הבאה בכסנין היא פת שגילשה הפ"י במים ואפילו אינה מתבבלת ואינה מתבבלת אלא ששמים אותה עיניה ויבשת

ג (ה) שיעור קביעת סעודה לאו בדידיה משערינן. אלא ברוב בני אדם כמה שרנלין לאכול במסעות צהרים או בסעודת ערב לשבוע. אם הוא אכל כשיעור זה אע"פ שהוא אינו שבע מ"ס דינו כמו לחם. ואם אכל פת זה עם לפתן משערינן גם כן אם אחרים היו אוכלין אותו כלפתן אם היו שבעים. ואם אכל בלא לפתן שיעור קמן והוא שבע ואחרים אם היו אוכלין כך לא היו שבעים אלא שאם היו אוכלין אותו עם לפתן היו שבעים היו ליה ג"כ דין לחם: ד אם מתחלה היה בדעתו לאכול רק מעט ובירך במ"ס ואח"כ (ו) נמלך לאכול שיעור קביעת סעודה אם בזה שהוא רוצה לאכול עוד אין בו שיעור קביעת סעודה אלא בצירוף מה שאכל קודם. אוכל כך ומכרך אחר כך ברכת המזון. אבל אם בזה שהוא רוצה לאכול עוד יש בו שיעור קביעת סעודה צריך ליטול ידיו לברך ברכת המוציא על מה שהוא רוצה לאכול. אבל ברכת על האחיה אין צריך לברך על מה שאכל לפי שיצטרף עם מה שיאכל ויפמור בברכת המזון:

ה עיסה שנילושה במים ובליילתה רכה. אם אפאה בתנור או אפילו באלפס בלא משקה: ואפי' משח את האלפס בשוכן שלא ישרף העיסה זה לא חשוב משקה. ודינו כמו לחם נמור ואפילו אוכל ממנו רק כזית צריך נט"ו והמוציא וברכת המזון. ואם מננו במשקה לאו לחם הוא אפילו אוכל ממנו כדי שביעה. וכן אותן רקיקין שהן דקין מאוד שאופין בדפוס בין שני ברזלין אין להם דין לחם (ז) ואפי' אוכל מהם כדי שביעה מכרך רק במ"ס ולאחריו על הסתירה. ולפעמים עושין עיסה רכה מאוד (*). דהיינו שנותנים קמה בחדרה ומערבין אותם בכף ושופכין אותה על ערי ירקות ונאפה בתנור על העלים או יש לו דין פת הבאה בביסנין: ו עיסה שנתבשל ואחר כך נאפה כגון בייגיל. פרעצין. לחם נמור הוא ודוקא (ח) כשנאפה היטב (ע) פרמ"ג סימן קס"ח א"א ס"ק ל"ט):

ז לחם נמור ששבילו או מננו בחמאה וכדומה אפי' העביר ממנו תואר לחם כגון שטחו בביצים (ט) אם יש בפרוסה כזית כל דין לחם עליו ואם אין בכל פרוסה כזית אע"פ שע"ז הבישול נפחו רש בכל פרוסה כזית או שנדבק על ידי הבישול ונעשה גוש גדול ואפילו יש עליהם תואר לחם. מ"ס אין לו דין לחם ומברכין עליו רק במ"ס ולאחריו על הסתירה ואפילו אוכל כדי שביעה. ואם לא בישלן אלא שעירה עליהם רוטב רותח היו ספק ברכה משום דהספקא לן אי עירוי חשוב בישול לענין זה או לא ואין לאכול זאת אלא בתוך הסעודה ואם לא בישלן אלא (י) שראן במשקים או במרק וכדומה ואין בפרוסות כזית בזה תלוי אם יש בהן תואר לחם או לא

לא

מסגרת השולחן

לחם והפנים

(א) במג"א סי' קפ"ח סק"כ היה ג"ל לכאורה שהוא מ"ס וצ"ל אבל אם אינם דקים ב"כ וכו'. וס"ס לדינא נראה כמ"ס דהא הפ"ז בסוף סק"ש כתב דהסין גמלטינקי אינם דקים כלל:

נלחצי"ע' בלחמונים ולפי מה שכתב רז"ש בסידור אין מקום לדבריו כלל): (ה) שיעור קביעת סעודה. עיין פרי מגדים ונחיי אדם ולהעו"ז חילוקי דעות בזה ממנה טעמים ולכן יש לנהוג למעשה כמו שכתב רז"ש בסידור דאם הוא שבע ממנו אפילו הוא מעט לא יאכלנו אלא אי"צ יברך על כזית לחם אחר תחילה המוילא ואח"כ בהמ"ז ואם אינו שבע ממנו יוכל לאכול ממנו * שש בינים בינונים ולבדק עליו כורא מיני מזונות ואחריו מעין ג' ומשש בינים ולמעלה לא יאכל אלא אי"צ יברך על כזית לחם אחר תחילה (כן כתב שם בסידור למעשה והאופנים שכתב שם שיברך עליו לבד המוילא ובהמ"ז לא העתקתי מפני שאין מוכיחין במדיניות לבדק המוילא ובהמ"ז כדום פעם על פה כיסנין לבד) ואם אינו שבע ממין לחם זה לבד אלא שאוכלו עם לפתן המשביע צבצר או דגים וכיוצא בזה הרי זה כאילו שבע ממנו לבדו (סס): (ו) ממך לאכול. עיין מה שכתבתי בסעיף קטן ה'. ולכן גם כאן יטול ידיו ויברך על לחם אחר תחילה: (ז) ואפילו אוכל מהם כדי שביעה. ורז"ש כתב שאין לאכול מהם כדי שביעה אלא בתוך הסעודה לצ"ע ולשוב עיין שם ובסידור: (ח) כשנאפה היטב. היינו שאין חוטין נמשכין ממנה (פרמ"צ סי' קס"ח בל"א סק"ט וע' בלחמונים סי' תס"א): (ט) אם יש בפרוסה כזית כל דין לחם עליו. אף שמפרר אחר הבישול לפירורין דקין כיון דהבישול לא הוילא מחמת לחם מחמת שבי' או כזית בפרוסה ולכן גם כשמפרר אחר כך דק דק יש לומר דלא מגרע מחמת לחם כמו שאר פירורי לחם "אזין יולאין מחמת לחם מחמת הפירור (פרמ"צ שם ס"ק

א' ע' שש בינים, ושם להחמיר שלא לאכול סמנו רק עד שיעור ג' בינים (עיין באחרונים): ב"ח

לא. שאם יש לחן תואר לחם הו'ל דין לחם גמור ואם אין לחן תואר לחם אין לחן דין לחם ואפי' אכל כדי שביעה מברך רק בורא מ"מ ולאחריו על הכמיה. (יא) אם נשתנה מראה המשקין מחמת הפרוסות בידוע שנאבד מהם תואר לחם. וכן אם נשרו בין אדום (יג) אין לחם עוד תואר לחם (קס"ח):

ח עיסה שנילושה אפילו במים לבד ובישלה מברך עליו בורא מ"מ ולאחריו על הכמיה אפי' אכל שיעור שביעה וכן (יג) גריסין (גרופען) שנעשין מהמשה מיני דגן ובישילן מברכין עליהן ג"כ במ"מ ולאחריהן על הכמיה אפילו אכל שיעור שביעה. ואם אוכלן עם המרק וכן מאכלי עיסה שאוכלן עם המרק או עם החלב שנתבשלו בה אין צריך לברך על המרק והחלב כי הנה מכלים ובטלים לגביהן אבל אם בישל רק מעט לביבות או גריסין ועיקר כוונתו רק בשביל הרוטב או החלב בענין זה אינן בטלין ומברך עליהן שהכל. ואף על פי שאוכל גם הליבבות והגריסין אין הרוטב והחלב בטלות כיון שהן העיקר. וי"מ כדי לעשות על צד הויהר טוב ראוי לברך תחלה שהכל על הרוטב או על החלב לבד ולשחות הצת ואח"כ יברך על הליבבות או הגריסין במ"מ (ע' כח"ה"ש סימן ר"ה בק"י) שגם הנה אינן טפלות אף על פי שאין הכוונה בשבילן לפי שמיני דגן הוא חשוב ואינו נעשה מכל להפסיד ברכתו כל שבא ליתן מעט בקריה (קס"ח"כ ר"ה ר"ה):

ז מכלים שעושים ממצה כתושה או מלחם מפורר (קנעדעל. גרעמזיל) שמערבים אותן בשומן וביצים וחלב וטובלין ומבשלין או מטגנין אותן (יד) מברכין עליהן במ"מ ולאחריהם על הכמיה (ס"ה קס"ח ונמ"ה) (*):

י דברים ממיני דגן שבישילן עם שאר מינים כמו שהוא הדרך שבישילן פרורי עיסה עם פולת או קטניות (פערפעל עם באנדליך או ערבסין) ואפי' מין אחד הוא הרוב מ"מ כיון שכל אחד (טו) מובדל בפ"ע צריך לברך שתי ברכות (**). והיווין שמברך תחלה על קצת פרורי עיסה

לחם הפנים

(*) ע' בג"א ס"ה קס"ח בק"י והאחרונים ז"ל חלקו ע"י. תמיהנו שלא העירו רי גדולי הפוסקים הרי"ף ורמב"ם והרא"ש ז"ל לא הביאו כלל דף אוקמא בשערסן. ומכאן דמ"ל לכתוב דנמשקטא דא צריכין לה גם לדינא לא קימ"ל הכי. וכמו אוקמא בכא מלה גדול. וע' נשמת אדם. וגם נראה דהך בשערסן פירושו שנבלן במים. אבל בגבול במי פירות לא גרע מאס גבול קמח ממש במי פירות דהול"ה כסנין:

(**) כ"כ בס' חיי"א כלל כ"ד ס"ה ט' ובפני אדם כתבתי שכן נראה לפע"ד ושאינן סתירה לזה מדברי הפרמ"ג בפריה"א אות י"א כי שם מיייר שנתעורבו ונתדבקו יחד ונעשו גוש א'. וגם לישנא דרב ושמואל דאמרי כל שיש בו מחמשת מיני דגן וכו' משמע שיש בו מעורב ומדובק. ע' טבול יום ס"ב מ"ה מעשה קדרה בקטניות וי"ג וקטניות:

מסגרת השדה

כ"ח ע"ש): (י) שרזן במשקין. אפילו אם מתנים במשקה חס אלא שחול בלוי שני (פי' כלי שכבר עירו לתוכה מן הכלי ראשון נקרא כלי שני) שאינו מובשל (ר"ש ועפרמ"ג סק"ל): (יא) חס נכחה. ואם שראש במים והמים מתלבנים מהמחם הפיזורים בידוע שכבר הלך מהם תואר לחם (שלחן ערוך ור"ש): (יב) אין לחם עוד תואר לחם. הו"ל ונחלדס הפה (מרדכי ט"ז) ונשתמית לורחא על ידי זה (ט"ז ופרי מגדים ור"ש): (יג) גריסין גרופען. כגון האכטערי גריץ וגערשטני גריץ שנחלק כל גרעין לשנים (מ"א וחיי"א וי"א). ואם לא נחלקו אלא שכתשן והסיר קליפתן כמו אותם שקורין פעריל גרופען יש לאומרים שאין מברכין עליהם בורא מיני מזונות אלא אם כן נתמעטו ונחדבקו יחד על ידי הבישול (מ"א סימן ר"ח עיין פרמ"ג ונח"ה והביאו ר"ש בסידור וכו"ה ההי"א) וי"א שמברכין עליהן בורא מיני מזונות ומעניג' (ט"ז ס"ק י"א וכן דעת הרמב"ם ע' מ"א ופרמ"ג) וכן המנהג לברך עליהן בורא מיני מזונות ואחריהם על המזיה בכל ענין וירא שמ"ס יש להחמיר לעצמו. ופעלליק שנכתש במכתשה ולפעמים גם הקליפה לא הוסר יפה יש לכל אדם להחמיר שלא לאכלו שלא בחוץ הסעודה כשלא נתמעטו ונחדבקו אלא אם כן יברך על איזה דבר בורא מיני מזונות וגם שהכל על איזה דבר ויפטרנו ממ"מ. והאכל חטים שלימים שלא נחלקו ולא הוסר קליפתן או שאר מיני דגן שראויין לאכול כך מברך עליהם בורא פרי האדמה ובכרסה אחרונה שלהם יש ק"ח ספק מה מברך ולכן אין לאכול מהם כזית אלא בחוץ הסעודה (ש"ע רמ"א וי"א ועיין שם ברמ"א והאכט"ז מה מברך על שעורין שלימין) וע"ל כ"י י"א ס"ג: (יד) מברכין עליהן במ"מ. ומ"מ אין לאכול כדי שביעה מאותן שהיו בעת הבישול והסניגן כזית בכל אחד אלא בחוץ סעודה לחם גמור (ע' אחרונים ונח"ה וי"א): (טו) מובדל בפ"ע. ע' לקיין סימן י"ד

קיצור שרחן ערוך מח מ"ה הלכות ברכות

עיסה במ"ס ואוכלו ואחר כך מברך על קצת פולין בפה"א ואוכלן. ואחר כך אוכלן ביחד והרוטב הוא טפל ואין צריך לברך עליה (ועוד שהרי נפטר בברכת בפה"א כדלקמן סימן נ"ד ס"ב) אבל אם נתמעכו ונתערבו יחד כגון סאבל שיושין שמערבין קפה וביצים ונבינה ומטגנים או מבשלים אותו אע"פ שהקפה הוא המעט מ"ס כיון שהוא סתמית מיני דגן הוא חשוב ומברכין עליו במ"ס ואחריו על המחיה ואמנם דוקא כשנותנים את הקפה בשביל שיתן מעט. אבל אם לוחקין רק מעט קפה לדבא בעלמא כמו שהוא הדרך שמהקנין מיני לפתן במעט קפה וכן אופן מעשה אופה (טז) משקדים וצוקער וביצים ונחתנים בו רק מעט קפה לדבא בעלמא אז בטל הקפה ואין מברכין רק על העיקר. וכן רוטב שמבשלין (יז) ומחנקין אותה עם קצת קפה קלוי ומטגן בתמאה. אין מברכין על הרוטב כ"א שהכל. אבל אם הוא בורד את הפירות המטוגנים ואוכלן בפני עצמן צריך לברך עליהם במ"ס ואם אוכל מהם כוית צריך לברך אחריו על המחיה וכו' (ר"ד ר"ה ר"ס):

מ"ה דין ברכת היין וברכת המזב והמטיב. ובו מ"ז מעיפים:

א על היין מברכין בפה"ג ולאחריו על הגפן וכו' ואין חילוק בין אפילו הוא עדיין תוסס. ואפי' זב מעצמו ואפילו יין כבוש או קונדיטין דהיינו שנתנו לחוכו (ח) דבש ובשמים. או לענה שהוא מר. אפילו היין מריח בחומץ כיון שיש לו מעט יין הוי יין לענין ברכה. אבל אם נתחמץ בענין שיש בני אדם שנמנעין לשותותו מפני חמיצתו יש ספק בברכתו (ואף שכול לנכך במלתו שהכל עדיין יש ספק בברכה לחכום) ולכן (ג) אין לשותותו אפי' יברך תחלה על יין טוב (ר"ה ר"ד ע"ג) (ד) יין למזקים ע"ל סוף סימן נ"ג):

ב החרצנים שהוציאו מהם היין רק על ידי דריכה ולא נעצרו בבית הברד אם נתנו עליהם מים אפילו לא מצאו יותר מזה שנתנו או אפילו מצאו פחות מ"ס אם מעט יין מברכין עליו בורא פרי הגפן. אבל (ג) אם נעצרו החרצנים בבית הברד ואח"כ נתנו עליהם מים או שנתנו מים על שמרי יין אינו אלא כמים:

ג יין שנתערב במים אם אין ביין אלא א' (ד) משה חלקים שבמים ודאי בשר היין ואינו רק במים. ואם יש בו יין יותר (ה) אם דרך אנשי המקום למונו אותו כ"כ ולשותותו במקום יין מברך עליו בורא פרי הגפן ולאחריו על הגפן. ואם לא במלה דעתו (ר"ד):

כשם

מסגרת השרחן

ס"ה שהוכחתי דעת הפרמ"ג ושאר פוסקים כמנהג רוב העולם דלף א"ס לא תתמעכו ואתדבקין לחן מברכין רק בורא מיני מזונות ע"י הניחן ולבסוף על המחיה א"ס אכל כוית דגן כדאי אכילת פרס ע"ס: (טז) משקדים ולוקער. ולכן אותן מאקוראנים שעושין במדינתנו משקדים ולוקער אע"פ שמתקין שם מעט קפה לדבא אע"פ מברכין עליהם שהכל בברכת הפירות שנתרסקו לגמרי כמו שיתבאר לקמן סי' כ"ב סט"ז י"ז: (יז) ומתקין אותה. נראה דכוונתו לתבשיל שאנו קורין בלי"א (גי'רענטזיף) כמו שכתב בחי"א סוף כלל כ"ד. ומכל מקום לר"ך עיון דכיון דמתקין שם הפירות עיכא כדי ליתן טעם בקדירה היה ראוי לנכך תחילה שהכל על הרוטב ושתות קלה ואחר כך בורא מיני מזונות על הפירות עיסה כדלעיל סעיף ח' (עכמ"ל סי' ר"ח סק"ח) וע' בנכמת חז"ל קל"ה הירון על זה. ומ"מ יש לטעות כמו שכתבתי כיון שהפירות עיסה הם ענינם וראויים לאכילה:

מ"ה (ח) דבש ובשמים. אע"פ שכתבנו טעם היין על ידי הדבש ובשמים לא נשתנה לגרעוהו ומברכין עליו בפה"ג (ר"ס). ומ"ס המחבר לו לענה שכאז מר הוא מחי"א כלל כ"ה אצל הפרמ"ג בשלל אברכה ריש סימן ר"ב כתב דלר"ך עיון ביין ווערמיט שלנו דיש בו הרבה כמעט חין החך נכנה ממנו כי א"ס לרפואה חף שהכל חין ראוי לברך עליו עכ"ל וע' לקמן סימן כ' סעיף ח'. ומה שכתב עוד א"ס נתחמץ בענין שיש בני אדם כ"י הוא ג"כ מחי"א שם אצל בשר"ע ור"ס סימן ר"ד כתבו כל שני אדם נמנעין לשתותו מחמת חמיצתו ויש לומר דלוליין בחר רוב כבשאר דוכתי. ומה שכתב עוד שיכול לברך בחימתו שהכל כן כתבו רמ"א ור"ס בכתב: (ב) חין לשתותו. כשיעור שיחמץ בברכה לחכום (עמ"ס בסמך): (ג) א"ס נעליו. עיי' בשר"ע וחי"א דיי חרונים שנעלרו בבית כבד: (ד) משקה חלקים נכמים. שיש נמים ששה פעמים כמותו (ר"ס): (ה) א"ס דק. א"ס נכמה כ"י א"ס בשר"ע

י' כשם שהפס' אם קבע עליו פוטר כל מיני מאכל. כך היין (ו) אם קובע את עצמו לשתות יין פוטר שאר משקין מברכה ראשונה ומברכה אחרונה ודוקא אם המשקין היו עוסקין לפניו בשעה שבידך על היין או שהיה עי'ם בדעתו לשתות אותן משקים אבל אם לא היו לפניו ולא היתה דעתו עליהן היו ספק אם צריך לברך עליהן או לא (*). על כן ימנע את עצמו מהם עד לאחר שיברך ב"א על היין או שיברך על איזה דבר מאכל שהכל וכו' לפטור גם את המשקין : ה' אם לא קבע את עצמו לשתות יין אלא שתה דרך ארעי וגם לא היה דעתו לשתות משקים אחרים או וראי' (ז) צריך לברך ברכה ראשונה על משקים אחרים אלא דאחרי איכא ספק בברכה אחרונה אם נפטרו בברכה על הגפן שיברך על היין או לא ע"כ יש לאכול איזה פרי שיברך אחריה בורא נפשות רבות לפטור גם את המשקין :

ן' המקדש על היין ודעתו לשתות י"ש או קאפע יש ספק אם נפטרו בברכה שעל היין או לא ע"כ יש לו לבטלם ולא אעפ"כ יברך על מעט צוקר שהכל לפטור גם את המשקין (סימן קפ"ד ר"ח ובח"א ונ"ל כלל ל"ה) :

ז' כשמברך על היין בתוך הסעודה ויש שם (ט) גם אנשים אחרים יאמר סברי רבתי ר"ל תנו דעתכם לשמוע כדי שיפסקו מאכילתן לשמוע הברכה :

ח' שחו מיין אחר בין בתוך הסעודה בין שלא בתוך הסעודה והביאו להם (י) יין אחר אינו מברך עליו בורא פרי הגפן כיון שלא נמלך ולא אסח דעתיה מיין אבל מברך עליו הטוב והמטיב. וכן אם הביאו להם עוד יין שלישי (יא) מברכין ג"כ עליו הטוב והמטיב. וכן על הרבה (משנכח דרכי על כל מנין ומנין שיהיה פה סוד מצד הכוונה) :

ט' ואם היה נמלך ממש באופן שצריך לברך לברך שנית בורא פרי הגפן (ע"ל סימן ל"ז) מברך חללה הטובה ואחר כך בורא פרי הגפן :

י' הא דמברכין הטובה דוקא בסתם שאינו יודע שהשני גרוע מן הראשון (יב) אינ"פ שאינו יודע אם הוא משובח מן הראשון. אבל אם יודע שהוא גרוע מן הראשון אין מברכין עליו. אך

לחם הפנים

מסגרת השלחן

(א) בס"ט סי' קע"ד סק"ב הביא דברי המרדכי והגד"ם השיג עליו כי דעת המרדכי בדעת הס"ק דבוסן היה אין קביעות ליין ואנן קימ"ל בס"י ר"ג דמהני קביעות. ולפע"ד כיון דדעת ההג"ה דלא קימ"ל כלל כ"י חייא וגם הרמ"ם לא הביאו די לנו לתפוס בדעת המרדכי :

משקין כל כך עד שנפסד טעם היין אין לברך עליו בפס"ג אלא שהכל כיון שנשתנה לגריעותא (מ"א סי' ר"ב ור"ש וחי"א) ואם נתערב בו שבר תאנים שכו"ל אינו מפסד טעם היין הולכים

אחר הכוז (רמ"א ומ"א רס"י ר"ב רז"ש סי' ר"ד וחי"א) : (ו) אם קובע את עצמו. היינו על דעת שלא לעקור מיד ממקום זה אפילו לילך לקבוע במקום אחר ואז"ל אם אין דעתו לקבוע כלל אלא לשתות בדרך ארעי שאינו נקרא קביעות (מ"א ור"ש סי' ר"ג) : (ז) צריך לברך. ודוקא כשלא היו המשקין לפניו בשעה שבידך על היין (מרדכי ט"ז ר"ש) : (ח) המקדש כ"י יש ספק כ"י. כן כתב בחי"א וע"ש הטעם בגשמת אדם דיל"ל שיהיו פוטר שאר משקין אפילו אם היה דעתו עליהם או היו לפניו אלא כשקבע על היין אבל אם לא קבע עליו ומכ"ש כשמקדש על היין שאינו שותה אלא מלא לגמיו יש לומר שאינו פוטר המשקין כלל. ומ"מ אם שותה יין גם בלחמ"ט סעודתו על סניך ברכת בפס"ג שבקידוש שאלו הוא קובע עצמו על היין יש לומר גם לדעתו שאל"ל לברך על המשקין ששותה אחר הקידוש קודם הסעודה (ועיין בסד"ח בדיני קידוש ובמ"א סי' ר"ג) זה דומה למי שקובע בעודתו על הפת והיכף לאחר שבידך כמול"א ואכל מעט פת ראה לאכול דברים הבאים מתחת הסעודה שאל"ל לברך עליהם. אבל דעת מ"א ור"ש דין של קידוש פוטר שאר משקין זה לשון ר"ש ואפילו אינו קובע את עצמו לשתות יין אלא שותה יין מעט לצורך מטה כגון קידוש והבדלה ושותה משקין הרבה אח"כ נפטרים בברכה היין אם היה דעתו עליהם עד כאן ישנו ועיין בספרי לקוטי שושים שהעליתי באריכות שאין לזה מדבריהם ז"ל : (ט) גם אנשים אחרים. שרואים ללכת בברכתו (ר"ש) דלוקמן סט"ז ע"ש : (י) יין אחר. שהוא מין אחר. ואם כהן מ' יום לבגירתם שמוח בשני כלים אפי' אם הוא מין אחד חשובי כשני מינים ומברכין עליו הטוב והמטיב (ש"ע ור"ש וסד"ח) : (יא) מברכין גם כן. ודוקא שלא היחה דעתה מתחילה עליו כשצירכו בראשונה (ר"ש) : (יב) אינ"פ שאינו יודע. ואם שחה תחלה יין לבן ואח"כ אדום אם יודע שהאדום משונה יותר בטעם מברך עליו אבל כשהם אינו מברך כיון שהלכך בריא יותר לגוף (מ"א ור"ש) ואז"ל שאם שחה תחלה יין יבן ואחר כך חדש שאינו מברך עליו בסתם אח"כ יודע שהוא

קיצור שולחן ערוך במונח הלכות ברכות

אך כשהוא בריא לגוף יותר מן הראשון (יג) אע"פ שהוא גרוע במעט מברך עליו המוה"מ :
יא אפילו היה להם מתחלה שתי יינות אלא שלא היו לפניו יחד כשבירך בפה"ג מברך על השני
המשובח המוה"מ אבל אם היו שהיה לפניו על השלחן אינו מברך המוה"מ אלא בפה"ג
מברך על המשובח לפטור גם את הגרוע :

יב אין מברכין המוה"מ אם אלא יש עוד מן היין הראשון ורוצים לשתות את השני משום שינוי
יין. אבל אם מהמת שהיין הראשון בלה מביאין את השני אין מברכין עליו :
יג אין מברכין המוה"מ אלא כשיש אחר עמו (יד) שהוא שותה ג"כ דהכי משמע הטוב לו והמטיב
להבירו. וה"ה אם אשתו ובניו עמו. אבל אם הוא יחידי אינו מברך :

יד האורח שמיסב אצל בעה"ב אם הבעה"ב נותן את הקנקן על השלחן שישתה מי שירצה
כמו שעושים בסעודות גדולות. אי"ב היין הוא כמו (טו) בשותפות ומברכין המוה"מ. אבל
אם הבעה"ב נותן לכל אחד כוסו אין מברכין המוה"מ כיון שאין להם שותפות ביין ואפילו
הבעה"ב אינו מברך (קט"ז) :

טז אחד יכול לברך להוציא את כולם ויאמר תחלה סברי וכו' (טז) שיתנו לב לשמוע ויענו אמן
שיצאו בברכתו. ודוקא כשיש לכל אחד כוסו לפניו שיטעום מיד שלא יהא הפסק בין
הברכה לשתיה (קט"ז) :

מז אם מברך ברכת המזון על כוס יין אחר אינו צריך לברך עליו המוה"מ שהוא יוצא בפה
שומר בבה"ב הטוב והמטיב (קט"ז) :

ג כללים בברכה ראשונה מברכת הנהנין. ובו ט"ז סעיפים :

א כתיב לה' הארץ ומלואה שהכל הוא כמו הקדש. וכמו שאמרו ליהנות מן ההקדש עד
לאחר הפדיון והנהנה מן ההקדש בלא פדיון מעל. כמו כן אמרו ליהנות מן העולם הזה בלא
ברכה והברכה הוא הפדיון והנהנה בלא ברכה כאילו מעל בקדשי ה' יה"ש. ואין שיעור
לברכה ראשונה שאפ"ל אוכל או שותה כל שהוא חייב לברך ברכה ראשונה (נרנ"ו ד' ל"ב ח"ט ס' כ"ו) :

ב אף ע"פ שבדיעבד אם מעה ויברך שהכל על כל דבר אפילו על פת ועל יין יצא (מלקמן
סימן נ"ז) אבל לכתחלה אמור לעשות כן אלא צריך ללמוד דהבין איזה ברכה יברך על כל
מין ומין. יא"ד (ה) בדבר שנסתפקו הפוסקים ואי אפשר להכריע או יוצאין בברכת שהכל. ואם
הוא דבר שיכול לפטור בתוך הסעודה עדיף מפי (כ"ז ר"ד ר"ז) :

ג הרבר שמברכין עליו לאכלו או לשתותו או להריח בו או לעשות בו מצוה צריך שיקח
אותו קודם הברכה ביד ויניח ויבין איזה ברכה הוא צריך לברך עליו כדי שכוונתו את
השם שהוא עיקר הברכה ידע מה שיסכים ויברך. ואם לא אחזו כלל אלא שהיה לפניו
בשבירך עליו יצא אבל אם לא היה לפניו כלל כשבירך אלא שהביאו לו אחר כך אף ע"פ
שבשעת הברכה (ז) היתה דעתו עליו לא יצא וצריך לברך שנית :

ד נפל בידו פרי לאכלו ויברך עליו ונפל מידו ונאבד או נמסר עד שאינו ראוי לאכילה. וכן
אם בירך על כוס משקה ונשפך הכוס. אם יש לפניו עוד מסין זה וגם דעתו היתה לאכול
או לשתות יותר משה שלקח בידו א"כ היתה הברכה גם על הנשאר ואינו צריך לברך שנית
אבל בסתם לא חלה הברכה רק על מה שהיה בידו וצריך לברך שנית. וכן אפילו אם היה
דעתו לאכול או לשתות יותר אלא שלא היה לפניו בשעת הברכה והובא לו עתה צריך לברך
שנית. אפילו בעגן שאם היה אוכל או שותה את הראשון לא היה צריך לברך על זה
שהובא לו הבא שאני (כ"ז) :

צריך

מסגרת השלחן

משוכה כטעמו כמו הישן (ר"ש) : (יג) אע"פ שהוא גרוע. ממנו מעט כטעם כל שאינו גרוע
ממנו הרכה (כ"ח מ"א סד"כ וע' בט"ז ור"ש) : (יד) שהוא שותה ג"כ. מהב' יינות
(ר"ש בסידור) : (טו) בשותפות. ואשתו ובניו שבסעיף י"ג כיון שחייב במצוותיהן כיו
כאילו יש להם חלק בו (מ"א וסד"כ) : (טז) שיתנו לב. ויניחו אכילתם ויתנו דעתם
לשמוע הברכה ויענו אמן (רמ"א ור"ש) וסד"כ ור"ש בסידור ומי"א כלל ס"ב כתבו דנכון
הסעודה מברך כל אחד לעצמו (ע"ש הטעם וע' באתרוגים ובנ"ע וס"י קט"ד ודוק).
ושלא בשעת הסעודה אין מברך אחד לכולם אלא"כ קבעו יחד לשחות בלופן שנתבאר לעיל סעיף
קטן ו' (מג"א ור"ש סימן ר"ג) :

ז בדבר שנסתפקו. או שנסתפק על הדבר מה הוא (רמ"א ור"ש) : (ז) היתה דעתו
עליו

ה צריך שלא יפסיק יותר מכדי דיבור בין הברכה לאכילה. ואפילו בשעת לעיסה אמר להפסיק עד שיבולע (דלא על הלעיסה אלא נתיך נכנס כלקמן סי' ו) ואם הפסיק בדיבור בין הברכה לאכילה שלא מענין האכילה צריך לחזור ולברך. אבל אם שהה בשתיקה אינו צריך לחזור ולברך ושהיה שהיה צורך האכילה לא חשיב הפסק כלל. ולכן כשרוצה לאכול פרי גדול ולחתוך ממנו התיבות (ג) יברך כשהפרי שלם משום דמצוה לברך על השלם והשהייה לא הוי הפסק משום שהיא לצורך האכילה. אך כשרוצה לאכול איזה פרי ואין לו יותר ויש לחוש שמא פרי זו בתולעת שאינה ראויה לאכילה יפתחנה ויבדקנה קודם הברכה (ר"ז סי' ו):

ו השותה מים ושופך מעט קודם שהייתו משום חשש מים הרעים ישפוך קודם שיתחיל לברך ולא אחר הברכה משום הוין הברכה (ר"ז):

ו המועם את ההבשיל אם צריך מלח וביצא בו ופולט אינו צריך לברך. אבל אם בולע יש ספק אם צריך לברך כיון שהוא בולע. או א"צ לברך כיון שאין כוונתו לאכילה. ולכן יזהר שיכוין לאהנות ממנו בתורה אכילה ויברך עליו ויבולע (ר"ז):

ח האוכל או שותה לפומא או הוא דבר מופעם ונהנה ממנו מברך עליו לפניו ולאחריו ברכה הראויה לו. ואפילו הוא דבר איסור. כיון שהתורה התירה לו עתה צריך הוא לברך עליו ואם הוא דבר מר שאינו נהנה ממנו אינו מברך עליו. השותה ביצה חיה לצחצח קולו אף שאינו נהנה מטעמו נהנה הוא ממונו דמיון וזין ומברך עליו:

ט נכנס לו דבר בגרונו ושותה משקין או אוכל חתיכת פת בלעו או שאר דבר שנהנה ממנו צריך לברך עליו לפניו ולאחריו אבל אם הוא שורה מים שלא לצמא אלא כדי להבליע מה שנכנס לו בגרונו או לצורך אחר לא יברך לפי שאין הנאה לאדם בשתיית המים אלא כשהוא שותה לצמא (ר"ז):

י שחכ והכנים אוכלין לתוך פיו בלא ברכה. אם הוא דבר שאף אם יפליטו לא יהא נמאס יפליטו לתוך ידו ויברך עליו. ולא יברך עליו בעורו בפיו משום דכתיב וימלא פי תהלתך ואם הוא דבר שאם יפליטו יהא נמאס כיון דאסור לאבד אוכלין מסלקו בפיו לצד אחר ומברך עליו. ואם אירע לו כן במשקין שאי אפשר לו לסלקן לצד אחר או אם יש לו עוד משקין יפלוט אלו לאיבוד. ואם אין לו יותר והוא דרוק על זה המעט שבתוך פיו בולעו ויברך אח"כ ברכה ראשונה (דכיון דלזכר נמורו נפיו דומה קמ לעונד לעשייתו) אבל ברכה אחרונה לא יברך אך אם הוא יין ושותה רביעית יברך גם ברכה אחרונה (קע"ז):

יא ה' לפני שני מינים שברכותיהם שוות כגון אגוז ותפוח שיכול לברך על א' ולפטור גם השני חייב לעשות כן ואסור לו לברך על א' בכונה שלא לפטור את השני כדי לברך גם עליו בפני עצמו משום דאסור לגרום ברכה שאינה צריכה. ויברך על היותר חשוב (כלקמן סימן י"ה) ונפטור השני אע"פ שלא היתה כוונתו לפטור. אבל אם בירך על זה שאינו חשוב אינו נפטור החשוב אלא א"כ היה רעתו לפטור. אבל אם בירך בסתם צריך לחזור ולברך על החשוב. דאינו ברין שיפטור שאינו חשוב לחשוב דרך גררא (ר"א רע"ז):

יב אבל אם הם שני מינים כגון פרי העץ ופרי האדמה או דבר שברכתו שהכל אף על גב דבריעבד אם בירך על כולם שהכל או שבידך על פרי העץ בפה"א יצא. מ"מ לכתחלה אסור לעשות כן אלא יברך על כל אחד ואחד ברכה המיוחדת לו וברכת בפה"ע קודמת (על ס' י"ה סי' ד) ואפ"י יש לפניו יין וענבים ורוצה לשותת יין קודם ומברך בפה"ג אע"פ (ד) שאם הוא מתכוין לפטור בברכה זו גם הענבים יכול לפטור מ"מ לכתחלה לא יעשה כן אלא יכין שלא לפטור את הענבים כדי לברך גם עליהם ברכה המתוקנת שהיא בפה"ע (ר"ז ר"ז י"ח סי' ו):

יג (ב) בכל הדברים (* חוץ מן הפת (שנמנל דים נס' מ"ג סעיף י"ס כ' כ"א) אם שינה מקומו אע"פ

רחם הפנים

מסגרת השתן

(*) המג"א בס' קע"ח כתב דעל כל ז' מינים אינו צריך לברך בשנינו מקום משום דספק ברכות להקל וכו' בס' חיי אדם. אבל בחזקתו כתבתי כי סדקוץ לשון הרס"א שכתב וז"ל ולכן סי' שפסוק סעודתו וכו' דהא פה צריך ברכה במקומו דכ"ע וכו' עכ"ל. גראה לפע"ד כי דעתו רק בפת כיון דלכ"ע צריך ברכה במקומו וליכא רק ספק א' שמא הלכה כרב חסדא וכן הוי לקולא אבל כאינן ז' מינים יש לברך משום דאיכא רבי צדדיס דברך שמא

פליז. ודוקא אם נסתפק שמה לא יביאו לו אכל: **אם** ידע בוודאי שיביאו לו אכל לחזור ולברך (א"ר פרמ"ץ חיי"א כלל כ"י): (ג) יברך כשהפרי ס. ס. ומ"מ יקלוק הפרי קודם הברכה וספיד מיקר שלם גם לאחר כך (פרמ"ץ ושע"ת): (ד) שאם הוא מהביון. אכל לא נחמין

בסידור לפטור הענבים אינם נפטרים הענבים בברכת בפה"ג כזכאי גוואל כשיש יין לפניו (פרמ"ץ): (ה) כז: הדברים. ולפי מה שכתבתי בס' מ"ג סקט"ז נשם הספיקים אין דמים

קיצור שרזן עיזך נ נא הלכות ברכות

אע"פ שלא היתה דעתו נחשב כמו היסח הדעת ולכן מי שאוכל או שותה בחדר א' ואח"כ הולך (ו) לחדר אחר לגמור שם אכילתו ושתיתו ואפילו ממין הראשון ואפילו אחד בידו את המאכל או המשקה ונושא או החדר האחר מ"ס צריך לברך עליו שם מחדש ברכה ראשונה אבל ברכה אחרונה על מה שאכל החלה אינו צריך כי הברכה שיברך בסוף תעלה לשתיוק: וד וכן אם (ז) הלך לחוץ ואח"כ חזר למקומו לגמור אכילתו צריך לברך מחדש ברכה ראשונה במה דברים אמורים כשהוא אוכל לבדו או כשהוא אוכל עם אחרים וכולם שינו את מקומם אבל אם אחד נשאר על מקומו אי גס אלו שהלכו כיון שדעתם לחזור לכאן אל זה שנשאר כאן ולגמור כאן אכילתו לבד (ח) כשהוזרין ואוכלין או שותין אינן צריכין לברך מחדש דכיון שנשאר כאן א' לא נתבטל הכביעות וכולם חוזרין לקביעות ונחשב הכל כסעודה אחת:

מן בחדר א' כפינה לפינה אע"פ שהחדר גדול מאוד לא הוי שינוי מקום: מן אם אוכל פירות בנן שהוא כווקף מחיצות ובירך על פירות מאילן א' על דעת לאכול גם מאילנות אחרות יכול לאכול גם מאילנות אחרות אף ע"פ שאינו רואה מקומו כל שלא היתה דעתו וא"צ לברך שנית אבל אם אין הני מוקף מחיצות ומכ"ש מן זה לנן אחר לא מהני דעתו (קע"ח):

נא כללים בברכה אחרונה • ובו מ"ו מעיפים:

א על פירות האילן חוץ משבעת המינים, (דלוקמן סעף ז') ועל כל פירות האדמה וירקות וכל דבר שאין גידולו מן הארץ מברך לאחרים בורא נפשות וכו' ואפילו אבל ושהה נפטר בברכה אחת (ר"ז):

ב ברכה אחרונה וכן ברכת המזון אין מברכין אלא א"כ אבל כשיעור דהיינו כוית אבל על פחות משיעור אי"צ ברכה אחרונה. ועל משקין י"א דאינו חייב בברכה אחרונה אלא א"כ שותה רביעית וי"א דגם על משקין אם שותה כוית חייב בברכה אחרונה ולכן לצאת מידי ספיא יש ליוהר שלא לשתות אלא או פחות מכות או רביעית ואין חילוק בין יין שרף לשאר משקין (ק"ז ר"ז):

ג דבר שהוא כברייתו דהיינו אגוז א' או שאר פרי ואפילו קטנית א'. י"א אע"פ שאין בו כוית מ"ס כיון שהוא פרי שלם מברכין אחריו ברכה אחרונה. ויש חולקין ולכן לצאת מידי ספק אין לאכול פחות מכות. ואם נתחלק הדבר קודם האכילה בשל מסנו חשיבותיה ולכולי עלמא אין מברכין עליו ברכה אחרונה פחות מכות:

ד כל האוכלין מצטרפין לכות. ואם אכל כחצי זית מדבר שמברכין אחריו בנ"ד וכחצי זית מדבר שמברכין עליו ברכה מעין שלש או אפילו כחצי זית פת מברך לאחריו בנ"ד וג"ל דהיה אם אכל כחצי זית מפירות שמברכין לאחריו על העץ וכחצי זית ממין שמברכין לאחריו על

דחם הפנים

מסגרת השרזן

שם הכנה כרב ששת ואח"ל הלכה כר"ח דרמא אינו צריך ברכה במקומו אלא פת בלבד. ומ"מ ודאי דלכתחלה יש ליוהר בכל ז' מינים שלא לשנות מקומו ומכ"ש מיני דגן דרוב הפוסקים ס"ל דצריכין ברכה במקומו ולהפוסקים כר"ח אינן צריכין ברכה בשני מקום:

לפיכך עמידתו ממקומו לין זכו גמר אכילתו וכשהוא אוכל או שותה במקום אחד או לאחר שחזר למקומו אכילה אחרת היא וטעם ברכה שניה אע"פ שלא בירך עדיין הכורה נפשות על אכילה הראשונה (ר"ט וחי"א כלל י"ט סי' ב') (ו) לחדר אחר. ואם מתחילה כשצריך בחדר זה היה בדעתו לשנות מקומו מחדר לחדר בחלמט אכילתו אי"צ לחזור ולברך והוא שיכין שני כחדרים בבית אחד אבל מבית לבית או אפילו מבית לבית אין דעתו מועלת כלום (רמ"א ור"ט וחי"א). ומ"מ אם במקום שאוכל יכול לראות את מקומו כראשון שאלם שם אפילו דרך חלון ואפילו מקלחן מקומו אין צריך לחזור ולברך אפילו מבית לחצר ואפילו לא היה כן בדעתו כשצריך (ר"ט וחי"א וכן נראה דעת המג"א): (ז) הלך לחוץ. והיה אם הלך מחדר לחדר חצר שצריך לחזור ולברך אם אין שם החנאים המבוארים בסמך (ר"ט וכן נראה מחי"א): (ח) כשהחזרין. אבל אם רוצים לאכול במקום שכלכו לריכס לברך (מ"א ור"ט וחי"א) ואין מעיל מה שהניח מקלחן בחדר זה למה שיאכלו בחדר אחר (ר"ט): (ט) אם אין כגן מוקף מחצות. ואם רוצה מקומו כראשון אין כאן שינוי מקום כלל אפילו מאילן לאילן ודיו כמו שנחבאר בפנים בנן שמוקף מחצות (ר"ט) וע' בהערוך סימן קע"ח ובחי"א וי"א שבהרים נדמים אל:

קיצור שרתן ערך נא נב הלכות ברכות

י לכתחלה (ד) אסור לאדם לצאת ממקומו או לעסוק באיזה דבר עד שיברך ברכה אחרונה שמא ישכח מלברך. ובדיעבד כשיצא ממקומו אם הוא צריך לברך בנ"ד יכול לברך במקום שהוא שם. אבל אם צריך לברך ברכה מעין שלש (פ) צריך שיחזור למקומו כמו בברכת הסוף לעיל סימן מ"ד ס"ט (סימן קפ"ד ומהי"א):

יד אכל ושתה ולא בירך מיד ברכה אחרונה יכול לברך עד שעת עיכול דהיינו כל זמן שאינו תאב לאכול פירות ולאחר שתיה כל זמן שאינו צמא. ולאחר זמנים אלו אינו יכול לברך עד. ופי' (ו) שאינו בקי לשער ראוי לו כשזכר שלא בירך ברכה אחרונה (ז) יברך על מין מסין שאכל ויברך ברכה אחרונה לפיכך גם את הראשון (קפ"ד):

מז אכל או שתה וחקי' לא יברך ברכה אחרונה ר"ל גרע מנתעבל (שע"ט ס' ר"ח):

נב דיני ברכת בורא פרי העץ ובדמא פרי האדמה ושהכל. ובו"ח סעיפים:

א על פירות הגדלים באילן מברכין בורא פרי העץ. ועל פירות הגדלים באדמה והם כל מיני ליפתן וירקות וקטניות (ח) וטאמארקע ועשבים מברכין בורא פרי האדמה. ולא נקרא אילן אלא זה שהענפים שלו (ג) נשארים גם בחורף ומוציא אח"כ עלים מן הענפים. ואפילו הם דקין מבועלי פשתן. אבל אם הענפים כלים לגמרי בחורף ואינו נשאר רק השורש לא נקרא אילן ומברכין על הפירות בפה"א (ר"כ ר"ג):

ב על דבר שאין גידולו מן הארץ כמו בשר דגים חלב נבינה וכן על כל מיני משקים חוץ מן היין ושמן וזית מברכין שהכל. ותובת נהיה י"ל היוד בקטץ:

ג כמיהין ופטריות (טאמטן) אף ע"פ שהן גדלין מלחלוהית הארץ וניקתן אינה מן הארץ אלא מן האויר ולכן אינן נקראין פרי האדמה ומברכין עליהן שהכל (ר"ד):

ד אין מברכין בפה"ע או בפה"א אלא על דבר שהוא טוב לאכול חי וגם (ג) הדרך הוא לאכלו חי אבל אם אין הדרך לאכלו חי אלא מבושל אע"פ שהוא טוב למאכל גם כשהוא חי ס"ס אינו חשוב כ"כ ואין מברכין עליו ברכתו אלא כשאוכלו מבושל. אבל אם אכלו חי אינו מברך עליו אלא שהכל. וכבוש דרי הוא כמבושל. ולכן על כרוב (קריים) כבוש מברכין בפה"א וכן מליח הוא כמבושל לענין זה (ר"כ ר"ה):

ה על הצנץ מברכין בפה"א. וכן על שומים ובצלים כשהן רכין ודרכן לאכלן חיון אף על פי שע"פ הרו"ב אין אוכלין אותן רק עם פת ס"ס גם אם אוכלין בלא פת (ד) מברכין עליהן בפה"א אבל

מסגרת השרתן

אפרים (סס): (ד) אסור לאדם. כן כתב החי"א כלל כ"ט מסכתא ע"מזו אכל מדינה נחבאר בש"ע ואחרונים ס"י קט"ח דברכת בורא נפשות אין לריך לברך במקום שאלו ועיין במה שכתבתי לעיל ס"י מ"ב ס"ט: (ה) לריך שיחזור למקומו. ובשעת הדחק יש להקל בזה בשאר דברים חוץ מפה (ע) באחרונים ס"י קט"ח ופרמ"ג ס"י קפ"ד וחי"א כלל י': (ו) שאינו בקי לשער. כגון שאלו מעט וחפץ לאכול עוד אלא שלא היה לו יותר מזה (מ"א ור"ש וחי"א): (ז) יברך על מין. אם הסיה דעתו מתחילה שלא לאכול עוד (מג"א וחי"א) ועיין לקמן סימן כ"ז:

נב (ה) וטאמארקע. ויש אומרים דעל מיני קטניות טאמארקע שטוחני אותם קלף שקורין גרויפטן ועו"בין תבשיל מקמחן כעין דייסא מברכין עליו שהכל (ט"ז ס"י ר"ח והצ"ח ח"ט ס"י ר"ב לפסק הלכה לכתחילה) וכן המנהג. ועיין לקמן סעיף י"ז דעל פת העשוי מקטניות מברכין שהכל: (ב) נשארים גם בחורף. ומיני עלים רכים שהעלין והפירות יוצאים מהעיקר ע"מזו אינו נקרא אילן כלל לענין ברכת בורא פרי העץ והף אם אינו כלל כלל בחורף מברכין על הפירות בורא פרי האדמה כגון מיני הותים שקורין במדינתנו מאלניעש (ר"ש בסידור). כשחורים מברך עליהם בורא פרי האדמה (כמו שכתב החי"א) וכן המנהג. אבל (ז"ט): (ג) הדרך הוא לאכול חי. ופי' זה ריבען שלנו שרגילים במדינתנו לאכול חי ואין רגילות כלל לבשלן יש לברך עליהם בורא פרי האדמה (כמו שכתב החי"א) וכן המנהג. אבל מיישרין שרגילין לבשלן חף שיש אוכלים אותם חיים יש לברך עליהם שהכל כשאוכלם חיים (כדברי האחרונים סימן ר"ה): (ד) מברכין עליהם בורא פרי האדמה. וכשהם מבשלים מברכין עליהם שהכל (ר"ש ופרמ"ג) וה"ה בשום וכלל שהקוים שיש לברך עליהם שהכל כשהם מבשלים

קיצור שרתן ערוך נב הלכות ברכות

אבל אם הוקנו שהם תרפים מאוד ואין דרכן לאכלן חיון. מי שאכלן חיון מברך עליהם שהכל (כ"ג ר"ג):

ו דברים שהם טובים יותר כשהם חיון מכשהם מבושלים שהבישול מנרע אותן אין מברכין עליהם כשהם מבושלים אלא שדכל. ואף על פי שבישול עם בשר ועץ הבשר נשתבחו מ"ס אז הבשר הוא העיקר ואין מברכין עליון אלא שדכל. אבל אם בישולן באופן שהן העיקר ומ"ס נשתבחו כגון שמינגן בשומן או בדבש וכיוצא בו. מברכין עליון הברכה הראויה להן דמה לי אם נתבשלו במים או בשומן ודבש (כ"ג):

ז סיני פירות הגדלים על אדמים וקוצים או בשאר אילנות שיצאו מאלוהין ולא נמעי להו אינשי כמו הפותי יער וכדומה שכשהם חיון אינן ראויין לאכילה אע"פ שבישולן או שמינגן בדבש וצוקער וזן ראויין לאכילה אין מברכין עליון אלא שהכל. אבל לוויים (האזעניסעל) אף עדין שגדלים בעיר השוכים הם ומברכין עליהם בפ"ה (כ"ג):

ח עשבים הגדלים מאדמה בלי וייעה אף ע"פ שהן ראויין לאכול חיון ואפילו בישולן והוא מאכל חשוב מ"ס כיון שאין זורעין אותו (ה) אינו חשוב פרי ומברכין ענין שהכל. אבל (ו) סעלאמ וכדומה שנוע מברכין ענין בורא פרי האדמה (כ"ד ר"ה):

ט דבר שאינו עיקר הפרי אינו חשוב כמו הפרי עצמו אלא יורד מדרגה אחת שאם הוא פרי עץ מברכין על הטפל בפ"ה. ואם הוא פרי האדמה מברכין על הטפל שהכל. ולכן אילן צלף (קאפערנבוים) שעליו שלו ראויין לאכילה. ויש בעליון כמין תבדים בולמים כמו בעליון של ערבה ואביונות הן עיקר הפרי וקפריסין הן הקליפה שסביב. ועליון כמין קליפות האנונים וראוי גם כן לאכילה. על האביונות שהן עיקר הפרי מברך בפ"ה. ועל העליון ועל התמרות ועל הקפריסין בורא פרי האדמה. וכן עליון וזין (ראזענבלעטער) שנקחו בדבש וצוקער מברכין בפ"ה אע"פ שגדלים באילן מפני שאינן עיקר הפרי. וכן (ו) קליפות מעראנצין שנקחו בדבש וצוקער מברכין עליהם בפ"ה. ועל קליפות קישואין שמינגין בדבש וצוקער מברכין שהכל ועל השרבוטין מהקטניות שזורעין בשדות אע"פ שהן מתוקים אם אכילן (ח) בלא הקטניות מברכין עליהם שהכל ואילו שזורעין בגנות על דעת לאוכלן חיון בשרביטיון אפילו כשאוכל (ט) השרביטיון לאחר יש לבדך בפ"ה (כ"ג ר"ג):

י גרעין של פירות אם הם מתוקים מברך עליון (ו בפ"ה *) אבל גרענים המרים אינם נחשבים כלל ואם אוכלן כך אינו מברך עליהם כלל ואם מיתקן על ידי האור וכדומה מברך עליהם שהכל:

שקדים

רחם הפנים

מסגרת חשרתן

(פ"מ"ג) וכו' כשאוכלם לבדם אבל אם אוכלם עם לחם נפטרים בזכרת הלחם (פ"מ"ג):
(כ) אילו חשוב פרי. כמה דברים אמורים בעשבים שהם גרועים מאלו שכל פירות טובים

הגדלים בלא זריעה כגון אלהם שקורין יאגדעם מאלינעם מברכים בורא פרי האדמה כמו שמברכים בורא פרי העץ על פירות חשובים הגדלים באילני סרק (ט"ו ור"ש והי"א וכו') :
(ו) סעלאמ. עם שמן וחומץ (פ"מ"ג ובא"ח"ט) כיון שאין דרך לאוכלן בלא חומץ כדלעיל סעיף ד'. ועל קריון עם חומץ יש לבדך שהכל (ע' בא"ח ופ"מ"ג סי' ר"ב ר"ג). וכל זה כשאוכלם לבדם (פ"מ"ג) כדלעיל סעיף קטן ד' (ועיין בשערי תשובה סי' ר"ז סק"א ובמ"א ופ"מ"ג סי' ר"ד סק"י) : (ז) קליפות מראנצין שנקחו בדבש וצוקער. יש לבדך עליהם שהכל (ע"ח פ"מ"ג וספר מעשה נסים) ואם בירך בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה יאל (מ"א ור"ש). מה שמדקחין שורש שנקרא טטיר ועלי קלמסין ואין זורעין אותו רק גדל במים מברכין עליו שהכל דכא כלל עשבים שאינם מרעים (פ"מ"ג) שנחבא בסעיף ח' דברכתן שהכל : (ח) בלא הקטניות. ודעת הט"ז סימן ר"ד ור"ש סימן ר"ה דגם על הקטניות שמרעין בשדות מברך שהכל כשהם חיים אפילו בעודם רטובים מפני שדרכם להניחם ולהכלל מבושלים : (ט) השרביטיון לחוד יש לבדך בורא פרי האדמה. ע' בחי"א וי"א שהניח בל"ע דין זה ולכן אין לבדך רק שהכל על השרביטיון לחוד כשאינו אוכל עתה הקטניות (כמ"ס באה"ט"ו) וכן דעת הפ"מ"ג ע"פ וסמ"י רי"א) : (י) בורא פרי האדמה. ודעת ט"ז ור"ש לבדך עליהם נפסיע ודעת פ"מ

קיצור שרתן ערוך נב הלכות ברכות

יא (יא) שקדים המרים כשהם קמנים שאז עיקר אכילתן היא הקליפה שאינה מרה ועד כן נוסעין אותן מברך עליהן בפה"ע. וכשהם גדולים שאז עיקר האכילה היא מה שבפנים והיא מר אם אוכלן כך אינו מברך כלל אבל אם מיתקן על ידי האור או דבר אחר כיון דפרי ניווה וגם עד כן נוסעין אותן מברך עליהן בורא פרי העץ (ר"ב) :

יב פירות שלא נגמר בישולן על האילן. אפילו בישולן או טיגנן ברבש ובדומה כמו שהוא הדרך למען פירות שלא נגמרו ברבש או צוקר (יב) מברך עליהם שהכל. אך על אתרוג כמגון בדרוש או בצוקער יש לברך בורא פרי העץ (*) :

יג גובלות. וזן פירות שנשרפו מן החום וגבלו וגפלו מן האילן (יג) קודם שנתבשלו כיון שהוא דבר שנתקלקל אין מברכין עליו רק שהכל. וכן פת שטיפשה ותבשיל שנתקלקל עשת מברכין עליהן שהכל. אבל אם נתקלקלו לגמרי עד שאינן ראויין לאכילה אין מברכין עליהן כלל. וכן חופין גמור (שמבעבע כששופכן אותו על הארץ) אין מברכין עליו כלל. ואם ערבו במים עד שראוי לשתייה מברכין עליו שהכל :

יד ויש (יד) מיני פירות שדרכן בכך שאינן מתבשלות לעולם על האילן אלא לאחר שנפלין מן האילן מניחין אותן בתוך קש ותבן ובדומה ועל ידי כך מתבשלים כגון האגסים הקמנים (אשריצין) כיון שדרכן בכך מברכין עליהם בורא פרי העץ (**) (ר"ב ר"ד) :

טו יש מיני פירות שאין בהם איש שורף בעלמא כגון בתוך החרצנים (ונקראים קאלונים) ואינן ראויין לאכילה אלא מוצעין אותן וזורקין הקליפות. מברכין על מציצתו שהכל (דכיון שטיקרו אינו חלל למסקה הוולא חתנו חזן עליו פס כרי כלל) ואפילו הוא בולע גם הקליפה והגרעין אינו מברך רק שהכל (ר"ב) :

טז אין מברכין בורא פרי העץ ובפריא אלא כשניכר במצת שהוא פרי אבל אם נתרסק עד שאינו ניכר כלל מה הוא כגון לעקפאר (פאווערלא) לאמנוערג) שמבשלין משוועין (פ') וקטניות שריסקן לגמרי ובדומה מברכין עליהם שהכל. ובדיעבד אם בירך עליהם ברכה הראוי'

לחם הפנים

מסגרת השלחן

ונכרי לברך עליהם שהכל : (יא) שקדים : שקדים מתוקים שמוכנים אותם כשהם רכים בקליפיהם מברך עליהם שהכל (ש"ע סימן ר"ד) דלא עיקר אכילתם היא הקליפה החיצונה ולא נטעו להו אנשי ארעמח דקליפה (מ"א שם ור"ז סי' ר"ב) : (יב) מוצק עליהם שהכל. ודוקא כשאניס רחיים לאכילה כלל בלא טיגון (פרי מגדים וחי"א) חבל אם רחיים לאכילה על ידי הדחק מברכים עליהם בורא פרי העץ חף כשהם חיים (שלחן ערוך ור"ז פרי מגדים) ויש חומרים לברך עליהם

(א) כגון אב"ה הגאון מהר"ם א"ש וצ"ל. ואם כי האחרונים המוכנים למדינתנו עדיין לא נגמרו לגמרי מ"ס כיון שאנו יוצאין בהם ידי מצוה בע"כ החשבון להו לגמרי פרי. וגם ארעמח דתבן נכחי להו לאכלו מרוקחין. ועיין שו"ת פנים נטורות ח"א סוף סימן ס"ה כתב גם כן לברך עליהן בורא פרי העץ :

(**) אכת כי מלשון הכור כס' ר"ד מוכח דאין מברכין עליהן רק שהכל והאחרונים ז"ל חלקו בזה ודפ"ד

נראה היעקב לברך עליהן בפה"ע כי לא שייך לומר שיהיו אלו בכלל גובלות שהן מין קדחה. ובירושלמי אמתא ראה גובלות שנטשו אוסר ברוך דין האכזה וכו' ואיך שייך לברך דין האכזה על דבר שהוא מצפה לו והרי מין פירות שאינן מתבשלות לעולם על האילן מעיקרא אדע"א דהכי נכח את האילן והוא יושב ומצפה מתי יגמרו מן האילן להסמינם במקום שיהבשלו :

שהכל כשהם חיים כשאניס רחיים לאכילה חלל ע"י הדחק (חי"א וע"ש ב"ח). ועל ענבים קטנים מכפול הלזן אינו מברך עליהם בורא פרי העץ חלל בורא פרי האדמה ושיעור פול הלזן שבימיכם לא מודע לנו לפיכך לעולם הוא מברך בפה"א על הענבים שהם בוסר עד שיכניסו גדולים ביותר (ש"ע ור"ז) שכל דבר שזכרנו ספק אם הוא בורא פרי העץ או בפה"א מברך בפה"א (רמ"א ור"ז) ולענין ברכה אחרונה עיין במה שכתבתי לעיל סי' נ"א סק"ב. ולכן במדינות אלו שלוקחים ענבים בליל ראש השנה לברך שהחיינו לר"ך להודיע שלא יצרכו בורא פרי העץ לנעלה אם אין הענבים גדולים ביותר חלל יברך בורא פרי האדמה (חי"א) וגם שהחיינו אין לברך קודם גמר הפרי דלקמן סימן ר"ט סעיף ט"ז עיין שם. וכן על זחיס קודם שיגדל הכן סביבם ומחזיקין קודם שגדלה בהם כמין שגדלותו של חרובין מברכין בורא פרי האדמה (רמ"א ור"ז וחי"א) : (יג) קודם שנתבשלו. ע' בט"ז ופרמ"א סי' ר"ד סעיף קטן ג' וזכר שכתב ר"ס סי' ר"ב בגליון ס"ז : (יד) מיני פירות שדרכן. ור"ז כתב לברך עליהם שהכל (וכן מראה דעת ב"ח ומ"א ע' בטור סי' ר"ד ונכ"א) : (טו) וקטניות. מבושלים שנתמעטו דרך כלי מנוקב שכן דקין מאוד. אבל אם מוסיף לחם כק מברך עליהם בורא פרי האדמה כיון שממשן קיים ומי

קיצור שלחן ערוך נב נג הלכות ברכות

דאמיה להן (מ) וצא ואם רוב דרך אכילת אותן פירות הוא ע"י ריסוק שמרסקין אותן לגמרי מברכין עליהן אף לכתחלה ברכה הראויה להן (ר"ב ר"ל ר"ח) :
י' אורז ודוחן (הידור וריז) שנתבשלן (י') אם לא נתמעכו מברך עליהם בפה"א ואם נתמעכו או שמתנן ועשה מהן פת יש חילוק בין אורז לדוחן, כי מצד הדיון על האורז מברך במ"ס תעל הדוחן שהכל. אלא שיש לנו ספק אם אורז היא הידור ודוחן ריז או להיפך. לכן ירא שמים לא יאכל בין הידור בין ריז שנתמעכו אלא בתוך הסעודה, ובשעת הדחק שאין לו פת מברך בין על הידור בין על ריז שהכל ולאחריהם בורא נפשות. על פת העשוי מקמניות (פסגנול) יקריעין. מאל"פ מירקשין ווייטן) אפילו במקומות שדרך בלחם זה מברכין עליו שהכל (ע' ספ"ג סי' ר"ח מנחות ס"ק י"א וטורי נכס סימן ר"י). (ד"ן (יח) עירב קומחין ע' נש"ע סימן ר"ח ס"ט) (ר"ח) :
י"ה על הצוקער מברך שהכל וכן המוצץ קנים מתוקות שהכל. וכן צימרינג ולאמריטין שבוטסין (וי) ובולעין רק טעם ופולטין העיקר מברכין שהכל (ר"ב ר"ג) :

נג דין רוטב ומ'שה שר פירות וירקות. ובו ו' סעיפים :

א' כל הפירות וירקות שמתנן והוציא מהן משקין מברך על המשקין שהכל וכן רבש הזב מן התמרים כי אין שום משקה נקראה פרי רק היין ושמן וית' והיין שהוא חשוב מאוד קבעו לו ברכה מיוחדת בורא פרי הגפן. ושמן וית' שהוא ג'כ חשוב. אם נהנה ממנו בענין שהוא צריך לברך עליו מברכין עליו בורא פרי העץ (פולקמן סימן ר"ל ס"ח) (ר"ב) :
ב' פירות שאין דרכן לבישול אלא לאכלן חיין. אם בישלן מברך על הרוטב שהכל אבל פירות (ה) שדרךן לבישול ולבשלן והן שכיחות לרוב ונטעו להו אדעתא דהכי. אם בישלן כדי לאכול הפירות וגם לשתות את הרוטב מברך על הרוטב בפה"ע. ואפילו אינו אוכל מן הפירות וכן קמניות וירקות במקום שדרךן לבשלם לאכלן וגם לשתות הרוטב מברך על הרוטב בפה"א ואפילו אינו אוכל מן הפאכל (והחילוק שבין זה למ"ש בסעיף א' י"א משום דהתם אין דרכן בכך לסתום את הפירות או ירקות להוציא מימיהן והכא דרכן בכך. וי"א משום דיותר נכנס טעם הפרי והירק במים שמבשלין אותו בהם מאשר הוא במשקה שוב מרן) אבל אם אין כוונת הבישול רק בשביל הפירות או הירקות. או כשאני אוכל מן הפירות וירקות אלא שותה את הרוטב לבד (ג) מברך שהכל. ואם בישלן עם בשר ביחד אפילו אם כוונת הבישול גם בשביל הרוטב לעולם מברך על הרוטב שהכל כי הבשר הוא העיקר (ר"ב ר"ה) :
ג' פירות ששראן או בישלן רק בשביל הרוטב מברך עליו שהכל ולכן מברכין על קאפע ועל

בסגרת השלחן

מזבחן ותאמן ועוד שדרך אכילתם בכך (מ"א סי' ר"ח ר"ח סי' ר"צ). שקדים המאופין צוקער אפילו מחופין לגמרי מברך עליהם בורא פרי העץ (באה"ט ופרמ"ג) : (טו) יאל. ג"מ בקטניות שנתמעכו דרך כלי מנוקב אפשר שאף בדיעבד לא יאל בברכת בורא פרי האדמה (עכ"ט סי' ר"ב סק"ד וסי' ר"ח סק"א ור"ח סי' ר"ב סי"ו וית"א ושע"ת רס"י ר"ו ונכ"ל ומי"א כלל כ"א) : (יז) אם לא נתמעכו. עיין במג"א ואחרונים סי' ר"ה וגם בלא נתמעכו יש ספק ולכן כשאוכל הידור וריז'ם שלא בתוך הסעודה (בשעת הדחק) יש לברך עליהם שהכל בין נתמעכו בין לא נתמעכו (כמ"ס ה"ט ורז"ש בסידור) : (יח) עירב קומחין. עיין בספרי לקוטי שושים ח"א בלות ט' סק"ד מדיים אלו : (יט) ובולעין רק טעם. עיין בספרי לקוטי שושים שכתבתי בלחך עיין אם יברך כלל על זה. ואם אינו מבליע כלל רק שלועם ופולט אינו מברך בלוס (מ"א סי' ר"י חיי"א כלל כ"א) ועיין לקמן סי' י"ד ס"ז :

נג שדרך לייבשן ולבשן. דהיינו שרוב אכילתן על ידי בישול (לבוש מ"א) אבל פירות

שדרך אכילתם חיים אף אם נתייבשו ואז אין דרכם להאכל חיים אלא ע"י בישול מ"מ אין עיקר נטיעתם על דעת כן ומברך על מימיהם שהכל אם בא לשתותם בפני עצמם (מ"א ורז"ש). ומ"מ כיון דיש לזמרים שכל הפירות מי בישולם או שרייתם כמותם ומברך עליהם בורא פרי העץ אם בא לשתותם בפני עצמם (הרא"ש) לכן אם אכל תחילה הפרי ובירך בורא פרי העץ ואחר כך בא לשתות המרק לא יברך עליו שהכל נהיה בדבריו כי שמא כבר נפטרה בברכת בורא פרי העץ לכן מצינו שיכתוב דבר אחר תחילה לברך עליו שהכל (מ"א ורז"ש) : (ב) מברך שהכל. ולדעת ס"ס לזמרים שכתבתי בסמוך גם כאן מברך על הרוטב בברכת הפירות והירקות (רז"ש וע' כ"א).

קיצור שרחן ערוך נג הדכות ברכות

(ג) ועל מהע שהכל . וכן על השכר . בין שהוא מתמרים בין שהוא משעורים :
 ד ירקות או פירות שכוּבשין אותן במים שיתחמצו . אף ע"פ שירכן בכך (כגון גורקען , אורקיס
 ראטהע ריבן , צוויקל . בורקעס , קרויט) מ"מ אין מברכין על הרוטב כי"א שהכל ואף ע"פ
 שטעם הירק והפרי ברוטב מ"מ הואיל ואין עיקר הכבישה בשביל שיתנו טעם במים אלא בשביל
 שגם המה בעצמם יתוקנו על ידי הכבישה לכן מברכין רק שהכל . ומ"מ אם אכל תחלה את
 הירק ובירך בפה"א ואח"כ רוצה לשתות גם הרוטב יש ספק אם צריך לברך על הרוטב כי
 שמא יצא בברכת בפה"א גם על הרוטב לכן (ד) לא יעשה כן :
 ה וכן פירות וירקות וקטניות וכדומה שבשולן במשקה שיש לה טעם בעצמותה כגון בחומץ
 או (ו) בבארשט או בחלב מברכין על הרוטב שהכל ואם אכל תחלה את המאכל יש ספק
 אם אין הרוטב נפטרה בברכה זאת (סז) :

ו צמוקין שיש בהן לחלוות , כ"כ שאם היו דורכין אותן יצא מהן דבשן (ז) אם כתשן ושרה
 אותן במים לצורך שתיה ולא לצורך אכילת הצמוקין (ז) אם שרו ג' ימים ותוסס ולאחר ג'
 ימים

מסגרת השלחן

(ג) ועל פי"א שהכל . משקה וישימין ברכתו שהכל (סי' ר"ב ר"ה באתרוגים) . ואף הפירות
 שנכנסו בו נפטרו בברכת המשקה כיון שעיקר הכבישה היה לצורך המשקה (כן נראה להדיא
 מדברי ר"ש סימן ר"ב סי"ג ומשאר פוסקים ועיין עוד בזהע"ז רס"י ר"ח וגם נראה לעין בפירות
 אלו נתקלקל טעמם אחר הכבישה והיו כתבשיל שנתקלקל קצת המבואר בש"ע ואחרונים סי' ר"ד
 שברכתו שהכל או בפירות שנתקלקלים מחמת הבישול שמברכים עליהם אחר הבישול שהכל
 ושריי' כבישול בדברים אלו כמבואר כל זה בדברי האחרונים סימן ר"ב ר"ה) . ואף אם אינו
 שותה המשקה עכשיו רק אוכל הפירות אלו לבד יש לברך עליהם שהכל (מטעם שנתבאר
 שנתקלקלין לאחר הכבישה ועיין בשערי תשובה ריש סי' ר"ז) . בצארשט שעושין מקובין וקמח
 ברכתו שהכל ואותו שעושין מבארקיס יש לברך ג"כ שהכל (פרמ"צ סי' ר"ב צמ"ז סק"י הביאו
 בשערי תשובה סי' ר"ה וע' צמ"א) : (ד) לא יעשה כן . עיין לעיל סעיף קטן ח' : (ה) בצארשט .
 ואותו טעם שמבשלין בצארשט שקורין חטשאף יש לברך שהכל אף אם אוכלו עם הבארשט דכא
 בכל עשבים שאינם מרשים שמברך עליהם שהכל כמו שנתבאר בס"י ג"כ סעיף ח' עיין שם .
 ואם מבשלין הבארשט עם עלי הבארקיס שקורין באתפינע יש לברך גם כן שהכל אף אם אוכלם
 עם הבארשט כיון שאינם עיקר הפרי כמו שנתבאר בסעיף ט' שם : (ו) אם כתשן . כן כתבו
 צמ"א סי' ר"ב ובט"ז שם וביו"ד סי' קכ"ג בשם ר"ל חגיגה ור"ש ברו"ח סי' ער"ב . אבל ברי"ף
 פרק ערבי פסחים וברא"ש פרק המוכר פירות וברמ"א וס"ך ביו"ד סי' קכ"ג ובש"ע ברו"ח סי'
 ר"ב ובטוש"ע סימן ער"ב לא כתבו כלל שצריך לכתשן . ואפשר דאף כוונת מהר"ל חביב אינו
 אלא לאפוקי אם שרה אותה כשהם שלימים שאלו לא יוכלו ללאת מהם הטעם ואח"כ דמהי אם
 חתכן קודם השריי' וכן המנהג : (ז) אם שרו ג' ימים . כן כתבו בט"ז וס"ך ביו"ד סי' קכ"ג
 ובט"ז ובצמ"א ברו"ח סי' ר"ב בשם מהר"ל חביב וכן כתב ר"ש סי' ער"ב אבל בחכמת אדם כלל
 ע"ה סי' ח' כתב על זה דלריך עיין למעלה לי ג' ימים שהרי כבש הוא מע"ל וברא"ש ובצ"מ לא
 נזכר ג' ימים ולכן י"ל דלאחר מע"ל דינו כיון וכתבנו רל"ב"ה אינו צריך ואפשר דמעשה כך
 היה עכ"ל והביאו בגליון יד שאל ביו"ד שם וכתב על זה וזה לשונו ונאמח בל"ב"ה יש שם סתירה
 קצת שכתב הנראה מהמעשה לא היה שלשה ימים מיהו בל"ה"ה ח"ן רח"ה נהר"ל"ה דכס"י קל"ח
 י"ד דכבש לריך להיות ג' ימים לכיון דינו כמבשול רק בשל תורה הו"ל מספיקא לחומרא (דאף
 צום אחד דינו כמבשול) אבל ביי"א דרשנן לריך ג' מע"ל אבל לדין דכבש הוא מע"ל גם לענין
 יין הדין כן הן לענין ללכסו והן לענין ברכת בורא פרי הגפן כללע"ד ברור עכ"ל . וזה לשון
 ספרמ"ג ביו"ד במשנה ראש סימן ק"ה כמה זמן ישהה (בכבש דלכוי דינו כמבשול) : ובאר מעת
 לעת א"ל שהיה"ל להכניס"ג ובבית יוסף דהר"ל ג' חביב בקל"ח י"ד דכבש ג' ימים א"ל בשל
 תורה הו"ל מספיקא לחומרא משמע דחשיב ליה ספיקא דרבוותא וקשה כו' וע"כ כיון דהמחבר
 דהרב הכריעו כן (דכבש מע"ל) לא נכנס בגד"ה הספק כלל עכ"ל . ועיין בחי"א כלל קכ"ז
 שכתב וזה לשונו וכן יין לימוקים כתב המ"א דהי מי פירות (לענין פסח דלאנו מחמין א"ל סי'
 י"ז

קיצור שולחן ערוך נג נד הלכות ברכות סח

ימים (ח) עירה מהם את המשקה לכלי אחר הרי משקה זו יין נמור מברכין עליו בורא פרי הגפן ולאחריו ברכה מעין שלש וכל מקום שצריך כוס יין יוצאין בו . וצריכין לראות שהיה הצמקין יותר מחלק ששית שבמים . ומשערין את הצמקין כמו שהיו בלחותן (ט) קודם שתיבשו (ע' שיע' סימן ר"ד ס"ה) ודוקא כשנעשה על ידי שרייה כמ"ש . אבל אם בישל את הצמקין במים אינו נעשה יין על ידי הבישול (כ"כ בספר החיים) (ואם שרה או בישל את הצמקין על דעת לאכול גם את הצמקין יש (י) כמה ספיקות בברכה שעל המשקה) (ר"ז ר"ד) :

נד דין עיקר ומפל . ובו מ' סעיפים :

א אם אכל שני דברים או אוכל ושותה . והאחד עיקר אצלו והשני הוא מפל לו שאין כחנתו לאכלו אלא בשביל העיקר ואם לא היה לו את העיקר לא היה אוכל כלל את המפל כגון שחלש לבו וכדי לחזק לבו אוכל דג מליח או צנן אלא מפני שהם דברים חריפים אוכל (ה) גם מעט פת או דבר אחר למתק החריפות . וכן אם נתאוה לשתות יין שרף ושותה ובכדי למתק החריפות אוכל אחריו (ג) מעט פת או איזה פרי מברך רק על העיקר ועל המפל איצ' לברך לא לפניו ולא לאחריו כי נפטר בברכה שעל העיקר :

ב ודוקא אם אוכל את העיקר תחלה ואח"כ את המפל ובשעה שבידו על העיקר היה דעתו לאכול גם את המפל או שהוא רגיל בכך דהוי כאילו היתה דעתו לכך ואוכל את המפל באותו מעמד לאפוקי אם הלך בינתים (ג) לחדר אחר שאז צריך לברך גם על המפל :

ג וכן אם אוכל מתחלה את המפל ואחר כך את העיקר כגון שרוצה לשתות יין או י"ש וכדי שלא

מסגרת השולחן

ק"י (ס"ז) וכל דמיירי לאחר ג' ימים שאז היין הוא תוסס אבל בלא תסיסה לא מיקרי מי פירות ע"ל ועיין שם בנשמת אדם ס"י ט"ז ולריך עיין . גם מ"ש המחבר בסמוך בשם ספר החיים דאם בישל הצימוקין במים אינו נעשה יין על ידי הבישול לריך עיין דבחי"א הלכות שבת כלל ו' כתב להדיא דמותר לבעל הצימוקים ולסנן היין ולקדש עליו וכן הביא בסידור על שמו וכן נראה דעת הש"ע בס"י ר"ב וכן נראה מכידור דרך החיים גדידי קידוש אכן מהמכך ג' שון ר"ש ס"י ר"ב ס"י צ' נראה כמו שכתב המחבר ו"ע : (ח) עירה מהם את המשקה . ודעת האחרונים בלורח חיים ויורה דעה שם דאף אם הצימוקים עודם בחור המים יש להמסקה דין יין אם שרו אותם בלופנים שנתבאר זולת השערי תשובה הביא בשם דברי יוסף כמו שכתב המחבר בפנים . ועיין בספרי לקוטי שושים חלק א' אות ר' שנתראה דעת ק"ה גדולי הפוסקים שצריך ג"כ לסחוט ח"כ הצימוקין . וכן המנהג : (ט) קודם שתיבשו . ובסידור דרך החיים גדידי קידוש פסק דמשערין כמו שכן בשעת נתינתו במים ועיין ביד אפרים ס"י ר"ד : (י) כמה ספיקות . דיש ספק בברכה ראשונה אם הוא בורא פרי העץ או שכלל (אם אינו שותה המשקה ביחד עם אכילת הצימוקים) כמו שנתבאר בס"י זה במי שריית או בישול שאר פירות . ואף דיש לחקן זה כמו שנתבאר בס"י זה במי שריית או בישול לצימוקים או שאר פירות של ז' המינים יש ספק גם בברכה האחרונה אם היא מעין ג' כדלעיל ס"י לא ששף ז' בפירות של ז' מינים או בורא נפשות אם אינו אוכל או כשיעור מן הפירות עם המשקה . ולכן ירא שמים לא ישתה אלא בחור הסעודה או יאכל פרי מז' מינים וגם ישתה מים אם לא ע"ל ס"י ג' סעיף ט' ואם אינו ישתה איזה משקה כשיעור כדי שיטרוך לברך ברכה אחת מעין שלש ובורא נפשות (ש"ע ור"ש ס"י ר"ב) :

(פקודי) נד (ה) גם מעט פת . והוא שאינו רעב ואינו תאב כלל לאכילת הפת ולא היס לאכלו כלל עכשיו אם לא המליח אבל אם הוא תאב גם לאכילת פת אע"פ שאוכלו עם המליח אינו טפל אליו אפילו אם תאב לו יותר ולריך לברך עליו המליח ופטר את המליח (ר"ש וכן משמע במג"א) : (ב) מעט פת . וכל פת שהיא טפילה לענין ברכה היא טפילה ג"כ נענין נתינת ידים ואין לריך ליטול ידיו וטוב למנוע מלאכול פת למתק הבשר כי מי יוכל להבחין אם אוכלה למתק הבשר או למליח כרם שאז לריך לברך עליה המוליח (מ"א ור"ש) : (ג) לחדר אחר . עומן שהיה לריך לחזור ולברך גם על העיקר (ר"ש וכן נראה מנמ"א) עיין במה שכתבתי

קיצור שרזן ערוך נד הלכות ברכות

שלא לשתות אליבא ריקנא אוכל תחלה איזה דבר קמן צריך לברך גם על הפסל. ואמנם כיון שהוא רק טפל עתה י"א דירר מברכתו ואין מברכין עליו (ד) רק שהכל. ויש חולקין. ולהוציא את עצמו מידי ספיקא ישנה תחלה קצת מן העיקר ויברך עליו לפטור את הפסל (רי"ב): אם כוונתו לשניהם כגון שהוא שותה י"ש ואוכל גם מיני כיסנין ודובשנין (האניג קובעין) או מרקחת ובדומה צריך לברך על שניהם. ויברך (ה) תחלה על הכיסנין או מרקחת שהם אישונים ואח"כ מברך על הי"ש. ומכ"ש אם אוכל פת כיסנין ושותה ג'כ קאפע שצריך לברך על שניהם דהיינו תחלה על הפ"כ ואח"כ על הקאפע שהרי כוונתו לשניהם * (קס"ח ר"ב ר"ב):

ה שני מינים שנתבשלו יחד. אם כל מין (ו) מובדל לעצמו מברך על כל מין בפ"ע ברכה הראויה לו. אבל אם נתמעכו ונתדבקו אוי אוליגן בתר רובאומה שהוא הרוב והו העיקר מברכין עליו והשני נפטור אך אם אחד הוא מחמשת מיני דגן אף ע"פ שהוא המיעוט הוא העיקר כמ"ש בסימן מ"ח סעיף י' ע"ש (רי"ב):

ז מאכל שצ"ח לתוכו חלב או סרק לאכלם ביחד. אם עיקר כוונתו המאכל אוי מברך רק עליו והחלב

דחם הפנים

מסגרת השרזן

(*) לא הוצרכו לכתוב דין זה אלא מפני שראיתי למחבר א' שכתב שהוא נוהג לברך על הפ"כ ולא על הקאפע מפני שהוא טפל. אבל מנהג כל גדולי ישראל אינו כן:

לעל סימן מ"ב ס"ט וס"י כ' סיג י"ד ט"ז. ועיין לקמן סי' כ"ז: (ד) רק שהכל ויש חולקין. וה"ה אם אוכל העיקר תחילה ולא היה דעתו על הפסל ואינו רגיל בכך שיש פלוגתא זו אם

לברך על הפסל ברכתו המיוחדת לו או שהכל (עכמ"ל וחיי"א ור"ש בש"ע ובסידור) וכל טפל שאין אכילתו טפילה אל העיקר כשאוכלו קודם העיקר כגון שהביאו אליו פת או מאכל אחר לאכול עס המליח שלא יזיקנו בגורמו או למתק השתיה אחר ששתה וכשצ"ח לאכול ממנו לפני המליח או לפני השתיה אין אכילה זו טפילה אליו כלל לריך לברך עליו ברכה המיוחדת לה לברך הכל כשאוכלו קודם לפיכך אם אין העיקר חביב לו ברוך הפעמים טוב שיאכל מעט מהטפל קודם ברכה העיקר כדי שיברך עליו ברכה המיוחדת לו ולא יפטרנו בברכה אחרת בחרת טפילה שהרי אם יברך תחילה על העיקר לא יברך כלל על הפסל אחר כך (הש"ע ר"ש):

(כ) תחלה על הכיסנין או מרקחת. אפילו אם היין שרק חביב עליו (חיי"א כלל כ"ו) כיון שברכת הכיסנין היא בורא מיני מזונות וברכת המרקחת היא בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה לריך להקדימם לברכה היין שרק שהוא שהכל (ע"ת עט"ז בזה"ש סי' רי"א) כדלקמן סי' נ"ח סעיף ד' ה': (ו) מובדל לעצמו. ודעת הפרמ"ג סימן ר"ח במשניות סעיף קטן ז' דאף אם לא נתמעכו ונתדבקו אוליגן בתר רוב ומברכין על מין שהוא הרוב ונפטור השני. ומשם נראה דעתו להדיא דאם המין אחד הוא מחמשת מיני דגן שמברכין עליו בורא מיני מזונות אוליגן בתרי' אע"פ שהוא מעט ואפילו לא נתמעכו ונתדבקו ומברכין עליו בורא מיני מזונות ונפטור השני (ובדל"ה אי אפשר לומר כלל דמה שכתב הפרמ"ג שם גרעינים שלימים חייבי בנתמעכו שהרי באש"ל אברהם סעיף קטן ב' כתב דבנתמעכו אף בקליפתן בורא מיני מזונות וכלן כתב דאין להם חשיבות דה' מיני דגן וגם כשהם שלימים שלא הוסר קליפתן אי אפשר שידבקו כמו שכתב המחליט השקל סעיף קטן ב' זה פשוט ובהיות כן בע"כ לריך לומר שאף מה שכתב הפרמ"ג בפתיחה סי' י"א מיירי אף בלא נתדבקו ואע"פ אוליגן בשאר מינים בתר רוב ואם יש בהם מחמשת מיני דגן אוליגן בתרי' אע"פ שהוא מעט דלא כמו שכתב המחבר לעיל ססי' מ"ח בלח"פ) וכן נראה להדיא דעת שרזן ערוך ומג"א ופרמ"ג בסימן ר"ח סעיף ז' דאוליגן בשאר מינים בתר רוב אף אם לא נתדבקו וממילא דאוליגן אחר מין דגן אע"פ שהוא המועט כמו שהשווה הפרמ"ג בפתיחה וכו' דעת מ"א ור"ש ר"ש סימן ר"ב. וכן כתב בספר מעשה נסים מהרב מליסא זה נסווא אם אוכל שני מאכלין שהן מעורבין בקערה אחת אם עיקר כוונתו על אחד מברך עליו ופוטור השני אפילו הוא המועט ובסעס מה שהוא הרוב הוא כעיקר ופוטור השני שהעיקר פוטור העפילה לכלל אם יש בה מעורבות אפ"י מעט מה' מינין שפירב בתוכו כדי לאכול מברך בורא מיני מזונות ופוטור השני עכ"ל. וכן כתב בספר אורח החיים סוף פרשת וילך זה נסווא ויש שנהגו מנהג בורים כשנבשר לביבות קטנים עם פולין בקדירה אחת יברכין שני ברכות. בורא מיני מזונות ובורא פרי האדמה.

החלב או המרק מפלים ואם כוונתי רק על המרק והחלב מברך עליהם והמאכל הוא מפל ואם כוונתי על שניהם (ואין ברכותיהן שוות) מברך תחלה על המאכל ואוכל ממנו מעט ואח"כ מברך שהכל על המרק או על החלב. ואין הולכין בזה אחר הרוב ואפילו אם המאכל הוא מין דגן (ז) אינו נחשב עיקר דענין זה (ומאכל שנתבשל במים או בחלב על סימן מ"ח וס"י ג"ג) (ס"י קס"ח ר"ב) :

בשמים שחוקים שעירבן עם צוקער הבשמים הם העיקר ומברכין עליהם ברכה הראויה להן על אגוז מישקאם בפה"ע על ציטרינר בפה"א וכן על (ח) זנגביל (אונגבער) בפה"א (ר"נ ר"ג ר"ד) : השוה שמן וית כמו שהוא אינו מברך עליו כלל מפני שהוא מויק לו ואם עירבו עם שאר דברים הוא המפל ומברך (ט) רק על העיקר. אך אם יש לו איזה מיוחד שהוא צריך את השמן לרפואה ובכדי שלא יויק לו הוא מערבו בשאר דבר מאחר שעיקר כוונתי על השמן אע"פ שהוא הטועם מברך עליו ברכתו שהיא בפה"ע ופותר את הדבר אחר. ואם היא צמא ועיקר כוונתי לשתות לצמאו אלא שאגב הוא נותן בו שמן לרפואה מברך (י) רק על המשקה .

ובן

מסגרת השרתן

ונזיל ברכה לבטלה והמברך הרי זה מנאץ . והוא נזר . ולא יברך אלא בורא מיני מזונות . הכל טפל להמנח מינים . וכיוצא בזה וידקדק היטב . ע"ל . ומה שכתב רז"ש ס"י ר"ב במרק נחלק אם נחבשל עמו אם לאו יש לומר דרך במרק הוא כן כיון שהוא דבר לח אינו מתערב עם דבר גוש כמו שכתב שם סכ"ג וגם מה שכתב בסוף ס"י ר"ד בדבש הוא ג"כ מטעם זה כמו שכתב שם דכ"ה לאחר מסקין וגם במרק הוא חידוש של המ"א בס"י קס"ח שלא ליתר אחר הרוב והן לך בו אלא חידושו . וע' במה שכתבתי בסעיף ו' על דברי רז"ש והרמב"ם ג"כ בוכחם לזכ שדוקא במרק בלא התמימות דכ' מיני דגן . ועיין בספרי לקוטי פסחים חלק א' אות ט' שהארכתי בענינים אלו . וגם על המרק דכאן אין חשש דלקמן סעיף ו' חז"פ שהוא גם מן הקטניות מ"מ יש שם רוב מרק מן הפרורי עיסה שהמרק מן הקטניות מלמעלה ובל פירורי עיסה אינו מלמעלה מפני שהיו לריבוי בישול כל כך כידוע . והף אם היה המרק מן הקטניות לבד יש מקום לומר האין לברך על הרוב בפני עצמו מפני שהוא טפל להקטניות כיון שנחבשל עמם והקטניות הם טפלים לגבי הפרורי עיסה כעין שכתבו מ"א ורז"ש סימן קס"ח ביין שמטביל בו בשר . ולכן אין לזוז ממנהג רוב העולם וכן שמעתי מכמה בעלי חז"ה לברך בסתם על פירורי עיסה או גרויפטן מה' מיני דגן עם קטניות בורא מיני מזונות על שחיהין בין נתמעטו ונתדבקו או לא . ולכסוף יברך על המחיה אם אכל כזית דגן בכדי אכילה פרס אבל אם לא אכל כזית דגן בכדי אכילה פרס איכא ספיקא בברכה אחרונה אם היא על המחיה או בורא נפשות (עבש"ע ומ"א ופרמ"ג ס"י ר"ח ס"ט ובחי"א ונ"א כלל' ורז"ש בסידור פ"ג) ולכן יש לאכול עוד כזית שברכתו האחרונה היא על המחיה בודאי ועוד כזית שברכתו בורא נפשות בודאי (רז"ש בסידור) וילטרך לברך על המחיה ובורא נפשות ואלא ממ"ז : (ז) אינו נחשב עיקר . לפטור המרק שברכתו לפי שאף מין דגן שנעשה רק וראוי נשתהי כמרק אין מברכין עליו בורא מיני מזונות (רז"ש) ולכן אין כח המרק יפה מאילו היה בעצמו מין דגן בלא היו מברכין עליו בורא מיני מזונות כיון שלא נחבשל עמו (משמעות המ"א ס"י ר"ה וכן ל"ל בכוונת רז"ש כאן דל"כ אין הכנה לדבריו) : (ח) על זנגביל בפה"א . היינו עם צוקער או שמרקהים אותו בדבש (ש"ע ורז"ש סימן ר"ג) או שזולין זנגביל לרפואה מברכין גם כן עליו בפה"א כיון שנעשה ראוי לאכילה ע"י זה (מ"א ורז"ש) אבל זנגביל יבש חי אין מברכין עליו כלום (ש"ע ורז"ש ס"י ר"ב) : וכן הליפון שקורין (עגליך) וכל כיוצא באלו שאין נאכלים ביבש אלא על ידי חשיבותה אין מברכין עליהם כלום כשאוכלים בפני עצמם (ש"ע ורז"ש) שאין זו אכילה של הנאה לברך עליה ברכת כנהגין (רז"ש) אבל עץ של קמחון שקורין לימרינר רגילים לאוכלו עינש ומברכים עליו בפסח"א (ש"ע ורז"ש) ועיין לעיל סוף סימן ר"ב : (ט) רק על העיקר . ויש אומרים שאם השמן הוא הרוב אינו מברך כלום מפני שחייב לזופי ואינו נהנה בשתיהו כלל וספק ברכות להקל (רז"ש) ויש לברך שהכל על מעט צוקער ופותרו : (י) רק על המשקה . אם כח הרוב (רז"ש) :

קיצור שלחן ערוך נה נו הלכות ברכות

הפסח שלא יראה בושחו שמקדימין לו ברכת היין וכן בשחרית שמקדש ואוכל אח"כ מיני מזונות צריך לכסותן בשעת הקידוש (רי"א דע"א נ"ט).

נז דיני טעות בברכות • ובו ד' סעיפים :

א טעה ובירך על לחם גמור במ"מ או על פת כיסנין הכוונת יצא . אבל אם בירך על תבשיל אפילו ממיני דגן המוציא לא יצא (היי"א כלל ג"ה) . טעה ובירך על ענבים כורא פה"צ יצא . וכן אם טעה בברכה אחרונה ובירך על הגפן יצא שהרי גם הענבים פה"צ הם (רי"א) :
ב טעה ובירך על פרי העץ בפה"א או שהיי (א) שהיה על פניו וטעה והקדים לברך על פרי האדמה ונתכוין לפטור בזה גם את פרי העץ יצא שהרי גם העץ יונק מן האדמה אבל אם בירך על פרי האדמה (ג) בפה"ע רא יצא ולכן אם הוא מסופק באיזה פרי אם הוא פרי העץ או פרי האדמה ואי אפשר לו לברר בשום אופן יברך עליו בפה"א (רי"א נ"ו) :
ג טעה ובירך על היין בפה"ע אם נזכר מיד יאמר הו"ך כדי דיבור בפה"ג ואם לא נזכר מיד יצא בדיעבד (*) (רי"א) :

ד על כל דבר אפילו על הפת ועל היין אם טעה ובירך שהכל יצא . וע"ל סימן נ' ס"ב (רי"א) :
ה אע"פ שלכתחלה צריך לרדק ולכוין על מה שהוא מברך (כמ"ס נס"י ג' סעיף ג') מ"מ בדיעבד אם טעה בכונה כגון שלקח בידו כוס קסבר שהוא יין ובירך על דעת שהוא יין וקוים שאמר בפה"ג נזכר שהוא מים או שכר וסיים שהכל נהיה כדברו א"צ לחזור ולברך דמשום טעות בכונה א"צ לחזור ולברך וב"ש אם טעה בהפוך שהיה סבר שהוא שכר או מים ובירך על דעת לומר שהכל קודם שאמר שהכל נזכר שהוא יין וסיים בפה"ג שיצא . שהרי אפי' אם היה מסיים כפי הכוונה היה יוצא :

ו אפילו אם סיים כל הברכה בטעות אלא שנזכר תוך כדי דיבור ותיקן אמירתו כגון שלקח כוס מים או שכר (ג) קסבר שהוא יין ובירך בפה"ג ונזכר מיד שהוא מים או שכר וסיים שהכל נהיה כדברו וכך היתה אמירתו בורא פה"ג שהנ"ב יצא (**):

ואם

רחם הפנים

(האחרונים ז"ל נהגין בזה . יתנה בירושלמי איתא הגי' ר' יוסי אומר כל המשתנה על המטבח ששבעו חכמים לא יצא ידי חובתו ר' יהודה אומר כל שנשתנה סבריתו ולא שינה ברכתו לא יצא ר"ס אומר וכו' . ופי' מהר"א ס"ל שנשתנה סבריתו כגון פת ויין ולא שינה ברכתו לא יצא שאם אמר עליהם בפה"א ובפה"ע לא יצא . משמע דר' יוסי ס"ל יצא . וקיס"ר ר' יוסי דר' יהודה הלכה כר' יוסי ובפרט כי בש"ס דין לא הובאו כלל דברי ר' יהודה , וא"כ מוכח לכאורה ההלכה ריצא . ואולם בחוספתא איתא ר' תנחומי אומר כל שנשתנה סבריתו ושינה ברכתו יצא וצ"ע וי"ל . ודע כי למי דעת הסוברים דאם בירך על היין בפה"ע יצא נראה דה"ה אם בירך בפה"א :

(** המג"א בס"י ר"ס פס"ק כתב דבאל ידע שהוא מיד לא יצא למטה ולפסוק תחום והמרכיז ורש"י והרימ"ס וסמ"ע דעתו לפסוק חצי וכן פסק בבבא"ם וכן משמע מהמג"א סוף הדימין שכתב דאם בכוונתו על האש מברך אח"כ על הפסוקים (ע"ש) בנ"ס ודברי הפרס"ג שם דוחקין אך כפי חפ"ז כ' המג"א דרוב הפוסקים ס"ל אעפ"י שלא ידע יצא אבל לא הודיענו מי המה רוב הפוסקים , ואנחנו לא נדע זולת הרי"ף לסירוס הרא"ש ז"ל . והח"י פסק שם דבאל ידע לא יצא . ואולם באמת מה שהמג"א מונה גם את רש"י בתוך הגוף פוסקים דלא יצא אמת שנה הרשב"א בחידושו כתב כן . אבל רבינו יונה כתב דגם לדעת רש"י יצא ונראה דלא פליג סמפ"ק ולקולא :

מסגרות השלחן

(כ) ברכת המנוח • פי' כגון שיש שלחן ערוך לפניו לאכול פת יברך תחילה על הפת ואחר כך יאכל או ישתה ואחר כך וכו' והוא מנדבדים שלחין לברך עליו כבוד הסעודה יברך עליו אח"כ (מ"א) . והוא רוצה לאכול קודם הסעודה דבר שאינו חפץ ונתנאחז לאכול כלל כבוד הסעודה א"ל להקדים לפניו ברכת הלהם (רי"א סימן רמ"ט) . כל מה דלמדיקן דלחד קודם לחבירו היינו שרוצה לאכול משניהם אבל אם לא יאנו רוצה לאכול משניהם חמו מנכר רק על זה שרוצה לאכול אעפ"י שגם ההי מוגח לפניו (רי"א סימן רי"א) ואפילו רוצה לאכול משניהם אך שלא הביאו הכביז אין לירך להמתין עליו (מג"א) :
נז (א) שתיקן לפניו . לאו דוקא דה"ה אם לא היה לפניו אלא פרי האדמה ובירך עליו בורא פרי האדמה ונתכוין בפירות לפטור את הפרי ע"ז בברכה זו דפוטר (ט"ז רז"ש) רק דלכתחלה אסור לעשות כן אלא לירך לברך על כל דבר ברכתו המיוחדת לו כדלעיל כ"י ג' סעיף

י"ב : (ב) בורא פרי העץ לא יצא . והוא בירך בורא פרי העץ על פירות עץ שכלה כל העיקר וענפיו כחורף ולא נשאר אלא השורש ולא צדיעבד (רי"א בסידור ע"ש ובחיי"א ונ"א כלל ר"א) ועיין לעיל ריש סימן י"ב : (ג) קסבר שהוא יין כ"י יאל . כן דעת הרי"ף ורש"י דמפרשים

קיצור שרתן ערוך נו נו נח הלכות ברכות

ז ואם לא נוסד תוך כדי דיבור צריך לברך בחדש ברכת שהכל אם הוא רוצה לשתות בוס וז. ואם היה בדעתו לשתות גם יין אחר יקח יין וישתה ביד ואינו צריך ברכה שניה כל שלא הפסיק בדיבור (על ס' ל' ס'ד וס'ה) ואפי' מעט תהלה מן הכוס ועי' מציבתו נודע לו שהוא מים או שבר מ' לא היה הפסק בדיבור (ולעין קדוש על ס' פ"ז סוף י"ג) (ר"ט) :

נז דין בירך על מאכל או משקה ואח"כ הביאו לו עוד וכו' מציפית :

א בירך על הלחם ולא היה בדעתו לאכול יותר משה שהבין לו כיון שנתן לו לחם א גלוסקא וסבר שיהיה לו די ושוב נתאנה לאכול יותר ושלח לקנות לו עוד אפי' יש לפניו עוד משה שהבין לו בתהלה מ' צריך לברך שנית המוציא על מה שהביאו לו בשום דהוי גמלך. אבל מי שיש לו לחם בביתו והתך לעצמו התיכה שהיה סבר שיהיה לו די ואחר כך נתאנה ליותר והתך לו עוד אע"פ שאין לו עוד מן הראשון א"צ לברך שנית דזה לא מקרי נמלך כי הדרך הוא כך (פ"ז סוף קע"ד ומי"א) :

ב בירך עם הפירות שהוא אוכל והביאו לו אח"כ עוד פירות. אם בשעת הברכה היתה (ה) דעתו על כל מה שיביאו לו אזי אפילו אם אין לו עוד מהראשונות ואפילו אינן ממין הראשון אלא שברכותיהן שוות אינו צריך לברך שנית על אלו שהביאו לו. ואם הוא גמלך סמך דהיינו שמתהלה לא היה דעתו לאכול רק אלו שהם לפניו ואח"כ נמלך לאכול יותר אזי אפי' הם ממין הראשון וגם יש לפניו עוד גם מהראשונות מכל מקום צריך לברך שנית על אלו שהביאו לו :

ג ואם מתהלה היתה דעתו סתם לא כך ולא כך אזי יש חילוק שאם בשעה שהביאו לו השניות לא היה לו עוד מהראשונות צריך לברך שנית אבל אם היה לו אז עוד מהראשונות (ג) יש ספק אם צריך לברך שנית על השניות או אינו צריך לכן טוב לומר שכשהוא מברך תהא דעתו על כל מה שיביאו לו. ואם לא היתה דעתו כך אלא בסתמא כיון דאיכא ספקא בברכה יש לו למנוע את עצמו מלאכלם :

ד הביאו לו פרי שהוא חשוב וחביב עליו יותר מן הראשונות או שהוא ממין שבעה אפילו יש לפניו עוד מהראשונות צריך לברך על זה שהביאו לו. כי מה שאינו חשוב אינו יכול לפטור את החשוב דרך גררא אלא דוקא כשנתכוין לפטור (כלל פסוקי' ל' סוף י"א) :

ה בירך על השכר ונתכוין לפטור כל מה שיביאו לו מברכת שהכל והביאו לו דגים אינו צריך לברך על הדגים. אבל אם היתה דעתו סתם אפילו אם בשעה שהביאו לו את הדגים עדיין היה סבר לפניו מ' צריך לברך על הדגים ולא דמי לפירות אפי' שאלו תפוחים ואלו אנוסים מ' הכל מן אוכל אלא שבר דגים הטה דגמרי שני מינים מהולקים זה אוכל מה משקה. ואינו פוסרין זה את זה אלא אם כן היו לפניו בשעת ברכה או שהיתה דעתו עליהם (ס' כ"ז) :

ו כל זאת לא מיירי אלא באדם האוכל משלו אבל אם הוא אוכל אצל הבירו כיון שבירך על מין אחד פוסר כל מה שיביאו לו אפילו אין לו עוד מהראשונות והכל תלוי בדעת הבעה"ב. אך אם נמלך ממש או צריך לברך שנית. ואם לא היה בדעת הבעה"ב להביא יותר רק לבקשת האורחים נתן להם ג' אינן צריכין לברך. לפי שהאורחים כוונתן ברכתם שהבעה"ב מסתמא יתן להם כל צרכם (ס' קצ"ג ונתי"א) :

ז מי שבא לסעודה ונתנו לו כוס ובירך עליו ואח"כ שוב נתנו לו כוסות. אם המנהג הוא כן מסתמא היתה דעתו על כולם ואינו צריך לברך עוד (קע"ז) :

נח דין ברכת הריח. וכו' מציפית :

א בשם שאסור לאדם ליהנות ממאכל או משקה קודם שיבדק. כך אסור לו ליהנות מריח מוב

מסגרת השרתן

בן האב"י נגמרה ופסקו לקולא (ולדבריהם כיון המ"א כס"י חפ"ז וכן פסק ר"ש שם כסמ"ס והסמ"ט שם דברי הש"ע שכתב אחרי שכוה יודע שכוה יודע) :

ג (א) דעתו על כל. וי"א אם היה דעתו בשעת הכרעה גם על פירות השניים לאוכלם אפי' לא היה דעתו ופירות לפטורם בברכה זו (ר"ש) : (ב) יש ספק. ולא יצונו לפניו

מצוה היין ממה אף אם כבר אכל הראשון כוונתו יש ספק אם לריך לחזור ולברך אם לא יש ממך ממנו (ר"ש) :

פוסק קודם שיברך עליו שנאמר כל הנשמה תהלל יה איהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הנוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח אבל לאהריו אינו צריך לברך משום דכשמשק הריח מתחממו כבר עברה הנאחז והוי כמו אוכל שנתעבל במעי :
ב כיצד מברך על הריח המזב אם זה שיוצא ממנו הריח הוא פרי שהוא ראוי לאכילה מין שהוא פרי העץ בין שהוא פרי אדמה אעפ"י שאינו ראוי לאכילה אלא ע"י תעובות כפון אגוז שושקאס . ציטראנ . ואתרנז (נשאר ימיה הכנס מן סוכות שיתגבר נס"י קל"ז ס"ו) מ"ם בין שעיקרו לאכילה מברך אשר נתן (ו"א סמך) ריח טוב בפירות . ודוקא בשנתכין (ה) להריח בו אבל אם לא נתכון להריח אלא לאכילה והריח בא לו ממילא אינו צריך לברך על הריח . חסרית בקאפע קלוי שיש לו ריח טוב מברך אשר נתן ריח טוב בפירות :

ג אם זה שיוצא ממנו הריח הוא עץ או מין עץ מברך בורא עצי בשמים ולכן על החרס ועל (ג) ודר שקורין ראועין ועל הלבונה וכיוצא בהם מברכין בורא עצי בשמים . ריכין דעיקרו אינו לאכילה אלא להריח לא הוי פרי . על פלפלין ועל נגובלי (אונגבער) י"א דמברכין וי"א דאין מברכין ע"כ אין להריח דהם :

ד על עשב וירק מברכין בורא עשבי בשמים (כעין ממוקד והניח דמים כי הממוקד הוא ממוקד ק"ס ונס כניח מל דמים דמים דממוקד להל"ל) והסימן לידע מה הוא עץ ומה הוא ירק . כל שהנבעול היא קשה כנבעול של פשתן ומזקקים משנה לשנה ומציא עלין זהו עץ . ואותן שהנבעול לעולם כך הוי עשבי בשמים :

ה אם אינו לא מין עץ ולא מין עשב כמו המוסק (פיואס) כיברך עליו בורא מיני בשמים וכן על שוועמליך ובשמים שיש להם ריח טוב אם מריח בהם נ"ל היש לברך בורא מיני בשמים :
ו עד שמן אפרסמון הגדל בארץ ישראל להשיבתי שגור בא"י קבעו לו ברכה בפ"ע ומברכין עליו בורא שמן ערב :

ז בירך על של עץ עשבי בשמים וכן להיפוך (ג) לא יצא . אבל אם בירך בורא מיני בשמים על כל המינים יצא . ולכן בכל דבר שהוא מסיפק בברכתו ואי אפשר לו להתברך מברך עליו בורא מיני בשמים . נ"ל דאם בירך על פרי העץ בורא עצי בשמים יצא . וע"כ נ"ל כי (ז) על נעגליך וכן על קליפת מעראנצען וציטראנין יש לברך בורא עצי בשמים :

ח שמן או מים שבשמו בבשמים אם בעצי בשמים מברך עצי בשמים ואם בעשבי בשמים מברך בורא עשבי בשמים ואם הוי בו עצים ועשבים מברך בורא מיני בשמים וכן בכל מקום שיש ריח מעורב ממינים שונים מברך בורא מיני בשמים . אם הוציאו הבשמים מן השמן וכן המים (ס) יש ספק אם מברכין עליהם כיון שלא נשאר שם העיקר ע"כ אין להריח בהם :
ט הוי למינו פרי המריח ועצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים מברך על כל א' ברכה הראויה לו . ומקדים לברך תחלה על הפרי ואחר כך על העץ ואחר כך על עשבי בשמים ואחר כך על מיני בשמים :

י מיגמר דהיינו שמישמן בשמים על גחלים שיעלה ריח טוב מברכין עליו משיעלה העשן קודם שיגיע לו הריח כמו בכל ברכת הנהנין אבל לא יברך קודם שיעלה העשן דבעינן ברכה מסדק להנאה . אם המוגמר הוא מין עץ מברך עצי בשמים ואם של עשב עשבי בשמים ואם של שאר מינים בורא מיני בשמים . ודוקא כשמגמר בשביל להריח אבל מה שמעשנין בשביל לבטל הסרתן כדרך שנוהגין בשמים אצל המתים אין מברכין עליו כלל :

וכן

מסגרת השלחן

(ויקרא) נח (א) להריח בו . ואם נטלו לחובלו ולכריח בו לא יתכוין ליהנות מן הריח עד שיאכל ויברך תחילה על האכילה ויאכל מיד ואחר כך יברך על הריח ומריח בו (פרמ"ג וסידור דרך החיים) דברכת אכילה וכתייס קודמת לריח (מ"א ופמ"ג סס"י ר"ח ורי"ס ס"י רט"ז) : (ב) ודר שקורין רוזין . ועל רוזין בגדים בקרקע מברך על ריחם בורא עשבי בשמים (ח"ש בסידור) : (ג) לא ילא . אבל לריך לדקדק שאם נשאר העושה בלחץ במורף זה נקרא חילן לדעת קלת פוסקים (ח"י"א) וע"ל ס"י כ"ז : (ד) על נעגליך . וכתיי"א וסידור דרך החיים ורי"ס כתבו לברך על לימרינד ונעגליך בורא מיני בשמים ועל קליפת מראללין ולימרינד כתב ביר אפרים בשם מחזיק ברכה לברך עליהם בורא מיני בשמים . אין להביח בשם חס משום דים פלוגתא אם מברך עליו (רמ"א ומ"א וסידור דרך החיים) : (ה) יש ספק . אבל ג"כ כשמגמר מקבוצת כ"ז הם כממנות הבושם ומברך על ריחם ככרפת כבושם לדמי ככל ח"ש

קיצור שדחן ערוך נח נט הלכות ברכות

ואין כל דבר שאינו עומד להריח כגון בשמים המונחים (י) בהדרגה להחריח וכן מונח שמגמר בו את הכלים שיצא נעשה להריח בעצמו רק ליתן ריח בכלים אין מברכין עליהם אף ע"פ שהוא מתכוין להריח :

יב הנכנס לתוך הנהל של בשמים או אפאמהק (ז) ונתכוין להריח מברך בורא מיני בשמים כי הבשמים שבחנות עומדין להריח דניחא ליה לבעל החנות שיריחו בני אדם ויקנו . ובנס ויוצא אם היה דעתו מתחלה לחזור א"צ לברך ואם הסית דעתו אי שיצא ושהה זמן מרובה או שנכנס להנות אחר צריך לברך בכל פעם :

יג ריח שאין לו עיקר כגון בגדים שהם מוגפרים או שהיו בשמים מונחים בכלי וקלט ריח וכן המסמשים באחרונים או בשאר פירות הבריות ונשאר בידו או בכגדו ריח אין מברכין עליו יד בסמן קניב ס"ח ובואר דאסור להריח בבשמים שר אישה ובס"ל קס"ז יבואר דאסור להריח בריח שנעשה לעבדים ומכ"ש דאסור לברך עליהם (כ"ז ו"ז) :

נח דין ברכת שהחיינו והמטיב . ובו כ"א סעיפים :

א על שמועות טובות ששמע מפי אדם נאמן עראה את הדבר ונכ"ש אם הוא בעצמו ראה את הדבר אם הוא טובה רק לו לברך מברך שהחיינו . ואם הוא טובה לו וגם לאחרים מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הטוב והמטיב כלומר טוב לו וגם מטיב לאחרים . אם בשעה שהוא רואה או שומע את השמועה אינו יכול לברך מחמת גופו או מחמת מקומו . יכול לברך אחרים . וכן בברכה דיון האמת (כ"ג ו"ג) :

ב חייב האדם לברך את ה' ית"ש גם על הרעה . שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע (פי' גם כשהוא עוסק בעניני עולם הזה ויקים בכל דרכיך דעה על סימן לא) ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשו . ובכל מאודך בכל ממונו . דבר אחר בכל מאודך בכל מדה מורה שהוא מודה לך בין מדה טובה בין מדה פורענות הוי מודה לו . מאי הוא מברך על שמועות רעות מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם דיון האמת . אם באו לו כמה שמועות בבת אחת בין טובות בין רעות די לו בברכה אחת . וחייב אדם לברך גם על הרעה ברעה שלמה ובנפש הפיצה (ה) כמו שהוא מברך על הטובה . שנאמר חסד ומשפט אשירה לך ה' אומרה . אם חסד אשירה ואם משפט אשירה כי גם הרעה לעובדי ה' ית"ש היא שמחתם וטובתם כיון שמקבל באהבה מה שגור עניו ה' ית"ש באמונתו כי הכל כפרת עונותיו נמצא כי בקבלת רעה זו הוא עובד את ה' והעבודה היא שמחה לו (גמ' עק"ב ח"א ס"א ו"ג) :

הניח

ביטולת השדחן

יח (י"ב ו"ב מש"ע) : (ו) צדק להחריח . ואם נעלם והגזיקים ממקומם להקריבם אל חוטמו להריח בהם לריך לברך עתה שהם צעלם עומדים להריח רק שבמקום זה שמונחים עתה אינם מונחים להריח וכוון שהגזיקים ביזו כרי שיהי מקומם לחן ידו כדי להריח (רו"ש וכן כתב הפ"ג וסד"ה) : (ז) ונתכוין להריח . כן דעת הט"ז וחיי"א אבל הפרמ"ג כתב בשם מ"א ונ"ח והל"ה דכל דכגון זה בטעמי להריח לריך לברך אפילו אינו מכוין להריח וכן דעת ד"ס וסד"ה (ועיין במה שכתב רו"ש בש"ע סימן הל"ד ס"ז) ולכן לריך הנכנס לחנות של בשמים לכוין להריח ולברך הליצה דלוי ע"מא . ומה שכתב המחבר שהנכנס לאפטייק דיו כנכנס לחנות של בשמים הוא מחיי"א אבל בש"ע ואחרונים לא נזכר מזה ולריך עיון באפטייק שלט במקום שבו הריח דלשם הוא מרפואות וצדפואות לא שייך טעם המזכר בפנים (וכוא נגמרה) דמח"א ליה לבעל החנות שיריחו בני אדם ויקנו בני אדם ויקנו דבר רפואה ממים הריח ולכן יש לומר שלא יכוין להריח בשעה שנכנס לאפטייק ולא יברך וינכ"ש עתה שמוכרחים לילך באפטייק בגלי הראש בלא"ה אינו יכול לברך . בשמים המונחים בחנות וכו' עומד חוץ לחנות ומריח יש להסתפק אם מברך דיש לומר כיון שמפסיק רשות הוי כריח שאין לו עיקר (פרמ"ג ולריך עיון ממה שכתב בש"ע כחלק חוץ נלך ובריח ריח טוב דלא רוב ישראל צריך מברך אף על פי שמן הסהם הריח הוא מהבשמים שבתוך הבתים) ולכן לא יתכוין להריח ולא יברך :

נט (ה) המו תקוא מברך על הטובה . דמה שהוא מושב שהוא רע הוא בלחמ טוב שעל ידי שמרבל

ג' היוע אליו מביה או ששמע שמעה טובה אף ע"פ שהדברים מראין שטובה זו תגרום לו רעת רגון שמצא מציאה ואם ישמע הדבר למדך יקח כל אשר לו מ"ם מברך המוה"ם וכן אם ננעה אליו רעה או שמע שמעה רעה אע"פ שהדברים מראין שרעה זו גורמת לו טובה כגון שבא לו שטף על שדרו ומזיק תבואתו וכשיעבור השטף טובה היא לו שהשקה את שדרו מ"ם מברך דיון האמת שאין מברכין (ג) על העתיר להיות אלא על מה שאירע עתה (כ"ג) :

ד' לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעביר רחמנא למב עביר (כ"ד) :
ה' ילדה אשתו וזכר (ג) מברך הטוב והמטיב. וגם האשה תברך כן ואם מתה האשה בלדתה מברך שהחינו דהא ליכא הטבה לאחריו. וכן אם מת האב קודם שילדתו והיא מברכת שהחינו :

ו' מה אביו או אחד משאר קרוביו או אפילו אינו קרובו אלא שהוא אדם כשר ומכ"ש ת"ח שהוא מצטער עליו מברך בא"י אמ"ה דיון האמת. ועל שאר אדם שאינו מצטער כ"כ אומר ברוך דיון אמת בלא שם ומלכות. אם נשאר מאביו ממון לירש מברך ג"כ שהחינו. ואם יש לו עוד אחים לחלוק בירושה איז במקום ברכת שהחינו מברך המוה"ם :

ז' בנה או קנה בית או קנה כלים או מלבושים חשובים אפילו היו לו כיוצא באלו תחלה אלא שאלו לא היו שלו מעולם (לאפוקי מקדן ומזכר וקנח) והוא שמח בהם מברך שהחינו ויש לברך בשעת הקנין או גמר הבנין אע"פ שעדיין לא נשתמש בהם כי אין הברכה אלא (ז) על שמחת הלב (כ"ג) :

ח' וכשילבוש המלבוש יברך מלביש ערומים. ואף שכבר בירך שחרית מלביש ערומים (ח) חוזר ומברך כשלובוש אך אם לבשו שחרית נפטר בברכה זאת י"א דהקונה כובע כשמישמו בראשו יברך עומר ישראל בתפארה ובאזור יברך אזור ישראל בגבורה. ויש חולקין ע"כ טוב ללבשן פעם הראשון שחרית ויכוין לפטרן בברכות אלו שאומר אותן בסדר הברכות. קנה לו מלוכה של מצוה או לאחר שעשה בו את הציצית (ו) יברך שהחינו ואם לא בירך או יברך בעיוסוף הראשון לאחר שבירך להתעטף בציצית (כ"ג) :

ט' קנה כלים שמשתמשים בהם הוא ובני ביתו מברך הטוב והמטיב :
י' אם נתנו לו כסתנה (י) מברך המוה"ם שהוא טובה לו וגם להנותן טובה. כי אם זה המקבל הוא עני הרי היא טובה להנותן שזכרו השי' ליתן צדקה. ואם המקבל הוא עשיר שמח הנותן שזה מקבל ממנו מתנה :

יא' על ספרים חדשים שקנה אינו מברך שהחינו משום דמצות לאו ליהנות נתנו :
יב' על דבר שאינו חשוב כ"כ כגון חלוק או מנעלים ואנפלאות אין לברך ואפילו אם הוא עני ששמח בהם. ועשיר גדול שקנה כלים חדשים שראוי לבינוני לשמח בהם אלא שהוא לעשרו אינם חשובים אצלו כ"כ ואינו שמח בהם ג"כ לא יברך :

יג' נוהגין לומר למי שלבש בגד חדש תבלה ותחדש. ועל מנעלים או שאר בגדים שנעשו מעורות אפילו מבהמות וחיות טמאות ואפילו אם העורות הם תפורות רק תחת הבגד אין אומרים תבלה ותחדש. כי אם יחדש בגד כזה צריכין מתחלה להסית בעל חי וכתוב ורחסיו על כל מעשיו (כ"ג) :

פד

מסגרת השרתן

שמקבל אותו בסכר פנים יפות זוכה לעוה"צ (מגיד מטרים סוף פרשת לו) : (ב) על העתיר. לפי שהעתידות ההם אפשר שיכיו לו שלא יכיו (פי' המשמיות להרמז"ס וז"ל) :
(ג) מברך הטוב והמטיב. ישמחוכי נגד מורח ויברך (מ"א) : (ד) על שמחת כלב. שהוא שמח בקיימתו (ש"ע) ויש לומר שכל שאלו כלי תשמישו של אדם מן מבית ומלבוש אפילו כלי כסף וזהב אין לברך כלל (ר"ש בסידור ובעין זה כתב הפמ"ג במ"י סוף סימן רכ"ג) : (ה) חזר ומברך כשלובוש. ויש לומר שכל שאלו כלי תשמישו של אדם מן מבית ומלבוש אפילו כלי כסף וזהב אין לברך כלל (ר"ש בסידור ובעין זה כתב הפמ"ג במ"י סוף סימן רכ"ג) : (ו) חזר ומברך כשעשה ערומים שנשחר (ר"ש ס"ס). אם קנה בגד ועשה ממנו מלבושים אינו מברך שהחינו בשעת הקנין שהרי עדיין אין לו שמחה מכן כיון שלא נעשו עדיין מלבושים אלא מברך שהחינו בעת לבישה הראשונה (מ"א סי' כ"ב רכ"ג ת"ר אי"ר סימן רכ"ג ור"ש בסידור ובש"ט סימן כ"ב וסד"ה) ואם לא בירך בשעת לבישה מיד יכול לברך כל זמן שלא פשטו אבל אם פשטו ע"ד שלא לחזור וללבוש לאחר אלא לאחר זמן לא יברך בלבישה שנייה (ר"ש בסידור) : (ז) יברך שהחינו. בכדי שיהיה ברכה גם על העלת הליזים (מ"א ונח"ס ור"ש) : (ח) מברך הטוב והמטיב

קיצור שרחן ערוך נט ס הלכות ברכות

יד פרי ש' א מתחדשת משנה לשנה. בפעם הראשון שהוא אוכל בשנה יברך שהחיינו ויברך תחלה שהחיינו ואח"כ ברכת הפרי ואם שכח ויברך תחלה ברכת הפרי יכול לברך גם אח"כ שהחיינו ולא היה הפסד ואם לא בירך באכילה הראשונה שוב אינו מברך. אם יש לפניו כמה מינים חדשים די בברכת שהחיינו אחת לכולם. שני מינים אע"פ שהם דומים קצת כמו קירשן ווינקסל ואפילו אין חזקין בשמות אלא במעט כמו תאנים לבנים ותאנים שחורות אם בירך שהחיינו על מין אחד כשנודמן לו אחר כך מין השני מברך גם עליו שהחיינו כי שתי שפחות הן :

מן אם בירך שהחיינו על ענבים י"א דא"צ לברך עוד שהחיינו על היין החדש כי שמחה אחת הוא שהיין יוצא מן הענבים. וי"א דמ"מ צריך לברך שהחיינו גם על היין החדש משום דיש בו שמחה יתירה מענבים וע"כ טוב שאם בירך שהחיינו על ענבים אוי כשישתה יין חדש יברך תחלה שהחיינו על איה מין חדש לפטור גם את היין אבל אם בירך תחלה שהחיינו על היין לכ"ע אינו מברך עוד על ענבים וכל זה דוקא כשהוא שותה את היין כשהוא תירוש שהוא ניכר שהוא יין חדש אבל אם אינו שותהו עד שהוא יין אפילו לא בירך שהחיינו על ענבים אינו מברך עליו שהחיינו משום דאינו ניכר בין חדש לשן :

מן אינו מברך שהחיינו על הכוסר אלא כשהבשילו האשכולות ענבים וכן בכל פרי אחר גמרו : **יז** נוהגין שאין מברכין שהחיינו על ירקות ומיני לפתות מפני שהן מתקיימות זמן רב על ידי שמטמינין אותן בקרקע ובחול וגם הם מצויין וגם אין בהם שמחה כ"כ :

יח אין מברכין שהחיינו על הריח משום דמן הריח נגדה הנשמה והנשמה היא נצחית : **יט** עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראתה עינו ולא אכל. ר' אליעזר הוי מצמצם ליה פרישוקנה לו מכל דבר פעם אחת בשנה ואכל (ירושלמי סוף קידושין) :

ב הרואה את חברו לאחר שנשים יום (ע' סימן טלח"ז סעיף י"ג) והוא חביב עליו מאד ומכ"ש אדם שהוא גדול ממנו כגון אביו או רבו ושמה בראייתו מברך שהחיינו אע"פ שבתוך הזמן קבל ממנו מכתב. ואם רואהו לאחר שנים עשר חודש מברך בא"י א"מ"ה מחיה המתים (*). (מפני שנשכח מן הלב כמו שהסת נשכח לאחר שנים עשר חודש דכתיב נשכחתי כסת מלב הייתי כבלי אובר מהכלי מי שאבד אותו ולא מצאו בתוך י"ב חדש מתיאש ממנו אף המת נשכח מן הלב לאחר יב"ח) ואינו מברך שהחיינו אבל אם קבל ממנו מכתב בתוך הזמן או ששמע בתוך הזמן משלומו אינו מברך מחיה המתים אלא שהחיינו ואין חילוק בין זכרים לנקבות דאפילו האיש שהוא רואה את אשתו או אמו או אחותו או בתו. וכן האשה שהיא רואה את בעלה או אביה או אחיה או בנה מברכין כן :

כא חברו שלא ראה אותו מעולם אלא שע"י מכתבים שהריצו מזה לזה נעשו אוהבים אמרואהו אח"כ אינו מברך על ראייתו דכיון שלא התראו מעולם פנים אל פנים אין האהבה גדולה כ"כ שיהא שמח בראייתו (לכ"ס) :

(דין הציב והמטיב על שינוי יין כתוב בסימן ס"ט) :

ס דין ברכות הראיה. ובו מ"ז סעיפים :

א הרואה אילני מאכל שמוציאין פרח מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות ויביות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם. ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה ואם איתר מלברך עד שנדלו הפירות לא יברך עוד. י"א דאם לא בירך בפעם הראשון שראה את הפריהם שוב לא יברך (פסח"ס סי' נכ"ז) :

ב על הויקים והוא כמין כוכב היורה כחץ באורך השמים מכיוון למקום ונמשך אורו כשם ועל הכוכב שיש לו זנב ושבת של אורה. ועל רעדת הארץ ועל רוחות שנשבו בועף ועל תברקים על כל א' מאלו מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית (ואינו מברך על הויקים כ"א פעם אחד בלילה אע"פ שראה עוד כוכב אחר רץ ועל הכוכב שיש

מסגרת השלחן

להם הפנים

א בשלח פס"א ח"א סי' ס"ז כתב לברך ברכה זאת בלא חזרת מלכות כמו שהיא בחפזת ש"ע. ובהערתו דס' ח"א כתבתי מה שלפני"ד יש לפקפק על ראיותיו. ועוד כתבתי כי לאורה לשון הרמב"ם מוכח כותה ושם זאת יש לדחות ע' ב"י ס"ס ר"ל שעל מ"ש הרמב"ם בא"י דהפא הויקים כתב דמטיב דה"ל דמוכר מלכות (ומפ"י על מ"ס ב"א ח"ה) וגם כתבתי מה שצ"ע לפע"ד מתפלה צרכי עמ"י ישראל מוכין. וכאן אין מקום להאריך. וראיתי בסידורים שנדפסה ברכה זאת דמחיה המתים במלכות וגרעה דאין לשנות :

קשט

שיש לו זנב כיון שבירך עליו אינו מברך עוד אלא בשלא ראהו עד לאחר ל' יום ועל הרעם אם שמעו לאחר שעבר הברך מברך בא"י אמ"ה ששחו וגבורתו מלא עולם. ואם ראה את הברך ושמע את הרעם ביחד מברך רק ברכה אחת עושה מעשה בראשית. וכן אם בירך על הברך עושה מעשה בראשית וברך כדי דיבור להברך נשמע הרעם אינו צריך לברך עליו כי נפטר בברכה שעל הברך. אין מברכין על הברך או על הרעם אלא תוך כדי דיבור אבל אם הפסיק יותר שוב לא יברך :

ג כל זמן שלא נתפזרו העינים נפטר בברכה אחת. נתפזרו העינים והשמים נודכנו בין ברך וברך ובין רעם לרעם צריך לחזור ולברך. והברקים שנראים בלא רעם אלא מחמת החום אינם כברקים ממש ואין מברכין עליהם (רכ"ז) :

ד הרואה (ה) קשת מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם זוכר הברית ונאמן בבריתו ומיין במאמרו. אסור להסתכל הרבה בקשת (רכ"ט) :

ה (נ) על הימים ועל ההרים הגבוהים המפורסמים בעולם מחמת גבהם מברך עושה מעשה בראשית (רכ"ח) :

ו הרואה חמה בתקופתה והיא מכ"ח לכ"ח שנה שתקופת ניסן או בתחלת ליל ד' מברכין ביום ד' בבוקר בשחאי וזרחת בא"י אמ"ה עושה מעשה בראשית. וקודם הברכה יש לומר המזמור הללויה הללו את יי מן השמים וגו' ואחר כך אומרים הברכה ואח"כ אל אדון וכו' עד וחיות הקודש. ואחר כך מזמור השמים מספרים כבוד אל וגו' ואח"כ עלינו לשבח וקדוש (כ"ט) (כ"ט) שלמה בשם הגאון בעל חת"ם סופר זצ"ל :

ז לכתחלה יש לברך בבוקר מיד בהנץ החמה משום זריזין מקדימין למצוה. ושוב אם אפשר לברך באסיפת עם משום כדבוב עם הדרת מלך (יוש להכניז ביום שלפניו למען ידעו להתאסף) ואם אי אפשר להתאסף תיקף בבוקר (ג) אל יתאחרו בשביל זה אלא כל א' יברך מיד בשוואה וזריחת השמש. כי ענין זריזין מקדימין דחילענין ברוב עם. ובדיעבד אם לא בירך בבוקר יכול לברך עד ג' שעות על היום ובשעת החרק עד חצות היום ולכן אם בבוקר יש עננים הסככים אותה ימתין עד קרוב לחצות אולי תתגלה ויברך בשם ומלכות ואם לא נתגלה יברך בלא שם ומלכות. שנת קידוש החמה היתה שנת תרכ"ט ותהיה א"ה בשנת תרנ"ז יה"ר שנוכה לאור שבעת ימי בראשית (רכ"ט) :

ח מי שנעשה לו הקב"ה נס שלא כדרך הטבע בשוואה את המקום שנעשה לו שם הנס מברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שנעשה לי נס במקום הזה (ופל"ס ס"א ספ"ג) וגם בנו ובן בנו אפילו אותם שנולדו קודם שנעשה הנס (ד) ג"כ מברכין. כיצד מברכין בנו מברך שנעשה נס לאבי במקום הזה. ואם הם רבים אומרים לאבינו. בן בנו אומר לאבותי ואם הם רבים אומרים לאבותינו (*) ומי שנעשה לו נסים הרבה בהגיע לאחד מכל המקומות שנעשה לו נס צריך להזכיר כל שאר המקומות ויכלול כולם בברכה אחת ויאמר שנעשה לי נס במקום הזה ובמקום פלוני. וכן בנו ובן בנו מזכירין כל שאר המקומות (רי"ח) :

ט הרואה חכם גדול בתורה מישראל מברך בא"י אמ"ה שחלק מחכמתו ליראיו (לפי שישראל הם הלך אלוה ודברים בו לכן אומר שחלק) והרואה חכם גדול בחכמת העולם סא"ח מברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שנתן מחכמתו לבשר ודם :

י הרואה מלך ממלכת א"ה מברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שנתן מכבודו לבשר ודם ואפילו אינו רואה את המלך ממש אלא שהוא רואה בכבודו (ה) ויודע בבירור שהמלך הוא שמיכול לברך ברכה זו וסומא יברך בלא שם ומלכות ומצוה להשתדל לראות בכבוד מלכים ואם ראה אותו פעם א' אל יבטל יותר מלימודו לראותו אלא אם בא אחר כך בחיל יותר ובכבוד

רחם הפנים

מסגרת השלחן

ס (א) קשת. אינן לגידי לחציו שיש קשת מטעם (*) ברכת תחליט על נס רבו חששותי בכונה : מולא דבה (חיי"א) : (ב) על הימים .

ענין במגיל סימן רכ"ח ופרמ"ג אינו ברכה מברך על יס אוקיינוס שמקיף העולם : (ג) אל יתאחרו. כן כתב בשערי תשובה בשם מחזיק ברכה אבל בסידור דרך החיים כתב דאם השמים זכו נענינו יכול להמתין עד שיאל בשחרית מבית הכנסת ומתאספים כולם ומגרכים בקהל אבל אם נראה עמים ברקיע אינן להמתין עד אחר שיאלו מבית הכנסת דשמא יתקשרו בעננים אלא יבא נראה אח"כ : (ד) גם כן מברכין : אם הנס ידוע על פי המקום כגון שנפל עליו כותל (ח"ט בסידור) : (ה) ויודע בבירור כו' וסומא כו' ע' פרמ"ג ושערי תשובה סימן רכ"ד :

קיצור שרחן ערוך ס סא הזכות ברכות

ובכבוד גדול יותר :

יא הרווא קברי ישראל מברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר יצר אתכם בדין וצד . ועל קברי עובדי אומר בושא אמכם מאוד חפרה וילדתכם הנה אהרית גוים מדבר ציוא וערבה (וימיה ל' י"ג) :

יב כל ברכות הראיה הנזכרות אם חזר וראה אותן הדברים בעצמם אינו חוזר ומברך אלא א"כ היה בין ראיה לראיה שלשים יום דהיינו חוץ מיום הראיה הראשונה והיו מיום הראיה הזאת יהיה שלשים יום אבל אם רואה דבר אחר כזה שראה או כגון מלך אחר וקברים אחרים וכדומה חוזר ומברך גם בתוך שלשים יום (כ"ד) :

יג הרווא כושי וגיחור דהיינו שהוא אדום הרבה והלחוקן דהיינו שהוא לבן הרבה והקפת דהיינו שהוא ארוך ודק והננס וההרקונה דהיינו מי שהוא מלא יבלת ופתויו הראש שכל שערתיו רבוקות זו בזו ואת הפוליות הקוף מברך בא"י אמ"ה משנה הבריות . ואינו מברך אלא בפעם הראשון שהשינוי עליו גדול מאוד :

יד הרווא את החיור ואת הקטע דהיינו שנקטעו ידיו ואי אסמא ומכח שחן ובהקנין והוא מי שמנומר בנקודות לכנות אם הם מטיפי אמם מברך בפעם הראשון שהוא רואה אותם משנה הבריות ואם נשתנו אחר כך והוא מצער עליהם מברך דיין האמת :

טו הרווא אילנות טובות וכריות נאות אפילו עובדי (שראה אותו בראיה בעלמא כי אסור להסתכל בו) או בהמה מברך בא"י אמ"ה שככה לו בעולמו ואינו מברך עליהם אלא פעם ראשונה ולא יותר לא עליהם ולא על אחרים אלא א"כ היו נאים מהם (כ"ה) :

סא ברכת הגומל ועוד קצת ברכות פרטיות . ובנו יי סעיפים :

א ארבעה צריכים להודות . יורדי הים כשיגיעו למחוז חפצם . וכן הולכי מדבריות או בשאר דרך שמוחק שיש בו סכנה כשיגיעו למחוז חפצם . ובכלל זה גם מי שהיה בסכנה אחרת וניצול הימנה כגון שנפל עליו כותל או נגחו שור או שבאו עליו לסטים בדרך ושורדי לילה וניצל מהם וכדומה . ומי שהיה חולה שיש בו סכנה כגון מכה של חלל או שהיה כושל במטה ג' ימים מחמת החולי ונתרפא והולך על כוריו ומי שהיה חבוש בבית האסורים אפילו (ה) רק על עסקי מסון ויצא . וסימנך וכל ההי"ם יודוך סלה . חולה . יסורים . ים . מדבר . מה מברך . ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם הגומל לחייבים טובות שנמלני כל טוב . והשומעים אומרים מי שנמלך טוב הוא יגמלך כל טוב סלה :

ב צריך לברך ברכה זאת בפני עשרה חוץ ממנו ושנים מהם יהיו תלמידיו חכמים שעוסקים בהלכות . שנאמר וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו . ואם אינם נמצאים לו תלמידיו חכמים אינו מעכב ונוהגין לברך כשעולה לתורה לאחר שבירך ברכה אחרונה ולכתחלה אין לאחרה יותר משלשה ימים ולכן אם ניצול ביום ב' יברך מיד בלא ס"ה ולא ימתן עד יום ה' וכן אם היה אבל שאינו רשאי לעלות לתורה לא ימתן אלא יברך מיד . אך יברך מעומד בפני עשרה כמ"ש . ובדיעבד אם איחר יותר משלשה ימים יכול לברך גם אחר כך (י"ט) :

ג מי שנעשה לו נס יש לו להפריש לצדקה ממנו כפי השגת ידו ויחלק ללומדי תורה ויאמר הריני נותן מעות זה לצדקה ויהי רצון שיהא נחשב כאילו הקרבת תורה (ועיין סדר אמירת קרבן תורה בספר חיי אדם סוף הלך ראשון) ושוב וראוי לו לחקן איזה צרכי רבים בעיר ובכל שנה ביום הזה יתבודד להודות לה' ית"ש ולשמח ולספר את הנס (ס' י"ח ונמילה) :

ד הנכנס ליקוידם וכן קודם שיאכל או ישתה או יעשה איזה דבר לרפואה יתפלל קודם תפלה קצרה ויאמר (ב) יהי רצון מלפניך ה' אר"ה שיהיה לי עסק זה לרפואה כי רופא חנם אתה . ואם דבר זה שהוא אוכל או שותה לרפואה צריכין לברך עליו (ע"ל ס' ג' ס"ח) ואמר תחלה תפלה זאת ואח"כ יברך (כנ"ל שלא להפסיק בין הברכה לאכילה) לאחר שהקידם (ג) מברך ואומר בא"י אמ"ה רופא הולים :

ה המתעטש אומר לו חברו אסתא . והוא יאמר לו ברוך תהיה . ואחר כך אומר לישעתך קויהי

מסגרת השרחן

כא (ה) רק על עסקי ממון . אם היה מעונה בכנני בחול (ח"ט בסידור) : (ב) יהי רצון מלפניך . ה' אלהי ישראל עסק זה לי לרפואה כו' (כן הוא בטוסח בגמרא וטור ש"ט) : (ג) מברך ואומר . ולא ראיתי טובתן אף בהקדש שיאמר בשם ומלכות (פרמ"ג) :

קויתו ה' . דהמתפלל על חברו הוא נענה תחלה .
ו המתפלל על מה שעבר כגון ששומע קול צוהה בעיר ואומר יהי רצון שלא יהא קול זה בתוך ביתי או שהיה אשתו מעוברת ולאחר ארבעים יום מעיבורה מתפלל ואומר יהי רצון שתלד אשתו וכו' הרי זו תפלת שוא כי מה שהיה היה . אבל בתוך מ' יום מעיל תפלה ויכול להתפלל . ולאחר מ' יום יכול להתפלל שיהא הולד ודע קיימא (ד) טוב לשמים וטוב לבריות :
ז הגגס למוד את גרנו וכיוצא בו יתפלל ואומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שהשלח ברכה בכרי הזה התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה (ואומר בלא שם ומלכות) מדר ואחר כך התפלל הרי זו תפלת שוא שאין הברכה מצויה אלא בדבר הנעלם מן העין (כ"ל) :
ח מי שנעשה בנו בר מצוה בשעולה להורה בפעם הראשון לאחר שבירך ברכה אחרונה על הס' (כ) בברך האב ואומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר פסדני מעונשו של זה (ע' בס' ה"א) ומצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר מצוה דהיינו ביום שנכנס לשנת י"ד . ואם הנער דורש הוי סעודת מצוה אפילו אינה באותו יום (כ"ל) :
ט אם היה עצירת גשמים אפי' במדינותינו שהגשמים תדירים ואין נעצרין כ"כ אם אירע שנעצרו כ"כ עד שהיה העולם בצער אוי כשירדו הגשמים אם ירדו כ"כ ורבו על הארץ שמעלים אבעבועות מן הכסדר והולכין זה לקראת זה צריכין (ו) לברך עליהם :
י מה מברך . אם אין לו שדה אומר מרים אנהנו לך ה' אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו ואלו פינו כלא שירה כים וכו' (כמו שהוא בברכת נשמת) עד ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו בא"י אל רוב ההודאות (י) ותשבחנות . ואם יש לו שדה בשותפות עם ישראל אחר מברך הטוב והמטיב ואם אין לו שותף ישראל בשדה אף עפ"י שיש לו אשה ובנים מברך שהחיינו . ברכת הטוב והמטיב וברכת שהחיינו מברך אף עפ"י שאינו רואה את הגשמים אלא שהוא שומע שיורדים גשמים אבל ברכת מרים אנהנו אינו אומר אלא מי שהוא רואה את הגשמים (כ"ל) :

סב הלכות משה ומתן . ובו י"ח סעיפים :

א צריך לזוהר מאוד שלא להונות (ב) את חברו . וכל המאנה את חברו . בין שהזכור מאנה את הלוקח בין שהלוקח מאנה את המוכר עובר בלאו . שנאמר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו והיא השאלה הראשונה ששואלין את האדם בשעה שמכניסין אותו לדין . נשאת ונתת באמונה (מ"א ס' כ"ז) שם ד' ל"א וע' נלו"ס' ק"ל ונו"ד סימן רמ"ו) :

ב כשם שיש איסור אונאה במשא ומתן . כך יש איסור אונאה בשכירות (ג) ובקבלנות ובחילוף ממכר :

ג הנושא ונותן באמונה אינו חושש לאונאה . כיצד חפץ זה בכך וכך לקחתיו כך וכך אני רוצה להשתכר בו . אע"פ שהוא נתאנה בלקיחתו וכל המתאנה אינו רשאי להונות אחרים כשביל זה מכל מקום (ג) זה מותר שהרי זה כמפרש לו שלא יסמוך על שווי המבח אלא על הדמים שנתן הוא בעדו (מ"א ס' כ"ז) :

ד מי שיש לו איזה דבר למכור אסור לו ליפתו כדי לרמות בו כגון להשקות בהמה מי סובין שמנפחין

מסגרת השרזחן

(ד) טוב לשמים וטוב לבריות . ע' בנדה ד' ט"ז ע"ז ונחום' שם ד"ה הכל : (ה) מברך האב . וכבר נדפס הנוסח בבידורים בלא שם ומלכות (כסדרת רמ"א) ועיין שם פירוש הדברים : (ו) לברך עליהם . ופרמ"ג כתב בשם ר"ן דבמדינות אלו שאלו הגשמים נעלמים אין נעלמים כל כך אין מברכין עליהם וכתב שם שכן דעת רמ"א ע"ש : (ז) ותשכחות . ובש"ע לה מר תיבה ז' ועיין בית יוסף סימן רכ"א :

סב (צ"ו) (א) את חבירו . וכן אסור להטעות חבירו בין בשווי מקח בין בחשבון וכן כל מרמס שנעולם אסור במ"מ אפילו לנכרי כגון אם יש מוס במקחו לרין להודיע ללוקח אע"פ שהוא נכרי שהרי זה מטעהו וגונג דעתו אם חינו מודיעו ודרי זה כגונג ממנו ממנו ואסור מן החורה (ה"ה הלכות אונאה) כדעת המרדכי וכן הוא דעת הרמב"ם וע' ברמ"א וב"ד רס"י ש"ח ורס"י ט"ז) : (ב) ובקבלנות . כגון שקיבל עליו לתפור חוק זה בשני זוזים (ש"ע) : (ג) זה מותר . ואם כבר נתכרר להמכר שחלטה טוב אסור להונות לחבירו (נחיות) :

קיצור שרן ערוך סב הלכות משא ומתן

שמצחין וחוקצין שערותיה כדי שתראה שמנה או לצבוע כלים ישנים כדי שיהראו כחדשים. וכל כיוצא בזה :

ה וכן (ד) אסור לערב **פירות** פירות רעים בהרבה פירות יפים כדי למכרם בהזקת יפים או לערב משקה רעה ביפה ואם היה מעטמו ניכר (ס) מותר לערב. כי הלוקח ירגיש :

ז מותר לתנוני לחלוק קלויות ואגוזים לתינוקות כדי להרגילם שיקנו ממנו וכן יכול למכור בזול יותר מהשער כדי שיקנו ממנו ואין בני השוק יכולין לעכב עליו (הל'ח) :

ח המודר או שוקל חסר להבירו או אפילו לעכרם עובר בלאו שנאמר לא תעשו עול במדה במשקל ובמסורה (וע"ל סימן קפ"ב סעיף א') ועונשו המדות והמשקלות קשה מאוד שא"א למודר או לשוקל שקר לטוב בתשובה הגונה. שאינו יודע מה ולמי ישוב. ואף שיעשה צרכי רבים אין זאת תשובה הגונה (כ"ל"א) :

ט כתיב לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה. לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה. אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך וגו'. ותיבת בכיסך וכן תיבת בביתך נראין לכאורה כמיתותין. וירשו ר"ל לא יהיה לך בכיסך ממון מה מעם משום אבן ואבן. לא יהיה לך בביתך צרכיך מה מעם משום איפה ואיפה אבל אבן שלמה וצדק אם יהיו בביתך יהיה לך ממון וכן איפה שלמה וצדק אם יהיו בביתך יהיו לך צרכיך עוד אמרו ר"ל מה יעשה אדם ויתעשר (ו) ישא ויתן באמנה (כ"ז דף ס"ט נדק דף ע"ג) :

י צריך למדוד ולשקול בעין יפה שיהיה (ז) עודף על המדה שנאמר איפה שלמה וצדק יהיה לך מה ת"ל וצדק אמרה תורה צדק משלך ותן לו :

י צריך למדוד כמנהג המדינה ולא ישנה כלל. מקום שנהגו אפילו ברצון להלוקה שפיתח לו מדמים. ומקום שנהגו לאחוק לא יגדושו אפילו ברצון המוכר שמוכיח לו דמים כי התורה הקפידה על עוות המדות פן תצא תקלה ע"י זה שיראה הרוואה שגורדין כך וידמה לו שכן הוא מרת העיר וימדוד כן לאחר שאינו יודע גם כן את המנהג ויפעהו :

יא חייבים ראשי הקהל להעמיד סמונים שהיו מחזירים על התניות. וכל מי שנמצא אתו מדה חסרה או משקל חסר או מאזנים מקולקלים להכותו ולקנסו כנראה בעיניהם :

יב אסור לאדם להשקות מדה חסרה בביתו או בחנותו אע"פ שאינו מודר בה ואם שוהה עובר בלאו שנאמר לא יהיה לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה ואפילו לעשות את המדה עביט למי רגלים אסור שמה יבא מי שאינו יודע וימדוד בה. ואם יש מנהג בעיר שאין מודדין אלא במדה הרשומה ברושם הידוע וזו אינה רשומה מותר להשהותה (כ"ל"א) :

יג המחיר אחר דבר לקנותו או לשכרו בין קרקע בין מטלטלים בין מעט"ם בין מ ישראל ובכר הושווה על הדמים וקודם שגמרו את הקנין בא אחר וקנאו או שכרו נקרא רשע. אבל אם עדיין לא הושוה על הדמים אלא שהמוכר רוצה בכך והקונה רוצה בפחות מותר לאחר לקנותו. ואסור להשיג נבול רעהו (ח) בשכירות בתים (ט) וכדומה מעכ"ם (כ"ל"א) :

יד הנותן מעות לחברו לקנות לו קרקע או מטלטלין והלך השליח וקנה את החפץ במעותיו בשביל עצמו הר"ר ראבי"א. ואם קנאו במעות של המשלח מחויב ליתנו לו אף ע"פ שקנאו לעצמו (קפ"ג) :

טו מי שנתן אפילו רק מקצת דמים על המקח או (י) שרשם על המקח סימן אע"פ שהוא בענין

מסגרת השרן

דחם הפנים

הנחות מהרב הגאון המפורסם ת"ר"פ ובקי ומפולג במעשים טובים האבר"ק בילגורוי :

(א) להיות שבעת כל השטרות והקאנטראקטין ומכתבים כותבין את החודש בלשון רוסיא צריך לכתוב דוקא את שם החודש בשמו משש בלשון רוסיא אבל אסור להזכירו ברמז כמו שכותבין 8 הכונה יום שמיני בחודש שמיני. כי אפילו על 8 חודש אייר שהוא חודש שמיני לראש השנה שלנו אסור לנו לקרותו יורש שמיני. כי מנין החדשים אנו מצוין למנותן על יציאת מצרים. ולא על סדר השנה כמו שכתב הרמב"ן ז"ל שרש"א בא. ובמבואר בספר ג"ס סימן קל"ז :

בש"ע ור"ם סימן רל"ה פרטי דיוס (ל"ו) : (ח) בשכירות בתים. ד"ס אומרים שיש חר"ג על זה ור"ם ור"ם בשם מהר"ם פדוואה) אפי' אם לא הסו עדיין בפסוק דמים (ר"ש שם בהלכות הפקר ירמיה ג' ו' נתיבות כ"י רל"ז) : (ט) וכדומה. כגון במקום שנהגו לשכור הכלואה מן סא"ש ישראל (רמ"א ועיין ר"ש שם) : (י) שרשם על המקח : בפי המוכר או שאמר לו המוכר

קיצור שרזן ערוך סב הלכות משא ומתן

בענין שלא קנו בזה ס"מ כל החזר בו בין הלוקח בין המוכר לא עשה מעשה ישראל וחייב לקבל מי שפרע דהיינו שאודרין אותו בב"ר ואוכרים מי שפרע מאנשי דור הסבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה ומצרים שמבצע בים הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו :

מן וראוי לו לאדם לעמוד בדיבורו שאפילו לא נתן עדיין מעות ולא רשם את הדבר ולא נגבר הקנין אם הושוו על המחיר אין לשום אחד מהם לחזור ומי שהוא חוזר בין הלוקח ובין המוכר הרי זה ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו . כי ראוי לאיש ישראל לעמוד בדיבורו כמ"ש שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב וירא שמים יש לו לקיים אפילו מחשבת לבו שאם חשב וגמר בלבו למכור לו בסכום זה והלה לא ידע ממחשבתו והוסף לו על מכיון זה לא יקח ממנו כ"א סכום זה שגמר בלבו לקיים מה שכתוב ודובר אמת בלבבו . וכן הלוקח שגבר בלבו לקנות בסכום כך וכך אין לו לחזור בו . וכן כל כיוצא בזה בשאר דברים שבין אדם להבירו יש לו לקיים מחשבות לבו אם גמר בלבו לעשות איזה טובה ויש בידו לעשותה אבל צרכי עצמו כל שאין בהם סרך מצוה א"צ לקיים אפילו מוצא שפתיו (ס' ר"ל ר"ד ור"ש ס' מורה) :

ין וכן מי שאומר לחברו ליתן לו איזה מחנה קטנה שזה סמך דעתו שבודאי יתן לו . אם חזר ולא נתן לו הרי זה ממחוסרי אמנה אבל במחנה מרובה אין בה חסרון אמנה שהרי זה לא סמך דעתו על זה . ומ"מ בשעה שהוא אומר ליתן לו צ"ל ברעת נמורה ולא יהא ברעתו לשנות כי לרבר אחר בפה ואחד בלב אסור מן התורה שנאמר אפית צדק והין צדק יהיה לכם מה ת"ד הין צדק והלא הין בכלל אפיה היא אלא שיהא הן שלך צדק . ולאו שלך צדק . וכל זאת לעשר אבר האומר ליתן לעני מן מחנה מועטת בין מחנה מרובה אינו יכול לחזור בו מן הדין מפני שנעשה כמו נדר ואפילו גמר בלבו ליתן (יא) צריך לקיים מחשבתו (סימן ר"ד ר"ז רמ"ז וכו') :

יח הרוצה למכור קרקע או בית וכאו שנים כל א' אומר אני אקח בדמים אלו . ואין א' מהם בעל המצר . אם היה אחד מהם מיושבי עירו והשני מעיר אחרת בן עירו קודם היו שניהם מיושבי עירו וא' מהם שכנו שכנו קודם . ואם השני הוא חברו הרגיל עמו ושכנו אינו רגיל עמו כלל חברו קודם . היה אחד מהם חברו וא' מהם קרובו חברו קודם שנאמר טוב שכן קרוב מאח רחוק אבל רשאר כל אדם קרובו קודם חוץ מתלמיד חכם שקודם אפילו לשכנו וחברו הרגיל אצלו . אבל אם היה א' מהם בעל המצר הוא קודם לכולם . ואפילו לאחר שמכרו לאחר יכול בעל המצר ליתן את הדמים להלוקח ולסלק אותו . ואפילו הלוקח הוא ת"ח ושכן וקרוב למוכר והמצר הוא ע"ה ורחוק מן המוכר המצרן קודם ומסלק את הלוקח . וכל קריטות אלו מצות חכמים הם לקיים מה שכתוב ועשית הישר והטוב בעיני ה' אלהיך (סימן קכ"ט ור"ש) :

כג אסור להנות בדברים ולגנוב דעת הבריות . ובו ה' סעיפים :

א כשם שאונאה אסורה במקח וממכר כך אסורה אונאה בדברים שנאמר ולא תנוו איש את עמיתו ויראת מאלהיך . זו אונאת דברים וגדולה אונאת דברים מאונאת כספן שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון זה במטנו זה בגופו והצדק על אונאת דברים נענה מיד וצריך ליותר ביותר מאונאת אשתו שלא לצערה בדברים . לפי שהאשה רכה בטבע ועל צער מעט היא בוכה והש"י מקפיד על הדמעות . ושערי דמעות לא ננעלו :

ב כיצד היא אונאת דברים . לא יאמר לחברו בכמה אתה רוצה ליתן הפך זה והוא אינו רוצה לקנותו . היה אחר מבקש לקנות תבואה לא יאמר לו כך אצל פלוני והוא יודע שאין לו למכור . אם היה חברו בעל חשבון לא יאמר לו וזכר מעשך הראשונים אם באו יסורים על חברו ר"ל לא יאמר לו כדרך שאמרו חברי איוב לאיוב הלא יראתך כמלתך זכר מי הוא נקי אבר (וכס שאמרו לו כן מפני שזכר מעונו דברים כלי סגנות ס"י ומזמון) אם שאלו מאתו איזה דבר חכמה לא יאמר לסי שאינו יודע אותה חכמה מה אתה תשיב בדבר הזה . וכן כל כיוצא בדברים אלו שהם צער הלב :

ס

מסגרת השרזן

השם מקחן (ש"ע) : (יא) לריך לקיים מחשבתו . ויש לומר דודאי כשכאדם לא כוונת מפיו כלום אף שהיה במחשבתו שלו ליתן שום דבר לצדקה אין שום חיוב עליו אך אם כוונת מפיו ליתן לצדקה ולא כוונת מפיו מזה שרצה ליתן או כמעט וחשב במחשבתו על דבר זה סך ידוע אז לריך לקיים מה שחשב (פתיש כיורס דעה סימן רנ"ח בשם שו"ת דת אש) ועיין פמ"ג בל"ח סימן תקס"ז דכן נראה דעת ה"ט ור"ש שם דל"ל לקיים מחשבתו אף בצדקה . אכן ברמ"א

קיצור שרדן ערוך סג הלכות אונאה וגניבת דעת

ג מי שיש לו שם כינוי לננאי אע"פ שהוא רגיל באותו כינוי ואינו מתבייש בו אם זה כוונתו לביישו (ה) אסור לקרותו בכינוי זה משום אונאה בדברים (ר"ח) :
 ד (ג) אסור לגנוב דעת הבריות (פי' לרמות בדברים אף על פי שאין בו חסרון ממון) אפילו דעת עכו"ם ולכן אסור למכור לו בשר נבלה בחזקת שחוטא . אם מוכר איזה דבר שיש בו מום אף ע"פ שהדבר שוה כמו שהוא מוכרו לו מכל מקום צריך להודיע להלוקח את המום (ובמלתנה ליבא משום גניבת דעת) (סי' ר"ח ונפ"ד ומחמ"א ניו"ד סי' ק"ו) :
 ה לא יבקש מחברו שיאכל אצלו (ג) כשהוא יודע שלא יאכל . לא יתן לו כתנה כשהוא יודע שלא יקבל . וכן כל כיוצא בזה שהוא אחר בפה ואחד בלב יראה לחברו שהוא מכברו ואין כוונתו שלמה (ד) אסור . אלא יהא תמיד פיי ולבו שוים וינהוג (ה) בשפת אמת ורוח נכון ולב טהור (מ"א סי' ר"ח ומכ"ס הלכות צו"ט פ"ג) :

סד שרא לעשות סחורה בדבר האסור . ובו ד' סעיפים :

א כל דבר שאסור מן התורה באכילה . אע"פ שהוא מותר בהנאה אם הוא דבר הטיחוד
 לבאכל

מסגרת השרדן

ביד שם ור"ש ה' מכירה ובחממ"א כלל קמ"ח מבואר כמו שכתב המחבר (ומ"ש רמ"א בח"מ סי' רי"ב סעיף ח' בלשון יש להחמיר כבר חירץ הגאון רעק"א בגליון י"ד שם בשם תשובת ושב הכהן ע"ש ותירוץו אינו מוכן לכאורה עיין בלשון רמ"א ביו"ד שם) . ועיין במה שכתבתי לקמן סי' ס"ז סעיף ה' ובלשון המסירת מודעה דהתרה דברים של ערב ראש השנה :

סג (ה) אסור לקרותו . איתא בקידושין דף ע' כל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחה לעולם . ואמר שמואל במומו פוסל . ופרש"י ז"ל כל הפוסל מגדף תמיד את המשפחות הוא ע"מ פסול . ואינו מדבר בשבחה לעולם . אין דרכו של פסול לדבר בשבחה הבריות לעולם עכ"ל . ועל דרך זה יש לפרש הפסוק (ויקרא י"ג) וטמא טמא יקרא . פי' מי שהוא בעלמא טמא קורא כן לאחרים עיין בתנ"ך שיש פסוק ביניהם . ויודע דהנעשים באים על לשון הרע . וזה לשון ככלי יקר שם ע"כ אמר כאן על הצדע שלקה על שספר בלשון הרע לפגום הבריות וקבלת רז"ל שכל הפוסל במומו פוסל לכך נאמר אשר בו הנגע כי בו נמלא בעצם כו' כל נגע וקלון שרש לפגום בו את חזירו כו' . וטמא טמא יקרא . כי המטמא גיב שפתיי לאחרים אז טמא יקרא גם הוא כי וודאי במומו פוסל עכ"ל . ועיין לעיל סימן ל' ובספרי חוספת חיים על תהלים שהבאתי שם בכמה מקומות מספרים הקדושים שמפליגים מאוד בחומר איסור זה . ועיין עוד בספרי לקוטי שושים חק ו' ס"ק י"א : (ב) אסור לגנוב דעת . מפני שמחזיקין לו מוצה בזה (סמ"ע ור"ש) : (ג) כשהוא יודע שלא יאכל . ואילו היה אוכל לא היה מפליר בו . ולא ידעה לו בחקירות יודע בו שאינו מקבל ואילו היה מקבל לא היה מרבה לו אבל אם הוא חביב פלגי בענין שהיה מרבה לו אף אם היה מקבל וכן היה מפליר בו לסעוד אם היה סועד אע"פ שידע ששכשו לא יסעוד ולא יקבל מותר להפאיר בו לסעוד ולהרבות לו בחקירות שאין זו גניבת דעת כיון שהוא חביב עליו בלחמא והוא מבקש בלחמא להנחותו ואין מנוע מזדו אלא מזד חזירו שאינו רואה נמלא שאם יחזיק לו מוצה חיה בחנם (ר"ש וע"ש בגליון) . ובלא הפאיר מותר לומר לו פסע ושחיס בל ואכול עמי ואע"פ שאין דעתו שיאכל עמו כי זהו כבודו שמכבדו לאכול עמו (סמ"ע ור"ש) : (ד) אסור . ואף לגנוב דעת הבריות בדברים אפילו במלה אחת של שפת חלקות לאוגניבת דעת אסור (רמב"ם ור"ש) . (ה) בשפת אמת . ואפילו במילי דעלמא דלית ביה דדרא דממונא לרין לדבר אמת שנאמר מדבר שקר תרחק (ספר חרדים ובעל חיי"א בקיטור ספר חרדים) והמספר בסיפור דברים ששמע ויחליף מקלחן אע"פ שאינו מפסיד לאחרים שגטו גדול מאוד (ראשית חכמה שער הקדושה פרק י"ב בשם הר"י) . דע אע"פ שאמרנו מותר לשנות בדברי שלום אם יבוא נכרי או יבואי ויאמר לאדם חלום לי מעות ואינו מלה לו צרעון כי ירא פן לא יפרע לו אינו יכול לומר אין לי כי מה שאמרנו שמוחר לשנות בדברי שלום זה בשכר עבר הדבר (ספר חסידים סי' תכ"ז הביאו מ"א ברו"ח סי' קנ"ו ובעל חיי"א בקיטור ספר חרדים) וע' בחו"מ סס"י רמ"ב ובתוספת בבל מעשה דף כ"ג סוף פ"ב

קיצור שרחה ערוך מד סה שלא לעשות סחורה בדבר האסור עו

למאכל אסור לעשות בו סחורה או להלוות עליו (ה) ואפילו לקנותו להאכילו לפועליו עכ"ל אסור. אבל דבר שאינו עומד לאכילה כגון סוסים וחמורים מותר לעשות בהם סחורה (ג) וחלב ג"כ מותר בסחורה שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה :

ב אם נודמן האדם באקראי דבר אסור כגון שצד דגים ועלה במצודתו דג שמא וכן מי שנוהמנה לו נבלה וטרפה בביתו מותר למכרם כיון שלא נהניו לכך. וצריך למכרו סיד ולא יסתין עד שתהא שמנה אצלו ויכול למכרם גם ע"י שליח אע"פ שהשליח ירויה בו. אבל לא שיקנה השליח לחלושין דא"כ הוה אצלו סחורה :

ג וכן מותר לגבות בחובו דברים שמאים וימכרם מיד דאסור להשהותן כדי להשתכר בהם אבל מותר להשהותן בכדי שלא יפסיד מן הקרן :

ד דבר שאין איסורו אלא מדרבנן כגון גבינות של גבאי מותר לעשות בו סחורה (י"ד סי' ק"ז) :

סה הלכות ריבית. ובו כ"ט סעיפים :

א לפי שנפשו של אדם בשכעו חומד ומתאוה אל הסמון וקרוב יותר שיהא האדם נכשל באיסור ריבית מבשאר איסורין שבסמון. כי בגזל ואונאה וכדומה הרי זה משנה על עצמו שלא יהא גזול ושלל וימאנה. וגם זה שהוא רוצה לגזול או להונות את חברו לפעמים הוא נסנע מחמת בושא או מחמת יראה. מה שאין כן בריבית. כי הלוה נותן לו ברצונו הפיב והוא שמח כי מצא מקום ללות עכ"פ בריבית. וגם המלוה חושב ברעתו כי הרי הוא עושה טובה גדולה עם הלוה שיוכל להרויח בממון זה כפלי כפלים יותר מן הריבית. ולכן נקל מאוד שיהא האדם נתפתה ח"ו מן היצ"ה להיות נכשל באיסור זה. על כן החמירה הורנתו הקדושה מאוד באיסור זה והרבה לאוין נאמרו בו. המלוה עובר בששה לאוין ולא יקום בתחיית המתים שנאמר בנשך נתן ותרביית לקח וחי לא יחיה. הלוה עובר בשלושה לאוין הסופר העדים והערב עוברים כל אחד בלאו אחד וכן הסופר שחיה ביניהם או שסייע לאחד מהם. כגון שהורה מקום להלוה ללות או שהורה מקום להמלוה להלוות (ה) גם כן עובר בלאו אחד (סי' ק"ט) :

ב מי שנכשל ולקח ריבית (ז) מחייב להחזירו (מלמד ריבית מוקדמת ודנית מלומדת דלקמן סי' (קס"ה) :

ג אפילו לא פסק עמו (ג) את הריבית בשעת הלוואה אלא שהלוה לו בחנם עד זמן פלוני. או שמכר לו איזה סחורה בחקפה עד זמן פלוני או שהחייב לו בענין אחר לשלם לו יתיה מאיזה ענין שיהיה ובהגיע זמן הפרעון פוסק לו איזה דבר בשביל שירחיב לו את הזמן גם זאת היא ריבית (קס"ו) :

ד אפילו אם הלוה נותן לו יותר מרעתו (ד) בשעת הפרעון שלא התנה עמו ואינו אומר שנותנו לו בשביל ריבית ג"כ אסור :

ה אפילו אומר לו הלוה בשעת נתינת הריבית שהוא נותנו לו במתנה גם כן אסור לקבלו מסנו אבל אם כבר לקח ממנו ריבית והמלוה עושה תשובה ורוצה להחזירו להלוה והוא מוחל לו מותר :

וסור

מסגרת השרחה

דיבור המתחיל בלשון פירוש וברש"י שם ריש דף כ"ד שגראה שאין דעתם כן. ועיין מגילה דף י"ג ע"ב ובגל בתרא דף קכ"ג ומי שרי כ"י אין כ"י ובגל מליעל דף ע"ה ע"ב ובתנ"ח סי' של"ג שיכר עליהן או מטען מכל זה נראה דאין חילוק וכו'. גם בש"ע ר"ש בהשגחה שדפסם מחדש כסי' קנ"ז כשאיר דברי ספר חסידים הג"ל בל"ע. ועיין עוד כחכונות דף י"ז ובאבן העזר סי' ס"ה :

סד (ה) ואפילו לקנותו. עיין בחכמת אדם כלל ס"ט : (ב) וחלב. בל"ע (ש"ך חכמת אדם) :

(שמיני) סה (ה) ג"כ עובר. ע' בחכמת אדם כלל ק"ל וזמה שכתב ר"ש ריש הלכות ריבית : (ז) מחייב להחזירו. אם בא ללאת ידי שמים (ש"ע ור"ש סימן קס"א

וע"ש ובסי' קס"י אחי ריבית וזלזה בדיינים) : (ג) את הריבית. ואפילו המלוה מנה לחזירו על מנת שיתן דימי או פחות למי שאין המלוה חייב לו כ"ס או אפילו לזדקק הרי זה ריבית גמורה כאלו נתנה לו לידו כיון שנתנה בשליחותו (ש"ע ור"ש סימן ק"ס וע"ש עוד דברים כאלו) : (ד) בשעת הפירעון כ"י ג"כ אסור. אפילו אינו מהכין כלל בשביל ההלוואה ואפילו רגיל יתן לו מתנות קודם לכן שכל מה שנותן בשעת הפירעון יותר מתוכו נראה כריבית (ר"ש) :

קיצור שררן ערוך סה הלכות ריבית

ן אסור להקדים את הריבית או לאחר אותו . כיצד היה ראובן רוצה ללוות משמעון מעוה ומקדים ושולח לו מתנה ופירש לו בשביל שילוהו . או שהיה (ה) מתנה מרובה דמסתמא חזי כאלו פירש לו שהוא בשביל שילוהו זהו רבית מוקדמת . לזה ממנו והחזיר לו מעותיו והיה שולח לו מתנה בשביל מעותיו שהיו בשלות אצלו והו רבית מאוחרת :

ן אם אחד מלוה מעותיו להברו על זמן מה כדי שיחזור זה וילוה פעם אחר כך יותר לזמן בזה או כך בזה לזמן ארוך יותר זהו רבית גמור . ואם מלוה לו על מנת שילוה לו פעם אחר כך בזה לזמן בזה יא' שגב אסור ויא' דמותר ויש להחמיר . אך אם לא התנו כן אלא שהוא מלוה לו ברצונו פעם אחר אע"פ שאינו עושה כן אלא מחבת שזה גם כן כבר הלוה בזה יש להקל :

ח צריך המלוה לזהר שלא ליהנות מן הלוה שלא מדעתו כל זמן שמעותיו בידו (ו) אפילו בדבר שהיה עושה לו אף אם לא הלוהו . שכיון שנהנה שלא ברשותו נראה שסומך עליו שבשביל מעותיו שבידו ימחול לו . אבל אם נהנה ממנו מדעתו (ז) מותר בדבר שהיה עושה לו אף אם לא הלוהו . ובלבד שלא יהא (ח) דבר של פרהסיא (ק"ס) :

מ אם לא היה הלוה רגיל להקדים להמלוה שלום בפעם אחר אסור להקדים לו ואסור לכבדו באיזה כיבוד (ס) בבית הכנסת או במקום אחר אם לא היה רגיל כן בפעם אחר . וכן שאר ריבית (י) דברים בעלמא אסור שנא' נשך כל דבר אשר ישך . אפי' דיבור אסור . וכן חמלוה מזהר על ריבית דברים כגון אם אומר להלוה הודיעני אם יבא פלוני ממקום פלוני . אע"פ שאינו מטריחו אלא באמירה בעלמא אם לא היה רגיל עמו בזה קודם לכן ועתה סומך על הלוואתו לצוות עליו מפני שהוא נכנע לו . הריזה ריבית . וא"ת והא' כתיב עבד לזה לאיש מלוה והוא אינו אלא לענין שאם נפל ביניהם דין ודברים ואומר המלוה נלך (א) לב"ד הגדול לדון שם והלוה אומר לרון כגון מתיוב הלוה לידך כמו שריוצה המלוה והמלוה אינו מתייב ללכת לב"ד הגדול שבמקום אחר משום שנא' עבד לזה לאיש מלוה (ב) ק"ס קפ"א ונחמ"ס י"ד) :
י אפילו טובת הנאה שאינו ממין אסור להמלוה ליהנות מן הלוה . כגון שאם המלוה הוא בעל מלאכה והלוה הזה אין דרכו ליתן לו מלאכה בפעם אחר רק עתה מחמת שהליתו רוצה לתת לו מלאכתו אסור (ק"ס) :

יא אסור להלוות לאחר (יג) סאה תבואה שיחזיר לו אחר כך סאה תבואה . כי שמא תתייקר ביניהם התבואה ונמצא זה מחזיר יותר ממה שלזה . אך יעשנו דמים שאם תתייקר התבואה לא יתן לו (יג) רק הדמים ואם ייש ללוה אפי' רק (יד) מעט ממין זה (טו) מותר ללוות אפי' כמה כדון . וכן אם יש לו לאותו מין שער קבוע בשוק מותר ללוות אע"פ שאין דלות כלום

מסגרת השררן

(כ) מתנה מרובה . וכל מה שידוע שלא היה טובה כלל בלא ההלוואה היה זה כמתנה מרובה ואסור (ס"ך חז"ל ר"ש) ואם הוא מופלג הרבה אחר הפירעון או קודם ההלוואה מותר אפילו מתנה מרובה אם אינו מפרש לו בשביל ההלוואה (ס"ד) : (ו) אפילו דבר . ואם הם אוהבים זה לזה בענין שהיו רגילים ליהנות זה מזה הנאה זו לפני ההלוואה בלא רשות יש להחמיר גם אחר ההלוואה כי אינו נראה כלל שסומך על הלוואתו כיון שהיה רגיל לעשות כן קודם לכן (ר"ש) :
(ז) מותר דבר . ובלבד שלא יתכוין עכשיו בשביל ההלוואה (ר"ש) : (ח) דבר של פרהסיא . כגון להשאלו בית לדור בו ואפילו אם אוהבים זה לזה מעולם בענין שהיה משאילו בית אם היה צריך לו לפני ההלוואה אסורים אחר ההלוואה מפני שהוא דבר של פרהסיא ונראה לכל ואין בכל יודעים שהיו אוהבים כן זה לזה מקודם ונראה להם כריבית . ואם היה דר בו לפני ההלוואה צחוס מדעת בע"ה מותר גם אחר ההלוואה (רש"ל ש"ך ר"ש ס' קס"ו) : (ט) צדית הכנסת . כגון לקרואו לס' או ליתן לו מלוא גלילה וכל כיוצא באלו אע"פ שהוא יודע בעלמו שהיה מכבדו באלו בלא ההלוואה אסור מפני שהוא דבר של פרהסיא (כמו בית דבסומך) אלא ידוע לכל שאינו עושה כן בשביל שהיה רגיל לכבדו קודם לכן או מזהר גם אחר כך (רש"ל ש"ך ר"ש) : (י) דברים בעלמא אסור . כגון לקבלו בפניו או להודות לו ולהחזיקו טובה או לזכרו בפניו על שהלוהו או על שהרחיבו לו זמן אסור . ואם צריך לזקש ממנו שילוהו או שירחיבו לו זמן יבקש בדברי חמיוס כלבד ולא בדברי שח וקילוס או חטיפות (ר"ש) : (יא) לב"ד הגדול . פ' בחו"מ סימן י"ד פרטי דינים אלו : (יב) סאה תבואה . והיא בשאר דברים יש לאסור זה (ס"ע ר"ש) : (יג) רק הדמים . שהיה שוכ בשעת ההלוואה . וכשמתנה עמו כן הרי זה מותר

כלום זה המין. ובדבר קטן שאין הדרך להקפיד ביוקרא וזולא מותר בכל ענין. ולכן מותרת אשה להלוות ככר לחם לחברתה (קמ"ג):

יב המלוה מעות על מישכן בית או שדה או מקום בבית הכנסת והמלוה יקח את הפירות מהמשבון. צריך להיות בנכיתא דהיינו שינכה לו (טו) כין החוב דבר קצוב לכל שנה. וזהו יהיה השכירות שניתן המלוה. ויפילו השכירות שנה ויהר ממה שקצבו בנייהם (יז) מותר אבל לא יתחור המלוה וישכירו להלוה עצמו ועוד יש בענין משכנתא הרבה חילוקי דינים ואין לעשות כ"א עפ"י שאלת הכס (קמ"ג):

יג דבר (יח) שיש לו שער ידוע אמור למכרו ביותר מן השער מפני שממתן לו את המעות אכר דבר שאין לו שער ידוע אעפ"י שאם היה נוהג לו עתה את המעות היה נותנו לו בפחות ובשביל שהוא מסתין את המעות מוכר לו קצת ביותר מותר. ובלבד שלא יעלהו הרבה (וכתב בחו"ד) דהיינו שהות או יותר עד שניכר לכל שבשביל המסתת המעות הוא מעלהו וגם אם לא מעלהו וזרחה אלא שהוא מפרש ואומר אם תהן לי מיד את המעות הרי הוא לך בעצמך ואם בהקפה תתן לי אחד עשר אסור. וכן אם הקנה קונה את הסחורה ביוקר כדי למכרה מיד ולהפסיד בשביל שהיה המעות בידו איזה זמן (כ) גם כן אסור. (מגלנ"א וע' חס סופר סי' קל"ז).

יד מי שיש לו שטר חוב על חברו מותר למכרו לאחר בפחות ואפי' קודם זמן הפרעון (א) ויכתוב המוכר להלוך אפי' מוכר לך שטר זה וקני כך איהו וכל שעבורו וצריך שיהא האחריות על הלוך. רק אחריות שבא מחמת המוכר כגון שהשטר פרוע וכדומה יכול להיות על המוכר. וכשם שיכול למכור את השטר לאחר בפחות כמו כן יכול למכור גם להלוה בעצמו (קמ"ג):

טו ובאופן זה יכולין להועיל כגון ראוהן שצריך למעות בניסן הולך אצל שמעון ושמעון נותן לו שטר חוב על עצמו שהוא חייב לפרוע לראוהן מאה זהובים בחדש השני (וכנדר זה נותן גם ראוהן שטר חוב כזה לשמעון שהוא חייב לפרוע לו מאה זהובים בתשי"ב כדי שיהא שמעון בטוח) והולך ראוהן ומוכר את השטר חוב שיש לו על שמעון ללוי עתה בניסן בעד תשעים זהובים (מור"ד) (ומכ"ש שאם יש לשמעון ש"ח על יהודה אשר זמן הפרעון רחא לאחר זמן שהוא יכול למכרו לראוהן בהקפה עד הזמן וראוהן יתן לו שש"ח על זאת ישוב ימכור ראוהן את השט"ח הזה בעד כמה שיוכר) אבל אם ראוהן יכתוב שטר חוב על עצמו למכרו לשמעון אפילו על ידי שליח אסור (מגלנ"א כלל קמ"ג).

אסור

מסגרת השלחן

גכ ליטול דמים אלו חף אם החל אחר כך (ר"ש וחוו"ד). אבל אם מלוה סתם אפילו באופי הכימר שיחביר בפנים וזהו אחר כך אסור לפרוע במעות כמו שהיה שיה בשעת ההלוואה וכן אסור להוסיף על המדה בענין שיסור כמות שהיו שווין בשעת ההלוואה כשפרע לו יותר ממה שהלוהו הרי זה ריבית (ר"ש): (יד) מעט ממין זה. ואם יש לו במקום אחר ואין למלוה דרך לשם לא מהני (רמ"א ור"ש) כאן בהלוואה (ר"ש): (טו) מותר ללוה אפילו. אבל אם מלוה מין זה לפרוע לו לאחר זמן מין אחר כגון סלח חטים בסלח דוחן אסור אע"פ שהן בשער אחד ויש לו דוחן (רמ"א ור"ש) כיון שהם שני מינין ולפעמים אינם שוות (בעה"ט ט"ז ש"ך): (טז) מן החוב. ודוקא שינכה לו מחובו מותר דאפשר שיכלה כל חובו בנכיתא או בהרבה שמים אבל אם טמן לו שטר מועט מכיסו בכל שנה אסור (חוו"ד): (יז) מותר. ודוקא בממשכן את ביתו או את שדהו שהוא כעין מכר קצת משא"כ במלוה לחבירו סתם אסור לשכר ממנו ביתו או דבר אחר בפחות משויו בכל ענין (ר"ש): (יח) שיש לו שטר ידוע. או אפי' דבר שאין לו שער בשוק אלא ששומרו ידועה לכל כמו פלג או שעור של סלפלין והשעור שון והכל קונים אותם תדיר ויודעים שומרים אסור גם כן למכרם ביותר משוממם הידועה (ש"ע ור"ש): (יט) דהיינו שהות או יותר. בחו"ד לא כתב אלא דפחות משיעור אונאה (שיעור אונאה הוא שהות) לא מקרי מעלהו הרבה אבל לא החליט הדבר שיקרא בשמות מעלהו הרבה והדרבא משמעות הטור וש"ע סי' קע"א להדיא להיפוך שכרי כחצו על מוכר דבר שהוא עשרה בשנים עשר שאלין היתר אלא במעלהו מעט ז' שם בסעיף א' ז' ג' ותרמ"א להדיא כמו שכתבתי וגם החו"ד עליו כתב בריש סימן קס"ב דמוכר לו שזה עשרה בשנים עשר לא מקרי מעלהו הרבה. ומכל מקום יש למיירא דשוק ה' בשעה מותר אבל יותר אסור (הגאון רעק"א בגליון בשם תשובת מהר"ל ב"ח):

כ גכ אסור ע' בניית אדם סוף סוף כ"ה מה שתמך על דין זה: (כא) ויכתוב. ואם הוא

קיצור שלחן ערוך סה הלכות ריבית

מן אסור לקנות תבונה או שאר דבר בהקדמת מעות ושיתן לו את התבואה לאחר זמן דחיישין שמא בנתים תתייקר התבואה אחר כך בזמן שיתן לו את התבואה ונמצא הלוקח נוסף יותר משיעור מעותיו בשביל שהקדים את המעות אבל אם יש להמוכר גם עתה כל התבואה שהוא מוכר אף ע"פ שלא יתנה להלוקח עד לאחר זמן מותר. כי מה שיש להאדם יכול למכור אפילו בזול הרבה ברצונו. ואפילו התבואה לא נגמרה עדיין לנכרי כראוי אלא (כג) שצריכה עוד מלאכה אחת או שתי מלאכות נחשב כאילו היא גמורה ומותר. אבל אם מחוסרת עוד שלשה מלאכות אסור (וע' בס' שלאח"ז היתר להקדמת מעות על סחורה): **ין** ואם הוקבע השער להתבואה יכול לקנות בהקדמת מעות (כג) כפי השער אע"פ שאין להמוכר כלום. שהרי אפילו תתייקר אחר כך התבואה אין הלוקח מרויח במה שהקדים את המעות כיון שהיה יכול לקנות אותה במעותיו בשער זה (סימן קע"ב). (ועי' בקונטרס שער דעה בסוף הספר שער משפט סימן קע"ב סק"ג):

יתן מי שיש לו סחורה שנמכרת כאן בזול ובמקום אחר ביוקר. ואומר לו חברו תנה לי סחורה זאת ואוליכנה למקום היוקר ואמכרנה שם ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני ואפרענה לך כפי מה שהיה שוה שם. אם האחריות בהליכה היא (כד) על הלוקח אסור ואם האחריות על המוכר מותר. והוא שיתן להלוקח איזה דבר (כס) בשביל מרחו:

יתן יותר להלוות להבירו ק' דינרין שיקנה בהם סחורה על היריד ובשובם לביתם יתן לו הלוה ק"כ דינרין בעדה. ובלבד שיקבל המלוה את הסחורה ויוליכנה לביתו ויהיה אחריות הדרך על המלוה דהיינו כפי שיש לו חלק בריוח הסחורה הואיל ומקבל עליו אחריות (קע"ג):

ב ראובן שהולך למקום שקונים סחורה בזול יכול שמעון לוכד לו הביא לו סחורה משם ואני אחזק לך ריוח כך וכך. ובלבד שתהא אחריות הסחורה על ראובן עד שהוא מוסרה לשמעון:

כא מותר להרבות שער הקרקע. כיצד השכיר לו את החצר ואמר לו (כו) קודם שהתחיל

בו

מסגרת השלחן

נכתב סתם למוכ"ז ח"א אלא שימכור לו הסער חצי הכח"א כלל קל"ט) ואם הוא מזה על פה לריך שיקנה בו הקונה במעמד שלשון דהיינו שהמלוה יאמר לקונה במעמד הלוקח הכי חוב"ז שמגיע לי מזה יהיה ש"ך לך (ש"ך ר"ש חכמ"א וע' בחו"ד ס'): (כג) שלריכה עוד. ומ"מ כיון שהסער חיקון קל"ט לא תשביח לי כמו בידו לעיני שיוכל לפסוק שזה כ' ד' אבל תשביח לי כמו הסער הול בשערים אבל דבר שהוא בידו ואינו חסר שום חיקון יכול לפסוק אפי' שזה כ' ד' (חוס' רא"ש טור בש"ס ר"ש ש"ך וכ"ז דעת ר"ש) וע' בס"ק כ"ג: (כג) כפי הסער. טיין בש"ע ור"ש סימן קע"ב דפוסק על הסער לריך שלא ירויח בדבר כלום מה שאי אפשר ליחבר כלל עכשיו ובפרט בזמנינו שגלוין מעות על פי היתר טיסקא בודאי כל קונה תבואה בהקדמת מעות אינו רואה לקנות אלא בפחות מהסער כיון שהיה יכול ליקח פראענט מהמעות מאיש אחר ע"פ היתר טיסקא כידוע: ועיין עוד בש"ע ואחרונים שם ובס' קס"ג הרבה דברים שדרך ליחבר הקונה תבואה או סחורה בהקדמת מעות כשלין לו למוכר כל הסחורה עכשיו לכן אין להחזיר נקמת בהקדמת מעות אלא אם כן יעשה בהיתר שיחבאר בס"י בהח"א או שיחיה למוכר עכשיו כל הסחורה או התבואה כמבואר בסעיף ט"ז. וע' במה שכתבתי בסעיף קטן הקודם דכשצריכה עוד מלאכה אחת או שתיים אינו יכול לפסוק אלא כשער הול בשערים וגם פחות ממנו מה שאי אפשר ליחבר עכשיו כמו שכתבתי וע' עוד בגמרא ד' ע"ד דדבר מועט נחשב למלאכה בעינין זה ואם היא מחוסרת חיקון קל"ט ויכל להיות שמחוסרת עוד ג' מלאכות דחשיב כאין לו וכן אין להחזיר אם אינו בהיתר שיחבאר בסימן אחר זה אלא אם כן יש למוכר כל הסחורה או התבואה ואינה מחוסרת עוד שום חיקון (כסתומת ר"ש סס) ואז יכול לקנות אפי' בזול כמ"ש בסמוך. ודוקא כשמוכר בזול סתם אבל אסור לפרש ולומר אם התן לי המעות עכשיו אתן לך בפחות ואם אתן לאחר זמן אתן ביותר שזה כלאומר ששכיל הנחתם הסחורה אחר קבלת המעות מוזיל לו (רמ"א ור"ש סי' קע"ג). במקדים מעות על סחורה ונתייקרה אחר כך לא יקח ממנו מעות בעדה כפי מה שכתבתי קודם עתה מפני שהיה כריבית שמעות נתן ומעות נוטל ונוטל יותר ממה שנתן אבל אם נתן לו סחורה אחרת מותר (ש"ע ור"ש סימן קע"ב): (כד) על הלוקח אסור. דכשתא הוא מלוה גביה ויהיה ליה מותרות כריבית משא"כ אם האחריות על המוכר דלא מחמתם הלוואה עד שעה שימכרנה וכל מה שימכרנה ביוקר הרי היא כל צעדים הראשונים (ט"ז):

קיצור שרחן ערוך מה הלכות ייבית

בו אם תתן לו את השכירות מיד הרי הוא לך בעשרה וחובים לשנה ואם תשלם לי בכל חרש תתן לי בעד כל חרש א' והו' מותר. והטעם בזה משום דמצד הדין שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הילכך כאשר לוקח ממנו זהו בכל חרש דהו' יב' וח' אין זאת שבר החינות המעות שהרי אינו מחויב לשלם לו במקדש. ומה שאמר לו אם תתן לי מיד הרי היא לך בעשרה. אז היה מוחל לו שני זהו לפי שמקדים לו לשלם קודם זמן הפרעון וזאת מותר. ודוקא בשכירות קרקע מותר להרבות בענין הזה מפני שהקרקע נקנית לו מיד. אבל להרבות בשכירות פועל אסור בענין זה. והיינו שאם שוכר את האדם שיעשה לו מלאכה לאחר זמן ומקדים לו שכרו היום קודם שנכנס למלאכה ובשביל זה יעשה לו את המלאכה בפתות מן הראוי וזאת אסור. דכיון דהפועל אינו מישתעבד מהשתא הו'ל כמו הלאה. אך אם הפועל נכנס למלאכתו מיד אעפ"י שלא יגמור את המלאכה עד לאחר ימים הרבה מותר להקדים לו שכרו בשביל שיעשה בזול. דכיון שיתחיל מיד במלאכה הו' ליה שכירות ולא הלאה (ס'קט"ו ונחמ"ט סכ"ט ק"ט):

כג מותר להרבות בגדונית חתנים. כגון שפסק גרונאי דברו והתנה עם חתנו שכל שנה שיניח אצלו את הגרונאי יתן לו כך וכך שכר מותר שאין זה אלא כמסוף לו גרונאי. וכאילו אמר לו אני נותן לך מתנה כך וכך לזמן פלוני ואם לא אתן לך לזמן פלוני עוד אני מוסיף כך כך וכך דמותר. ודוקא כשהתנו בן מיד בשעת כתיבת התנאים דכיון דעד עתה לא היה עליו שום חיוב אם כן הכל הוא חיוב אחר. אבל אם בשעת כתיבת התנאים נתחייב בסתם בגרונאי. ובשעת התתונה רוצים להתפשר לתת לו דבר מה בשביל הרחבת הוסיף אסור. וצריכין לעשות בדרך היתר (קט"ו):

כד ישראל שלוח מא"י בריבית וישראל אחר יהיה ערב. אם הוא בענין שאין הא"י יכול לתבוע תחלה אלא את הלוח ואך כשלא יהיה אפשר לגבות מן הלוח אז יכול לתבוע מן הערב מותר. אבל אם הוא בענין שהא"י יכול לתבוע תחלה את הערב (כ) א"כ הו' כאילו הערב לוח מן הא"י והלוח לישראל הלוח ואסור. וכן א"י שלוח מישראל בריבית וישראל אחר הוא ערב אם הוא בענין שאין המלוח יכול לתבוע תחלה אלא את הא"י הלוח ואך כאשר לא ימצא אצל הא"י הלוח אז יגבה מן הערב מותר. אבל אם הוא בענין שיכול לתבוע תחלה גם את הערב א"כ הערב הוא כמו לוח ואסור. ואם הישראל ערב רק בעד הקרן ולא בעד הריבית מותר (בדקן ישראל שלוח מישראל וישראל אחר יהיה ערב. והלוח משלם לו עבור זה שהמ"ז והשך בנה"כ מקילין. הנה (כח) דעת החורד להחמיר ע"ש) (ק"ט):

כה א"י שאמר לישראל לוח בשבילי מעות בריבית מישראל על משכון זה או אפ"י אינו נותן לו משכון אלא שטר חוב והמלוח סומך את עצמו רק על המשכון או על השטר של א"י ועל השליח אין שום אחריות מותר ואפילו אם הישראל השליח מביא את הריבית להמלוח מותר לקבלו ובלבד שהמלוח יגמור זאת בדעתו שכל אחריות המשכון והמעות בין בהבאה בין בחזרה (כס) הכל על אחריותו ועל השליח לא יהיה שום אחריות:

כו וכן ישראל שנתן משכון או שטר חוב לישראל חברו שילוח בשבילו על זה מעות בריבית מא"י אם הא"י אינו סומך רק על המשכון או על השטר ועל השליח אין שום אחריות מותר. וכן אם הישראל הלוח תחלה לישראל חברו על משכון ואחר כך אמר הלוח להמלוח לוח מעות מא"י

מסגרת השרחן

(כז) כשכיל טרחו. חזן ממה שצריך ליתן לו הולאות בדרך שעל הסמורס (ר"ט): (כו) קודם שהחזיק בו. אבל אם כבר קנה בזה מדרכי ההקנאה על מנת שיפרע לו עשיו עשרה זכוכים אסור להרבות בכסו ולומר אם השגם לי בכל חודש חזן לי בעד כל חודש א' זכוכי שכרי נעשה פירעון זה חוב עליו וכממסוף לו כשכיל שימחין לו הרי זה ריבית (רמ"א ור"ט וע' בחכמ"א) כלל ק"י): (כז) א"כ הו' כאלו. לפיכך שנים שלוו מנכרי בריבית אסורים להחוס בשטר ריבוי אחד שכתוב בו ר"כ מה גובה ור"כ מה גובה כל המעות מטעם שנתבאר (ר"ט וחז"ל) וכן שהפסיד שלוו אחד מהם מעות מנכרי בריבית לצורך השוהפוט ונתן הריבית מן השוהפוט לריבית שאלה חכם א"ך יעשו נתיב (ט' בט"ז וחז"ל סימן ק"ט ור"ט סוף הלכות ריבית ובחכמ"א כלל ק"י ס' ח'): (כח) דעת החז"ל להחמיר. ואם הוא ערב בענין שאין המלוח יכול לתבוע תחלה אלא את הלוח ואך כשלא יהיה אפשר לגבות מן הלוח אז יכול לתבוע מן הערב מותר לדברי הכל (ט' בט"ז וחז"ל סה): (כט) הכל על אחריותו כו' שום אחריות. אונסין כדי שלא יסיר בכלל לוח (ר"ט) אבל אחריות השומרים שומר שכר זה קומר חנם מותר (ר"ט וחז"ל

קיצור שרזון ערוך סה סו הלכות ריבית

מא"י בריבית על משכון זה ועלי לשלם הקרן והריבית אם האי' סומך את עצמו על המשכון לבד מותר :

בז ישראל שהלוה לא"י על משכון בריבית כך וכך לחדש ואח"כ בא הישראל לחברו שהוא יולה לו את המעות על משכון זה ושהוא ישלם את הריבית שיעלו מהיום עד הפרעון (ג) מותר אבל אם הישראל הראשון כבר זקף את הקרן עם הריבית לכל זמן ההלוואה הרי הכל הוא כקרן של ישראל ואסור ללוות על משכון זה מישראל חברו בריבית דהוי כאילו נתן את הריבית מכיסו :

בח מעותיו של ישראל מופקדים ביד א"י והלוה אותם לישראל בריבית אם היו באחריות האי' שאם יאבד החוב יתחייב הוא לשלם במעותיו מותר ואם אינו באחריות האי' אסור (קכ"ט). ולכן במקום שיש קבוצת מעות (שפארקאסע וכדומה) שיש לישראלים חלקים (אקציען) שמה וישראלים לזים משם בריבית אע"פ שהממונים המה עכרים מ"ס נראה לי דאסור גמור הוא . ולכן אסור ליתן לשם מעות (כי שמה יולה ויפלה עלינו מנון) . וכן אסור ללוות משם . (כי שמה נתן לשם ישראל עלינו מנון) :

כט מומר אסור ללוות ממנו בריבית וגם להלוות לו בריבית (לא) יש להחמיר (סי' קצ"ז):

סו הלכות עיסקא . וכו' י"ב סעיפים :

א הנותן לחברו מעות שיתעסק בו והריוח יהיה לחצאין וגם ההפסד יהיה על שניהם בשוה זה נקרא עיסקא ואסור . מפני כי החצי ממעות זה הוא מלוה ביד המקבל שררי הוא באחריות שלו והוא נוטל את הריוח . וגם ההפסד עליו והחצי הוא פקדון אצלו שררי הוא באחריות הנותן והוא לוקח את הריוח מחצי זה וגם ההפסד מחצי זה עליו המקבל שהוא מתעסק ומורח בחצי הפקדון שהוא שייך להנותן והו' רק מפני שנותן לו את החצי בהלוואה והרי ריבית ואסור ויש היתר לזה אם הנותן נותן להמקבל איזה שכר בשביל העמל והטורח שהוא מתעסק בחלקו ויש לקצוץ או שיתן לו (ה) מיד בשעת נתינת המעות (ג) שכרו ודי אפילו בדבר סתם (קע"ז) :

יכולין

מסגרת השרזון

לחם הפנים

סימן קס"ט סעיף קטן כ"ל וע"ש בסק"כ וסי"ק לא ובש"ך ס"ק ח"ט נ"ב ס"ט ובחוו"ד סי' ק"ט סק"ח) : (ג) מותר . ע' בש"ך סעיף קטן נ"ז וסי"ק ס"ד חילוקי דינים בזה ולכן : י"ס לכהו כמו שכתבו בש"ע וט"ז ורז"ש שיאמר לו בעת שיתן לו המשכון הריני מוכר לך כל כח חכמה וביעבוד שיש לי על משכון זה ואין לי עסק עמך ולא לך עמי . ולא יתחייב ישראל השני להניחו לראשון לאחר זמן שיפדה המשכון אלא אם יצא מראשו בסוב ולא בדרך החיוב . ובדרך זה מותר אף

(י' ע' ביו"ד סי' קס"ט סעיף כ"א וסעיף כ"ד . ואף דבאן גם מלווים ולזים א"י מעורבים . הרי ה"ט' וחש"ך בחבו בשם הר"ב"ש דהרי רבות דאורייתא . ובדאורייתא לא אמרין ברייה . והא דהר"מ א' בסימן ק"ס סעיף כ"א בשם רש"י בע"כ צריכין לחלק באיזה חילוק ע"ש בחו"ד . וגם כדמ"א שם כתב בשם המהר"ק דאם השליח עושה שטר על שם המלוה הוה כאילו הלוה לו המלוה בעצמו ואסור דהשטר עכ"ר ליה עיקר ההלוואה . וגם כאן עושים שטר על שם השותפות המלווים . ולכן לפע"ד אין באן שום היתר ועל המיכל להביא ראיה . ודע כי גם בענין הגורלות (לאזען) וכן הכנתת היולדים (קינדער) אספקדאציון אשר הריוח בא מריבית וישראלים מעורבים בהם אני נכון מאוד אם יש בזה היתר :

אם כבר זקף הקרן עם הריבית לכל זמן ההלוואה (רמ"א ט"ז תכמ"א) . ואם יש לו חוב על נכרי בלא משכון בין בעל פה בין בשטר אינו נקבה בקנין רק יאמר ישראל השני להמלוה הראשון אהה תמחול לאינו ישראל (שלא בפניו) והפטרנו מכל וכל בעד מעות אלו שאני נותן לך ובמעוה אלו אני קונה ממך כל מה שאני יכול להוילא מן הנכרי (ש"ע ש"ך חו"ד רז"ש) . ובכל זה צריך שלא יהיה אחריות החוב על ישראל הראשון (ר"ש וחוו"ד) כדלעיל סעיף י"ד ע' שם : (לא) יש להחמיר . ומכל מקום אסור להלוות לו בלא ריבית ולכן יש להשמע ממנו אם אפשר (פת"ש סימן קנ"ט בשם תפארת לבי ע"ש) :

סו (ה) מיד בשעת נתינת המעות . אבל אם לא פסק עמו מיד יש הרבה חילוקי דינים למה צריך ליתן לו (ע' בש"ע ואחרונים ריש סימן קע"ז) : (ב) שכרו . וצריך המקבל לומר שלא לומר כיום משלו בעיסקא כגון אם נתן לו סחורה בעיסקא ודרך לשכור כהן להוליכה לשוק צריך לחשוב שכר הכהן בכלל הולאת הקרן ויטלו מחילה כשיבואו לחלוק הריוח והמותר על זה הוה ריח ויחלקו ואפ"ל לא זכר כהן אלא נשא בעלמא ואע"פ שקיבל שכר עמלו אין המשא בכתף

ב יכולין להתנות שלא יהא המקבל נאמן לומר שהפסיד (ג) מן הקרן כ"א ע"ס ז"ר כשרים ועל הרייות לא יהא נאמן כ"א בשבועה (קס"ז) :

ג גם יכולין להתנות שהברירה הוא ביד המקבל שאם ירצה לתת להנותן כך וכך בעד חלק הרייות שלו יהא הרשות בידו וכל מותר הרייות ישאר לו ודרך זה הוא נכון כי מסתמא המקבל לא ירצה ליטבע ויתן לנותן כפי מה שיקצבו ביניהם . וזה היתר עייסקא הנהוג בינינו . ואפי' אם המקבל יודע אחר כך בעצמו שלא הרייות או אפילו אם הפסיד יכול ליתן להנותן את הקרן עם הרייות שקצבו ביניהם ואין כאן שום איסור . דכיון שיש עליו חיוב שבועה יכול לפסוד את עצמו בממונו מן השבועה :

ד אבל שיקנה המקבל את חלק הרייות של הנותן בכך וכך שיהיה מחויב לתת לו אחר כך כו"כ בכל אופן והו' אסור . אלא צריך שיהיה להמקבל הברירה :

ה נתן לו עייסקא על זמן ונתעכב אצלו המעות גם אחר זמן הפרעון צריך המתעסק ליתן לו רייות גם בעד הזמן שאח"כ כי מסתמא נשאר בידו על תנאי הראשון . ומ"מ טוב יותר לכתוב תיכף בתוך השטר עייסקא שאם ישאר המעות אצל המקבל לאחר הזמן יהיה ג"כ בתנאי זה :

ו ניסח שטר עייסקא . מודה אני ה"מ שקבלתי לידי מאת ר' ראובן הורוויטץ מאונגוואר כך מאה זהובים אע"פ בתורת עייסקא . לחצי שנה מיום דלמטה והתחייבתי את עצמי שכל סחורה טובה שתהא נראה בעיני שהיא היותר קרובה להרייות בה מחויב אני לקנות בעד סך הנ"ל . והם קודמין למעותי וכל הרייות שיתן ה' לידי מאותה סחורה יהיה מחצה הרייות לי והמחצה לר' ראובן הנ"ל וכן ח"ו להפסיד הוא חלק כחלק וסידר לאחר כלות חצי שנה מיום דלמטה אני מחויב להתחייב לר' ראובן הנ"ל את הקרן וגם חצי רייות שלו . ולא יהא לי נאמנות לומר הפסדתי אלא ע"פ שני עדים כשרים ועל הרייות לא אהא נאמן רק בשבועה . ואולם תנאי היה בינינו שאם ארצה ליתן לו בעד חלק רייות שלו (ד) עשרה זהובים או אין לו עלי שום שבועה כי המותר שייד לי לבד אפילו יבורר שהיה הרבה רייות . וכל דין תורת נאמנות לבעל השטר אף לאחר זמן פרעון . וכל זמן שלא אחזיר את המעות הנ"ל הם בירי בעייסקא באופן הנ"ל . וקבלתי שבר עמלי :

אונגוואר כ"ח שבט תרל"א לפ"ק :

שמעון אייזענשטיין

בפנינו עדים . לוי בלויעשטיין

יהודה הויכבערנער

ז אם השעה רחוקה ואי אפשר להם לכתוב שטר עייסקא יכולין להתנות כל הדברים הנ"ל בעל פה :

אם

מסגרת השלחן

בכלל זה במקום שלא נהגו כן שישא המקבל בעלמו (ש"ע רמ"א ט"ז ר"ש) ואינו רשאי לומר כלום להנותן משום איסור ריבית שכרי הוא לוח גמור על הני הלוואה כיון שאחריות ההפסד עליו לפיכך צריך הוא ליזהר שלא לעשות שום טובה הנאה להנותן כמו שצריך כל לוח ליזהר מלעשות למלוה (ר"ש וע' צחוו"ד ריש ס' קס"ז) : (ג) מן הקרן . אבל אסור להחנות עמו כן על הרייות שלא יהיה נאמן בשבועה לומר ש"ל היה שם רייות שכיון שהוא ספק מתחילתו אם יהיה שם רייות אין לו לומר איני מחויב (לבוש ט"ז ר"ש) : (ד) עשרה זהובים . זה לשון הנוסח שטר עייסקא שהביא החכם"א וצפירוש החכם"א שכתב ארצה ליתן למוכ"ז מחלקו הרייות ח' וחצי זהוב למאל לכל חודש חצי אף שאריות הרבה אין לבעל השטר עלי שום שבועה כי המותר שייד לי לבד עכ"ל . וכן כתב בבית אדם עיין שם וכן דעת הגה"כ (שנדפס עתה) שמותר לכתוב בהסכר עייסקא לכל שבוע או חדש כך וכך והביאו בגמ"ע ובצחוו"ד וכן המנהג פשוט במדינותינו . ומה שכתב ר"ש בסוף מ"א וסעיף מ"ה בשם הט"ז י"ל דשאינו החס שכוח בדרך חיוב שנחייב המקבל ליתן דבר קטן לכל שבוע אם יהיה רייות כמו שכתב הדברים בסעיף מ"א (וע' בחמילת הסעיף ודו"ק) וכמ"ס אחר כך ת"א אם ירצה לעשות כן מעלמו אחר כך להקל עליו מותר לקבל ממנו ולכן בשטר עייסקא יאמר שכתוב בו שאם ארצה ליתן כו' אין לו עלי שום שבועה כו' יש לומר שגם ר"ש מודה שמותר אף לנ"י מה שפסק כהט"ז בשם ד"ל שאילו היה לפני ר"ש דברי הגה"כ הנ"ל היה מוסק לגמרי כמותו דבדאי אלו ראה אותו היה מביאו עכ"פ בלשון יש אומרים כדרכו נקדש .

קיצור שרן ערוך סו הלכות רבית

ח אם מקדים מעות על סחורה יכתבו שטר היתר עיסקא בענין זה . מודה אני ה"ס שקבלתי מאת ר' ראובן ויינשטאק מאונגוואר סך מאה זהובים אעפ"י להתעסק במעות זה במאשין שאני מחויב בכפר ואהאן עד ר"ח ניסן הבע"ל והריוח שיעלה לערך מעות זה לאחר נכיון כל ההוצאות יהיה מחצה שלי ומחצה לר' ראובן הנ"ל . וכן חזי ההפסד יהיה חלק כחלק ומיד ב"ח ניסן הבע"ל אני מחויב להחזיר לר' ראובן הנ"ל את הקרן עם חלק ריוח שלו . ולא אהא נאמן לומר הפסדתי אלא בבירור ע"פ שני עדים כשרים ועל הריוח לא אהא נאמן כ"א בשבועה . אך זאת הותנה בינינו שאם ארצה ב"ח ניסן הבע"ל ליתן לר' ראובן הנ"ל בעד הקרן וגם בעד חלק ריוח שלו סך חמש מאות בדיית שפתי"ס אזי אין לו על עוד שום תביעה יותר . וכל דין תורת נאמנות לבעל היצטר אף לאחר זמן פרעון . (ה) וקבלתי שטר עמ"י :

אונגוואר י"א תשרי תרל"א לפ"ק . שמעון בלומענטאל

בפנינו עדים . לוי בלומענטאל
יהודא הלוי טוב

ט אם הנותן רוצה שהמקבל יתן לו שטר חוב פשוט ואמין חק המדינה בכדי שאם המקבל יסרב מלפרוע או ימות . יהא לו נקל לגבות מעותיו על ידי ערבאות . אלא שבע"פ חס מתנים שהמע"ת הזה היא בתורת עיסקא . לא מהני . ואפילו השטר אינו אלא עד הקרן לבד רכיון שהנותן יכול לגבות כל המעות בשטר חוב שבידו אפילו אם יהיה הפסד ברור אסור ואפילו אם המקבל מאמין להנותן והוא אדם חסיד כ"ס לא מהני . ואפילו אם המקבל נותן להנותן גם שטר עיסקא שכתוב בו כי המעות שנכתב בשטר חוב הוא בתורת עיסקא גם כן לא מהני דאיכא למיחש שמא הנותן אויורשיו (ו) יעלימו אחר כך את השטר עיסקא ויגבו בשטר

בסוגרת השרתן

ומ"ש המחבר בנכס השטר עיסקא וקבלתי שטר עמ"י ל"ע בהיתר עיסקא בלגו שאין מוחין כלל בשטר עמ"י חס מהני הודאחי לשקר וזהו כתב ה"ס כימן קס"ט סק"ד ומו"ד שם בהדוברים ס"ק כ"ב וס"י קע"ג ב"ט סק"ט ומו"ד סעיף קטן י"ג וה"ס סעיף כ"ג וסעיף מ"ז דהיינו שיש בהודאחי כח לחייב עלאזו ממון מה שאינו חייב מ"מ אינו מועיל להפקועו לחסרה בשביל שקר שלו . ואף ג'אפשר שיש לחלק בין שם לכלאן מ"מ מאן מוכה דכלאן מועיל הודאחי בקרומדבחי החכמ"ל בנכס שטר שחפוט מוכה ל"א מהני לכתוב וקבלתי שטר עמ"י עד שיקן לו בלחם . לכן יותר טוב לכתוב השטר עיסקא כמו שכתב בחכמת הדס וזהו נכסו . מודה אני החסוס מטה שקבלתי לידי סך (כך וכך) בתורת עיסקא והתחייבתי את עצמי בכל סחורה טובה שתהיה מראה בעיני שכול היותר קרובה להריוח בה מחויב אני לקנות בעד סך הנ"ל וחס קהוצין למעוטי וכל הריוח שימצי' ה' לידי מאלוה סחורה יהיה מהלית הריוח ל' והמחלית למוכי' רק שאנכס מהקרו בעד טרחתי זכוב אחד לכל משך השחופות בין שיהיה ריוח או לא וכן להפסד חזי הוא חלק כחלק . ואין לי גלמנות לומר הפסדתי ה"א על פי ב' עדים כשרים ועל הריוח אין אני נאמן רק בשבועה חזורה . ובפירוש הוחסו בכלאשר ארצה ליתן למוכי' מחלקו הריוח ה' וחזי זכוב למאח לכל חודש (אחר שאנכס מחלקו השטר עמ"י) ואי אף שאריוח הרבה חין לבעל השטר עלי שום שבועה כי המותר שייך לי לבד . וכל דין תורת נאמנות לבעל השטר אף לאחר זמן פירעון וזמנן פירעון בכל חודש וחודש אך כשיהיה ריוח כנ"ל איז איני יכול ליקח העיסקא מידי עד כלות משך זשה חדשים (או יותר כרצונס) רק שמחויב אני להודיע לו בכל חודש חס לא היה ריוח וכ"ש הפסד חזי וכלא אודיע לו איז שתיקס בהודאח שהיה ריוח כנ"ל וכל זמן שלא אחזיר המעות הנ"ל הם בידי בעיסקא הנ"ל . כל הנ"ל נעשה בקל"ס כתיקון חז"ל ורשום להעתיק על נייר שטענופול כ"י ע"כ . ועיין מה שכתב בחו"ד ס"י קע"ז בביאורים סוף סק"ו ואף דחולק עליו בחכמת הדס כלל קמ"ב ס"י י' וכלל קמ"ג ס"י ה' מ"מ בהשכר עמ"י דכלא פשוט שגם הוא מודה שמותר בלי שום חשש שהרי חס ירצה לישבע שלא היה ריוח כל כך ויכסה לו ניכ מחלק הנותן השכר עמ"י ואפילו חס לא יהיה ריוח כלל ע' בלחזורים רס"י קע"ז וסעיף ר"ח שם : (ה) וקבלתי שטר עמ"י . עיין במה שכתבתי בסעיף ו' אופן אחר לשכר עמ"י וס"ה דלן : (ו) יעלימו אחר כך את השטר עיסקא . כן כתב בחכמת הדס וכן דעת הב"ח דאיכא למיחש

קיצור שרן ערוך מן הלכות רבית

ישר חוב * וזין היתר לזה אלא שישלישו את השטר עיסקא ביד שלישי. שהנותן יחתום אינן על השטר עיסקא ויהא מונח ביד המקבל. או (ז) שיכתבו על השטר חוב שהוא על פני אדם המבואר בשטר עיסקא או לכל הפחות ייחדו עדים שהשטר חוב הוא בתורת עיסקא. ובכל אופנים אלו אפילו אם נכלל בשטח הקרן עם הריזה שפיר דמי (ט) קט"ז קע"ז ונחמ"ח: * שטר עיסקא לא מהני להיתר אלא אם האמת כן הוא שהוא נוטל את המעות לעשות בו איזה עסק אבל אם אינו נוטל את המעות לצורך עסק אלא לפרוע איזה חוב וכדומה או לא מהני שטר עיסקא כיון שהוא שקר. אבל (ח) יכולין לעשות באופן זה כגון ראובן שהיא צריך למעות ויש לו (ט) איזה סחורה אפילו במקום אחר יכול למכרה לשמעון אפילו בזהל גדול ובהנאי שהבדירה ביד ראובן שאם לא יסמנה לידי שמעון עד יום פלוני יהיו לו בעדה כך וכך (שיהיה לשמעון ריהה כראוי) ושמעון יתן לראובן את המעות (י) ויעשו קנין סודר (יא) לקיום המקח והיינו ששמעון הלוקח יתן קצת מבגדו לראובן שיתפוס בו ובהו הוא קונה

דחם הפנים

בוסגרת השרחן

(*) נמשכתי בזה אחר הספר חכמה אדם שכלל בדרך קט"ב סימן י"ז. ושוב נהעוררנו מחכם אחר כי בספר דקם הקמה (שנדפס בגליון החדש דעה) כתב נוסח שטר עיסקא מסדרים האג"ז ז"ל ומבואר שם שהיו עושין כ' שטרות. שטר עיסקא בתנאים הסבואיים ועד שט"ח משום ושיניהם בדי הנותן. ולאחר העין נראה כי דבר זה בהחלוקת אחרים. כי הנה בתשובת שב יעקב סימן ל"ה (ה') המנהג שישלש שט"ח גמור ולמטה כתבו בתורת עיסקא וכו'. והוא כי כיון שישלש לחרוץ הכתב עיסקא מן הרוב כתב. והנה נראה שכתב כתב ביד המלוה כלי שום הא"י. ויעדו הרב השולח ז"ל שט"ש כש"ע סימן קע"ז סכ"י וכו' ונמש"ש שם הרא"ש והמור"ק דבחר שטרא אולזין. והרי המלוה יכול לחתוך הנאי העיסקא. והגאון בע"ל שב יעקב ז"ל החליט אה המנהג הזה. והוא מלשון הרמב"ם והר"ע שכתבו טעם האיסור שמו יסוף הנותן ששטר דאם הנותן קיים והמקבל מודה שה"י ריח חייב הוא. לצאת ל"ח לשלם לנותן מה שטענו לו לחלקו. וא"ל להרא"ש והמור"ק ז"ל מעמא שטרא שטרא אולזין אסור. ומאחר דהוי פלוגא דרבננהא אם כן עכ"ל בענין זה שכתבין החוב כתב רק על הקרן לחוד והאיסור רק משום דהוי קרוב לשכר דהוקם מהמסר דהוא איסור דרבנן הולכין אחר המיקל. בפוסק דהחלוקה הן רבים נגד הרא"ש והמור"ק עוד כתב שם דבנינו זה גם להרא"ש והמור"ק נראה דה"ל כמו שטר ושוכרו עמו. ואף שבידו לחתכו מתיב חתי יעשה זאת. אמו ברש"י עסקין. ועיין שם עוד בשב יעקב ום בתשובה שנית ושלשית. (ועיין גם בספר גידולי תרומה). ולפי זה נראה דגם הדרך שחנני המהר"ם האג"ז בשני שטרות נכון הוא. דכיון ששני השטרות אגודים ביחד ה"ל שטר ושוכרו עמו. ולרש"י דא חיישינן. והנה בדגול מרבבה הקשה ספירת חתי אהרדי עיין שם מ"ש. והן אמה כי לאחר המתיחה מעצמותיו הקרשים דבריו נפלאו והא בדברי הרא"ם בכלל מ"א סימן ז' ובכלל מ"א סימן ז' מבואר דגם בכתוב בשטר הקרן לחוד אסור ליקח את הריח משום דבחר שטרא אולזין ע"ש. ולויש קצת דבריו שבכלל מ"א ז"ל לפע"ד דמותרת מפוקתא קאמר דאפילו לסמן דאית דה בשטרי מחנאי. אינו חייב כלום. מאחר דלא היה התנאי כשעה שנתחייב במעות. ומ"ס לדינא נראה לפע"ד נכונים דברי המנהג יעקב דאם המקבל מודה שה"י ריח מחייב ליתן כפי מה שהתנה. וגם כמד שמתיר לכתוב העיסקא למטה מן החוב כתב. וה"ל נטי כסנהג המהר"ם האג"ז לכתוב שני שטרות. ואנכי מעיקרא

למיחם לרש"י ועיין בלמרי ברוך על לקט הקמה שמיחם הרבה דיעות בזה ולבסוף הביא דבשט"ח שב יעקב פוסק דיכולין ליקח רבית על שט"י שכת' בתחילה בדרך שטר חוב ואכ"פא דמגילתא כחוב הישר עיסקא (בעין שהוא בשטר חוב פוליס שלט) אף שאפשר לחתוך מה שכתוב לבסוף ולהבוע בשטר חוב והביאו ג"כ ביד אפרים. ומ"מ היכל דלפסר ים להחמיר שיכתוב בשטר חוב ממנו שהוא עפ"י רופא ומבואר בשטר עיסקא או בדרכים אחרים שכתב המחבר בפנים אבל ליתן שטר חוב בכחם ולהתנות ההיתר עיסקא בעל פה אסור לדברי הכל ממנו טעמין (שנחבאר בלחריטם סעיף כ"ד). ואם אינו מוחן שטר כלל רק הכל הוא בעל פה משמע דמותר לדברי הכל (ע' בטור וז"ע ואלחריטם שם) ועיין עוד לקמן סימן קע"ט סעיף ג'. (ז) שיכתבו כו' שהוא ע"פ אופן כו'. וכוונתם על ההיתר עיסקא שנחבאר למעלה בסעיף ו' ח' כל פריטיו אבל לא על מה שהיו מוכרים ז"ל (ע' בהגהות יד שאל בשם הגאון נזירי זלמן מרגליות בעהמ"ס ס' יד אפרים): (ח) יכולין לעשות. ובחור"ר ס' קס"ז כתב דאיסור גמור הוא לעשות בלופן זה ע"ש הטעם ועיין בט"ז וז"ל שם: (ט) אלה סחורה. וז"ל כתב דלס ים לו איזה סחורה שעובק בה להריח דש"ל להוילא המעות צילאחיו מדעת הנותן ולעשות עמו היתר עיסקא על הסחורה הנה דהיינו שמקרה לו הסחורה בעד המעות עומן לו שיהיה חלי פקדון וחלי מזה על פי ההיתר עיסקא שנחבאר למעלה. ודוקא שהסחורה שהוא שור עכשו

ער"פ המעות הנותן לו עתה (ועיין ר"ש סעיף מ"ג שם שמיכל יוחר ולא העתקתיו מפני ההיתר עיסקא שנחבאר לעשות ודוק) אבל בחכמה אדם כלל קמ"ג כתב דהסחורים שכבר קנו סחורה ואח"כ זרקין מעליה לא יפה כן עושין בעשיית ההיתר עיסקא שאחר כך: (י) ויעשו

קיצור שולחן ערוך סו סז הלכות רבית

קונה את המטרה של ראובן ואפילו שלא בפני עדים. והמחזרה הוא באחריות של שמעון הקונה *):

יא וכן ראובן (יג) שהיה חייב לשמעון מטעם ובהגיע זמן הפרעון אין לו מטעם לראובן והתפשרו ששמעון ימתיק לו איזה זמן בזה ג"כ אין תקנה בשטר עיסקא אלא שראובן יסבור לשמעון איזה סחורה שיש לו באופן הנ"ל. ושמעון יחזיר לו את השטר רוב שהיה לו עליו מכבר. וראובן יתן לו שטר על הסחורה אשר קנה מאתו באופן הנ"ל (סי' קס"ז קע"ז וכו') ע"כ יב ישראל שנותן לחבירו בהמה לגדלה ושיחלקו אח"כ בריוה דינו כמו שנותן לו מטעם בעיסקא (וע' ביו"ד סימן קע"ז):

סז הלכות נדרים ושבועות וכו' יא סעיפים:

א אל תהי רגיל בנדרים. כל הנודר כאילו בונה במה בשעת איסור הבטות והמקיים כאילו הקריב עליו קרבן שהחייב משום שהחייב חוץ. כי טוב יותר שישאל על נדרו ויחזירו לו. והנה מלי בשאר נדרים אבל נדרי הקדש מצוה לקיים שנאמר נדרי לה' אשלם ולא ישאל עליהם אלא בשעת הדחק (סי' ר"ג):

ב וכן יתרהק מן השבועה אבל אם עבר ונשבע על איזה דבר לא ישאל עליו אלא יעמוד בשבועתו אע"פ שהוא מצטער שנאמר נשבע להרע ולא יסיר וכתיב אהריו עושה אלה לא ימוט לעולם ואין נשאלין על השבועה אלא בשעת הדחק (ר"ז ר"ל):

ג צריך ליתר שלא ידור שום דבר ואפילו צדקה אין טוב לידור אלא אם יש לו בידו מה שהוא רוצה לתת יתן מיד ואם אין לו ימתין עד שיהיה לו ויתן בלא נדר. ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם (ה) יאמר בפירוש שהוא פוסק בלי נדר. וכן כשזוכרין נשמות שנודרין לצדקה יש לו לומר בלי נדר (וע"ל סי' ל"ד ס"ט) אם הוא בעת צרה מותר לו לנדר:

אם

מסגרת השלח

לחם הפנים

קנין סודר. ולהאומרים שכל קנס יש בו משום אכסכתא אף שקנו ממנו בקנין סודר אלא אם

כן קנו ממנו כז"ל חשבו וכן עיקר גם כן לריק לקנות ממנו כז"ל חשבו (ר"ז כמו שכתב רמ"א בזה"ש סי' ר"ו) וגם לריק לומר מעכשיו

(ט"ו וחיובות בחו"מ ס"ז) וז"ל חשבו יש לאומרים דבעינן כ"ד חשבו שבעיר. (רמ"א ס"ז וע"ש עוד מזה): (י"א) לקיום המקח. ומדברי ר"ש

משמע דא"ל הקנין סודר אלא כשציל הקנס אצל כשציל המקח לצד לא היה לריק כלל

להקנין סודר (וכמ"ש בש"ע ור"ש שם דיכול ג"כ להקנות לו במחיר שאין לו אם ילא השער עליו

וע' בחו"ד סי' קע"א ודו"ק): (י"ב) שהיה חייב. גם ככאן פסק ר"ש דאם יש לו איזה

סחורה שעוסק בה לבריות שיוכל להקנותה לו בהיתר עיסקא בעד המענה שחייב לו מכבר

כמו שכתבתי בסעיף י' אלא שבחו"ד סימן קע"ו סעיף קטן ו' כתב בזה דכיון שהוא מלוה לריק

להקנות לו הסחורה בקנין סודר על פי היתר עיסקא אצל בלא ק"ם לא מחייב כיון שהוא מלוה וכן נראה דעת הש"ך שם ובס"ק מ"א

מעיקרא נמשכתי אחר דברי עזר חכמת אדם ועמ"ש שם גם בקונטרס בית אדם) ואין כאן מקום להאריך. והביתר יבהר:

י' במ"ו סימן קס"ז סק"א וזה לשונו וכתב בלבוש למצוא תקנה למלוי וכו' עכ"ל. ועי' שם בנקודת הכסף. וכתחת דעת שם כתב דהיתר זה הסוה ראה

מבואר בסימן קע"ד דאם אומר כשהיה לו מטעם אחר לך יהיו רבית קצוצה וכו'. ונדרהק שם להקטין בין הך דהיתר' לך דהלבוש ע"ש ודבריו מפורקים לפע"ד.

והנה הריב' שחוב' דבריו מסתניין להלוה לו שדרה וכו' וכד' ה' ביתוס בן זנני עושה על פי הכספים. דכל שהוא משום קנס אין בו משום רבית דלא הו' אגר נטר

מפני שאינו מרויח בהמתנה כלום שהרי אפילו מסתניין לו כל ה' שנים אם הוא פרעו כסוף הוסי' אינו מרויח כלל

ואם כן כשלא פרעו והוחלט לו אין כאן רבית אלא קנס עי' שם בריב"ש. ומיושב מ"ש החונת דעת מהך דסימן

קע"ד דאם אומר כשהיה לו מטעם אחר לך יהיו רבית קצוצה דהם דאי הו' אגר נטר שהיא מרויח בהמתנה

וגם הך דמרי"ש (סימן כ"ב) שהביא היות דעת מיי"ר במרויח בהמתנה כמבואר שם בדבריו. מה שאין כן

בריב"ש ובלבוש. ועמ"ש בספר פתחי תשובה סימן קע"ד סק"א וסק"ב. ועי' שם בהגהות די שו"ת שהראה

לנו דברי התבואות שור בכבוד שור מסכת בבא מציעא עי' שם: ובש"ע של התניא סימן מ"ו הביא גם כן

תקנה זאת להלכה. ועי' שם שכתב אלו לשונו. ולהאומרים שכל קנס יש בו משום אכסכתא וכו' גם כאן

צריך לקנות ממנו בבית דין השו"ב או שכתוב בשטר

שקנו ממנו בבית דין השו"ב שזה מועיל אף שלא הו' שם

בית דין כלל יק' שקנו ממנו בקנין סודר בפועל מס'.

ותריכין להחזיר זאת לריב' שפועים בזה ואין קנין

בקנין סודר כלל וגובין בשטרות אלו שלא כדו' עכ"ל:

וכהנ' בדגול מרצבה שם דלמ' קנו ממנו לו עשאו שטר עיסקא משתעבד אפילו אחר ההלואה

עכ"ל. אצל בהיתר ככתב המחבר בפנים כתבתי למעלה בשם החו"ד שאסור לעשות כן:

מחבר

מחבר

ד אם דעתו לקבוע לו איזה לימוד בתורה או לעשות איזה מצוה והוא ירא פן יתשל אה"כ. או שהוא מהירא פן יכיתתו היצר לעשות איזה איסור או למנעו מלעשות איזה מצוה (ג) מותר לו לזרוז נפשו בנדר או בשבועה דאמר רב מנן שנשבעין לקיים את המצוה לזרוז את עצמו אעפ"י שהוא מושבע ועומד מהר סיני שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדק ואפי' אם לא אמר בלשון נדר או שבועה אלא בדבור בעלמא הוי נדר ומחוייב לקיים. ולכן צריך האדם לזהר כשהוא אומר שיעשה איזה דבר מצוה שיאמר בלי נדר וטוב שידגל האדם את עצמו בן אפילו באמרו לעשות דבר רשות. כדי שלא יכשל ה"ו בעון נדרים: ה"ו מי (ג) שנודר נדרים כדי לתקן מדותיו הרי זה זורז ומשובח. כיצד הרי שהיה זולל ונדר שלא יאכל בשר איזה זמן או שהיה שוגג בין ואמר עליו את הדין ושאר משפן השמירן. וכן מי שהיה מתנאה ביופיו וקבל עליו נזירות וכיוצא בזה נדרים כאלו המה עבודת השם ית"ש. ועל אלו אמרו ה"ל נדרים כיג לפרשיות ומ"ס נגם בנדרים כאלו אין לו לאדם להרגיל את עצמו אלא יש לו להחזיר על יצרו גם בלא נדרים (ר"ג):

ו אין הנדר חל אלא אם היה פיו ולבו שוים. אבל אם נדר בטעות שלא היה דעתו כטו שהוציא בשפתיו. או (ד) שהרהר בלבו נדר ולא הוציא בשפתיו אין זה נדר (ר"ג): ז (ס) מי שנהג איזה חומרא בדברים המותרים מדינא כגון תעניות שבימי הסליחות או שלא לאכל בשר ושלל לשהות יין משבעה עשר בתמוז ואיך וכיוצא בזה אפילו לא נהג כן רק פעם הראשון אלא שהיה בדעתו לנהוג בן לעולם ורוצה לחזור בפני שאינו בריא (ו) צריך התרה ויפתח בחדשה שהוא מתחרט על מה שנהג כן לשם נדר. לכן מי שהוא

רוצה

מסגרת השלחן

(ב) מותר לו לזרוז. ומ"מ בזמן הזה יזהר האדם מאוד בזה הא"כ הוא דבר שיכול לקיים חיבה כי כוונתו יתגבר עליו יותר (הכמת אדם כלל לא נכנס ס"ח): (ג) שנודר נדרים האומר יאמר עליו כבר זה או שאומר כבר זה עני' איסור הרי זה נדר גמור (ש"ע סי' ר"ד). אותן שרגליהן לומר בין יהודים בין לאוי' ישראל בלבן אמונה אעשה או לא אעשה נריכים התרה (רמ"א וש"ך סי' רל"ז וע' בהכנת אדם כלל ל"ג סימן י'). אם הדיו חזירו ואמר חמץ או דבר שענינו כעניית חמץ שהוא קבלת דברים הרי זה אסור (ש"ע סי' ר"ט) אבל כשהחזירו מדיו משלו כגון רלובן שאסור נכסיו על שמעון הרי זה אסור אע"פ שלא קיבל דבריו בשרי זה יכול לאסור נכסיו עליו בע"כ (ש"ע וש"ך ס"ט וע' בנכ"כ הישנים מה שהשיב על פירוש הע"י). הרבה בני אדם נכשלים במה שנותרים הקיעות קף להחזירו לפרוע לו לזמן פלוני ובהגיע הזמן חזר לו הכני מרווח לך הזמן דהו לא מהני וממלא מעובר על התקיעה קף (ט"ז סי' רכ"ח ס"ק מ"ח) ואפילו מוחל לו התקיעה קף או הבצועה לא מהני אלא"כ מוחל לו או החוב וחז ממילא נמחל התקיעה קף או הבצועה (פתיח תשובה שם בשם תשובה נ"ב וע"פ כפי' רל"ב ס"ק ט"ז). מי שנדר או ששבע בלא יחזיק שום לחוק אסור להטיל גורלות ולא שום אדם ששכילו וכן אסור להמרות עם חבירו שקורין וועטין (ש"ע וט"ז ססי' רי"ז) וה"כ הנשבע על שאר דברים דאסור לעשותו על ידי שליח דשלומו כמותו נמיכו יש לומר דלזליק בחר כוונת הנדר אי דרכו לעשות אותו דבר בעצמו או ע"י שליח ול"ע (פתיח שם בשם הפל"מ וע"פ ובש"ע סימן רי"ח ס"ה). מי שהתנה ואמר כל הדין שאדור עד זמן פלוני יהיו בטלים ונדר בתוך הזמן אם הוא זכר לחנאו בשעת הכרע נדרו קיים שהרי מבטל חנאו בשעה שחזר ואמר זכר לחנאו בשעת הכרע הנדרי קיים וסגור בטל. ויש חומרים שאין החנאי מועיל לבטל הנדר אלא"כ יחזקו אחר הכרע חזק כדי דיבור לנדר ויאמר בלבו שהוא סומך על החנאי ויש לחוש לדבריהם (ש"ע וש"ך סי' רי"ח). והא דאמרין כל נדרי בליל יום הכיפורים הוי כאלו התנו בהדיא (רמ"א שם וע' ברין נדרים ד' כ"ג ע"ב) אם מבין מה שאומר ויכוין פירוש המלות (ענמ"א סי' תל"ד סק"ו ור"ש שם ס"ח ובק"מ ח"ט סי' הקד"ו סק"א) ומ"מ לא סמכין ע"י זה להחיר בלא שאלה לחכם כי אם לזרז גדול (רמ"א ב"י"ד שם) וכל זה בשבועה או נדר ששבע ונדר לעצמו אבל מי ששבעו חבירו או הדיו חזק ביטול זה מועיל לו כלום (ש"ע שם): (ד) שהכריז בלבו. ע"ל סי' ס"ב הוף סעיף י"ז: (ה) מי שנהג איזה חומרא. מחמת סיג ונדר ופרישות (ש"ך): (ו) רק פעם הראשון. או אם נכח כן ג' פעמים ולא התנה שיהא בלי נדר (ר"ש בנדרים ב"י רמ"ט וכד"כ בדברי תנאים

קיצור שרחן ערוך סו הלכות נדרים

רוצה לנהוג באיזה חומרות לסייג ופרישות יאמר בתחלה שאינו מקבל עליו כי בנדר וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההיא או בפעמים שירצה ולא לעולם (י"ד) :

ח כיצד מתירין את הנדר והשבועה. הולך אצל (ט) שלשה אנשים בני תורה ואחד מהם (פ) יהיה בקי בהלכות נדרים שידע איזה נדר יכולין להתיר ואיזה מהן אינן יכולין להתיר. ואיך מתירין. והם יתירו לו. ומי שנדר בחלום טוב שיתירו לו עשרה בני תורה (ל"ז ר"ל) :
ט אע"פ שלענין כל המצות שבתורה אין הבן נעשה גדול עד שיהיה לו שלש עשרה שנה והביא שערות, והבת אינה גדולה עד שיהיו לה שתיים עשרה שנה והביאה סימנים אבל לענין נדר ושבועה יש להם קדימה שנה אחת. שהקמן בן שנים עשרה שנה ויום א' והקטנה בת אחד עשר שנה ויום אחד אפילו לא הביאו סימנים (י) אם מבנים לשם מי נדרו ונשבעו נדריהן נדר ושבועתן שבועה. אבל פירותים מוכן זה אפילו מבנים אין דבריהם כלום. וס'ם גזעין בהם ומפנין אורן שלא יתילו לשונם בנדרים ושבועות. ואם הוא דבר קמן וקל שאין בו עיניו נפש נזרין עליהם שנקראו (ל"ז) :

י האב מפיר נדרי בתו עד שתתבגר דהיינו שיהיו לה שתיים עשרה שנה וששה חודשים והוא שלא נישאת. והבעל מפיר נדרי אשתו. כיצד מפירין אומר ג' פעמים (יא) מופר או במל או (יב) שאר לשון המורה שהוא (יג) עוקר את הנדר מעיקרו בין שאומר כן בפניה או שלא בפניה. אבל לשון התרה לא מהני באב ובבעל. וגם אין יכולין להפיר רק ביום שמעם. דהיינו אם שמעו בתחלת הלילה מפירין כל הלילה וכל היום שלאחריו. ואם שמעו ביום מסוף לצאת הבוכבים אין מפירין רק עד צאת הבוכבים. ויותר אינן יכולין להפיר. ואם האב או הבעל אמרו תחלה שהוא מרוצה על הנדר ואעפ"י שלא אמר בפירוש אלא שאמר (יד) להב שהוא מורה שהוא מרוצה שוב אינו יכול להפיר. (ואם מלה הנדר נמשכה ע' ס"ד ס' ל"ד ס"ק מ"ה) :
יא (טו) איזה נדרים יכולין האב או הבעל להפיר דוקא דברים שיש בהם עיניו נפש כגון רחיצה וקישוט ביחול וברכוס וכיוצא בזה והבעל יכול להפיר גם דברים שאין בהם עיניו נפש אם הם מן הדברים שבין איש לאשתו וגורמים איבה ביניהם אבל אלו אינן מותרים אלא כל זמן שהיא יושבת תחתיו ולאחר שנתאלמנה אי נתרשה אסורה בהן (ל"ז) :

סח דין תפלת הדרך ושאר דברים שצריכין ליהדר בדרך. ובו י"ב סעיפים :
א היוצא לדרך בין מביתו בין מסקום שהיה לו בדרך. וכן (ה) בחזרתו לביתו לאחר שיצא מעיבורה

מסגרת השרחן

של עשיית) : (ז) לריך התרה. אבל הכהנים איסור בדברים המותרים מחמת שסבורים שהם אסורים ועכשיו נתברר שהוא מותר לא היו כאלו קבלום בנדר וכן אם היו סובבים שסור איסור גדול ועכשיו נתברר שאין בו איסור כל כך גם כן לא היו נדר (ש"ע ס"ך) : (ח) שלשה אנשים. ולריך לידע שכתביו ב' שערות ולכן יש לחסר שלא ליקח מתירים כי אם אנשים שנחמלאו זקניהם (פח"ש בשם חסונת רעק"א וכ"כ הוא בעלמו בגליון הש"ע) ועיין במה שכתבתי לקמן סי' ע"ז סק"ג פרטי דברים אלו : (ט) יהיה בקי. ועכ"פ יהיה בקי ציורה דעה מס' רכ"ח עד סי' רל"ב ואם לאו בודדתי לא יוכל להתיר הנדר. ובש"ע ואחרונים ריש סימן רכ"ח משמע שצריכים כל הג' להיות בקיאים בדני התרת הנדר עיין שם ולריך עיין : (י) אם מבנים. ומי"ג ויום אחד ואילך לזכר ומי"ד ויום אחד לנקיבה אע"פ שאין יודעים לשם מי נודרים נדרים נדר (ש"ע) אע"פ שלא הביאו ב' שערות (ש"ך) : (יא) מופר או בטל. ובשבת לא יחמר מופר לבי כגון שאומר בחול אלא יחשוב בלבו לשון הפרס ויאמר לה טלי אכלי טלי וטחי וכיוצא בזה אבל אם חשב לשון הפרס בלבו ולא הוציא בפסחו (כלל) אינו כ"ס (ש"ע ורמ"א וחסכת אדם) : (יב) שאר לשון. עיין בש"ע חילוקי דינים בשאר לשונות ולכן אין לומר אלא מופר או בטל כינ"ש בסמוך : (יג) עוקר את הנדר מעיקרו. עיין בט"ז סעיף קטן ל"ז ובש"ע ס"ד : (יד) לשון שהוא מורה. ואפילו לא הוציא מפיו הקמה אלא שחשב בלבו שיהיה הנדר קיים הוא קיים לאלתר ואינו יכול להפיר מיד אפילו בלחיו יום (לשון ערוך ש"ך חכמת אדם) : (טו) איזה נדרים : המחבר לא ביאר בסעיף זה כל האורך וגם יש להשיב הרבה על דבריו ולפי שהדברים אינם שכיחים לא הארכתי לבארם על פי פסק הש"ע ומי שנדרה אשתו או בתו מאיזה מאלל או מדברים שכתב המחבר בפנים לא יסמוך על הפרתו עד שיפאל למי שלמד בש"ע סימן רל"ד אם יכול להפיר נדר זה ואם תהיה מותרת לעולם בהפרתו או לאו. וה"ל לשכונת בתו ואשתו :

קיצור שלחן ערוך סה הלכות דברים שצריך ליהדר בדרך פב

פעיבורה של העיר. דהיינו שבעים אמה ושני שלישי אמה לאחר שכלו כל הבתים מתפלל הפלת הדרך. יד"מ ה' אי"א שהולכין לשלום וכו'. אמרה בלשון רבים רק ותתנו לחן איסר בלשון יחיד. ויותר טוב לאמרה לאחר שיצא ביל מעיבורה של עיר וכשהוא כבר בדרך ולן באיזה עיר יכול לאמרה בבוקר גם קודם שיצא:

ב אין להתפלל אותה אלא יש לו ללכת לכל הפחות פרסה. ולכתחלה יש לו להתפלל בתוך פרסה הראשונה. ואם שכח יכול להתפלל כל זמן שהוא בדרך וכלכך שעדיין לא הגיע (ג) לתוך פרסה הכמוכה לעיר שהוא רוצה ללון בה:

ג הפלת הדרך (ג) צריכין לאמרה סמוך לברכה אחרת. ולכן אם הוא (ד) יוצא בבוקר ואומר בדרך ברכת השחר. או שהיה לן בדרך באיזה עיר (שאו יכול לומר תפלה הדרך גם קודם שיצא) ואמר אפילו קודם שיצא ברכות השחר יאמרה אחר ברכת הגומל הסדים טובים לעמו ישראל ואם הולך לאחר התפלה מכירו ואכל או ישתה איזה דבר על הדרך ויבדק ברכה אחרונה וכמוך לה יאמר תפלת הדרך. או ישיל מים ויבדק אשריצר ויסמכה לה:

ד יש לאמרה בעמידה. ואם הוא רוכב או הולך בעגלה אם אפשר להעמיד בהמה יעמידה משום דרוכב כשהלך דמי ואם לאו אמרה כך:

ה אין אומרים אותה אלא פעם אחת בכל יום (כ) שהוא הולך אבל אם חנה באיזה עיר על דעת ללון שם. ואח"כ נמלך ויצא במנה לעבור תצא לה או לשוב לביתה. ואמרה (ו) פעם שנית. אם הולך בימים ובלילה או שהיה לן שלא במקום ישוב. פעם הראשון אמרה בתחילה ובשאר הימים אמרה בלא תחילה כי כל זמן שלא לן במקום ישוב נחשב הכל לדרך א':

ו פרס צאתו לדרך יש לו ליתן צדקה שנאמר צדק לפניו ויהלך וישם דרך. דרך פסונו. ויש ליטול רשות מהגדולים שבעיר שיברכו אותו שיצליח בדרך ויש להשתדל שילוו אותו איזה אנשים. והמלוות את הבירו כשהוא פורש ממנו צריך לעמוד במקומו עד שההולך יתעלה מעינו (מכניעו'). המברכים להולך בדרך לא יאמרו לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי דוד אמר לאבשלום לך בשלום הלך ונתלה ויתרו שאמר לעשה לך לשלום עלה והצליח. כשהוא בדרך יעסוק בתורה. שנאמר וכלכתך בדרך. ויאמר בכל יום איזה מזמורי תהלים במונה והכנעה. ויהיה שיהיה לו פת עמו אפילו הולך במקום קרוב גם יש ליקח עמו ציצית שמא תפסול לו ציצית ולא ישיג אדרה ויתפסל מצוה. לעולם יכנס אדם (ז) בכי טוב ויצא בכי טוב פי' כשיכנס ערבית לבית המלון יכנס בעוד החמה זורחת ולמחר ימתן עד הנץ החמה ויצא ואז טוב לו. כמ"ש וירא אלהים את האור כי טוב. לא יאכל הרבה כשהוא בדרך (א"ח סי' ק"י):

ז באכסניא שהוא אוכל שמה צריך לדקדק אם הכעזב ואנשי ביתו חמה כשרים ונאמנים. ואם רוצה לאכול בשר במקום שאינו ידוע לו צריך לחקור ולדרוש היטב מי הוא השוחט ומי הוא הרב המטבית עליו כי בעוה"ז רבה המכשלה והמשכיל יבין * ומכ"ש בין אשר בעוה"ז רבו המתמצים וצריכין חקירה ודרישה (י"ד סי' ק"ט):

ח כשהוא מתפלל תפלת שהרית בדרך יהיה כשיעור. אם הולך ברגליו אזי כשומר הפסוק הכנסת. כי המלית קטן רחוק שיהיה כשיעור. אם הולך ברגליו אזי כשומר הפסוק

שפע

דחם הפנים

מסגרת השחרן

(*) כתב הגאון בעל בית אפרים וצ"ל במאמר יפה בדרבנא (שכפוף הוי"ו החדש) כי לפעמים הרב בעצמו אין לו הרגשה מסבכת ומסמך את השוחט הרב בעצמו אין לו הרגשה יפה בכדיקת הסבין אזי אם יש בעיר אנשים אחרים שיש להם הרגשה טובה וידוע בהם שחט יראים ושלמים ומכ"ש אם המה ג"כ שוחטים טובים יוכל לסמוך עליהם אם הם אומרים לו שיש לזה הרגשה טובה. והא ודאי שכח טובא שאפילו מי שהוא גדול בתורה אין לו הרגשה טובה ואינו יכול לנסות את השוחט. וההרגשה אינה תלויה במעלות התורה כלל. ולכן הרב אשר הוא ירא שמים אם אינו ברור לו שיש לו הרגשה טובה אזי כשכח לפניו שחט על המסבין אינו כוש לעמוד על בידיו הדבר על ידי אחרים אשר יודע בהם שיש להם הרגשה טובה ושם יראי שמים אהל אם אינו כן מי יודע וכבר הדע"ש

הולך. ואפילו אם ימות בעיר באמצע היום וחרה ללכת ממנה להלאה או לשוב לביתו (ח"ט) אעפ"כ ח"ל לאמרה שוב בלחוד היום: (ו) פעם שמים. כאילו כבר לן בזה (ח"ט): (ז) בזה מוז. שמו יפול בלחוד הפתחים אבל סמוך לעירו שכול יודע להכיר שם מהפתחים יפול לילך

164 קיצור שרזן ערוך סט הלכות דברים שצריך לזוהר בדרך

שמן ישראל וגו' ובשכמל' צריך לעמוד שיכון לבו הישב . (ח) ואם רוכב או יושב בעגלה מותר . ובתפלת שמונה עשרה יעמוד . ואם הוא נחויך לדרכו אם יכול לעמוד לכל הפחות (ט) בשלש ברכות ראשונות ובשלש ברכות אחרונות מושב . ואם לאו יתפלל מושב בעגלה יעשה הכריעות מיושב . ואמנם טוב יותר שיתפלל אפילו מיד (י) בעלות השחר וגם בנחת אפילו מיד . חצי שעה אחר הצות היום כדי שיוכל להתפלל מעומד וכראוי . (השיעור שהוא מתחייב לחזור אחר מים וזרי להתפלל בעשרה כתוב בס' י"ב סעיף ה' וסעיף ח' ע"ש) (לא"ה) סימן ס"ג פ"ט ל"ד ל"ג נחמיה

ט המהלך בדרך והגיע עת האוכל ולא מצא מים נתבאר בס' מ' סעיף י"ד . ובס' מ"ב סעיף י"ט נתבאר שהאוכל פת (יא) אסור לצאת ממקומו עד שיברך ברהמ' ובס' מ"ו ס' נתבאר שצריך לברך מושב דוקא . ואמנם אם אכל בדרך כשהוא מהלך מותר לברך ברהמ' נ"כ כשהוא מהלך לפני שאין דעתו מיושבת עליו אם יצטרך להתעכב . אבל אם אכל מושב גם ברהמ' צריך לברך מושב (ק"ג) :

קצת נזכרין שבהיותם בדרך ואוכלים בבית עכו"ם אין מברכין בזמין משום דלא הו' קביעות . ומ"ם אם קבעו עצמן שם לאכול ביחד אינו נכון לבטל הזמין ויאמרו הרהמ' הוא ישלח לנו ברכה מרובה במקום הליכתנו ובמקום ישיבתנו עד עולם . ואם אוכלים משל אחר יכולין לומר הוחמן הוא יברך את בעה"ב הזה וקאי על בעל הסעודה . ואם לאו יאמרו הרהמ' הוא יברך אותנו . וע"ל ס"ס מ"ד (ק"ג) :

יא מדינא אסור לילך בערב שבת יותר מן שלש פרסאות בין דביתו בין למקום אחר כדי שיוכלו להכין צרכי סעודות שבת כראוי ובמדינות אלו אין נזהרין בזה מפני שרוב בני אדם מבינים בריות . ומ"ם צריך כל אדם לזוהר מאוד שיכנס לאושפזא בעוד היום גדול כי היכה הליל שבת בא ע"י מה שמתאחרים . לכן יהא נזהר מאוד ולא יסתנו היצר לומר עוד היום גדול ודרך טוב (ק"ט) :

יב מי שהוא ביום שבת קודש בדרך במלון ויש לו מעות . אם יכול להפקידן או להצניען אסור להחזיקן בכיסו . שהרי הם סוקצה . ואם מהירא שמא יגנבום ממנו יתפרם ערב שבת בבגדו וישב בבית ולא יצא בהם במקום שאין עירוב . אך אם יש לרוש שמא תהפך זה שאינו יוצא כל היום מביתו וירגיש שיש לו מעות ויגלוס ממנו מותר לצאת בהם כשהם תפורים בבגדו . אבל (יג) אם הם בכיסו בכל ענין אסור (ס' ע"ה) (עין עוד בס' ק"ט . דברים שצריך לזוהר בדרך) :

סט דיני תפחת מנחה . וכו' ט' סעיפים :

א אמר רבי חלבא א"ר הונא לעולם זוהר אדם בתפלת המנחה שהרי לא נענה אליהו אלא בתפלת המנחה שנא' ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו . והטעם שתפלת המנחה היא חשובה כ"כ מפני כי תפלת השחר זמנה ידוע בבוקר בקובו במטהו יתפלל מיד קודם שהוא מטרוד בעסקיו כן תפלת ערבית בלילה זמנה ידוע בבואו לביתו והוא פנוי מעסקיו . אבל תפלת המנחה הוא בעוד שהיום גדול והוא מטרוד בעסקיו והוא צריך לשום אל לבו ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל ע"כ שכרה הרבה מאד . (ז"ר ס' ל"ג) :

ב עיקר זמנה הוא כמ' שעות ופחצה ולמעלה . והיא נקראת מנחה קטנה . ובשעת הרהק כגון שהוא צריך לצאת לדרך או שהוא צריך לאכול . יכול להתפלל מיד לאחר שש שעות

וסחצה

מסגרת השרזן

רחם הפנים

נרעיש ע"י הגאון בעל דברי ופתי וצ"ל סימן א' כרתי ס"ק י"ב כי לפעמים המורה בעצמו אשר נותן קבלה אין לו הרגשה והוא כוש לבדוק ע"י אחרים וע"י רבת המכשלה ע"ש . ואנו מה נאמר בדורות אלו אשר בעו"ה רבו המורים שאינם הגונים ה' ירחם עלינו :

ואמרי' דאף יושב בעגלה אם הוא בעלזמו ממנהג הכוכים לרץ לעמוד (פמ"ג) : (ט) נג' ברכות . כדי לקיים הכריעות והפציעות (היי"א כ"ל כ"ב) וש"ע ואחרונים לא כתבוי' שיעמוד במקום הכריעות אם אפשר לו כדי שיהא כורע מעומד ופוסע ג' פסיעות ועיין שם דין רוכב ע"ג בהמה בשעת שמונה עשרה כ"ל יתבאר : (י) בעלות השחר . כן כתב בחי"א ואין כן דעת ש"ע ומ"א וד"ש להקדים קריאת שמע ותפילה כל כך אלא אם כן הגיע זמן קריאת שמע שנתבאר בסימן י"א מ"ב ויש סימן י"ג שאלו יקרא ק"ש ויתפלל כראוי (ת"א ור"ש וד"ק החיים) : (יא) אסור ללכת . פי' כמה שכתבתי בס' מ"ב סעי' כ"א ובסוף סימן י' : (יב) אם סם בכיסו . אסור ללכת

קיצור שרן ערוך סמ דיני תפלת מנחה

ומנחה והיא נקראת מנחה גדולה. והמשך זמנה הוא לכתחלה עד שעה ורביעית שעה קודם הלילה ולא יותר וזה נקרא פלג המנחה כי משעת מנחה קמנה עד הלילה הוא שתי שעות ומנחה והחצי מה היא שעה ורביעית. ובריעבר או בשעת הרחץ יכול להתפלל עד צאת הכוכבים. וכן נוהגין עתה ברוב הקהלות שמתפללין מנחה סמוך ללילה. ושעות אלו המנחה שעות זמניות. דהיינו לפי ערך היום (ה) מזריחת החמה עד שקיעתה מתחלק היום לז' חלקים ואם היום גדול י"ח שעות או שעה ומנחה נחשבת לשעה (ל"ג):

ג אסור להתחיל לאכול אפילו סעודה קמנה סמוך למנחה קמנה. וסמוך היינו חצי שעה קודם. ואם אינו קובע עצמו לסעודה אלא שאוכל או שותה דרך ארעי פירות או תבשיל אפי' מחמשת מיני דגן יש מתיקין. אבל (ג) יש להחמיר גם בזה. וכן (ג) אסור ליכנס למרחץ או להסתפר סמוך למנחה קמנה. וסעודה גדולה כגון סעודת נישואין או בריח סילה וכדומה אסור להתחיל אפי' סמוך למנחה גדולה דהיינו מחצות היום אלא אסור עד זמן מנחה גדולה ויתפללו קודם הסעודה. ובמקום שקורין לבהכ"נ והוא רגיל לילך לבהכ"נ להתפלל בציבור (ד) וזהו להתחיל סעודה קמנה סמוך למנחה קמנה וגם אח"כ זבלבד שמיד שקורין לבהכ"נ יפסיק משה שהוא עוסק להתפלל. וסעודה גדולה סמוך למנחה קמנה אסור להתחיל אפילו במקום שקורין לבהכ"נ ואפילו סמוך למנחה גדולה יש להחמיר (ל"ג):

ד התפלת מנחה צריכין ג"כ נשילת ידים עד הפרק כמו לתפלת שחרית וכמבואר לעיל בסופן י"ב סעיף ה' וסעיף ו' (ע') חייב כלל ל"ג ס'ו ובש"ע של התניא סימן צ"ב במראה מקום אות כ"ג) וכן לתפלת מעריב אם הפסיק בין מנחה וכן למוסק אם הפסיק בין שחרית (ס) צריך ליטול ידיו (ל"ג ו"ג ו"ג):

ה אף לומר אשרי שקודם מנחה עד שיהא מנין בבהכ"נ כדי שהש"ץ יאמר הקדיש על מה שאמר בעשרה ואם אמרו אשרי בלא מנין ואח"כ נשלם המנין יאמרו איזה מזמור ואח"כ יאמר הש"ץ קדיש ויש להש"ץ להתעטף במלית קודם אשרי שלא להפסיק בין אשרי לקדיש ואם לא היה מלית עד לאחר שאמר אשרי יתעטף ויאמר איזה פסוקים שעליהם יאמר קדיש (ל"ג ו"ג):

ו אם השעה דחוקה וקרוב ללילה מתחיל הש"ץ מיד אחר קדיש הש"ע בקול רם והצבור לא יתפללו אלא שומעים ועונים עד שאמר האל הקדוש או עונים אמן ומתפללים בלחש ואם השעה דחוקה ביותר ויש לחוש שאם ימתינו על הש"ץ עד לאחר שיאמרו האל הקדוש לא יסיימו תפלתם בעוד יום יכולין להתפלל מיד עם הש"ץ בלחש מלה במלה עד האל הקדוש ושוב אם אפשר שיהא לבה"כ אחד שיענה על ברכות הש"ץ אמן (ק"ד ו"ג):

ז מי שבא לבהכ"נ ומצא צבור מתפללין ש"ע מתפלל עמה ש"ע (ו) ויאמר אשרי לאחר הש"ע

מסגרת השרון

בהם למקום שאינו מעורב אבל במקום המעורב מותר לשאת אללו המעות במקום חשש הפסד לפי שזכו טיטול כלומר יד כיון שאינו מטלטלין בידו אלא בגופו (ר"ש וכן דעת הט"ו) וליכור רבא סימן ש"א עיין שם ופרמ"ג וע"ל סי' פ"ט דיני טלטול כגד שיש בו מעות צבבת ודוק):

(סעודת) סמ (ה) מזריחת החמה עד שקיעתה. ויש אומרים שמשערין מעלות השחר עד ללאת הכוכבים (מ"א בשם ת"ה) וכן יש לנהוג כאן ונפרט לפי מנהגינו שמתפללין

מנחה סמוך ללילה (ע') מ"א ומנחה ופמ"ג סי' רל"ג וסי' י"ח סק"ב שלהחשבים מכאן חמשה עד שקיעתה יש פלוגתא אם לחשוב עד סוף השקיעה או תחילת הנ' וע' במנחה סי' רל"ג במה שכתב בל' לייבב כו' דזמן הקרבת המנחה היה עד ללאת הכוכבים וע' בחק יעקב ופמ"ג סימן חמ"ג שכתבו דברי סמ"כ דבמדי דרבנן חושבין היום מעלות השחר עד ללאת הכוכבים וכן פסק שם בבא"ט ובחי' אדם כלל קכ"ג לענין אכילת חמץ בערב פסח ודוק בכל אלו המקומות):

(ב) יש להחמיר גם בזה. היינו בתבשיל מחמשת מיני דגן (עיין בלחמנוס סי' תרל"ט ופרמ"ג וסד"ה סי' רל"ב) אבל אכילת פירות מותר וזה לאכול פת רצוצה כדרך שאדם אוכל בלא קבע מותר (ש"ע ומ"א וסד"ה סימן רל"ב) אבל יותר מכביצה פת אסור (מ"א) וזהו פת כסמין שאין לאכול יותר מכביצה (ע' בשע"ת סי' תרל"ט): (ג) אסור ליכנס. וזהו לכל מלאכה או חשבון שיש לחוש שמא יטרד ויעבור הזמן (מ"א ופרמ"ג ע"ש): (ד) מיוחד להתחיל. והוא כדין ליכנס למרחץ או להסתפר (מ"א סד"ה): (ה) צריך ליטול ידיו. אלא אי"כ לא כפיח דעתו (מ"א) ויש מקילין דכל זמן שהוא בבית הכנסת אפי' שפסיק לילי ליטול ידיו שנית דיוסחמא לא כפיח דעתו (א"ר והביאו הפרמ"ג): (ו) ויאמר אשרי לאחר הש"ע. ויאמרו לו: כקורא

קיצור שרתן ערוך סט ע דיני תפלת מנחה

הש"ע. **חם לא** יוכל לומר ש"ע קודם שיבא הש"ץ לקדושה ואם ימתין עד לאחר שיבא הש"ץ כל הש"ע עם הקדוש יעבור וז"ל התפלה ימתין ויתפלל בלחש עם הש"ץ בחזרת התפלה סלה בסלה ואומר עמו כל נוסח הקדושה וגם לדור דור וכו' כמו שהוא אומר ויכניס עמו בשוה ברכת האל הקדוש וברכת שובע תפלה. וגם מורים יאמר עמו בשוה (ז) כדי שישתתף עם הצבור רק ביום העניית צבור לא יאמר עם הש"ץ ענונו אלא אומר בשווע תפלה כמו שאר יחיד. וכן אם רוצה להתפלל מעריב עם הצבור ואם ימתין עד אחר חזרת הש"ץ את התפלה יצטרך להתפלל ערבית ביהדות יתפלל מנחה עם חזרת הש"ץ. ואם בא סמוך לקדושה ימתין עד לאחר שיאמר הש"ץ האל הקדוש ויענה אמן ואז יתפלל ואף שיפסיד עניית אמן שלאחר שווע תפלה וגם מורים (שהם חיובים) מ"ס הכי עדיף מפי מלהפסיד תפלת ערבית עם הצבור ומכ"ש אם השעה עוברת מוסיף מנחה (וע"ל סימן כ' סעיף י"א) (ק"ח ק"פ):

ח אם נמשכה תפלת המנחה עד הלילה (ח) לא יאמרו תחנון כי אין אומרים תחנון בלילה. וצריך לזהר ולהשגיח שלא תמשך עד הלילה ממש כי אז אין אומרים קדיש התקבל על התפלה (ט) שהתפללו ביום כיון שהלילה שייכה ליום מחרת (ק"ח ק"ח):

ט מי שבא בערב שבת למנחה בבהכ"נ והקהל כבר קבלו שבת או י"ח דחינו בשבת אסור מיוחד שיר ליום השבת וביום אסור ברכו לא יתפלל מנחה בבהכ"נ הזאת אלא ילך חוץ לבית הכנסת ויתפלל. ואם שווע שהש"ץ אומר ברכו לא יענה עם הצבור שאם יענה ברכו שוב אינו רשאי להתפלל אח"כ תפלה של חול (ואם טעה וענה יתפלל ערבית שתיים בדלעיל סימן כ"א) ואם בא סמוך לקבלת שבת וי"ט אע"פ שלא יוכל לומר ש"ע קודם שיקבלו שבת או י"ט יוכל להתפלל (י) כיון שמתחיל בהיחר (כ"א רס"ג):

ע דיני תפלת מעריב. וכו' ה' סעיפים:

א זמן קריאת שמע של תפלה של ערבית הוא משנראין שלשה כוכבים (א) קמנים. ועכשיו נוהגין להתפלל בצבור מעריב היכף אחר מנחה אע"פ שעדיין אינו לילה מפני טורת הצבור. שהיה טורת לאסוף הציבור שנית. ובלבד שלא יחא קודם פלג המנחה כי אז אסור בדיועבד אינם יוצאין ואשר לשי' שמתפלל ערבית בצבור בלילה ובין מנחה למעריב עוסק בתורה לחבר הלילה עם היום בתורה שהוא ענין גדול. ועכ"פ ראוי לכל ירא שמים שאם התפלל בצבור קודם הלילה לא יאכל קודם הלילה אלא ימתין. ומיד לאחר צאת הכוכבים יקרא ג' פרחיות של ק"ש. ומי שאינו מתפלל בצבור אסור לו להתפלל תפלת ערבית קודם צאת הכוכבים (ה"ז ק"ח):

ב לכתחלה צריך להתפלל ערבית מיד בצאת הכוכבים ואסור להתחיל (ג) לאכול (ג) או לעשות שום דבר (ד) ואפילו ללמוד חצי שעה קודם צאת הכוכבים. ואם אין לו פנאי כגון שהוא לומד ברכים עכ"פ לא יאחר יותר מהצות הלילה (ט) ובדיועבד אפילו אחר הצות עד

מסגרת השרתן

בתורה ולא בחזרת חזנה (מ"א ור"ט כ"ס חז"ר): (ו) כדי שישתתף עם הציבור. שאם הם יכרעו ויהא לא יכרע עמם יכא נראה כפי'ר בני שחזירו כורעים ומשתחוים לו (ד"י תוספת מ"א ח"ט): (ח) לא יאמרו תחנון. ומכל מקום אין לחוש לה' אלא בודאי לילה חבל לא בבין השמשות (ט"א ח"ט): (ט) שהתפללו ביום. היינו אם התפלה בלילה ביום רק אבינו מלכנו או אומירת תחנון נמשך עד הלילה אין לומר קדיש תחבול בלילה (וגם בזה חולק הא"י) אבל אם תפלת ש"ע משכה בלילה אומרים תחבול דלא מפסיק יום בין התפלה והקדיש (פרי מגדים): (י) כיון שמתחיל בהיחר. וגם היסור זה שלא להתפלל תפלה של חול בביכ"ז זה אינו אלא חומרת בעלמא (מ"א ור"ט סימן רס"ג ע"ש):

ע (א) קעים. ומן הדין סגי בדיעוים אלא שאין לנו בקיאות לכן בעינן קעים אבל גדולים לא מהני שנראים גם ביום (ט"א ומגן אברהם). ואם הוא יום משוען ימתין עד שיכל הספק אלנו (שלתן ערוך): (ב) לאכול. אבל טעימה בעלמא מותר ג"ע במנחה לעיל סימן ס"ט סעיף ג' (ט"א מ"א): (ג) או לעשות. כל המלאכות המכרות בסיומן ס"ט ס"ג (מגן אברהם ופרמ"ג וסד"ה): (ד) ואפילו ללמוד. אסור מלאכת הכוכבים ואין שם לימוד שמתפללין אחר כך אבל ח"י שעה קודם מותר ללמוד (מ"א ופרמ"ג וסד"ה ומ"י אדם זה מוכח מכל הפוסקים שמתוך ללמוד בחזן החליט שעה כמו שכתב ר"ש בקוטרם אחרון סי' ה"א וז"ל גמלא מוכח דברט ד' ע"ג): (ה) וגדיעבד. ואם עבר אפילו במיד ואחר עד חצי הלילה יקרא

עד שלא עלה עמוד השחר יצא (ס"ט ל"ב ז"ל):

ג מי שבא לנהג' לתפלת ערבית ומצא שהצבור עומדין להתפלל ש"ע אחילו עדיין אינו לילה אלא כפלי' המנחה ולבעלה מתפלל עמהם ש"ע. ואח"כ כשיהיה לילה אומר חק"ש עם הברכות ואם הצבור עומדין באמצע ק"ש וברכותיה ויש לו שהות לומר קודם שיגיע לתפלת ש"ע ק"ש עם הברכות עד שומר עמו ישראל לעד יעשה כן ויורג' ברוך ה' לעולם וכו' וא"צ לאומר אח"כ לאחר התפלה (מכניענ') ואם הוא לא התפלל עדיין מנחה תפלה תפלת ש"ע מנחה בשעה שהצבור אומרים ק"ש עם הברכות וישהה מעט לכה"פ כדי הילוך ד' אמות ותפלה אח"כ ש"ע עם הצבור למעריב ואח"כ כשיהיה לילה יאמר ק"ש עם הברכות: ד' מן ברוך ה' לעולם עד יראו עינינו יש לומר בשיבה. ואסור להפסיק מן תחלה והוא רחום עד לאחר דש"ע. ומה שהשמש מכריז יעלה ויבא. ולומר. לא הוי הפסק משום דהוי צורך התפלה (ל"ז):

ה אם נשאר אדם יחיד מתפלל מעריב כהלכה בלילה חייב חברו להמתין עד שיסיים תפלתו כדי שלא תתבלבל מחשבתו. ואם התחיל להתפלל בשעה שלא יוכל לסיים תפלתו עם הצבור (ו) אינו חייב להמתין עליו שהרי מכתא מילתא דאדעתא דהכי נכנס שאינו מפרך (ס"ז):

עא סדר הלילה. וכו' ה' מעיפים:

א אחר תפלת ערבית צריך לקבוע עת לתורה לקיים והגית בו יום ולילה. ויש לחוש בלילה אם יאכל תחלה תחמטנו שינה מרוב שהוא יגע והמבע מבקש המנוחה ונמצא מחבטל בתורה ע"כ יש לוותר שיבדע לו עת ללמוד קודם האכילה אך אם הוא רעב ולבו חלש שלא אכל ביום לשבע וטעם מיד כדי לישב דעתו ואח"כ ללמוד קצת ואח"כ יאכל מסעורת די צרכו ויחזור ללמוד תורה איש איש כפי השגתו. אמרו ר"ל לא איברא לילה אלא לגירמא (ה) והיינו בלילי הורף ואמר ר"ל כל העוסק בתורה בלילה חוט' של חסד נמשך עליו ביום שנא' יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. מה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום ובלילה שירה עמי. ואיכא דאמרי אמר ר"ל כל העוסק בתורה בעה"ז שהוא דומה לליכה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בעוה"ב שהוא יום שנא' יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. ומכ"ש מי שיש לו הק קבוע ללמוד בכל יום ונחבטל ביום שהוא צריך להשלים חקו בלילה (ס"ז ל"ח ומכניענ'): **ב** ראו לאדם בינוני הבריא למעט במסעות הלילה ותהא קלה מסעורת היום. וירויה באת ארבעה דברים. (א) ישמור בריאותו. (ב) יהא נשמר מדבר רע שלא יבא לידי מקרה לילה שבא מחמת אכילה גסה ודברים המחסמים. (ג) שיהיו חלוצותיו נוחים ומיושבים כי מרוב אכילה ושתיה הרבה פעמים באים חלומות קשים וזרים. (ד) שלא תכבד שינתו עליו ויקיין בזמן הראוי. ודי לאדם הבריא לישן ששה שעות. ויזהר שלא לישן בחדר יחיד ולא יישן במקום חם ביותר ולא במקום קר ביותר (ס"ז ל"ט ומכניענ'): **ג** ראו לכל ירא שמים ויזהרם ויחזקו עליה ויקבל על עצמו בלב שלם שלא לעשותה עוד ובפרט בעבירות המצויות כגון חניפות שקרים ליצנות לשון הרע צריכות בדיקה ביותר (ס"ז ל"ט). גם יתן האדם אל לבו למחול לכל אדם שחטא כנגדו שלא יענש שום אדם מחמתו. ראייתא כגמ' כל מי שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו שר הקב"ה ויאמר ג"פ שרי לכל מאן די צערן ואח"כ יאמר רבש"ע הריני מוחז' וכו':

ד אם לא קרא שלשה פרשיות של ק"ש כשהיה לילה. אוי יאמר (כ) כל השלש פרשיות בק"ש שעל המטה. אבל אם אמרם בלילה אינו צ"ל בק"ש של המטה כיא פרשה הראשונה בלבד. ומ"כ למצוה מן המובחר יאמר כל השלש פרשיות ואח"כ אומרים מזמורים ופסוקי דרחמי בשי שנדרפם בסידורים ואולם ברוב הסידורים נדפס ברכת המפיל קודם ק"ש ויותר טוב לומר ברכת המפיל בטרם שתהא הברכה סמוכה לשינה. ויאמר ק"ש עם המזמורים קודם שהולך למכתו

מסגרת השלח

אח"כ ק"מ (מ"א) עם הברכות ויתפלל עד עלות השחר (סד"ה). ועיין בש"ע סוף סימן ר"לס ובסידור ד"ה טס: (ו) אינו חייב. ומדת חסידות להמתין עליו אפילו בענין זה (פרמ"ג ור"ט): **עא** (ה) והיינו בלילי חורף. ואפילו בליל תקופת חמנו יש ללמוד מעט (פריש"ק ש"ך ר"ט ב"ד ס' רמ"ז ופמ"ג בלוח"ס ר"ל) ומט"ז בליל ואל"ך יוסף מעט מעט (רמ"א ר"ט ב"ד טס): (ב) כל השלש פרשיות בקריאת שמע. ויתכנין בזה ללכת ידי הוצת ק"ש (מ"ז ומ"א וסד"ה) ובעת אומרו אשר הולאתי אתכם מארץ מצרים יכוין ללכת מלכות זכירת ילאת

קיצור שרזן ערוך עא עב סדר הלילה

למטתו. (ג) וברכת המפיל יאמר (ז) כשהוא על מטתו. וקודם שילך למטתו יאמר המזרח ויניח אצבעותיו עליה ויאמר ה' שומרי וגו' ואח"כ יאמר ו'פ בבל דרכיך וגו' (ס) ולאחר שאמר ברכת המפיל לא יאכל ולא ישתה ולא ידבר עד שישי. אם אינו יכול לישן יאמר (ו) עוד הפעם ק"ש והמזמורים ופסוקי דרמים וחזון וקורא עד שתחמפנו שינה. או יאמר כמה פעמים פסוקים אלו. תורה צוה וגו' אש תמיד וגו' סעפים שנאתי וגו' אור זרועי וגו' עד שתחמפנו שינה והיא סגולה להנצל ממקרה לילה ר"ל. ותהא כוונתו בשינה לחזק כחו לעבודת קונו ואזי נחשבת לו לעבודת שמים. אם צריך לשמש מטתו לא יאמר תחלה ברכת המפיל אלא אח"כ קורא לכל הפחות פרשה הראשונה של ק"ש ואומר ברכת המפיל (ס' ס"א ל"א ל"ס ל"ס): ה' יפשינו מלבושיו מעליו ולא יישן במלבושיו. כשהולך מנעליו ופושט בגדיו חולץ ופושט של שמאל תחלה. ולא יניח מלבושיו (ז) תחת מראשותיו כי משבת לימודו וצריך לזוהר מאד להרגיל את עצמו לשכוב על צדו ואיסור גדול לשכוב פרקן דהיינו גבו למטה ופניו למעלה (ח) או בהיפוך פניו למטה וגבו למעלה אלא דוקא על צדו. ושוב שישכב בהחלל שינתו על צד שמאל ובסוף על צד ימין והוא טוב לבריאת הגוף כי הכבד מינה בצד ימין והאיצטומכא בצד שמאל וכאשר יטה על צד שמאל או יהא הכבד על האיצטומכא ויחממה בחימו ובוה יתעבל המזון כהרה ואחרי שנתעבל המזון ראוי לו שיטה על צד ימין כדי שתנוח האיצטומכא וירדפסולת המאכל. ולא יתהפך מצד על צד פעמים הרבה (ל"א ס' ג' רמב"ם ז' מ"ד מ"ד דעוס מהרי"ע כ"ה סימן כ"ג שני' חמס). (הלכות צניעות יבואר א"ה במסין ק"ג):

עב גורל קדושת שבת והמחללו הרי הוא כמו עכו"ם ודיני הכנת שבת. ובו בי' סעיפים:

א שבת קודש הוא האות הגדול והברית שנתן לנו הקב"ה לדעת כי בששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וכל אשר בהם ושבת ביום השביעי והיא יסוד האמונה וארז"ל שקולה שבת ככל המצות. כל המשמר את השבת כהלכתו כאילו מקיים כל התורה כולה וכל המחלל את השבת כאילו כפר בכל התורה כולה (למ"ס סוף ה' שם ומגיד משנה שם וחיי"א י"ט הלכות שבת). וכן הוא אומר בעזרא ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ואת שבת קדשך הורדת להם:

ב (ה) וכל המחלל את השבת בפרהסיא * הרי הוא כעובד כוכבים לכל דבריו אם נוגע ביין אוסרו. והפת שהוא אופה הוי כמו פת עכו"ם ** וכן התבטל שהוא מבטל הוי כמו בשולי

מסגרת השרזן

מל"ס (סד"ה): (ג) וברכת המפיל יאמר. ואין לחוש שמה לא יסיח יכול לישן ויהיה ברכת לבטלה דברכה היא על טבע הכריחה ואפילו לא יישן אין ברכתו * י"ל (א"ר מח"ה פרמ"ג ח"י אד"ס): (ד) כשהוא על מטתו. עיין לעיל סוף ס' ה': (ה) ולאחר שאמר. כן כתב בהיי"א דכוסד"ה אצל דב"י ורמ"א ומ"א משמע דיש לזכר בכל זה חיוב אחר קריאת שמע משום שנאמר אמרו בלזבכם על משכבכם זו קריאת שמע ודומה סלה בשינה אח"כ: (ו) עוד הפעם ק"ש. וראוי שלא לנפול פסוק ראשון דהיינו פסוק שמע ישראל (ש"ע ור"ס ס' ס"א ע"ג וחיי"א כלל ל"ה) ואפילו לקרות הפרשה ב' פעמים לא התירו אלא על מטתו כדי להשתקע בשינה מתוך * ק"ש אצל במקום אחר אסור לקרות הפרשה ולחזור ולשנותה מיד (מ"א ור"ס): (ז) תחת מראשותיו. וזה מניח דבר אחר המפסיק בין ראשו לבגדיו אפשר דאין קפידא (מגן גבורים ומשנה בבורה): (ח) או בהיפוך כו' זה לא חקר דרמב"ם וטו"ש א"ה סימן כ"ג רק דרמב"ם בהלכות דיעות פירק ד' כתב כן שלא יאן גם על פניו והיינו מלך הרפואה כמו שמיירר שם בהלכות הפסק הכות מעסיקי רפואות (ובסידור מהרי"ע ז"ל משמע שחושש גם לפי הערוך שבת' דה' ד' י"ד אצל זה נדחה מהלכה מרמב"ם וטו"ש א"ה ה"ל):

אחר (א) וכל המחלל כו'. עיין במה שכתבנו לקמן סימן ל"ד סעיף כ"ג:

רחם הפנים

א אם הוא דוקא באיסור דאורייתא או אפילו באיסור דרבנן נחלקו הפוסקים ב"ד ס' ב':

ס' בס' תפארת למשה ס' ק"ב כתב כי להעטם דבישול עכו"ם אסור משום חתנות בישול מוסר מותר דהא מ"ע שחמא ישראל הוא ומותר לישא בתו ממזמית ואך להעטם דבישול עכו"ם אסור דשמא יאכילנו דבר איסור גם בישול מוסר אסור. ומכאן זה כתב דפת מוסר מותר דכח ל"בא רק משום חתנות. ולפ"ד הפות דהא גם כהם י"מ לא נאסר רק משום כנוניהם. והלכה דוחת ישראל דמוסר. ואסר את חיי. ע' י"ד סימן ק"ש ס' י"א י"ב וסימן קכ"ד ס"ט ברמ"א. והב"י ב"ד סימן ק"ש מכאן תשובת הרשב"א שכתב וז"ל גר שחור לסורו פחות מדינה וכו' ישראל גבור ונחמיתו מותרת

קיצור שלחן ערוך עב הלכות שבת

בשוליו עכו"ם (וע"ל סי' ל"ה) ופרהסיא חוי בפני עשרה מישראל ולא דוקא שעושה בפניהם ממש אלא שיודעין בהעבירה (ש"ך סימן קנ"ז סק"ד) דהכי מוכח בש"ס ופוסקים נבי והוא אסתר פיהסיא היה וכ"כ הפרמ"ץ יור' ט"ב שפ"ד ס"ק י"ז פירסום הוה עשרה מישראל או שידע שיתפרסם (יו"ד סי' נ'):

לפיכך משבח הנביא ואמר אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחלו לו וגו' וכל השומר את השבת כהלכתו ומכבדו ומענו כפי כחו ג"כ מפורש ע"פ הנביא שכרי גם בעוה"ז חוץ מן השכר הרב הצפון לעולם הבא. שנא' אם תשוב משבת רגלך עשוה הפצך ביום קדשי וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד וכברתו בעשות דרכך מסצוא הפצך ודבר דבר או תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר (רמב"ם סס):

ד' כתיב וזכור את יום השבת לקדשו. פי' שיזכור בכל יום ויום את יום השבת לקדשו שאם נודמן לו דבר מאכל חשוב שאינו שכיח בכל יום והוא דבר שאינו מתקלקל ויגדלו לכבוד שבת ובערב שבת מצוה שישכים בבוקר לקנות צרכי שבת. ויכול לקנות גם קודם התפלה ובלכוד שלא יאחר ע"ז תפלת הצבור. וטוב יותר לקנות בע"ש לכבוד שבת מלקנות ביום ה'. אך דבר שצריך הכנה יקנה ביום ה'. ועל כל דבר שהוא קונה יאמר לכבוד שבת. מתקנת עזרא שיהיו מכבסין הבגדים בחמישי בשבת לכבוד שבת ולא בע"ש מפני שבג"ש צריך להתעסק בצרכי שבת (או"ח סי' רמ"ז ר"ז):

ה' מצוה על כל אדם שאע"פ שיש לו כמה משרתים מ"מ יעשה גם הוא בעצמו איזה דבר לכבוד שבת כדי לכבדו כדמצינו באמוראים. רב חסדא היה מחתך את הירק רק רק ורבה ורב יוסף היו מבקעים עצים ור' יודא היה מדליק את האש ור"נ היה מתקן את הבית ומכנים כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי ההול. ומהם ילמוד כל אדם ולא יאמר לא אפגום בכבודי כי זהו כבודו שהוא מכבד את השבת (ר"ז):

ו' הסתנג בכל ישראל לאפות בבתייהם להמין לכבוד שבת. לא מיבעיא אם אוכלים בימי החול פת פלטר עכו"ם שיש ליוהר לאכול ביום שבת קודש פת ישראל. אלא אפי' אם בחול אוכל פת פלטר ישראל מ"מ לכבוד שבת יאפו בבית כדי שתקיים האשה מצוה הפרשת חלה. כי אדם הראשון נברא בע"ש והיה חלתו של עולם והאשה בחטאה אברתו וע"כ צדיקה היא לתקן דבר זה. ועושים שלש לחמים גדול ובינוני וקטן. הבינוני לסעודת הלילה. והגדול לסעודת היום להראות כי כבוד היום עדיף. והקטן לסעודה שלישית (רמ"ז וע"ה):

ז' יכון בשר ודגים ופירות ומשעמים ויין משוכה כפי יכולתו כי מצוה לאכול בכל סעודה מסעודות שבת דגים אם אינם מוקים לו. אבל אם מוקין לו או שאינם ערבים לו לא יאכלם. כי השבת לעונג נתיק ולא לצער. וישחיו את הסבין שזהו ג"כ מכבוד השבת. ויתקן את הבית ויציע את המטות ויפרוס מפה על השלחן ותהא פרוסה כל יום השבת. ויש מדקדקין לפרוס שתי מפות. וישמח בביאת השבת. ויחשוב בדעתו אילו היה מצפה שיבא אליו איזה אדם יקר וחשוב איך היה מתקן את הבית לכבודו. ומכ"ש לכבוד שבת מלכתא. בקצת מקומות עושין פשמידא או מולייתא לסעודת ליל שבת וזכר למן שהיה מונח כמו בקופסא של למטה ושל למעלה. יש למעט בע"ש את התבשילין שנעשו לשבת (רמ"ז ר"ז רס"ג):

ח' אפילו עני שבישראל יודרו ויתאמץ לענג את השבת. ויצמצם בכל השבוע כדי שיהיה לו מעות לכבוד שבת. ואם אין לו מעות ילוה אפילו על משכנתו שבת ועל זה אמרו רז"ל בני לוו עלי ואני פורע. וכל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה חוץ מהוצאות שבת וי"ט. שאם מוסיף מוסיפין לו. ואם השעת דחוקה לו ביותר ע"ז אמרו רז"ל עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות וגו' אם אפשר לו יראה עכ"פ דעשות לכבוד שבת איזה דבר מיעוט כגון דגים קטנים וכדומה. מי ששלחו לו איזה דבר לאכלו בשבת יש לו לאכלו בשבת ולא להשאירו לחול (רמ"ז):

ט' אין לעשות מלאכה בדרך קבע בע"ש ממנה קפנה ולמעלה (ע"ל סי' ס"ט ס"ב) אבל (ג) בדרך ארעי מותר. ולצורך שבת גם אח"כ מותר. ולעשות (ג) כגרי חברו בשכר אסור אך מי שהוא עני ורוצה להשתכר לצורך שבת מותר לו כל היום כמו בחול המועד:

יש להסניד את התנזות שעה אחת לפני השבת (אם הוא בדרך ע"ל סי' ס"ה סעיף י"ב) (נ"ל רנ"ז)

מט'

לחם הפנים

מסגרת השלחן

(ב) בדרך ארעי נותר. ולכן מותר לכתוב חגרת שלמים וכל כיוצא בזה (רמ"א ור"ז): (ג) כגרי

מצינו בכבוד חסור. חל נחמט מותר כמטות לנורך כמטות (סס). ומותר לספר את ישראל כל

שט'

קיצור שרזן ערוך עב הזכות שבת

י' מ' שעות זמנית ולמעלה (ז) מצוה למנוע מלקבוע סעודה אפילו מה שהוא רגיל בחול . וסעודה שאינו רגיל בה בחול אפילו היא סעודת מצוה אם היה אפשר לעשותה ביום אחר אסור לעשותה בע"ש כל היום אפילו בבוקר . אך סעודת מצוה שזמנה קבועה היום כגון מילה ופדיון הבן וכדומה מותר . ומ"מ נכון להקדימה בבוקר ולא ירבה בה . ומכ"ש שלא לאכול אכילה גסה כדי שיאכלו סעודת שבת לתיאבון (מ"ט) :

יא' חייב כל אדם להשתלים פרשוהו עם הצבור דהיינו שיקרא בכל שבוע פרשת השבוע (כ) עניים מקרא ואחד תרגום . ומיום ראשון ואילך חשוב עם הצבור (שכנז החמלו הנזיר סדס וז' נשנס נחמח) אבל המצוה מן המובחר היא לקרותה בע"ש אחר חצות היום (ו) ויש לקרות כל פרשה דהיינו פתוחה או סתומה שני פעמים ואח"כ התרגום עליה (כ) הסכים הנאמן מהל"ו ז"ל) ואפילו הפרשה מסיימת באמצע פסוק יפסיק שם . ובגמר יש לומר אחר התרגום פסוק אחד בתורה . כדי לסיים בתורה . וטוב שלא יפסיק בשבחה בין הקריאה ונוהגין (ז) לקרות גם ההפטורה . ויש נוהגין עוד לומר אח"כ שיר השירים ומוי שהוא בדרך ואין לו רק חומש בלי תרגום יקרא שני פעמים מקרא וכשיבא למקום שיהיה לו תרגום יקרא התרגום (כס"ב) : יב' מצוה על כל אדם לרחוק בכל ע"ש פניו וידיו ורגליו בחסין . ואם אפשר ירחיק כל גופו בחסין (כ"ט) ויטבול א"ע במקוה (והנאמן מהרע"ב יקח שלא ירחיק כל גופו משום דקשה לתשמיש באותו יום : יג' אסור לרחוק עם אביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו . ובמקום שנוהגין לכסות ערותן בבית המרחץ מותר . וכן התלמיד (ח) לא ירחיק עם רבו ואם רבו צריך לו שישמשנו מותר (ה"ט ע"י כ"ג) :

יד' ומצוה לחוף את הראש ולגלח הצפרנים וכן לגלח שערות ראשו אם היו גדולים . ואין לקמן צפרני ידיו ורגליו ביום אחד . גם אין לקמן צפרניו או לגלח שערות ראשו ברח"א אפילו חל בע"ש . יש מקפידין שלא ליטול את הצפרנים כסדרן אלא ברילוג . דהיינו ביטין מתחילין באצבע הסמך לאגודל והסימן בראג"ה ובשטאל מתחילין באצבע הרביעי והסימן דבהג"א . גם יש מקפידין שלא ליטול הצפרנים ביום ה' כי מתחילין לגדל ביום שבת שהוא יום השלישי . טוב ליוהר (ט) לשרוף את הצפרנים (א"ח סי' ר"ט) :

טו' בכל ערב שבת יפשפש בפעשיו ויתעורר בהשובה לתקן כל הקלקול שעשה בשבת ימי המעשה . כי ע"ש כולל כל ימי השבוע כמו ערב רח"א כולל כל החדש (סני מוסר) : טז' ושתדל שיהיו לו (י) בגדים נאים וגם מלית של מצוה נאה לכבוד שבת דכתיב וכבדתו ודרשינן שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול (כ"ג) . ואפילו אם הוא בדרך בין העכו"ם מ"מ ילבוש בגדי שבת כי אין המלבושים לכבוד הרואים אלא לכבוד השבת (מ"א) : יז' התבשילין צריבין להשניח להסידן מן הנחלים מודם שבת . (ע"ל סי' פ' סעיף כ') ואם שבת ולא הסידן . אזי אם יבא בשבת לקחת את הקדירה ונחלים בערות סביב לה שאם יקח את הקדירה יזיז את הנחלים אסור לישראל לקחת אותה ועל ידי עכו"ם מותר (נ"ג) :

התבשילין

מסגרת השרזן

לחם הפנים

סיום אפילו בשכר תספורת ניכר לכל שהוא נורד שבת (מגן אברהם ור"ש) : (ד) מנוח למנוע . ומן הדיו מותר לאכול כל היום סעודה שרגיל בה כימות החל (שלחן ערוך ור"ש) : (ה) שנים מקרא ואחד תרגום . וירא שנים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י (שלחן ערוך ור"ש) ומי שאינו

גמר וכו' ע"ל . עוד סביא שם תשובת הריב"ש סימן ר' אלא שקצת קצת בהענין ושם איתא ואם עוברים ברצון על אחת מן העבירות אפ"י בינם לבין עצמם אם העבירה היא עבודה זרה או חול שבת כפרה היא הרי הם כעכו"ם גמורים לכל דבר ושחיטתן כבלה ואוסרים יין במגען וכו' ע"ל . ובע"כ צ"ל במ"ש הרשב"א בתשובה לענין פת בוכרין דא"ע שאין להם בנות יש לעב"ם אחר בנות ולא פליג רבנן כגון מן פאסד לענין פת ובשיר מוכר

מבין פירוש רש"י יש לו לקרות בפירוש התורה שיש בלשון אבכנו בזמנינו כגון ספר לאויב ודלויב וכיוצא בו כדי שיבין עמין הפרשה (ט"ז ר"ש) : (ו) ויש לקרות כל פרשה . ומג"א כתב גם האר"י ז"ל וסד"כ פוסקים וכן כתבו ר"ש וסד"כ שיזכר נכון לקרות כל פסוק צ"י פעמים והתרגום עליו מיד : (ז) לקרות גם ההפטורה . ובד' פרשיות יש לו לקרות ההפטורה של ארבע פרשיות שמפטרין אותה בזית הכנסת ולא הפטורה של פ' השבוע (מ"א ור"ש) וכן בשבת ראש חדש ומחר חדש ושבת מנוכה (ר"ש וסד"כ) : (ח) לא ירחוק ע"ס רצו . ואם הוא במרחק קודם לרבו מותר להיות שם גם אחר כך אבל עם אביו וכל הכך דבסמך דלכבוד משום הדבור הסור אפילו אם הוא כבר במרחק (בית שמואל בלחן היצור סימן כ"ג) ועיין צו"ד סימן רמ"ז סעיף ס"ז וסעיף ל' : (ט) לשחוק את הנפגעים . והאורקן רשע (גמרא מגן אברהם ור"ש עיין מחלית כסאקל) : (י) נגדים נאים . וילגים פ"מ נבגדי שבת מיד אחר שרזן עצמו וזהו כבוד השבת ופל

יח (יא) התבשילין שמטמינין בתנור ליום השבת כנהוג אעפ"י שהפתח אינו טוח בטיט מותר ואסור לפתוח את התנור כליל כי שמא יש קדרות שעדיין לא נתבשלו כל צרכן וע"י שיסרום אח"כ את התנור יגרום בישול :

יט הא דמותר להטמין גם כשאין התנור טוח בטיט זהו דוקא כשטמינין בשר וכן אפילו כשטמינין מיני קטניות ומיני בצק אלא שטמינין זמן הרבה קודם הלילה באופן שיתול להתבשל קודם הלילה קצת עד שיהא ראוי לאכילה ע"י הדחק. אבל כשטמינין מיני קטניות ומיני בצק סמוך ללילה צריכין דוקא לטוח התנור בטיט (כי מן הסתם אינו גורף וקטום כראוי) וצריכין לזהר בו כי אם לא עשו כן אז אפילו בדיוקבר המאכלים אסורים עד למשיש בכרי שיעשו (רנ"ג רנ"ז רנ"ט) :

כ בשבת (יב) כשפותחין את התנור שהוא טוח בטיט יש לפתוח ע"י עכורים. ואם אין עכורים יש לפתוח ע"י קטן. ואם אין קטן מותר גם לגדול לפתחו ויש לעשות ע"י שינוי (רנ"ט) :
כא הטמין קאפע בע"ש בתוך הגומא לצורך שבת ומכסהו בכרים וכדומה שיהא הם אם הוא מטמינו בתוך חול אסור להטמין כל הכלי בתוך החול ואפילו אינו מטמין כל הכלי אלא מקצתו ועל מקצתו מכסה בבגדים וכדומה באופן שכל הכלי מכוסה מכל הצדדים גם זה אסור. אלא צריך לעשות באופן זה שהכלי אשר בתוכו הקאפע ימשינו רק עד חציו או עד שלישיתו בתוך החול. והמותר יהא באויר. והן על הגומא דף או יכפה עליו כלי שיהא אויר בינו ובין הכלי שבתוכו הקאפע ואז יכול ליתן עליהם בגדים וברים וכדומה (סי' רנ"ז ונמ"ה). (יח ד"י כמ"ה כ"ט רנ"ז רנ"ח רנ"ט) :

כב סמוך לחשכה ישאל לאנשי ביתו בלשון רכה (יג) הפרשתם חלה (יד) ויאמר להם הדליקו את הנר (ר"ט) :

כג חייב אדם למשמש בבגדיו בע"ש קודם חשכה אם אין מחט תחנה בהם או אם אין איזה דבר בכיסים ואפ"י במקום שיש עירוב. שמא יש בהם איזה דבר מוקצה (רנ"ז) :

מסגרת השלחן

עב חזק ב'. דין נתינת התבשילין לתוך התנור בערב שבת ודיני החזרת התבשילין לתוך התנור והקאכרין ועד גבי הכירה בשבת. ובו מ"ז מעיפים :

א תנור שאופין בו שפתחו כן הצד אם הוסק ה בעצים או בפסולת של זיתים אסור ליתן בתוכו בערב שבת נ הששאלנים או נ מייא להשהותו לצורך השבת אלא באחד מתנאים שיתבאר שבשאינן שם אחד מדברים שיתבאר יש לחשוש ד שמא יתהה (פ"י ינער) ויהפוך הנחלים בשבת לגמור בישול :

ב והם (א) או ש שיש עוד שעות כיום שכשיגיע הלילה כבר יתבשל ו הפאמאקרי או המיני קטניות או מ המיני ס כמאכל בן דרוסאי שהוא י חצי בישול יא והפשיזרא (יג שקורין קוגל) צריך שיקרמו פניה (פ"י שיעלה על פניה קרום וקליפה סחמת האש) למעלה

רחם הפנים

מסגרת השלחן

מוסר שחזו כמו עכורים אע"פ שאין להם בנות האסורות יש לעכורם אחר בנות האסורות. שוב ראיתי בפרמ"ג סי' ק"ב שפ"ד סק"ב שכתב בשם הפר"ח דעת קראים אסור משום דמחלל שבת הוי כעכורים. (וע' חתם סופר י"ד סימן ק"ב) :

א דאם הוסק בקש ובגבבא אין לחוש לחיתוי בבדיח ותנורים שלני כסבבאר בש"ע ודמ"א ור"ש : ז פ"א סי' רנ"ג סק"ב ופ"י רנ"ג סק"ב ור"ש שם סי' כ"ב וסימן הנד"מ סי' ג. ש"ע וא"ר ור"ש ססי' רנ"ד ועק"א שם ובטייטא יש לומר שגם הס"א מודה : ד ש"ע ור"ש סימן רנ"ג : ס מב"א ור"ש : ו פמ"ג בב"א ססי' רנ"ג : ז מב"א ור"ש ססי' רנ"ג ור"ש ססי' רנ"ד : ה צינחוי בפ"א : ט דמ"א ור"ש סימן רנ"ג : י ש"ע ומב"א סימן רנ"ד ור"ש סימן רנ"ג : יא דמ"א סימן רנ"ד : יב פרמ"ג בב"א

כן לא ירחק אלא סמוך לערב שילבש עליו מיד (מ"א ור"ט) : (יא) התבשילין. לפי שלשון המנהג בשני סעיפים אלו (סעיף י"ח י"ט) אינו מדוקדק וק"ל מאוד במקום שיהי לו להאריך גם לקמן סימן פ' סעיף ד' קולר דיני החזרת התבשילין בשבת כגם שדברים אלו שכתבם מאוד ונארכים לכל אדם לכן הוצרכתי לזכרם על כן במלך ב' מסימנה : (יב) כשפותחין. ולא יסמוס התנור בערב שבת בעלים העומדים להסקה דלא יוכל לטלטל בשבת שהרי הם מוקפים

(מ"א ור"ט) אלא אם כן יחדן לכך לעולם (ר"ט) כמו שהבאר בסימן פ"ח סעיף ז' עין שם : (יג) הפרשתם חלה. זה אינו חיוב גמור כיון דמותר להפריש אחר הכנת מנה בפשטייר אחר האכילה (ר"ט בקונטרס אחרון סימן ר"ט ע"ס) : (יד) ויאמר להם. ואריך להזכירם ג"כ שפסקו מלעשות מנהגה (מ"א ור"ט) ולא ימחר להזכירם בעוד היום גדול שלה יפגעו ויאמרו פד"ן יש שבות (ר"ט ור"ט) ואם אינו נביאו כשמגיע סמוך לחשיכה אלא בבית הכנסת או במקום אחר צריך לשלוח שליח לביתו להזכירם (ר"ט מחמשתמות בית יוסף) :

מסגרת השרתן עב הלכות שבת

למעלה ולמטה ויתבשל מה שבתוכה כמאכל בן דרוסאי שנובאר :
 י ו והבשר אם נתנו חי למרי יד סמוך לחשיכה ממש מי אפילו לא נתן אלא התיכה אחת
 חיה בקדירה שהתחילה כבר להתבשל הרי זה מותר דכיון שהוא חי מנחה דעתו מסנו עד
 למחר ובכל הלילה יוכל להתבשל בלא היתוי מן אבל אם נתנו מבעור יום כבר נתבשל
 קצה קודם כניסת שבת וצריך לשלוק ממחשיכה אלא אם כן נתבשל כבר יום כמאכל בן דרוסאי
 קודם כניסת שבת ים שאז אין לחוש לחיתוי שאף בלא חיתוי יכולה להתבשל כיון שנתבשלה
 כבר חצי בישולה מבעור יום :

ד (ב) או שהתנור ים מזה במים סביב כיסוי הרי זה מותר אע"פ שאין שהות שיבשל
 כמאכל בן דרוסאי מבעור יום מפני כ שאז אין לחוש שיתר ויסתור המיתוי לחתות ולא
 יזכור השבת אבל אם לא סתם פי התנור בסמרטוטין אינו אלא כהנור סתום בדרך ואינו
 כותר אלא באחד משאר היתרים הנבוארים :

ה (ג) או כנ שגרף את כל הגחלים להוצי' (ד) או שקדם דחינו שכיסה הגחלים באפר
 למעט חומם כנ וא"צ לקטום עד שלא יהיה ניכר שם אש כלל אלא די בקטימה כל שהוא
 ואפילו הובערו הגחלים אחר כך מאליהם אין בכך כלום דכיון שגילה דעתו מבעור יום שאינו
 צריך להגחלים שוב אין לחוש שמא יתה בשבת כל והגחלים שעממו הרי הן כקטומה :
 ז כנ ואם עבר או שבת ונתן המשאלינא או המיני לתוך התנור ולא היה שום אחד מהיתרים
 שנתבאר אינו אלא לא היה שהיה ביום שיתבשל המאכל מן אפילו שלש בישולו קודם
 כניסת שבת הרי המשאלינא או המיני אסור בין לו בין לאחרים עד מוצאי שבת בכדי שיעשו
 (מסני כן שאיסור זה הוא קל בעיני הבריות לכן החמירו להצריך בכדי שיעשו :

ז כנ אם נמל הקדירה מתוך הזכיר אפילו בשבת אסור להחזירה לתוכו בשום ענין . והעולם
 כנ נוהגין להקל להחזיר תבשיל שנטלו ממנו בשבת אם נתבשל המאכל כל צרכו והוא חם
 קצה . ומ"מ צריך להיות התנור י גרוף . מכל הגחלים או שקטמו מבעור יום דחינו שכיסה
 הגחלים מבעור יום באפר למעט חומם . אלא שבוה נוהגים העולם להקל להחזיר בשבת ביום
 אחר סעודת שחרית לתוך התנור שהטמינו בו החמין אע"פ שלא נרפוהו מפני שבודאי עממו
 כל גחליו והרי הן בגרופות כמו שנתבאר למעלה סעיף ה' . וה"ל צריך לא שיהיה אין היר
 מולדת לב במקום ההוא שאם היר כולדת שם אסור :

ח וכל זה הוא על פי מנהג העולם שנוהגים להחזיר תבשיל לג שנטלו בשבת על פי תנאים
 שנתבאר אבל כל אדם לז יש לו להחמיר לעצמו לכדעת רוב הפוסקים שלא להחזיר
 לתוך התנור בשבת אפילו באופנים שנתבאר :

ט ו אם עבר והחזיר בשבת למקום שאסור להחזיר שם בין בשינוי בין במיד אסור עד
 מוצאי שבת בכדי שיעשו . במה דברים אמורים במצטמק ויפה לו דחינו שיפה לו לאדם
 ושטח במה שהתבשיל מצטמק אבל אם מצטמק ורע לו מותר אפילו בו ביום שהרי לא נזכה
 מן האיסור לו אא"כ נצטמן והחזיר ונתחמם . שאז אסור לאוכלו עד שיצטמן כפראשונה כדי
 שלא יתנה מן ראיסור :

י ויש למסתפקין אפילו במצטמק ויפה לו אם יש לאסור בדיעבד אם היה שונג בדבר
 מאחר שהיה מבושל כל צרכו לו ויש לסמך על זה להתיר לאחרים שלו והחזר כשבילים
 אם היה שונג . ומ"מ לבני ביתו אין להתיר שנס בשבילים הוחזר :

יא אם נמל הקדירה מעל גבי הכירה בשבת ורוצה להחזירה על גביה מ מותר להחזירה אם
 נתבשל המאכל כל צרכו והוא חם קצת וגם מ צריך שחזרה הכירה גרופה מכל הגחלים
 או שקטמה מבעור יום דחינו שכיסה הגחלים באפר למעט חומם ואם חסר אחד מתנאים
 אלו אסור להחזירה :

יב ובכירה זקורין ענולישע קעך אפילו אם אינה גרופה וקטומה בתוכה יש מן היתר
 לתבשיל

בקרית צד אחד והמילוי שבתוכה כמאכל בן דרוסאי
 שהוא שלש בישולו בדיעבד כמ"ש בס' רמ"ג : מן ר"ש
 ס' שיח : כמ"ש ר"ש ס' רמ"ג : כמ"ש רמ"א ורמ"א
 ור"ש : ל מנא סמך ליה ר"ש ט"ח : ל רמ"א ור"ש
 ועב"פ ר"ש סמך ונ"א כמ"ל ס' סק"ש ועב"פ לקטן
 סי' וכו' ס' ס' : ל עב"פ ר"ש ב"א סמך ועב"פ
 סימן שיח במ"מ סק"ב : ל מנא ור"ש סימן רמ"ג :
 ל ר"ש ממשמעות מ"א : ל עב"פ ור"ש שרוב הפוסקים
 חולקים על הר"ן ומכ"ש דחלק חילוקין בין תוכו לעל גבו
 עב"פ ס' ס' : ל רמ"א ורמ"א ור"ש : לו פרימ"ג
 במ"מ ס' י' ע' כתיבא כמ"ל ס' סימן מ"ז ובנ"א שם ובק"א
 של ר"ש סק"א ור"ק : ל מנא : ל מ"א ור"ש ועב"פ
 ר"ש

במ"מ סוף ס' רמ"ש : יג ש"ע ור"ש ס' רמ"ג : יד מנ"א
 ור"ש : לו ש"ע ור"ש : לו מנ"א ור"ש : יז רמ"א
 ור"ש ועין מנ"א במ"מ סוף רמ"ש שכתב דמשמע בסימן
 רמ"ג דבמצטמק ויפה לו בעינן כל צרכו כדעת רמ"א אבל
 בשתדקק בדבר ר"ש סעיף ח' מ' תראה שהמנהג להקל
 למרי כדעת רש"י ותוס' וכן משמע מרמ"א וכל האחרונים :
 ו ר"ש ובכ"ז אין חילוק בין משהחל לצורך הלילה או
 לצורך מחר כמ"ש ר"ש כיון סימן רמ"ג : יט מנ"א
 ור"ש סוף ס' רמ"ג : כ רש"י ור"ש : לא פרימ"ג במ"מ
 סוף רמ"ש : כג ש"ע ור"ש סימן רמ"ג : כד מנ"א ור"ש :
 כה גמרא ור"ש : כס ש"ע ור"ש : לו ר"ש סימן רמ"ג
 ס' ובסימן רמ"ג מ"מ סוף שכתב ר"י כמשיע

קיצור שדחן ערוך עג הלכות שבת

פח

ח (ה) בביתו של ישראל אסור להניח לעבדים שיעשה מלאכה בשום אופן ואפי' משרת עבדים שרוצה לעשות מלאכה בשביל עצמו צריכין למחות בו (הל' ש"ס) :

ב) אומן עבדים שעשה כלבוש בשביל ישראל והביאו לו בשבת מותר ללבושו . ואם ידוע (ט) שומרו בשבת אין ללבושו כ"א לצורך גדול . אבל (י) אסור ליקח כלים וסלבושים מבית האומן אפילו כאומן ישראל בשבת וי"ט . ועבדים שאינו אומן אלא שיש לו חנות שמוכר מעלים וכדומה מותר לישראל המכירו ליקח ממנו בשבת ולנעלם ובלבד שלא יקצץ עמו דמי המקח וגם לא יהיו דברים שהובאו מחוץ לתחום (הל' ש"ס) :

י כלים שעושין בהם מלאכה כגון מחרישה וכיוצא בה אסור להשכיר לעבדים בע"ש . ואע"פ שאין אנו מצווים ע"י שבתה כלים מ"ם כיון שהוא נוטל שבר והשכירו בע"ש סיחוי כאילו העבדים הוא שדורו . וביום ה' מותר לו להשכירו . ולהשאיל לו מותר אפילו בע"ש ואפי' כלים שעושין בהן מלאכה ובלבד שיקחם העבדים מביתו של ישראל כדום הכנסת שבת . אפילו אם כהנה עם העבדים שהוא ישאל לו עבור זאת כליו בפעם אחר מותר ולא אמרי' בבי האי נוונא דהוי כשכירות . וכן להשכיר לו כלים שאין עושין בהם מלאכה מותר אפי' בע"ש כשהעבדים מוציאים קודם שבת (רמ"א) :

יא הא דמותר להשכיר כלים לעבדים באופנים הנוכרים . דוקא כשאנו נוטל שבת בפני עצמו אלא בהבלעה תוך שאר ימים כגון שמשכיר לחדש או לשבוע ואומר לו בעד כל שבוע אי בעד כל חדר התן לי כך וכך . או אפילו בעד כל ב' ימים או כל ג' ימים אבל שבת שבת בפני עצמו אסור ליטול אפי' השכיר לו לשנה וחושבין ימים נפרדים שאומר אני משכיר לך לשנה או לחדש ובעד כל יום ויום התן לי כך וכך אע"פ שאח"כ משלם העבדים בעד כל הימים בבית אחת אסור ליטול שבת המגיע לשבתות כיון שמחשבין ימים נפרדים (יא) ואסור ליטול שבת שלא בהבלעה אפי' בעד כדים שאין עושין בהן מלאכה ואפי' בעד הדור לדור בו (רמ"א ש"ז) :

עד דין המפריג בספינה . ובו ד' סעיפים :

א אין מפליגין בספינה (ה) על הים פחות משלשה ימים קודם שבת דהיינו מיום ד' ואילך אסור

מסנת השלחן

שוכרו בקבלות דהיינו שיתן לו מכל זכוכי חזק גדולים חף עפ"י אסור דהא קובע לו מלאכתו לעשות בשבת וגם שהוא בביתו של ישראל וגם יש לאסור משום שבת . ועיין בש"ע ור"ס סי' רמ"ד גבי מכס ור"ס ס"ס סעיף כ"א ותראה דכאן אין היתר חף חס פורע אפיטענט ולא דמי למכס ע"ש ולכן דרך לשאל לחכם בכל זה ועיין בשו"ת של ר"ש שצדק חו"מ סי' ב' ותראה שהחכם יוכל להמליץ לו אופן שיכיר מותר ע"ש . וכן הסוחרים והעוסקים שאלל הכהר ווייסל לריסים לשאל לחרוץ איך יתנהגו בכל עניניהם עם האינו ישראל בשבת : (ח) בביתו של ישראל כ"א ואפילו משנה . ואם האינו ישראל עושה מלאכה בחפצים שלו ח"ל למחות בידו (ע"י בש"ע ומג"א ירי"ב סימן ט"ה ור"ס סימן רנ"ב סעיף י') ובקונטרס אחרון סק"ס) : (ט) שגמרו בשבת הם גמרו בשבת בשביל שיכיר ממנו ישראל בשבת יתבאר דינו לקמן בהקדמה לחיבורי שבת סעיף ט' עיין ס"ס : (י) אסור ליקח כלים . אפילו על ידי נכרי אע"פ שגמרו מערב שבת אפי"ו לצורך שבת ואפילו מבית לבית בהנה אחד מפני מראית העין שיאמרו ששבת נהן לו לתקנם (ר"ס ועיין ס"ס במג"א) : (יא) ואסור ליטול . בין מישראל בין מא"י (מג"א ור"ס סי' רמ"ג וסימן ט"ז) ועיין במ"א ור"ס סי' ט"ז שאם פוחת לו מהחוב צעד כל יום אינו אסור משום שבת שבת כיון שאין טע"ס . גממו דבר שהוא בשני וע"ש דין מלגין בריבית לאינו ישראל כ"א יתבאר בשבת שבת (ועיין ה"א בן רמ"ד במג"א סק"ח ור"ס סט"ז) ועיין ר"ס סי' ט"ז ד"ס חומרים שצנזקום מזה . י' ג' על שבת שבת שאין ליסורו אלא משום גזירת שכירות שהיא עלימה חזקה אסורה אלא משום חזקה שמה יסורו . וכנה החי"א כלל סי' דמה שמוכרים הסוחרים לשכור יסודי לשמור העגלות מן גיבס בשבת הדבר קשה שהרי יקבל היסודי שבת וכן ראוי שיתנה עמו שישמור גם כיום ערב שבת ובמולאי שבת חזקה שעות דלו כ"א כשכר שבת בהצנעה עכ"ל . וכן במשכיר לו חדר ואומר לו בעד כל ב' ימים התן לי כך וכך כ"א שבת שבת בהצנעה ומותר (ר"ס סימן רמ"ג) :

עד (ה) על הים . ודוקא למפליגים ימים במלוחים לפי שכל המפליגים בימים המלח

תיכא אחר שקיעת החמה יצו צורך לזוהר להדליק הנרות בעוד שהשמש זורח בראשי ויום הגבורים ושלא לעשות אה"כ שום מלאכה כלל כדי להיטיף איוה וכן שהוא ודאי יום מחור על הקודש כמו שנתבאר :

ה וראוי לכל ירא שמים להחמיר לעצמו כסבא זו שהם גדולי הפוסקים אבל אין מנהג העולם להחמיר כל כך בדיניות אלו יד שלפעמים אין מקבלין שבת ועושין כל המלאכות עד רביעית שעה קודם צאת הכוכבים :

ו ולפי שאין כל אדם בקי ביציאת ג' כוכבים בינונים לצמצם שיעור בין השמשות ותוספת שבת קודם לזה לבן (*) חייב כל אדם עכ"פ לפרוש ממלאכה לפחות חצי שעה קודם הלילה שלא יוכל בספק איסור כרת ר"ל :

ז מן ואפי' דבר שאין איסורו אלא מדברי סופרים אסור לעשות ג"כ בבין השמשות אלא באופן שנתבאר ואפי' אם מן נסתפק לו אם הוא בין השמשות או יום הרי זה יאסור :

ח יד כל דבר שאינו אסור בשבת אלא מדברי סופרים מותר לעשותו בבין השמשות כשהוא לדבר מצוה וכן אם הוא מרוד ונחמו ונצרך לדבר שהוא משום שבת בבין השמשות הריז מותר :

ט יד ולכן מותר לומר ליינו ישראל להדליק נר לצורך שבת בבין השמשות וזהו לצורך מצוה. ומ"מ כ אין לצוות לו להדליק אלא נר אחד על השלחן. וזהו עיקר המצוה לא ומותר לומר לו להדליק בבין השמשות נר של יום מיתת אביו או אמו שמאחר שהעולם נוהגין בזה הרי זה כצורך גדול וכל שהוא צורך גדול נג בענין שאם לא יעשנו יהיה לו צער לא גורו עליו בבין השמשות אפי' שהוא צורך שבת כלל וכן במקום הפסד מרובה לא גורו על שבת בבין השמשות. וכל זה נג בשעדיין לא קיבל עליו שבת :

י נד תקנו הכנסים שיהיה לכל אדם נר דולק בשבת נה בכל חדר וחדר שהולך שם מן בשבת משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן :

יא מ ולא יקדים למחר להדליקו בעוד היום גדול לפי שאנו אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת וגם לא יאחר :

יב וכבר נתבאר בסעיף א' ב' ג' שי"ג מינוטין וחצי ועוד חצי מינוט פחות משעה קודם צאת ג' כוכבים בינונים הוא ספק לילה ואסור בו במלאכה מן התורה (וכבר נתבאר בסעיף ד' ה' ו' שצריך להחמיר לפרוש ממלאכה הרבה קודם לזה) ושמונה וחמשים נה וחצי מינוטין קודם זמן זה הוא זמן תוספת שבת והזמן הזה אם רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות סמנו מקצת עושה אבל בין השמשות אינו נחשב לתוספת מין שהוא ספק לילה ואסור בו במלאכה מן התורה בלא מצוה תוספת :

יג נה ואשה כשמדלקת בזמן שיעור התוספת זה מן הסתם מקבלת שבת בהדלקה ולכך תתפלל מנחה ת לילה ואסורה בכל המלאכות אחר ההדלקה ואיש שמדליק בשיעור תוספת זה מן הסתם אינו מקבל שבת בהדלקה עד שיקבל בירוש ומ"מ מוג שיתנה בפרוש שאינו מקבל שבת בהדלקה :

יד ל ואם רוצה להקדים ולהדליק מפלג המנחה ואילך יכול להדליק ובלבד שיקבל שבת תיכף וכיון שנקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה :

טו לא ושיעור פלג המנחה הוא שעה ורביעי לנ ומנויות קודם צאת הכוכבים דהיינו לנ אם היום ארוך י"ח שעות היו פלג המנחה שעה וג"כ מינוטין וחצי ומהתהלח שיעור תוספת שבת ועד צאת הכוכבים יש שעה וי"ב מינוטין כמו שנתבאר למעלה והשעה התורה הוא שעה

להם הפנים שזה

הרמב"ם וראב"ן ובעל העיטור וכתב שם בסידור שהשע חורבו סמ"ט בסמן רס"א באות כסבית ר"ת וחור בו ביו"ד סימן רס"א ופסק דמשחשקע החמה היא ביה"ש אעפ"א באות סימן של"א יפירש דבין השיע ביו"ד ס"ש משחשקע החמה היינו ס"ף השקיעה כדעת ר"ת בפי' סימן רס"א וא"כ אין כאן חורבה וי"פ השיע שם וכל הפירוש באות סימן הער"ב וכן כתב הרא"ש בשם הר"י בסתם דמשחשקע התמה היו ביה"ש : יד ח"ש בסידור : יד מג"א רד"ש ס"ל של"א : (*) חייב כל אדם עכ"פ נ"ל חיי אדם כלל ה' ועין בשו"ת חתם סופר סימן ג' שכתב ד"ז מינוטין היו שיעור בין השמשות והוא ע"פ מ"ש הח"י בס"י הג"ש ע"ש אבל לפי מ"ש שם דעת הרמב"ם ששיעור מיל הוא שני חומשי שעה אם כן שיער ביה"ש שהוא ג' רביעי מיל לדעת ר"ת דפסק התתם סופר כותיה הוא י"ח מינוטין קודם צאת הכוכבים וכל ר"ש באות סימן הנ"מ שיעור מיל הוא שני חומשי שעה שהוא ב"ד מינוטין אבל בס"י של"א הביא

ר"ש בסתם דבין השיעור בין השמשות הוא לעד רביעית שעה כדעת הר"י ששיעור מיל הוא י"ח מינוטין ולכן סתמתי מן פנים כיוון הפוסקים הנ"ל דבליא הכי סימתי דבין השיעור שחייב כל אדם לפרוש ממלאכה חצי שעה קודם הלילה : עין שיעור רד"ש סימן רס"א : עין בית מג"א רד"ש : יד עין רד"ש השעם שחייא ספק חבא מתחת הסרנין ודעתה : יד שיעור רד"ש ועין בבג"א סק"ו ורד"ש סימן שס"ט : יד שיעור רד"ש : כ רד"ש סימן רס"ג סוף ס"ל וע"ש בבג"א סק"א : כ רש"י סג"א ורד"ש סימן רס"א : כ רד"ש בשם מ"ז סימן שס"ט ועין בבג"א סימן רס"א סק"ו : יד עין רד"ש חלק ב' מסמן זה : כד מנחה שבת דף ל"א ע"כ רד"ש סימן רס"ג : כ רש"י סג"א רד"ש מרה : כ רד"ש שבסג"א סק"ג : כ שיעור רד"ש : כ עין לעיל ותראה שלפי הפנים אמת שהוסף רד"ש לבין השמשות לא יהיה כאן דק שבתה וחמשים מינוטין ומשהו : כ רמ"א ומג"א ור"ש וסר"א : ל שיעור רד"ש וסר"א : לא שיעור רד"ש מרה : ל רד"ש במ"א תגלה :

מסגרת השלחן עה הלכות שבת

שנה נמצא ביום שהוא ארוך י"ח שעות יש מפלג המנחה ועד התחלת שיעור תוספת שבת יותר מארבעים מינוטין. וכשרוצה להדליק בהנך הארבעים מינוטין צריך לקבל עליו שבת תיכף ועל דרך זה תוכל להשוב תמיד ואם היום ארוך מ"ו שעות יש פחות משיעור זה וכן לעולם : **מן** לו ואם הדליק קודם פלג המנחה אף שקיבל עליו שבת בפירוש אעפ"כ צריך לכבותו קודם הלילה ולהדליקו שנית :

ה לה ב' או ג' בעלי בתים שאוכלין על שולחן אחד ומברכים כל אחד על מנורה שלו יש מפקקים לומר שיש כאן ברכה לבטלה לפי שכבר יש שם אירה מרובה מנרות שהדליק הראשון לו ויש מיישבין המנהג שכל מה שנתוספה אורה בבית יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל זווית :

יח לו במקום שמשתמשין שם צרכי אכילה אע"פ שהוא אינו משתמש שם כלום אלא אחר אעפ"כ יכול הוא להדליק שם משלו לה או ממה שיקנה לו הראשון לו ולברך על הדלקה זו אע"פ שהוא לא ישתמש כלום אצל נרותיו :

יט מ אבל במקום שאין משתמשין שם צרכי אכילה אינו יכול לברך שם אא"כ החדר מיוחד לו והוא מקום שמשתמשין בו בשבת :

כ ואפילו אם הוא מקום שמשתמשין שם צרכי אכילה אינה יכולה לברך שם אלא מה כשאוכלת משלה וכן אפילו אינה אוכלת שם בחדר זה וכן אבל אם היא סמוכה על שולחן בעה"ב אינה יכולה לברך שם אא"כ החדר מיוחד לה או לבעלה שא"כ אינה חייבת כלל להדליק שם שאין חיוב נר שבת חל עליה כלל כשאין לה או לבעלה חדר מיוחד לפי שהיא בכלל בני ביתו של בעה"ב ונפטרת בנדה :

כא מד ואם בעה"ב מצוה לה להדליק בחדר אחד ועושה אותו שליח לפוטרו מחיובו שהוא חייב להדליק שם לפי שמשתמש שם בשבת נתפשט המנהג במדינות אלו לברך על הדלקתה בחדר ההוא (אע"פ מה שיש הולקין ע"ז) ואף שהבעה"ב נפטר בברכה אחת שבירכה אשתו לכל החדרים כ"מ זו כיון שהוא מצוה במצוה זו מדין ערבות לפטור הבעה"ב מחיובו שכל ישראל ערבים זה בזה לכן צריכה לברך על מצוה שתעשה לפטור הבעה"ב מחיובו להדליק בחדר זה דמה לי שהייתה מחמת עצמה ומה לי שהייתה מחמת ערבות :

כב ולפי זה אם בעה"ב או אשתו מדליקין שם בעצמם בחדר ההוא שאז נפטר הבעה"ב מחיובו בחדר ההוא מן אפילו בנר אחד בודאי אינה יכולה לברך על הדלקתה שם ולכן צריך להחזיר להמשרתת שסמוכה על שולחן בעה"ב שלא תברך על הדלקתה בחדר שהבעה"ב או אשתו מדליקין שם :

כג מה אם הדליק נר במקום שאין משתמשין בו כלום בשבת ואח"כ נפל נר זה הדלוק והניח במקום שמשתמשין בו לא יצא ידי חובתו בנר זה ואם בידך על הדלקתו הרי זה ברכה לבטלה אבל מה יוכל לברך ולהדליק במקום שמשתמשין בו בשבת ולהניחו אח"כ אפי' במקום שאין משתמשין בו כלום בשבת דכיון שהנר שברך עליו היה מונח שעה מועטת במקום החייב בנר שבת אין כאן ברכה לבטלה :

כד נ ומ"מ לבתחילה יש ליתור לברך על אורן הנרות שהן על השולחן ולא על שאר הנרות לפי שעיקר המצוה הן הנרות שעל השולחן שאוכלין לאורן :

כה נ ואם האשה יולדת מדליק הבעל ומברך בשבת הראשונה נן וכשאין הבעל בביתו וצריכה בעצמה להדליק ומירחא גדולה להוליכה לשולחן או השולחן אצלה יעמדו הנרות אצלה על שולחן קמן או ספסל והדליקו ותכרך עליהם ויעמדו שם שעה מועטת ואח"כ יכול ליטלם ויניחם על השולחן שרוצה שיעמדו שם. אבל אין רשאי שיאחז אתר הנרות בידו והיא תדליק אותם כי אינו נראה שהוא לכבוד שבת כי הרואה יאמר לצורכו הוא דנקיט להם. (ומדברי האחרונים במסמן תרע"ה נראה דאין קפידא בזה בנר של שבת) :

קצור שלחן עירך

עה דין הדלקת הנרות. ובי יד מעיפים :

א (ה) חייב כל אדם להפריש א"ע מטלאתה ולהדליק את הנרות לכל הפחות חצי שעה קודם צאת הכוכבים ואם אמרו בבבב"ג מוזכר שיר ליום השבת אע"פ שעדיין יש שתי שעות עד

מסגרת השולחן

רחם הפנים

עה חלק ב (ה) חייב כל אדם. כבר נתבאר זה בחלק א' מסימן זה עיין שם.

ומה שכתב ואלו לאמר בבבב"ג מוזכר שיר כו' עיין בש"ע ומג"א וז"ל סי' רס"א רס"ב של

קיצור שדכן ערך עה הדכות שבת

עד הלילה ס"ס חל שבת על המועט ואסורים בכל המלאכות ואפילו מי שבא מעיר אחרת לכאן הל עליו שבת מיד כשאמרו בציבור מוסר שיר ליום השבת ובעיר שיש בה שתי בתי כנסיות אין אחת נגדרת אחר חברתה :

ב מצוה להרבות בנרות לכבוד שבת. יש נוהגין להדליק עשרה ויש מדליקין שבעה ועכ"ס ראוי שלא לפחות משתי נרות נגד זכור ושמור. ואך בשעת הדחק גם בחד סני ויהיו ארובים שידליקו לכל הפחות עד לאחר האכילה ויהדר לקנות נרות יפות דאמר רב הונא הרגיל בנר שבת להשהירל נו לעשותו יפה הויין לו בנים הלמידי חכמים שנא' כי נר מצוה והנורה אור ע"י נר מצוה בא אור הנורה. ולכן ראוי שתתפלל האשה בשעת הדלקה שיתן לה הקב"ה בנים זכרים כאירים בתורה (כס"ג) וטוב שתתן מקודם איזה פרוטות לצדקה. ואשה קשת רוח בגידול בנים או שאין לה כלל. כגולה שהאמר לאחר הדלקת הנרות ההפטירה של יום ראשון דר"ה וטוב שתבין מה שהיא אומרת ותאמר בכוונה :

ג מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית וגם שמן הרגיל בינינו שקרוי בלומענעהל כשר אבל עאר שמנים יש כמה שאינם כשרים. וגם הפתילה יהדר שיהא מצטר נפן (ג) או פשתן או קבוס. כי בשאר דברים יש כמה שאינם כשרים. ובמדינתנו נוהגין להדליק בנרות העשויות מהלב הן כשרות אבל (ג) להניח תמיכת חלב בתוך כלי ובתוכו פתילה אסור להדליק כן. המדליק צריך שידליק עד שיאחז האור ברוב אותה תמיכת פתילה היוצאת מן הנר וכן בנרות העשויות בחלב צריך שיאחז האור ברוב הפתילה היוצאת (כס"ד) :

ד כבר ידוע שכל המצות מברכין עניהן עובר להשייתן אבל בהדלקת הנרות לשבת בין שבהדלקה מקבלת האשה שבת על עצמה והברכה הרי היא התהלה להדלקה וא"כ אם הברך תהלה לא תוכל עוד להדליק וע"כ היא מדלקת תחלה. וכדי שתהא הברכה עובר לעשייתה (ד) פורשת ידיה כנגד פניה שלא הראה הנרות ומסירה את הידים ורואה את הנרות והוי כאילו בירכה קודם ההדלקה (ומשום לא פלוג נוהגות כך גם ב"ט) ועיקר הנרות שבהן הוי קבלת שבת הן אלו שעל השלחן שאוכלין עליו וע"כ תדליק אותן באחרונה. ובשעה הצורך כגון שהיא צריכה ללכת לטבילה או לחופה או לשאר דבר נחוץ (ס) תוכל להתנות שאינה מקבלת שבת בהדלקה (ע"ל סימן ק"ס סעיף ה') (ו) ואז תוכל לברך קודם הדלקה ואפילו תנאי בלב סני :

ה מצוה הדלקת הנרות חלה בין על הנשים אלא שהנשים כוהרות בה יותר מפני שהן מצויות בבית. ועוד מפני שהאשה כבתה נרו של עולם שהחמיאה לאדם הראשון והחשיכה נשמתו שקרויה נר כמ"ש נר אלהים נשמת אדם. ולכן צריכה היא לתקן זאת בהדלקת הנרות לכבוד שבת ולכן אם האשה בביתה היא קודמת למצוה זאת ומכל מקום יש לו להאיש ג"כ לסייע במצוה (ז) ויתקן את הנרות ויהבהב אותן דהיינו שידליקן

ויכבן

דחם הפנים

מכירת השלחן

דעת הרא"ם שחמורין קצת כוונתו המ"א ור"ש בס"מ רס"א עיין שם ולכן אפשר שאין לברך שנית : לג' שיע' ור"ש : לו רמ"א ומ"א ור"ש : לו מ"א סק"י ור"ש סעיף י"ד : לח ר"ש : לו מ"א ור"ש : מ ר"ש וכ"ס מ"א ס"ק כ"א ע"ש ובר"ש סט"ז ובק"א שם וצ"ע : מ"א ר"ש : מז שם. מנ שם : מז שם וע' בסמך ס"ח י"ח ובגליון שם. מנ שם בשם חקיעקב ס' תל"ב. מו ר"ש בק"א שם : מז ק"א שם : מז ר"ש וכ"ס מ"א. מע שם. נ רמ"א ומ"א ור"ש. נא מ"א ור"ש : נג ס"ה :

ובס"ד'ס מוטמנים הלו. גפי שלא תרתי במדינתנו שיחפזו של שבת כן כך מצעוד יוס לכן לא תארכהו דיונים אלו לבארם על נכון : (ב) או פשתן. כפולה דוקא (שלחן ערוך ור"ש) : (ג) להניח תמיכת חלב. וחלז שכתובו מותר להדליקו על ידי שיהן לטובו שמן כל שהוא משאר כל השמנים שמדליקין בכן (שיע' ומ"א ור"ש) :

(ד) פורשת ידיה כנגד פניה. ואם האיש מדליק לר"ך גם כן להדליק קודם ולג"ס ידיו כנגד הנרות ולברך אף שהאיש מן הסתם אינו מקבל שבת בהדלקה וז"ל מותר להדליק אחר הברכה מ"מ לא פלוג רבנן כמו דיום טוב (ס"ד) והצרכה היא צורך חסד ה' אלהינו מלך העולם אשר קצ"ו להדליק נר שג שבת או של יום טוב (שלחן ערוך ור"ש וסידור דרך החיים) : (ה) תוכל להחנות. עיין במה שכתב ר"ש סימן רס"ג סעיף י"א בפנים ובקונטרס אחרון שבמזן זה לר"ך תוכל תכל לקבל עליו שבת מיד ע"ש הטעם וע' בחלק א' מס' זו סו"ד ט"ז וז"ל שכתבתי לקמן סימן ה"ס : (ו) ולא תוכל. כן כתב בחיי אדם ולפי מה שכתבתי בסמך בשם הס"ס מראה דגם ז"ל מנכרת אחר ההדלקה משום לא פלוג (בשם ש"ל שגם הדגומ"ר מודה בזה ומה שכתב המג"א סעיף קטן כ' יש לומר דכוונתו שם שיהיה חמיד כן ודוק) : (ז) ייתקן את הנרות.

קיצור שרדן ערוך עה הלכות שבת

יבכנ כדי שיהיו נוחים אח"כ להדליק ואשה יולדת בשבת הראשון ידליק הבעל ויבכד . אבל אח"כ וגם בכל פעם שהיא נדה מדלקת ומברכת :

ו נוהגות הנשים שקודם הדלקת הנרות רוחצות ולובשות בגדי שבת ואשרילתן וצריכים להתפלל מנחה תחלה כי בהדלקת הנרות היא מקבלת שבת על עצמה ואינה יכולה להתפלל אח"כ מנחה של חול . ואשה שנתאדרה בעסקיה ובאה לביתה קרוב לחצי שעה קודם שבת שאם תרחוק ותלבוש תוכל לבא ליד ספק חילול שבת מצוה יותר שהדליק כמות שהיא משתבא ח"ו לדי ספק חילול שבת . ואם הבעל רואה שהיא מתאדרת מלבא מצוה גדולה שידליק הוא ואל ישגיח ברוגזה :

ז (ח) אם האיש מדליק הנרות והוא צריך לעשות אח"כ איזה מלאכה טוב ג"כ שיתנה שאינו מקבל שבת בהדלקת זו . אבל בדיעבד אם לא התנה יכול לעשות אח"כ מלאכה כי בהדלקת הבעל אין מנהג שהוא מקבל שבת :

ח צריכין להדליק במקום שיאכלו שיהא ניכר שמדליקין לכבוד שבת ולא להדליק במקום אחר ולהניחם אח"כ במקום אחר . אך בשעת הדחק כגון שהאשה חולה ואינה יכולה ללכת אל השרדן מדלקת כשהיא במטה ומעמידין אותן אח"כ על השלחן בבית זה כי כל הבית נחשב מקום . ונשים שמדליקין הנרות בסוכה ואח"כ נושאין אותן לחוך הבית לא יפא חן עושין . נר שהיה דולק מע"ש צריכין לכבותה ולהזיז ולהדליקה לכבוד שבת כדי שיהא ניכר שמדליק לכבוד שבת :

ט צריך להדליק הנרות בכל החדרים שמשתמש שם . מי שהוא בכיתו אצל אשתו כיון שדאי מברכת על הנרות שבחדר א' אין צריכין לברך על ההדלקה שבשאר החדרים . אבל אם הוא במקום אחר אם יש לו שם חדר מיוחד צריך להדליק ולברך ואם הם רבים שנתאכסנו בחדר אחד ישתתפו לקנות נרות ידליק א' ויבכד ויכין להוציא את כולם בברכתו וגם הם יכחזו לצאת בברכתו (כ) ואם אין לו חדר מיוחד אלא שהוא בחדר א' עם בעל האושפיוא ישראל אינו צריך להדליק (י) כיון שאשתו מדלקת עליו בביתו . ובחורים הלומדים במקום אחר אם יש להם חדר מיוחד צריכין להדליק בברכה וישתתפו ג"כ לקנות נרות וא' יבכד ויוציא כולם וצריכין שיהיו הנרות דולקות עד שיבאו שמה ואם אין להם חדר מיוחד כיון שאין להם נשים שמדליקות צריכין לתת פרוטה להבעה"ב שיהיה להם שותפות בנרות ומי שהיה סמוך על שלחן בעה"ב הוא בכלל בני ביתו וא"צ להשתתף :

י (יא) נוהגין שאפילו כמה נשים מדליקין נרות בבית אחד וכל אחת מברכת על נרות שלה כי מה שניתוסף אורה יש בה שמחה יהירה . ואך יש לזהר שלא ידליקו שהם במערה אחת ובשעת הדחק מקילין גם בזה (דס"ג) :

יא אין ליתן מים אפי' מבעור יום לחוך נקב המערה שמכניסין שם את הנר של חלב או של שעווה כדי שבישיגו לשם יתכבה (יג) ובמקום צורך יש להקל אם נותן מבעור יום . אבל להעמיד בלי עם מים אחת מערה תהליה כדי שאם יפלו גיצוצות יחרבו איסור גמור הוא אפי' להעמידו מבע"י ולהעמיד בלי בלי מים (יג) לקבל הגיצוצות מותר אפי' משחשכה כי גיצוצות אין בהם ממש . ולהעמיד הכלי בשביל שימטמטף לשם השמן או החלב משחשכה אסור . רכיון שאם ימטמטף האסר הכלי בשלטול נמצא שהוא מבטל בלי מהיכנו ואסור משום דהוי כאילו דבקו שם אבל להעמידו מבע"י מותר . ואם נמץ לתוכו שמן אסור להסתפק ממנו בשבת והכלי אסור

מסגרת השרדן

גם ידליק בשאר חדרים שאין אשה מדלקת שם (ח"ט) : (ח) אם האיש מדליק בחדר . **א** **השי** **סעיף** (סעיף ז' ח') נחבארו יפה בחלק א' מסימן זה עיין שם : (ט) ואם אין לו חדר מיוחד . ואפילו אם יש לו אלא שבעה"ב משתמש שם גם כן ולריך בבעה"ב להדליק שם נר שלו אין האורה נריך להדליק שם כלל (ח"ט) : (י) כיון שאשתו מדלקת עליו בביתו . ואם אינה מדלקת שם משלו אינו נפטר עכשיו בהדלקתה אלא נריך להשתתף במקום זה בפרוטת כמבואר בסמון בפנים (ח"ט) : (יא) עהנין . עיין בחלק א' מסימן זה סעיף כ' כ"א כ"ב : (יב) ובמקום צורך . **וה"ה** בקונטרס החדון סימן רס"ה ס"ק ג' לא החר זה אלא לצורך גדול עיין שם (ובסימן תרי"ד בק"א ס"ק ה' החר גם כן לצורך מאד כדמוכח במ"א שם סקי"ג ע"ש) . אבל מותר לתמוז נר נטוץ בחול וכיוצא בו בענין כששיגיע האור לשם ימנעו מלסרוף יותר ויכבה מאליו (ח"ט) : (יג) לקבל המלצות מותר . אבל אסור ליתנו בשבת לקבל הפחמים הטופלים מהפחיתים (פי' שיש בהם ממש ואלא נר הכני בטילטול לאחר שנפלו לחומו (מ"א ור"ט) :

ציצור שדחן ערוך עה עו הלכות שבת

אסור במלסול ואם לא נמף לתוכו לא נאסר הכלי במלסול ע"י מחשבה בעלמא (רס"ס) :
יב טוב להניח את החלות על השלחן קודם שמרליקין את הנרות כדלקמן סי' פ"ט ס"ב :
יג אשה סומא אם יש לה בעל ידליק הבעל ויברך . ואם אין לה בעל והיא דרה לבדה מדלקת
 ומברכת ואם דרה עם אחרים בבית אחד והאחרים מדליקין מדקת הסומא בלא ברכה
 אך אם היא עקרת הבית תדליק היא תחלה ותברך ואח"כ ידליקו האחרים ויברכו :
יד אשה ששכחה פעם אחת להדליק תדליק כל ימיה נר אחד יותר מזה שהיתה רגילה וכן
 אם שכחה כמה פעמים תדליק תמיד נר א' יותר והוא משום היכר שהיא והירה **מכאן**
 ולהבא ולכן אם מחמת אונס לא הדליקה אינה צריכה להוסיף (רס"ס) :

עו דיני התפלות בשבת וביום טוב . ובו כ"ג סעיפים :

א נוהגין להקדים תפלה ערבית של שבת יותר מבימות החול . ונכון הוא כדי להקדים קבלת
 שבת בכל מה שאפשר רק שיהא מפלג המנחה ולבעלה . ואף הנוהגין להתפלל כלימי
 החול מעריב בזמנה דהיינו בצאת הכוכבים יכולין להקדים בשבת ואפי' שלפעמים בימות
 החול מתפללין מנחה בשעה שמחללין עתה ערבית (ה) אין חוששין בזה בתפלת ערבית
 של שבת שיש בה מצוה שמוסיף מחול על הקודש :

ב בברכת השכיבונו אין תותמין כמו בחול שומר עמי ישראל . כיון שבברכה זו היא על כללות
 עם ישראל . וכללות עם ישראל אינם צריכים שמירה בשבת כי השבת מגין עלינו . אלא
 אומרים ופרוס ותותמין בא"י הפורס וכו' . וכן ב"ש . אם טעה וסוים כמו בחול אם נזכר מיד
 לאחר היבית לעד יאמר מיד הפורס סבת שלום וכו' . אבל אם לא נזכר עד לאחר כדי ריבור
 א"צ לאמרו עוד (ס' רס"ז ונזלכו נזל ודק הדין) :

ג נוהגין לומר בתפלת ערבית וינוחו בה . ובשחרית ומוסף וינוחו בו . ובמנחה שבתות קרשך
 וינוחו בס' :

ד אחר תפלת הלהש בערבית בשבת אומרים כלם ביחד ויכלו . ויש לאמרו מעומד לפי שבוח
 אני מעידים להקב"ה במעשה בראשית והעדים צריכין להעיד מעומד :

ה אח"כ אומר הש"ץ ברכה אחת מעין שבע דהיינו בא"י אורא וכו' מן אבות וכו' אורא וכו'
 ומסיים בא"י מקדש השבת . ויש להקהל לעמוד בשעה שהש"ץ אומר ברכה זאת וישמעו
 היטב . ונוהגין שאומרים עמו מן אבות עד זכר למעשה בראשית . וגם המחללי ביחידות
 יכול לומר מן אבות עד ולמ"ב . אבל יותר לא יאמר :

ו בכל שבתות השנה אומרים ברכה זאת אפי' בי"ט . ובשבת שחל לאחר י"ט . אך כשחל י"ט
 ראשון של פסח בשבת אין אומרים אותה :

ז אין אומרים אותה אלא במנין קבוע . אבל במקום שאין מתפללין בעשרה אלא באקראי כגון
 בבית החתן או בבית האבד אין אומרים אותה ואם קבעו מקום להתפלל בעשרה איזה שבועות
 כמי בירידים יש לאמרה (רס"ס) :

ח במדינות אלו נוהגין שהש"ץ בקדש הבהכ"נ בלילי שבתות וי"ט (חן מפני לילת הלאשנות של
 פסח) וכיון שהוא אינו יוצא בקידוש זה ואסור לו למעום קודם קידוש ולכן כדי שלא תהא
 ברכתו לבטלה נותנים למעום לקמן שהגיע לחינוך והקמן ישמע את הברכה ממנו ויוצא בת
 ונמצא שלא בדרך לבטלה (דמותר להאכיל את הקטן קודם קידוש כמ"ל בס' קס"ה א"ה) ואם
 אין קטן בבהכ"נ יכיון המקדש או אדם אחר לצאת בקידוש זה וישתה שיעור רביעית כדי לברך
 ברכה אחרונה ואעפ"כ יכול הוא לחזור ולקדש בביתו להוציא את אשתו ובני ביתו אם אינן יודעין
 לקדש בעצמן הוא דיוצא בקידוש שבהכ"נ אע"פ דאין קידוש אלא במקום סעודה בשעת הרחק
 סומכין על הפוסקים דס"ל דדי אם שותה רביעית שלם מן זמנים וטוב שישתה רביעית חוץ
 מכמלא לוגמיו דהיינו כמלא לוגמיו משום קידוש ועוד רביעית משום סעודה (רס"ס) :
ט נוהגין לומר פ' במה מדליקין . ואין אומרים אותו בי"ט שחל בשבת ולא כשחל י"ט בע"ש
 ולא בשבת חוה"מ (פ"י) :

י נוהגין שבשבת אין משכימין כ"כ לבא לבהכ"נ כמו בחול . משום דשינה מעונג שבת הוא
 ואסמכוה אקרא דבקרנן התמיד של ימות החול נאמר בבקר ובשבת נאמר וביום השבת
 דמשמע איחור ומ"מ צריכין ליוחר שלא לאחר זמן ק"ש ותפלה (רס"ה) :

ומן

מסגרת השלחן

(בר) **עו** (ה) אין מושבין בס' . ומגל מקום צריך ליחזר שלא להתפלל מנחה בו ביום טעם
 אחר פ"ג המנחה שלא ישב צ"ק לילת סמכותה וזאת זה בזמן אחד (מ"א ר"ח)

סמ"א

קיצור שדחן ערוך עז הלכות שבת

יא זמן תפלת מוסף הוא מיד אחר תפלת ישתריה ואין לאחריה יותר מעד סוף שבע שעות ואם התפלל אותה אחר שבע שעות נקרא פושע ואף על פי כן יצא ידי חובתו מפני שזמנה כל היום :

יב היו לפניו להתפלל שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף כגון שאיחר מלהתפלל מוסף (ג) עד ו' שעות וסחצה צריך להתפלל תחלה מנחה ואח"כ מוסף משום דמנחה תדירה יותר. וקיימל תדיר ושאינו תדיר קודם ומ"מ בצבור אין לעשות כן (דס"ז) : יג בקדושה דמוסף שאומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ומיד אומרים הקהל אחד הוא אלהינו וכו' הוא מעות כי אמר לומר תיבת אחד שני פעמים רצופים. אלא ואמר ה' אחד הוא אלהינו וכו'. אך הש"ץ שהוא מסתין על הצבור יכול הוא להתחיל בתיבת אחד כיון שהפסיק בינתיים (ע' נסידור) :

יד במנחה קודם קריאת התורה אומרים ואני תפילתי וגו' והיא ע"פ מה שדרשו ו'ל בפי' וישיתו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר וכתוב אחריו ואני תפילתי וגו' אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אין אומה זו כשאר אומה. אלה כשהם שותים ומשתכרים הולכין ופוזזין ואנו לא כן אלא אע"פ ששתינו ואני תפילתי וגו' ולכן אומרים אותו לפני קריאת התורה להורות ליוצרינו שלא שם חלקנו בהם ואפי' הרקים שבנו באים לשמוע תורה ובי"ט שחל בחול שאין קורין בתורה א"א אותו אבל בשבת אע"פ שאין ס"ח לקרות מ"מ אומרים אותו ואומרים אותו או קודם החצי קריש כדי שלא להפסיק בין הקריש לתפלת ש"ע :

מז לאחר החזרת הש"ע נוהגין לומר צדקתך צדק והמה שלשה פסוקים כעין צידוק הדין על ג' צדיקים שנפטריו בשעה זאת ויוסף משה דוד ואם הוא ביום שאם היה חול לא היו אומרים תחנון א"א אותו. אך כשמתפללין בצבור בבית אבל אומרים אותו דאם לא יאמרוהו היו פרהסיא ואין אבלות פרהסיא בשבת (ס' ל"ז וסד"ה ע"ה) :

מז אם טעה בשבת או ב"ט והתחיל ברכות אמצעיות של חול ונוצר באמצע ברכה צריך לגמור כל אותה ברכה שהתחיל ואח"כ מתחיל ברכה אמצעית של שבת או של י"ט. והטעם הוא משום דמן הדין היה ראוי לתקן גם בשבת וי"ט כל ברכות האמצעיות כמו בחול ולהזכיר קדושת היום בברכת רצה כמו ב"ה והוה"ס אלא מפני כבוד שבת וי"ט לא הזכירו חכמים ותקנו ברכה אחת אמצעית לקדושת היום. אבל זה שהתחיל ברכה של חול יש לו לגמור אותה ברכה כיון שהיא ראויה לאסרה עתה מן הדין :

יז אפילו לא התחיל רק תיבה אחת מן הברכה ונוצר מיד צריך לגמור כל הברכה היין מברכת אתה חונן שאם לא אמר עדיין רק תיבת אתה כיון שגם תפלת שבת ערבית ומנחה מתחילין אתה לכן אם בתפלת ערבית או מנחה אף ע"פ ששכח שהוא שבת והתחיל תיבת אתה על דעת לומר אתה חונן ונוצר מיד שהוא שבת אינו צ"ל ברכת אתה חונן אלא נוסר ואומר קדושת וכו'. ואם אירע לו כן בשתריה או אם היה הטעות מחמת שהיה סובר שהוא חול צריך לגמור ברכת אתה חונן אבל אם ידע שהוא שבת ושצ"ל ישמח משה אלא שנכשל בלשונו מחמת הדגלו ואמר תיבת אתה א"צ לגמור ברכת אתה חונן אלא אומר ישמח משה. דכיון שיש בהפלות שבת ג"כ הפלות שמתחילין אתה. הו"ל כמו שטעה בתפלות שבת מזו לזו. מאהר שידע שהוא שבת ולא אמר עדיין רק תיבת אתה :

יח אם לא נזכר עד בברכות האחרונות (דסינו מן ז"ל ולקל) פוסק באמצע ברכה במקום שנזכר ומתחיל בשל שבת או י"ט ונוטר כסדר. ואם לא נזכר (ג) עד לאחר שהתחיל לומר יהיו לרצון חזור לראש התפלה :

יט בתפלת המוספין אם טעה בברכות אמצעיות של חול פוסק באמצע ברכה שנוצר בה ומתחיל ברכה אמצעית של תפלת מוסף כי בתפלת מוסף לא היה כלל מן הדין להתפלל כל ברכות האמצעיות כמו בחול אלא ברכה אחת של מוסף :

כ מי שטעה והתחיל תפלה של חול בשבת סימן רע לו ויפגש במעשיו כל ימי השבוע הבאה ויעשה תשובה :

טעה

בסגרת השלחן

פרמ"ג (ה"א) וכד"ה כתב לזכור מותרין לעשות כן עיין שם הטעם. ולחזן המוכני להתפלל מנחה וסריגים סמוכין זה לזה אף בחול אחר פלג המנחה (כדלעיל ריש ס"י ע') פשיטא דגם בערב שבת יסלין לעשות כן (יד אפרים כמו שכתב המ"א סימן רל"ז) : (ג) עד ו' שעות כי להתפלל תחילה ס"י. ע' ב"ע ור"ס ס"י רפ"ז וסד"ה וחי"א כלל כ"ז חילוקי דעות בזה ולענין מעשה יש לזכור כמ"ז סמכנו (ע' ב"ע ור"ס סימן תר"כ) : (ג) עד לאחר שהתחיל. וכמ"ל ופרמ"ג סימן תכ"ז סוף

קיצור שדחן ערוך עז הלכות שבת

כא טעה בבידנה אמצעות של תפלות השבת מו' לו. אם נזכר קודם שאמר את השם
מחתימת הברכה הוזר לתחלת הברכה שהיה לו להתפלל עתה. אבל אם לא נזכר עד
לאחר שאמר את ה' נזכר ואזכר מקדש השבת ויוצא בדעבד. לפי שהעיקר בברכות
האמצעיות היא רצה נא במנוחתנו והיא שזה בכל התפלות: להתפלל

האמצעיות היא רצה נא במנוחתנו והיא שיה בכל התפלות :
כב במה דברים אמורים בתפלות ערבית שחרית ומנחה אבל בתפלת מוסף אם התפלל
 במקומו תפלה אחרת לא יצא הואיל ולא הוזכר קרבן מוסף וכן אם במקום ערבית
 או שחרית או מנחה התפלל מוסף לא יצא . הואיל והוזכר קרבן מוסף ואמר שקר לפני
 המקום ברוך הוא (רמ"ח) :

אם מעה בתפלת י"ט שהיה לו לחתום מקדש ישראל והזמנים ותתם מקדש השבת. אם חזר בתוך כדי דיבור ואמר מקדש ישראל והזמנים יצא. ואם לאו (ד) צריך לחזור ולהתחיל אתה בחרתנו וכו' (תפ"ז):

עז דיני הקידוש והסעודות בלידה וביום. ובו כ"ד סעיפים:

זכרה וזכירות שבת וקידוש, וצריך לזכרה כנתינתו בקידוש, וגם ביציאתו בהברלה ותקנו הכמים שתהא זכירה על כוס יין בין כנתינתו בין ביציאתו (ביציאתו) :

ב יכולין לקדש לאכול אעפ"י שעדיין אינו לילה. אך הנהגוין כל ימות החול להתפלל מערב
במונח ובשבת מקדימין (כמ"ש בס' שלפ"ז) אלו אמרין לאכול משהגיע חצי שעה קודם צאת
הכוכבים ולכן אם אין יותר מחצי שעה עד הלילה צריכין להסתין עד הלילה. וואו קראו תהלה
שלשה פרשיות של קריאת שמע ואח"כ הקילו יקדשו (6) אמרו למפעום כלום ואפי' מים קודם
קידוש(רס"ז נע"ט):

ג מצוה לקדש על יין ושמן ומצוה לברור יין ויפה. ואם אפשר יש להדר אחר יין אדום ובמקום שאין יין כשר כראוי מצוה מקדשין גם על יין צמטין (ע"ל ס' נ"ג ס"ז) (ג) ויכלו יש לומר מעומד ומסתכל בנרות ואח"כ ישב ומסתכל בכוס ומסרד בפה"ג ואשר קדשנו יכו ואם אין לו יין (ג) מקדשין על הפת ולא על שאר משקין (דפ"א ע"ג) :

מסגרת השלחן

סוף הפעם קטן ב' ובח"ט וסד"ה סימן קי"ז וסי' רס"ח ובח"י אדם כלל כ"ד משמע דקראס
סיים הפסוק יכיוו לרצון אז חזר לראש התפלה: (ד) לרץ למחר ולהתחיל. ואם חל בשבת יש
אומרים דינא אם הזכיר שניהם בהמשך אפי' שחזר בשבת לבד או יום טוב לבד (פי' בהחזיר
סימן תפ"ו):

עז (ה) אסור לטעום כלום ואפי' מים קודש קידוש . היינו משכגיע בין השמשות שנתקדש
היום מספק או אפילו מבעוד יום אם התפלל ערבית מצמוד יום . ואפי' אם התחיל
לחבול מצע"י לרץ להפסיק כשיגיע בין השמשות ולפרוס מפה על השלחן לברכות הפת (מ"א ור"ש)
ויש אומרים שצריך לפרוס מפה על כל מה שעל השלחן (לבוש פרמ"ג סימן רע"א ע"ש הטעם)
ומקדש . ואם היו שוחים יין מחילה אינו אומר אלא קידוש בלבד בלא ערכת היין . ואחר הקידוש
צריך לחזור ולברך ברכת המוציא אם אינו מקדש על הפת ויש אומרים שצ"ל לחזור ולברך המוציא
(ש"ע ור"ש) וספק ברכות להקל (ט"ז ר"ש) . ומי"מ כל בעל נפש יש לו ליחזר לכתחילה שלא לטא
לידי כך ויפסיק סעודתו ויברך ברכת המזון קודם שיגיע זמן קידוש היום (מ"א ור"ש) : (ב) ויכל
יש לומר מעומד . כי מתחילין יום הששי ויכולו השמים שגרמנו השם הוי"ה ברא"ת ועומדים קלה לכוון
השם (דמ"א ור"ש) ומי"מ לרץ להפסיק מעט בין יום הששי לויכחו כדי להבדיל שאינו פסוק אחד
שאין ראשון לשמות משני פסוקים פסוק אחד . גם לרץ לומר בלחש ויהי ערב ויהי בוקר כדי שלא
לחלק פסוק לשנים דכל פסוקא דלא פסקיה משרע"ה לא פסקין (סידור בשם ר"ע) . ולפי זה
צריך להתחיל מתחילת הפסוק וירא אליהם את כל אשר עשה והנה טוב מאוד ויהי ערב וגי' (שם)
תפלה ואין מוכיגין כן (עי' בחת"ס סי' י' ובני"א כלל ה') : (ג) מקדשין על הפת . ואפילו אם אין
לו אלא חתיכת פת יכול לקדש עליו (סד"ה) ואף על כיון פת יכול לקדש אם אין לו יותר (חיי"א כלל ה')
ובשם מקדש על הפת ימה ידיו על המפה ועל הלחם משנה בשעה אחרת ויכולו וכשמים ויכולו יכלה
לחם משנה וימה ידו עליהם ויברך המוציא וכשיגיע לבשם יגביה שניהם למעלה עד שיגמר הבשם
ולח"כ

מסגרת השלחן עזי הלכות שבת

ז' (ד) גם הנשים חייבות בקידוש. ע"כ ישמעו היטב את הקידוש ויענו אמן. אבל ב' ה' וברוך שמו לא יאמרו. ע"ל סימן ר' ס"ט (אם יש כמה בע"ב בבית א' אין להתנהגו בקידוש ע"ל סימן קל"ה ס"ו) (ע"ה):

ה' (ס) אין שנתחמץ אין מקדשין עליו. וכן אין שיש לו ריח רע אע"פ שלא נתחמץ אלא ריחו וטעמו אין שכבירכן עליו בפה"ג רק שמסירה קצת כחמת שהיה בכלי מאוס וכן אם הוא מריח אחר והבית (מאספא שנה בשם פ"ה) אין מקדשין עליו. וכן אין שעמד מגולה (ו) איזה שעות (אע"ג הראידנא לא קפדינן אנלווי) אין מקדשין עליו משום הקריבהו נא לשחתך הירצך או הישא פניך:

ז' מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו רבש. אך י"א שאין מקדשין עליהם כיון שאין ראוי לזכרה ע"כ אם אפשר יש להדר אחר יין אחר (ע"ה):

ז' הכוס צריך להיות שלם ונקי. וכל הדינים שהן בכוס של ברהמ"ו (לעיל סי' מ"ה ס"ג וס"ד) ישנם גם בכוס של קידוש בין ביום בין בלילה. וכן בכוס של הברלה. וטוב לקדש בלילה על כוס גדול שישייר מבנו לקידוש היום ולהברלה:

ה' החלות יהיו מבוסים בשעת קידוש. ואפי' הוא מקדש עליהם יהיו מבוסים בשעת קידוש וכן למן שהיה מבוסה במל' מלכטה ומלמעה:

ז' המקדש ישתה מן הכוס לכל הפחות כמלא לוגמו בלי הפסק. ומצוה שיטעמו כולם מבוס של ברכה. מי שאינו שותה יין מחמת נדר או מחמת שסוּק לו וכדומה. (ו) אין לו לקדש על היין על סמך שישנו הסוכין (ע"ה ע"ג):

י' אין של קידוש לפי שהוא מצרכי הסעודה אינו טעון ברכה לאחריו דברהמ"ו פושרו (ח) אך יש פוסקים דס"ל דאינו פושרו. ע"כ אם אפשר יש לו להדר שלאחר ברהמ"ו יברך על כוס יין וישהה רביעית ויברך ברכה אחרונה לפטור גם את הכוס של קידוש (*):

י"א על היין שבתוך הסעודה א"צ לברך שנפטר בברכה בפה"ג שבקידוש (ע"ה):
י"ב קידוש על הכוס סבר שהוא יין ואח"כ נמצא שהוא מים או שאר משקה יחזור ויקדש על היין (ס) ואם עמד לפניו יין על השלחן והיה דעתו לשותה יין גם בתוך הסעודה א"צ לקדש שנית רהוי כאלו קידש על היין. ואם לא היה יין לפניו על השלחן אבל היה יין בביתו והיה

מסגרת השלחן

דחת הפנים

(*) ע' מלחשת ה' ע' רבי פסחים בשעתא דלא יפחזו ואח"כ יתחם ואחר גמר המולא יכסה במפה וימח לו מארבע כוסות:

א"ר (פרמ"ג): (ד) גם הנשים חייבות בקידוש. מן התורה (שלחן ערוך ור"ש) ולכן אין קטן מולא את האשה אפילו הוא בן י"ג שנה אם אינו ידוע שהביא ב' שערות (מ"א ור"ש וסד"כ וחז"ל) דשמה לא הביא ב' שערות עדיין והוא פטור מכל המצוות מן התורה לכן תקדש האשה לעולם (מ"א ור"ש) ואם אינה יודעת חלמך עם הקטן מלה במלה (ר"ש ומח"ס) ואפי' אם שמעה הקידוש מגדול מ"מ אם אינה מבינה לשון הקודש חלמך עמו מלה במלה (ר"ש ופרמ"ג) דיש לומר דבשמיטה אינה חלמך חל"כ מבינה הלשון (עבמ"א סימן קל"ג ובמח"ס סי' רע"א). ואיש שנתמלא זקנו חל"כ בדיקה על שתי שערות (ש"ע בחי"מ סי' ל"ה ומ"א גלח"ה סי' רע"א) ונתמלא זקנו פירשו ריבוי שערות בזקן וא"ל שיהיו גדולים (סמ"ע ונתיבות בחי"מ ס"ס) ואם הוליד אין צריך סימנים (נתיבות) ועיין בחומים שם דיש להסתפק קצת בזה דאם הוליד יענין איסור: (ס) אין שנתחמץ. בטעמו עד שבני אדם נמנעין לשחותו משום חמילתו (מ"א וסד"כ). מקדשים על יין שבי חבית אע"פ שיש בו קמחין (ש"ע ור"ש וסד"כ) ובלבד שיסנו חמילה להעביר הקמחין אם אפשר לו (ר"ש) ויש לומר לקדש עליו חל"כ יסנו חמילה להעביר הקמחין (רמ"א בשם י"א וכו' בסד"כ) ואם יש עליו קרום לבן אין מקדשין עליו (ב"ח מ"א ור"ש וסד"כ): (ו) איזה שעות. ואם לא עמד מגולה חל"כ שעה מועטת אין להקפיד כל כך בפרט במדינות אלו שאין היין מלוי כל כך לפי ג' הפחות והסגנים אין מקפידין על כך בדיעבד חל"כ נמר ריחו וטעמו (מ"א ור"ש): (ז) אין לו לקדש. בן דעת כמ"א וחיי אדם חל"כ דעת רמ"א ור"ש וסד"כ דיכול לקדש על סמך שיטתו המסובין: (ח) אך יש פוסקים. ונשלחן ערוך ואחרונים פסקו בסתם דברהמ"ו פושרו בין שהוא על הכוס בין שאינו על הכוס: (ט) ואם עמד לפניו. רביעית יין (שהוא שיטור כוס של קידוש והגדלה ובהמ"ו כמ"ש בשלחן ערוך ואחרונים סי' ער"א וס"י ר"ז) בכלי אחד עי' בשלחן

קיצור שדחן ערוך עז הלכות שבת

צנ

דעת רעמו לשנות בתוך הסעודה. א"צ לכרז בפנהג אלא אשר קדשנו וכו' (וע"ל סימן נ"ז ז"ל) ואם היה הכוס של שכר או מעד במקום שהוא חמור מדינה (ע"ל סימן מ"ה ס"א) בכל א"צ לקדש שנית אלא יברך שהכל וישתה. ובמקומות שנוהגין לקדש אחר נמי קודם בצ"ע הפת ג"כ א"צ לחזור ולקדש אלא מברך המוציא ודוי כאלו קדש על הפת (רע"א): י"ג גם ביום בסעודה שחרית צריך לקדש על הכוס. דהיינו שמברך עליו בפנהג וזהו הקידוש וגם קודם קידוש זה אמור למען כבודם ואפי' מים כמו בקידוש הלילה (וע"ל ס' ח' ס"ב) וכציה מן המובחר שיהיה קידוש זה ג"כ על היין דוקא. ואם חביב לו יין שרף ומקדש עליו ג"כ יוצא. אך יזהר שיהא הכוס (א) מחוץ רביעית (י) וישתה מלא לוגמיו בלי הפסק ואם מקדש על היין ורוצה לשנות גם י"ש או קאפ"ע ע"ל סימן מ"ט ס"ז (רע"א רפ"ט): יד בין בלילה בין ביום אין קידוש אלא במקום סעודה שנאמר וקראת לשבת עונג ודרשו רז"ל במקום שאתה קורא לשבת כלומר קריה דקידוש שם תהא עונג. ואם קידש בבית זה ואוכל בבית אחר אפי' אם בשעת קידוש היה בדעתו כן (יא) אינו יוצא ידי קידוש. וגם צריך לאכול מיד לאחר הקידוש. ואם לא אכל מיד לאחר הקידוש (יב) לא יצא ידי קידוש.

בסגרת השדחן

דחם הפנים וביים

הנהגות מבעת סגרת השלחן (א) מחוץ רביעית. וכן כתב בספר ארץ חמדה באזהרות סיד' וזה לשונו וראיתי שמקדשין על יין שרף דהיא גם כן קולא גדולה לרוב פוסקים. ועוד מוסיפין לומר דיון שרף אינו צריך שיעור. וזה טעם כבודר לכל הדעות. לא מבעיא לדעת הסג"א כ"א אלא אפי' לדעת הט"ו כ"ל מ"ט מורה בארבע קדושות צריך שיעור ראשון הם כ"ל מה שאין כן בקידוש עכ"ל ויעין בספרי לקושי שושנים ח"ב ס"ח שכן הדין שסבסם ע"פ המוסק: ועוד כתב בספר אי"צ חמדה שם סעיף כ"ד וזה לשונו ראיתי טעם שנוהגים לקטן שהגיע לחינוך לקדש על כוס קטן שחזו מרביעית. ושנים רעות עושין אחד שמברך ברכה לבטלה וחזו עובר על לא תשא. ועוד רעה עושה שאינו יוצא ידי

שלחן או על הספסל אללו מוכן לבתות (רז"ש). אם קידש וקודם שטעם הפסוק בדבור תחר ומברך בפנהג ואל"ל לחזור ולקדש (ש"ע ורז"ש) ואם הפסוק בדברים השייכים לסעודה וכל שכן בדברים השייכים לקידוש א"ל לחזור ולברך אפי' ברכת בורא פרי הגפן (מ"א סד"כ חיי אדם) אבל אם הסיוע דעתו נשתתת כוס זה או שילא ממחר זה למחר אחר אפי' שחזר למקומו לריך לחזור ולקדש (מ"א ורז"ש וחיי"א). קידוש וקודם שטעם נשפך הכוס יצילו לו כוס אחר ויברך עליו

בפנהג ויטעם ממנו ואל"ל לחזור ולקדש (ש"ע ורז"ש וסד"כ) ואם היה דעתו לשנות עוד יין אחר הקידוש יקה כוס יין ויטעם ואל"ל לא לקדש ולא לברך בורא פרי הגפן (מ"א ורז"ש וסד"כ וחיי אדם) וכו' כשלא הסיוע דעתו ולא הפסוק בעקירת מקום בינתיים (רז"ש וחיי"א) כמו שכתבנו. ואם קידש בשמירת על השכר ונשפך הכוס א"ל להביא כ"י ש' אומרים שדי בפת (מ"א ורז"ש וסד"כ) וגם מטעם שנפשו של אדם ק"ה בשכר בשהרית (רז"ש): (י) וישתה מלא לוגמיו. עיין במה שכתב רז"ש סימן ק"ל ושערי תשובה סימן רפ"ט. ואם אין לו יין ולא שאר משקה שהוא חמור מדינה יקדש על הפת דהיינו שילא המוציא על הפת וזהו הקידוש של יום ואמר: לאכול שאר מאכלים קודם לכן (מ"א ורז"ש וסד"כ) וע"ש דין אם אין לו יין ולא חמור מדינה ולא פת בלילה או ביום אם יצטרך לאכול שאר מאכלים בלא קידוש. וע"ש בס' רע"א שמי שלא קידש בלילה לריך לקדש ביום כל הקידוש של לילה מלבד ויכולו שאינו אומר ביום: (יא) אינו יוצא ידי קידוש. ולריך לחזור ולקדש ומ"מ אם בשעת אכילתו שם יכול הוא לראות משם את מקומו שקידש בו אפילו דרך חזו ואפי' מקלה מקומו ש' אומרים שזה נקרא קידוש במקום סעודה אפי' מבית לחצר או מבית לבית (ש"ע ומ"א ורז"ש וחיי"א כסס י"א) אם אין שכל מפסיק ביניהם (סד"כ) ויש לסמוך על דבריהם בשעת הדחק (רז"ש). וממחר למחר תחת גג אחד או מאגרא לארעא אם היה דעתו בשעת הקידוש לאכול בזה או שקידש באגרא ארעא: לאכול בארעא או להיפך א"ל לחזור ולקדש (ש"ע ורז"ש וחיי"א וסד"כ) ומ"מ לכתחילה טוב שלא לעשות כן שיש חולקים על זה (רז"ש). ואם לא היה בדעתו כשקידש לאכול בחדר האחר לריך לחזור ולקדש (רז"ש ומשמעות הש"ע). וגם כשזמנו הקידוש נגלה בו לריך שישמע במקום סעודתו ואם לאו לא ילא (משמעות הש"ע ס"י רע"ב ס"ז ורז"ש סעיף י' ואכן העור) ולריך ג"כ שיחכוין המקדש להוצילו ידי חובתו ויחכוין הוא לנאח בשמיעה זו (ש"ע ורז"ש שם): (יב) לא יוצא ידי קידוש. ולריך לחזור ולקדש קודם שיאכל ואין שיחכוין זמן קצר זמן ארוך ודוקא כשמתחילה כשקידש לא היה בדעתו ג"כ לאכול מיד אבל אם

קיצור שרזן עורך עז הלכות שבת

וביום אב אינו רוצה לאכול ביד סעודה קבועה יכור לקדש ולאכול (יג) קצת פת ביסנן ואז צריך לשתות מן הכוס רביעית כדי לברך ברכה אחרונה על המחיה ועל פה"צ חזת יכור לעשות נם קודם מוסף אם לבו חלוש (ע' סעיף שאח"ז) ומהל שהוא צריך לברך על כוס המילה ועדיין לא קידש. ישתה מן הכוס כמלא לוגמיו ועוד רביעית (ע' סי' שלפ"ז סעיף ח') : מן מותר למעט אחר תפלת שחרית קודם תפלת מוסף. וטעמיה היינו פת כביצה ולא יותר. ופירות אפילו הרבה כדי לסעוד את הלב. ובלבד שיקדש תחלה וישתה (יד) כמלא לוגמיו ועוד רביעית יין (דלעת הצורך סמכין דואת הוי קידוש במקום סעודה) (טו) או ישתה רביעית יין ויאכל כית מחמשת מיני דגן (נע"ז רפ"ז) :

מן כל אדם משראל בין איש בין אשה חייבים לאכול בשבת שלש סעודות אחת בלילה ושתים ביום. וחייב לאכול (סז) בכל סעודה פת. ואפילו בסעודה שלישית יותר מאד לאכול פת דוקא (וכיון שהוא נוטל ידיו ומברך על הנטילה צריך לאכול פת כביצה ע' סימן ס' ס"א) לכן יהיה כל אדם שלא למלאות כרסו בסעודת שחרית כדי שיוכל לקיים מצות שלש סעודות. ואם אי אפשר לו כלל לאכול פת גמור יאכל להפ"פ פת ביסנן או שאר מאכל העשוי מה' מיני דגן שסמכרין עליו כדורא מיני מזונות שהוא נקרא מזון. ואם גם זאת אי אפשר לו. יאכל עכ"פ דברים שדרך ללפת בהם את הפת כגון בשר ודגים וכיוצא בהם. ואם גם בזה אי אפשר לו. יאכל עכ"פ פירות מבושלים. וכן סעודה שלישית היא משינוע וכן מנחה גדולה דהיינו משש שעות ומחצה ואילך :

יין (יז) וחייב לבצוע בכל סעודה על שתי ככרות שלמות. ואחרי שתיהן בידו בשעת ברכת המוציא ובצוע אחת מהן (יח) ויש להניח הככרות שההא זו שהוא רוצה לבצוע אותה לפניו כדי שלא יצטרך להעביר על הסעודה. ואפי' אוכל כמה סעודות צריך בכל סעודה שהי ככרות שלמות. וכן כשמשקט ביום בשחרית קודם הסעודה הקבועה ואוכל פת ביסנן יש לקחת שתיים שלמות : יין אם אין לכל המסובים בשלחן לחם משנה אלא לפני א'. יבצע הוא להוציא את כולם. וגם בברכת המוציא יצאו כמה שביד הבצוע. וקודם שיברך המוציא יאמר ברשות מורי ורבותי. ולאחר שמעם הוא מפרסת המוציא נותן לכל א' פרוסה ואוכלים (פ"ד נ"א) : יין אם לא קרא הפרשה בערב שבת לא יאכל שבת בשחרית עד שיקרא. ואם לא קראת קודם

מסגרת השלחן

לחם הפנים

היה דעתו לאכול מיד אלא שאירעו לוים שלח כל עד לאחר זמן ילא ידי חובתו ואינו צריך לחזור ולקדש כשאוכל במקום הקידוש וכו' שלא ילא ממקום זה משקיד עד שיאכל אצל אס ילא בנחיים צריך לחזור ולקדש (מ"א ור"ש) : (יג) קלת פת כיסנן. היינו כית (מגן אברהם ור"ש) : (יד) כמלא לוגמיו ועוד רביעית יין. זה מיקרי לדברי הכל קידוש במקום סעודה (פ"ע ואחרונים)

ידי קידוש ומבטל האב מצות חינוך עד כאן רשנו. ועיין לקמן במסגרת השלחן סימן ק"ש סעיף א' :

(ב) הנה מכאור בפרי מגדים. סימן רפ"ט וסימן רצ"א ובסדרה דנשים מחויבים בשבת בקידוש היום גם בבוקר. לכן יהיה את בני ביתו על זה לשמוע גם כן הקידוש בבוקר. או יקדשו לעצמם. ואחר שישמעו הקידוש או יקדשו יאכלו תיכף כית לחם או פת הבא בכסנין מחמשת המינים. כדי שיהיה קידוש במקום סעודה כידוע (מהריב המופלג האבד"ק ראהוב) :

ובעת האורך יש לסמוך על האומרי' שאפי' שתי רביעית יין מכוס הקידוש יולא בזה ידי קידוש במקום סעודה (ר"ש) ומיהו בקידוש הגילוי יש להחמיר (ברכ"י). אס אכל פירות חי בזה שאר משקים שבה חמר מדינה אינו יולא ידי קידוש במקום סעודה לפי שהיו כוונת הלב וחמשה המינים נקראים מזון לך הם ראויים להקרא עליהם כס סעודה משא"כ בשאר משקים ופירות (מ"א ור"ש וסד"כ יפ' בה"י כל ו' סי' כ"ב) ואם מקדש שלח במקום סעודה חסור לו לטעום אפילו מכוס של הקידוש שאסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודה (פ"ע ור"ש) או בלופן שנתבאר שנקרא קידוש במקום סעודה (ב) : (טו) או ישתה רביעית יין. כדי לברך ברכה אחרונה כדלעיל כשיין יד ועיין לעיל סימן י"א סעיף ב' : (טז) בכל סעודה פת. עיין כמה בכתבתי לקמן סימן קל"ה סעיף ז' : (יז) וחייב לבצוע. ויאפילו נשים חייבות בלחם משנה (ר"ש א"ר דרך החיים פרמ"ג) : (יח) ויש להניח הככרות. וצריך לבצוע מן העליונה שאין מעבירין על המעלה. כמה דברים אמורים ביום הסנה או בליל יום אכל בליל שבת יש מהגין מטעם הידוע להם לבצוע על ההתחנה (רמ"א ור"ש) וכדי שלא לעבור על המצות מניחין ההתחנה קרוב אללם יותר מהעליונה וממלא שאין כח מעביר על המצות כלל (פ"ז ור"ש) או לוקחין העליונה בבעת ברכת המוציא ומניחין אותה למטה ובולעין עליה

קיצור שחן ערוך עז עת הרכות שבת

ב קודם האכילה (י"ט) יקרא עכ"פ קודם מנחה ובדיעבד עד סוף יום שלישי (דפ"ט) :
אסור להתענות בשבת לשם תענית אפילו זמן קצר. (ג) ואפילו שלא לשם תענית אסור עכ"פ להתענות עד חצות :

כא (כא) אסור להצטער ח"ו על איזה צרה ר"ל אלא יבקש רחמים מבעל הרחמים (דפ"ט דפ"ט) :
כב מצוה להרכות בפירות ומגדנות וימי ריח כדי להשלים מאה ברכות ומצוה לענוג בכל דבר שהוא לו לענוג שנאמר וקראת לשבת ענוג :

כג אחר סעודה שהרית אם רגיל לישן יישן. אבל אל יאמר אישן בפני שאני צריך לקשות מלאכה או ללכת בדרך בלילה :

כד אח"כ קובעים לרפור תורה. בפרשת שבת נאמר ויקהל משה. ודרשו ר"ל למה נאמר בפרשה זו ויקהל ולא נאמר כן בכל התורה כולה אמר הקב"ה למשה רד ועשה לי קהילות גדולות בשבת כדי שילמדו הדורות הבאים אחר כך להקהיל קהילות בכל שבת (כז) ללמוד תורה ברבים. עוד אמרו לא נתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בתורה. כי הרבה אנשים טרודים כל ימי החול במלאכתם ואין להם פנאי לעסוק בתורה בקביעות ובשבת וי"ט שהם פנויים ממלאכתם יכולין לעסוק בתורה כראוי. לפיכך בעלי מדאכות ובעלי בתים שאינם עוסקין בתורה כל ימי השבוע המה מחייבים יותר לעסוק בתורה ביום שבת קודש איש איש כפי השגתו ויכלתו (ר"ט) :

עת הרכות קריאת סיד בשבת וי"ט וחייבם. ובו י"א סעיפים :

א כשמוסיפין בשבת יכולין לקרות כהן או לוי לאחרון כיון שכבר השלימו גברי תם שהוא האחרון מעיקר הקראים (הן מן המפטר) וכן למפטר יכולין לקרות כהן או לוי ואפי' כהן אחד לאחרון וכהן אחד למפטר יכולין לקרות כיון שהקדוש מפסיק ביניהם. ובשמחת תורה שמוציאין ג' ס' יכולין לקרות כהן אחד לחתן תורה וא' להתן בראשית וא' למפטר כיון שכל א' קורא בס' אחת. אבל בר"ח שבת שחל להיות בשבת אעפ"י שמוציאין ג' ס' אפי' אם רוצים לקרות בס' הראשון ח' גברי אין רשאין לקרות להכהן ישיהיה השמיני כיון שעדיין אין משלימין הקריאה בספר זה. והמשלים הוא בספר השני שקורין בו פ' ר"ח ואז יכולין לקרותו. וכן הדין בשבת שקלים ופ' החודש כשהם בר"ח (ס' קנ"ט ונסד"ט) :

ב אם קראו לכהן או ללוי באמצע המנין יעלה אחר במקומו והוא יסתין אצל היחבה ויעלה למפטר או לאחרון לאחר מנין הקראים :

ג בשבת שקורין שתי סדרות יש לחבר הסדרות עם העולה רביעי (ס"ט) :

ד קללות שבפרשת בחקותי ובפרשת כי תבא אין מפסיקין בניהן וצריך להתחיל פסוק א' מקורם

מסגרת השרחן

עליה (מ"א ור"ט) המדקדקים נוהגים לרשום בסכין על הלחם קודם ברכה (מ"א בשם רש"י וז"ל) דלגיה דאפשר למעט בהפסקה בין ברכה לאכילת המזלזל עדיף ועל ידי הרשימה א"ל להפסיק לאחר ברכה בלחם מקום ועד כמה יבטע כי כבר רשם קודם הברכה וחוקר אחר הברכה במקום הרשימה (מ"ח סימן ער"ד ועין שם שהאריך בדיני שלימת הלחם נוסח). מזה נבטע בשבת פרוסה גדולה שהפסיק לו לכל הסעודה (ש"ע ור"ט) מפני שגדלה כמחצית סעודה שבת שהפך להכל זה הרכה (ר"ט) : (יט) יקרא עכ"פ קודם מנחה. אבל משם ואילך כיון שהקהיל הליבור פרשה אחרת עבר זמנה של זאת (טור ר"ט) וי"א שדיעבד יכול להשלימה עד סוף יום ג' בשבת ויש אומרים שדיעבד יכול ג"כ להשלימה עד שמחת תורה שזו משלימין כל הליבור את התורה (ש"ע ור"ט) בשם יש אומרים וכן פסק בסד"ה) וטוב לחוש לדבריכם שמי שעבר ולא השלים בזמנה ישלים עד סוף יום ג' ואם לא השלים יש לו להשלים עד שמחת תורה (ר"ט) שנים מקרא ואחד תרגום ולא כחוקן שאומרים מקרא לבד (ב"י מ"א ור"ט) : (כ) ואפי' שלא נשם תענית. אלא שנמנע מחמת עסק בדבר אחר אפילו הוא דבר מזה כגון שקורא ומתפלל אף על פי כן אסור להחטט עד חצות אלא אם כן אינו חפץ לאכול עדיין והאומר הוא עונג לו. וז"ל אם מתענג בקריאה ותפלה אחר מבאכילה (ר"ט) : (כא) אסור להצטער. עין בסימן רפ"ו רפ"ח פרטי דינים של איסור שאלת לרכיו בשבת : (כז) ללמוד תורה ברכים. על כן צריך לקבוע מדרש להודיע לעם את חוקי האלהים ולדחם בדברי אגדה להכניס יראת שמים בלבם לא כמו שהנהגים עכשיו (מגן אברהם ור"ט) :

מקדם . אך למען לא יתחיל בפרשה פחות מל' פסוקים צריך שיתחיל ג' פסוקים קודם הקללות . ולבסוף צריך ג' לקרות לכה' פסוק א' אחר הקללות אך יראה שלא יסיים פחות מל' פסוקים מן התחלת הפרשה (עין סימן כ"ג סעיף כ' כ"א כ"ב) . בפרשת כי תשא קורין עם הלוי כל פרשת העגל עד ומשרתו יהושע וגו' והמעס כי בני לוי לא היו בעשיית העגל . ונוהגין לקרות בקול נמוך מן ויתן אל משה ככלותו עד ויתן משה ובשמתחיל ויהל חוזר וקורא בקול רם עד ויפן וירד משה ובשמתחיל ויפן חוזר . וקורא בקול נמוך עד ומשה יקח את האוהל וחוזר וקורא בקול רם עד סוף הפרשה . וגם הקללות שבפרשת בחקותי ובכ' כי תבא קורין בקול נמוך . ואת הפסוק וזכרתי את בריתי יעקב קורין בקול רם ואח"כ הפסוק והארץ תעזוב וגו' נמוך . ואף גם זאת בקול רם עד הסוף . ובכ' כי תבא ליראה את השם הנכבד עד סוף הפסוק בקור . ואח"כ נמוך עד ואין קונה . וגם בכ' בהעלותך נוהגין לקרות בקול נמוך מן ויהי העם כמתאוונים עד והמן כורע נד והמעס להראות שהם מתחרטים . וכל מה שקורא בקול נמוך צריך שיהיה עכ"פ הקול נשמע לצבור ראל"כ אינם יוצאים ידי (ב) חובת קריאה (פרי"ח) . מ"ב מסעות שבכ' ואלה מסעי אין להפסיק בהם שהוא נגד שם מ"ב (מ"א) (מ"ב): ה' בין גברא לגברא צריכין לגלול את הס"ת ואין צריכין לכסותה . אך קודם מנצח שמואלים קדיש ויש זמן ארוך צריך לכסותה בפעיל שלה וכן בכל מקום שיש זמן ארוך כגון שמואלים לתתן רביונא בו . ונראה דה"ה כשצריכין במי שבידך (ס' ק"ט ונסד"ה) :

¶ אם מעו בשבת וקראו עם הששי עד גמר הסדרה . לא יאמרו קדיש אלא יקראו מיד את המפסיר וישלים גם למנין שבעה קרואים . ולאחר שיאמר ההפטורה עם הברכות או יאמרו הקדיש . וכן ביום אם מעו וקראו עם הרביעי עד הגמר . לא יאמרו קדיש . אלא יקראו מיד את המפסיר לס"ת שניה ואחרי ההפטורה והברכות יאמרו הקדיש (ס' ק"ט ונסד"ה) :

¶ כשצריכין להוציא שלשה ס"ת ואין להם אלא שנים לא יגללו את השני לקרות בו מה שצריכין לקרות בשלישי . אלא יקחו את הראשון לקרות בו (ס' :

¶ אם נמצא פסול בס"ת נהבאר הדינים בס' כ"ד . ואם נמצא הפסול באמצע קריאת ההפטורה אם הוא מפסיר של חובת היום כגון ביום ובשבת ר"ח או שקלים וכדומה שמוציאין ס"ת אחר למפסיר (ג) או דינו כמו בפרשה אחרת . אבל בשבת השני שהמפסיר חוזר וקורא מה שקרא השביעי שאין זאת אלא משום כבוד התורה (שלא יהא כבוד התורה וכבוד הנביא שוים שהקורא בתורה מברך תחלה וסוף וגם הקורא בנביא מברך תחלה וסוף לכן תקנו שהמפסיר יקרא תחלה גם בתורה להראות שהקריאה בתורה היא העיקר) בזה אין מוציאין ס"ת אחר אלא נומדין בס"ת זה ואינו מברך ברכה אחרונה . וההפטורה אומר בברכות . ואם נמצא הפסול (ג) קודם שבידך ברכה ראשונה נראה דיש להוציא ס"ת אחר . ואם אין ס"ת אחר אזי מי שעלה באחרונה הוא יאמר ההפטורה עם הברכות . ואם עדיין לא אמרו הקדיש יאמרוהו לאחר ההפטורה (ברלעיל ס"ו) . (ס' ק"ט ונסד"ה ס' ק"ט) :

מ' בס' כ"ד ס"א נהבאר דאם נמצא מעות בחסר ויתר כל שאינו משתנה לא הקריאה ולא הפירוש אין מוציאין ס"ת אחר . מ"ט אם נמצא כן בשבת אעפ"י שאין מוציאין ס"ת אחר עכ"פ לא יקראו בס"ת זה יותר משבעה קרואים והשביעי יקרא ההפטורה בברכות . ולא יאמרו קדיש עד לאחר קריאת ההפטורה והברכות (והיינו בשבת פשוט אבל כשהמפסיר הוא פתובת היום כמו בסעיף שרפני זה ודאי צריכין לקרות למפסיר) . ובמנחה לא יוציאוהו (הכונה מהנהגה מ"א ס' ל"א וע"ל בס' כ"ד ס"א נהפסד שנים נסופס) :

י' ביום שמוציאין שני ס"ת ונמצא פסול בראשון ויש עוד ס"ת בהיכל ורוצים לקחת עתה את הספר השני לקרות מתוכו ואח"כ יוציאו ס"ת אחר לקריאה השניה לא יעשו כן כי צריכין לקרות מתוך הס"ת מה שהוכן בשבילו . וכן ביום שמוציאין שלשה ס"ת (ע' פמ"ג א"א סוף סימן קמ"ג) וכן אם תוחלפו הס"ת לקרות תחלה את המוכן לאח"כ יגללוהו ויקחו את השניה לקרות מתוך כל ס"ת למה שהוכן (קמ"ג) :

יא סדר החיובים הקודם קודם . (א) חתן ביום חופתו . (ב) חתן בשבת שלפני התהנית שמואלים לו' דהיינו שהוא בחור . (ג) גער שנעשה בר מצות באותה שבוע המה שוים .

מברך

בסגרת השלחן

(בחוקת) ע"ה (ה) חובת קריאה . אם קרא כפרסא נחמל' שמחית בשבת ודילג פסוק אחד חוזר וקורא הוא ושנים עמו ואפילו הפסיר והתפלל מוסף חוזר וקורא

(שמן עתה ס' רפ"ב) וה"כ אם דילג חובת אחת (מגן אברהם ור"ט) או אפילו חת אחת (נ"ב) : (ב) חז' דינו . עין במה שכתבתי לעיל סימן כ"ד סעיף ח' : (ג) קודם שבידך .

דעת

מסגרת השלחן עם הלכות שבת

(ג) פנרק ביום המילה והוא התופס את התינוק בשעת המילה. (ד) סנדק ביום המילה שמכניס את התינוק לבהכ"נ למולו. (ה) בעל היולדת שילדה בת והולכת לבהכ"נ. (ו) בעל היולדת שילדה בן והולכת לבהכ"נ ואם אינו הולכות לבהכ"נ אין הבעלים חיובים אלא אם הוא יום מ"א לומר או יום פ"א לנקבה שאז הוא זמן הבאת הקרבן (*). (ז) חתן שהיה חתנתו מיום ד' ואילך בשבת שלאחר החתונה ודוקא כשהיה בחור או היא בתולה. (ח) יארצייט בו ביום. (ט) אבי התינוק ביום המילה. (י) יארצייט שהיה לו בשבוע שלאחר שבת. (יא) מוהל ביום המילה. (יב) הסנדק ואחריו אבי הבן ואחריו המוהל בשבת שלפני המילה. שני חיובים שיום תלוי ברעת הסנדק או ישיול גורל. מי שאין לו עירינת אינו דוחה שום חיוב. נוהגין לקרות למי שצתיד לצאת לדרך אחר שבת או שבא מן הדרך וכן נוהגין לחלוק כבוד לאורח נכבד לקרותו אבל אין דוחקין שום חיוב (ס"י דס"ג ונסד"ס) :

ע"י דיני מפתיר. ובו י' סעיפים :

א קודם שקורין למפתיר אומרים הצי קדיש. וכשאומרים הקדיש יהיה הס'ת שקראו בו עתה וגם הס'ת שיקראו בו מפתיר שניהם על השלחן. ובהם שיש שלשה ס'ת אין צריכין להניח גם את הראשונה (קמ"ז דס"ב) :

ב המפתיר (ה) לא יתחיל בברכות ההפטורה עד לאחר שהנולל כרך את הס'ת בספתת (ס"י קמ"ז דס"ד ונסד"ס) :

ג בברכה וראשונה לאחר הנאמרים באמת אין עונין אמן עד לבסוף שבסיים וצדק כי הכל ברכה אחת היא. וכן בברכה הראשונה מברכות האחרונות אין עונין אמן אחר אמת וצדק כי גם נאמן אמת וכו' שייכה לברכה זו ולפי שיש טעמים לענות אמן במקומות אלו לכן טוב שהמפתיר לא יעשה שם שום הפסק למען ידעו כי אין שם סיום הברכה (ס"י דס"ד ונסד"ס) :

ד אסור לדבר בשעה שהמפתיר קורא את ההפטורה (קמ"ז) :

ה עיקר הדין שזה שעלה למפתיר הוא בלבד יאמר ההפטורה וצבור יאמרו אחריו בלחש. ומה שנהגו שהצבור אומרים בקול רם עם המפתיר אין זה רק מחמת חכרון ידיעה ונכון לבטל תמנהג וגם יש שעושין שהות באמירת הפטורה שאף אחר שסיים המפתיר ההפטורה יתחיל הברכות אין רוצים להפסיק מאמירת ההפטורה ולא יפה הם עושים שאם אסורים בקול רם אינם שומעים קול דברים בהתחלות ברכות המפתיר ולפעמים נזרמים שנים אחרים המוכנים להם אין שומעים ואף אם מנמיכים קולם קצת בתחילת הברכות מ"מ הם בעצמם אינם שומעין לכן י"ט לנהוג כי מיד שישמע שהמפתיר סיים ההפטורה ויתחיל הברכות אע"פ שהוא עדיין לא סיים יהיה מתן בשתיקה עד שייסיים המפתיר הברכות ואח"כ יסיים הוא אמירת ההפטורה וגם המפתיר יהיה זהיר שלא להתחיל אמירת הברכות עד שיפסק קול ההמון הרב לזמרו (ס"י דס"ד ונסד"ס) :

ו בשבת ששתי פרשיות מחוברין מפתירן בהפטורה של פרשה שניה. לבד באחריו קדושים כשהן מחוברים שאז מפתירן הלא כבני כושיים. בקצת חומשים נרשם לפרשת וישלח ההפטורה ויברח יעקב. והוא מותר כי הפטורה זו שייכה לפ' ויצא. והפטורה וישלח היא חזון עובדיה (דס"ד דס"ה) :

ז ר"ח שחל להיות בשבת מפתירין השנים כסאי. ואם טעה וקרא ההפטורה של פ' השבוע. אם עדיין לא אמר הברכות האחרונות יאמר גם השנים כסאי. ויברך אח"כ. ואם לא נזכר עד לאחר הברכות יאמר השנים כסאי בלא ברכות. ואם חל ר"ח בא' בשבת מפתירין מחר חורש. ואם טעה דינו כמו בשבת ר"ח. אם ר"ח בשבת וביום א' מפתירין השנים כסאי (מכ"ס ונסד"ס) :

ח בשבת הוה"מ פסח אין מזכירין בברכות ההפטורה של פסח לא באמצע ולא בחתימה אלא מסיים מקדש השבת. אבל בתוה"מ סכות (בין שאומרים הלל שלם. וגם חלוק בקרבנות) מזכירין כמו ביום של סכות שחל בשבת (מ"ז) :

ט קמן שהגיע לחנוך שידוע למי מברכין וידוע לחתוך את האותיות בטוב עולה למפתיר בשבת ובימי. (ג) מלבד בפ' זכור ובפ' פרה (כדלקמן סימן ק"ט) ובשבת שויבה. וכן

ביום

לחם הפנים

מסגרת השלחן

ודעת המג"א ופמ"ג וסד"ה ומחיל דלם נמלא (*). המ"א כתב יום מ' ויום פ'. אבל הרמב"ם כתב דהבאת הקרבן הוא רק לאחר ימי מלאה :

הפסל אחר אמירת הקדיש יקרא המפתיר ג' פסוקים בלא זכרה ויפטיר. ואם נמלא קודם אמירת הקדיש יפטיר האחרון והקדיש יאמר אחר זכרה הפטורה :

ע"י (ה) לא יתחיל. והטעם מכאן שהמפתיר נזכרה עד שגלג הספר תורד לבד. ולא עד שיגדל המפס והמטפחות (פרי מגדים) : (ג) מלבד. ודעת רמ"א ומ"א

בְּצִוּר שְׁלֵחַן עֲרוּךְ עַם הַלְבוּת שְׁבֵת.

ביום ה' של פסח שמפטידין השירה נוהגין שאין קטן עולה למפטיד וכן ביום א' דשבתות
שמפטידין במרכבה ד'הוקאל נוהגין לקרוא דוקא גדול וחכם וכן בשבת חוון נוהגין לקרוא
את הרב למפטיד (ע' מנ"א סימן רפ"ב):

ז' לא נתקנה קריאת הפטורה עם ברכות אלא לאחר שקראו בתורה בברכות כל הקרואים הראויים אבל אם נמצא פסול בס' בשבת פשוט אפילו בשביעי ולא היה ס' אחר (ג) ולכן לא בידך באירונה. וכן כשנפטרין בחובה היום (ע'ל סימן ע"ח ס"ח) אפילו נמצא במפסיר. אזי אין מברכין ברכות ההפטורה בלא אומרים אותה בלא ברכות. אבל בשבת פשוט אם לאחר שקראו ז' קרואים בברכות נמצא הפסול הן בקרואים שהיוספו הן במפסיר נראה דיש לקרות ההפטורה בברכות * (וע'ל ס' ע"ח סוף סעיף ח')

מסגרת הקדמה לאיסורי שבת השלחן

כתוב בתורה ו' יום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה ולא נתפרש בה איזה עשוי נקראת מלאכה ואיזה עשייה אינה נקראת מלאכה ו' ולמדו חכמים ממדרש הפסוקים שכל מלאכה שהיתה חשובה במשכן נקראת מלאכה לענין שבת:

ומונין כל המלאכות שהיו במשכן הק' והן נקראות אבות מלאכות שיש עוד תולדות שלכדו חכמים מפי השמועה שלא אותן המלאכות בלבד שהיו במשכן נקראו מלאכות אלא כל מלאכות הדומין להם נקראים גם כן בשם מלאכה כמו שיתבאר :

וְאֵלּוּ הֵם הָאַבוֹת מְלַאכּוֹת 7 הַזּוֹרֵעַ וְהַחֹרֶשׁ וְהַקּוֹצֵר וְהַמַּעֲסֵר (פ' ט) שֶׁ אֵינָם זִדְיוֹת תְּלוּשִׁים וְצוֹבְרִים אֶל מָקוֹם אֶחָד. 8 וְהַדְּשָׁה וְהַגֻּזָּה. 9 בְּרֵית לִבְרֵית ר' הִלְכִּיהִי הַחֹרֶשׁ הַזּוֹרֵעַ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר:

ההלש והאופה או יכ מבשל (וכל אלו המלאכות יכ היו במשכן בסממנין של צבע תכלת וארומן חולעת שני) יכ הגזוז את הצמר והלבנו (כל יד מכבסו בנהר) יו והמנפצו (פי' מן הובסו בשבט או סורקו במסרק) יז והצובעו והטווה (כל זה יכ היה בצמר של מלאכה המשמין) יט והמייקד (פי' כ שמסדר חוטי השתי) כה והעושה שתי בתי גירוי (פי' ככ שנוטו שני המינין המד הורג הרבה

יד) כג. והאורג שני חומים והפופע בני חומים (פי' כד שכסור חומי הערב כעל השתי או השתי כעל הערב לצורך אריגה) כל זה כה היה ביריעות המשכן) זו תקופה והחתי (זה ה' ה' ברשעותו של צידי חומים במשכן) כה והתופר שתי תפירות הקודע על מנת לתפור שתי תפירות (זה כה היה ביריעות המשכן) לה צבי השוחטו והמפשיטו. הפולחו לא לעבד את העיר לנ המשרטטו על דרך הרצונם כשהוא בא לחתוך העור משרטטו תחילה כפי מה שהוא רוצה לחתוך) והממקו (פי' לה מגרר שערו) לויה מחתכו (פי' לא מפצעו וממכו לצדעות ומגדלים לא וכל

אלו המלאכות נוהגות בתחשים למשכן בעזרותיהם) גם הכותב שתי אזהרות והמוחק ע"מ לכתוב שתי אזהרות (שהיו מ כתובין על קרשי המשכן אחת בוו אחת בוכרי לזווג בשסותרים אותן וזהו מן הכונה והסתר המכבה (זהו מן כיבוי לעשות פתחן שהיו ראוין לצורפן שבמשכן) מל והמבעיר (מ המכה בפטיש מל הוא מכוש אחרון שמכה על הכלי כשעת גמר מלאכה) מן המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים הפך אחת:

לחם הפנים

מסגרת השלח

५१

ורז"ש סימן רפ"ב וט"ו סי' תרפ"ה דקטן עולה
למפטיר אפילו לפרשת זכור וא"ל לפרשת פרה
זולת הבא"ט כחב כס"י רפ"ב דקטן אינו עולה
לפרשת זכור. וכל זה בקטן היודע; ומי מזכרין
כמו שכתוב בפנים: (ג) ולכן לא צריך.
עיון במה שכתבתי לעיל סימן כ"ד:

דברי כ"ב וז"ל אך היבא שקראו ל' קרואים דיוצאין ידי חובת דיום נראה דהמפסיד יש לברך א"כ שהשלים הסדר בס' פסול יכן נראה הסכמת ה"ג סי' רפ"ב ע"כ.
נראה כוונתו שהשביע כבר בידך בזה האירונה בחזקת שהס' כשר ואח"כ בהנמסים נמצא הפסול אז יברך על ההפסודה וכן נראה לפע"ה נכון דרך הכתיבה:

[illegible]

ד מן היא דיש לי' תולדות לכל אב. חוץ מהגזירות שגזרו הכמים בהאבות והתולדות כמש"ת
תם והעושה אב. או תולדה במזיד הייב מרת ואם באו עדים נפקל ובשוגג הייב המאח
מס והשבת שקולה כנגד כל מצות התורה והיא האות שבין הקב"ה ובינונו לעולם :

ה ישראל שעשה אחד מן המלאכות בשבת במזיד: אסור לו לעולם ליהנות מאותה מלאכה
כשום קנס ואם ביטל בקריירה לא אסורה גם הקדירה לו לעולם מפני שהיא בלועה מדבר
האסור לו אבל יג לאהרים מותר אף התבטל במוצאי שבת מיד אף אם ביטל בשבילים :
ו וכן אם היה שוגג נד אסור בו ביום גם לאהרים נס שבין שעשה אסור של תורה
ההמירו לקנס בו ביום כמו במזיד גזירה שמי יבטל במזיד ויאמר שוגג הייתי אבל
נ דערכ מותר גם לו מיד :

ז וכל זה באיסור ראורייתא נז אבל במלאכה דרבנן מותר לו ליהנות מהמלאכה אפילו בו
ביום כשעשה בשוגג ואם נז במזיד אסור אפילו לאהרים עד מוצאי שבת מיד ובמוצאי
שבת מותר אפילו לו :

ח נז אם עשה ע"פ הוראת חכם שמעך נקרא שוגג . והוא הדין השיכח שהוא שבת או
שהוא מלאכה :

ט נכרי שעשה מלאכה של תורה בשבת בשביל ישראל אסור לכל ישראל ליהנות מאותה
מלאכה עד למוצאי שבת בכדי שיעשה סא שבין שאיסור האמירה לנכרי הוא קל בעיני
הבריות יש לחוש שמא יאמר לו לעשות בשבת כדי שיהיה הדבר מוכן לו במוצאי שבת
מיד סג ואם עשה איסור דרבנן בשביל ישראל אסור למי שנעשה בשבילו עד למוצאי שבת
בכדי שיעשה סג ולאחרים מותר אף בו ביום (ויותר פריש דיינים אלו מכוונותם לשע' ואחרונים
סי' רע"ז וסימן שכה' ועיין עוד לקמן סי' צ"ה חלק ב' סעיף י"ז) :

י מל המכבה עצים דולקים בשביל הפחמים שהם ראויים לצורפים הייב כמו שנתבאר בסעיף
נ' שזהו אחת מהאבות מלאכות שהיו במשכן אבל אם כבה מפני שמתיירא מפני לסמיס
שלא יטלוהו ממונו או בשביל שיישן החולה שאין בו סכנה פסור סס (אבל אסור מדברי
סופרים) סו מפני שאין איסור מן התורה אלא במלאכה הצריכה לגופה כלומר שהמלאכה
צריכה לו בשביל גופה דהיינו שצריך לו גיה הדבר שנוף המלאכה נעשית בו כגון שמכבה
עצים דולקים בשביל הפחמים שהם ראויים לצורפים שנוף מלאכה הכיבוי נעשה בגוף
הפחמים שהם צריכים לו אבל מלאכה שאין צריך לגופה היא כשהיא צריכה לו בשביל דבר
אחר שאין גוף המלאכה נעשית בו כגון שמכבה את הנר מפני שהם על השמן שלא ידלק כולו
עכשו או מפני שהם על חרס הנר שלא יבקע כשהפחילה דולקת עליה שנוף מלאכה הכיבוי
נעשה בפחילה והוא מתכוין במלאכתו מפני שצריך לשמן או לנר וכן המכבה את הדליקה
מפני שחם על ממונו וכן המכבה נחלת בשביל שלא יזוקו בה רבים וכן זה שמכבה בשביל
החולה או מפני הלסטים הרי זה מלאכה שאין צריכה לגופה כיון שאינו מתכוין בשביל צורך
הפחמים או הפחילה שהכיבוי נעשה בהן :

יא סז ואפילו אם מכבה בשביל שצריך לפחילה אינו הייב אלא אם כן צריך לחזור ולהדליקה
לאחר זמן וגם היא פחילה חדשה שזהו פעם הראשון שהודלקה וגם לא הובחבה קודם
שהודלקה שעל ידי כיבוי זה היא מתוקנת להדלקה יותר ממה שהיתה בתחילה. אבל אם איצ
לחזור ולהדליקה לאחר זמן ואפילו אם צריך לחזור ולהדליקה אלא שהיא פחילה ישינה
שכבר הודלקה פעם אחת ואפילו אם היא פחילה חדשה שלא הודלקה מקדם כלל אלא
שהובחבה קודם שהודלקה שעל ידי כיבוי זה אינה מתוקנת להדלקה יותר ממה שהיתה
בתחילה הרי זה מלאכה שאין צריכה לגופה. שאף שהיא צריכה לגוף הדבר שהמלאכה נעשית
בו דהיינו שהפחם שבראשה שהכיבוי נעשה בו הוא צריך לו שיהא נוח לחזור ולהדליקה
מכל מקום כיון שהדבר שהמלאכה נעשה בו אינו מתקן כלום על ידי המלאכה יותר ממה
שהיה בתחילה הרי אין המלאכה צריכה לגופה של אותו דבר כלל כיון שאין מתקנת אותו
כלום . ואינה נקראת מלאכה הצריכה לגופה אלא אם כן יש בה שני דברים דהיינו שהמלאכה
מתקנת את גוף הדבר שנעשית בו יותר ממה שהיה בתחילה שאז היא צריכה לגופה וגם
לחם הפנים

ק"ב ב' ד"ה מכה וד"ש סי' ש"ב . מן משנה דף ע"ג
שם . מן פרס"ג בפתיחה דהלכות שבת בשם הירושלמי .
מח רמב"ם פ"ז . מן רמב"ם סוף הלכות שבת . נשע
ורמ"א וד"ש סימן ש"ה . נז מ"א וד"ש . נז שיע
ור"ש . נז מ"א וד"ש . נז שיע וד"ש . נז וד"ש .
נ שיע וד"ש . מ וד"ש כלל מ' וכן משמע להדיא מלשון
ד"ש שהבאנו במקום ואף דהפס"ג במ"ז סעיף קמ"א
ב' אסור ע"ש בכל מקום יש למקור על החיוב ומשמעות

מסגרת השקן הקדמה לאיסורי שבת

שיחא צורך לאדם בנזק הדבר שהמלאכה נעשית בו ומתקנת אותו :

יב מה במה דברים אמורים בכיבוי שהיא מלאכה קלקול שמקלקל ההבערה לפיכך אינה חשובה צריכה לגופה בזה כלבד מה שנוף הדבר שנעשית בו צריך להאדם אלא עד שנוף הדבר מתקן על ידי המלאכה שנעשית בו יותר ממה שהיה בתחילה וכן הסותר בנין על מנת לחזור לבנונו או הקורע על מנת לחזור ולהפוך אין אסור בן התורה אלא אם כן דעתו שיהיה בנין האחרון יותר טוב מן הראשון וכן בהפירת הבגד שנמצא הסתירה והקריעה הם מתקנים הבגד והבגד שיהיו יותר טובים אבל שאר מלאכות שאינן מלאכות הקלקול אף אם כלל לתקן הבגד ויהיו יותר טובים, אבל שאר מלאכות שאינן מלאכות הקלקול אף אם אינן מתקנות את גוף הדבר שנעשית בו כיון שנוף הדבר שנעשית בו הוא צריך להאדם הרי זה מלאכה הצריכה לגופה כגון המוציא קורדס מרשיה לרשיה כדי לחתוך בו שאף שאין הקורדס מתקן כלל בהוצאתו הרי זה חייב היאיל והוא צריך לגוף הדבר שהוציא, אבל אם א"צ לגוף הדבר שהוציא כגון המוציא מת לקבורה שנוף המצאין לו בו שום צורך כלל הרי זה מלאכה שאין צריכה לגופה וכן כל המצאין בזה :

יג ויש אומרים סמ שאפילו מלאכה הקלקול א"צ שיהיה התיקון יותר טוב מבתחילה הרי מקבכה הנר שאינו חייב אלא אם כן נתכוון להבהב הפתילה על ידי כיבוי זה שתהא נוחה לחזור ולהדליקה אבל אם אינו חושש על ההכויבה אלא שמתכוון בכיבוי לחום עליה שלא תדלק כולה עכשיו אע"פ שמתכוון כדי לחזור ולהדליקה לאחר זמן ככל מקום ענין גוף הדבר שמלאכה הכיבוי נעשה בו היא הפחם שבראשה שהאור איתו כי וכן שאין כוונתו בכיבוי בשביל שצריך לפחם זה אלא בשביל שצריך לשאר הפתילה שלא איתו בה האור והרי זה מלאכה שאין צריכה לגופה אלא לדבר שאין המלאכה נעשית בו :

יד וכל זה על האומרים שמלאכה שאין צריכה לגופה כגון : עליה ואינה אסורה אלא מדברי סופרים אבל יש ענ וחולקין על זה ואומרים שאפילו מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה מן התורה, ענ והעיקר כסברא הראשונה שמלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה מן התורה :

טו עד ולדברי הכל לכבות הר תשכיל שיישן החילה שיש בו סכנה וכן מי שמתירא מפני הלשמים שלא יחרטוהו שפיקח נפש הוחה כמשיחבאר בספן צ"ב :

טז ענ והכל מודים בפסוק רישיה ולא ימות (פי' שעושה אוה דבר ואינו מתכוון למלאכה אך כמו שאי אפשר לפסוק הראש ולא ימות כן א"א לדבר זה לעשות אם לא שיעשה מלאכה זו) שהיבב עליו מן התורה לפעמים וכיצד מצינו זה והלא כשאנו מתכוון למלאכה בודאי אין צריכה לגופה כלל בכונן שהדבר ידוע שנוה לו מלאכה שנעשית בלא כוונתה וחפץ הוא בה אף על פי שלא נתכוון לה והרי היא צריכה לו עכשיו שכבר נעשית מאליו בלא כוונתו :

יז ענ כיצד כגון נקב שבחבית שמוציאין בו היין שפקוק בנעורת של פשתן שהנעורת בלילה מיין הרבה וכשמוציאה וחוזר ומוציא בה ומחדקה בחזק אי אפשר שלא יסרוט יין מכנה ואע"פ שאינו מתכוון אלא לסתום הנקב הרי זה פסוק רישיה ואם יש כלי תחת פקיקת הנעורת שהיין הנסחט ממנה נוטף לתוכו הרי זה חייב על פקיקתו שהדבר ידוע שנית לו כיון הנסחט מהנעורת לתוך הכלי שיוכל ליהנות ממנו כשהיה בכלי אבל כשהיה בלוע בנעורת אין לו בה הנאה של כלום והרי זה מלאכה הצריכה לגופה אע"פ שלא נתכוון לה וכן כל מוצא בזה :

יח במה דברים אמורים שאסור מן התורה כשהוא פסוק רישיה דניחא ליה כגון זה שיש כלי תחת פקיקת הנעורת שהיין הנסחט ממנה נוטף לתוכו ענ אבל אם הוא פסוק רישיה דלא ניהא ליה אינו אסור מלא מדברי סופרים :

יט וכל זה כשהוא בענין שהוא פסוק רישיה ענ אבל אם אינו פסוק רישיה שיעשה איסור וגם אינו מתכוון לעשות איסור הרי זה מותר אפילו ענ באיסור דאורייתא כגון

לשפשף
הם הפנים
צד ע"א ד"ה ר' שבעון ועין בהרש"א שם, ענ ר"ש
שם בשם יש אומרים ועין בגמון ר"ש מיין שיש מיין
שכן דעת מ"ז ומג"א ע"ש שם במ"ש בפנים וכן דעת הב"י
שם וכן דעת הח"י אדם כלל ל"ם ור"ש ס"ס על דעה זו
שהיא עיקר, ענ ר"ש ס"ס ד"ע"ל, ענ ר"ן בשם הרמב"ן
ולדעת הר"ף, וכבר היה שכן דעת האחרונים וכן דעת
הטור ס"ס ד"ע"ל ור"ש בבב"ב, ענ רמב"ם ר"ג
סברא נראה ש"ס, ענ ר"ש שם ש"ס ע"ס וכן הבית
הש"ע ס"ס ש"ל ד"ע"ל ב"ס שם ד"ע"ל ע"ק ומה ש"ס
יד"ס"ס הוא רק שמוי דב"ס נפש לחוש לדעתו כ"ס"ש

מסגרת השלחן הקדמה לאיסורי שבת

צז

לשפּשפּף אפילו כלי כסף בחול שהוכן לשלשל מבעוד יום אף על פי שהוא גורר את הכסף ומחמק אותו לפעמים והמחמק הוא מאבות מלאכות מ"מ כיון שאינו מתכוין אלא לצמצוק בלבד ולא פסיק רישיה הוא מותר :

ב) כל פסיק רישיה מותר על ידי נכרי ולכן מותר לומר לנכרי ליטול קדירה העומדת בין גחלים בוערות שמקפית אותה אע"פ שעל ידי נטילת הקדירה הוא מפתה את הנחלים העליונה ונופלות על התחתונה ומכבות אותן והעליונה הן נבערות מאליהן על ידי חיתוי זה מ"מ כיון שהאיסור נעשה מאתו בלא מתכוין והישראל אינו אומר לו כלל לעשותו אלא שולחו לעשות דבר המותר אם כן אף שמאליו נעשה האיסור הרי לא נעשה בשליחות הישראל שהישראל לא צוהו על ככה והנכרי אינו מזהר כלל על השבת אלא שאסור לנו לשלחו לעשות איסור :

קיצור שלחן ערוך

פ) קצת מבראכות האסורות בשבת . ובו צ"ג סעיפים :

(עיקר המלאכה שנאסרה לנו לעשות בשבת כבר נודע לנו בני ישראל . ולא נכתב כאן רק מדברים שלא נודעו לנו דברים והמס' דברים סמיכים) :

א) אסור להשתמש לאור הנר דבר שצריך (כ) עיון קצת . דגורו רבנן שמא ישבת וישה את הנר לקרב את השמן אל הפתילה ויתחייב משום מבעיר . ושנים מתירין לקרות מחוך ספר א' בענין א' שאם יבא א' להטות (ג) חברו יזכירהו ובגרות שלנו שהחלב או השנוה ברוך על הפתילה נוהגין (ד) להתיר אך צריך לעשות איזה חיכוך שלא יבא לקצוץ ראש הפתילה שנעשה פחם . ולהרמב"ם הוי איסור דאורייתא ואפי' ע"י עבדים אסור לקצוץ ראש הפתילה (ס' ע"כ רמ"ה) :

ב) אסור לפתוח דלת או חלון נגד נר דולק (פ) כשהוא קרוב להם שמה יכבה ע"י זה אבל מותר

לחם הפנים

מסגרת השלחן

ע"ש שהביא בן בשם כמה אחרונים ומ"ש הב"י רמ"א של"ז כבר תמחו עליו הע"ש וא"ר וח"ש והביאם הפרי"ם במ"ז רמ"א של"ז ע"ש . ס' מ"א ורי"ש סימן שכ"ג וע"ש באזהרה דברים שאסור לשפשף . ס' מ"א ורי"ש סימן ע"ז וסימן דנ"ג וע"י ב"א וס"א ורי"ש ופרמ"ג רמ"א ש"ד וסימן של"ז ובפרמ"ג סימן דנ"ג בא"א סק"א ובסימן ש"ב סק"ב ובסימן שכ"א סק"א :

(א) דברי הרב המחבר ב"י בעל מסגרת השלחן לענין לימוד בליל שבת קודש אצל לאספ של ופס :

(א) לענין אם מותר ללמוד ביחידות בליל שבת קודש אצל אור הנר של נפש לאספ . לפי מה שפסקו בסור ורמ"א ורי"ש סוף סימן ער"ה דגם שמש שאינו קבוע מותר לבריק כוסות וקערות לאור הנר של נפש אע"פ שצריך עיון רב להבחין ביניהם . והטעם . מכאור שם בבית יוסף ורי"ש וכו' שרד ופ"ג : ובחזית השקל סק"ש דאין חוששין בו שמא יטה מפני שאורו רב וא"ש להפחם . ממילא נראה גם כן דיש להתיר ללמוד אצל לפי מה שכתב רי"ש בקונטרס אחרון סק"א והרמב"ם וסור ור"ע לא סבירא להו כמ"ש הר"ן שהתירו לשמש מפני הנקיות . ע"ש שהוכיח בן בהרבה ראיות ופסק בן . ובמילא אין לחלק בין בדיקת השש שאינו קבוע ללימוד . וגם הלימוד מותר . ומה שלא מצונו היתר זה הלימוד במסא אצל נר של נפש והזכירו כוונת דריקת השמש . יש לומר משום דלא היה דרכם להדליק בבית הפנימי בנפש . כי לא היה עדיין בימיהם נהג לאספ עם זכוכית . ובכל זכוכית אינו טוב להדליק בידוע . גם ריחורע . והרי"ג עכ"ש אין מדליקין אצל הבועל בבית בבית הפנימי בנפש בלא זכוכית כי אם אצל העניים . ומכ"ש

(ב) (ה) אסור להשתמש . כגון לפתח בגדיו או לבדוק צלית או לקרות בספר ואפילו אם אינו מוציא צפון מה סכסוך קורא (ש"ע ומו"ק ורי"ש סימן ער"ה) : (ב) עיון קלה . כן כתבו הפנ"ג וחיי"א כלל מ"ז אצל רי"ש כתב דוקא דבר שלריך עיון הרבה (ודברים שכתבתי בכתף קטן ח' הם לדעתו דברים שלריך עיון הרבה וע"ש בק"א שהוכיח בן מרמב"ם וטו"ע) : (ג) חברו יזכירהו . והרמ"ה לקרות ואומר לאחר שעמו שאיט קורא תן דעיקר ע"י מ"ה אטח הגר מותר גם כן (ש"ע ורי"ש) : (ד) להתיר . ומיהו שלא לצורך יש להחמיר (נגן אברהם ורי"ש) ומה שכתב המחבר שלריך נעשות איזה חיכוך לא מלאחי זה בפוסקים . ואם עומדים נר של שש ושל שמן סמוכים זה אל זה אסור לקרות כנגדן שמא יטה הנר של שמן (מו"ק סק"ג בשם ח"ש אפרי מגדים סוף כ"י ער"ה ע"י כס) יותר דיינים אלו ע"י רי"ש ס' ער"ה ולענין ללמוד בליל שבת קודש ביחידות אצל לאספ של נפש ע"י מה שכתבתי באריכות בנחם הפנים . וסיומא דפיסקא כתבתי שם דיון בערב שבת הרבה

נפט לחוך להלמפ . וימשוך בערב שבת הפתילה הרבה לחוך כדרכו בחול לכל היותר . ויחסי מותר ללמוד אצל בשבת גם ביחידות (א) : (ה) כשהוא קרוב להם . נענין ששיפתח בשעה

שישכח

קיצור שו"ת ערוך פ הלכות שבת

סותר לסוג דלת וחלק. ופתח התנור (ו) שיש בו אש אסור בין לפתוח בין לסגור כי ע"ז הוא מבעור או מכבה (רע"ז רע"ז):
ג אסור לערות רוטב רותח על חתיכות לחם או מצות אלא יערה תחלה את הרוטב לתוך הקערה (ו) ותתקדקצת עד שתהא ראויה לאכילה ואח"כ יתן שמה את הלחם או הפצות אבל כל זמן (ח) שהרוטב הוא רותח אפי' היא בקערה אסור ליתן לתוכה לחם או מצות. וכן אין ליתן מלח לתוך הרוטב אפי' בקערה ומכ"ש לתוך הקדרה כל זמן שהיא רותח. אלא יתן עד שתתקדקצת שתהא ראויה לאכילה ובמלח שנעשה ע"י בישול יש מקילין והמחמיר גם בזה תע"ב. וכן אין לערות קאפע או טהע רותח להכלי שרוצים לשחות בו אם יש שם צוקער אלא יערה תחלה את הקאפע והטהע ואח"כ יתן לתוכו את הצוקער ובשמים צורך יש להקל (* (סי' ט"ח ובמ"א):

אסור

בסוגרת השבת

רחם הפנים

שקצב הרוח אי אפשר שלא יכבה אסור לפתוח (ר"ש וע"ש בק"א סק"א ב' ובג"ח ובמ"א סק"ב ובח"י"א) אף כבעה שאין רוח מנכב בחוץ שמה יתחיל לגכב מיד שיתחיל לפתוח (מ"א סי' תקי"ד סק"י ור"ש ע"ש ובסימן רע"ז) (ו) שיש בו אש. או גחלים לוחשות אסור בין לפתוח בין לסגור (מגן אברהם ור"ש סימן רנ"ט ועיין שם שיש בפתיחה ובסגירה משום מבעור). ואפילו אין בו גחלים לוחשות אם יש להסחפך שמה לא תכשלו בקדירות עדיין כל זרזין אסור גם כן לסחוס הסמור מפני שגורם למחר ציפולס (רמ"א ור"ש) (ז) ותתקדקצת קצת. עד שלא תהיה חיד סולדת בו (רמ"א ור"ש). שיעור יד סולדת בו הוא כל שריסו של חיוק נכיה בו (שבת דף מ' ע"ב טו"ט סימן ט"ח) ומשערין כריסו של חיוק בן יומן (פרמ"ג ביר"ד סי' ס"ח) שלא כלות מורי הוראה שפולאים אם חיד סולדת צו תכשיל ומשערין באלבט (דרי"ש)

בביתו בל"ד ומחיה סי' ט"ח וע' בספר בכור שור בחידושי' לחולין ד' ק"ג): (ח) שהרע"ב הוא רותח. שהיד סולדת בו (רמ"א ור"ש). ומכל מקום יש להקל לערות הכוטב בכלי שלישי דהיינו מן הקדרה שתכשיל בה לקערה ומן הקערה לקערה שניה ואחר כך ליתן הפת לתוכו (פרמ"ג במ"א סק"ט ובמ"א סק"ל). אסור ליתן מלח או עלים של טייח בכלי ראשון (פי' כלי שתחתם כמים או תכשיל בתוכה נקרא כלי ראשון) אפי' לאחר שהעבירו מעל האור כל זמן שהיד

מכ"ש בימים שהיו רגילים בשמן. ולכן לא השתמשו בנפט בבית הפנים כי אם בבית החיצון להשמש.
(ב) וכן שמעתי מבמה בני תורה דהמנהג להחיר ללמוד אצל גר של נפט מפני שאורו רבולא יצטרך להשטות. אכן מוכרי הפי' כגדים במשכבות סוף הסימן אינו נראה כן. (הגם דמה אין ראיה לדמות דברים הנ"ל דהמ"ג לישטון באשר סק"א חלק על דר"ש סק"ף א'. ורבינו הוא על פי דברי דר"ש להקל בדברי' סופרים ככל מקום טוב לעשות על צד היתר טוב) ולכן במקום שאפשר יש לסבב בערב שבת אזה משהת כהשירוף של הלאס שער ידו מסבבין את הפתילה וקשר המשיחה בגוף האדם. ועל ידי זה יהיה לו חיכוך שיא' יסבב הפתילה בשבת ועיין בספחית השקל סק"א מ"ש בשם אליהו רבא סבת המסירין על ידי מפתח דאין דברו בכך בחול ואין ליה היכרא לא אסור משום לא פתח. (ומים המצות שקל רעל יד קשר משונה שרי גם כן כמו על ידי מפתח לדעת המסירין ע"כ). ומה דבר של שמן אפשר שאין לסבוק על זה כיון דהמ"ז ור"ש אוסרין גם כשהוא סגור בעשייתו. מ"ס בגר של נפט דנראה כהראיות לדע"ל שאין חוששין בו שמה ישה ע"כ נזכ' לצרף ג"כ קשרית המשיחה הנ"ל. בשם שהוא עת לעשות שלא לבלות ליל שבת בדברים בטלים ולשון הרע וליצנות כשלא ילמדו הורה. בפ"ש בימי החורף שתלילה ארובה מאור. ותורה מה תהא עליה. והגם דיש היתר אצל גר של חלב הבורק סבין הפתילה במבואר באחרונים מ"ס עכשו שרגילין על ימי החול עם אור הכר של נפט ע"כ ובבית דנפיש כהוריה ולתולידים בזה אי אפשר ללמוד אצל גר של חלב כשלא ימחשו אותו. כי כהה מאור בידוע. ובגר של חלב סגורין. לאו כול' עולמא יכולים להוציא כל כך ובפ"ש בימי החורף שצריך גר גדול שידלק עד אשחרת הבורק. ומא"כ כנפט שהוא כול' מאוד כמדיחיתו בידוע. ועל ידי זה לומדין אצלו בכל הבית מדרשים גם באשמורה הבורק של שבת. וגם נראה ובשחרו של חלב נתקן עד שידלק בתוך השפופרת ונסה החלב. או רינו כמו גר של שמן בידוע כי שמה וטעם. ובמ"ז שכתב החי ארס כלל מ"ז. וידוע כי מרס כבייתו דוק בתוך השפופרת וכן הדינה. ולפי זה צריך להפסיק מלימודו כשהגר מניח לשם אם לומר בחידות אצלו. ולכן יאכלו עניים ושבועי בלחמה של תורה כמו שרגילים הסיד וכנ"ל. ויסבבו על הראיות שהבאתי לעיל:

חשובת

(*) נראה כי אין חק"א סימן י"ז. יש סבור טכנין לנחות מים רוחצין (שבת עמוטס כהנר מערב שבת) על טהע בלחם טענת ל"ג מ"ז כמנהגם שגבר וזכרם הכיט דה"ל ממדינה הוי"א עד שכלל ל"ג. ואם כן אין חיוב לאור כטול. אצל סוס הקרעטו שכתב על הל"ל בל"ז מוטל. והן אף סק"ף שם. כוס אסור אצלם שבת לערות חתין מכלי ראשון של טעם וכו'. ע"ש גם בספר ית' ובסימן י"ח. ועיין בפ"י מגדים סי' ט"ח משכנות סק"ף ע"ז.

קצור שרתן ערוך פ' ה'שבת שבת

ד' אסור ליתן פרי או מים (ט') על התנור (י) לאחר שהוסק משום דאפשר שירתיה המים ושיצלה הפרי. ואפילו אין דעתו אלא לחמם אותם קצת מ"מ אם במקום הזה (יא) אפשר שהבשלו או יצלו אסור לחממן שם. וכן פשטירא שיש בו שומן (יב) אין להעמידו נגד המדורה או על התנור במקום שיכול להרתים אף על פי שאין דעתו אלא לחממן. אבל במקום

רחם הפנים

תשובת הרב הנאון המשיח. חתן ובן ומופגז בתורה ובמעשים טובים ובענות נפלאה קט"ז ט"ז יעקב מרדכי של"מ"א האבד"ק בילגוריא יצ"ו. על דין הכל :

(ג) אחרי דרשת שלומי הכוב. הדין שרצה לחדש אינו נוח לי שדפס ברב. ובפרט בענין י"ח דבר שאסור ביושלמי שאלוהו ז"ל אינו יכול לבטלן שעמדו על זה כנפשות. והנה עינינו בכל ספרי הראשונים שתחת ידו ומדברי כולם דפריה לאיסור. רש"י ז"ל וא"ו פירש טעם הדין דפסא מים דמסרה ומאס. זה אינו שייך כלל בסיבוב השרוף בלאטפן שלנו. דמב"ס פירש מפני שאורו טרובה ופסק לאיסור בשמש שאינו קבוע ומב"ס בלימוד. ובפרט דמב"ס השנים דין מדרה וכל הפוסקים הביאו דין מדרה. וידוע דמדרה ודאי אורו מרובה ואפילו הכי אסור. (ועיין במ"ז ובכתוב חיים וקרוב נחנאל וד"ק). דברי הר"ף בטעם הדין נפס מהומים שכתב שני טעמים מאס ואורו רב. ובספר חידושי המאורי ראיתי שהביא דברי ר"ף ופירש דשני הטעמים יחד מצילין מאיסור הטה (דלא כבית יוסף דסבירא ליה דאורו רב לבד מציל מחשש הטה). ואפשר לאיסור דתרווייהו צריכי דאי טחמא אורו רב לחתי הקיש ממדרה. ואי טחמא מאס מאי שני נפס הוי ליה למנקט ענין ומשום הכי הרכיב תרונתו. ויהי אף שהיה למי דעתו אין מקום להחיר. וזולת לפירוש חב"י יקא דדברי הר"ף דעיקר ההיחוד טחמא אורו רב. וטעם מאס כתב הר"ף להציל מחשש טחמא רב מקום להחיר (אף ע"ז גב דהגארא לא מיידי רק מהשש דהה"מאין ע"ה ע"ה דעת הר"ף להציל חשש מחמץ צריך לומר כגון שכתב הלחם משנה עין טז). וכבר העיר על זה בס' מגוריה המורה מה טעם לא נזכר היתרה בדיון קריאה והפלא דכ"ס. אבל כאשר ראינו לספר רמב"ן על שבת (אשר ודאי לא היה לפני רבוניו האחרונים) כתב וזה לשונו קשה לי דמי ערוך ששט קבוע מאדם עצמו שאסור לו להחמץ בין בגדו לבגדו אשתו שחזק עין הגם וזהו מברקת כוסות וקריאה. ושם לא חלקו כמי בין משהא לשהא אלא הכל אסור. ונראה לי שהינן כסו שמשורש בירושלמי אית דבעי מימר מפני הנקיות והפני הטובה מזה. ואמרינן כמי ההם לקבץ חזיון מפני הטובה ומפני הנקיות מותר. ואף על פי כן בשמש שאינו קבוע ובשמשא אסור מפני שהוא עין דין וזהו מאלו מפני שאינו רגיל לשמש לאחר הקריב להטה. ע"כ כאן דבריו הקדושים וזכורו יעמוד לנו. הרי מבורר לאסור. וכן צריך לומר דמי שכתב בחידושי הר"ן בשם הרא"ה לפרש להיפך דבשמשא שרי כיון דנהוריה גדול ובפסא אסור. ובדורא

מסגרת השלחן

מבשל כדי קליפה (ט"ז ור"ט). אסור לטוח שמן או שום ע"ג הכלי בעירו הס שהיד סולדת בו אפי' ללא מבעור יוס דמ"מ יהבשל השום והשמן (ט"ז ומ"א ור"ט ועיין פרמ"ג ונ"א). קדירה דוחמת שהעצירה מטה גבי האור ואינה מבושלת כל לרבה אסור להוציא ממנה כקף מפני שממנה קצת ביטולה על ידי זה. וה"ה אם היא על האש אף ע"פ שמבושלת כל לרבה (שלחן ערוך ואחרונים ע"ט). מותר לטרוח מים לוגים לתוך מים חמין או מי טייל וקאווט שהיד סולדת בו מבדלי שני (פי' כלי שכבר עירו לתוכה מן הכלי דחשון וקרא כלי שני) אבל אם הם בכלי ראשון אסור (ט"ז ור"ט). ואם המים לוגים מרובים כ"כ שאי אפשר שיתחממו עד שהיה היד סולדת בו מותר אפילו לתוך כלי ראשון ובלבד שלא יהיה על האש (רמ"א ור"ט) או בתוך הקאכלין אם יוכל להתחמם שם עד שהיה היד סולדת בו. אסור לכרוך בשבת קדירה עם תבשיל אם בכרים וכסחות או בשאר בגדים אם כולה טמונה בהם ואם פ"ה התבשיל לקדירה אחרת אפי' אם חזר והחזירו לקדירה הראשונה מותר לכרוך שם (מ"א ור"ט ססי' רנ"ט וס"י רנ"ז וע"פ שזה אינו מוטעם ביטול רק לאיסור מד"ס מוטעם אחר). וכל זה בשבת אבל בערב שבת אפי' בבין השממות מותר בכי ענין לכרוך שם (ט"ז ור"ט ס"י רנ"ז) וע' בחלק א' מסי' ע"ב סעיף כ' שאסור להטמין קדירה בתוך הול אפילו בערב שבת אם כולה טמונה בו : (ט) על התנור. או לתוך הקאכלין שע"ג תנור בית החורף (ר"ט ססי' רנ"ט) : (י) לאחר שהוסק. וס"ה שאסור לשרוף

ליתנו שם קודם שהוסק אם הנכרי יסיק אחר כך את התנור ויתחמם המים או הפרי עד שהיה היד סולדת בו (רמ"א ור"ט ס"י רנ"ז וס"י רנ"ט) ועיין לקמן סעיף כ"ז : (יא) אפשר שיבשלו או יצלו. דהיינו שיכולין להתחמם שם עד שהיה היד סולדת בו וא"י יסכו שם. מן מרובה אסור להיטחן שם אפילו שזה מוטעם שחפזי לינתן בלבד נזירה שמא ישכחם ויטעו שם עד שהיה היד סולדת בו (ט"ז ורמ"א ור"ט) : (יב) אין להעמידו. ואם הוא חס קצת שרואי לאכול עדיין מחמת חמימותו מותר להעמידו בקאכלין על ידי דבר המפסיק כמו שהבאר בחלק ב' מסי' ע"ב סעיף ט"ז עיין שם וכן מותר להחזירו על גבי עגלישע קקך על ידי דבר המפסיק אם יטלו בשבת והוא חס קצת (כמו שהבאר שם). ובמקום שאין שם לורך כל כך יש להחמיר בלתיפאדע שלא להממה כלי (רמ"א ור"ט) במקום שנימוח ממנה שומן הרבה עד שיזכר ממנה לחץ שדומה למרמה

קיצור שלחן ערוך פ הלכות שבת

במקום (יג) שא"א שיתבשלו אלא יתחממו קצת שם (יד) מותר ליתנם ואפילו נקדש השומן (טו) או המים מחמת הקור אבל לתוך ההנור שהטמינו בו אסור לתת שום דבר צונן שיהחמם אע"פ שא"א להתריח שם. ולצורך קצת חולה יעשה שאלת חכם (ע') נשטת אדם (פ"ג) נ"ל :

ה' גשבת אסור להטמין בשום דבר (אפילו בדבר שאינו מוסיף הנד) לכן אם נוטל קדרה שיש בה תבשיל שנתבשל בה או שנתחמם בה (פ"ג) אסור לכרסה או לכסויה בכרים ובסתות וכדומה לשמור חוכה (נ"ז) נ"ל :

י' דבר שא"א כלל לאוכלו בלי הרחה אסור להרחיחו בשבת אפי' בצונן. ודג מלוח (סעיף ג') מותר לשרותו במים צוננים לפי שנים קודם השרית ראוי לאהילה (ס"ו) פ"ח ונחמ"ה :

י' חרדל והבבא (ק"י) ושאר (יז) מיני טיבולין שלא נתן בהם חומץ מבעוד יום (יח) אסור ליתן בהם בשבת אלא בשינוי דהיינו (יט) שיהיו החלה את החומץ בכלי ואח"כ יתן לחותו את החרדל או התבבא ולא יעצנו בלילה עבה אלא ישפוך חומץ הרבה שיהא בלילה רכה וגם לא יערבו בכף וכדומה אלא באצבעו או שיגענו בכלי עד שיערעב (ס"א) :

ח' פירות שנמצאו תחת אילן אסורים אפילו במלמול שם (כ"ה) נפלו היום וכן כל פירות שאצל העצים אם יש להסתפק שם נתלשו היום אסורים אפי' בטלמול (ולענין חשש חוץ להרום ע"ל סימן צ"ה סעיף י"ז) (ס"ג) נ"ל ונחמ"ה :

ט' אסור לרדות רבש המחובר בכוורת. וכן אסור לרסק חלות דבש אפי' נתלש אתמול מהכוורת. ואם לא ריסק אותו קודם שבת. או הדבש הוב ממנו בשבת אסור. (כ"ג) אבל הדבש הוב בכוורת מותר (ס"ו) נ"ל ונחמ"ה :

פירות

בוסגרת השלחן

למסרס מריכת ברד בשביל שחצו מימיו שלחן חכמים מפני שמוליד כשבת ודומה למלאכה שבורא מים הללו (ר"ע) כמב"ש"ב בס"ד : (יג) שאי אפשר שיחצשו. דהיינו שאין יכולין להתחמם שם עד שהא"ה יוד כולדנו חף אם יסכו שם זמן מרובה (ש"ע ור"ש) : (יד) מותר ליתנם. על גבי תנור מלמעלה או בקאטין על ידי דבר המפסיק דהיינו סימן אח"כ דבר על גבי התנור או בקאטין חתה הפרי או תחת הקדירס (מ"א) ור"ש סס"י ר"ט) ועיין לעיל בחלק ב' מסימן ט"ב : (טו) או המים מחמת הקור. ומ"מ במקום שאין שם אורח כ"כ י"א להחמיר בזה כמו שכתבתי בסעיף קטן י"ב בלויפאלדע שנייח מונח שומן עד שיצו לחץ (מ"א סימן ט"ב סעיף קטן י"ד לפי פסק רמ"א סימן ט"ח סעיף י"ז ור"ש כ"ז) וכן כה"ר ר"ש צ"ח"י (ש"כ ס"ט) :

(טז) אסור לזכרה. ביארתיו לעיל סעיף ג' ט"ז שם : (יז) מיני טיבולין. שחושבין דק דק (ט"ז) וכ"כ המה"ה לדעת המ"א : (יח) אסור ליתן. מבוס דהוי כלישה ואסור מבוש מלאכה לשם (ש"ע ואחרונים) : (יט) שיתן תחילה את החומץ. אם אין דרך לעשות כן בחול (רמ"א ואחרונים) :

דחם הפנים

ובדאי סתם משמחנינו לא יקרא לאור הנר בשם שמן מיידי דאסור רבי מרפון דפריא ל"א דאין מולקין אלא בשמן זית כלבד לחלוץ על תנקה י"ח דבר של שסאי והלל. ואם כן הקשי מאי מעמא הכא מתירין בשל שמן. וע"כ צ"ל משום נקיות כמו שכתב הר"ן שם וכן בפירוש ההלכות :

(ד) ומה שחמץ דומעכ"ל יסוד דבריו על מה שכתב הרב ז"ל בקונטרס אחרון דהשור וש"ע חולקין על תירוק של נקיות וסכנה. הרב ללא בעיניו על הרב ר"ש ז"ל) אך מדקדוק לשונות בא לישות מחלוקת בין רבוחינו מה שאינו מוכרח. דמה שכתב השור הלכך פירושו דמשום דאסור לעיין בין כלים משום הכי אסור לשמש שאינו קבוע לבדוק. ובדין הא דאפילו שמש קבוע הוי ליה למיטר. רק משום נקיות וסכנה החרו מרחוק. אבל באינו קבוע דצריך עיין ספי אסור. ואעידה לי עידי אמת רבינו הוי"ש"א העריך לשון הרמב"ם ופירש עליו דטעמו משום נקיות וסכנה כמ"ש בירושלמי. וזה לשון הרמב"א אחר שהביא שיטה רש"י ושמות הוספת במעמא דשמיס קבוע ואינו קבוע כתב וזה לשונו והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ה' מהלכות שבת דשריפה דשמש קבוע מצינ שאינו צריך עיין הרבה. ואף על פי שאפילו להבחין בין בגדו לבגדו אשתו שא"צ גם כן עיין הרבה אסור. אפשר דמפני הנקיות הקלו כאן. והבי מוכח בירושלמי ע"ל הקדוש. הרי דהרמב"א פירש טעם של נקיות (וסכנה) על הרמב"ם. וגם רבינו הגמ"א העמוד לפרש דברי קדשו של רבינו המה"ר שהעריך לשון הרמב"ם פירש טעם של הר"ן דהקולו בשמש קבוע משום נקיות ומעלה מי מכריחנו לדחות בגליל דחששא דברי רבינו הרמב"ן ור"ן והיטב"א שכתבו דהקולו כאן משום נקיות וסכנה :

(ה) ומה שכתב הרב (ר"ש) ז"ל דהש"ע לא מיידי כבדוק כלים אם המה נקיים. רק כבדוק והבנת כלים זה מזה

(כ) פירות. החולס פירות מן המחובר חייב משום קולר (רמב"ם פ"ח. ש"ע ור"ש סימן של"ו וחמ"ה) ואף לנכסו בפיו מן המחובר אסור (מג"א ור"ש וחמ"ה) שם ועיין ב"ח : (כ"א) נפלא כיום. ופירות סמכנו מן האילן בשבת אסורים בו כיום כמ"א יעלה ויתלש הישראל בעלמנו (ש"ע וט"ז ומג"א ס"י ש"כ) ומג"א ור"ש סימן ש"כ). ואפילו לטימן אסור בו כיום כיון שאין רחמין לו

י' פירית (נג) שנתפדור במקום אחר בבית או בחצר מותר לקבצם. אבל אם נתפדור אחת הנה ואחת הנה דאיכא מירחא לקבצם (נד) אסור לקבצם לתוך הסל אלא מלקט ואוכל (עכ"ל):
 יא קטניות וכדומה שהם בקליפתן שקורין שוימן אם הקליפות עדיין לחות וראוין ג"כ לאכילה (נז) מותר לפתחן ולקחת מהן את הקטניות (דהוי כמפריד אוכל מאוכל) אבל אם הקליפות נתייבשו ואינן ראויין עוד לאכילה אסור לקחת מהן את הקטניות וכן יש לזהר מלהוציא את האגוזים (ז) כתוך הקליפה הירוקה שלהן. וכן השימשמן מתוך הקליפה (ס"ז ש"ט ונח"ל):
 יב אסור לסחוט פירות לצורך המשקין ולכן (ז) אסור לסחוט לימונים (ציסראנין) לתוך המים לעשות משקה שקורין לימינאדע. ואפי' למצוין פרי בפיו יש אוסרין. ויש לזהר עכ"ם בענבים שלא למצוין את המשקה ולזרוק הקליפות. אבל אם א"צ להמשקין היוצאין (ח) מותר לבחטן. ולכן מותר לסחוט סגלאט יערקען שהמים הולכין לאיבוד (ט"ז):
 יג (כט) לא היקל אשה חלב מדריה לתוך הכוס או לתוך הקדרה והניק את כחה. אבל (ל) מותרת לקלח מהחלב כדי שיאדחו התינוק את החלב ויניק. ואסור להחיות במחלה על איזה דבר להפואה במקום שאין בו טבחה (לא) ולא צערא יתירה (ס"ח):
 יד מותר ליתן שומן קרוש (לג) על מאכל חם אע"פ שהוא נימח ומותר (לג) לשבור קרח כדי

לישול

רחם הפנים

בוסגרת השלחן

מזה. גם זה איננו לי. דהרי לשיטת רש"י ותוספת דמכירה לתוך החלוק בין שמש קבוע לאינו קבוע משום מירחת. דלרש"י הקבוע מירחת מפי. ולתוספת האיט קבוע מירחת מפי. על כרחך הפירוש שבזכר האב"ט הוא נקי. דאי מירי בבדיקת והיפוש כלים מה ענין מירחת לכאן. ואם כן הרי רש"י ותוספת ורמב"ן ור"ן ורישב"א כולם מירשו דמירי בבדיקת כלים אי הם נקיים. והנה לנו להוציא את הרמב"ם מכללן. טוב לנו לדחוק קצת בלשון הרמב"ם. ולא לעשות פירוד בין הדברים. והו' דלשיטת הרב ז"ל דלהרמב"ם הכ שני ענינים. האחד הוא בדיקת כוסות וקערות אי חם נקיים. וה' היתיר בירושלמי משום נקיות וטבחה. והשני בדיקת כלים זה מזה. ובהו חילוק דמשמש קבוע מותר משום דאין צריך עיון רב. ואינו קבוע אסור. אם כן היה להגמיר לעשות אוקימתא חדשה דברייתא המתירה מירי בבדיקת כלים אי הם נקיים ומותר מפני הטבחה ומפני נקיות כמ"ש בירושלמי. ודבריתא האוסרת מירי בבדיקת כלים זה מזה. והו' דקשה מאי פיעמא השמים הרמב"ם דין הירושלמי דמותר לבדוק כלים אי הם נקיים מפני טבחה ונקיות. והו' סאי מעמא נקיש הברייתא דין השמש אסור בעל הבית צריך אינו בודק. ולמה בכל דיני אור הרב וחשש היתה לא נזכר דשן שמש וכאן נקיש הדין גבי שמש. אלא העיקר בכל דברי חכמים אחת הן. וכולם מירי בדיקת כלים אי הם נקיים. ובעל הבית גופי' ודאי

בו ציט להשתמש בהם שום תשמיש וזהו הכס מוקאים (ר"ש) המו שיתבאר בסימן פ"ח:
 (כב) חבל הדבש. ע' ברמ"א והאחרונים סימן ש"א: (כג) שנתפדור. ואם נתפדורו בעפר ולזרוק יתבאר ד"ס בסעיף ט"ז: (כד) אכור לקבלם. שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול (ר"ש וחיי' אדם ועיין ב"ו ור"א): (כה) מותר לפותחן ולקחת. ובעל נפש יחמיר לטעמו אף שהשכר ציט ראוים לאכיל' כי אין זה היצר ברור (ר"ש בסידור וכ"ז מדברי מג"א ור"ש בש"ע):
 (כו) מתוך הקליפה הירוקה. אלא ישבין ויאכין כך בלא פירוח (רמ"א ור"ש) ועיין לקמן סעיף ט"ז: (כז) אכור לסחוט לימונים. כן כתב בחיי אדם והשת' אדם חבל במדינתנו המהג' להחזיר לסחוט לימונים לתוך הכוס לעשות לימינאדע ויש להם על מי שיסמוכו (כי כן הוא דעת בית יוסף וש"ע ומג"א ור"ש וברכ"י ובדברי ר"ש מרסי' ש"כ

עד סי"ב תראה דליתא לדברי הג"א וחיי' אדם שם בכלל י"ד סק"ד ועיין ר"ש סעיף א' וסעיף י' ותראה דלפי מנהג העולם הג"א יש פירות שמוחר לסוחטן אפילו לשחוחן לזדן): (כח) מותר לסחטן. ומ"מ יחיים וענבים אסור לסחוט אף אם אין לרדך להמשקין היוצאין דגורין שמא יסחוט לזורך המשקין (פרי מגדים). והסוחט יחיים להוציא מהם שמן או ענבים להוציא מהם יין חייב ומגן אברהם (ר"ש) מפני שמפרק המשקה מכפרי וכל המפרק אוכל או משקה ממקום שנתחבס בו הרי זה תולדת הדם (ר"ש וחיי"א ע"ה) וכן מה שנתבאר למעלה סעיף י"א שאסור לפרק הקטניות משום ציט' שנתייבשו ואינן ראויין לאכילה הוא גם כן משום זילאכת מפרק שהוא תולדת דם (מג"א ור"ש ס' ש"ט וחיי' אדם סס): (כט) לא חיקל. מפני שהחלב לתוך כ"ז הוא מפרק גמור וחייב משום דם ולא החירו מלאכה גמורה אלא במקום סכנה (ר"ש וחיי' אדם):
 (ל) מותרת לקלח מהחלב. כיון שהחלב הזה הולך לאיבוד אין בו משום מפרק מן החומר אלא מדברי סופרים ולזורך התינוק לא גזרי (ר"ש) וכן מותרת להוציא בידה החלב המלצר לוחה (ש"ע ור"ש ס' ש"ל) כיון שהחלב הזה הולך לאיבוד אין בו משום מפרק אלא מדברי סופרים יתמוס לערס לא גזרי (ר"ש): (לא) ולא לערס יתירה. עיין ברמ"א ור"ש ס' ש"כ ובחיי' אדם כלל י"ד ולקמן סימן לא' י"ב: (לב) על מאכל חם. דחוקא כשהוא כבר נכלי שרי (עיין במה

קיצור שררן ערוך פ הלכות שבת

ליטול מים מתחתיו (*). ולהשתין בתוך השלג מים ליהרר אם אפשר. וכן יש ליהרר שלא להשתין ע"ג מים או לתוך (לד) עפר היחוח (ס"ח ס"ב ס"ה):
מן אוכל המעורב עם פסולת. (לה) מותר לברור את האוכל מתוך הפסולת אבל (לו) לא את הפסולת מתוך האוכל. וגם את האוכל אסור לברור ע"י כלי אלא דוקא ביד ודוקא מה שחזק צריך לאכול מיד. ואפילו במאכלים שרוצים לברור מה שיאכלו עתה ומה שישאירו (לז) צריכין ליהרר לברור מה שרוצים לאכול עתה ולא לברור מה שרוצים להניח. כי כה שרוצים לאכול עתה חשוב אוכל ומה שרוצים להניח חשוב פסולת אפי' (לח) לקלוף שום או בצלים ולהניחם

מסגרת השלררן

רחם הפנים

שכתבתי בס"י ע"כ חלק ב' סט"ז בלח"פ ובמ"ל
טימן ש"ח ס"ק ל"ה מ"ה וז"ל שם ובגמרא
אדם כלל כ' סק"ג ופרמ"ג ביר"ד סי' ל"ד במ"ז
סקי"ד ובחזו"ד שם ובסימן ל"ה סק"ה ובסימן
ל"ב סק"ז ודוק): (לג) לשבור קרח. המחבר
קוטר כאן מאוד וכן הולכתי לצד הדברים.
אסור לרסק שלג או ברד בידים דהיינו לשברם
לחתיכות דקות כדי שיזובו מנימיון (שלקן ערוך
ור"ש) מפני שזוהי למלאכה שגורל מים הללו
(רש"י ט"ז ר"ש) ובמקום האורך מותר להניחם
בחמה או כנגד המדורה או לסומכם חלל תנור
במקום שאין יכולין להחמםם שם עד שחלל היד

דאי כדק' ביר' בס"ש בירושלמי מפני הנקיות וסכנה.
רק גבי שמע חילקין היינו לר"ף ורמב"ם וסייעתם דשמש
שאנו קבוע מפני שאנו בקי בהם ושמעו דהריהו בני
אדם בס"ש רמב"ם משום הכי עלול טפי להטות. ולהוסיף
משום שמשתדל לצאת חן לשוכניו משתדל טפי משום
הכי אסור. ולרש"י להיפך. סוף דבר כל דבר רביעית
הם אחת. הבא מיירי בבריות כלים אי הם נקיים וזולו
טעם סכנה ונקיות ה' אסור אפילו בשמש קבוע ואפילו
בעל הבית נוסף ואפילו בדפוסא כמ"ס רמב"ן דצריך
עיון טפי מבין בגדיו לבגדיו אשתו. רק מפני סכנה ונקיות
התירו לבעל הבית כמ"ס בירושלמי (וע"ז) אי בעל הבית
מותר אפי' בדפוסא לשיטה רמב"ם דאין מוה"ר בדפוסא
שמה יסתפק זהו שיר אפילו בבעל הבית נוסף.
ואפשר דהירושלמי בדפוסא מיירי אי נמי בדפוסא
ומ"ס הליכה ואין שירין כן. מ"מ סמיכת דברי ירושלמי
משמע דמיירי אפי' בדפוסא וסורין כן. ובשמש שאנו
קבוע דצריך עיון טפי אסור בדפוסא וזהו"ל בדפוסא
שמש.

קולדת בזהם ופסרים שם מאלוהים (שלקן ערוך ומג"א ור"ש) מותר לשבר הקרח כדי ליטול מים
מתחתיו (ש"ע ור"ש) אבל בנהר או בנחל כיון שהקרח מחובר לקרקע אסור לשברו (מגן אברהם
ור"ש). לריך ליהרר בחורף שלא ליטול דיו במים שיש בהם שלג או ברד ואם יטול יזהר שלא ידחקם
בין ידיהם שלא יכא מרסק (ש"ע ור"ש). ומ"מ יש מי שמחיר להטיל מי רגלים בשלג מפני שהוא
דבר שאי אפשר ליהרר בו בחורף כי כל הארץ מלאה שלג ולכן לא גזרו בו חכמים כלל וטוב
לחמיר במקום שאפשר ליהרר בקי (ר"ש וחיי"א): (לד) עפר היחוח. או על גבי חול (פרמ"ג) וה"ה
אם מכסה מי רגלים בחול המונח מבעוד יום או באפר שהוא מבעוד יום שמוחר לטלטלו לא יתן
מעט דיתערב בו רגלים והיו כמו לישה רק יכסה בהרבה אפר וחול ואז לא יכיר כלל ה"ה
(חיי"א) וכן אסור ליטול ידיהם על דברים הנ"ל מטעם שכתבתי: (לה) מותר לברור את האוכל.
עיון פמ"ג ולבושי שרד סימן ש"ט שדעת הש"ע ורמ"א דאפי' הפסולת מרובה מותר לברור האוכל
באופנים המבוארים בפנים וכן כתב המחזיק השקל בשם אליהו רבא וכן כתב המ"א בסימן
תק"י סעיף קטן ד': (לו) לא את הפסולת. ולכן לריך ליהרר כשמונה לפניו פירות ויש בהם
מתולעים ומעופשים שלא יברור אלא אותן שאינן מתולעים ודוקא בידו לאכול מיד וכן פירות שגפלו
לארץ ומתערבו בעפר וזרורות לא יברור רק בתנאי שכתבתי ואפי' לאכול מיד לא יתן לתוך הכס ולא
לתוך הקופה שלא יעשה דבר שיהא עשוי בחול אלא מלקט אחד אחד ואוכל (ש"ע ור"ש סי' ש"ה).
לריך ליהרר בהלכות שאלחצר שהסרה הקליפה אם מונחת ליזהר חתיכת קליפה בין חתיכת פרי
או בין שלימים שלא יסירה משם שאם הסירה משם חייב משום בורר פסולת מתוך אוכל אלא
יברור הפרי מהקליפות ולא יגע בקליפות כלל. ואפילו אם הקליפות מונחות לצדן בלי שום פרי
צריכין לריך ליהרר שלא יטלטלם מבוס ואסור מוקצה (וע"ז) סי' פ"ח פ"ט) ומפני שקשה להזהר
בכל זה לכן טוב למנוע מלאכול הללו וזוהי בשבת אלא"כ הולאים מקליפות ערער שבת (ר"ש
בסידור ועיון שם עוד כמה אזכרות) ועיון לעיל סעיף י"א: (לז) צריכין ליהרר לברור. ומ"מ
במאכל שהוא מין אחד ממש ושבו זה לזה יש להקל לברור קצתו מקצתו בכל ענין וכן יש להקל לברור
חתיכות

הכח סמ"א דנכסר או בנחל דמי מחובר אסור משום סמיכה אבל בנחל חסותה שבת נכח דלא מיקרי סמיכה דמי סמיכה
סי' רק כח מים. וטעם שכתב נכח להחיר אותן סמולין בשבת לצדק משום ואין מי שש"ס בידם. ועיון מחזיק השקל:

קיצור שרן ערוך פ הלכות שבת

ק

ולתיתם אסור משום בורר ואינו מותר לקלוף (לג) אלא מה שצריכין לאכול מיד (שי"ט זכ"ה) :
בז אפי' במידי דלאו בר אכילה שייך איסור ברירה (*) כגון בכלים וכיוצא בו (ב) דמה שהוא
 רוצה להשתמש בו עתה הוי כמו אוכל והשאר הוי כמו פסולת (שי"ט) :

י אין לסתן שום משקה כי יש בוה כמה חילוקי דינים אבל מותר לשחות ע"י מפה דלא שייך
 בורר אלא במתקן הענין קודם אכילה או שתייה אבל בענין זה אינו אלא מעכב את
 הפסולת שלא יכנס לתוך פיו . וז"ל לשחות מים כך ע"י מפה יש אוסרין משום כיבוס
 (ת) ויש להקל בשעת הדחק כשאין לו מים נקיים לשחות וז"ל לא ישתה דרך בית יד סן
 הכתונת שלו דבזה איכא למיחש טפי (מה) שמא יסחוט (פ"ט ט"ט) :

יח משקה קאפץ שיש בתחתיתו הקאפץ ממש שהוא הפסולת וכן שאר משקה שיש בתחתיתו
 שמיים או שאר פסולת כשמערין אותו צריכין ליהדר (מנ) שלא לערות כל הצלול אלא ישאיר
 מעט אצל הפסולת וחלב שהועמדה אסור לקלוט מה שלמעלה הנקרא סמטון רק מה שצריך
 לאכול עתה (מג) וגם בזה יהדר שלא יקח הכל רק ישאיר קצת על החלב התחתונה (שי"ט זכ"ה) :
יט אם נפל (מד) זבוב וכדומה לתוך המאכל או המשקה (מה) דא יסיר את הזבוב בעצמה
 אלא יקה גם (מו) קצת מהמאכל או מהמשקה ויזרוק עמה (שי"ט) :

מסגרת השרן רחם הפנים אמ

משום סכנה וגזירות . ובשמש קבוע התירו מהא' מעט
 אפילו בדמשחא רק אין מורין כן . ולרמב"ם מה שאין
 מורין היינו משום שמא יסתפק . וכל זה רק בבדיקה
 כלים אי חמה נקיים . אבל ליטור והפסולת בלדים וה"ל
 להבחין בין בודיו לבגדיו ואשתו וכיוצא אפי' בעל הבית
 בעצמו וכו' שמש קבוע אסורין אפילו בדמשחא :
 (ו) וז"ל אין לשחות ביד הלסדין בבית המדרש אצל
 גר של נפט משום שהר"ז סתיר בצייבור וסבירא ליה
 דכל בצייבור הוי ל' כהני בחד ענינא . ואף על גב דלא
 קיימא לן הכי . מכל מקום (הא) קיימא לן בדברבנן
 סוסיין במקום הרחק איחיד במקום רבים כמבואר בכללי
 התורה . ועל זה היה ראוי לבבדו שית' להדפיס שיותר
 נכון לעשות איזה מסגרת שלא יוכלו לסבב . לשון יהיה
 ההיתר ביהרן הכשר . וכל ירא שמים יחסיר לימוד
 שנים יחד :

חשובת הרב המופלג והמפורסם הר"ר ובקי בקש"ה מה'
 ישראל יוסף שלישיא מו"צ דק"ק פוריק על
 דברי הרב הנ"ל :

(ז) דברי הרב המסביר בעל מסגרת השלחן גראן . פי
 דברי הרמב"ם והמור גראן להדיא שהטעם בשמש
 קבוע

שי"ט : (מ) ויש להקל כו' . ומ"מ לריך ליהדר שלא יחי' בהמפה במקום ההוא זום ללוק (טיין) בש"ע
 ואחרונים סימן ש"ב) : (מה) שיהא יסחוט . נופטי שמעטער בלישתו (חיי"א) : (מב) שלא לערות כל
 הצלול . ואם הולך לשחות מיד אל' ליהדר כזה (מג"א ור"ש) : (מג) וגם בזה יהדר . ור"ש כהנ' דאם
 רוצה לאכול הסמטעטע מיד אין לריך להניח ממנה כלום עם החלב (וע"ש ברז"ש סי' שי"ט
 הפירוש בדברי מ"א סי' תק"י סק"ג וכן דברי החיי"א כלל ט"ז סי' י' ודבריו בנ"א כלל פ"ב
 ססק"ב ע"ג) וכשאינו רוצה לאכול הסמטעטע רק החלב שלמטה לריך שישאיר קצת סמטעטע
 על החלב (כן משמע להדיא במ"א ור"ש סימן שי"ט גבי שומן שלף ע"ג התבשיל) וע"ל סימן
 ל"ח סעיף ב' : (מד) זבוב . או שאר פסולת (ר"ש בסידור) : (מה) לא יסיר . וגם לא ינפח
 עליו ברוח פיו עד שלא (ר"ש שם) : (מו) קצת מהמאכל . ואם זרק הפסולת לבד בין בשוגג בין

במצד

(*) כן כותב ט"ז סימן שי"ט סק"י מלשון רש"י ע"ש . ואנכי מלאחי נעזר' בדבר כינולוגי' פ' כלל גדול סגן כינולוגי'
 בקופסא וכו' נקב משום טורר וכו' . הכן סקורס כד מבאר בגררין בקליטותי' ע"ש טור . וע"ש במש"ס :

הבהות מוכרז בגאון הנפורסם קיש"ה מו"ס יבולא ליטע שלטי"א סאדריק מילאק וק"ק פאערדעלדו :

(ב) ולכן יש ליהדר שלא לבדור מלגוס הריך לו לנעוה (ג) רק סמוך לנעוה . גם לא יבדור גלילס מלגוסים או כהונת לטכין
 לנורן לנישה שטיק . (ולריך לטביר לנאכטם שלא יבדור גלילס כהונת לנורן סמוך) וכן אם רוצה לבדור איזו סמט'ס
 בלצריין לו לנעוה לא יבדור רק סמטן ללימוד משום ברירה :

הנהרות מוכרז סמטן סמטן סמטן :

(ג) רק סמוך לנעוה . ומכל מקום אם מנחם מלגוסים אחד על גבי חכרו וכו' לריך ליהדר נאלץ דיהדר לטביר סמטון
 כדי לניעול סמטון כש שמואל לקוף כשרי כדי לנעוה מיד . ובכ"ז מני מלגוסים סמטון שא"ל כיו כמו קליפס על סמטון
 שריק שם . טיין פרי מנדים גאלל אנרסס סוף סימן כח"א ור"ש סימן שי"ט סעיף ו' ודו"ק :

קיצור שולחן ערוך פ הלכות שבז

כ אם צריך לדרך פלפלק או מלח וכיוצא בו לתת לתוך המאכל מותר לדרך ביקתא דמכניא על השלחן וכיוצא בו אבל לא במרוכה ולא במכתשת :

כא (מ) אסור להזיך בצלים ושאר ירקות אלא דוקא (מח) סמוך לסעודה וגם אי לא יתבתם רק דק מאוד :

כב דבר שהמלח (מז) פועל בו אסור למלחו משום דהוי כשו מעבר ולכן אסור למלחו (נ) גורקען חיין וכן צנן או בצלים אסור למלחו אפי' מה שצריך לאותה סעודה אלא מסביל במלח (נא) חתיכה חתיכה ואוכל . אבל ביצים ובשר מבושל וכיוצא בו שאין המלח (נג) מועיל להן מותר למלחם לאכלם באותה סעודה אבל בשביל להניחם לסעודה אחרת אסור : **כג** אין למלח ביחד הרבה פולין וקטניות מבושלות כי המליחה (נד) מועלת להן ואפי' כדי לאכלן לאלתר אסור :

כד מעלאש גורקען וכן שאר מיני טיבולין שעושין מבצלים וכדומה מותר למלחן שכיון שנותנים לתוכן מיד (נה) שמן וחומץ מחלישין כה המלח אבל אסור למלחן ולהשהותן (נכ) איזה זמן (נכ"א) :

כה איסור בונה שייך גם במאכל כגון המגבן גבינה או שמדבק פירות (נו) ומשוה אותן שיהיו יפין (נ"ט ט"ז ט"ח) . ולכן כשהוזכרין בצלים עם ביצים או עם חלב מהערינג יש לזהר שלא להשוותן ולפזותן אלא ינתם כמו שהם :

כשמדיחין

מסגרת השרחן

לחם הפנים

במיד המאכל אסור בו ביום (פמ"ג ב"מ" סק"ג ואם מותר למולאי שבת נחבאר בהקדמה לחסורי שבת ע"ש : (מ) אסור לחמץ . המחמץ הירק דק דק חייב משום טווח (ש"ע ור"ש) אם אינו מחמץ לאכול מיד (רמ"א ור"ש) ; (מח) סמוך לסעודה . עיין לעיל סעיף ט"ז דגם לק"פ אסור א"ל לאכול מיד ולכן צריך לזהר שלא יתחילו שבת בבקר לעשות הבצלים והלגון עד אחר יציאה מבית הכנסת שלריך סיהא סמוך לסעודה ממש (מ"א ור"ש) . ואם נשתתיר ממה שעשה עד לאחר הסעודה אין בכך כלום כיון שעשה בהיתר ובלבד שלא יערים לעשות יותר ממה שלריך עכשיו כדי שיסאח על אחר שעה או לנזק אחרים שיאכלו

קצת להח"ף ושם שאינו קבוע לרש"י מפני שא"צ עיין רב . וכמו שכתב הרב הגאון החסיד מהר"א טלארי ו"ד בקונטרס אחריו . ומה שכתב בזה הרב המופלא האבר"ק בילגורייא שאין להעמיד יסוד על דקדוק לשונות תמהני שחרי הסור כתב כלים הדומים זה לזה וצריך עיין וכו' . ואפילו להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו אסור לברוק אם הם דומים הלבך שמש וכו' . מזה נראה להרי"א שבא לתרץ קשיית הר"ן הא אפילו להבחין אסור . לזה כתב הסור כלים הדומים זה לזה וצריך עיין וכו' הלבך שמש וכו' ע"כ . פירוש דגם שמש שאינו קבוע דצריך עיין רב לכן אסור . ואף על פי כן בנפשו התיר . ודא הזכירו תוסב"ס והטור שום דמו מהטעם משום נקיות כמו שז"ר הר"ן . ואי אפשר לומר שהשמיטו עיקר הטעם . מזה נראה שהם מפרשים דברי הירושלמי שהעמיד דבריו על דברי רובא אבל מסתכל לתוך כ"ל דמירי בכל גונא בין בבצל תבית בין בשמש קבוע ואין קבוע . ועיקר הטעם מפני הסבבה ומירי בגונא דאם לא היה מסתכל היה שמש סכנה וכמו שמשמע מדרבי קרנן ערה דשם . הלכך

לאחר שעה (ר"ש סימן ש"ט ועיין במה שכתב שם סי' תקצ בפנים ובק"א) ואם לא עשין סמוך לסעודה אסורים באכילה בשבת (ח"י"א) כמו שנחבאר בהקדמה פרטי דינים אלו עיין שם . ופלפלין אסור לחמץ בסכין אפילו כדי לאכול מיד וה"ה לכל התבלין שאין דרך לאכלם אלא ע"י הערובות (ר"ש סי' ש"כ"א וע"ש ב"מ"א) . שם וכיוצא בהם מאוכלין הידוכין אסור לדרך אותם אפי' לאכול מיד אבל מותר לרסקן בשינוי גדול כגון ביד של סכין כמו שנחבאר בסעיף כ' בפלפלין (ר"ש) : (מט) פועל בו . לשמוח את טבעו לרכבו או להקשותו או להפגי מרירותו (ר"ש) : (נ) גורקען חיין . היינו מיני קישואין שקורין אגריקס חיין שהמלח מועיל להם (מ"א ור"ש) : (נא) חתיכה חתיכה . היינו לטבול חתיכה במלח ולאכלה תיבך ומיד (ט"ז ר"ש) : (נג) מועיל לכן . לשמוח את טבעו א"ל שהוא נוח בו טעם בלבד (ט"ז ר"ש) : (נד) מועלת לכן . שהמלח מרכך הקישוי שיש בהם מלך קליפתן ולכן דינם כלגון (ט"ז ר"ש) שנחבאר בסעיף כ"ב : (נה) שמן וחומץ . ר"ל שמן או חומץ (ט"ז מנ"א ור"ש) ואף בחופן זה אינו מותר למלחו א"ל סמוך לסעודה (משמעות מ"א סק"ד ור"ש ס"ג ע' מח"ה שם) : (נכ) איזה זמן . מה שזכרנו קצת שעושין ירק שקורין שלאמין שמולחין הירק תחילה בפני עצמו ומשהיין אותו כך ומסניס המים שיוצאים ממנו אע"פ שמערבין אותו אח"כ עם שמן וחומץ כרי זה איסור גמור ודומה יותר לעיבוד כיון שהוא מחזין עד שיקבל הטעם המלח (ט"ז ר"ש) : (נו) משוה אותן שיהיו יפין . ולפי מה שכתב ר"ש סימן

קיצור שולחן ערוך פ הלכות שבת

כו (נח) כשמדיחין כלים במים רותחין לא יערה המים על הכלים אלא יערה את המים לתוך כלי אחר ואח"כ יתן בהם את הכלים ולא ידחם במפה משום איסור סחיטה אלא מריחם (נח) בסמרטוט המיוחד לכך. וכשמדיח כלי זכוכית לא ידחם (נח) בשבולת שועל וכדומה ואסור להדיח כלים בשבת אלא אותן שצריכין לשבת (דין שביטול כלים בשבת וי"ט על סוף מימין ל"ז) (נ"ג ש"ז ש"ז):

כז כל דבר שהישראל אסור לעשותו אסור ג"כ ע"י עבדים ומ"ט בימי החורף כיון שמתירין להם את התנור כדי לחמם את הבית ע"י עבדים כמ"ל סימן צ' סעיף י"ח נוהגין שהעבדים מעמיד את התבשילין שנצטננו (ס) על התנור קודם שהוא מסיקו. ואח"כ מסיקו דמיון שאין הכוונה בהסקה זאת לחמם את התבשילין אלא לחמם את הבית יש מתירין דוקא שיעמידם קודם ההסקה ולא אח"כ ופשיטא שאם אין הכוונה בהסקה בשביל הבית אלא בשביל התבשילין וראי אסור בכל ענין ויש אוסרין אפי' אם הכוונה היא בשביל לחמם את הבית ואע"פ שהמנהג בהמתירין מ"מ כל בעל נפש יש לו להתמיר ע"י במקום שאין שם צורך כ"כ. ומכ"ש באותן תנורי ברזל העשויין לבשל עליהם תמיד (שפאר קיבע) אע"פ שמסיקין בהן בשבת לצורך חימום הבית. וגם העבדים מעמיד עליהם את התבשילין קודם ההסקה מ"מ הריא את ה' ימנע מזה *) (נ"ג):

כח (סא) השופך משקים במקום שחורקע מצמחת חייב משום וזרע שהרי המטפה גורמת שתצמח הקרקע. וע"כ יש לזהר מלאכול בנינה כי בקושי יוכל לזהר שלא לשפוך משקים עד הארץ ובלבד זאת יש בנינה איסור מלאכול (נ"י סימן פ"ג) (פ"ז פ"ח):

כט ספוג שאין לו בית אחוזה אין מקנחין בו (ט"ז):

ל אסור לרוק במקום (סג) שהרוח יפזר את הרוק (ט"ט):

לא (סג) בחולה אסורה לקלוע שערותיה בשבת ולא להתיר קליעתה. אבל יכולה לתקן שערותיה בידיה ובמסקה העשויה משער חזיר אם הוא קשה מאוד שא"א שלא יעקור שערות אסור לסרוק בו אבל אם אינו קשה (סד) מתרת לתקן בו שערותיה ומכ"ש אם היא בנדר

מיחדת אותו לכך (ט"ז ש"ז):

רחם הפנים

מסגרת השרה

הלכך לא העניקו הרמב"ם, הפוסק והמחבר דברי הירושלמי כי מילתא דפשיטא. דאין לך דבר שעומד מפני הסכנה. והרמב"ן והרשב"א וכל העוסקים בש"ס חפסו שיהיה לעצמם להעמיד דברי הירושלמי דוקא בשבט קבוע. הילכך רמ"א ז"ל שגם הוא לא העתיק בברכי קבוע שום אחד מהפוסקים הנ"ל. ואפילו דברי הר"ן ז"ל לא העתיק. מזה נראה שגם הוא הסכים להטעם בשמש קבוע רא"צ עין הדיבה ובשמש שאינו קבוע שצריך עיון רב וכנ"ל להרשב"ם והמור. ועל זה כתב בהגהה דיש מתירין בשל פנ"ש אפי' בשמש שאינו קבוע. מפני שארזו רב ובסבורא בה"ר"ף ובכתיב יוסף. ומכ"ש לזנוח. ובכח שכתב הקרבן בהנ"ל לענין נד שיעור וזה לשונו אם אתה תגזור אפילו בני של שיעור תורה מה תהא עליה עכ"ל. הילכך באיסור דרבנן בודאי מותר לסמוך על דברי הפוסק והבית יוסף והרמ"א ז"ל:

ובל

סי' ש"מ צריך להתמיר בכל זמ אף ע"פ שאינו מכין שיהיו יפין מ"מ אסור לדבוק משום מלאכת מעיור. (עיי' שם ובמ"א ועיי' עוד בחיי אדם ומסכת אדם כלל י"ג):

כו (נח) כשמדיחין כלים. שמתבשילין בשומן (מ"א):

כז (נח) בסמרטוט. שאינו מקפיד על מימיו לסוחטו אחר הקניטות אף בחול (מ"א ור"ש) ועיי' לקמן סעיף י"ד: (נח) בשבולת שועל. להכחירו ביותר. (מ"א חיי"א) כיון דכלא"ה הן נקיים הוי טירחא יתירה (חיי"א וכן נראה מפנ"ג סימן שכ"ג ע"ט):

כח (ס) על התנור. או לתוך הקאכלין שצ"ג תנור בית החורף (עיי' בקונטרס לתחן של ר"ש סימן רנ"ג ס"ק י"א ובמ"א ור"ש סי' רנ"ג וססי' רנ"ט):

כט (סא) השופך משקים. המסקה מים לזרעים חייב משום חורש ומשום זרע (מ"א ור"ש) אבל מותר להטיל שאר משקים מפני שהם שורפים אותם ואין מלמדיהם אות' אלא מים בלבד (ש"ח ערוך ור"ש) וראוי לזהר אף במשקין (מנן אברהם ור"ש) ומכ"ש בנע"ד וזכר שיש בזה מים (פרמ"ג):

ל (סג) שהרוח יפזר את הרוק. זה אסור משום זרע (מ"א ור"ש) ע' בהקדמה לאיסורי שבת: (סג) בחולה אסורה. לאו דוקא דה"ל לאשה שאסורה בכל זמ והוא הדין לאיש (ש"ע ומשמעות מ"א) אלא משום דדרך הבטולות בכך: (סד) מותרת לתקן. אבל לסרוק אסור שמעיר שער (פרמ"ג סימן שכ"י) מן הסתם ואפשר דאף אם אינו בודאי שמעיר שער אסור לסרוק בו (ט' במ"א ומח"ה סוף סי' ט"ג) אלא להסכים השערות מעט (מ"א ומח"ה ססי' ט"ז ופרמ"ג ומח"ה סימן שכ"י):

לב (סה) בנגד וכיוצא בו שיש עליו איזה לכלוך מקנחו (סו) בסמרטוט וכיוצא בו (מ) אבל לא ישפוך עליו מים משום דנהנית המים היו כמו כבים. ולכן אם תינק השתין על איזה בנגד אסור לשפוך עליו מים (אבל השתין על הקרקע או על כלי עץ או עור מותר לשפוך שם מים) וכשארם נושל ידיו ורוצה לנגבן במפה (סח) טוב לשפשפש היטב זו בזה להכיר המים כדי שלא ישאר עליהם רק מעט מים (דבמעט מים שהוא מנגבן כיון שהוא דרך לכלוך לא היו כבים) (צ) ובמפה צלבו אין לחוש בכל ענין (דלא שייך בה (סס) כיבוס כ"כ) :
לג חבית שיש בו מים (ע) וכיוצא בו אסור לפרוס עליו בנגד שאינו מיוחד לו לכסותו בו רחישנין שמא יבא לידי סחיטה אבל בבנגד המיוחד לו מותר לכסותו דכיון דמיוחד לו לא חיישינן שיסחטו (וע"ר"ש ע"פ) (ע"כ) :

לד אם נשפך מים (עא) על השלחן וכדומה אסור לקנחו בבנגד שהוא (עב) מקפיד עליו דכיון דאיכא מים מרובים חיישינן שמא יסחטו. וכן לא ינגב (עג) במפה כסות או שאר כלי (עד) שפיהן צר דמחסת דוחקן (עז) נכחט המשקה (ז) :

לה היה הולך וירדו גשמים עליו ועל בנדריו מותר לילך לביתו. וכשפושטן (ז) אסור לשטחן כדי שיתייבשו ואפילו היו לחים רק מן הויעה אסור לשטחן. וכ"ש דאסור לשטחן נגד האש

רחם הפנים

(ח) וכל זה כתבתי לשיטת הרב הסחבר בעל מסגרת השלחן והרב הטופלא והמפורסם האבד"ק בלגוריא. אבל לי הקטן נראה דכאן כולי עלמא מודים דלא שייך שמא יטה. דחכמים לא גזרו אלא בגזונא שלאחר שדלק כמה שעות נתמטע השמן והוכבה מאורו. ואפילו בנפס דרע"ז הסחבר בש"ע שאסור בשמש שאינו קבוע יש לומר ג"כ שלאחר שנחמטע הרבה אפשר הוכבה קצת אורו. ולכן שייך לרדיו' גם כן שמא יטה להוסיף אורו ככתחילה. וגם במדורה כשדולק איזה זמן או נשפך המדורה ונתכנסת אורו. אבל לאספן שלנו טבעת דכסו שהעמיד אותו מתחלה לפי ראייתו איז דולק כן עד סופו. ואדרבא נזהרים שלא להוציא את אורו ביותר שלא להפיקו הוכבית. בזה לא גזרו לכולי עלמא. ולא גרע מאדם חשוב שאין דרכו להשות ומותר :
 חסדו

מלגנים ח"ל מלכלכים ח"פ"כ אסור ליחנס על מקום הלכלוך להעבירו כיון שמעביר בזה לכלוך יותר גדול (ר"ש) : (סח) טוב לשפשפש. והמנהג להקל בזה כיון שמה שמנגב הידים אחד כך הוא דרך לכלוך וגם אין על הדבר שמנגב בו דבר מטונף וכן אין בו משום כיבוס (רמ"א ומנן אברהם ור"ש ועיין פמ"ג סימן ש"ב בקי"ח כ' כ"א כ"ד ומח"ה סוף הסימן ובלשון ר"ש בפנים ובק"א וד"ק) : (סט) כיבוס כל כך. לא מלאחי זה צפוסקים ואדרבה ר"ש כתב להדיא דאין חילוק בכל זה בין בגדים לבנים ללבושים וכן מראה מש"ע ואחרונים ר"ש סימן ש"ב : (ע) וכיוצא בו. היינו שאר משקים המלגנים (תוספת מ"א סי' הקי"ר ר"ש סימן ש"ב) : (עא) על השלחן. ואם נשפך מים או שאר משקה על המפה לא יחלוצו משם חוץ כך ולשפוך לחוץ אף על פי שישליכנו לאיבוד (ט"ז סימן ש"ב ועיין שם ובפרמ"ג הטעם) ואסור לגורדו הפילו בסיכון ח"פ שאינו גורד בזה (ט"ז ופרמ"ג שם בשם ח"ז עיין שם) ואסור ג"כ לער המפה (פרמ"ג) כדלקמן הטיף ליכ : (עב) מקפיד עליו. אבל מותר לקנחו בבנגד שאינו מקפיד על מניינו לכוהנו אחר הקינח אף בחול (מ"א ור"ש). ודוקא כשהוא נקי אבל אם יש עליו לכלוך אסור לקנח בו במקום הלכלוך (מח"ה). ומ"מ אם הוכשר מחמת לבישה או תשמיש אינו נקרא לבנגד (רא"ש ר"ש) : (ג) במפה. ואפילו בדבר שאינו מקפיד על מנינו (מ"א ור"ש) : (עד) שפיהן צר. כן הוא לשון החי"א ולא דיקדק בלשון דמג"א כתב כיון שהכוס צר אי אפשר דלא אחי לידי סחיטה ואיירי בסתם כוס ולא חפיקי ספסל או שלחן דבסמוך וכן כתב ר"ש זה לבטח שכוין שהכוס צר אי אפשר שלא יסחוט קצת ממה שיצלט במפה ע"י הגיגז עכ"ל. ובהשג"ח בשם הר"ם ורבינו ירוחם שבנית יוסף שמהם מקור דין זה ובש"ע לא הזכירו כלל מזה שהכוס צר וא"כ אין לנו להקל יותר מדברי מ"א ור"ש : (עה) נכחט המשקה. ולכן אף אם היו בו שאר משקין אסור לקנחו (מ"א ור"ש) : (עו) אסור לשטחן כדי שיתייבשו. מפני מראית העין שלא יסחטו שכינסן בשבת ואפי' נחדרי

קיצור שרתן ערוץ פ הלכות שבת

קב

האש ואפילו אם לבוש בהם אסור לעמוד נגד האש במקום שהוא (ט) חם הרבה. וכן אסור לנער בגד מן המים. ובגד שהוא מקפיד על מימיו אסור אפי' (עט) לשלשלו (עט) לאחר שפשוטו מעליו רחישיון שמא יסחטו (פ"ט ט"ז) :

ל"ו היה הולך והגיע לאמת המים יכול לדלג ולקפוץ עליו אפילו הוא רחב ומוטב שידלג ממנו שיקוף מפני שמרבה בהילוך ואסור לעבור בו שלא יבא לידי סחיטה. ואפילו במקום אחד במקום שיכול להחליק ולפול במים אסור לילך בשבת שמא ישרו בגדיו ויבא לידי סחיטה: ל"ז היה הולך לדבר מצוה כגון להקביל פני אביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה יכול לעבור בנהר ובלבד שיעשה שינוי כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו כדי שיוכוז ולא יבא לידי סחיטה. ואסור לעבור בכנרלו רכיון דאינו יכול להדקו ולקשרו יפה חיישינן דלמא נפר ואתי לאתויי אבל במגעלו מותר. וכיון שהלך לדבר מצוה מותר לו אף לחזור. ואם הולך לשמור פירותיו (דשמירת ממונו הוא ג"כ קצת מצוה) מותר לו לעבור בהליכה אבל לא בחזרה (פ"ט) :

ל"ח מיט שעל בנדרו אם הוא לח מנדרו בצפורן או בסכין אבל אם הוא יבש אסור לצרד משום דהוי כמזון :

ל"ט בגד שחור אסור לנערו מן השלג או (פ) מן האבק. אבל להסיר מעליו הנוצות ביד מותר ויש הוושעין גם בזאת :

מ' מיט שעל רגלו או על כנעליו יכול להסירו בדבר שמתיר לשלשלו או שיקנחו בקדו אבל לא יקנחו לא בכותל ולא בקרקע ובשעת הדחק כגון שצוהו על רגלו או על כנעליו ואין לו דבר שמתיר לשלשלו יכול לקנח בכותל ואם אין כותל יקנח בקרקע ואם יש לו מים יכוז לרחוץ הכנעל גם במים אם הוא של עור (כי בעור שכשוך בעלמא לא הוי כביבוס אלא בשמשפשוט צד זה על צד זה כדרך הכובסים) אבל (פ"ט) בסכין אסור לגרוד הטיט והצוהו מן הכנעל שני עור. והברול שלפני הבית שעשו לכך אם הוא הד אסור לגרד בו (פ"ט) ואם אינו חד מותר : מ"א נחלכלכה ידו במים לא יקנחה במפה שמקנחין בה הדידים (רחישיון שמא יכבסה) (פ"ט) : מ"ב אסור לצבוע שום דבר אפילו בצבע שאינו מתקיים. ולכן אסור לאשה לצבוע פניה ויש לומר כשידיו צבועות שאכל שלא יגע בכנר מפני שצבועו וכן דם חוטם ודם מכתו לא יקנח במפה (וע"ל סימן צ"א סעיף י"א) (פ"ט ט"ח) :

אין

לחם הפנים

חשובת הרב המחבר ג"ל על רבוי הדברים הנ"ל :

(ט) הנה הרב המוצי' דבסמך נטה קולו לחתור. והביא ג"כ קצת ראיות לחזק את דבריו. ואינו אוסרין בעוה"מ מה שהנני שולח בהלכה זו. ואפשר דהניחו לי מקום להתגדר בו. מה שהקשה הרב הנזכר ר"א ה' ומוסלג במעשים טובים ידיר נפשי האבדק' בלוגוריא דמדרה דר"א אורו מרובה ואפילו הכי אסור. נלפענ"ד דמה שכתבו הרי"ף והרא"ש ובית יוסף במעט היתר דנפס לפי שאורו רב וא"צ להטות אין פירושו בהם דאורו מרובה כמו לאמפין שלנו עם זכוכית שאננו גרול. דהרי בזמניהם מן הסתם לא היה עדיין לאמפין עם זכוכית ושריפ"ע' כמו עכשיו. ולעמל של נפס בלא זכוכית על גבי האור אנו רואין עתה שזכוכית יותר מר של חלב ומנר של שמן. והאין אפשר לומר דבר נגד המציאות. ואי משום שכשמשקין הפתילה הרבה לחוץ גרול הדקה. הלא כשיעשו כן בלא זכוכית על גבי האור יעלה עשן שקורין

בסגרת השרתן

חדרים שאין שם רואין אסור ולא אסרו אלא לפטחם בשבת אבל אם שם בעצב שבת כלים המכוננים אינו חייב לבלקן כשבת (שלחן ערוך ור"ש) : (ע) חם הרבה. דהיינו שהוא סמוך לאש כל כך עד שהנגד יכול להתחמם שם עד שהיד כולדת בו (מ"א ור"ש) : (עט) לטלטלו. אם אין בו אלא שרייה מועטה שאין דרך להקפיד עליה לסוחטו מותר לטלטלו (ר"ש) וכן אם נשרו שבר או כשאר מנקים שאינם מלבנים מותר לטלטלו אף ע"פ שכתבו הרבה (שם) ומכל מקום לסוחטו ודאי אסור (שם ס"י ט"כ). אסור להדוק ידיו בפי פד או קנקן שקורין פוטטיל שיש בו משקין שמא יבא לידי סחיטה שעל ידי ההידוק יסחטו המשקין כבולטין כמובין שכוף לה לחוד הפך (ש"ע ומ"א ור"ש) : (עט) לאחר שפשוט מעליו. וה"ל לנגדים הסרוס במים שלא היו לבוב בזה (מ"א ור"א) : (פ) מן האבק. ואם מחביים לילך כך בין הכריות יש להקל בזה (ט"ו ברמ"א ור"ש סימן ט"ב) ואם אינו מוקפיד עליו וחקף אש לא היה מנערה לא היה מנעט מללוצה מותר לנערה מן האבק לדברי הכל ואף מן השלג מותר (לפי דברי החי"א שמשושה שלג לטל עין בש"ע ואחרונים). אם ישב לו זרע פשתן או חבשיל על כסותו מותר לקלפו (מ"א ור"ש) : (פ"א) בסכין חזר. אפילו בגבו ואפ"ל בחוראו בליפון מפני שקולף אש העור מעט וזהו זכ ממחק (שלחן ערוך ורמ"א ומ"א ור"ש) שהוא אחת מהלכות מלאכות שנתבאר בהקדמה לאסור שבת : (פ"ב) ואם מיט חד. אפילו כמו גב הסכין (מ"א ור"ש) :

קיצור שלחן ערוך פ הלכות שבת

מז אין ליהן כרכום לתור החבשיל מפני שצובעו. (כ"ב בספר חיי אדם) :
מז אמור לקלוע או לשזור אפילו שני חוטין או שערות התלושות (ט"ג ט"ד) :
מה הדרך הוא כשצריכין לקשור איזה דבר בשני חוטין או משיחות או שמטבין חוט או משיחה אחת וקושרין שני הקצוות יחד כדרך החגורה עושין שני קשרים זה ע"ג זה כי בקשר אחד לא יתרוק ואמור לעשות כן בשבת שני קשרים זה ע"ג זה. אפילו בדבר שדרכו להתירו בו ביום. וצריכין לזהר (כג) במטפחת שכורכין סביב הצואר (האלומד) שלא לעשות בו בשבת שני קשרים וכן בע"ש לא יהיו בו שני קשרים. דא"כ אמור להתירו בשבת כדלקמן וכן לעשות אפילו קשר אחד בראש אחד של חוט או משיחה או ליטול שני הקצוות זה אצל זה ולעשות בשניהם ביתר קשר אחד אמור כיון רבוה גם קשר אחד מתקיים. ולעשות בשני קצוות זה עם זה קשר אחד ועליו עניבה אם הוא דבר שדרכו (פד) להתירו בו ביום מותר ואם לאו (פה) אמור אפילו אם הוא דעתו להתירו בי ביום אבל לעשות שתי עניבות זה ע"ג זה מותר ואפי' הרבה ואפי' אם דעתו שיעמוד כן ימים רבים (ט"ו ט"ז ונמ"ח) :

מו קשר שאמורין לעשותו. (כו) קשר כזה אמורין גם כן להתיר. (פו) ובמקום צער יש להתיר (פח) על ידי עכ"ם (ט"ז) :

מז דרך החיטשים שקודם שתופרין את הבגד כראוי מחברים את החתיכות בתפירות מרווחות ואחר מברין את הרומין מאלו התפירות. ואמור להסירן בשבת (ט"ז) :

מח בנגים העשויים להכניס בהם משיחה או רצועה כגון מכנסים או מנעלים או חלוק אם הבגד חדש אמור להכניסו בהם משום דהוי תקון מנא. ובישן אם אין הנקב צר שאין מורה להכניסו (פז) מותר ואם יש מורה אמור (ט"ז) :

מט לפעמים איזה תפירה מתקלקלת ומתפרדים החתיכות קצת זה מזה. ומושכין בחוט התפירה והן מתהדקות ומתחברות אמור לעשות כן בשבת משום דהוי תופר (ט"ח) :

נ נירות שנרדפו שלא בכוננה כמו שלפעמים נדבקו דפי ספרים מחמת הצבע שצבען הכורכ או שנרדפו איזה דפין בשעוה (ס) מותר לפתחן (ט"ח) :

נא כלים שכרכו סביב פיהם במטלית וקשרוהו במשיחה מותר לקרען בשבת שזהו מקלקל אמור לצורך שבת (ט"ז ונמ"ח) :

נב (נז) אמור לצור שום בעל חי בשבת (וע"ל סי' פ"ז סעיף כ' כ"א) ואפילו פרעוש אמור להפוס (נח) אמור לצור שום בעל חי בשבת (וע"ל סי' פ"ז סעיף כ' כ"א) ואפילו פרעוש אמור להפוס

מסגרת השלחן

לחם הפנים

(נשקורין קאפיט"ש) טמנו עד שלא יוכל להיות בהבית ומכ"ש להשתמש אצלו. אלא ודאי בע"כ צ"ל. דפירוש דבריהם ז"ל הוא כך. דוח אנו רואין כשמדליקין לעמסיל של שמן. כשנתמסע השמן ונתרחק מהנר לעד אצבע או יותר מכה אורו. וכשנרדק ביותר מכה יותר. וצריך לרפות חשמן אל התחילה שיתחזק אורו כבתחלה. אבל כשנרדק של נפט בלא וכוזית אף אם הלעמסיל גבוה טמא ויותר ונתמסע הנפט עד שנשאר עד שוליו טמא נפט רק לכמה תפילה שמונה למטה הוא דולק ומאיר כל כך כמו שהיה מלא נפט. וזה שאמרו רי"ף והרא"ש ז"ל דנפיש נהוריה ולא בעי לאצלו"י פירוש שמאיר כל כך דהמנע על שוליו כמו אם היה מלא נפט. ולכן אינו צריך להפוס שהרי יש לו כל כך אור כמו אם היה מלא מטה. ילמה לו להפוס בחנם. ואחר הציעה זו שוב לא תקשי מסורה. ששם נתמסע האור כשנשרפו העצים קצת. ששא"כ כבר ישל נפט בדפרישות :

ומה

(פג) במטפחת שכורכין. עיין בדרכי יוסף פכחב ח"ל ובגלילותינו פשט המנהג לקשור ב' קשרים בחגורתו שאינו של קיימא והיא של הדיוט (פי' שאינו חזק כקשר חומן) ולית דחש לה אלא מיטוט' דמיטוטא עכ"ל (שע"ת) ונ"מ אם אינו עומד להתירו ביומו ודאי אמור (ע') בלחרושים סי' ט"ז) : (פד) להתירו בו ביום. היינו ז"ל טרם יכבדו (ט"ז) רז"ש פרמ"ג) : (פה) אמור אפילו אם דעתו. וזה דוקא בקשר שלפעמים נמלך ומטבטלו לעולם (מ"א ופרמ"ג ורז"ש) אבל קשר שאין דרך לקיימו רק אחרי זמן מותר לקשרו אם דעתו כפירוש להתירו ביומו (כן מראה להדיא דעת האחרונים) : (פו) קשר כזה אמורין. ומ"מ אם דרך להתירו ביומו אפילו הוא שני קשרים זה על גב זה מותר להתירו במקום צער (רמ"א ורז"ש). כל קשר שמוחר להתירו אם נקשר ואינו יכול להתירו מותר לחתכו ולגתרו ומ"מ אין להקל בפני עס הארץ אלא יעשה בצינועה (מ"א ורז"ש ונח"א) : (פז) ובמקום צער. דהיינו שצריך הרבה לכך (פ"ו רז"ש חיי אדם) : (פח) על ידי איש ישראל. ומ"מ ב' קשרים זה על זה שקשרו לזמן ארוך אין להתיר אף ע"י אינו ישראל (ט"ו פרמ"ג במ"ז סק"ה ובח"א סק"ז ועיין חיי"א) : (פט) מותר. ובלבד שלא יעשה קשר בראש הרגוע כדי שלא תשמע מן הנקב (שלחן ערוך ורז"ש) ובמקומות שרגלין לקברו בחול אמור אפי' להתיר גזירה שמא יקשור (ט"ז וס"א ורז"ש) : (ס) מותר לפתחן. ואם מדבקו במ"מם הלתות

קיצור שלחן ערוך פ הלכות שבת

לחפוס. ואין אם היא על גוף האדם ועוקצתו. משום צערא דנומא (ג) מותר ליטול ולורקה. אבל אסור להרגה כי אסור להרוג (ג) שום בעל חי. (ד) אך הכנים כיון שהם מתהוים רק מן הויעה מותר להרגן ומ"מ אלו שבכנדים אסור להרגן אלא נושלין וזורקין רק אלו שנמצאו בראש מותר להרגן :

גג יש ליחור כשוויצה לסחום תיבה או כלי שיש שם זבובים שיפריחם תחלה משם כי כאשר הוא מותר המה ניצודים שמה. ומ"מ אינו צריך לרקק ולברוק שלא ישאר שם כלל אלא יפריח מה שנראה לו (ש"מ) :

גד (ה) אסור להוציא דם ואפילו דם שבין השינים אסור למצוץ וכן אסור להניח על המכת רטיה המוציאה דם וליחה. ומכ"ש דאסור לרחוק את המכה להוציא דם או ליחה (ע"ל סימן צ"א סעיף י"א) :

גה ציצין שהן כמין רצועות דקות שפירשו מעור האצבע סביב הצפורן אסור להסיר בן בכלי בין ביד בין בשינים. וציפורן שנפרש רובו וקורבו להנתק ומצערו כותר להסירו ביד אבל לא בכלי. ואם לא פירש רובו אסור להסירו אפילו ביד (ש"מ) :

גו אסור לשפוך לתוך החומץ שאר משקים שיתהוו נ"כ חומץ :

גז בשר שלא נמלח וחל יום שלישי שלו בשבת שאם לא ידווחו והא נאסר יש להדיתו ע"י עכורים אבל ע"י ישראל אסור (ש"מ) :

גח אסור למרח רטיה וכן שעוה או זפת. לכן אסור ליתן שעוה או שמן עב בגבך לסתמו או לרבוץ על איזה דבר לסימן. אבל אוכל מותר למרח כגון חבאה על הלחם וכדומה (ש"מ) :

גט אסור (ו) לשבור או לחתוך כל דבר שאינו מאכל אבל מה שהוא מאכל אפילו רק לבהמה מותר ולכן מותר לחתוך קש להצוץ בו שיניו. ועצי בשמים מותר למלול (ו) ולקטום כדי

מסגרת השלחן

(י) ומה שהקשה הרב שלי"מ מדברי הרמב"ן והר"ן והרא"ה ז"ל יש לומר דהם עומדים בשיטת הרמב"ם דאסור לשמש שאינו קבוע. ומשום הכי נגזר בשמש קבוע הפסד עמו של הר"ן. אבל הותר שלנו נמשך אחר דעת הר"ף והרא"ש והבית יוסף (שפירש דבריהם) והסוד וזכ"א והב"א ור"ש דמתירין גם לשמש שאינו קבוע. ולא זכרו כלל פסע הר"ן. בע"כ צ"ל דע"כ השטח ששם דאיתו רב וא"צ להכנס. ואין חילוק בין שמש לבעל הבית. רק משום דיתרו רע (ומכאן שכן ברא זכ"א) לא היה דרכם להשתמש בו רק השמש בבית החיצון כמו שכתבתי למעלה ס"א ע"ש בטוב טעם. ובטו דמצינו כמה פעמים דהגמרא נקט באופן דשכיח כגון במסכת ביצה דף ל"ג דרש רבא איש דא תכנס לדיר העצים לימלא ב"ו ובגדא דה"ל לאיש ארא משום דדרכה בכך. וכן דרכה ביצא ביה. ועוד יש לומר קצת טעם דנקטו שמש מחמת דיש סברא לאסור לפעמים בשמש בשי"ש הבית יוסף ומג"א ור"ש דמשום שמקרב ידיו

יש לאסור לפותחן בשבת (פרי"מ) כדלקמן סעיף ס"ב : (א) אסור לאד. האד דבר שבמינו נלד כגון בהמה או חיה או עוף או דגים שדרך העולם נלד מניחם חלו חייב והאד דבר שאין במינו נלד פטור אבל אסור מדברי סופרים כולק צווי ס ופרעושים ח"ע"פ שאין במינו נלד אסור נלדן (ש"מ) ערוך ופירושים סימן ט"ז. אסור להעמיד בשבת המאדס נלד בה עכברים (מ"א ור"ש) :

(ג) מותר ליטול ולורקה. כיון שהיא דבר שאין במינו נלד (ר"ש) : (ג) שום בעל חי. והפילו הסממיה (בקרין ספ"ן) אסור להרוג בשבת (מ"א ור"ש) : (ד) חך הכנים. פירוש כזה לבניה

הרושפה מותר להרוג בשבי מופי שהיא מן הויעה. במה דברים אמורים במזל כזה על בשרו או במזל על בגדיו דרך מוקד אבל המפלה בגדיו מכנים אסור להרגן כיוון שמפלה בגדיו חוששין שגוף ימלא גם כן פרעושים ויהרגם גם כן (ש"ע וט"ו ור"ש). ואם מלא בליה ואינו יודע אם הוא כזה או פרעושים אסור להרגה אלא יורקה (פרי"מ וחיי"א וע"כ צ"ל) המפלה ראשו מותר להרוג הכנים ואין חוששים שגוף ימלא פרעושים ויהרגם גם כן שאין פרעושים נולדים בראש (ש"ע וט"ו ור"ש) וזה נחצהו כל דברי המחבר בטעמים : (ה) אסור להויל דס. הויל נשמה לאחד מכל מיני בהמה חיה ועוף ודג וצ"ח בין בשחיטה בין בנהירה בין בהכאה חייב והפילו נטל מוקף נשמה חייב כגון המויל דס מואחד מאלו החי חייב משום נטיה נשמה שגורו מוקם כי הדם הוא הנפש והחובל בלדס או בבהמה והיה לו בעיפות או בשנונה פראים האמורים בחרס (שהם החולד והעכבר וכו') עד שגור הדם מחת העור ח"ע"פ ש"א ילא לתוך חייב והחובל בשאר בקיים ודמשים אינו חייב עד שילא מהם דס ושי"ע ומ"א ור"ש וע"ש ולעיל בהקדמה לאיסורי שבת מדין מלאכה שאין לריבה לגופה : (ו) לשבור. עיין במה שכתב ר"ש סי' ש"ד סט"ו ו"ו סי' ש"מ סעיף י"ו : (ז) ולקטום. ביד אבל לא בכלי (מ"א וא"ר). ואם אינו מרחי כלל אסור לקטמו או לנלוט כדי

להריח בהם ואפי' הם קשים כעץ אבל לקטום אותן כדי לחצוץ שיניו אסור (טי"ד ט"ז) :
ס אילן בין שהוא לח בין שהוא יבש (נח) אין משתמשין בו שום השמיש ואע"פ שאינו מניד
 (דאם מניד בלא"ה איכא איסור מוקצה) אין עולין בו (ט"ט) ואין נתלין בו ואסור להניח עליו
 איזה חפץ או ליטול ממנו או לקשור בו בהמה וכל כיוצא בו ואפי' בצדדי האילן אסור להשתמש
 ולכן אם של תלוי עליו אסור ליטול איזה דבר מתוך הסל או ליתן לתוכו דהסל הוי צדדי האילן אבל
 אם יתר תקוע באילן ועליו תלוי סל מותר ליטול מתוכו או ליתן לתוכו. משום דאז הוי הסל צדי
 צדדין והסל אסור ליקח משם או להלותו שם משום דמשתמש ביה דהוי צדדי האילן :

סא כלי שזורעין בו מיני עשבים או שושנים לנוי או להריח אסור לתלוש ממנו כמו שאסור לתלוש
 מן האילן. וצריכין ליהדר שלא לטלטלו מעל גבי קרקע להעמידו במקום אחר דכיון כשהוא
 עומד על הקרקע מריח הארץ הוא גדל א"כ הנוטלו משם הוי כמו תולש וכן אם עומד במקום
 אחר אסור ליטלו ולהעמידו על הקרקע משום דבוה הוי כמו זורע וצריכין ליהדר בכל זה
 בין שהוא של עץ בין שהוא של חרס. בין שהוא נקוב בין שאינו נקוב (ט"ז) :

סב אסור לכתוב או לעשות איזה ציור אפי' באצבעו עם המשקין שעל השלחן. או על
 ההבל שעל החלון. וכוכית וכן בכל דבר אע"פ שאינו מתקיים ואפי' לעשות רושם בעדמא
 בצמרנו על איזה דבר ליטמן אסור. נמצא שעה וכדומה שנמשך על הספר אפילו רק על אות
 אחת אסור להסירו (וע"ל סי' כ"ד סעיף י"ב) :

סג כשם שאסור לכתוב כך אסור למחוק כל מה שנכתב. ומכל מקום אותן עונות שעשו
 עליהם אותיות וציורים (ק) מותר לשברם ולאכלם בשבת אך אם נעשו כן לסגולה
 לקטנים יש להחמיר בהם :

סד ספרים שעל חודי הגלילות מכחור נכתבו אותיות יש אוסרין לפתחן או לסגן בשבת
 ויש מתיירין וכן נוהגין. ומ"ם מאחר שיש אוסרין יש למנוע מלכתוב כן (ט"ח) :

סה (ק"ה) מותר לומר לחברו מלא לי כלי זה אפי' הוא מיוחד למדה ואפי' הוא של מוכר
 אלא שהלוקח נוטלו ומוליכו לביתו. ומכ"ש שים הלוקח מביא כלי שלו ואומר מלא
 לי כלי זה דודאי מותר. אבל למדור בכלי המיוחד למדה של המוכר ולשפך לתוך כלי של
 לוקח אסור וכן מותר לומר לחברו הן לי חמשים אגוזים וכדומה. ובליכר שלא יזכיר לו שם
 מדה ולא דמים וגם לא יעשה חשבון לומר הרי שיש לך בידי חמשים אגוזים הן לי עוד
 חמשים ויהיו לך בידי מאה ומכ"ש שלא יזכיר לשון מכר אפילו אינו קוצץ הדמים. ואפילו
 לצורך שבת וע"י עבדים אסור לקנות בשבת. וה"ה בשכירות (ט"ז סעיף ט"ב) :

מותר

מסגרת השרן

לחם הפנים

ידיו לטר ביותר חוששין לפעמים שיהא יסחפם ממנו .
 מסילא אפשר דגם חשש היתה שיך אצלו יותר . לכן
 נקטה הברייתא שם דגם מותר בטר של נפש .
 ומה שהביא הרב שליט"א מדברי הרישב"א ז"ל יש לומר
 דהרישב"א איל לשימח רבו (דריב"ו) הרמב"ן ז"ל . וכבר
 כתבתי לעני דהם הפסד שימח הר"ן ז"ל . (וכ"ש שהמג"א
 הגה המג"א בספ"ח מירש דברי הש"ע דלא כהר"ן ובטו
 שכתב ח"ש בקונטרס אחרון . וסיים בספ"ח שם שני
 הפירושים . משמע דלא נחית לתקן בין הפירושים :
 (וא) ומה שהקשה על רבינו רו"ש ז"ל דאי מיירי בבריקת
 והבחנת כלים מה ענין מירחת רבאן . יש לומר
 דודאי שייך מירחת כשינית כלים שייך צריכים . ולא
 יצא כלים הצריכים . ובסילא אין רא' מרש"י הוסיפה
 דמביא להו כהר"ן . ומה שהקשה עליו דאם כן היה
 להגמרא לעשות אוקסמתא חדשה דברייתא מהמרת הוא
 מפני הנקיות וברייתא האוכית מיירי בבריקת כלים זה
 מה . יש לומר אדרבה מה ראיה דלא ניתא ליה
 להגמרא

פתח דגול מרובב אבל הרבה אחרונים אוסרים : (ק"ה) מותר לומר לחבירו מלא לי . המאמר קיאר
 כאן בסעיף זה וגם לא ביאר הסלח על פי מסקנת רמ"א ור"ש ובפירוט שהמנהג עכשיו ג"כ
 כדצריכה לכן הולכתי לבאר הדברים על גמון . אסור לקוח או למכור (וי"א ור"ש סי' ט"ז) וכן
 לשכור או להשכיר בשבת (ש"ע ור"ש סטובס' ט"ז) מזה שמה יכתוב (ר"ש) . בין שמוכר
 או שמשכיר בפס' בלבד בין שמוכר לו היום את ההפך (מ"א ור"ש) ואע"פ שחזו קהל עניי דמי
 שמקם והשכירות ואפילו אינו יזכיר לו שם דמים כלל מלא שמוכר לשון מכירה או שכירות הרבה

אסור

שדחן לומר לחברו מלא לי כלי זה או תן לי בו עד תרושם הזה ולמצי' נמורד אותו
או נשקול אותו (ש"כ) :

כשם

רחם הפנים

מסגרת השלחן

לחמרא לאסור כלל בשל כסף שום תשמיש בין דאורי
רב . כמ"ש ה"ף והר"א ש"ז . ומשום הכי דהקא
לאוקצי' בלוישא בחרא ברייתא האוסרת בדששה רוקא .
אבל בשל כסף הכל מותר . וכמו שכתבו ה"ף והר"א
והשור והבית יוסף . (בפירוש דבריהם) יהב"ח ורמ"א
ור"ש . גם ראיתי בנמרא דפוס וילנא ברבינו חננאל
(רבו של ה"ף כמ"ש שם בהקדמה) שכתב כל לשון
ה"ף וז"ל כוח . ולא זכר כלל טעמו של הר"ן . ומה
שהקשה הרב שליט"א מ"ס השמיט הרמב"ם דין
הירושלמי . וראי דאין לבנות יסוד על זה . דאם כן צא
ופרנס ספני מה השמיט הרמב"ם דין המותרות והן דאדם
חשוב שמכר כנמרא דידן . וה"ף והר"א הביאוהו .
אבל על השמטת דברי הירושלמי אינו קושיא כל כך .
דיש לומר דנמשך אחר ה"ף רבו שלא הביא הירושלמי .
ומה שהקשה מ"ס נקיס תבריימא הדין גבי שטם . כבר
הירצתי למעלה בתירוצים שונים עין שם :

(יב) ואחר שתיצור קצת הקושימות שהקשה הרב
שליט"א על רבינו ר"ש ז"ל בענין . בירא קמו
וגם נצבו דברי רבינו הגדול ר"ש ז"ל הרמב"ם וסור
ש"ע לא סבירא להי' שטם הר"ן ז"ל . וזה אנו רואים
במקום אחרים בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ק ה' הלכה ב'
והלכה ש"ז ובמ"ס בהלכה ט"ו לפיכך כ"י וכמ"ס ר"ש
בקונטרס אחרון שם גם על הסור וש"ע . ובפרט שכל
נושא כליו של הרמב"ם והסור לא הביאו כלל דברי
ה"ף ז"ל . מזה נראה להראי' שדברי רבינו ר"ש ז"ל
חיים וקיימים :

(יג) והנה כבר כתב הרב שליט"א בעצמו לפירוש הבית
יוסף בדברי ה"ף ור"ש ש"ס מ"ס להחיר הלימוד . ולדברי
ר"ש כתבתי כבר להחיר כ"ל . ומכלוא לפי דברי
הבית יוסף ור"ש יצא לנו להחיר הלימוד על פי דעת
רבינו חננאל וה"ף והר"א ורמ"א ור"ש .
והרב שליט"א כתב בעצמו בדברבנן סומכין במקום הרחק
אחרי

אסור לומר לו כן לפי שדומה למי"מ (ר"ש) : אופן (ג) בדבר שאין מדתו ידועה אסור להזכיר
שם מדה כלל כגון שאומר תן לי מדה אגוזים במקומות שאין רגילין למדוד אותם וכיוצא בהם
מדברים שאין רגילים למדוד (ד"מ מ"א ור"ש) . אופן (ד) בדבר שמדתו ידועה כגון יין ושכר וכיוצא
בהם יש מחירין להזכיר לו חס מדה (רמ"א כמו לעיל בשם דמים) ובגלגל שהוא תן לו כך וכך
מדות ולא יאמר מדוד לי כך וכך מדות (רי"ז ור"ש) וכבר נתפשט המנהג להקל כסברא זו
(רמ"א ור"ש) וצריך המוכר לחזר שלא לבין המדה לגמרי אלא ימנע או יוסף מעט (רמ"א ומ"א
ור"ש) ואין בו משום גזל כשימנע מעט מפני שידוע לבעלים שהכל רגילים בכך בשבת ויום טוב
וכן מהגו להטיל טענה במדה (מ"א ור"ש) . אבל אסור להזכיר סכום מדה שלא יאמר לו תן לי
מדה או כך וכך מדות וכבר יש לך בידי כך וכך ויהי' לך בידי כך וכך (רמ"א ור"ש) שכיון שמדדק
בסכום המדות הרי זה דרך חול ודומה למי"מ ואפי' השולל מחבירו אסור לומר לו כן לפי שדומה
למי"מ (ר"ש) . אופן (ה) מותר לומר לחבירו תן לי צי"י ואגוזים במנין וכן לומר לחבירו תן לי עשרים
צי"ס או חמשים אגוזים וש"ע ור"ש) שכן דרך בעה"ב להיות מונט בתוך ביתו לידע כמה הוא
סעל שלא יסול אלא כפי האורך (מ"א ור"ש) . אבל אסור להזכיר לו סכום מנין שלא יאמר הרי יש
לך בידי כ' אגוזים תן לי עוד כ' ויהיו לך בידי מאה (ש"ע ור"ש) שהרי אין דרכו ש' בעה"ב
לסיות ממנאם כך יצא ביתו והרי זה דומה למי"מ ואסור אפי' לומר בפירוש השלילי (ר"ש) . אופן
(ו) שלא יאמר מוכר לי אלא תן לי (ר"ש כ"י ש"י) . אופן (ז) שאסור לשלם לו המעות בשבת כגון אם
לקח מוכרי אפילו אם מראה לפני הנכרי את המעות כדי שיטול מעלמו אסור ואפילו על ידי

קיצור שלחן ערוך פ' הלכות שבת

סז קשם שאסור לעשות אפילו בנזק ארעו בשבת כד אסור להוסיף על בנין קבוע (קנ) אפילו תוספת עראי ולכן פתח שאינו עשוי לכניסה ויציאה תדיר אלא לעתים רחוקים אם עשה לה דלת שאינה סובבת על ציריה (ציר היא עץ או ברזל הכולל מן הדלת שמכניסין בחור שלמטה באסקופה ולמעלה במשקוף שתהא הדלת חוזרת לכאן ולכאן. והיה ככה שנהנין במדינתנו לחתך את הדלתות באנגנון) אלא שקשרה שם ותלאה שם לנעול בה. אם יש ציר בדלת זו או אפילו אין בה עתה אלא שהיה לה ציר ונשבר ומקומו ניכר מותר לנעול בה בשבת ואפילו אם הוא בענין שכשפותחין אותה היא נגדלת על הארץ וכשנעולין בו מנביחין אותה ובעמידתן על האסקופה מכל מקום מותר. דכיון שהיא קשורה ותלויה וגם יש בה הזכר ציר ניכר שהוא דלת העשויה לנעילה ופתיחה ואינו נראה כבונה. וכי'ש אם יש לה עדיין ציר. ובלבד שלא יחזיר את הציר למקומו וזכות הוי בונה:

סח אבל אם אין לה הזכר ציר אסור לנעול בה בשבת דכיון שאינו עשוי להפתח אלא לעתים רחוקים והדלת אינה ניכרת לדלת נראית הנעילה כמו בונה. אך אם היא קשורה ותלויה יפה בענין שאף כשהיא פתוחה אינה נגדלת על הארץ אינה גבוהה מן הארץ אלא כמלא נימא ניכרת היא שהיא דלת ומותר לנעול בה:

סט אם אינה קשורה ותלויה כלל וכשפותחין שופטין אותה לנמנו אסור לנעול בה בשבוע אופן פתח שאינו עשוי לכניסה ויציאה תדיר. אבל פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר מותר לנעול בה ואפי' אין בה הזכר ציר:

ע דלת העשויה מלוח אחד אין נועלין בה פתח שאינו עשוי לכניסה וליציאה תדיר ואפי' יש לה ציר אם אינה סיבבת על ציריה דכיון שאינה אלא מלוח אחד ואינה סובבת על ציריה נראה כבונה וסותם מקום הפתוח אבל בפתיח העשוי לכניסה וליציאה תדיר יש להקל לנעול בה. ודוקא כשיש שם (קנ) אסקופה דאז ניכר שהוא פתח:

עא פקק החלון כגון לוח או שאר כל דבר שסותמין בו את החלון יכולין לסתמו בו אפי' אם אינו קשור שם. והוא שכבר סתם בו פעם א' קודם השבת או שחשב עליו קודם השבת לסתמו בו. אבל אם לא סתם בו לעולם וגם לא חשב עליו אסור לסתום בו בשבת אם הוא דבר שדרך לבטלו שם שיהא שם וקד' לזמן ארוך. אבל בדבר שאין דרך לבטלו שם אלא לזמן קצר כגון בגד וכיוצא בו מותר לסתום בו בכל ענין (ע' בח"א):

עב דלתות וחלונות אף ע"פ שהן תלויות על צירי ברזל שנקל להסירן ולהחזירן מ"מ אסור בשבת להסירן או לתלותן כי התולה אותן הוי כבונה והמסירן הוי כסורר (ס' ט"ז ונמ"א):

עג אסור לכבד את הבית אפילו הוא מרוצף באבנים או בנסרים. וע"ז עב"ם מותר. ואם עושה ע"ז שינוי גדול כגון ע"י (קנ) כנף אווז וכדומה מותר אפי' ע"י ישראל (פנ"ז):

עד לא ישפסף ברה"ל רוק (קו) שע"ג הקרקע אבל מותר לזרוק עליו בלא שפסף (פנ"ז):

עה אסור לפנות בשדה ניר בשבת (ובשל חברו אסור אפי' ליכנס ואפי' בחול כדלקמן סי' קפ"ג ס"ד) (ט"ז):

עו מחיצה אפי' היא עראי אם נעשית להחיר איוה דבר אסור לעשותה בשבת ובי"ט ולכן אסור

מסגרת השלחן

וכרי אחר אסור לשלול (מ"א ור"ש סי' תקי"ז) ומכ"ש שאסור אם הנכרי לוקח מהישראל ומשנך המעות לחוך כליו של הישראל כלל שהמעות מגיעין ליד המוכר בשבת ניכר הדבר שהוא מקח וממכר שאסורו מפורש בקבלה בנחמיה ולא החירו ח"ל כשאינו נוהגו מעות דאז אינו נראה כמ"מ ח"ל כשאלה ועל דרך שנחבאל למע"כ (ר"ש): (קנ) אפי' תוספת ארעי. עיין במג"א ור"ש סימן ט"ז וסימן ט"ז דאינו אסור ח"ל

שהחובב הוא קבוע: (קנ) אסקופה. וס"ה כשאין שם אסקופה ח"ל בעשיה מקדשים הרבה הוא פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר שיש להקל לנעול בה (עיין בית יוסף ומ"א ומנ"ח ור"ש): (קד) לזמן ארוך. ודעת מ"א ור"ש דאם אין פקק זה עשוי להפתח תדיר ח"ל לעתים רחוקים אסור לפקק בו בכל ענין מפני שהוא כמוסיף בנין הקבוע בכותל: (קנ) כנף רוח. לו נגד מ"ה (רמ"א ור"ש סימן ט"ז) עיין פה: (קו) שע"ג הקרקע. אפי' אם הוא מרוצף אסור

דהם הפנים

יחיד במקום רבים כמבואר בכללי ההוראה. ומכל שכן שיש לסתום על עמודי עולם הארץ להחיר הלימוד בלא שום חשש עכירה ח"ו. ולפי עמודי עולם אלו נראה דגר"ס נפסל לא היה בכלל גזירה יחד דבר מפני שאורו רב י"צ להסות. וכמו שהזכירנו במג"א. וכמו נר של חלה זכרון סביב הפתח לארבע המנ"א והחזונים ז"ל נסתריין במקום הצורך: ועוד נראה איזה מנין דגם 'שיטת הר"ן ז"ל וסיעתו שהחזירו מפני הנקיות ואפילו גם תאמר ג"כ מפני העבירה כמ"ש בירושלמי. מכל זקום י"ס מקום להחיר הלימוד בזמננו עכשיו בעקבתא משיחא אשר גברו עליו ההפסקאות והצרות. והוצר רע אינו מבקש רק איוה תיווך שלא ללמוד עכשיו מפני

קיצור שהן ערוך פ הלכות שבת

קח

אסור לעשות מחיצה על ידי וילון וכדומה (ק) בפני אור הנר כדי שימשמש מתי וכן לפני ספרים כדי לשמש או לעשות צרכיו (ע"ל סי' ק"ג סי' ז') דכיון שהמחיצה מותרת היא חולקת שם רשות בפני עצמה והרי זה כעושה אהל אבל מותר לנסות הספרים בשני מיסויין זה על זה שאין בזה משום אהל. ואם הוילון התלויה לפני המטה וזאת מבעוד יום פרוסה מפת בין סן הצד בין למעלה מותר בשבת לפרסה כולה משום דהוי רק תוספת אהל ע"י אבל מה שהוילון תלויה תמיד בקצה אחד מקובלת לא מצטרף למטה בין שאינו לשם אהל בין המחיצה שקורין שפאנישע וואנד אסור לפניה אא"כ היתה פתוחה קצת מעט אבל כזה שהיא עומדת מקובלת אע"פ שהדופן רחב יותר משפת לא מתייבא אבל מחיצה עראי שאינו עושה להתיר איזה דבר אלא להגן בפני החמה או בפני הרוח שלא יכבה הנרות וכדומה (קח) מותר לעשותה :

עז ואהל דהיינו גג המאכל אע"פ שאינו נעשה אלא להגן מפני החמה או מפני הנשמים וכדומה ואצילו הוא אהל עראי אם הוא (קז) טעם על מפת ביום מפת אסור לעשותו. ולכן עריסת של תינוק שנרמזים בו חשוקים של עין ופורסין עליהם סדין אסור לפרוס אותו בשבת ובי"ט אלא א"כ היה מבעוד יום (קז) פרוס מפת דהוי רק תוספת אהל ארצי נחמתי. וכן אם החשוקים סובבין זה לזה בפתות משלשה מפתים נחשבים כאהל (כי הולכה למשה מסיני הוא שכל פתות משלשה מפתים חשוב כלבור ז') במחבר וס"מ"ז) וטוהר לפרוס עליהם סדין : צ"ח תיבה שהביטוי שלה אינה מחוברת לה בצירים אסור ליטלה משם משום דהוי מותר אהל וכן אסור לנסות בה משום דעושה אהל * ובשנתהגן מבלא על הבית להיות לשל"ן צריבין להעמיד את החבית בצד הפתוח למטה שאם יתן את הדף על הצד הפתוח הרי הוא עושה אהל : ע"י פי העשן (קיומן רויכפאנג) אם הוא מן הצד שהסתירה היא כמו חופסת מחיצה מותר לסתרה אבל אם הוא למעלה אסור לסתרה בשבת ובי"ט משום דעושה אהל ואם קבוע שם דלת של ברזל סובב על צירים מותר לסתור בו דכיון שהוא קבוע שם הויל כדלת הסובבת על צירים (ע' פרט"ז א"א סי' ז') :

פ בגר ששומטין על פי הבית לכסותה. אם החבית אינה בלאה לנכרי אלא שיש בין ומשקים שבתוכה להביטוי חלל מפת אוי (קח) לא יכסה אותה על פני כולה משום אהל אלא יניח מקצת פיה מטולה** (וע"ל סעיף ל"ז) :

פא כל מחיצה או אהל שאסורין לעשותו אם הוא עשוי אסורין להסירו משום דהוי מותר אהל (ש"ז) :

מסגרת השלחן

רחם הפנים אסור

ספני שאסור ללמוד בהם אצל גר שיש גבס השכנים בעת כותב במדינתו. ומצאנו שייך דרשה חז"ל על הפסוק ותבחרו קין וזל בו מים. מים אין בו. נחשים ועקבים יש בו. כשאין בו מים זו תורה יש בו נחשים ועקבים דבברי אסור ח"ו ומחשבות רעות ח"ו. ובפרט כללי תורף ההלילה ארובה. וכדאמרו באבות פ"ק ג' העיור כלילה כו' והאמנה לבו למטה כו'. ושייך בזה ג"כ ספני הסכנה שאסור ביושלושי שהוא סכנת הנפס ח"ו וזה נתיין יותר במקום דשמש אצל כיום עשוי שלחנדין תמיד בתוך הספר. משא"כ בורות הראשונים שקראו בעל פה. ובדאי אם לא היה נזכר בברכות וזל שום היתר אין לנו לדחות היתר מלכת. אכן בין דאסרו לשיבת הר"ן וסיעתו התירו לשמש עצמם מסב הנקיות ובפני הסכנה. ולפי ספק דמאי ר"ש מותר כפסג גם לשמש שאינו קבוע * מצאנו גם אנו במסר בעניינינו דגם המיטות מותר מפני הנקיות דמחשבות רעות ודיבורים אסורים וסכנת הנפס וכלל. וזה נתייבא רק למסר. ועיקר סמכותו הוא על רבינו בית עסק ור"ש ז"ל ופוסקים הגד' ע"פ חרין ובמו שהובאת למעלה :

(י) ועשה נתיק דברי הרב הגאון המורסם האבדוק פ"א ק"ק פשעבאדו מה שכתב על דברי שבתהי בראשונה. והוא לא ראה עדיין כל המסלול הזה. גם לא ראה דברי חרביטס הג"ל. ונתיקת המכותי ומה שכתוב על דבריו בערות חרובין לאדם דעת. וזכר לימוד

כדכסמון כביבוד הכים (עין מג"א סי' ט"ז) : (ק) בפני אור הנר. בלופן שהנאל לקמן סי' ק"ל סעיף ג' עין שם (עין בנע"א ור"ש ריש סימן ט"ז וד"ק) : (קח) מותר לעשותה. וכלבד שהיה כשהוא הויגן וכיוכל בוש"א יוכל לרוחבו מפת בשעה שחולס אותו שנגנאל עושה אהל בג טפה (ש"ע ור"ש) וכיון שהוא מכוין כחן ע"כ"ס לעשות מנהיג משום הכי אסור (מ"א ס"ק י"ח ע"ס). לפיכך אם הוא יליון גדול חולין אותו שנים שיכולי לתלותו כו' כאלה של יתקפל אכל אחד אסור (ש"ע ור"ש עין שם) : (קט) טפה על טפה. עין בש"ע ואתרומים דגס בפחות מטפה אסור לפשמים : (קי) פרוס טפה וס"ה אם אחד מכתשוקים רחב טפה (ר"ש) : (קי"א) לא יכסה

לא ראה דברי חרביטס הג"ל. ונתיקת המכותי ומה שכתוב על דבריו בערות חרובין לאדם דעת. וזכר לימוד
(*) כ"ס ח"י א"ש כחן שיש קעמל (שכלל) שמשע כול מן כעלן אסור לנכרו משום חלל וכזה כענין שם כענין ח"י ח"י מנהלס לנכר דבר (ע' כעלן ערך סימן ש"ז סי' ג') :
(*) וחל"ס שם כוס שאל מכסה יס רוח טפה ויותר ע"ס כיון שיש מכסה כולם לא מני במקום שאל מכסה ולכן חספי עין פרט"ז מנכסת ס"ק י"א ור"ש י"ז כ"א *

קיצור שלחן ערוך פ הלכות שבת

פב אסור לשאת מכה העשויה להקין מפני החמה או מפני הגשמים שקורין (שירם) **מג** שהוא עושה אהל (מילא וטין טע"ה סי' ט"ז) :

פג כלים שהם של פרקים החובים זה בזה ונפרדו אם דרכם להיות תמיד רפויים (קיב) מותר להתוודע כך אבל אם דרכם להיות מהודקים בחוץ אסור להתוודע אפילו ברפיון. וכן אם הם פזוכרים ע"י הריצים (שרויף) כיון שדרכם להיות מהודקים בחוץ אם הם פזוכרים אסור להכריעם אפילו ברפיון. אך כיסוי כלים מותר להכריעם וכן להכריעם. כיון שאינן עשוין לקיום רק לפיתוחן ולסתמן הדיר (סי' ז) :

פד מכבש ופרעם) והם שני לוחות זה על זה וכושפין ביניהם בנדים אם המכבש הוא של בעלי הבית מותר לפתחו לקחת הבגדים לצורך שבת וי"ט אבל אין כושפין אותו לפי שהוא לצורך חול. ומכבש של כושפין או שאר אומנין אסור לפתחו דכיון שהיא מהודק בחוץ פתיחתו דומה לסתירה ואפילו אם היה פתוח מבעוד יום אסור לקחת משם את הבגדים בשבת וי"ט משום גזירה שמא יבא לפתחו עתה (סי' ז) :

פה ספסל שנשמש אחד כרגליו אסור להתוודעו (קיב) וגם אסור לסמכו על ספסל אחר אלא א"כ כבר (קיד) ישב עליו כך. אבל מותר להניח דף על ספסלים או על התיבות עצים שהניסו מע"ש לבד (סי' ט"ז ונתי"ה) :

פי כלי המורה את השעות (אוהר וייגער) אפי' שעדיין הולך אסור להעריכו בשבת וי"ט שלא יפסקו הליכתו. ובי"ט שני יש להקל כל זמן שעדיין הולך להעריכו לצורך היום אבל לא לצורך יום שלאחריו ולצורך חובה יש להחיר (קצו) בכל ענין אם אינו נמצא עכ"פ בנקל : **פז** אסור להושיע קול של שיר בשבת בכלי או באיבריו (חוץ מנפיו) אפי' להכות באצבעותיו זה על זה או על הלוח להושיע קול או לקשקש באו או בזוג לתנוק. שלא יבכה ולא מטפחין יד על יד ולא מרקדן. ולכבוד התורה מותר למפח ולרקד וגם העושה לתנוק כדי שלא יבכה אין מוחק כיון שיש מרחק :

פח קול שאינו ררך שיר מותר להשמיע ולכן מותר להקיש על הדלת כדי שיפתחו לו וכיוצא בזה וי"א שאע"פ אסור להושיע קול בכלי המיוחד לכך כגון להקיש על הדלת במטבעת הקבוצה או בפעמון המיוחד לזה וכן אותן כלי שעות (אוהר וייגער) שהן עשויות לקשקש השעות ע"י מה שדוחקין בהן או שמושכין בחוט המיוחד לכך אין לעשות כן בשבת וי"ט (ג"ה ט"ז) : **פט** המשמר פירות או זרעים מפני חיה ועוף לא יספיק כף אל כף ולא ישפח בפיו על ידו ולא ירקד ברגליו כדי להכריחם כדרך שהוא עושה בחול :

צ אין שוחקין באנשים וביוצא בהם (קטו) ע"ג קרקע אפי' מרצף. וי"ט אין למחית בנשים וקטנים לפי שבדודאי לא ישמעו ומושב שהיו שוגגים ואל יהיו מוידים (ג"ה) : **צא** בענין קיפול בגדים יש הרבה חילוקי דינים ואין לקפל שום בגד (ג"ה) :

מליה

מסגרת השלחן

רחם הפנים

יכנס. והמקלן לכסות כליה אין למחות בידם מפני שיש מתוירן (חיי אדם עיניו הם ופרימ"ג ור"ש סוף כסימן) : (קיב) מותר להחזירם כך. סייע שלא ידקס כלל אלא יניחם רפוי לגמרי אבל אם מהדקו מעט בענין שהוא רפוי ואינו רפוי אסור (מ"א ור"ש) : (קיב) וגם אסור. לטלטלו ולסוממו על ספסל אחר (רמ"א ור"ש סי' ט"ח עיין שם יתר פרי דיוטס אלו) : (קיד) ישב ענין כך. פעם אחת קודם הסבת (רמ"א ור"ש) : (קטו) בכל ענין. ובחייאל כלל מ"ד משמע להדיא דכשאינו הולך אין להסיר חף לצורך חולה שאין צו סכנה (ועיין פני"ג וטע"ה סי' ט"ח ופרימ"ג סי' רנ"ב במ"ז סק"ז ובח"א סימן ט"ח סקע"ח ובמ"ז סימן ט"ז סק"י) : (קטו) ע"ג קרקע. ולא שוחק

לסוד התורה הקדושה יעבור לנו ויצילנו משנאות לעולם. והוא יחבר יפתח לבנו בתורתו. ולא נכסל משנה כל ימי חיינו. וכמו דנים שבמים שאי אפשר להם לפי שכן הים. כך אין אני יכול לפרוש חס ושלום מרביר תורה. כי הם חיינו ואנחנו ימים. ובהם נהנה יומם ולילה :

תשבת חרב הגאון המפורסם חרף ובקי בקש"ת מוח' יתורא ליבוש של"מס האבר"ה פיאסק וק"ל פשענבאד. על דין הנ"ל :

(ש) מה שכתב כ"ת ג"י בענין מה שלומדים כליל שבת אצל לאדם של נפש. וכל כתב צדדי היתר משמע מאור רב ולכן אפילו שש שמינו קבוע מותר לכתוב צטור וקצרות וכו' שכתב המוסקס בסיומ ע"ה. ולכן י"ח דמות ללמוד מטעם זה ע"ה. הנה בהיתר זה לפי שאנו רב אין דעתי נוחה. להנה רש"י בשבת דף י"ב ע"ב כתב. הטעם דמאס ומסירה ולא אתי להטות. ובלשון הריף שם כתב דמאס נפשי נהור. ואם כן תהיה בענין חרא דמאס ועוד דנפשי נהור. אבל על היתר דנפשי נהור לחד לא סובבין שמא אפ"ה יעצוק לאור רב יותר או יסא יחשך לו הני קצב על ידי איה סוכה ואני להטות ואם כן שוב אין להחיר בוסטין שדולקין בראשם ובשחיוצין להרבות אורי מסבבין השריוף למעלה. ואורא טעם זה שחיוצא מסי. ועל טעם דנפשי נהור ודנפשי נהור נמי לא סבבין על טעם אחר כי אם בצירוף נפשי. ודנפשי נהור נמי לא סבבין על טעם אחר כי אם בצירוף

לא חזקו ותרמכים לא סבבין ליה כלל היתר זה. והרד"ה לא

קיצור שדחן פ פא היכות שבת

ק

23 מלות שאזו בו האור מותר לשפוך עליו שאר משקין (קו) שלא במקום חשד פרי שכושיע למקום המשקים יכבה. אבל (קח) מים אמור לשפוך עליו (שליד) : צג אין מציעין את המטה משבת למוצאי שבת אע"פ שיש שהות ביום שיוכל לישן עליו בשבת עצמו מ"ט כיון שאין דעתו לישן עליו עד למוצ"ש הרי הוא (קס) סבין משבח חול ואמור (ע"ג) :

פא ארבע רשייות לשבת. ובו ה' מעיפים :

א ארבע רשייות לשבת. רשות היחיד. רשות הרבים. כרמלית. ומקום פסור. ונבאר קצת מהן בקצרה :

ב איתרו רשות היחיד. מקום שהוא לכל הפחות ארבעה טפחים על ארבעה טפחים (שהוא מקום חשוב שראוי להשתמש בו) ומוקף במחיצות גבוהות לכה"פ עשרה טפחים (אפילו אינן שלמות לגמרי) (ה) (וחרין עמוק עשרה טפחים ורחב ד' טפחים מ"ז דנין כמחיצה ע' ח"פ ט"ו ה) וכן בור שהוא עמוק עשרה ורחב ד' על ד'. וכן תל שהוא גבוה עשרה ורחב ד' על ד'. ואפי' כלי כנון תיבה אם גבוה עשרה או חבית שהוא עגול ויש בו דלבע"ד על ד' כל אלו אפי' הן ברה"ר או בכרמלית הרי הן נחלקות לעצמן והן רשות היחיד ואיך הרי הן רח"י עד לרקיע. והמחיצות עצמן שהן מקיפות לרה"י על גביהן ג"כ דין רח"י. והחורים שבמחיצות שכלפי רח"י אפילו הן מפולשות מעבר לעבר כיון שיכולין להשתמש בהן ברה"י הרי הן בטלן אצלו ונחשבים כרשות היחיד (ואם הם כלפי חוץ ונבאר בסעיף שלאחר זה) :

ג איתרו רה"ר (ד) רחובות ושוקים שהן מ"ז אמה על מ"ז אמה שכן היה רחוב הדרך במחנה לילה שבמדבר. וכן דרכים שעוברים בהם מעיר לעיר ורחבים מ"ז אמה דהרי הן רה"ר. וכל דבר שהוא ברה"ר אם אינו גבוה ג' טפחים מן הקרקע אפי' הם קוצים או צואה שאין רבים דורסים עליהם מ"ט בשל הוא לגבי הקרקע והרי הוא כרה"ר וכן נזמא ברה"ר אם אינה עמוקה ג' טפחים הרי היא כרה"ר. והחורים שבבתלים כלפי רה"ר ואינם מפולשים לפנים לרה"י אם נטכים מ"ז

בסגרת השדחן

דבר הפנים

ספחים

לא סתמי נפס רק היבא דא"צ עיין כמו בשטח קבוע וכו' וכו' לאור הנה"ך בשטח חשש שטח יסחפון מן השטח. והה"ל שיש כפס דאין דרך להסחפון ממנו. ומלכד זה משמע בגמרא דהיה נפס לא הותר רק לשמש לבדוק כוסות. ולא בלימוד. דהא בגמרא קאמר חיי חרא שיש בורק כוסות וקערות לאור הנה"ך. ומשמע דקאי אמתניתין דקתני לא יקרא לאור הנה"ך. ומ"ס בורק כוסות וקערות לאור הנה"ך. ובפרט בבבליהא חזמא קתני לאור הנה"ך. ומוקי לה בדפסא. ויש"ס דבלימוד אפילו כהאי גוונא אמור. דהא סתם אמר הנה"ך ויש נפסא לבביתא בו. ואפי' לא קתני היתר כי אם בבית כוסות ולא השמיענו הותר בכל מלי. ויש בשמיעה לא הותר חילוק בין נפס לשאר אור. ומ"ס בית דלא היו גזילין להדליק בנר נפס חזמתי עליו ד"י במשנה ד' ב"ד קתני סתמא דמתניתין וחכמים סתדין בכל השמנים וכו' בעשין וכו'פס. ורבי ישמעאל נמי לא קאמר רק א"ץ מדליקין בעשין. ואילו נפס לא קאמר. והטעם הנה"ך דה"ל רע ב"ב. וכדף מ"ז קאמר שיהא דהיטחא ש"י לשלילה דנפס אמר לשלילה. אם כן היו גזילין להדליק בו. ואפי' לא הותר להיטח בשבת. ואדרכת קתני סתמא לא יקרא לאור הנה"ך. ולשי"ב נראה דלענין לימוד לא התירו. והטעם כיון דלימוד נמשך זמן רב חזישין שטא יכהה האור קצת וצריך להקטן. ולא התירו כי אם בבדיקת כוסות שהוא זמן מועט. וכיון דאור רב יקצר שהיא מסירה לא אמי להמות. אבל בלימוד שנמשך זמן רב ושטא יכהה האור כמש"כ חזון חוששין שפי. וגם בדקת כוסות א"ץ עיין ב"ב ד"ב לימוד. והטעם זה סבירא ליה לה"ר דאפילו דבר שא"ץ עיין אמור לבדוק. ולא התירו לשמש קבוע לבדוק כוסות וקערות אע"פ שא"ץ עיין רק ספני הנק"י. ונ"ל

שחוק כדי להכריח כלל עיני אסור מפני שהחמץ למו"מ (רמ"א ורז"ש וחיי"א) : (קו) שלא במקום סאש. רחוק קצת מן האור שכושיע שם האור לא יוכל להפוך יותר ומאליו יכבה (רז"ש סימן רס"ב ע"ג ובסימן ט"ח) : (קח) מים אסור. משום כיבוס (ט"ע ועיין לעיל סעיף ל"ב ל"ד) : (קיט) מכין משבת לחול ואסור. וה"ס שאר סכמות כגון להביא יין למוצאי שבת (מ"א סי' טכ"ח) או להדיח כלי אכילה לאחר שלא נשאר לו כוס סעודה להכליל בהם בשבת דאסור משום שמכין משבת לחול (ט"ע ורז"ש סי' טכ"ג ועיין לעיל סעיף כ"ו) :

(בהעלותך) **פא** (ה) וחרין עמוק עשרה טפחים ורחב ד' טפחים. עיין במה

שכתב רז"ש סימן סנ"ב סעיף ט"ז וסעיף י"ט ובקונטרס אמרן שם ובחיי"א כלל מ"ז (ב) רחובות ושוקים. ואינם מקוירים ואין להם חומה ואפילו ים להם חומה חלא שסם מפולשים משער לשער (ט"ע ורז"ש) דכיוון שהערים מכוונים

זה

זה כתב רז"ש בש"ע שבו דלפי שיטת הרמב"ם לא אסר בדבר שא"ץ עיין. אבל בשטח שאינו קבוע וכו' וכו' עיין אס"ד. ואע"פ שהתירו בנפס בבדיקת כוסות. יש לומר דא"ץ עיין כל כך כוונתו לומר (פס) ויש"ס דנראה לו להתיר בשטח אחר. דע"כ כאן לא חשו שטא יכהה כי אם להדליק במשנה ובנר בבור. שם ד"ס בחול לאתו שהודלק קצת. ואם הפחית שוב אינו דולק כל כך כמו בתהילה. וחלכך צריך להשתח

קיצור שרן ערוך פא פב הלכות שבת

טפחים לקרקע בטלי לגבי רה"ר והרי הן כרה"ר ואם הן למעלה מ' טפחים נדונות לפי מרחותיהן. אם יש בו ד' על ד' והוא למטה מעשרה טפחים הרי הוא כרמלית ולמעלה מ' טפחים הוי רה"ר. ואם אין בו ד' על ד' הרי הוא מקום פטור בין שהוא למעלה מעשרה בין שהוא למטה מעשרה. המבואות שנבנסק לרה"ר לפעמים הן רה"ר ולפעמים הן כרמלית. ויש בזה הרבה חילוקי דינים. י"א שכל שאין ששים רבוא אנשים עוברים בו בכל יום כרגיל מדבר אינו רה"ר אלא כרמלית. ולכן בזמן הזה אין לנו רה"ר. וכל ירא שמים יחמיר לצטט (ע"ה) :

ד איזהו כרמלית. מקום שאין הלך לרבים וגם אינו מוקף במחיצות כראוי. כגון חדרות. ונהר שהוא עמוק לכל הפחות עשרה טפחים ורחב לכה"פ ד' טפחים. ומבואות שיש להן שלש מחיצות ואצטונות (הוא מקום שלפני ההגות שהסוחרים יושבים) ואצטבא (הוא מקום שמניחים ערוי פרקמטיא) שלפני העמודים ברה"ר. והיא רחבה ארבעה ועכ"ה שלשה טפחים או יותר עד עשרה טפחים. וכן מקום שיש בו ד' על ד' מוקף במחיצות שאין גבוהות עשרה. ותל שיש בו ד' על ד' וגבוה מ' ועד י'. ובור שהוא ד' על ד' ועמוק מ' ועד י'. ועוד יש הרבה שרן כרמלית (ולשון כרמלית הוא לשון רך מל פ"י לא לח ולא יבש) כינוי הכא נמי לא רה"ר לפי שאין לו מחיצות כראוי וגם לא רה"ר לפי שאין רבים הולכים שם) (ע"ה ע"ה) :

ה איזהו מקום פטור (ג) כל מקום ברה"ר שאין בו ד' על ד' והוא נכזה משלשה ולמעלה או בור שאין בו ד' על ד' ועמוק מששה ולמעלה. וכן מקום שאין בו ד' על ד' ומוקף במחיצות משלשה ולמעלה. וכל אלו דוקא כשתן ברה"ר הן מקום פטור אבל אם הן בכרמלית (ד) הרי הן גם כן כרמלית (ע"ה) :

פב איסור העברה והוצאה מרשות לרשות. ובו יג סעיפים :

א ברה"ר ובכרמלית אסור למלטל שום דבר דבר ד' אמות בין לשאת אותו בין לזרוק אותו בין להושיט אותו. ולמלטלו איזה פעמים פחות פחות מר' אמות וכל אסור :

ב אסור לשאת או לזרוק או להושיט שום דבר (ה) מרה"ר לרה"ר או לכרמלית וכן מרה"ר או מכרמלית לרה"ר וכן מרה"ר לכרמלית או מכרמלית לרה"ר אבל (ו) מקום פטור מותר להוציא ולהכניס ממנו לרה"ר ולכרמלית ומתחם לתוכו ובלבד שלא ישלשל את החפץ ד' אמות ברה"ר או בכרמלית. ולפי שיש הרבה חילוקים מהו רה"ר ומהו כרמלית ומהו רה"ר (מלבד אלו שכתבנו בס' שלפ"ו) לכן בעיר שאינה מתוקנת בעירובין מי שאינו בקי צריך ליתער שלא למלטל שום חפץ ממקום שהוא מונח למקום החלוק ממנו ב"א במקומות שהחזקה ברור לו :

ג גטילת החפץ ממקום שהוא מונח נקרא עקירה. והנחת החפץ נקרא הנחה. וגם עקירה בלא הנחה או הנחה בלא עקירה אסור לעשות. ולכן אסור לישראל שיתן לגביו איזה חפץ לידו שיוציאו מרה"ר לרה"ר או לכרמלית כי הישראל עושה בזה את העקירה אלא הנכרי בעצמו יקח את החפץ. וכן כשנביא הנכרי איזה חפץ לא יקחהו הישראל לידו כי בזה עושה הישראל את

מסגרת השלשה

הם הפנים

וכן כגד זה (מ"ה וז"ל) ודוקא שלח כדלמס נענית בליב (מ"ה וז"ל) : (ג) כל מקום כרמלית עין רח"ס סעיף י' וסעיף י"ג ומ"ה סעיף קטן ד' ובחיי"א כל מ"ה ס"י ח' : (ד) כד הן גם כן כרמלית. ודוקא עד עשרה טפחים כגובה אבל למעלה מעשרה טפחים מקום פטור הוא כגון כרמלית חופפת למעלה מעשרה (ר"ה ופרמ"ג) :

פב (ה) מר"ה לרה"ר או לכרמלית. ולכן אסור למלאות מים כשבת מצור כעמוד ברה"ר או בכרמלית שמוקף י' טפחים ורחב ד' טפחים סכרי כבור הוא רשות ביחוד כדלעיל ס"י פ"א ס"ב ומלא מולא מרבות לרשות (מ"ה סימן שמי"ה סק"י וס"י ס"ד סק"ג ופרמ"ג ס"ה וס"י

חשמן אל הפתילה. או לשון הפתילה קצת לחין. אבל הלאטמן שלנו דרכן הם שדולקין עתה שבתותיהן להדליק אותם עד סוף הדלקה בדרך אחד ואין האור מתמעט כלל. ה"ן בסוף כשנשאר נשטל גם בטולי הכלי או מתמעט אותו. ואז אינו מיעיל אם יסבב הפתילה לחין. כי חפץ חור ומתמעט כשבתה. ויותר מתמעט לפי שיעשה פה בראש הפתילה. ולכן אין חשש שמא יסבב להרבות האור. דמסתמא חוקן סיד כערכ שבת שדולק האור כל כך הפי הצורך שלו. ואם יזהר רצונו לעשות האור גדול יותר אז יעשהו סיד גדול יותר. וגם כחול נזהר הוא שלא לעשות גדול יותר מראי שעל ידי זה תפסק הזכוכית וסמכין על מברא זו בשבת. כמבואר במגמא דף י"ח ע"ב כל מידה דקשי דיה דקא לא בגלי ליה. ובהאי מעשה אין חוששין שמא יתחת. וזהו כגון אין לחוש שירצה להרבות האור יותר מראי. דאז יוכל הזכוכית להפצץ. וגם בלא הכי דמא לנו לומר שישלל להרבות אורו יותר מבחלה. והלכך היבא רבותיה הרבה גם בל"ה ועושין האור רב בדרך שריכו

שם כלל י"ג ס"י ב' וע"ה בחי"ה) : (ב) מקום פטור מותר. ויש בזה הרבה חילוקי דינים כמבואר

את ההנחה אלא הנכרי בעצמו יניח את החפץ. וצריכין ליהדר בזה בתנוג' שהערלית נושאת אותו לבית הכנסת למל שתיקה בעצמה את התינוק בבית. ובכואן אל חצר או עזרת בית הכנסת תניחנה ותתקנהו ישראלית (ס"ז ס"ח ס"ט ס"י) :

ד' חצר שיש בו פירצה אם נשאר מן המחיצה בצד א' רוחב ד' טפחים בגובה ו' טפחים מן הקרקע או שנשאר משני צדדי המחיצה בכל צד רוחב מפת בגובה ו' טפחים. או (ג) אם אין בפירצה יותר מעשר אמות אינו צריך שום תיקון. כי הפירצה הזאת נחשבת כמו פתח. אבל אם הפירצה יתירה מעשר אמות וכן אם לא נשאר מן המחיצה מצד א' רוחב ד' טפחים או משני הצדדים מכל צד רוחב מפת ומכ"ש אם נפרץ במימיו דהיינו שאין שום מחיצה בצד א' כזה ה' או אפילו אם אין בפירצה רק ג' טפחים אסורין לטלול בחצר זה עד שיתקנו אותו שם (והתיקון המובחר הוא) בעזרת הפתח (ואם רדים שם ב' בע"ב או יותר צריכין עוד לעשות עירובי חצרות ויבואר אילה בסימן צ"ד) :

ה' זה שאמרנו ראם אין בפירצה שבחצר יותר מ' אמות נחשב כמו פתח וזאת צריך תיקון והוא רק בפירצה אחת. אבל בשתיים או יותר צריכין שיהא העמוד הנשאר עכ"פ כמו הפתח אבל אם היה הפתח מרובה על העמוד כל שהפירצה (ד) יותר מ' טפחים צריכה תיקון (ע' ח"א כלל ע"א ס' ט') :

ו' מהו צורת הפתח. נועץ קנה מכאן וקנה מכאן כל אחד לא פחות מגובה עשרה טפחים וגובהו עליהם קנה או חוט. וצריך שיהיה הקנה או החוט דוקא על ראשיהן ולא מן הצדדין ואם הרב מסבירות בראשי הקנים וכורך החוט עליהם שפיר דמי (פרס"ג משבצות סימן שס"ג ס"ק י"ט) וצריך שכל קנה לא יהא רחוק מן המחיצה ג' טפחים וגם לא יהא גבוה מן הקרקע ג' טפחים (ע' שו"ת ס' שס"ג) ובשעת הדחק שאי אפשר לעשות צוה"פ רק בענין שהקנים יהיו רחוקים ג' טפחים (ה) יש להקל (תשובת רע"ק אינר ס' י"ח ע"ש) (ס"ג ס"ד) :

חצר

להם הפנים

מסגרת השחרן

שדרכו לעשרה בחול בשו"ע לדעת. שוב אין חשש כלל שמה ירצה להרבות אותו. הא' ספני שאין רובו בכך אף בחול. ועוד שא"כ יש חשש שהפעק הזכוכית. וגם בלא הכי כיון שבתחילה ה' דלו באור זה סח גימ' שימלך לעשותו גדול יותר. ואין חוששין בשום צד רק שמה יטה היינו שמה יחשך לו האור ולא יתה כמו בחלילה. משא"כ בזה. רק עכ"פ אם עושות גדול כמו שדרכו לעשרה בחול שוב אין חשש כלל. ויש בו היתר פשוט לע"ד. כגל. עכ"ל הרב הג"ל. והתר זה אמר ג"כ הרב הגאון וכו' שליט"א האבד"ק לובלין :

תשובת הרב המחבר נ"י על דברי הרב הג"ל :

(ח) הנה בכאן איך להאריך להריך הקושיות שהקשה הרב שליט"א ביום דבריו. כי נכללו התינוקים בדברים שכתבתי למענה. ומה שכתב הרב שליט"א דהרי"ף ו'ל לא סמך על טעם דנפיש נהויה לתוד. הרי תבית יוסף כתב להרי"ף דמסע דנפיש נהויה לתוד ט"י להציל מחשש הטה. ומסע דמאס אינו אלא להציל מחשש שמה על המג"א סמך וכן כתב דר"ש שם. ומה שכתב הרב שליט"א דהמב"ס לא סבירא ליה להחיר אלא בשמש קבוע. כבר כתבתי למעלה דהיתר שלנו הוא על פי דעת רמ"א והב"ת ור"ש דמתירין גם בשמש שאינו קבוע על פי דעת הרי"ף והרא"ש והמג"א. ומה שהקשה אמאי תני בגרייתא דהיתר בריקת כוסות ולא הלימוד. כבר חירצתי זה למעלה בתינוקים שונים עיני שם. ומה שהקשה בדמשנה דא מזכר חילוק בין נפש לשאר אור. וקטני המג"א ואחרונים דמתירין בגר של חלב הכרוך סביב הפחילה במקום הצורך. הרי לא מזכר היתר זה לא במשנה ולא בגמרא. אלא ודאי דכוונת המשנה והגמרא הוא רק על אותו גר דשדיק בו שמה יטה. ומסילא גם בגר של נפש לדעת המתירין גם בשמש שאינו קבוע

קנה לכותל ג' טפחים וכל אור שהוא פחות מג' טפחים נחשב כהתם לגמרי. ויעמוד תחתם כענין שלא ייחדם רוח מט"י שכל מחילה שאינה יבנה לעמוד ברוח מט"י אינה מחילה (שלחן ערוך ור"א

יצור שלחן ערוך פב הלכות שבת

חצור או בית שפתחו לתוך הרחוב והדלת נפתחת לפניו והמוזות עם המשקוף שעל גביהם והאסקופה שבתחתיתו לצד הרחוב. הנה המקום הזה לפעמים הוא רחב ולפעמים הוא כרמליה ולפי שאין הכל בקיאות בזה לכן משייך עליו מספס חומר רחב וחומר כרמליה. אסור להוציא משם להרחוב שהוא רחב או כרמליה ולא מן הרחוב לשם. כי שמא הוא רחב. וכן אסור להוציא מן הבית או מן החצר לשם ולא משם לחובם כי שמא הוא כרמליה ולכן אם הפתח נעול צריכין לפתחו. צריכין ליותר שהעכו"ם יכניס את המפתח בתוך המנעול ולאחר שיפתחו את המנעול מרם יפתח ישראל את הדלת ויסיר העכו"ם את המפתח. כי אם יפתח ישראל את הפתח בעוד שהמפתח תוך המנעול הרי הכניס את המפתח מכרמלית לרח"ל :

ח בהרבה מקומות יש בתים אשר הגג נמשך מן כותל הבית לתוך הרחוב. ונמשך שט על עמודים אסור להוציא מן הבית לשם או להכניס משם להבית. וכן אסור לשלטל שם ד' אמות משם דדינו כמו הרחוב רחב או כרמלית ואף שהגג נתון עד העמידים רחב צורת הפתח דדינו כמחיצה. מ"מ הרי מן הצדדים אין מחיצה. ולכן צריך להעמיד מקצה מזה קנה א' אצל הכותל של הבית נגד העמוד שהגג עליו שיהא גם כן צורת הפתח וכן מקצה השני ואם כמה בתים סמוכים זה אצל זה בענין זה די להם שיעשו כן בקצה הבית אשר מקצה מזה ובקצה הבית אשר מקצה מזה. ויעשו עירובין הצרות (פ"ז) :

ט מותר ליתן לפני עכו"ם מוונות בחצר או בבית אע"פ שיוודע שיוציא לחוץ. רק שלא יתנם לתוך ירו דא"כ הוא עושה את העקירה. ודוקא כשיש להעכו"ם רשות לאכלם שם אם ירצה אבל אם אין לו רשות לאכלן שם או שהם מוונות מרובות שאי אפשר שיאכל שם. וכן שאר תפוצים שניכר הדבר שיוציאם לחוץ אסור מפני שנראה כנותן לו ע"מ להוציא (פ"ט) :
י האשה מדרה את בנה אפילו עולה ובלבד שלא תגדלהו. אלא יתאמץ ויגדלו רגלו האחת ויניח השניה על הארץ וישען עליה עד שיחזור ויניח רגלו השנייה שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו הא'. אבל כשהיא גוררת שתי רגליה הרי' כנושאנה ואסור אפילו בכרמלית. ולשאת אחרו סמך אפילו אם הוא גדול כ"כ שיכול לילך ברגליו לבדו אסור ואפילו בכרמלית. שלא אמרו החי נושא א"ע אלא לפטור מהמאמץ אבל עכ"פ שבות איכא ובכרמלית הוא שבות דשבות. וצריכין להזהיר לרבים שזועין בזה (ש"ע של התניא סי' ש"ח סעיף פ"א ועיין תשובת ר' עקיבא איגר סימן כ"ח) :

יא אמת המים העוברת ברוך חצור אסור למלאות מים מבנה (ובש"ע מביאר איך יתקנו) (פ"ז) :
יב לא יעמוד אדם ברה"י וישתין או ירוק לרה"ר או לכרמלית. וכן מרה"ר או מכרמלית לרה"י וכן מרה"ר לכרמלית או מכרמלית לרה"ר. וכן לא ילך ד' אמות ברה"ר או בכרמלית או מרשות לרשות ורוקו בפיו אם כבר תלשו בפיו ממקום למקום (פ"ז) :
יג (ו) מותר לשפוך שופכין בחצר שיש בו ד' אמות על ד"א אע"פ שיוציאן לרה"ר (פ"ז) :

היקף

מסגרת הישרה

רחם הפנים

ורז"ש. יש אומרים שצריך שלא יתחבץ הקנים של אורת הפתח בתוך הבית או בתוך גדר המוקף מדי רוחותיו שכלתו של אורת הפתח בעיניו שתעמוד בתוך כשציל היכר דמם שעומד בתוך דבר המוקף לאו כלום הוא דדבר המוקף כמאלו דמילא דמי (ספר מקור חיים מהרב מניסח וכתב בתשובת בית שלמה דהמנהג להחמיר בן, אכן אל דלכפוסקים הכלל שמתירין בזה דבר קנים כן אורת הפתח מהבית ג"ט מטעם שזין לדמות קנים של אורת הפתח ללחמי י"ל כנס לפסק זה אין מקום לפי דבריהם) : (ו) מותר לשפוך שופכין. רק שיהיה שלא יפסק סמוך לרשות הרבים או לכרמלית ממנו אלא ברחוק ונעט בעין שיליחן לרשות הרבים או לכרמלית הוא ואלוהין ואיננו כח שפכינו ממנו אלא כח הוא גורם

שצריך עיון רב. ולא סבירא להו ג"כ מעט הר"ן דלעיל וכמ"ש ר"ש בקונטרס אחרון סק"א מפילא אינו שייך בנר של נפט חשש דשמא יפה מפני שאורו רב ומפילא לא היה כוונת המשנה עד כן זה. ומה שחובטין סמנתיין רחוק רגליה בנר של נפט. אין זו הוכחה דמתניתין דינא אתי לאשמעין. ודאיתא דהא אשמעין ג"כ דין דעצמן. ובדורא ב"שון אין רגליה להדליק בבית הפנים בסמך אנשים. וסביל מקום צריך לידע הדין להדליק עניים. או בבית היצוץ לפעמים. וסבילא גם כןפס נאמר סבירא זו וכמו שכתבתי בסעלה דביטחם שרא היה זכוכית על תאור לא היה רגליה להדליק בנפט בסמך אנשים. רק השמש בבית היצוץ. וכמו שהמנהג עכשיו בסמך אנשים בלעמפל קטן שאין עליו זכוכית. ומה שחילק דמיסוד נמשך וזן רב וצריך עיון רב זה מתורץ בדברי רז"ש דל דעיקר המורה גם כן שיש שכן לא היה רק על דבר שצריך עיון הדבקה. וסביל מקום התירו מחמירין בנר של נפט גם כשגשש שאינו קבוע אף על פי שצריך עיון ה"ב מפני שאורו רב ואין צריך להסוות. ולחלק בין דבר שצריך עיון הרבה לבין דבר שצריך עיון יותר הרבה. זה לא נמצא לא בדברי הראשונים ולא בדברי האחרונים :

ובין

בלבד. ולא אין בתנאי ד' אמות על ד' אמות גם זה אסור בימות החמה לא"כ יתקנה כדון הנובאר

קיצור שדחן ערוך פג הזכות שבת

פג היקף מחיצות לא מהני אלא כשהוקף לדירה . ובו ו' סעיפים :

א היקף מחיצות למלטל בתוכם לא מהני אלא כשהוקף לדירה . ומהו נקרא מוקף לדירה . זה שכנה לו בית דירה או שפתח פתח מביתו ואח"כ הקיף שם במחיצות כדרך שעושין החצרות לבתים . או אפילו אם הוא גדול הרבה מאוד הוי רה"י גמור . אבל כל שהוקף שלא לשם דירה כגון גנות ופרדסים שאין המחיצות עשויות אלא לשמור מה שבתוכן באלו יש חילוק בגדלן . אם אינו גדול מבית סאתים (שיבואר בסעיף שלאח"כ) מותרין למלטל בתוכו ווע"ל סיף ג') אבל אם הוא גדול מבית סאתים (f) דינו ככרמלית :

ב כמה הוא שיעור סאתים . כמו שהיה חצר המשכן מאה אמה אורך ותשעים אמה רחב . ואם הוא מרובע עולה בחשבון ע' אמה וד' מפרחים על ע' אמה וד' מפרחים (ובאמת עלנו ג' על ג') (ומעט יותר) ואם המקום עגול או בשאר ציור צריכין ג'כ לחשוב כן שיעלת בתשבורת ה' אלף אמה (ובאמת שלנו ג' אלפים ו' מאות וחמשים) אך אם אורכו יותר ע"פ שנים ברחבו אפי' רק (ג) אמה אחת או נחשב ביותר מבית סאתים כיון שאינו דומה לחצר המשכן : **ג** מקום שמוקף שלא לשם דירה והוא אינו גדול מבית סאתים שהוא מותר למלטל בתוכו . אם יש בסמוך לו חצר נחצה ג'כ להוציא מזהו לחצר ומחצה להוכיח כלים ששבתו בתוכו או בחצר כי נחשב לרשות אחת עם החצר . אבל אינו רשות אחת עם הבית שהכלים ששבתו בתוכו אסור להכניסן לתוך הבית והכלים ששבתו בבית אסור להכניסם לשם :

ד מקום שהוקף שלא לשם דירה דהיינו שמתחלה הקיף במחיצות ואח"כ בנה שם בית דירה או שפתח לשם פתח מביתו מאי תקנתיה לעשותו מוקף לדירה . יסרוץ במחיצות מקום יותר על עשר אמות (כי עשר אמות חשוב כפתח ויתר מיכן הוי פירצה) ונתבטלו המחיצות ואח"כ יגדור אותה ונחשב מוקף לדירה :

ה חצר שהוא יתר מבית סאתים ונטע בו אילנות אפילו רובו לא נתבטל בזה הדירה ועדיין חשוב מוקף לדירה שכן דרך האדם להסתופף בצל אילנות . אבל אם ורע בו זרעים . אם הוא ברוב החצר (אפילו אינו במקום א' אלא מפוזר) נתבטל בזה הדירה וחשוב כ'ל בנינה . ואם הוא במועט החצר אם הוא פחות מבית סאתים בטל לגבי החצר וכולו דינו כחצר * אבל אם הוא יתר מבית סאתים (כמקום א') הרי מקום הורע כמו כרמלית והשאר מן החצר הרי הוא פרוץ במילואו למקום האסור ואסור למלטל גם בו רק בד' אמות :

ו וכן חצר שאין בו אלא בית סאתים או פחות ורע במקצתו ג'כ נדון אחר הרוב . ואם רובו ורע אע"פ שמתירין למלטל שם כיון שאינו יתר מכ"ס כלים ששבתו בבית אסור להוציא לשם (כמ"ש בסעיף ג') ולכן צריך לעשות מחיצה בפני הגינה שיהא מותר לו להוציא מן הבית אל החצר (ש"ל) :

כל

רחם הפנים

מסגרת השלח

(יח) וכיון דהירצנו בעוה"י קושיית הרבנים הנ"ל מסילא נשאר לנו ההיתר דלימוד אצל בר של נפס על פי רבוי רבין נבטל והירוף והרא"ש וחמור ובי' ורמ"א והב"ח ור"ש ז"ל וכמו שכתבתי לעיל . ומ"מ למעשה אין אני חפץ להורות להחיר בס"ס . רק בצירוף דברי הרבנים הנ"ל כשיש הרבה אור וכדלן קמן :

(יט) והנה לעילת מק"כ כתבתי ג'כ סיף לסבב בערב שבת איזה משיחה בהשרוף של הלאמס שעל ידו מסבבין את הפתילה . ויחשף המשיחה בגוף הלאמס . ועל ידי זה יהיה לו הוכיח שלא יסבב הפתילה בשבת עין שם . אכן ראיתי שגם כשסבבין במשיחה יכולין לסבב השרוף . ואם כן אין לסמוך על זה . גם יוכל למעשים לבוא לידי חילול שבת כשידליק סמוך לבין השמשות ואחר כך יתעכב בעשייה זו . ולכן נעת שהוכחתי דעת כמה פוסקים להחיר מדינא . א"צ לצירוף זה . רק אם רואה אחר ההדלקה כי עוד היום גדול ורוצה לעשות זה להיכיר בעצמו :

(כ) והנה מה שכתב הרב שליט"א ראה להחיר בלאמס שיש עליו זכויות מגמרא דכל טידי דקשי ל' ויקא לא מגלי ליה סברא זו שייך גם בלעמפיד קמן בלא זכויות שאי אפשר להוציא הפתילה ותרבה . כי אז יטל הבית עשן (שקורין קאפיט"ש) ולא יוכל להיות גם בביתו על ידי זה . בזה לא יסבב בשבת יותר ממה דרבו בחול : (כא) וכן יש לנהוג למעשה כמו שכתבו הרבנים הנ"ל . ולא יתירשל סלימודו אף רגע אחד . רק יתן בערב שבת הרבה נפש לחוד הלאמס . וימשיך בערב שבת הפתילה הרבה דחוש כדרכו בחול לכל היתר . ואז יוכל למסור אצלו בשבת גם ביהירות בהיתר גמור בצירוף דברי הרבנים המתירין הנ"ל :

בש"ע (ר"ש סימן ס"ז ע"ן שס) . מותר לשלח יידי או דבר אחר לקנח בו צית הכסא אפי' ד' אמות ככרמלית ומכרמלית לרשות היחיד אם לריך לכן מפני שאסור הכרמלית אינה אלא מדרבנן והתירונו משום כבוד הכריות (רמ"א סימן ש"ב) נעם יש לומר יכן פסק ר"ש שם סיף ד' ומ"מ לא יחל רק בלמס י"ב פ"ד פתח . ודו"ק :

פג (ה) דיו ככרמלית . מדברי סופרים אכל מן הכורה כול רשות היחיד גמור (ר"ש) : (ב) אמה אחת . אכל פחות מאמה אינו כלום ואינו אסור (מג"א ור"ש) :

לא מגלי ליה סברא זו שייך גם בלעמפיד קמן בלא זכויות שאי אפשר להוציא הפתילה ותרבה . כי אז יטל הבית עשן (שקורין קאפיט"ש) ולא יוכל להיות גם בביתו על ידי זה . בזה לא יסבב בשבת יותר ממה דרבו בחול : (כא) וכן יש לנהוג למעשה כמו שכתבו הרבנים הנ"ל . ולא יתירשל סלימודו אף רגע אחד . רק יתן בערב שבת הרבה נפש לחוד הלאמס . וימשיך בערב שבת הפתילה הרבה דחוש כדרכו בחול לכל היתר . ואז יוכל למסור אצלו בשבת גם ביהירות בהיתר גמור בצירוף דברי הרבנים המתירין הנ"ל :

קיצור שדכן ערוך פד הלכות שבת

פד דיני הוצאה בדרך מלבוש ותכשיט • ובו י"ט סעיפים :

א כל דבר שאינו לא מלבוש ולא תכשיט אסור לצאת בו לרה"ר או לכרמלית ולכן אסור לצאת במחש' החלוקה בבגדו ואפילו במחש' שאין בה נקב. ואפי' לצורך לבישה (ה) יש להחמיר באיש אבל אשה כיון שדרך הנשים להעמיד קישוריהן כגון הצעיפים וכדומה במחש' מותרת לצאת בהן לצורך הלבישה. ודוקא במחש' שאינה נקובה אבל לא במחש' נקובה :

ב בתכשיטין יש ג"כ דברים שאסור דו"ל לצאת בהם בשבת לרה"ר. יש תכשיטין שאסור לאנשים ויש תכשיטין שאסור לנשים. והיינו תכשיטין שיש לחיט' שמא תסורם להראותן.

ועכשיו נתפשט המנהג להתיר. והפוסקים כתבו טעמים לזה. וירא שמ"ס יש לו להחמיר על עצמו (עין ש"ע סי' ש"א וסי' ש"ג) ובפרט יש לזהר שלא יצא איש במבעת שאין עריו חרוט פתוח (ע' תר"ש סי' ש"ג ס"ק ל"ט) ומכ"ש שלא ישא אצלו כל' השניע (אחר. וינער) ואפילו קשור ברביד הזהב שהוא נושא על צווארו והוא תכשיט. אבל הכלי המונח בתוך הכיס הוי משא ואין לו היתר * :

ג (ב) מפתח של כסף אע"פ שהוא נעשה להשתמש בו כיון שהוא גם לתכשיט נהגין לצאת בו בשבת. אבל בתי עינים (ברילל) אע"פ שהן משוכצות בכסף אסור לצאת בהן :

ד (ג) אסור לאשה ללכת בגד על צעיפה וכן האיש על הכובע שלו מפני הנשמים שאין זה דרך מלבוש. ואם כוונתן שלא יוצערו אותן הנשמים מותר :

ה החיגר וכן החולצה שעמד מחלו וכן וקן מופלג שאי אפשר לו כלל לילך בלא מקל מותר לו לילך במקל בירו. אבל אם אפשר לו לילך בלא מקל. ובחזק ביתו הולך בלא מקל. ולא כשהולך לחוץ נטל אותו להחזיק בו אסור וכן הסומא אסור לצאת במקל בעיר שאינה מתוקנת בעירובין. וימי שאינו צריך כלל למקל אסור לו לצאת בו אפילו במקום (ד) שיש עירובין משהו וילתא דשבת :

ו מי שהוא אסור בשלשלאות מותר לצאת בהן :

ז אין יוצאין בקשרים. והם עצים גזורים שיש בהם מושב לכף חרגל והולכין בהם במים ובמים :
ח יוצאים ברמיה שזל המכה (ובלבד שלא ינח אותה בשבת ע"ג המכה כדלקמן סי' צ"א ס"י) כי לפי שהיא מרפאת הרי היא כתכשיט. ויכול לכורכה במטלית שאינו חשוב ובטל לגבי הרמיה אבל רבר חשוב (ע) כגון מטפחת וכדומה אסור לכורך עליו. לפי שאינו בטל לגבי הרמיה וגם לא הוי דרך מלבוש. והוי משא :

ט יוצאין במוך שנותנים באותן בלבלוע ליהיה של צואת האותן. ודוקא כשהוא קשור ומהודק שם היטב שלא יוכל ליפול. וכן יוצאין במוך ובקש שבסנדל אם הוא באופן שאינו יכול ליפול משם :

י לא תצא אשה במוך שהתקינה לגרסה שלא למנף בגדיה. וכן לא תצא בסגר שהיא לובשת בשביל ואת א"כ הוא מלבוש נמור. אבל אם נותנת את המוך או את הסגר בשביל להציל א"ע מן הצער שאם יפול הדם על בשרה ויתייבש תהא לה צער. מותרת לצאת בהן :

במקום

מסגרת השדכן

דחם הפנים

(שלה) **פד** (ה) יש להחמיר בזה. עין רז"ש

סימן ש"א סעיף ה' שאין להקל

בזה אף לצורך לבישה ממנה טעמים : (ב) מפתח

של כסף כו' אבל בתי עינים כו'. עין ברוש

סי' ש"א סעיף ח' י"ז ובקונטרס אחרון שם ובסי'

ש"ג סעיף ו' ובחיי"א כלל כ"ז סימן ג' וסימן ו' דרוק :

(ג) אסור לאשה. ואם מתעטפת בו ג"כ רוב

נופה כדרך מלבוש מותר אף אם מתכוונת בו

להציל הצנדים מעינות הגמלים בלבד (ב) סוף

סימן ש"א ורז"ש שם סי' א' ונ"א (סקכ"ג) : (ד) שם

עירובין. עין בקונטרס אחרון של רז"ש סעיף קטן ו'

וס"ק י"ח : (ה) כגון מטפחת. וזה שאסור לכורך עליו חוט או משיחה שחשונים קצת ואינם

בטלים לגבי הרמיה משא"כ אגוד של סמרטוט בלוי חשוב כלל כשמתחירו מהרמיה בלוי לדרך

ש עוד כפי הוא משליט לדרך ולפיכך הוא בטל לגבי הרמיה (מג"א סקל"א רז"ש סי' כ). מותר

לסמט

(*) חנה לישא את הכלי שעות בעצמו בתוך הכיס נראה פשוט מאוד שהוא אסור. והנאונים אשר הביא המס"א ח"ב סימן קכ"ב לא התירוהו אלא במדגל ורשאת אותו במקום שיש עירוב. כי השאלה היא היתה שם אלא אם אין במלבוש משם אסור מדרגה. ואף שהתירוהו משום דהוי תכשיט כל זאת אינו אלא לענין מלבוש אבל רשאת אותו בתוך הכיס במקום שאין עירוב אין הדבר צריך למנף דבר המונח בתוך הכיס באין רואה ודאי אין היתר לרשאת אותו משום תכשיט. וכ"כ בספר חיי"א כלל כ"ז סימן ב' שאסור לשאת את התיגוער בבגדיהם כיון שאינו דרך מלבוש וכן כתב בספר זכור וזרות ששה אסור לשאת וינער שהרי אינו מלבוש כלל והמציאו חייב. ואמנם גם אם הוא מחובר לדבר זהב או כסף שהרביד הוא באמת תכשיט. מ"מ נראה דאין לומר דהכ"ש

עירובין. עין בקונטרס אחרון של רז"ש סעיף קטן ו' וס"ק י"ח : (ה) כגון מטפחת. וזה שאסור לכורך עליו חוט או משיחה שחשונים קצת ואינם בטלים לגבי הרמיה משא"כ אגוד של סמרטוט בלוי חשוב כלל כשמתחירו מהרמיה בלוי לדרך ש עוד כפי הוא משליט לדרך ולפיכך הוא בטל לגבי הרמיה (מג"א סקל"א רז"ש סי' כ). מותר

קיצור שלחן ערוך פד הלכות שבת

קט

יא במקום ריש ושיש (ו) מותר להגביה קצת בגדיו שלא יתלכלכו. אבל להגביהם לגמרי אסור.
יב מותר לצאת בשבת בשני מלבושים זה על גב זה ואע"פ שא"צ לעצמו את המלבוש השני אלא שמוציאו לצורך חבירו וכדומה ודוקא כשדרכו לפעמים גם בחיל ללבוש שני מלבושים כאלו דהוי דרך מלבוש (ואף ע"פ שברוב פעמים אינו לובש כן) אבל אם אין הדרך לעולם ללבוש שני מלבושים כאלו אסור לצאת בהן בשבת משום דהשני הוי כמו משא וכן הדין בשני אנפלאות. ובכביע גדול על כובע קטן (קאפל) וכדומה.
יג וישני חגורות זו על גב זו אם מנהג המקום לחגור כך למטה חגורה גרועה ועליה חגורה חשובה מותר לחגור כך גם בשבת ואף ע"פ שעתה אין לו צורך רק באחת והשניה מוציאה לצורך חבירו. אבל אם אין הדרך לחגור בשתי חגורות אף ע"פ שהוא רוצה לחגור כך בשביל עצמו אסור. רבין שיש לו די באחת הוי השניה כמו משא. ובכל מקום מותר לצאת בשני חגורות כשיש מלבוש מפסיק ביניהן כגון התחתונה על המכנסים והעליונה ע"ג הסרבל שיש ישיש לו הנאה והועלת משתיחה.

יד מטפחת שמקנחים בו את האף נוהגין לכורכו תחת הבגד העליון על המכנסים. ויזהר שלא לעשות בו שני קשרים וע"ז (ע"ל סימן פ' סעיף מ"ה) וירא שמים אם הוא נוהג לישא רצועות המהזיקות את המכנסים (היוענטרענער) (ו) יסירם בשבת כדי שתהא לו המטפחת לצורך. ויש נוהגין לכורכו סביב הצוואר וזה אינו מותר אלא אם אין לו שם מטפחת אחר והוא נהיל לפעמים לברוך שם מטפחת מפני הקור ויקשרהו בהיתר אבל אם נותנו רק על הצוואר והקצוות תלויות לו לפניו זהו אסור גמור. וכן לכורכו סביב הרגל או סביב היד ולצאת בו אסור.
טו בתי ידיים (האגדשות) ויש מתיירין לצאת בהן בשבת ויש אוסרין ובזה העשוי לחמס שתי הידים ביחד (כוף) יש להקל טפי.

טז מותר לצאת בשלש מצויצות בדרך מלבוש אבל (ח) אם מקפלו סביב צווארו במקום שאין הדרך ללבושו כך אסור.

יז בגד שיש לו שתי רצועות או משיחות לקשרו בהן. או שיש לו קרסים לחברו ונפסק אחד מהן אע"פ שהשני שנשאר כנגדו אינו חשוב ס"מ אם רעתו להקנו אח"כ להביא לו בן זוגו. אם כן זה שנשאר אינו בטל לגבי הבגד והוי כמו משא ואסור לצאת בבגד זה. אבל אם אין רעתו להקנו א"כ כיון שזהו שנשאר אינו דבר חשוב הרי הוא בטל לגבי הבגד ומותר לצאת בו. ואם הוא דבר חשוב כגון משיחה של משי או קרם של כסף אע"פ שאין רעתו להקנו אינו בטל לגבי הבגד ואסור לצאת בו.

מסגרת השלחן

בעלי

רחם הפנים

דחב"ש בטל לגבי הרבוי כי ה"ש הוא העיקר שאין אוסרים נעשה כ"ש לרביא אלא נעשה רביד לכלי שעות כפ"ש המוסקים בסיון ש"א דענין חק שר כתיבנים וזרן של סבין. וס"ש המ"ז שם סוף סק"ז ומשמע דא"ל של ברזל וכו' ע"ז השני בתר"ש גם כן מה"ש שאין אוסרים נעשה מפה"ל לשלשלת וכו' ומוקי לה ב"ש ולא נעלם סבני שיש לחלק קצת. וס"מ ב"ל שאין להקל ועל הנהיר להביא ראיה ועיברא דרענא מאמ"ז הגאון מהר"א העללער וצ"ל בהלך נרוע דרשנו ונפסק כבודו אהנו. בא קצין א' ביום ש"ק לכהנ"ל וע"ז צוואר רביד תוחב עם כלי השעות בביתו וע"ז בו ער שיהיה להשאריו בבית אשר בתצר בביתו. ושם יצא לאור עולם ספר שו"ת דברי חיים וראיתי בחק"כ אורח חיים ס"א ל"ג ח"ד דרשנו. ואשר שאל אם להטיל המרה שעות. בודאי בלא עירוב אסור. והיטא אקרא האידן יעלה על לב איש להחזיר את משום הכשיוס הרי המנהג שמונה בבית הנקרא טאש או קעשניע בלשון פולין ואם כן הרי הוא מבוטח ומאי שם הכשיוס עליו ואי משום שטמל לגבי השלשלת שהוא נחב"א כסף זה אינו כלל כמבואר בחימ"א סימן ש"א גבי תיק של בתי עניים וכו' ולכן בודאי אסור לצאת במורה.

לחלת מלכפת בלאחרו למי שיש לו מכה בראשו או בזרוע וללאת בו לרשות הרבים (ש"ע ומג"א ור"ש) וכן מותר לדרך סמרטוט על המכה שבידו או שבלבבו וללאת בו לרשות הרבים (ר"ש סי"ח ומח"א בשם ר"א) ועיין בלבושי שרד ומח"א סוף הסיון שחולקים על זה (וראיתם ממג"א ס"ק מ"א אבל ב"ר"ש שם סוף ל"ד מנבטל ראויות):
(ו) מותר להגביה ודוקא במלבושים ידיו כשכאז לבוש בהם ומזילא ידיו מתוכן אבל אם הין מזילא ידיו מתוכה כמו מענטזיק של נשים או של מאנטיל אשכמים וכן בטליתות שכן חתיכה אחת מרובעת שאין בהם נקבים לאזלא ידדים מתוכם אסור אפילו להגביה קצת שלא יתלכך (שלחן ערוך ור"ש ופניני):
(ז) יסירם בשבת.

ואזרחן שלחן מאנטיל שחפור בו המיינו אם רוצה לחגור חגורה על השלחן מאנטיל ויתר המיינו חספוד בו ולא הוי משאוי כי בטל הוא לבגד מכ שאין כן אם יחגור בשניהם הוי החגורה משאוי חס פשוט (פרמ"צ סקמ"ט):
(ח) אם מקפלו. עיין פרמ"צ ס"ק מ"ג שאוסר ללאת בטלית מקפול על כחפיו ב' ליאת מימין וכו' משמאל אף במקום שזרעם ללאת כן עיין שם הטעם. סז

קיצור שלחן ערוך פה הלכות שבת

יח בעלי הקרחה שמניחין על ראשיהן פשתן סרוק או צמר מנופץ שהוא נראה כשער בראשית (פרוק) מותרין לצאת בו בשבת לרהר שתכשיט שלהם היא (ט) (ובלבד שהוכנו מ'ש'): **יט** הנחש קמיע צריך לעשות שאלת חכם אם מותר לצאת בה בשבת או לא כירא כל הקמיעות שוות. ואשה הנשואת אבן הנקרא שמעונישום כדי שלא תפול מותרת לצאת בו בשבת (ס' ע"א ע"ג):

פהדין אם נפלה דליקה בשבת. וכו' ח' סעיפים:

א אם חז' נפלה דליקה בשבת חשו ר"ל כי הבעה"ב ובני ביתו אשר שם הדליקה אם יתעסקו בהצלה והמה נחפזים ובהולים על ממנם שמא מתוך כך ישכחו שהיום שבת ויכבו את הדליקה ע"כ (ה) אסרו להציל אפילו חפצים שהן מותרין במלטול למקום שמותרין להוציא. ודק מה שהוא צריך לו להיום מותר לו להציל. קיצוד נפלה דליקה בליל שבת קודם הסעודה מציל מה' טעורות הראוי אדם לאד' הראוי לכהמה לכהם' ובשחרית כוונ' ב' מעורות ובמנחת מין מעודה אחת. אם יש בכלי אחת מאכלים הרבה כגון סל מלא ככרות ורביית מלא יין וכדומה כיון שמוציאו בפעם אחת מותר וכן אם פירס סדן וכדומה וקבץ בה כל מה שיכול להוציא ממאכלים וכשקטן ומוציאה בפעם א' מותר. גם מותר לו להוציא כל הכלים שהוא צריך להשתמש בהם היום:

ב ואסור לאחרים בואו והצילו להם. וכל א' וא' מציל מוון שהוא צריך לו או כלי אחד שמחזיק אפילו הרבה והרי הוא של המציל כיון שהבעה"ב הפקיד וזכה זה מן ההפקד ואם הוא ירא שמים וכוזיר לבעה"ב מה שהציל כיון שיודע שלא הפקיד ברצונו מותר לו לקחת שכר ההצלה ואין זאת שכר שבת כיון שמצד הדין הכל הוא שלו. ומכל מקום מדת הכינות שלא ליטול שכר על מותר הצלה שבשבת אף ע"פ שאינו שכר שבת כי החסיד יוש לו לוותר משלו בכל דבר שיש בו נדנד עבירה:

ג וכל זאת רק למקום שמותרין להוציא לשם. אבל למקום שאסורין להוציא אסור להציל שום דבר. אך בגדים שיכולין ללבשם מותר לו ללבוש ולעטוף כל מה שיכול ומוציא אפי' לרשות הרבים ופושט וחוגר ולובש ומוציא אפילו כל היום ויכול לומר גם לאחרים בואו והצילו ובצילין כן:

ד והבתים שאין שם הדליקה אלא שהם קרובים ויראים שתגיע גם להם כיון שהם אינם בהולים כ"כ מותרין להציל כל דבר למקום שמותרין להוציא לשם. יא' דגם מעות ושאר דברים יקרים אף ע"פ שהן מוקצין מותר להצילן מן ההפסד גדול הפתאומי כגון דליקה או שטף מים או נזילה על ידי מה שמנחין עליהם איוה דבר מאכל ומשלטין אותן כן ביהר' (* (אבל במקום אחר אין שום היתר למלטל כן מוקצה) ויש מקילק עוד יותר שאפילו לבדן יכולין למלטל משום דבמקום הפסד גדול פתאומי נדחה איסור מוקצה ובלבד שלא יוציא למקום שאסורין להוציא:

כל

מסגרת השלחן

דחם הפנים

ליחזר שלא לאת בשבת כמו שהוא יולא כחול בלחי מלבוש או תכשיט אחד שזכור על ידו שחיוס שבת ולא יכול לחללו (רמ"א ור"ס): (ט) וכלכד שזכור מערב שבת. ויש אוסרין לאת כזן אה"כ עשה כזם מעשה מכבוד יום שזכרן לו

סכרן או שהניחם בראשו פעם אחת מצעוד יום הכל מחשבה ויחוד אין מושיחם אלא לענין מלטול. דלש חישב עליהם בערב שבת שהיו מיוחדים לכך או שחשב עליהם להניחם בראשו בשבת מותר למלטול בשבת ואין בו משום מוקצה (עיין ר"ש) ולא לענין כולאה (הר"י רץ ע"ש ומ"א ד"ס סימן ע"ח בשם י"א ובסוף סימן ע"א סתם כש"ע כדעה זו ועיין פמ"ג סימן ע"ח בלש אברהם ס"ק מ"ו):

פה (ה) אסרו להציל. ואפילו על ידי נכרי אכור להציל יחזר מעטע שנתבאר (ר"ש). יש לאמרים שלא אסרו להציל יותר מג' טעורות וכלי תשמישו הצריכים לו היום אלא כשמלל לחזר המערכת או למנוי המערכת שהם סמוכים לרשות הרבים וגם אינם מקורים ודומה קלה לרשות הרבים לכל לבית אחר שעירב עמו יכול להוציא כל מה שירצה ואף לחזר לא אסרו אלא לחזר מניח

במורה שעות והוצא בו ביהר' במקום שיש גם השתא רה"ר כודאי חייב השתא ע"כ: (* בש"ע של הגאון בעל התניא וצ"ל כתב כי לדעת י"א אלו מותר כן אפי' בבית שהדליקה בו אכל מדברי חסג"א מוכח שאינו מותר אלא בבתיים הסמוכים עיין שם בסמן של"ד ס"ק כ"א וס"א *):

ה (ג) כל פרי קודש בין שהן בכחב בין שהן ברפוס מצילין אותן מפני הדליקה או שפס סים וכדומה אפילו לחצר או למבוי שאסורין להוציא לשם מרפת שלא עשו עירוב והוא בשמן התוקפין בענין שהיה מועיל עירובי חצרות או שיתופי מבואות . ועל ידי עכרים מותר להציל אפילו דרך רה"ר (הצלת המת פן הדליקה עיין לקמן סימן פ"ח סעיף ט"ז) :
 ו מצילין תיק הספר עם הספר . ותיק ההפילין עם התפילין :
 ז ס"ה קודם להציל לשאר ספרים :

ח כשיש חשש ספק סכנת נפשות מותר לכבות את הדליקה . ולכן במקומות שהישראלית הרים בין העכרים מותר לכבות את הדליקה אפילו הוא בבית עכרים . והכל לפי הענין ודוקא לכבות מותר אבל אסור להלל שבת * כדי להציל סמך . ואם עבר וחלל ילך אל הרב לבקש שיורהו חשובה (ס' של"ד) :

פ' דין רחיצה . וכו' ז' סעיפים :

א אסור לרחוץ כל גופו או אפילו רוב גופו במים חמים אפילו הוחמו בע"ש ואפילו לרחוץ שלא בפעם אהה אלא אבר אבר אסור ברוב גופו . ואפילו ליכנס למרחץ (ה) רק להוציא ג' אסור אבל מותר לרחוץ (ג) פניו ידיו ורגליו בחמין שהוחמו בע"ש :

ב המים שהם ממקורם נובעים חמים כמו חשי מבריא וכדומה . אם הם בקרקע ואין המקום מקורה מותר לרחוץ בהם אפילו כל גופו אבל אם הם גבלי או שהמקום מקורה אסור ואפי' לכונו רק לבית המרחץ להוציא אסור . וי"א דכל שהם בקרקע (ג) אפילו המקום מקורה מותר לרחוץ בהם (ס"ה) :

ג מותר למבול כל גופו בצונן . אבל לא יעמוד אחר כך גדר התנור להתחמם משום דהוי כרחוץ בחמין ואפילו רחץ רק ידיו במים צוננים לא יתחמם (ז) אצל התנור בעודם לחים משום דהוי כרחוץ במים שהוחמו היום (ס) דאסור לרחוץ בהם אפילו אבר אחד אלא צריך

לנגבם

לחם הפנים

במגרת והשרזן

* לכאורה נראה מלשון הרמ"א דדוקא לחלל שבת באיסור שהוא אסור בכל מקום אסור גם בדליקה גם בזמתי . אבל באיסור שאינו אסור רק בדליקה דהיינו להציל תפצים שמותרין בסמול למקום שמותרין להוציא שלא באסור רק מחמת חשש שמא יכבה . איך מאחר שהכיבוי מותר ממילא גם ההצלה מותרת . ולפי' אפילו טעות מותרין להציל (לדעת סו"ח) דהשתא אין חילוק בין הבית שהדליקה בו לשאר בתים . וצ"ע לפע"ד :

חבירו שהיו לריכב לערב עמו ח"ט שצירב עמו אכל להצר שלו שח"ט צירוב כלל יכול להוציא כל מה שירצה . וי"א שאין חילוק כלל בכל זה שצירוב שטעם האיסור הוא משום חשש כיבוי מה לי חצר מה לי בית מה לי לחצר חבירו מה לי לחצרו ויש לחוש לדבריהם (ט"ע ור"ס) : (ב) כל

ספרי קודש . ומגילת אסתר שנכתבה בכתב אשורית ובלשון הקודש וזמניו לצעושים אין מזילים אותה (עיין הטעם במג"א ור"ס ס' של"ד) אכל אם חסר אחד מזילי התנאים מזילים . וכן ספרים שנכתבו בלשון לשון שאין העם בקיאים אין מזילים אותם (ע"ש הטעם) . מותר לומר ללכרי לכבות מפני ספרים אם אי אפשר בענין אחד (ר"ש סעיף כ"ה ולא נוטה דעת המג"א בסעיף קטן ל' ובאר היטב ס"ק כ"ב וע' כ"ג) בשם הירושלמי . ולפי זה אפשר להמציא היתר עכשיו לומר נזכרי לנכות הדליקה שנפלה ח"י בבית ישראל (אף אם אין שם החשש שיתבאר בס"ח) מפני המנוחה שקבועים בכל חדר וחדר ובדאי אי אפשר לישראל ליקח אותם בשבת שהרי קבועים במסמרים ויש בזה משום סותר עיין במה שכתב ר"ש סימן שי"ג סעיף י"ז . ועכ"פ אינו ק' יותר מאיסור כיבוי כשאינו לעשות פחמין לדין דק"ל מלאכה שאינה לריכב לגופה פטור כדלעיל בהקדמה לאיסורי שבת עיין שם :

פ' (ה) רק להוציא . ויש חומרים שאפילו לעבור במרחץ במקום שיכול להוציא אסור (רמ"א ור"ס סימן שכ"ז בשם י"א ע' בטור וב"י וכן פסק החי"א) ח"ט שאינו מהכין לכן (ר"ש ועיין בית יוסף) . ולכן הטובלים בשבת חסורים לעמוד במרחץ במקום שיכולין להוציא (ח"י אדם) :
 (ב) פניו ידיו ורגליו . או שאר אברים כל שאינו רוח רוב גופו (רמ"א ור"ס) : (ג) אפילו במקום מקורם מותר לרחוץ בהם . או להוציא בהם כיון שהם חמים ממקורם וכן הלכה (ר"ן ב"י ר"ס) : (ד) חלל התנור . אפילו במקום שאין היד סולדת בו (מג"א ור"ס ע' מח"כ וכן פסק הח"י אדם) : (ה) וחסור לרחוץ בהם . אפילו הוחמו בהיתר ואפילו לא הוחמו חלל מעט שאין היד סולדת

מִצְוַת שְׂרָח עֶרְוָה פוּ וְזָכָר שֶׁבַת

לנגבם תחלה יפה ועל סימן פ' סעיף ל"ב (ו) שישפשפם קוים הניגוב שלא ישרא עליהם רק מעט מים (ט"ז ט"ז) :

ך' הרוחץ צריך לזוהר שלא לסחוט שערו . וכן צריך לזוהר שלא לשוט כי אסור לשוט בשבת ובידיו . וכן אסור להשיט איזה דבר כגון (ז) הקסמן שעל פני המים ואם רוחץ במקום שאסורין לטלטל צריך עוד לזוהר שקודם צאתו יסיר תחילי המים שעל גופו ושיצטרפו לנגבם יפה שלא ישרא עליו מים (ח) ויוציאם מרשות לרשות . וגם בנהר עצמו צריך לזוהר שלא ישרא את המים שעליו ד' אמות כי הנהר הוא כרמלית . ולפי שאין כולם יודעים לזוהר ע"כ נתפשט המנהג במדינות אלו שלא לרחוץ כלל בשבת אפילו בצונן כ"א לצורך מצוה כגון אשה נדה כדלקמן סימן קס"ב ס"ו ואיש לקריו (ט"ז) :

ה' מותר לעמוד על שפת הנהר ולרחוץ ידיו בנהר . ואין זה אסור במה שהוא מוציא את המים שעל ידיו מן הנהר על שפתו . לפי שהנהר הוא כרמלית ושפת הנהר הוא גם כן כרמלית וסותר להוציא מכרמלית לכרמלית כפחות מד' אמות רק שזוהר לנגב ידיו הרוב קודם שילך ד' אמות (ט"ז) :

ז' מותר לשוף ידיו במורסן אע"פ שהידים רטובות . ובלבד שלא יתן את המים על המורסן ממש אבל אסור לשוף ידיו במלח וכ"ש בבורית (וי"ף) משום דנימוח (ט"ז) :

ז' מים שאין הדרך לרחוץ בהם אלא לרפואה כגון שהם דעים או מאוסים אסור לרחוץ בהם בשבת כיון שניכר שהוא מכיון לרפואה (ע"ל סימן צ"א) . במה דברים אמורים כששוהה בהם אבל אם אינו שוהה בהם מותר שאינו נראה אלא כמיקר ובחסי סבריא וכדומה אם אין הדרך לרחוץ בהם אלא לרפואה אסור לרחוץ בהם בשבת לרפואה אפילו אינו שוהה בהם * (ט"ח) :

פ' דברים שצריכין לזוהר בבהמות חיות ועופות . ובו כ"ד סעיפים :

א' כתיב למען ינוח שורך וחמורך וגו' . הרי כי הוחזרה התורה שגם הבהמה של ישראל תנוח ולא בהמה בלבד אלא כל בעלי חיים ולכן (א) אסור להניח לבהמתו שתוציא איזה משא שאפילו יצאה מאליה לרה"ר והוציאה משא עבר הוא עליה על מ"ע של תורה . ואף דבר שהוא לה לנוי מ"מ הוי משא . אבל דבר שהוא לרפואתה כמו אנד שעל המכה מותר לצאת בו . וכן דבר שהיא צריכה לשמירתה הוי לה כמו מלבוש לאדם ומותרת לצאת בו . ואך מה שהיא רק לשמירה יתירה אסור . וכן דבר שבהמה זו אינה נשמרת בוה אף ע"פ שבהמה אחרת נשמרת בה הו"ל לגבי בהמה זו משא ואסור :

ב' הסוס יוצא באפסר או ברסן אבל לא בשניהם ומותר לכו"ז חבל האפסר סביב צווארה ותצא בו . רק שיהא כרוך ברפיון קצת כדי שיוכל להכניס ידו מהרה בין הכריכה לצווארה כדי למשכה אם תרצה להשמש . ומותר לטלטל באפסר וליתנו עליה ובדבר שלא ישען עליו משום דאסור לסמך בשבת על בעל חי אבל החפור לא יצא ברסן של כוול . לפי שזה לשמירה יתירה אצל החמור . ושור ופרה שאינן צריכין שימור אסורין לצאת בהבל סביב צווארם אלא אם רגילין בברוח . אם קשר חבל בפי הסוס הר"ז משא לפי שאינו משתמר בו שהוא נשמש מפיו ואינו דומה לאפסר שהוא קשור בראשו :

ג' סוס וכן שאר בהמות לא יצאו במרדעת . ואך החמור יוצא במרדעת שלא יתקרב מפני שמתכוון להתקרב ואם קשר לו המרדעת מע"ש מותר שיצא בו בשבת שמתכוון הוא . אבל אם אינה קשורה לא יצא בה גזירה שמא תפול מעליו ויביאנה בידו . ובשבת א"א לקשרה לו מפני שצריך להתקרב אליו ולסמך עליו ואך כשהחמור בחצר מותר לתת עליו מרדעת מפני הצנח ובלבד שלא יצא בו . אבל על הסוס כלל לא יצא לא בשחקור גדול שמויק גם להסוס וכן בימות החמה שהזבובים רבים ומצערם אותו מותר לתת עליו מרדעת ובלבד

מסגרת השלחן

לחם הפנים

קולדת בו (ר"ט) : (ו) שישפשפם . והמסגרת לקבל צדק (רמ"א ור"ט) כמו שנתבאר למעלה סימן פ' סעיף קטן ס"ט : (ז) הקיסמין . אסור להפליא

פ' נראה לעי"ד רכל זה הוא רק כבריא שאין לו אלא קידוש בעלמא . אבל חודה אע"פ שאין בו סכנה מותר לו בכל ענין לרחוץ לרפואה מע"ש בסימן צ"א בהערה :

לבלן ורח"ק אפילו כדי לנקות המים שיכיו יפים (ט"ע ור"ט סימן ט"ט) : (ח) ויוילאס . אחר כך מרשות לרבות (עיין בסמך ס"ב ודו"ק) :

פ' א' אסור להניח לבהמתו שחוליא . ואם מחזק אחריו שוכר בלאו אף ע"פ שאינה שלו שכתוב בתורה לא תעשה כל מלאכה אחיך וכו' (שמות כ') לחזקו סתם מלאכה העשויה

קיצור שלחן ערוך פו הלכות שבת

בבלבד שיהא נזהר שלא יסמוך עצמו על הבהמה בשעת הביטוי. ולהסיר מידעת בשבת בין מן החמור בין מן הסוס אסור כיון דלית ליה צער אם לא יסירה :

משנת השדה

על ידי שניהם זו שמתמר אחר הבכמה שבוים מלאכה (גמרא ורש"י דף קנ"ג ב' ש"ע ורש"י סי' רס"ז חיי אדם כלל י"ח) ומנהיגה על ידי קול וכיוצא בזה (רש"י חיי אדם) : (ב) מותר לומר לא"י לחלוב. ורש"י פסק כדעת יש אומרים ששולחן ערוך שצריך לקנות החלב אחר הבכמה מן הכלי בדבר מועט שלא יוכל גרסה כחוב לאורך ישראל וכן כתב העשרי תשובה סימן ט"ז בשם ספר נחמיה בריה וכן מראה דעת הט"ז ולבוס ובאה"ט שם חז"ל המ"א כתב שבעולם מנהגין כסברא ראשונה שח"ל לקנות החלב מן הכלי וכן פסק החיי אדם כלל י"ד וכלל י"ט בסתם. ומכל מקום צו ופחות המוכרים לשם מודה רש"י שח"ל לקנות החלב מהם וכן כתב הב"ח וט"ז שם. וישראל החלב הבכמה חייב משום מפרק שמפרק החלב מהדד ומפרק הוא חולדת דישה (שבת דף ל"ב רמב"ם ר"ס) : (ג) להכרות האחוות. ואם אין שם א"י מותר לישראל להכרותן מבוס לער בעלי חיים וטוב לעשות על ידי קטן (מג"א ורש"י והיי אדם ועיין בתשובת חיים) ולחשוב המאכל צפיהם למקום שיכנסו להחזירו מותר בכל ענין (רמ"א ורש"י סימן שכ"ד) : (ד) יפקירה הישראל. וכן יעשה הישראל ששלח משרתו כרי שיצא לו סחורה על עגלה וסוסים שלו וחמה נעדר שבת נעדר שבתה וזוהי צא על שבת לריך להפקיד הסוסים כדי שלא יעבור על איסור של שבתם כהמה חבל לכתחלה ודאי אסור לשלח שיטע בשבת על סמך זה (עיין במג"א ופמ"א סי' רמ"ז סעיף קטן ט' ובמ"א שם סי' ט"ז ובסימן רמ"ז סי' י"ד וסימן ט"ז סק"י ובמ"א רש"י סימן רמ"ז סעיף קטן ט')

קיצור שרן ערוך פו פה הלכות שבת

אסור להעמיד שם בהמה שתאכל (ה) אלא איך אין לה מה לאכול או מותר משום צער בעלי חיים. ואם אין לה מה לשתות מותר לומר לעכו"ם להביא לו מים מן הבאר שבכרמית (גכ"ד פל"ג ונחמיה):
יד אין תולין על בהמה כים או כלי שתאכל מתוכו כיון שזה אינו אלא לתענוג בעלמא דבהמה. שלא תצטרך לשוץ צוארה ואסור לטרוח בשבת בשביל תענוג הבהמה. אבל עגל ש
 וסייחים שצוארן קצר ומצטערין לאכול מן הקרקע מותר לתלות להן כלי עם מאכל בהצר
 אבל לא יצאו בו מפני שמשא הוא להן (ט"ז):

מז (ו) אין להשליך תבואה לעופות במקום לח שיכול להיות שיאסר שם קצת ויצמיח אהל (פ"ו):
מז הנותן מספוא לבהמות אסור ליתנו תחלה בכברה להוציא המזון ולנקותו. אבל אם
 אינו מכין לכך מותר לקחת אותו בכברה וליתנו באבוס:

ז הנותן מורסן לבהמות אי לעופות אסור לתת לתוכן מים. ואם נתן בהם מים ערב שבת
 אסור לגבול בשבת אבל מותר לנערן מכלי אל כלי כדי שיצטרבו:

יד בהמות חיות ועופות הנדלים בבית שמונותיהן מושלין עליהן מותר לתת להם מוונות
 בשבת אבל ארץ שאין נדלים בבית ואין מוונותיהן עליהן אסור לטרוח בשביל ליתן להם
 מוונות ואפילו להשליך לפניהם אסור. ולכן אסור ליתן מוונות לפני חזנים לפי שיוצאין
 ואוכלין בשרה. נהנין מוונות לפני כלב. ואפילו של הפקר יש מצוה ליתן לו מעט
 מוונות שהרי הקב"ה חס עליו על שמונותיו מועטין ומשחה אביל זו במעיו נ' ימים. יש נהנין
 לתת חטים לפני העופות בשבת שירה ואינו נכון שהרי אין מוונותיהן עליהן (פ"ד):

יט מותר לזמן עובד כוכבים לביתו לאכול עמו בשבת ואעפ"י שאסור ביום משום גזירה שמיא
 ירבה בשבילו (כדלקמן סי' צ"ח) אבל בשבת אין לחוש לזאת. ומותר לתת אפילו לו
 לברו מוונות ואעפ"י שאין מוונותיו עליהן מ"ס כיון שמפרנסין עכו"ם מפני דרכי שלום חשוב
 כמוונותיו עליהן. (וע"ל סי' פ"ב ס"ט) (פ"ה):

כ בהמה חיה ועוף שלא הורגלו עדיין לכא בערב כלכלו שמה. וכן אפילו אם הורגלו
 אלא שעה מרדו וברחו אסור להכניסן לתוך הכלוב או לתוך הבית ואפ"י אם הם בבית או
 בכלוב אלא שהדלת פתוחה אסור לסגרה משום דבזה המה ניצודים והיו איסור צידה:

כא ואם כבר הורגלו ותמה בני תרבות שדרבן לכא בערב למקומם ויצאו והוא חושש שלא
 ינבנו אותם (ז) מותר לדחותן שילכו למקום המשתמר אבל לא יקח אותם בידים
 שיהי' הם מוקצה (סי' פ"ו ונחמיה דס):

כב אין מילדין את הבהמה בשבת ואפ"י לסעודה היינו שאותו את הולד שלא יפול לארץ אסור:
כג מכה בחלתה שיש להבהמה צער ממנה מכין אותה בשמן. אבל בסוף שאין הכוונה
 אלא משום תענוג אסור:

כד אם אכלה כרשית הרבה וברומה ומצטערת ויכול להרציה בהצר כדי שתתייגע ותתרפא.
 אם אחזה דם ויכול להעמידה במים כדי שתצטנן. ואם הוא ספק שמה אם לא יקויו דה
 דם תסות מותר לומר לעכו"ם להקיצה וכן שאר רפואות עושין לה ע"י עכו"ם (פ"ג):

פה דיני מוקצה בשבת. ובו י"ח סעיפים

א מוקצה מדעת רחינו שהקצתו האדם מדעתו מלאכלו בשבת מחמת שאינו ראוי לאכילה
 אלא ע"י הדחק או שראוי לאכילה אפילו בלא דחק אלא שהקצתו לסחורה אף עפ"י שנתני

לאוצר

מסגרת השלח

סעיף ט"י י"ח יבקר' במדבורה בחרה שם ובסימן רמ"ז סי' א' וסי' ח' ובסימן ט"ז סכ"ב ודוק):
 (ה) אלא אם כן אין לה מה לאכול. עיין בחיי אדם כלל ט"ז סימן ה' וכלל ס"ג ס' ט' ובניא
 שם: (ו) אין להשליך. וכשיעור שיכלו בו ביום או ליומים מותר ואם הוא במקום דריסת רגל
 אדם גם כן מותר שאין סופו לזנוח (ט"ע ור"ש): (ז) מותר לדחות. ורמ"א ונחמיה ומה"ס
 אר"ש אומרים גם זה בחיוב ונוף משום חיסור נידה מדברי סופרים אלא אם כן דוחק אותן לבית
 גדול כל כך שאינו יכול לתפוסם שם במחיצה אחת או מותר בעופות וחיות שדרבן לבוא בערב
 למקומם. ובהמות הנדלים בחדשות של אדם יותר לדחותן לבית אפילו מרשות הרבים (ר"ש וכן
 משמע מפוסקים בגמ'.) וכל זה כשלא מרדו חבל אם מרדו אפילו פרה שמרדה ואל"ל חיה ושוף
 שמרדו הכלן בשבת חייב (רמ"א ור"ש) ואפילו על ידי נכרי אסור לזנוח (עיין ח"י אדם). ולרדך
 למסות בגדים שלא יעדי חרנגולת הכורחת מן הבית שיש בזה חיוז טהרת ח"י (עיין פמ"ג ב"א
 סוף סימן ט"ז):

לאחר . וכן דבר שהוא ראוי היום למאכל כלבים אעפ"י שבערב שבת לא היה עומד לכך כגון בהמה ועוף שנתנבלו בשבת . וכן דבר שנשתנה היום ממה שהיה אתמול . אבל כ"מ גם היום עדיין ראוי לאוזה תשימש כגון כלים שנשתברו היום ועדיין ראויין להשתמש בהן (ה) מעין תשמישן הראשון לקבל בהן אוזה מאכל או משקה . וכן עצמות (ג) שנשתפרקו היום מן הבשר והן ראויין לכלבים כל אלו מותרין למלטל בשבת חוץ ממה (ג) שדחה בידים כגון נרורות וצמוקין (ט"ה ט"ז ט"ד) :

ב דברים שאינם ראויים כלל לאכילה אדם כמו שהן אפילו ע"י הדחק שצריכין ביטול . ואע"פ שראויים לבהמות או לכלבים הרי כיון שהם מוכנים למאכל אדם לאחר זמן אינם עומדין לבהמות ולכלבים . וכן דברים שאינם ראויין (ד) בשבת לשום תשיש כגון עצים ונוצות של עופות ועורות בהמות וצמר או פשתן וכל בעלי חיים אפילו אלו שהן כהן ביהו (א) וקליפי אגוזים וקליפי ביצים ועצמות הקשות שאינן ראויין אפילו לכלבים ודלחות ודלחות (א) הבית (ראסור לתלות בשבת) וכן שברי כלים שאינם ראויין עוד לשום תשיש כל אלו והדומה להם אסורין במלטל . ומ"מ בלי זכוית שנשתברו במקום שיכולין להזיק מותר לפנות השברים (ט"ח) :

ג מאכל שהוא אסור באכילה ומותר בהנאה והוא ראוי לעכרים כמו שהוא כגון בשר מבושל וכדומה ויכול הוא ליתנו לעכרים שהוא שלו . מותר למלטלו . אבל אם אינו ראוי לעכרים כמו שהוא כגון (ה) בשר חי (וגם לכלבים אינו עומד כיון שראוי לעכרים) או שאינו יכול ליתנו לעכרים (ו) מפני שאינו שלו אלא של אחר אסור למלטלו :

ד (ז) גולד . והיינו דבר שנשתרש היום כגון אפר מן אש שהוסף היום ע"י עכרים וכן ביצה שנולדה היום ומים הוחליק מן האילנות בימי ניסן וכן אפילו לא נשתרש היום אלא שבא מכה מעשה שהיו אסורין לעשות היום . (ח) כגון פירות שנפלו מן האילן או שתלשן עכרים . וחלב שנחלבה היום וכדומה . גם כן אסורין במלטל . ופת שאבאו עכרים בשבת בעיר שרובה עכרים

זהם הפנים

מסגרת השדחן

הנהגות מבעה"מ מסגרת השלחן

(א) וקליפי אגוזים . וצריך ליתר כשארץ בסעודה בשבת לאחר האכילה שלא ימלטל קליפות או גרעינים שאינם ראויים לאכילה שהם מוקצים ולפעמים שייך בהם ג"כ איסור ברירה בדלעיל במסגרת השלחן סימן ס' ס"ק ל"ז . גם צריך לשמור דיון או שלא ימלטל כלים המונחים על השלחן כשלא יצטרך להם כלל שזה אסור בשבת בדלקמן סעיף ח' . גם יש ליתר או בשעת שמנגנים שלא להניחם הנגינה על ידי הנאה על השלחן עם אוזה כלי שמונה שם או בידו כדרך המנגנים שהם אסור משום השמעת קול של שיר בשבת בדלעיל סימן ס' סעיף ס"ז . וצריך ליתר בכל זה בפעולות גדולות כגון בפעולות שבע ברכות ובליל שבת קודם הסילוח שמאריכין

(קרח) פח אסרו חכמים למלטל מקלת דברים

בשבת כדרך שהוא עושה בחול (רמב"ם ב"י רז"ש סימן ט"ח ע"ה) : (ה) מעין תשמישן הראשון . וזה דוקא ביו"ט דחמיר משבת בדברים אלו (רז"ש סימן ט"ח וסימן תל"ה) אבל בשבת די שיהיו ראויים לשום מלאכה כגון שברי כלי זכוית או חרס אם ראויים לכסות בהם אוזה כלי מותר למלטלם בשבת (שלחן ערוך רז"ש) הו"ל וזהו עליהם מותר כלי גמור כשהיו שלימים לכן לא נפקע מהם אף כשנשברו אם ראויין עדיין

לכיסוי (רמ"א רז"ש) . ואם זרקם לאשפה קודם השבת אסור למלטלם כיון שצטלם מכיות מוד כלי (ש"ע רז"ש) : (ב) שנשתפרקו היום כ"י למלטל בשבת . אבל ביו"ט להחמיר שלא למלטל העצמות שנשתפרקו היום מן הבשר אף אם ראויים לכלבים (רז"ש) ועדיין לקמן סימן ל"ט : (ג) שדחה בידים כגון גרורות ולמוקין . של ישראל אבל של נכרי מותרים אם לא נתלשו היום (רמ"א רז"ש) ואפילו של ישראל אינם אסורים אלא כשלא היו ראויים צבין השממות לאכילה דהיינו שהניחה לייבשן והן מסירות קודם שנתייבשו אבל אם כשהגיע צבן השממות נתייבשו כבר והרי הם ראויים לאכילה מותרים (ש"ע רז"ש סימן ט"ז ע"ה) : (ד) בשבת לשום תשמיש . ר"ל שאין מורה כלי עליהם (ש"ע רז"ש) : (ה) בשר חי . והוא קשה שחיו ראי לחלו חי (רמ"א רז"ש) ועכשיו שלא נהגו כלל לאכול בשר חי אפשר דכל בשר חי אסור במלטל בשבת (עיין במג"א רז"ש סימן ט"ה) וי"א חספה (פ"י במסריח) מותר למלטלו מפני שראוי לכבדים ועומד לכלבים (ש"ע רמ"א רז"ש) . ובכל זה אין חילוק בין בשר שנמחרת בחכילה בין בשר שלאחר בחכילה ומותר בהנאה : (ו) מפני שאינם שלו . דין זה לריד עיון מדברי רז"ש ס"ט ומ"א ופ"מ"ל כוף הסימן לפני שאינו מאי"ל הארבעה בו : (ז) גולד . גמור שנעשה מעשה חדש כגון דברשי שנספיק (ע"י נהי"ל כלל ס"ה) : (ח) כגון פירות ב"י וחלבי כ"י . וכן בילס שמולד בשבת שאסורם

קיצור שרן ערוה פח היכות שבת

ע"מ רמסמא אדעתא דעכו"ם אפאו . אם הוא שעת הדחק או לצורך מצות מותו לישראל לאכלו בשבת (סי' ט"ז ס"ח ס"ט וכו') :

ה כלים שהם מיוחדים לעשות בהם מלאכה האסורה לעשות בשבת . כגון מכתשת וריחים וקורנס (האמר) וקרדום ומכבדות שמכבדין בהן את הבית ושופר (ט) ופנורה ומהם שתופין בה (י) ונרות שלמות בין של חלב בין של שעווה . ופתילות מצמר גפן (יא) ובגד שעטני שאסור ללבשו וכן כל כיוצא באלו . מותרין למלטין לצורך גופן כגון קורנס לפצוע בו אגוזים קרדום לחתוך בו דבר מאכל . סמט שלמה ליטול בה את הקוף (אבל אם ניטל עוקצה או חורה אסור בכל מלטול) וכן מותרין למלטין לצורך מקומן . דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם . וכיון שנשלו בהיתר . וכן אם שכח ונשלו בידו מותר (יב) למלטין גם יותר ולהניחו במקום שירצה . אבל שלא לצורך גופן ושלא לצורך מקומן . אלא למלטין בשביל עצמן לבד שלא יגנבו או יתקלקלו אסור למלטין . ותפילין (יג) ג"כ אסורין למלט . אך אם מונחים במקום בויון שיוכלו להתכלך מותר למלטין להניחם במקום דמשתמין (ט"ז) :

ו מוקצה מחמת חסרון כים . דהיינו שהאדם מקצה מדעתו להשתמש בהם מפני שהוא מקפיד עליהם שלא יתקלקלו . כגון כלי אוטנות שמקפיד עליהם שלא יפגמו וסכין שמתקנים בו את הקולטם וסכין של שחיטה וסכין של מילה . וכן גיד העומד לכתיבה ושטרי חובות וכתבי חשבוניות ואגרת שהוא מקפיד עליה לשומרו . וכלים היקרים שאינו משתמש בהם כלל . וכן כל דבר שמתחת שמקפיד עליו הוא מיוחד לו מקום ואינו משתמש בו . וכן כלים שבחנות (יד) שעומדים למכירה אפי' הם כלי סעודה אם אין דרכו להשאילן (אבל אם דרכו להשאילן לפעמים אינן מוקצה) כל אלו והדומה להם וכן כים המיוחד לעשות תיה מוקצה מחמת חסרון כים ואסורין במלטול אפילו לצורך גופן או לצורך מקומן (ט"ז ס"ח ט"י) :

ז דבר שאין עליו שם כלי כלל . כגון (טז) עצים ואבנים וחייתות ברזל וכדומה ואסורין ג"כ בכל מלטול אפילו לצורך גופן 'צורך מקומן' . אלא א"כ יחדו בערב שבת לאיזה תשמיש (טז) . השתמש בו לעולם ולבן אסור ליטול קיסם לחצוץ בו שיניו . (יז) נרות שאינן שלמות ג"כ אי' שם בלי עליהם ואסורין בכל מלטול . וכן סלס של עלייה אין עליו תורת כלי :

ח כלי שמלאכתו לחדת או אפי' לאיסור ולהיתר כגון (יח) קדרות ואפידו כלים מאוסים (דבשבת

מסגרת השרת

דחם הפנים

באכילה ביום בלנד ולכן אין עומדין להאכיל בבהמות ונמכרין לנכרים חלף לאכילה חלם במזלזי שבת לפיכך אסורים בטלטול כיון שהין ראויין לו בו ביום (ר"ש) ועיין במה שכתב ר"ש בק"א סי' ט"ה סק"ב : (ט) וממורה . שלא הדליקו בה באותו שבת (על סיוען פ"ט) :

(י) ונרות שלמות . אפילו נדלקה כבר בחול או בשבת שעברה היא נקראת כלי כל זמן שראויי עד להדלקה ודינה ככלי שמלאכתו לאיסור (ר"ש) וכן כתב המח"ה ומוס' שבת דפחילה ש"ימה לז' דוקא כמו שכתב ר"ש) . ומכאן יא' טעם הכמון שמלטלים נר שלם לנור הדלקה מזלזי שבת או לנור נכרי שדליקה לנעמו וטועים הם שאינו מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור חלף כשצריך ישראל להשתמש בו בשבת עלמה איזה תשמיש המותר בשבת כגון קורנס לפצוע בו רגלים (מג"א ור"ש) כמבואר בפנים : (יא) ובגד שעטני . ור"ש אוסר לטלטל בגד שעטני חף לנור גופו ומקומו : (יב) לטלטלו גם יותר . ובמקום הפסד מותר חף חס שבת וטל בידו מוקפה גמור לטלטלו למקום שצריך (ר"ש) : (יג) ג"כ אסורין לטלטל . דקין כלי שמלאכתו לאיסור (מ"א ור"ש) : (יד) שעומדים למכירה . והוא מקפיד עליהם שלא להשתמש בהם שום תשמיש (מ"א ור"ש) : (טו) עדים . ולכן צריך להזהר לרבים שכתלים וטוליס מחיכת עך שאינו כלי לסחור בה איזה דף לשכבו עליו וכיוצא בענין זה (ט"ז ר"ש) : (טז) שישתמש בו לעולם . פ"ן גמור שכתב ר"ש סעיף כ"ג שיש אופנים שא"ל יחוד לעולם ועיין במה שכתב ח"ש סי' ש"ג פ"ב : (יז) נרות שאינן שלמות . ודוקא כשאין ראויים עד להדלקה כמו

שאריותיו או בסעודה צריך להיות אימת שבת עליו ולשמורו ידיו מכל הנ"ל . כי מחמת שיושבין ככל שבת להורגם לידו דברים הנ"ל . ולכן מוכיחם שלא להאריך בו כד ובבואר לעיל סימן ס"ד ס"ח . עד טעם על זה ע"ש . גם יוכל לבוא על ידי שאסורין לרבים אסורים ח"ו כגון דברי חור בשבת או ריבוי דברים שאסור בשבת כדקדקמן סימן צ"ו ס"ד או לשאף ולצנות ח"ו ולכן הנהגו שלא להשתהה הרבה . ואם אי אפשר לו לקצר . עכ"פ יש לו לומר או כחש מזכורי תהלים שרגלים בהם כמו המזמורים שכתפלה . או האמאר ואלו סיני שבגשמת וכמו שכתבתי בספרי דרכי חיים בליקוטים דבסוף הספר סעיף ט"ז ובספר תוספת חיים על תהלים מזמור ק"ט פסוק ע"ב להרגיל עצמו תמיד בזה ע"ש :

קיצור שולחן ערוך פה הלכות שבת

מוקצה מחמת מיאוס מותר למלטלף אפי' רק בשביל הכלי שלא יגנב או ישבר אבל שרא לצורך כלל אסור למלטלו. וכחבי הקודש ואוכלין מותר למלטלף אפי' שלא לצורך כלל (ש"ח):
 מ' כשם שאסור למלטלף את המוקצה או את הנולד כך אסור ליתן כלי תחתית כדי שילכו להיטב כיון שע"ז זה הוא מבטל את הכלי שלא יוכלו למלטלו עוד. והרי זה כאילו חברו שם בטיט (ע"ל סי' ע"ה הע"ף י"א) אבל מותר לכפות סל לפני האפרוחים כדי שיעלו ויורדו בו (י"ט) כי לאחר שלא יהיו עלי מותר למלטלו. ואם היו עליו בין השמשות נאסר הסל במלטלו לכל היום (רס"ה ש"ח ע"ה):

י' עבר והול הצביד בוויית בהצר או בבית (ז') מותר למלטלו דכיון דצברו זו היא הזמנתו לתשמיש אבל אם הוא מפורז בטל לגבי קרקע ואסור במלטלו וכן אם התקדשם שבת ענף מן האילן להניח בו ולהבריה הזבובים וכיוצא בו מותר להשתמש בו בשבת כיון שיחידו לכך ועשאו כלי אבל אסור ליקח בשבת (כ"ה) בד מן המכבדות שהרי הוא מוקצה ואפי' נטלו עב"ם אסור למלטלו:
 י"א נסרים של בעלי בתים שאינם עובדין (כ"ב) לסחורה מותר למלטלף (כ"ג) ושל אומן אסור אא"כ השב עליהם מבעוד יום להשתמש בהם בשבת (ש"ח):

י"ב כל מוקצה אינו אסור אלא במלטלו אבל בנגיעה בעלמא (כ"ד) שאינו מנגדו שרי ולכן מותר ליגע במנורה העומדת אפילו גרות דולקות בה וכן מותר (כ"ט) ליקח דבר היתר המונח ע"ג מוקצה. אבל אסור ליגע במנורה התלויה כי גם בנגיעה בעלמא הוא מנגדו. ומותר לבסות דבר מוקצה בדבר שאינו מוקצה מפני הנשמים וכדומה (רס"ה ש"ח ע"ה):

י"ג מלטול כלאחר יד מותר במוקצה. וכן אם שכח איזה דבר מוקצה על איזה בלי או שנפלה שם בשבת. אם צריך לכלי המותר או למקומו מותר לגערו או (כ"ו) לישא את הכלי למקום אחר ולנער את המוקצה. וכן יכול לעשות אם שכח מעות בכיס שבבגדו והוא צריך לבגדו. אב"ד

מסגרת השולחן

שנתבאר בסעיף קטן י' עיין שם: (י"ח) קדירות. כן כתב החי' אדם אבל הפמ"ץ כתב דקדירה המיוחדת לבישול הע"פ שלפעמים נותנים בה פירות הו"ל ורוצה לבישול ה"ל כלי שמלאכתו לאיסור ולכן אם היא ריקנית אסור למלטלה בשביל שלא תשבר אבל אם יש בה הבטל מותר למלטלה עם התבטול אף לצורך ענינה לפי שהיא טפילה להתבטול שבחובה (פרמ"ץ סי' רע"ט ב"א) סק"ז וסי' ש"ח סק"ט ונמ"ז בהקדמה לסיון ש"ח ושם סק"ד ע"ש): (י"ט) כי לאחר. ואין כאן ביטול כלי מהיכנו אפילו לפי שעה הו"ל וזכרו להפריח האפרוחים מהסל אימת שיראה (ר"ט) סימן ש"ח ועיין במ"ם מ"א ור"ט סימן רס"ו): (כ) מותר למלטלו. ודוקא כשאינו עושה גומא בנטיחתו כגון שהחל הוא דק כ"כ שהכף כשנטל החל נופל חול אחר תחתיו לתוך הגומא וסותמו אבל אם חיו דק כ"כ אפי' הוא תלש ונתן בכלי אסור ליטלו מן הכלי שלא יעשה גומא בהחל או העפר (מ"א ור"ט סימן תל"ח וחיי"א כלל מ') אבל מותר ליטלו בענין שלא יעשה גומא כגון שהוא צבד כעין הר מותר ליטלו מן ראש השיפוט (ט"ו ור"ט): (כ"ה) בד מן המכבדות. מפני שכל דבר שמחמקו להשתמש בו איזה תשמיש יש בו איסור משום חיקוק כלי ואפילו ע"י נכרי אסור לחולשו (ט"ו ור"ט) ומה שכתב המחבר בפנים הוא מ"ם הט"ז שם בהחלית דבריו ע"ש ובפרמ"ץ) ואולי תאסור לשבור ענף מן המכבדות שיש בשבירה זו עוד איסור אחר משום שבירה כל (ר"ט): (כ"ב) לסחורה. עיין בהם שכתבתי בסעיף קטן י"ד: (כ"ג) ושל אומן אסור. מפני שהוא מקפיד עליהם מלהשתמש בהם כוס תשמיש וברי' הם מוקצה מחמת חסרון כים (ר"ט): (כ"ד) שאינו מנגדו שרי. ויש אומרים שללורך המוקצה אסור אפילו נגיעה על ידי הכלי כגון לכפות כלי על דבר מוקצה אסור אם הכלי נוגע במוקצה (תה"ז מ"א סימן ש"י ור"ט ר"ט שם נחד דעם וע"ש בגליון): (כ"ה) ליקח דבר היצר המונח. זה מותר אפי' מתנדנד המוקצה (ר"ט) סימן רס"ה) כמו שכתבתי בסעיף י"ג בכל מלטול ע"י דבר אחר ללורך דבר המותר: (כ"ו) לישא את הכלי. אם אי אפשר לגער כן דהיינו שצריך למקום זה ואם ינער שם המוקצה לא יוכל לעשות חפלו באותו מקום (ש"ע ור"ט סי' ש"ט) או שיש חשש הפסד בניעור זה (מ"ט ור"ט) סימן רע"י וחיי"א כלל ס"ז) וכשמתלטלו עם המוקצה שגליו למקום אחר ע"פ אופניו שנתבאר אין צורך לגערו ג"כ במקום שהוא אם חיו. וזה טוב למלטלו יותר (ש"ס). אב"ד נדחוק על ידי קנה המותר במלטול או על ידי סכי' דבר שהוא מוקצה שהרי הוא מלטלו נדחה

קיצור שלחן ערוך פת הלכות שבת

אבל בשביל המוקצה לחוד (כו) אסור לעשות כן (ואם הניח קודם שבת בכוונה דבר מוקצה על כלי נעשה בסיס לדבר האסור ויבואר אי"ה בח"י שאח"ז):

יד אבל בשאינו צריך להכלי המותר אסור למלטלו. אם יש עליו דבר מוקצה. (גמ' ולכן אסור ליטול בידו הניקא אפילו ברשות היחיד אם יש בידו אבן או שאר דבר מוקצה. אך אם יש להתנוקע עננוק שם לא יטלוהו יחלה וגם אי אפשר להשליך מידו האבן וכדומה אפי' שיצחק ויבכה או מותר ליטול על ידי ברה"י. ואם יש בידו התנוקע איזה מטבע אסור אפי' לאתחו בידו והוא כהך ברגליו ואפי' ברה"י ואפי' יש לו עננוקין. מעום דאיכא למיחש שםא חפול המטבע מדי התנוק וזה ישכח שהיום שבת וינביחה ונמצא מטלטל מוקצה בטלטל גמור ואסור אפי' במקום סכנת חולי כיון שאין שם סכנת נפש אם לא יטלנו (ש"ס ע"י סי' א').

מן מת אסור למלטלו בשבת. אבל מותר לשמוט את הבר מתחתיו שלא יסריח ובלבד שלא יזיז בו שום אבר. ואם היה פיו נפתח והולך קושר את הלחי בענין שלא יוסף להפתח אבל לא כדי שיסגר שם שנפתח שא"כ היה סויו אבר (ע"ל סי' קצ"ד):

מן אם נפלה דליקה ויראו שלא ישרף המטע מותרין למלטלו אגב דבר היתר דהיינו שיהיוק עליו או אצלו איזה דבר מאכל ומטלטל שניהם ביחד. ואם אין דבר מאכל (*) הניחין עליו איזה כלי או מלבוש שמותר בטלטול (כס') ואם גם זאת אין אזי מטלטלין אותו לבו. בין קד ובין כך אין מטלטלין אותו אלא למקום שמותרין להוציא לשם אבל למקום ששומרין להוציא (ל) אין להוציאו כ"א ע"י עב"ם (**). (ש"א):

ק כל דבר משונף כגון רעי וקיא צואה בין של אדם בין של תרנגולים אם הם בבית או קוצר שיושבים שם בני אדם מותר להוציאם לאשפה. וכשמוציא גרף של רעי או עבים ש"י מי גולים כל זמן שהכלי (ל) עדיין בידו מותר להחזירו כדיון כל מוקצה שבעדו בידו מותר לאלטלו

להניח

מסגרת השלחן

דחה הפנים

ע"י הסכין שנעש"י לו כיד ארוכה משא"כ כשיטלטל היתר והאיסור ש"ע"י מיטלטל עמו מאליו שמוחר במקום שלא נעשה בסיס וגם אי"ה לאיסור שמכיון שהיתר לא נעשה בסיס א"ס כן הוא חשוב בפני עצמו והוא מטלטל אותו לבדו והאיסור מיטלטל מאליו (ר"ס בקונטרס אחרון סי' רנ"ט

(*) עין מ"א סימן ש"א ס"ק ט"ז. ונתקשרי דהא אפילו כלי שמלאכתו להחרת אין מטלטלין אלא לצורך הכלי או לצורך מקומו. וראיתי שהקשה בן בפרמ"ג ובאמת כי כהנך עובדי דר"ס נוטל י"ל דאב"י היו צריך לכתא ורבא למכבא וע"כ כתבתי ואם אין דבר מאכל וכו' דאם יש לו דבר מאכל עדיף טפי:

(**) הג"א בסימן ש"א ס"ק הסכים עם הש"ע. ולפ"ז צ"ל דהא ק"ל מכתבי קודש דהא כ"כ מצילין גם החצר

סק"ג ובפנים סימן ש"ח סעיף ס' וע"ש בגליון): (כו) אסור לעשות כן. אפ"ל אם עשה כן לצורך האיסור עצמו כדי לשומרו מאיזה קלקול או כדי להצניעו שאסור (מ"א ור"ש וחי' אדם) אלא אפילו אם מטלטל היתר והאיסור שעליו מפני שצריך לו האיסור להשתמש בו איזה תשמיש המותר כגון ליטול או לשכב עליו או כגון נר להשתמש לאורו במקום אחר וכל כיוצא בזה הואיל אמטלטל בשביל האיסור אסור (ר"ס סימן ש"א וע"ש בגליון ולבושי שרד ובק"א סימן רע"ז סק"ג) ולכן אסור למשוך הנר ע"י המפה כדי להאיר יותר במקום שיושב שם אף אם אינה בסיס להגר עיין בסימן פ"ט דיני בסיס. וכל זה בטלטול בידו על ידי דבר אחד אבל למלטל המוקצה בגופו שלא בידיו מותר אפילו מטלטלו לצורך האיסור כגון שמיטלטלו בגופו לשכב עליו (ש"ע ור"ש) סימן ש"א) או אפילו בשביל שלא יגנב (ר"ס סי' רע"ז סעיף י' וכומו שכתב בקונטרס אחרון שם ובסימן ש"א סק"י) וכן מותר ליטול על מוקצה אע"פ שהוא מתענע תחתיו שמיטלטל כלאחר ד הוא (מ"א ור"ס סימן ש"ח). מותר למלטל מוקצה ברגליו לפנותו לכאן ולכאן דרך הילוכו לצורך מקומו או אפילו לצורך המוקצה עצמו כדי להצניעו לפי שזו עלטול כלאחר יד כמו שנתבאר (ר"ס) ואפ"ל שמוחר למלטל מוקצה על ידי גיפוח שאין לך עלטול כלאחר יד גדול מזה (רמ"א ור"ס): (כח) ולכן אסור ליטול. שאין זה צורך כל כך ליטול את החיטוק כשאין לו גשמוץ עליו (חוספת ר"ס סימן ש"ט עיין שם): (כט) ואם גם זאת אין. אם המט מונח על המטה ויש לו עוד מטה אחרת הופכו ממטה זו למטה זו ומוזז לו עד שיגיענו למקום המשומר מן הדליקה שזו עלטול מן הכלד ואם גם זאת אין אי מיטלטלין אותו לבדו (ש"ע ור"ס). אם המט לבוש כנגדו שהיה לבוש בו מחיים אי"ה להניח עליו כלום כנגד זה הוא מותר בטלטול שאינו בטל אלא לשם שמהדים להפשיטו מעליו ולהלבישו חכריכים (מ"א ור"ס): (ל) אין להוציאו. ואין כן דעת הס"מ צ"ח סימן ש"ח עיין שם: (לא) עדיין בידו. וטוב ליתן לתוכו מים (כדבסמוך ס"ק ל"ב) אף

קיצור שלחן ערוך פת פט הלכות שבת

להניחו במקום שירצה. אבל לאחר שהניחו מידו אסור למלטלו משום דמאוס מפי (ועדע משאר מוקצה מחמת מיאוס) ואך (ג) כשצריכין לו משום כבוד הבריות מותר להחזירו (ש"ס) : יח מותר ליתן כלי תחת (ג) הדלף בשבת ואם נתמלא שופכו יתחזירו למקומו. והוא שיהא הדלף ראוי להוציאו אבל אם המים מאוסים אסור ליתן שם כלי משום דאין עושין גרף של רעי לבתחלה. ואם עבר ונתנו והוא במקום דמאוס עליו מותר להוציאם (ש"ס) : (דין מוקצה במקום הפסד גדול ע"ל סימן פ"ה סעיף ד' ודיני מוקצה ביחס טוב ודין מוקצה מחמת מצוה יבוארו א"ה במקומם) :

פט דין בסיס לדבר האסור. ובו ו' סעיפים :

א כלי שלו שהניח עליו בערב שבת דבר מוקצה בכונה והיה דעתו שיהא מונח שם בהכנסת שבת. נעשה הכלי בסיס לדבר האסור. ואפי' נישלה משם המוקצה ביום השבת מ"מ כיון שהיתה מונחת שם בין השמשות ונעשה או הכלי בסיס לדבר האסור. אסור למלטלו גם אם ה' היום אפי' לצורך גופו ולצורך מקומו (ש"ס) :

ב היה מונח שם בהכנסת שבת גם דבר היתר ונעשה הכלי בסיס לדבר האסור ולדבר המותר. אם הדבר המותר יותר חשוב לו מותר למלטלו. ואם הדבר האסור יותר חשוב לו אסור למלטלו. ולכן טוב להניח על השלחן את החלות קודם בה"ש כדי שיהיו השפה והשלחן (ה) בסיס להנרות ולהחלות (ג) והיו מתריץ במלטלו. ואם לא עשאו כן הרי (ג) נעשו השפה והשלחן בסיס לדבר האסור לחור ואסורין במלטלו. ומ"מ בדיוקבר אם יש צורך גדול כגון שגפול נר על השלחן (ד) וצריכין לנצרו יש לסמוך על הפוסקים דמ"ל דלא נעשה בסיס אלא אם רעתו שתשאר שם המוקצה כל יום השבת והרי הכנהג להסיר בשחרית את המנורות ע"י עבדים ולא נעשה בסיס (רע"ז ש"ס) :

הניח

רחם הפנים

מסגרת השלחן

לחצר שאינה מעורבת. ובסימן שליך ס"ק ל' פביא המג"א בשם ס"ח מה וספרים ויש ספק להציל שניהם טח קדם ופ"ס להלכת נראה דפער' כרעת המג"א ובדומות מלשון הרשב"ם ז"ל :

אם הוא עדיין בידו (ר"ש) ומה שכתב המחבר דדין כל מוקצה עיין במה שכתבתי בסעיף קטן י"ג : (ג) כשצריכין כ"י מותר להחזירו. על ידי

שיתן לחוכו מים המותרים בטלטול דהיינו שהם ראויין עדיין לבהמה אף כשהם בחור העביו או הגרף (ש"ע ומג"א ור"ש סימן ש"ח). ובמקום הפסד כגון שהגרף הוא חשוב קצת ויש הפסד אם יניחם באשפה ויגב משם יש להסיר להחזירו לבית על ידי נתינת מים לחוכו אף אם אין צורך לחזור ולפנות עליו היום ולא להוציא בו אלא (ר"ש עיין שם במגן מכהם) : (ג) הד"ף. פירוש גשמים הנוטפים מן הגג (רש"י בבבלי דף ל"ב עמוד ב') :

פט (ה) בסיס להנרות ולהחלות. והסיר חסוד יותר מהאסור שהרי לרף לסעודה שבת (ח"א וכן משמע מפמ"ג) : (ב) והיו מותרין בטלטול. עיין לעיל סימן פ"ה ס"ק כ"ז פרטי דינים השייכים לזמן : (ג) נעשו המפה והשלחן בסיס. ור"ש פסק דמותר לטלטל המפה שעל השלחן אע"פ שהמורה עומדת עליה לפי שח"ל לו שחכה המורה על המפה אלא על השלחן ואינו נעמידה על המפה אלא מפני שאי אפשר לו לפנות מקום להמורה בגוף השלחן עצמו או מפני שאינו חושש לפנות לה מקום ולפיקר לא נעשית המפה בסיס להמורה ולא באסרה בטלטול (ר"ש שם) דאין הסיר נעשה בסיס להסיר אלא אם כן הניחו עליו בכונה לאחרי צורך בין לצורך האיסור עצמו כשציל שיחייב עליו בטוב (מג"א ור"ש) בין לצורך דבר אחר המותר כגון אם הביא אבן על פי חבית של יין לכיסוי (ר"ש סימן ש"ט ודבריו ל"ע מסימן רכ"ט וסי' ש"ה) אבל אם הניח עליו בדרך אקראי שלא בכונה לאחרי צורך כצריך לו שיהיה מונח עליו אלא כמו שצריך להסיר בצידי הפנים שלו על אלו מפני שאין לו ריוח לפנות מקום לכל חפץ בשולי הצידי לא נעשה בסיס בסיס זה ודינו כשוכח (מ"א ור"ש) שכתבאר לעיל בסימן פ"ח סעיף י"ג : (ד) וצריכין לערו. היינו כנר של שעור ואי אפשר בקל להוציא נכרי אבל יר' שיש בו שמן אסור נעבר הס' הן להפילו מעליו לפי שאי אפשר שלא יתקרב הכמן קצת אל הפחילה ויתחייב משום מגעיר או יתרחק קצת ממנו ויש בו משום מכבה ור"ש אם ישפוך ממנו קצת (ש"ע ורמ"א ור"ש) :

קיצור שו"ת ערוך פמ"צ הלכות שבת

ג הניח מעות (ט) בכיס התפור בבגדו מותר לשלול את הבגד שאין כל הבגד נעשה בסיוע אלא הכיס והכיס בטל לגבי הבגד (ואם הוא בדרך ויש לו מעות עליו סי' ס"ח סי"ב) אבל חייבה שבתוך השתתן (שו"ב לאר) (ו) ויש מעות בתיבה אסור לשלול את השתתן משום דהתיבה הוא כלי בפני עצמה ולא בטל לגבי השתתן (י"ט) :

ד לא נעשה בסיוע אלא אם הנוקצה היה מונח שם בין השמשות . אבל אם לא היתה שם בהיש רק אח"כ הניחה שם לא נעשה בסיוע . ומותר (י) לשלול את הכלי אפי' ביוערה שהמיקצה עליו ולכן מותר את השתתן או את המפה (ח) מעצמות וקלופן כשאין השתתן והמפה נעשו בסיוע מכה הנורה כמש"ל סעיף ב' (ס"ח ש"ס) :

ה ולא נעשה בסיוע אלא אם הניחו בכוונה שיהא מונח שם בין השמשות אבל אם נשאר שם סהמת שבתה או שנפל מעצמו לשם (ט) לא נעשה בסיוע :

ו ולא נעשה בסיוע אלא כלי שלו . אבל אם הניח דבר מוקצה על כלי של אחר לא נעשה בסיוע דאין אדם אסור דבר שאינו שלו (י) בדלא ניחא ליה לחבריה (י"ט) :

ז דין נשיית חפציו בלא מלאכה ומלאכה ע"י עבדים . ובו כ"ג מעיפים :

א יש דברים שהן אסורים בשבת אע"פ שאינן דומין למלאכה ואינם : ביאור לירי מלאכה . וכפני מה נאסרו משום שנאמר אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי ונאסר וכבודו מעשות דרכך כמצוא חפצך ודבר דבר . מהא דכתיב וכבודו מעשות דרכך דרשו ד"ל שלא יהא הלוקח בשבת כחילוכך בחול . לפיכך (ה) אסור לרוץ בשבת . אבל לדבר מצוה מותר לרוץ (מכתיב דרכך משמע דרכך אסורים אבל דרכי שמ"ס מותרין) ומצוה לרוץ (ע"ל סימן י"ב ס"א) (ס"י ו' ש"א) :

וכהא

מסגרת השתתן

(כ) בכיס התפור בבגדו . וחזקא בכיס שפ"ז לבד תפור בחור שבגדו וכואו כולו חלוי אבל אם הכיס מעות בכיס שכולו חלוי : וארזו : בבגד נעשה כל הבגד בכיס למעות שבכיס כמו הכיס עלתו שכל אחד . ואם שבה שם המעות דיו כמו שנחבאר בסימן פ"ח סעיף י"ג עיין שם (מ"א ור"ז) . והחיי א"רם והמחבר שהעתיק ממנו נתנו מקום לטענה בדבריהם : (ו) ויש מעות בתיבה . לוי אם התיבה עשו בענין שיכולין להוציאה לגמרי מן השתתן אם כן הוא כלי בפני עצמה ולא נחבטת לשבת ולכן אסור לשלול כל השתתן בשבת שנעשים התיבה בכיס להמעות והשתתן להתיבה התיבה בו (ח"א ור"ז) . ועיין בחי"א שם דאם התיבה עשו בענין שאי אפשר להוציאה לגמרי מן השתתן הרי נחבטת להשתתן ודיו כמו כיס שפ"ז לבד תפור בבגד דבסמוך וכן משמע ממנ"א ור"ז) . וכל זה כדכתיב שם המעות מדעתו אבל אם שבת בהוצאה מעות בערב שבת לא אפי' כיה שם המעות מדעתו רק שהיה מונח בגין השמשות בהוצאה גם דבר המותר שחשוב יסור מהמעות מותר להוציאה והכנים התיבה שבת . ומכ"ש המותר לשלול כל השתתן בכלל אלא שאם אפשר לגמר המעות בלא הפסד לרץ לגמר כמו שנחבאר בסימן פ"ח סעיף קטן כ"ז בכל מוקצה שיהיו על היד . ואם הכיס המעות מדעתו התיבה ואין בתיבה בגין השמשות דבר המותר רק שיש על השתתן בגין השמשות דבר המותר שחשוב יותר מהחיסור מותר לשלול השתתן עם התיבה בכלל אבל לשלול התיבה להכניס להוציאה אפשר דלא מהני מה שיש על השתתן דבר המותר (פרמ"צ) : (י) לשלול את הכלי . כשנרץ להשתמש במקום זה בענין שאם יגמר המוקצה כהן לא יוכל להשתמש מר שרץ לו אבל בלא"ה לרץ לגמר המוקצה קודם שמשלול את הכלי (ש"ע ור"ז) דלגמרי כ"י פ"ח ס"ג : (ח) מעלות וקליפין . שאינן ראויין לנכדים שכן מוקצה (ש"ע ור"ז) דלגמרי ד"ס סימן פ"ח . ואם יש פת על המפה שהקליפות עליה מותר להגביע עם הכל ולשלול : לכל מקום מיראה חפ"י שהקליפות האלו הן בטילות לגבי הפת (ש"ע ור"ז) : (ט) לא נעשה בכיס . וכבר נחבאר פרטי דינו בסימן פ"ח סעיף קטן כ"ז כ"ז ע"ש : (י) בדלא ניחא ליה לחבריה . ואם עשה כן לטובת חבריו שכן הסתם מוח נחבירו דבר זה שעשה לטובתו נעשה בטיב ואסור לשלול כל השבת בלא (מ"א ור"ז) :

(חקת) **צ** (ה) אסור לרוץ בשבת . אפי' הוא עושה פסיעות קלרות מחזי אמה בין רגל לרגל אע"פ כל שהוא בריאה אסור בשבת (פרמ"צ) . וכן אסור לפסוע בשבת יותר מאמה

בפסיעה

ב ומהא דכתיב ממזוא חפצן . דרשו ר"ל חפצן אסורים אפי' אינך עושה מלאכה . כגון שהוא (ג) מעיין בנכסיו מה הם צריכין למחר גם זאת 'אסור' . וכן אסור למייל בעיר כדי למצוא סוס או ספינה או קרון לשכרם אחר השבת אם ניכר הדבר שהולך בשביל כך . אבל לשמור חפציו או חפצי חברו מותר :

ג אסור להחשיך על התחום . והיינו לילך בשבת עד סוף התחום או פחות ולהחשיך שם עד שתחשך כדי למחר דרכו לילך משם ולהלאה שכיין שהולך משם ולהלאה בפי' ניכר הדבר שעיקר הילוכו היה בשביל כך . ודוקא כשמחשיך שם כדי לילך ולעשות דבר שאי אפשר בשום אופן לעשותו בשבת כגון לשכור פועלים או לתלוש פירות או להביא (ג) פירות הסוקצין שאין שום היתר לעשות דברים אלו בשבת . אבל מותר להחשיך על התחום כדי להביא בהמתו . כיון שאם היו בתים עד שמה קרובים זה לזה שבעים אמה היה מותר להביאם גם בשבת . וכן להביא פירות התלושין שאינן פוקצין מותר כיון שאם היו מחצות מקיפות כל הדרך היה מותר גם בשבת . וכל כיוצא בזה . וכן מותר לילך בשבת תוך התחום אל הגינה לתלוש שם פירות בפי' משום דאינו ניכר שהולך בשביל זה . אלא הרוואים ואמרו שהלך למייל או לבקש בהמתו שנאבדה לו ואח"כ כשה' שם נמלך ונשאר עד הליל כדי לתלוש פירותיו (פ"ג) ד ומהא דכתיב ודבר דבר . דרשו ר"ל שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של הול הילכך (א) אסור לומר דבר פלוני מעשה למחר או תחורה פלונית אקנה למחר . והיינו דמו' שהיום אי אפשר לעשותו בשום אופן . אבל דבר שהיה צד לעשותו היום אף ע"פ שעשה אין זה הצד מותר (כ"ט ב"ג) . ולכן מותר לומר למקום פלוני אלך למחר רק שלא יאמר לשון המשמע שילך בקרון וגם לא ירבה לדבר בזה . ואפי' בשיחה דברים במלוא אסור להרבות . ואסור לספר בשבת דבר של צער . אסור לאדם לחשוב חשבונותיו בפי' בשבת בין חשבון שעתיד להיות בין חשבון שכבר עבר אלא שצריך לו עדיין לידע אותו . כגון כך וכך הוצאתי על בנין פלוני לשכר הפועלים ועדיין נשאר בידי משכר הפועלים שצריך הוא לרעת את החשבון אסור . אבל חשבונות שאין לו בהם צורך מותר לחשבן ובלבד שלא ירבה בהם שאסור להרבות בשיחה במלה בשבת כמ"ל (פ"ג) :

ה מדרתיב חפצן למדו ר"ל דאינן אסורין אלא חפצי האדם אבל חפצי שמים מותרין . לפיכך מחשיכין על התחום משום צרכי מצוה . וכן מותר לפקח על עסקי רבים בשבת . כגון לילך לשלשון או לבית ועד השמים לדבר בשבילם . שצרכי הרבים הם כמו חפצי שמים (ז) מותר לדבר עם מלמד אורות תינוק אם ירצה לקחתו ללמד עמו ספר או אפילו אומנות שהוא ג"כ מצוה שאם לא תהא לו אומנות לפרנס א"ע ילכסם את הבריות . אבל אסור (ס) לשבור את המלמד בשבת כי השבירות הוא שבות גמור ולא הותר אפי' בשביל

מצוה

לחם הפנים

מסגרת השלחן

ההנהגה במעשהיה מנהגת חשלתן

(א) אסור לומר . וכתב בספרי עובדת הקדוש דצריך לומר מאד שלא לדבר טעמין סתויה בשבת כי הוא מחלל שבת . והתמור בוה"ק הרבה בזה . והגם דיש מהירין בחשבונות שעברו . שומרי גפשו ירחיק דמות יבא לדבר הגורם לעיור . על כן יסורו פתח הדיבור בענינים אלו וטוב לו (עובדת הקדוש) . וכעין זה כתבנו בספרי תוספת חיים על תהלים בפתחת דלשם בשם גדולים בעיני לשון הרע שלא לדבר מאחרים אף מה שנראה דמותר כדי שלא יבוא על ידי זה לדיבורי איסור ח"ו . עיין שם בבבא סעע :

רע"א חבל בשבת אסור גם מטעם שנתבאר (רמ"א ופרמ"צ סימן פ"א) . במה דברים אמורים שאסור לפסוע בשבת יותר מאלהם בפסיעה אחת כשהלך סם רפס וטיט חבל אס"י לפינו מוט רפס וטיט ויש לו צער לטקף רגלו מותר לפסועו בפסיעה גסה (ר"ש בק"ח) : (ב) מעיין בנכסיו . כגון שמהלך בשדהו לראות מה היא לריכס אחר השבת מעידור ומיכס ומינאל בהם מדברים האסורים בשבת הרי זה אסור (ר"ש) . ודוקא כשיכיר הדבר שמחכין להפנים האסורים (מ"א ור"ש) כגון זה שהלך בשדהו שמה מבקש שם חס לא לראות מה היא לריכס (ר"ש) : (ג) פירות ומורקין . או טלה קטן שצריך לנשאו על כתיפו ואי אפשר להניאו בשבת שהרי הוא נקלה ואסור בטלטול (ש"ע ור"ש) : (ד) מותר לדבר . וכן מותר לשקך התינוק לילרם ולפסוק לדיק שדיבור מן מטה הוא (ש"ע ור"ש) : (ה) לשבור את המלמד . ואפי' להזכיר לו סטוס מעות אסור (ש"ע ור"ש)

קיצור שיהן ערוך צ הלכות שבת

מצוה וקמה שאינו אמר אלא מפני ממצוא חפצך ודבר דבר זהו חותר בשביל מצוה. ומוחזק להכריז על אברה בשבת. שהשבת אברה מצוה היא :

ן מדכתיב ודבר דבר למדו דר"ל דדוק דיבור אסור אבל (ו) הרהור מותר. ולכן הרהור בעסקיו מותר. ומכל מקום משום עונג שבת מצוה שלא יחשוב בהם כלל. ויהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה והוא שכתוב ששם ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך. והרי אין אדם יכול לעשות כל מלאכתו בשבוע אהא אלא יראה האדם בכל שבת כאילו מלאכתו עשויה ואין לך עונג גדול מזה (פ"ה) :

ן מותר לומר לפועל הנראה בעיניך שתוכל לעבוד עמי לערב אע"פ שמתוך כך מבין שצריך לו לערב לשוכרו למלאכה לפי שלא נאסר אלא דיבור מפורש. אבל לא יאמר לו היה נכון עמי לערב שזהו כמדבר בפירוש שרוצה לשוכרו (פ"ה) :

ח השוכר את הפועל לשמור לו איזה דבר אסור להפועל ליחך שכר שבת בפני עצמו. אבל אם היה מושכר לשבוע או להדש מותר ליסול בהבלעה גם שכר שבת (ועיל סי' ע"ג) (פ"ה) :

ט אסור ליתן מתנה לחברו אלא דבר שהוא לצורך שבת וכן אסור ליתן משכון לחברו אלא אם כן הוא לצורך מצוה או לצורך שבת ולא יאמר לו הילך משכון אלא נתן מתן (סימנ"ט) פ"ה שכתב ונחיי הדס :

י (ז) שמרי הדיוטות דהיינו שמרי חובות וחשבונות ואגרת של שאלת שלום אסור אפילו לעיין בהם בלי קריאה ואע"פ שאינו אלא מהרהר מ"מ אסור. ולא אמרו דהרהור מותר אלא כשאין ניכר שמהרהר בחפצים האסורים אבל כאן שניכר לכל שמהרהר בחפצים האסורים הרי זה בכלל איסור ממצוא חפצך. ומי שנשתלח לו אגרת (ח) ואינו יודע מה כתוב בה מותר לעיין בה כי שם יש בה דבר שצריך לו לנופו אבל לא יקרא בפיו :

יא כותל או סבלא פליגי בו איזה צורות או דיוקנאות (פאטרעטן) וכתוב תחתיהן זו צורת פלוני וזו דיוקן פלוני אסור לקרות כתב זה בשבת ואפי' לעיין בו בלא קריאה אסור. וכן ספרי מלחמות וספרי דברי הימים של מלכי א"ה וכן מליצות ונשלים של שיחת הולין כגון ספר עמנואל ימ"ש דברי חשק (ב) אסור לקרותן בשבת ואפי' לעיין בהם בלי קריאה בפיו ואף בהול אסור משום מושב לצים אפי' הם כתובים בלח"ק. ובדברי חשק יש עוד איסור שמירה יצאה בעצמו אבל אותן ספרי דברי הימים שיוצא מהם עניני טוהר ויראת שמים כגון ספרי יסיפון וכיוצא בו (ז) מותר לקרותם אפי' בשבת. ומ"מ אין ראוי להרבות בהם (פ"ה) :

יב אסור למדוד בשבת איזה דבר (ו) אם הוא לצורך אא"כ הוא לצורך מצוה (פ"ה) :
יג (יא) במקום פסידא מותר לדבר צרכיו בין עם עבדים (כ"ה ח"ד נה"ס ס' פ"ה) :
יד כל דבר שהישראל אסור לעשותו אסור לעשותו אסור לעשותו דאמירה לעבדים היו שבות ואפי' לרבות לו לעשותו אסור. ואפי' לומר לו קודם שבת שיעשה בשבת ג"כ אסור. וכן אסור לומר לעבדים בשבת שיעשה לאחר שבת ודבר זה אינו משום שבות כיון שהמלאכה נעשית בשעת היתר אלא (יג) אסור משום ממצוא חפצך ולכן לצורך מצוה מותר (פ"ה פ"ה) :
טז אפי' אם הנכרי בא מעצמו לעשות איזה מלאכה בשביל ישראל צריך הישראל למחות לו.

ולכן

מסגרת השיהן

להם הפנים

הנהגות סבכה"מ מסגרת השיהן

וה"ס : (ו) הכבוד מותר. ומ"מ אם יש לו מתוך הכבוד טרדת הלב או נדוד דאגה אסור (כה"ר) (וה"ס) : (ז) שטרי הדיוטות. וגזרעל כל כתב אף ע"פ שאין בו מחפצים האסורים בשבת ואפי' לעיין בלא קריאה אסור נזרזה שמה יקרא לו ישיין בשטרי הדיוטות (גנוגל ר"ס) :
(ח) ואינו יודע. ואם יודע שאין בה לורך הגוף אסור אפי' לעיין בה (ר"ס) וכן אגרות של

(ב) אסור לקרותן. ומי שאינו חושש על קדושת היום ומוציא אותו בשבתה במילה או בדברים של חול עונשו גדול מאוד כי פנים קדושת היום. ופנים לשעלה בו. ומראה בעיניו הרעים שאין לו חלק באהרי ישראל ח"ו. וכן אמרו במוח"ס וקחל וסאן דאשתדל במילין אחרין ובמילין דעמא דא איהו בר נש דאן חתלל שבתא ולית ליה חולקא בעמא דישדאל וחרין מלאכין סמין על דא ברוחא דשבתא ואינן שוין ויהיו על ר"י ויהיו א"י לפניה דלית ליה חולקא בקבוצה. ועו"ד דא ב"י לאשתדל

משא ומתן אף הכבוד אסור בהם (פרמ"ג). כל כתב שאסור לעיין בו בשבת אם הוא חשוב בעיניו ומקפיד עליו להשתמש לזר על פי אליהו וכו' אסור לטלטלו (מג"א ור"ס) שברי איש ראוי לבלום בשבת (ר"ס) : (ט) מותר לקרותם אפי' בשבת. אפי' כתובים בלע"ז (ר"ס ופרמ"ג) :
(י) אם הוא לורך. אבל אם מווד שלא לורך כלל הלא כמחשבתך בעלמא מותר (ר"ס) :
(יא) מחקס פסידא מותר. עיין בנשימת הדס כל ס"ל שכתב זה : (יב) אסור משום ממנוט

קיצור שלחן ערוך צצא הרכות שבת

קמז

ולכן עכ"ם שהוציא להסיר הפסח מנרות של ישראל כדי שירדקו יפה צריבין למחות לו :
מז אם רואה אדם שיוכל לבא ליד הפסד כגון שנתרועע לו חבית של יין וכדומה מותר לקרות
 לנכרי לשם . אע"פ שיודע שהנכרי בודאי יתקנו . ואפילו במלאכה נמורה ובלבד שיודע
 הישראל שלא לומר לו שום דבר וזווי לתקן אבל מותר לומר לפניו כל מי שיציל הפסד זה
 לא יפסיד שכרו ואין לעשות זאת אלא במקום הפסד מרובה (פ"ט) :

יז דבר שאינה מלאכה נמורה ואינו אסור אלא משום שבות . אם הוא צורך מצוה או (יג) במקצת
 חולי מותר לומר לעכ"ם לעשותו ומזה נהגו לשלוח עכ"ם בשבת להביא שכר או שאר דבר
 לצורך שבת אף במקום (יד) שאין עירוב ואין להתיר אלא בשעת הדחק שאין לו מה לשתות .
 אבל בשביל הענין בעלמא אין להתיר . ולומר לעכ"ם להביא מחוץ לתהום אפי' (טו) בדיעבד
 אסור בשבת מה שהביא וי"א דה"ה במקום הפסד כגון למלטל סחורה הנפסדת בן הנשמים
 מותר ע"י עכ"ם . (טז) ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד גדול (כ"ז ע"כ ונ"ל) :

יח בעת הקור מותר לומר לעכ"ם להסיר את התנור . משום דהכל (יז) חולים אצל הצנה .
 אבל אם אינו מוכר כ"כ אין לעשות זאת . וגם אסור להניח לעכ"ם שיסיר את התנור
 בשבת אחר הצות היום כדי שיהא חם בלילה (כ"ח) :

יט אסור לשלוח עכ"ם חוץ לתחום בשביל קרובי המת או בשביל ספקן (כ"ט) . (וע"ל סימן
 קצ"ג ס"ה) :

כ עכ"ם המביאים תבואה לישראל בחובותיהם והישראל נותן לו את המפתח לאוצרו והעכ"ם
 מורד ומננה לשם מותר . משום דהעכ"ם במלאכה עצמו הוא עוסק כי אין התבואה של
 ישראל עד לאחר המדידה . והישראל מותר לו לעמוד שם שלא יפנה אותו . ובלבד שלא
 ידבר עמו כלל מן העסק . אבל אם הביאו לו תבואה שלו אסור לומר להם לפנותה מן
 העגלות להוך אוצרו ואפילו אם מעצמם רוצים לפנותה צריך למחות להם (כ"ט ע"כ) :

כא נכרי העושה גבינה מחלב שלו והישראל רואה את החליבה והנכרי כרי שהיא מותרת
 לישראל ויובל לקנותה לאחר השבת . אע"פ שהנכרי מתכוין בשביל הישראל למכרה לו
 הר"ז מותר כיון שהגבינה עדיין של הנכרי הוא ולטובת עצמו הוא עושה . ומותר שראל
 אפילו לומר לו שיעשה . ואפי' בשבת . שמוחר לומר לנכרי עשה מלאכתך אפי' מגיע מזה
 ריוח להישראל (פ"י) :

כב עכ"ם (יח) שקנה סחורה מישראל . ובא בשבת לקחתה . אם אפשר יש למנעו (כ"ז ע"כ) :
 כג מי שיש לו יארצייט בשבת ושכח להדליק נר של יארצייט לומר לעכ"ם בן השמשות
 שידליק אבל לא בשבת (מ"א סי' רס"א סק"ו) :

צא דין מי שיש לו מיוחד בעדמא וחורה שאין בו סכנה . ובו י"ח טעמים :

א מי שיש לו מיוחד בעלמא והוא מתחוק והולך כמו ברא (י) אסור לעשות לו שום רפואה
 אפילו

הם הפנים

מסגרת השלחן

לאשתדלא בצלוחא ובשרין וכתושבתין רבאיתין
 ולאשתדלא באורייתא עביל . לכן תחיד את דבר ה'
 ימנע עצמו מכל דבר שהוא חול . ואפי' לצורך עצמו
 וגופו לא ירבה בשיחה . כי אם ישקול כל דבריו במספר .
 כדי שלא יבא להכשל בשיחה בשבת . ויעסק במורה
 כל היום כי אחר כפי השגתו (סדר היום) :

חפץ . וי"כ שאסור לומר לישראל שיטעם לו
 מלאכה למחר משום איסור ממנוח חפץ (ר"ש סי'
 ט"ז סי' וס"י ט"ז סט"ו) : (יג) במקצת חולי .
 אע"פ שלא חלה כל גופו (מ"א ור"ש) וע' לקמן
 סימן ז"א סעיף ט"ז : (יד) שאין עירוב . עיין לעיל סימן פ"ב ס"ג :
 (טו) בדיעבד אסור . כדלקמן סימן ז"א סי' ע"ט : (טז) ויש לסמוך . וי"כ לצורך גדול אע"פ
 שלא שייך שם הפסד (ר"ש) : (יז) חולים . וזיוס שאין הקור גדול כל כך אם אין לו קטנים
 שמנטערים הרבה אסור לומר להסיר התנור (מכ"ל וט"ע ור"ש) . מותר לומר לנכרי לעשות
 הנשיל לקטן שאין לו מה לאכול שסחם לרכי קטן דינם כלרכי חו"ל שאין בו סכנה שיפסדו כפי
 ז"א (רמ"א ור"ש סימן שכ"ח) ודוקא לצורך שבת אבל לא לצורך מוצאי שבת (רד"ך מ"א ור"ש) :
 (יח) שקנה . או שמסין חפץ לישראל קודם השבת ובא ליטלו בשבת אפי' פדלו מבעוד יום לא
 ייחשו להוליכו לביתו עד לאחר השבת אפי' הוא עיר המעורבת לפי שהרואה אותו יולא מביט
 ישראל יאמר שמכר לו חפץ וכשכנה או הלווה על משכונה בשבת (מ"א ור"ש סימן רמ"ז רנ"ז
 שכ"ח וע"ש שם ההפך של הנכרי ואינו ממוסכן לישראל שיש להקל) אלא אם כן שהנכרי א"ס
 וכו' מהירא ממנו שאלו יש להקל להניחו ליטלו אפי' במקום שאינו מעורב (ט"ז ור"ש) :
 (בלק) **צא** (א) אסור לעשות . גזירה במא יסחוק סממנים לרפואה כשיביא מותר . עסות

קיצור שדחן ערוך צא הרכות שבת

אפילו בדבר שאין בו משום מלאכה ואפילו (ג) לסוד בשמן . בין בעצמו בין ע"י אחרים ואפילו על ידי עבדים (ש"ס' ס"ח) :

ב כל אוכלים ומשקין שהם מאכל בריאים מותר לאכלן ולשתותן לרפואה אעפ"י שהם קשים לקצת דברים ומכחא מילתא לרפואה עבד אפ"ה שרי וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים **אסור** לאכלו ולשתותו לרפואה . מזהיר לאכול שרפים מתוקים (ועפ"י) ולנכוע ביצה חיה כדי להנעים את הקול ואין בו משום רפואה כיון שאין לו מכה בגורנו :

ג החושש בשינוי במיוחד בעלמא ואין לו צער גדול (ועין בס' שו"ת' סעיף ד') לא יגמע בהן הומין או שאר משקה לרפואה ויפלוט את המשקה אלא מנמנע ובוטלע או מובל בו פתו ואוכל כדרכו . וכן החושש בגורנו לא יערענו באיזה משקה אלא בולע ואם נתרפא נתרפא (ש"ס') :

ד החושש במתניו וכדומה וכן מי שיש לו חששין בראשו . במדיניות אלו כיון שאין נוהגין לסוך בשמן כ"א לרפואה אסור לסוך בשבת משום דמכחא מילתא לרפואה קעבד (ש"ס') :

ה הנוטה מכאב לב שרפואתו לינוק בפיו מן העז מותר לו לינוק בשבת (משום דיניקה הוי כפרק בלאחר יד ומשום צערא דהולי לא גזרו רבנן) (ש"ס') :

ו החושש במיעו מותר ליתן עליהם כוס שעירו מכמו חמין אעפ"י שעדיין יש בו הכל (וע"ל סימן ל"ג סעיף י"ב) וכן מותר להחם בגדים ולהניח עליו (ש"ס' ס"ח) :

ז מי שננפה ידו או רגלו צומתה ביין כדי להעמיד הדם אבל לא בחושין מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה . ואם הוא מעונן אף היין לו כמו החומץ ואסור . ואם הוא על גב הד או גב הרגל או שנעשה ע"י ברזל מותר לרפאות בכל דבר כדלקמן סי' צ"ב ס"ה :

ח יש לו איזה מיוחד בעניו לא יתן עליהם רוק תפל (ופי' רוק שבפיו בעוד שלא מעם כלום) דמכחא מילתא לרפואה אבל מי שאינו יכול לפתוח עיניו מותר לחלחלן ברוק תפל כי אין זאת לרפואה אלא לפתוח העינים קמבין :

ט מי שמצטער מרוב המאכל שאכל מותר (ג) להתוב אצבעו לתוך גורנו כדי שיקיא :
י מכה ש' צ"ה סכנה לא יניח עליה רמיה אפ"י עשאה מאתמול . ולא כל דבר שהוא משום רפואה אפ"י עלה או חתיכת בגד יבש (ד) וישן שהוא מרפא ג"כ . אבל נותן עליה איזה דבר לשמרה שלא תסרט . היה עליה רמיה מאתמול מגלה קצתה ומקנת פי המכה וחוזר ומגלה קצתה השני ומקנתה . ורמיה עצמה לא יקנה מפני שהוא משרח . נפלה הרמיה מע"ה המכה ע"ה הקרקע לא יהיזרנה . נפלה (ה) ע"ה בלי יהיזרנה . ואם מצטער מותר לומר לעצב"ם להחזירה אבל אסור לומר לעצב"ם לעשות רמיה בשבת כי מירת הרמיה הוא איסור דאורייתא ואסור אפ"י ע"י עבדים אם לא כשהלה כל גופו (כדלקמן סעיף ט"ז) :

יא אסור להניח בגד על מכה שיוצא ממנה דם מפני שהדם יצבע אותו . ופכ"ש בגד אדום שהוא מתקנו . וגם אסור לרחוק במכה להוציא את הדם . אלא כיצד עושה רוחץ במים או בין להעביר הדם ואח"כ יכרך עליו סמרטוט . ואם אין הדם פוסק ע"י רחיצה יניח שמה קורי עכביש וכיוצא עליו סמרטוט . אך יש מפסקים בזה משום דקורי עכביש מרפא ע"כ אם אפשר יש לעשות ע"י עבדים (ש"ס') :

יב הפותח מורסא כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאים עושים שהם מתכוונים ברפואה להרחיב פי המכה הרי זה הויב שזו היא מלאכת הרופא . ואם פתחה רק כדי להוציא ממנה את הליחה שמצערתו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד הרי זה מותר משיע צערו . והקא לנקבה ע"י מחט וכדומה אבל לא בצפרניו משום דהולש קצת מעור המורסא ויש בזה חיוב . וגם ע"י מחט וכדומה כיון שיש להוש שמה יתכוין שתשא פתוחה כדי שתוציא ליחה גם אח"כ ע"כ אם אפשר יש לעשות ע"י נכרי (ס' ס"ח ופ"ס' ס"ז) :

יג מי שיש לו נקב בורע שקורין אפטורא (פונטינעללע . אימפראטור) אם נסתם הנקב קצת אסור ליתן לתוכו קטנית שיפתח דהא כוונתו שישאר פתוח . ורמיה (שנעשית מאתמול) (ו) מותר ליתן על האפטורא שהיא רק לשמרה . אך אם יודע שהרמיה מוציאה ליחה או דם

אסור

מסגרת השלחן

ברפואות בשבת ויתחייב משום טוחן (שלחן ערוך ור"ט) : (ב) לסוך בשמן . במקומות אלו שאין נוהגין לסוך בשמן כי חס להפילה (רמ"א ור"ט) : (ג) לתחזק חזבנו אכל בסס אסור (ש"ע ור"ט) מפני שדומה לרפואה (רש"י ח"ט) אלא חס כן הוא חולה בלופן שיתבאר לקמן סעיף ט"ז : (ד) וישן . ואם היה כבר על המכה אפ"י ישן שרי דשז חיו מרפא (ש"ע ור"ט) : (ה) ע"ה בלי יהיזרנה . ואם הסירה במויד אסור להחזירה (רמ"א ור"ט) אפ"י שידע בידו (ר"ט) : (ו) מותר ליתן טל האפטורא . דה מי שלומד ליתן על האפטורא (משמעות רלצין)

קיצור שלחן ערוך צא צב הלכות שבת

אסור וכן אם בא לקנחה אם יודע שע"י הקנינה יצא דם או ליחה אסור לקנחה (ולא דמי לפותה מורסא דהתם במורסא הליחה והדם כנוס ועוכד בפני עצמו ואינו עושה חבורה. אבל כאן שהליחה והדם מובלעים בבשר אם מציאים עושה חבורה) (מי שז"ה ונל"א) :
יד מכה שנתרפאה נותנין עליה רפיה שעשאה מאתמול שאינו אלא לשמרה. ומותר להסיר גלדי מכה :

טז נתהב לו קוץ מותר להוציאו (י) במחט ובכלבד שיותר (ח) צלא ויציא דם דעביר חבורה :
כז חולה שנפל מחמת הליו למשכב ואין בו סכנה. או שיש לו מיהוש שמצמער וחלה ממנו כל גופו שאז אע"פ שהוא הולך כנפל למשכב דמי. או מרים לעכום לעשות לו רפואה ולבשל בשבילו. ומותר לו לאכול בשבת בישולי עכום כיון שהותר לו היום הבישול ע"י עכום (וע"ל סי' ל"ח ס"ט) :

יח ומותר לו לאכול ולשתות סמי רפואה (י) וכן (ס) לעשות לו איזה רפואה בין הוא בעצמו בין אחרים. ובכלבד שלא יהא בדבר איזה אסור מלאכה אפילו אסור דרבנן. אבל כל שיש בו אפי' אסור דרבנן אסור לעשותו כ"א ע"י עכום ואם עכום יש להחיר לעשות ע"י ישראל (י) אסור דרבנן ע"י שנינו (סל"ח) :

יך רפא עכום שהוא מצטיה אבעבועות (בלאמרן אופפיקן) לילדים. אם יכול הישראל לפייסו במסמך שיעשה לאחר השבת יעשה כן. ואם לאו וצריכין לעשות בשבת. אל יהיוק ישראל אז את הילד אלא עכום יהיוקו (כ"ב בס' תשובה מאהבה) :

צב דין חולה שיש בו סכנה ודין אנוס לעבירה. ובו י' סעיפים :

א רחוקה היא שבת אצל סכנת נפשות כמו שאר כל המצות שבתורה. לכן חולה שיש בו סכנה ורואה אדם כשר ואע"פ שלפעמים עושה עבירה לחיובן (ע"י יוד סי' קנ"ח וחל"ה סי' תכ"ד) ואפי' הוא תינוק בן יוטו מצוה לחלל עליו את השבת. ואם ההחלה אינו רוצה כופין אותו על כך. ועון גדול הוא בידו להיות הסיד שומה שלא להתרפאות בשביל איזה אסור ועליו נאמר ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש. והוריו לחלל שבת בשביל חולה שיש בו סכנה הרי זה משובח (ה) ואפי' יש עכום לפניו משתדלן לעשות ע"י ישראל וכל מי שהלל שבת בשביל חולה שיש בו סכנה אע"פ שלא הוצרך לו הרי זה יש לו שכר כגון שאמר הרופא חולה צריך גרונגת אחת (ב) ורצו י' אנשים ותלש כל אחד גרונגת והביא. כלם יש להם שכר

להם הפנים

מסגרת השלחן

י' לשון הרמב"ם דל"ב בס' כ"א הל"ב לשיכר אסור לבריא להתרפאות בשבת גזירה שביא ישיחוק סמינס כיצד וכו'. וזהו דבר הרב"ז (חלק חמישי סימן תר"ם) דדוקא לבריא אסור להתרפאות אבל לחולה אע"פ שאין בו סכנה מותר להתרפאות וכמי' הרמ"א בסימן שבת סעיף ל"ז. אלא שהר"ז שם ס"ק כ"ה הקשה ע"ז ע"ש וכתבתיו במקום אחר כי לפע"ד נראה דעת הרמב"ם וכל שיש בדבר אסור. מצד עצמו ואפי' רק אסור דרבנן אסור ע"י ישראל ולכן כותב עינו דוקא ע"י עכום. והוא דגונג יונק י"ל משום שהוא בשינוי כפי' הרמב"ן (ואי משום אסור טוקצה ע"ן ברב"ר הרא"ה בבר"ה בית שלישי שער שביעי ד"ה והשתא ודאי קשיא טובא מנהגא וכו' שכתב דאין בזה משום אסור טוקצה וכ"כ בהג"ה פ' חבית. והפס"ק סימן שבת א"א פק"ט לא ראה כל זאת) אבל כל שיש בו איסור דרבנן עצמו אלא שנאסר משום רפואה וקצתם יחזיקו סמינס טוקצה לא אסורו אלא לבריא וזהו לחולה :

יש לחוש לדבריו (ר"ש וכו' ממ"א) וטעם המהירין כוח מפני שהוא כמכה שנתרפאה שיותר ליתן ע"י רטיה (מג"א ור"ש) כדבסמך סעיף י"ד :
(י) במחט. שליטה עם חורג והודק (ש"ע ור"ש סימן ש"ח) ולכן אינה מוקצה רק שהוא כלי שמאלכתה לחיסור שיותר לטלטלה לצורך גופה כמו שנתבאר למעלה סימן פ"ח סעיף כ' ע"ן כס : (ח) שלא יוליא דם. כגון חס נחשפך הקך כנטיגלו ולי אפשר להוליאו משם מבלי כוללת דם חסור להוליא (ר"ש) : (ט) לעשות לו איזה רפואה. ודוקא בשינוי מדרך כחול חל"כ יש בו סכנה אבר שלא ח"ל שינוי (ר"ש וכו' ואחרונים) :

(י) איסור דרבנן ע"י שינוי. ור"ש כתב שע"י שינוי מותר לעשות חס' מלאכה גמורה שזיון שמשכח בפשיטה אינה חסור אלא מדברי סופרים וזיון לעיל סימן י' סעיף י"ז שזמקלח חולו מותר עכ"פ שנות ע"י נכרי :

צב (ה) וחפ"י יש נכרי. והמנהג דלם אפשר לעשותו ע"י נכרי בלא איחור כלל עומין ע"י נכרי (רמ"א ור"ש וחי' חל"ה). ומי' יגלה לרבים בלוחו פתס שים היסר לישראל עלמו אלא שהנכרי כוח מזומן כאן (ט"ז ר"ש) וכן חס אפשר לעשות בלא דיוח ולא איחור ע"י שינוי מוכה ע"י שינוי (רמ"א ור"ש וחי' חל"ה) : (ב) וזלו עשרה חלשים. וכל הוריו משוכח דשמא

קיצור שלהן ערוך צב צג הלכות שבת

אפילו צריך לחלל שבת באיסורי דאורייתא כמו שמחוייבין להלל שבת בשביד הולח שיש בו סכנה דכתיב ושמרו בני ישראל את השבת. אמרה תורה הלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. ואפי' אם הוא ספק אם תועיל ההשתדלות או לא מ"מ חייבין לחלל שבת להשתדל בכל מה דאפשר כמו שמחללין בשביל ספק פיקוח נפש (*). אבל מי שפשע ורוצה להמיר אין מחללין עליו את השבת באיסור דאורייתא דכיון שפשע אין אומרים לאדם חטא בשביל שיוכה חברך. ומ"מ באיסור דרבנן כגון ללכת חוץ לתחום ודרכים ע"ג כוס או לילך בעגלה וכן לשלשל מעות וכדומה יש מתירין לחלל בשביל להצילו (פ"ז):

צג דיני יולדת. ובו ה' סעיפים:

א מיד כשהתחילה האשה להרגיש סימני לידה אפילו הוא מסופקת קוראין לה מילדת אפי' מספקם רחוק כמה פרסאות:

ב יולדת הרי היא כחולה שיש בו סכנה ומחללין עליה את השבת לכל מה שהיא צריכה אך אם אפשר לעשות ע"י שניו או ע"י עבד עושי. ונקראת יולדת משתשב על המשבר או מטעה שהרם שותת ויורד. או שאין בה כח ללכת בעצמה. גם המפלת לאחר ארבעים יום בטבילתה דינה כיוולדת:

ג כל שלשה ימים הראשונים (ה) אפי' אומרת שאינה צריכה מחללין עליה את השבת ואח"כ אם אין בה חולי אחרת רק צער הלידה עד שבעה ימים אם אומרת צריכה אני מחללין עליה ואם אומרת שאינה צריכה אין מחללין. (ז) ומזמן ימים אלו מיום הלידה ולא מעליע כגון אם ילדה ביום ד' לעת ערב הרי היא ביום שבת לאחר שלשה ואם ילדה בשבת לעת ערב הרי היא בשבת הבא לאחר שבעה. ואם יש קצת חשש סכנה שהאשה חלושה בשבעה המקול למנות ימים אלו מעליע לא הפסיד:

ד לאחר שבעה ימים אפי' אומרת צריכה אני אין מחללין עליה אלא הרי היא עד שלשים יום כחולה שאין בו סכנה ועושיין כל צרכיה ע"י עבד. אבל (ז) להסיק עבודה מותר אפי' ישראל (כשלא נמצא עבד ע"י עבד) ואפי' בתקופת תמנו משום דיולדת כל ל' יום מסוכנת היא בצנח: ה הולד שנולד מרחיצין אותו וחורבנין את טבורו (ז) ומישרין איבריו ועושיין לו כל צרכיו אך אם אינו בן קיימא כגון שנולד לשמונה חרשים (ה) אסורין לשלשלו אלא אמו שוחה עליו ומניקתו מפני צער החלב המצטרת אותה (פ"ז):

שני

מסגרת השלהן

לחם הפנים

שהוא עם סימור (כ"ע ור"ש) דהיינו עם קרירות (סקרין שוידרין) והוא כזפתם אחת צל עליו כחמניות והקרירות חבל קדחת המגוי שהחילתו קר וכופו חס חין בו סכנה (ט"ז ור"ש): (ח) קטן או קטנה. מחללין עליהם אם יאכל בודאי (כשנתאדם ועיין במג"א ור"ש סימן ש"ז בפנים ובקונטרס אחרון):

(*) כ"כ בספר ח"א. ובמסע שכן משמע ככ"י שהביא לשון הרשב"א דהיינו בספק ע"י וכן הוא משמעות לשון הש"ע דאפי' על הספק מחללין (דהא ככתבא אינו ברור אם יועיל ההשתדלות) ולכאורה צ"ע דהא בסוגיא דיומא אמר רבא לביחלו את לחו פירבא וכו' אשכחן דאי ספק מנ"ל. ובמסע כי דוקא בפיקוח נפש דילפינן מן ותי בהם מחללין גם על הספק ולא בהא דילפינן מן ושמו. אח"כ מצאתי שכן הקשה הגאון בעל התניא זצ"ל בש"ע שדו בקונטרס אחרון לסמן ש"י וע"ש מ"ש בזה ועוד י"ל. ועיין שבת קמ"א ע"ב:

צג (ה) אפי' חומרת שאינה צריכה. אלא כחצריות חומרת שצריכה אפי' אין בהן חמיה ולא רופא באומרים שצריכה (מג"א ור"ש) והיי (אדם) ועיין לעיל סימן ל"ב ס"ב ג'. ועוד ליזהר שכשהגיע האשה לחודש ט' יומין הכל מערב שבת כדי שלא יאטרו לחלל שבת (מג"א ור"ש): (ב) ומזמן כו' ולא מעט לעת. וכן לעיין שלשים שבסעיף ד' (ר"ש) ומה שכתב המחבר להקל למנות מעל"ע אינו יודע מקום לזה לפי פסק הש"ע ומג"א ור"ש כסימן ש"ל ודרי"ז אח"כ יש שם ספק סכנה נפסדה על כל הולד כדלעיל סימן ל"ב ומזמן הימים בזה לא מעלה ולא מוריד (ועיין ביד אפרים סימן תקכ"ד): (ג) להסיק עבודה. אם צריכה לכך (ר"ש): (ד) ומישרין חבריו. שנתפרקו מהמת צער הלידה (ש"ע ור"ש) במה דברים אמורים ביום הלידה אבל אחר כך אסור מפני שגורא כבונה אבל לכורכו כבדו כדי ליישר חבריו מותר לעולם מפני שדרכו בכך גם בחול ואינו נראה כבונה בשבת. אבל חיוק שאין מורכין אותו בחול ונחלקו אחריו בשבת אסור לכורכו כדי ליישר (מג"א ור"ש): (ה) אסורין לטלטלו. ודוקא כשהוא ודאי בן ח' כגון שפירש ממנה צלה אחר שבעה אבל אם הוא ספק בן ח' יש להקל לטלטלו

קיצור שרתן ערוך צד הלכות שבת

צד דיני עירובי חצרות. ובו כ"ז סעיפים :

א שני ישראלים או יותר הדרים בחצר אחד כל אחד בחדר בפני עצמו אסור לשלטל לא מן הבתים לחצר ולא מן החצר לבתים ולא מבית לבית ואפי' בלא ח"ך החצר כגון שיש פתח אל חלון בין ביהו של זה לביתו של זה אסורין לשלטל דרך שם (עיין מ"א סי' שס"ו סק"א) ומצוה עליהם לעשות עירובי חצרות שלא יבאו לידי מבטול (ש"ס) :

ב שתי חצרות שיש ביניהם פתח אם רוצים עושים כל בני חצר עירוב א' בפני עצמם ומותרים כל בני החצר לשלטל בחצר שלהם אבל אסורין לשלטל מחצר לחצר כלים ששבתו בבית ואם רוצים עושים כל הדרים בשתי החצרות עירוב אחד כדי שיהיו מותרין לשלטל גם מחצר לחצר אפי' כלים ששבתו בבית. ואם יש בין החצירות אפי' רק חלון שהיה לכל הפתח רחב ארבעה טפחים וגובה ארבעה טפחים (ה) והוא בתוך י' טפחים סמוך לארץ ואין בו כריגה ג"כ יכולין לערב ביחד אבל בפחות מזה אין יכולין לערב ביחד. ואם יש חלון בין שני בתים אפי' הוא גבוה למעלה מ"ט יכולין לערב יחד (הפוס דניחא כמאן דמילא דמי) (ש"ס) :

ג שתי חצרות זו לפנים מזו ובני החצר הפנימית אין להם דרך אל החיצונית רק דרך החצר החיצונית שיש פתח בין החצרות ודרך שם הולכין אם רוצים מערבים עירוב אחד ביחד אם לא עירבו ביחד. אם בני הפנימית לבדם עירבו הם מותרים לשלטל בחצר שלהם ובני החיצונית אסורים ואם בני הפנימית לא עירבו אלא בני החיצונית לבדם לא מחייב להם העירוב כי מאחר שבני הפנימית יש להם דריסת הרגל דרך החצר החיצונית הם אסורים עליהם וזה דוקא אם בני הפנימית לא עירבו דאז כיון שהם אסורים זה על זה במקומם דה"ל רגל האסורה במקומה. ורגל האסורה במקומה אסורה גם במקום אחר. אבל אם עירבו גם בפני עצמם שאו מותרים לשלטל במקומם וה"ל רגל המותרת במקומה אינם אסורים גם על החיצונית וכן אם בפנימית אינו דרך ישראל אחד שאינו אסור במקומו גם על החיצונית אינו אסור ואם בפנימית דרים שנים ולא עירבו. אע"פ שבחיצונית אינו דר אלא אחד כיון דה"ל רגל האסורה במקומה אסורים גם על היחיד (ש"ס) :

ד בתים הבנויים בעליה (ש"מק) ולפניהם מרפסת (גאגני) ששטנה יורדים במדרגה לתוך החצר ומחצר לרה"ר. דינם ג"כ כשתי חצרות זו לפנים מזו והמרפסת הוא כמו חצר פנימית (ש"ס) :

ה בית שיש בו שתי דירות דהיינו שיש פרוזדור (פארהויז). קרקע) אשר דרך זה נכנסים לדירה זו וגם לדירה זו. ודרים בשתי הדירות שני בעלי בתים אסורים להוציא אפי' מבית לפרוזדור וכן אפי' בדירה אחת שהיא חלוקה לשני הדרים ודרים בהם שנים אע"פ שהפנימי אין לו אלא פתח להחיצון ומן החיצון יוצאין לחצר מ"ס אסורין לשלטל אפי' מחדר לחדר עד שיעשו עירוב. (ואם שני הבתים או הדירות שייכים לאיש א' והוא השוכר דירה להבדילו ויש לו ג"כ שם הפיסת יד. עיין בזה בש"ע סימן ש"ע ובה"א כלל ע"ג סי' ג' וסי' ד') (סי' ש"ט ונתייחס) :

ו כיצד עושין את העירוב (מן המנחה) אחד מבעלי הבתים שבחצר לוקח בע"ש ככר א' שלם * משלו ומוכה אותו ע"י אחר לכל הדרים בחצר דהיינו שבאחד לאחד בלשון שהוא מביא ענין זה. קח ככר זה וזכה בו בשב"כ כל הישראלים הדרים בחצר זה (או נמנינו לו) ולוקח זה את הככר ומגביהו טפה. והמערב לוקחו ממנו (ג) ומבדק בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב ואומר בהדין עירובא יהא שריגנא לאפקוקי ולעיולי מן הבתים לחצר וכן החצר לבתים ובבית לבית לכל ישראל הדרים בביתם שבחצר הזה. וכיון שנוסד זכו בככר זה ובהכנסת שבת הוא מונח (ג) בבית הזה של המערב נחשבים כאילו כולם דרו בבית הזה ולכן מותרים לשלטל בבתים לחצר ומחצר לבתים ובכל החצר :

צידד

מסגרת השרתן

רחם הפנים

* כן כתבתי בהערותי פני אדם דנראה לפע"ד דלכתחלה גם אם מערב משלו אין לערב בפוסתו וכתבתי שם השעם וכן מצאתי אח"כ בהנהגת אשכנז ביצה ע"כ סי' ז' :

נגמרו שערן ולפניהם אכל אס נגמרו שערן ולפניהם אפי' הוא ודלי בן ח' דינו כגן ז' ודלי (שכ"ה) ולד של קיימא וסי' בן ט' ודלי) לכל דבר (ש"ע ור"ש וע"ש טעמי הדברים) :

פנחס) צד (ה) והוא בתוך י' טפחים סמוך לארץ. ואפי' מקלט ממנו בתוך י' טפחים סמוך לארץ די (ש"ע ור"ש) : (ב) ומנכך. עיין בש"ע ור"ש סימן ש"ע שעי' ארכס חלוקי דינים מי ומי הם האסורים ולכן אין לנכך על עירובי חצרות אלא אם כן בקי בסמימס לא לידע אם לריכים עירובי חצרות אם לא : (ג) בבית הכס. ולכן אין מניחין במעורב אלא בבית

קיצור שולחן ערוך: צד הלכות שבת

ז צריך לזכות דוקא על ידי אחר. ולכן לא יזכה על ידי בנו ובתו הקטנים אף על פי שאינם סמוכים על שלחנו משום דרים כידו. אבל על ידי קטן אחר יכול לזכות (דבמידי דרבנן קטן זוכה לאחרים) (ד) ואם אפשר לא יזכה ע"י אשתו שמעלה לה מנוחות וגם לא ע"י בנו ובתו הגדולים אם הם סמוכים על שלחנו משום דרא דנא נחשבים כידו ושבכל מקום כדלית ליה איש אחר יכול לזכות על ידיהן (ז) ואם הבן נשא אשה אע"פ שסמך על שלחן אביו לכ"ע יכול לזכות על ידו (פס"י):

ה' כמה הוא שיעור העירוב. בזמן שהם שמונה עשר בע"ב או פחות שיעורו כגורגות (שהוא) כמו שלש ביצה) לכל אחד מהם שהוא עושה את העירוב ומניחו בתוך ביתו (פי) הוא אינו צריך לתקן פת תימן מלאה של ד' טפ' : אם הם יותר משמונה עשרה אפ"ה הם אלף שיעורו מן שתי מעורות שהם שמונה עשרה גורגות שהם (פ) כמו ישיבה בצים וי"א שהם כמו שמונה בצים (אפי"ה) כגורגות הוא מלאה ומשימה גילס (פ"ה) :

צריך שלא יקפיד על העירוב אם יאכלו חבדו ואם מקפיד עליו אינו עירוב. לכן צריך לזהר (י) שלא לערב בדבר שהכין לצדו שבת (ס"ז):

העירוב צריך להיות מונח במקום שכל א' מן הבע"ב שנעשה בשבילם יכול לבא שמה כי השמעות. ולכן אם היה שם או בשכונה מת ר"ל וא' מן הבע"ב הוא כהן ולא היה יכול לבא ביה"ש אל העירוב בטל העירוב (שי"ן פמ"ג פלגה ס"ט ס"ז):

יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לַעֲשׂוֹת (א) עִירֻחוֹ הַצְרוּת כָּל עֵץ וְשִׁבְטוֹ בְּדַלְקָתָן מִיֵּן קִ"ב מִעֵץ ב' (כ) אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲיוֹת קִיּוֹם בְּכַהֲנֵס שִׁבְתוֹ אֲךָ אִם יֵשׁ לַחֲשׁוֹן פֶּן יִשְׁכַּח פַּעַם אַחַת וְיִבֹּא לַעֲרֵב (ד) בְּכֹכֵךְ לֹלֵל הַשְּׁבִיבוֹת שְׁעַר הַפֶּתַח, וְכִשְׁאוֹמֵר בַּחֲדָיו וְכו' יִסְיִים בְּכָל הַשְּׁבִיבוֹת שְׁעַר הַפֶּתַח הַבָּא עֲלֵינוּ לְמוֹצָא, וְצָרִיךְ שִׁיעֲשֶׂה הַכֹּהֵן דֵּק וְאִפּוּי הַיָּמִם שֶׁלֹּא יִתְקַלְקַל וְעַל הַשְּׁבִיבוֹת שִׁבְתוֹךְ הַפֶּתַח יַעֲשֶׂה הָעִירּוֹב בְּמִצָּה כִּשְׂרָה (מִסֵּף מִלִּי) :

שבתוך הפסח יעשה העירוב במכה בשחר (ספ' פסח) :
יב אין עושין עירובי חצירות ב"ט. ואם חל יום בע"ש צריכין לעשותו בעי"ט (ספ' פסח) :
יג מי שאכל במקום אחד וישן במקום אחד מקום אכילתו הוא העיקר לענין זה ושם הוא
אוסר אם אכל שם (ח) משלו בחדר מיוחד. אבל במקום שהוא ישן אינו אוסר :
יד נתארת בחצר לא דאף' נתארת בבית בפני עצמו אם לא נתארת דרך קבע אלא לשלשים
יום או לפחות אינו אוסר על בני התצר וכולם מותרים לשלול בין מבתי הבעלי בתים
בין מבית האורח. ואפי' אם האורחים רבים. ובעל הבית אחד. ודקא בדאיכא בעל הבית
קבוע אפילו הוא עכו"ם (עין יד למס' דאז האורחים בשלים לנביה. אבל אם כולם הם אורחים

אוכרין

קדוש הפנים

(*) אבל ע"ז בנו ובתו הקטנים אע"פ שאינם פסוקים על שלחנו נלמדי' דלא יזכה אפי' בדליקא אחד כ"י דעת הרמב"ם וס' עתה עיקר וכתבתי כזה בפני אדם :

הגות מחר המפלגה המפורסם בקצ'ה מ'ה אלימלך
התן לי האבד'ק רחוב עם הוספות מחר
המחבר לי בעל מסגרת השלחן :

(נ) הנה הצור נגדו כבשן כסף במשיצות סוף תמה
על נוסח רוב ספרים שלט בנוסח הצירות
כשעשין ביר כל העיר הממוקדת בעירובין וזה לשנו
שטח אל לבי ברין עירובי הצירות ושיתוף במאות
וראית נדפס המורים בן כול להכניס ולהוציא ולהביא
בכל שכונתו וסמך האות סמך ביתו מחצת העיר
טוב להגיד וסמך העיר וסמך לביתו וסמך העיר
לעיר ובמדת לגו וסמך לביתו כולו ולכל ישראל
הדרים בעיר הוא ע"כ ומעיקר הניסוח אינו יורה למח
השימוש מסביו להצד וביתם מאחר לדרון המצד בעיר
פסח הוא שיתוף ועירוב וכן כן יאמר בענין זה
ומסביו להצירות ולביתם כבשן סע"ה ועירוב כולו
עירוב ושיתוף ומה שמובן בנוסח סמך לבית וחדר
לחצר

לעורר בדבר - שהרי אם יבקשו הכירו ממנו
ועריכו (ר"ש) : (ז) צדק אחד לכל השבחות .
ביום אם אין הכרח מהיק שזה ביום לא
י"ה ופמ"ג (ט). גם ישומר בשם שמעון
מיום זה ואילך (עין צפ"ש ור"ש) : (ה) משל

מסגרת השלח

בבית הראוי לדירה אבל לא בחכסדרה ומרפסת
וגם בבית סער שאט"פ שהוא בית גמור לינו
ראוי לדירה מפני העובדים דרך פניו ולא בבית
שחץ בו ד' חנוות על ד' חנוות (ש"ע וז"ש)
החץ דירור חסובה דירה ואפי' הוא חרוץ הרבה
אם אין ברחבו ד' חנוות אין דלימו חסובה דירה
וכן לינו חסור הע"פ שלא עירב (ר"ש סימן
שס"ו ופרי"מ שם סק"ו וסימן ש"ע סק"ב) :
(ד) ואם חפצר לא חכס ע"י חסו שמעלה לה
חנוות או שחור לא נתי מעשה וידק במוטותיו .
גם לא חכס ע"י חור חפי' חכס חסובה על שלחו
בו זמן שלא בנדה חכס חפצר ע"י חור (ש"ע
וה"ש) : (ה) כמו שזה ביא' . וכן עיקר (ר"ש
סימן שס"ח בלילין ובסימן שפ"ו וש"ע וט"ו סימן

חמ"ס ואלוהים מהפכים ברו"ם כהן) : (1) ש
ללא יתנו לו והעניו לרדף להיות עתה נחה
ואם נאספו אחר כך דיוורין לרדף לחוסף ב
שנעשה ממו קנה (ש"ערו"ם סימן ס"ז)
שמכאן לב בני החצר ולכל מי שיחוסף עליהם

קיצור שרקה ערוך צד הלכות שבת

אוסרין זה ער זה אם יש לכל א' חדר מיוחד לאכילה. ואם יש ביניהם עכו"ם צריכין לשכור רשותו כדלקמן. וי"א שאין חילוק בין אורח לבעה"ב דכל שיש לו חדר מיוחד לאכול שם דינו כבעל הבית (עיין נספח אהע"ז) וכן יש להחמיר לבתחלה ויש להם לערב בלא ברכה ובדיעבד יש לסמוך על סברא הראשונה (ט"ז):

מן ישראל הדר עם עכו"ם בחצר אחר אין העכו"ם אוסרין עליו ומותר למלטל מבית לחצר ומחצר לבית. ואפילו הם שני ישראלים או יותר רק שהם דרים באופן שהם לא היו צריכין לעירוב כמבואר לעיל סעיף י"ג או ג"כ אין העכו"ם אוסרין עליהם אבל אם הם שני ישראלים או יותר שהיו צריכין לערב. אז אם דר שם גם עכו"ם הוא אוסר עליהם ואינם יכולין לערב עד שישכרו ממנו את הרשו'. ואם דרים שם (ט) שני עכו"ם או יותר צריכין לשכור מכל א' וא"ל **מן אפי'** אם העכו"ם דר בחצר אחר אלא שאין לו דרך להי"ר רק דרך החצר שהישראלים דרים בו. או שהוא דר בעליה והמדרגות הן לתוך החצר ג"כ אוסר עליהם:

ין אם החצר הוא של ישראל אלא שהשכיר או השאיל שם דירה לעכו"ם אינו אוסר. כי לא השכיר או השאיל לו על דעת שיאסור על בני ישראל ואפילו אם בעל החצר בעצמו אינו דר שם:

יה כיצד שוכרין. אוסר לו הישראל השכר לו רשותך (י) במעוה זה ואינו צריך לפרש לו כדי להתיר הטלמול. אבל אם אמר לו הן לי רשות אף על פי שמפרש לו כדי שאוכל למלטל בחצר לא מהני:

לחם הפנים מוסגרת השלחן יבול

עין צ"ע ור"ש סימן ט"ע: (ט) שני א"י או יותר. כל אחד בחדר בפני עצמו (רמ"א ובה"א הגולה ור"ש ועיין בחיי אדם כלל ע"כ סימן י"ד כ"א מה שחילק בזה): (י) במעוה זה. ואפי' בפחות משום פרוטס (ט"ע ור"ש): (יא) מוחל שנת בפריסכ"א כו' הרי הוא כנכרי. ודוקא כשרגיל צדק ואינו מזהר כלל אבל לא כשהללו פעם בחדר רח"ל בעלמא כשהם דוחק לפי טעם (מג"א ור"ש) ודעת הש"ך צו"ד סימן ז' ור"ש בקונטרס לחזון שם דלעשה מומר בפעם אחת ואפשר דלענין עירוב מקילין כהפוסקים דבחד זימנא לא מיקרי מומר (מח"ס) ועיין לעיל ריש סימן ט"ב: (יב) יש לומר מ"א אפי'. וכן הלכה (ט"ע) ור"ש עיין פתחי תשובה צו"ד דעם שם דלף כהנ"ק שם מודים כאלו כיון דכולאכא בלי ביטול רשות אינו אוסר רק מדרבנן):

לחצר היינו של שני בני אדם. דבא עירוב אסור מחדר לחצר בבית אחד אף כסוכין זה אצל זה כמו שכתב המג"א. ומחצר לחצר היינו כלים ששבתו בבית. ודעת צדק עיין בזה הגמ"ס. ואינו יודע מ"א איתן בית כי לדעתו יש להוסיף ולכלול מביתו כמבואר. גם יש לומר ביום טוב גם כן כו'. ומ"ש כאן בס"ל ובמג"א דאם גבו העירוב ולא אכרן דמותר. היינו בלא הוכיז כלל. הא לומר מקצת ולהשימים מקצת יש לומר אף דיעבד לא מהני וק"ו דהשתתף בכל גם העירוב בכל כו' עכ"ל. ובאש"ל אברהם ס"ק כ"א כתב גם כן דאם הוכיז מקצת יש לומר לכ"ע אסור עכ"ל. ובחיי אדם כלל ע"ב סימן ה' כתב וזה לשונו בשעת שמונה העירוב סוכר אשר קדשנו במצותו וצונו על מצות עירוב ואומר בהדין יהא שרא לנא לאפקין ודעיהו מן הביתם לחצר וכן החצר לבתים ומכ"ל וכן הבתים למכו וממכו דכתיב לכל בית ההצירות ולכל מי שיהוהק בעיר הוצאת. ואם מערב לכל שבתות השנה יאמר לכל שבתות השנה ולכל ימים טובים עכ"ל: ור"ש סימן י"א סעיף י"ח כתב וזה לשונו ואומר בדין עירובא יהא שרא לנא לאפקין ודעיהו מן הבתים לחצר וכן החצר לבתים ומכ"ל לבית לכל הבתים שבתו. ונוסח שלנו יתבאר בס"פ שצ"ח עכ"ל. ובס"פ שצ"ח כתב וזה לשונו ואומר בזה השותף יהא מותר לכל בני המבוי להוציא להכניס סחירות למבוי. ואם שבתתם בפת וסומכין על שיתוף במקום עירוב כו' יאמר גם כן מחצירות לבתים ע"ד כאלו לשונו:

עין עוד בשלחן ערוך ואחרונים סימן שס"ז שפ"ח דיש לומר גם כן בשעת שמעירב שמונה גם כן לכל מי שיהוהק עליהם מים זה ואילך. ובס"פ שצ"ח באש"ל אברהם כתב וזה לשונו והנוסח בדין יש להוסיף כו' להוציא ולהכניס מחצר למכו וממכו לחצר. ומזה לבתים כו'. והחוסף גם כן דנו ולכל ישראל הדרים בעיר הוצאת ולכל מי שיהוהק עכ"ל. ועיין עוד בס"ל ובמג"א ס"ל שפ"ז ובמ"א ור"ש ומחצית השקל סימן תקי"ח יכלול בו גם י"ב טוב ולו"ר לכל שבתות ימים טובים של שנה זו. ור"ש שם הוסיף עוד דגם מי שנהוג לערב ולשתף לכל שבת ושבת יאמר בשבת שרפני יום טוב לשבת זו וליום טוב הבא עלינו עכ"ל: אל"ן כתבו כאלו הנוסח על פי הפוסקים הנ"ל ובעין שיהא בקצת קידורים שגרסו מחדש. בדין יהא שרא לנא להכניס ולהוציא ולהכניס בכל שבתות השנה הוצאת מבית לבית. ומחצר לחצר. ומג"א לנג. ומבית לחצר ומחצר למכו וממכו לחצירות ולבתים. ומחדר לחצר. ומבית לנג. ומג"א לבית. כל מה דצריך לו בשבת הבאה ובכל שבתות השנה הוצאת (בשבת הסמוך ליום טוב יאמר גם כן. וביום טוב הבא עלינו) וביום טובים של שנה זו הבאים עלינו לצוהב לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הוצאת ולכל מי שיהוהק בעיר הוצאת: ובשעת שבת בלא ברכה יאמר שבתו האחרונים סימן שפ"ח דנבין לעשות כן (שם) ונעשה העירוב שבבית (המבית) וילך או תיבחר וכן. שבתות השנה הוצאת. ותיבחר וביום טובים של שנה זו: וכל מי ששכר בע"ד העיר הסמוכה בעירובין. אבל מי שדר במקום שאינו מוקדש לעירובין ונמצא בכל ערב שבת החצר שלו בלתי נטול לומר הנוסח התיבחר בכל היהודים. או יאמר נוסח המבואר לעשות מדרבנן ח"ש ל"ל בס"פ שפ"ח י"ח:

י יכול לשכור אפילו מאשתו ואפילו ממשרתו :
ב שכר את הרשות סתם מהני לכל זמן שלא חור בו העכו"ם והוא דר שם . אבל אם צא משם עכו"ם זה ונכנס אחר במקומו צריכין לשכור מחדש מזה השני . ואם שכר לזמן ובתוך הזמן השכיר העכו"ם דירתו לעכו"ם אחר די בשכירות הראשון אבל אם מת או שמכרה לאחר בתוך הזמן צריך להחזיר ולשכור מהיורש או מהלוכה . ואם שכר ממשרתו אם שכר סתם לא מהני אלא כל זמן שהמשרת הזה הוא שם . ואם שכר לזמן אפי' נכתלק המשרת מהני השכירות עד הזמן :
בא בכל מקום שנתבטל השכירות וצריכין להחזיר ולשכור צריכין גם כן לעשות עירוב מחדש דאין עירוב חוזר וניעור :

בב אם אי אפשר לשכור ממנו את הרשות יבקש ממנו אחר מן הישראלים שישאל לו מקום ברשותו המיוחד לו להניח שם איזה חפץ . ויניח שם את החפץ . וכוה קונה הישראל את המקום . ואפי' לקח את החפץ משם קודם שבת מ"מ כיון שהיה להישראל רשות להניח שם חפצו גם בשבת נחשב כאילו יש לו שם חלק בדירה ויכול הישראל הוה להשכיר את הדירות לכל בני הרצור (ס"א) :

בג ישראל מומר או שהוא (א) מחלל שבת בפרהסיא (ב) יא אפילו רק באיסור דרבנן הרי הוא כעכו"ם וצריכין לשכור ממנו רשות (ס"ב) :

כד בהרבה קהלות מתקנים כל המבואות והרחובות בעירובין (דהיינו בצוה"פ וכדומה) ועוברין רשות מן העכו"ם למען וכולו למלמל בכל העיר וצריכין לעשות כל התקונים ע"י רב מומחה ובקי . ובמקומות אלו נוהגין להניח את העירובין חצרות בבית הכנסת (משום דיש לו דין שוחף ואינו צריך דוקא בית דירה *) (ס"ג ס"ד) :

כה אבל במקומות העיר מתוקנת בעירובין גם כשעושין עירובי חצרות בשביל הדיוקן שבחצר בהכ"נ אסור להניח את העירוב בבהכ"נ אלא צריכין להניחו בבית דירה (עין מהד"ש ס"ס שם"ה בשם הח"צ) (**) :

כו עיר המתוקנת בעירובין ונתקלקל העירוב בשבת איז כל החצרות שהן כתיקונן ואין בהן פירצה האוסרת (ע"ל סימן ס"ב סעיף ד' ה') אפילו יש בחצר כמה בתים מותרין למלמל שם כל אותו השבת ואע"פ שהעירובי חצרות הוא ברשות אחר שנחלק עתה מהצד זה מ"מ מותר משום דלענין זה אמרינן שבת כיון דהותרה הותרה וכיון שיש חשש גדול שלא יכשלו רבים לשאת גם במקום שנאסר כיון שהורגלו בהיתר . ע"כ אם אפשר לתקנו על ידי עכו"ם מותר . ואם נקרע החבל שבצורת הפתח ואפשר שהעכו"ם יתקנו בעניבה או בקשר אחד ועניבה על גביי מה טוב (ס"ו שם"ה ונמתי') :

כז אם חל י"ט בע"ש ונתקלקל או העירוב אע"י דהעירוב מועיל גם ל"ט לענין דברים שאינם לצורך (כדלקמן סימן צ"ה סעיף ל"ד) לא אמרינן הואיל והותר ל"ט הותר גם לשבת משום ד"ט ושבת שהי קדושות הן (מ"א סימן ס"ג) :

מסגרת השולחן

(מטות) **צ**ה חלק א . דיני תחומין בשבת . ובו מ"ז סעיפים :

א אסור לצאת בשבת וביום טוב ממקום ששבת דהיינו ממקום שקודש עליו היום יותר מאלפים אמות לכל רוח :

ב וכל אדם נ ייש לו ד' אמות בכל מקום שהוא אפילו יצא חוץ לתחום יכול להלך שם ד' אמות וכן כשמודדים אלפים ממקום שביתתו מודדים חוץ מד' אמות אלו :

ג ג השבות בעיר כל העיר נחשבת לו כד' אמות אע"פ שאינה מוקפת מהיצות דהואיל ובתי עיר מובלעים זה בתוך שבעים אמה ישירים (שהם שני שלישי אמה ועוד משהו) של זה הרי כולם כדירה אחת ואין מתחילין לסדוד לו אלפים אלא אחר בית הריצון כמו שיתבאר :
ד ד עיבורה של העיר נחשב גם כן להעיר ואיז היא עיבורה של העיר שבעים אמה ושני שלישי אמה ועוד משהו ולכן אם ס היה בית קרוב לעיר כשבעים אמה ובית שני קרוב לראשון

ד"ה הפנים

סה שאין נוהגין . ובהערותי פני אדם כתבתי ת"ל שאין דבריו מוכרחין כלל וכאן אב"ל :

א ש"ע ור"ש סימן שצ"ז . ב ש"ע ור"ש סימן שצ"ז ומח"ה סימן ת"ח . ג ר"ש סימן שצ"ז וזכ"ה בש"ע ור"ש סימן שצ"ז ור"ש סימן ת"א . ד רמ"א סי' שצ"ח כ"ה ור"ש שם ס"ז . ס ש"ע ור"ש ויעין בש"ע ורמ"א וס"א

(*) ולכן אע"פ שבת נתקלקל העירוב ברחוב בית הכנסת אסור לשלש אפי' בחצר בהכ"נ אם יש שם שתי דירות דליתא להיתר שבש"ע ס"ה שם"ה כיון שהעירוב מונח בבהכ"נ שאינו מקום דירה :
 (**) ובספר אהרנ"ל כתב שגם בבהכ"נ צריכין להניחו דוקא בבהכ"נ ע"ש שהאריך קצת . ורמב"ם איז חומרות

בסגרת השלח בה הלכות שבת

קבא

אם כלתה מרת תחמו בסוף העיר אמה אחת כנ רינו כסו שנתבאר למעלה אבל אם כלתה מרתו באמצע העיר אסור לו ללכת בתוך העיר אלא עד המקום שכלתה תחום מרתו שם כסו אם לא היה כאן עיר כלל :

בז ע המניה עירובו בתוך העיר ששבת בה לא עשה כלום ואין מודרין ממקום עירובו אלא הרי הוא כבני העיר כולם שיש להם אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיר. וכן אם נתן עירובו במקומות המצטרפים לעיר שמודרים התחום חוץ מהם הרי זה כנותנו בתוך העיר (ולכן לא יבדק המערב ברכת עירוב א"כ יודע בכיבוד שהמקום שהניח בו העירוב אינו מצטרף לעיר ע"פ הדינים המבוארים בשלחן ערוך ור"ש סי' שצ"ח) :

בז כד נתן עירובו חוץ לתחום אינו כלום כס ויש לו תחום מהניח :

קצור שלח עיר

צה (הלל ב') . דיני עירובי תחומין . ובו י"ח סעיפים :

א (ה) אסור לצאת בשבת ובי"ט ממקום ששבת יותר מתחום שהוא שני אלפים אמה . ומקומו של אדם הוא ארבע אמות והיינו אם היה בין השמשות בשדה אבל אם שבת בתוך עיר כל העיר הוא מקומו . ועיבורה של העיר נחשב ג"כ להעיר . ואיזה הוא עיבורה שבעים אמה ושני שלישי אמה . ושיך להעיר אע"פ שאין שם בנין והוא הנקרא קרפף העיר ומקום שכלה מהחילין למדור תחום שבת :

ב עיר שהיא מוקפת חומה אפילו היא גדולה מאוד . מאלף את כולה ועיבורה ומשם תחום שבת . וכן עיר שאינה מוקפת חומה והבתים סמוכים זה לזה כל שאין בין בית לבית יותר מן שבעים אמה ושני שלישים נחשב חיבור ושיך להעיר אפילו הוא מהלך כמה ימים ומבית האהרון מודרין את הקרפף ותחום שבת (*) :

ג אין נותנין קרפף אלא לעיר אבל לבית אחד אין נותנים קרפף אלא תיכף מסד הבית וחוצה מהחיל למדור תחום שבת :

ד היו שתי עירות סמוכות זו לזו נותנים קרפף לזו וקרפף לזו . ולכן אם אין ביניהן יותר משיעור שתי קרפפות נחשבות שתיהן לעיר אחת :

ה יש כמה דברים בענין מדידת תחום שבת להקל ואין לעשות כ"א ע"י בקי (שנ"ו שנ"ח שנ"ט) :
ו הנצרך ללכת בשבת או ביום יותר מתחום שבת צריך להניח בע"ש או בערב י"ט עירובי תחומין וצריך להניח בתוך תחום העיר במקום שהיה מותר לו ללכת שם (עין מג"א סימן ת"ח סק"א) ובמקום שהניח את העירוב נחשב לו כאילו הוא דר שם ולכן יש לו במקום ההוא ב' אלפים אמה לכל צד . ושמילא טובן כי מה שהוא סרויה בצד זה שהוא מניח את העירוב הוא מפסיד מצד האחר . דרך משל אם הניח את העירוב בסוף שני אלפים אמה לצד מורה

אסור לו ללכת כלום לצד מערב שהרי כבר הוא רחוק ממקום דירתו תחום שבת (ס"ח סי' ז) :
ז כיצד עושין את העירוב לוקח פת מדי מון שתי סעודות (ע"ל סימן צ"ד סי' ח כמה הוא) או לפתן כגון בצלים או צנון וכדומה שיש בו שיעור לאכלו עם פת שהוא כדי מון שני סעודות חוץ מן המלח וכן המים שאין מערבין בהם . והולך אל המקום שהוא רוצה להניחו ומכבד בא"י אמה אקב"ו על מצות עירוב . (ז) ואומר בזה העירוב יהא מותר לי לילך במקום זה אלפים אמה לכל רוח וחומר לביתו . ויכל להניח עירוב אחר לכמה שבתות ובלבד שיניחנו במקום המשתמר (ג) שלא יהא נאבד או נתקלקל (ש"ס סי' ט"ו) :

ח יכול לשלוח את העירוב ע"י שליח שיניחחו בשבילו ויבדק השליח ויאמר בזה העירוב יהא מותר לפלוני לילך וכו' וצריך שיהא השליח גדול ובר דעת (ד) אבל ע"י קטן אין

שלחין

לחם הפנים

בסגרת השלח

ובפולגתא יבין השעל לרמ"א פתחו כרמ"א ובפולגתא שכן הרמ"א ל"א פתחו כרמ"א כמו שכתב החי"א . כ"ה חנם שהסמ"א סיים אצל הוא גדולה ק"ו מהלך כולה אם היה נסתפק שם עכ"ל מ"ס יש להקל מזה כיון שהרמ"א סיקל יותר וכו' דעת החי"א . כ"ה ש"ס . כ"ה ש"ס . כ"ה רמ"א ש"ס :

(*) ש"ס בספר חיד אדם כלל ע"ז ראפ"י בעיר שאינה מוקפת חומה בתים בלא דירות נחשבים לעיר תחתיה שם שלא נזכר זאת בפוסקים ועין בספר תוספות שבת ריש סימן שצ"ח :

מ"ה הוא קניית העירוב) הרי זה מותר לשבת ז' (ש"ע חיי אדם) : (ד) אבל ע"י קטן . או מרש

קיצור שרץ ערוך צה הרבות שבת

שולחן. ואפי' לא חזר השליח אל משלחו וכול לסמך עליו דחזקה שליח עושה שליחותו (מ"ט) :
 מן יכולין לערב בעירוב אחד (ה) בשביל כמה אנשים. והוא שיהא בעירוב שיעור לכל א' וא'.
 וצריך (ו) לזכות להם עי' אחר כמו בעירובי הצרות (ס') צ"ד סעיף ו' (ו) והמניחו אם הוא שליח
 לכולם אובר יהא מותר לפלוני ולפלוני. ואם מניחו גם בשבילו אומר לו ופלוני ולפלוני (מ"ג) :
 י צריך שיהא העירוב מונח במקום שאפשר לאכלו בה'ש בלי עשיית איסור דאורייתא ולכן
 אם הניחו בגומא וכסהו בעפר לא היה עירוב. כסהו באבן היה עירוב. נתנו באילן אם האילן
 קשה היה עירוב. הניחו על אילן או (ז) קנה רך אינו עירוב (ס') מ"ט ונמיי' חדס' :
 יא אם נתן את העירוב בתוך עיר או כל העיר נחשבת לו למקום עירובו ויכול ללכת כל
 העיר אפילו היא גדולה מאוד וגם חוץ לעיר כדי עיבירה ותחום שבת שהרי נחשב כאילו
 הוא דר באותה העיר (ס') מ"ט ונמיי' :

יב (ה) אם יש בתוך התחום איזה עיר שהיא מוקפת חומה או שהיא מתוקנת בעירובין *
 אינה נסדרת ואינו עולה להשבין אלא לר' אמות. ודוקא כשהתחום שבת מניע עד
 חוץ לעיר כגון שכן העירוב עד היער יש חמש מאות אמה ואורך העיר היא אלף אמה או
 העיר אינה נחשבת אלא לר"א היער לו מחוץ לעיר עוד אלף ותצו' אמה. ואין הילוך בין צד
 זה שלכני העירוב בין הצד שלאחר העירוב אבל אם התחום שבת כלה באמצע העיר אסור
 לו ללכת יותר כיון שהוא חוץ לתחום. כי בענין זה לא נחשב לו כל העיר לר"א :
 יג וכן הדין כשהניח את העירוב קרוב לשני אלפים אמה מחוץ להעיר וכשהוא חוזר אחר כך
 לעירו כלו האלפים אמה ממקום עירובו בתחלת העיר קודם ביתו אסור לו אפי' לשוב לביתו
 (כן הוא דעת רוב הפוסקים וכן עיקר עיין א"ר) (מ"ח) :

יד אין מערבין עירובי תחומין אלא לרוב מצוה כגון להתפלל בעשרה או להקביל פני רבו או
 זכרו שבא מן הדרך או לסעודת מצוה או לפקח על עסקי רבים או שהוא בא מן הדרך
 ורוצה לייך לביתו וכדומה (מ"ז) :

טו אין מניחין עירובי תחומין לא בשבת ולא ביום. ולכן אם חל יום בע"ש (ס) והוא רוצה
 ללכת בשבת צריך להניח את העירוב בע"ש. וכן ביום לאחר השבת ורוצה ללכת ביום
 צריך להניח את העירוב בע"ש. (דין המערב ברגליו בשלחן ערוך ס' ת"ט סעיף ו'. ודין יום
 הסמך לשבת או שני יום של גלויות ורוצה לערב ליום ראשון לצד זה וליום שני לצד זה
 במסין ת"ו **) (ס"ז הקכ"ח) :

טז כליו ובהמותיו של אדם הרי הם כרגליו. ובמקום שהוא אינו רשאי להלך גם אותן אין
 אדם רשאי (ו) להוליכן. ואם (יא) השאילן לאחר או השכירן או מסרן לשמירה הרי הן
 כרגליו

הם הפנים

בסגרת השרץ

שומע לו שאינו מודע בעירוב אין שולחין ואם שלחו
 על ידי אחד מהלוי אינו עירוב (ש"ע חיי"א) :
 (ה) בשביל כמה אנשים. וצריך להודיעם וכל דר
 שהודיעו מבעוד יום אפי' לא גמר בלבו לסמוך
 עליו מבעוד יום אלא לאחר שחשיכה היה עירוב
 אבל אם לא הודיעו מבעוד יום אינו יכול לסמוך
 עליו חמ"ח שחשך (ש"ע) : (ו) לזכות. ואם
 משלחם מערב אל לזכות (ב"י וכו' ממנו כש"ע) :
 (ז) קנה רך אינו עירוב. עיין הטעם בש"ע סימן
 ח"ט וחי"א : (ח) אם יש. אלו השני סעיפים
 (סעיף י"ב י"ג) נהבארו יפה בחלק א' מסימן
 זה ע"פ דעת רמ"א ומ"א וסי"א שמימי' הם
 ואם רוצה ללכת לזה המקום בשני הימים (ר"ל
 בשבת וכו') צריך שיהיה העירוב במקומו מאז
 העירוב הראשון קנה העירוב הראשון ואינו עירוב לשני וכן הדין בשני יום של גלויות (ש"ע) אבל
 בשני יום של ראש השנה אפי' מאלו בראשון מועיל עירובו גם כן ליום השני (מ"א ומ"י חדס') :
 (י) להוליכן. ואם עירבו בעליהם נזוח אחד אין שום אדם יכול להוליכן לרוח האהרה אפי' פסיק
 אחת במקום שאין בעגלים יטוים ליק' (ש"ע ור"ש) : (יא) השאילן. ואם אמר לו מבעוד יום
 להשאיל

י' לשון הרמב"ם כמ' כ"א מהרבות שבת הלכה ה'
 המלך אלפים אמה שיש לו להלך ושלשה מדתו
 וכו' אבל אם היתה אותה רח"י מבלעת בתוך אלפים אמה
 שלו תחשב לו כל אותה הרשות כר"א ומשליטין לו את
 השאר עכ"ל (ולעיל שם הלכה ב' כתב בין שתיחת מוקפת
 חומה בין שלא היתה מוקפת חומה וכו' והיינו לשוב
 בה והיא למטה עירובו יש דהוי כמו שכתב) הרי דס"ל
 דרובא ברה"י אסרינן בענין זה דנחשב כר"א. וכו' רבינו
 ירושם הובא בב"י סימן ת"ה ח"א וכן בב"מ שאמרנו
 שהעיר כולה כר"א אמת צריך מוקפת וזוהי נחשבת א'
 נתן עירובו במקום אחר שאותו מקום הוא לו כר"א אמת
 אף ע"פ שאינו מוקף וכמה דצריך מוקפת צריך ישוב
 ולבסוף הוקף עכ"ל. וע"ע בחוספות עירובין דף ס"ז
 ע"ב ד"ה דבגומא מברכתא וכו'. והוא בס' ת"ח סק"ב לא
 ביאר כל הצורך :

**) ונ"ש בספר ח"י אדם סוף כלל ע"ז דאפי' לא עירב
 כלל בראשון מותר לערב ברגל ליום שני. הנה האמת
 בזה מצינו בע"ז שנסאלתי על זאת והוכחתי דליתא :

פוטרים ע"ש בלחמ"פ סק"ו : (ט) וזוהי רח"ה. ואם
 בשבת וכו' צריך שיהיה העירוב במקומו מאז
 העירוב הראשון קנה העירוב הראשון ואינו עירוב לשני וכן הדין בשני יום של גלויות (ש"ע) אבל
 בשני יום של ראש השנה אפי' מאלו בראשון מועיל עירובו גם כן ליום השני (מ"א ומ"י חדס') :
 (י) להוליכן. ואם עירבו בעליהם נזוח אחד אין שום אדם יכול להוליכן לרוח האהרה אפי' פסיק
 אחת במקום שאין בעגלים יטוים ליק' (ש"ע ור"ש) : (יא) השאילן. ואם אמר לו מבעוד יום
 להשאיל

קיצור שהחן ערוך צה צו הלכות שבת קבב

דינאיו של זה שהם אצלו ואפילו הוא עבדים קנו הכלים והבהמה שביתה אצלו . ולא עוד אלא גם החפצים של עבדים קונים שביתה במקומם שהיו בין השמשות (פ"ז מ"ח) :
ז' נכרי שהביא פירות שאין לחוש בהם שנתלשו היום (וכן בכל דבר שאין לחוש שנעשה בהם היום מלאכה) אלא שיש איסור תחומים . אם הביאם בשביל עצמאם או בשביל עבדים אחר מותרין לישראל מיד אפילו באכילה . אלא שאסדין למלטלם חוץ לר"א . א"כ הביאים לתוך הבית . או שהעיר מתוקנת בעירובין . או מהרין במלטול בכל העיר שכל מקום שמותרין למלטל שם נחשב כמו תוך ר"א . ואם הביאן בשביל ישראל אסורין לישראל זה ולכל בני ביתו (יג) עד לערב כדי שיעשו דהיינו (יג) זמן שהיו יכולים להביאם . ומ"ס מותרין לו במלטול תוך ר' אמות או במקום המותר במלטול (יד) ובספק אם הובאו מחוץ לתחום ג"כ אסורין . א"כ יש להלות יותר שלא הובאו מחוץ לתחום (פ"ח קפ"ו) :

יח קיטל דאין תחומין למעלה מעשרה טפחים . ולכן מי שבא לתוך ספינה בע"ש קודם הכנסת שבת והלכה הספינה אפילו דרך רחוק . מ"ס כשהגיע בשבת לנפל ויצא . יש לו משם אלפים אמה לכל צד . כי מסתמא בהליכת הספינה הוא תמיד למעלה מן עשרה טפחים מהקרקע . ולא קנה שבתה עד המקום שהוא בא ליבשה . אבל אם בתוך השבת יצא מן הספינה וחזר ונכנס לתוכה . מאחר שהיה בשבת ביבשה קנה שם שביתה . ואם הלכה הספינה אח"כ חוץ לתחום או אין לו שם אלא ר' אמות כדין יוצא חוץ לתחום . וכן אם דחתה הספינה בשבת במקום אחד שאין שם עשרה טפחים עד הקרקע קנה שם שביתה . ואם מסתפק אם היתה במקום כזה או לא אוליין לקולא (ס' דמ"ח מ"ד מ"ט נש"ן סימן מ"ז) :

צו דיני תפלת ערבית ודיני הברלה . ובו מ"ו סעיפים :

א נוהגין (ה) שמאחרין תפלת ערבית . ובאמירת והוא רחום וברכו ממשיכין בנגון כדי להוסיף מחול על הקודש . בתפלת ערבית אומרים אתה חוננתנו . ואם שבת ולא אמר אם נזכר קודם שאמר את השם מן הברכה אומרו במקום שנזכר נזכר ואומר וחננו וכו' . אבל אם לא נזכר עד לאחר שאמר את השם נזכר את הברכה חונן הרעת . ואינו חוזר שהרי יבדיל אח"כ על הכוס . רק שיוהר מאד שלא לעשות שום מלאכה ושלא יעשו כלום (ב) קודם שיבדיל על הכוס (ג) ואם עשה מלאכה או טעם צריך לחזור ולהתפלל (ומי שאין לו כוס להבדיל עליו ושבת לומר אתה חוננתנו יש לו דינים אחרים) (ר"ג נ"ד) :
לאחר

מסגרת השהחן

לכשאלו אפי' לא לקחו עד הלילה הרי הוא כרגלי השואל אבל אם לא אמר לו מצדד יום אף ע"פ שדרכו לשאול ממנו בכל יו"ט הרי הוא כרגלי המשאל (ש"ע ור"ש) ולכן צריך ליזהר שלא יפאל אדם מלבוש או חפץ צו"ט ל"ך בו חוץ לתחום אע"פ שהשואל עירב עירובי תחומין כיון שהמשאל לא עירב לשם : (יב) עד לערב . וז"ל אם הביאן צו"ט בשביל ישראל שאסורין לישראל זה ולכל בני ביתו עד לערב בכדי שיעשו . ואף אם בערב הוא גם כן יו"ט או אפי' אם הוא יו"ט ב' של ראש השנה או שבת אע"פ מותרין אחר כדי שיעשו כיון שאין כאלו איסור לידם או מחיצה רק שהוצאו מחוץ לתחום בשביל ישראל (ש"ע ואחרונים) ועיין לקמן סימן ל"ט וסימן ק"א : (יג) זמן שהיו יכולים להביאם . ויש אומרים דאין הלילה שלה מן החשבון לפי שאין רגילות להביא בלילה ממקום רחוק רק צריך להמתין למחר ביום כדי שיעשו (רמ"א ור"ש בשם י"א) ויש לחוש לדבריהם לענין שבת אבל לענין יו"ט יש להקל (ר"ש סימן ש"ה מ"א סימן תקט"ו) . וכדי שיעשו צריך להסעות כל כך כמו ששהה הנכרי בהצאתו אותם ממקום שהחשיך לו היום בערב שבת או בערב יום טוב עד שהביא אותם לתוך עיבורה של עיר של ישראל שמשם מתחילין למדוד תחומי העיר (ר"ש סימן תקט"ו) כלעיל בחלק א' מסימן זה : (יד) ובספק . וצו"ט שני של שאל יו"ט חוץ מראש השנה יש להקל בספק זה (מ"א ור"ש) :

(פסעי) צו (ה) שמאחרין . ועכ"פ אסור לעשות מלאכה אפי' ע"י הכדלה עד יליאת ג' כוכבים קטנים וגם יכיו רטופים במקום אחד ולא מפוזרים ואם הוא יום המעון צריך להמתין עד שילא הספק מלבו (ש"ע וסד"ה ור"ש) : (ב) קודם שיבדיל . או יאמר אחר תפלה כמבדיל בין קודש לחול בלא ברכה ויעשה מלאכה כלקמן סעיף ה' (מ"א ור"ש וסד"ה) ועיין ג"כ שבתה"ש : (ג) ואם עשה מלאכה . באיסור (ר"ש) דהיינו שלא אמר קודם עשיתי כמלאכה

קיצור שדכן ערוך צו הדכות שבת

ב לאחר ש"ע אומרים ח"ק. אחר כך אומרים ויהי נועם לפי שהוא מנאור של ברכה שבו בירך משה את ישראל בשעה שסיימו מלאכת המשכן. ויש לאמרו מעומד ונוהגין לבפול את הפסוק האחרון אורך ימים וגו'. אחר כך אומרים ואתה קדוש וגו' וסדר קדושה ששייך לויהי נועם שעל ידי מלאכת המשכן שרתה שכונה בישראל וזהו ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. אם חל יום טוב בשבוע הבאה אפילו בערב שבת אין אומרים ויהי נועם ואתה קדוש דמיון שאומרים בויהי נועם ומעשה ידינו כוננה צריך שיהיו כל ששת ימים ראויין למלאכה. וכן שאין לומר ויהי נועם גם ואתה קדוש אין אומרים דשייכי להדר. לאחר ויהי נועם ואתה קדוש אומרים קדוש שלם ואחר כך אומרים ויהי לך עלינו כל זה האריכות שמאריכין לאחר תפלת ערבית במ"ש. תנא כרי שישחו ישראל בהשלמת מדריהם כדי להאריך לרשעים מלחזור לניהנם כי מסתינים להם עד שישלימו כנסיה אחרונה שבישראל את מדריהם (ל"ה):

ג בשם שמצוה לקדש את השבת בכניסתו על כוס יין כך מצוה לקדשו ביציאתו על כוס יין דהיינו בהבדלה ומברכים גם על הבשמים ועל הנר וגם נשים חייבות בהבדלה. וע"כ ישמעו היטב ברכת הבדלה. במקום שאין למצוא יין מבדילין על שכר או מעד או שאר משקה שהוא חמר מדינה (ע"ר סימן מ"ה ס"א) חוץ מן המים (ל"ז):

ד כיון שהגיע בין השמשות אסור לאכול או לשתות שום דבר (ד) חוץ כן המים קודם הבדלה. אך מי שמאריך בג' סעודות אפילו עד תוך הלילה מותר כיון שהתחיל בהיתר. ומותר לו לשתות גם מכוס של ברהמ"ז מפני שהוא ג"כ שייך למעורר * ודוקא כשדרכו לברך תמיד על הכוס. אבל מי שמברך לפעמים בלא כוס. (מפני שסומך על הפוסקים דברכת המזון אינה מעונה כוס) אסור לו לשתות עתה מכוס ברהמ"ז קודם הבדלה:

ה גם כלאכה (ס) אין לעשות קודם הבדלה. והנשים שצריכין להדליק נרות קודם הבדלה יאמרו תחלה ברוך המבדיל בין קודש לחור בין אור לחושך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה ברוך המבדיל בין קודש לחול ואם חל יום טוב כיום א' יסיימו המבדיר בין קודש לקודש (ל"ט):

ו מי שמאחר להתפלל ערבית במ"ש או שממשיך סעודתו בלילה מותר לו לומר אפי' לישראל שכבר התפלל והבדיל בתפלה שיעשה לו מלאכה ומותר לו ליהנות ולאכול ממלאכתו אף ע"פ שאחר כך מזכיר ערין של שבת בברהמ"ז (כ"ט):

ז כשמוג את הכוס להבדלה ימלאו על כל נדותיו עד שיספיק קצת ממנו וזהו לסימן ברכה. ונוהגין את הכוס בימין ואת הבשמים בשמאל עד אחר שמברך בירא פני הגגן. ואחר כך נוטל את הכוס בשמאל והבשמים בימין ומברך במ"ב. ואחר כך מברך על הנר. ואחר כך שוב נוטל את הכוס בימין ומברך ברכת המבדיל ולאחר הגמר יושב ושותה כל הכוס כולו בעצמו. והמעט שנשאר בכוס שופכו (ו) ומכבה בו את הנר. ורוחץ בו עינו לחיובו מצוה. ונוהגין

רחם הפנים

מסגרת השלח

(*) ע"ש בס"ס סע"ף י"ז בהערה:

המלאכה המבדיל בין קודש לחול (סידור דרך החיים ועיין שם דרמ"א ואחרונים סוף סימן רל"ט וד"ק): (ד) חוץ מן המים. והאריז ז"ל הזכיר מאוד שלא לשתות מים קודם הבדלה. אך אם נמשכה סעודה ג' עד הלילה מותר לשתות חוץ הסעודה (פרי עץ חיים): (ה) אין לעשות קודם הבדלה. ואם הבדיל בתפלה מותר אף ע"פ שעדיין לא הבדיל על הכוס (שלחן ערוך ור"ט ופרמ"ג ומ"י אדם) ואם לריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה אומר ברוך המבדיל בין קודש לחול בלא שם ומלכות הזכיר בעלמא ללוח המלך ועושה מלאכה (שם) ולריך להזכיר הכנים שיאמרו כן קודם שיעשו מלאכה (מ"א ור"ט ומ"י"א). ומה שכתב המחבר שיאמרו כל הנוסח אין זכר לזה בש"ע ואחרונים שם ועיין בית יוסף בשם הרא"ש בפסחים דאין לריך לומר כל הנוסח להיחזר עשיית מלאכה וכן כתב הרא"ש בפסח דף ק"ז. וגם יש לחוש שיאמרו בשם חס נלוה להם לומר כל הנוסח וגם קשה ללמוד לחס כל הנוסח עיין מג"א ור"ט שגם צאלו חיות המבדיל בין קודש לחול קשה להרגיל לחסם. ובזו"ש שחל במלאכה שבת לריך לומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש חס חלה לעשות מלאכה המותרת בזו"ט קודם שהבדיל בתפלה (מג"א ור"ט). ויש אומרים שביום טוב יש לומר כל הנוסח הכתוב בהבדלה של קידוש של מולאי שבת ליום טוב בלא שם ומלכות (פרמ"ג ומ"י אדם ושערי תשובה בשם א"ר). וכל בעל נפש יחמיר לעצמו לחוש לדברי הזכר שלא להדליק ולא לעשות שום מלאכה במולאי שבת לחול עד אחר סדר קדושה של ויהי נועם ואתה קדוש. אבל בעלמא כהר אין להחמיר אחר שהבדיל

קיצור שולחן ערוך צו הלכות שבת

קבו

ונוהגין שאין הנשים שומות מכוס הבדלה (ר"ז):

ח יש דיתן בתוך הבשמים קצת סיועם לפי שעליו מברכין לכ"ע במ"ב. ויש ליקח גם הרס הואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא וימנא ליתעביד ביה נמי מצוה אחרתא (ר"ז):

ט הנר מצוה שיהא משעוה איהו נרות קלויות יחד שהוא אבוקה. ואם אין לו יברך על שתי נרות אחרות שיתקרבו יחד בשלשבת שתהא אבוקה. ונוהגין שלאחר בפה מסתכלין בצפרנים יש לראות בצפרני יד ימין גם נהגים להסתכל בקף יד ימין ויש לבקש ד"ה הצבעות על האגודל לתוך קף היד ומסתכל בצפרנים ובקף היד בבת אצת ואחר כך פושט את האצבעות ומסתכל בצפרנים טאחוריהם (ר"ח):

י סומא אינו מברך על הנר. ושי שאינו מריח לא יברך על הבשמים (ר"ז ח"ה):
יא אם לאחר שברך על היין ואותו את הבשמים בירו ונתכוין לברך עליהם מצוה בלשנו ואמר בורא מאורי האש ותוך כדי דיבור נוסף וסיום עוד בורא מיני בשמים עלתה לו הברכה להבשמים ומברך אחר כך על הנר. אבל אם נתכוין בברכתו על הנר עלתה לו על הנר ומברך אחר כך על הבשמים (ר"ז):

יב מצוה להרבות קצת בנרות במצוה שבת ולומר הומידות. ללות את השבת ביציאתו דרך כבוד בדרך שמלון את המלך ביציאתו מן העיר ומזכירין אליהו הנביא ומתפללין שיבא ויבשר לנו הנאולה לפי שאין אליהו בא בערב שבת שלא לבטל את ישראל מעסקי צרכי השבת. וגם בשבת אין מתפללין שיבא כיון דמספקא לן דלמא יש תחובין למעלה מעשרה ואינו יכול לבא בשבת. ועל כן לאחר שעבר השבת שיכול לבא אנו מתפללים שיבא ויבשר לנו טוב (ר"ה ט'). ועוד איחא במדרש דבכל מ"ש אליהו נכנס לן ערן ויושב תחת עץ החיים וכו'. וזכרן של ישראל המשמרים את השבת ולכן מזכירין אותו או למנוחה:
ג מי שאפשר לו יקיים סעודה מלכה בפת ורבישיל הם. (ו) ויסדר שלחנו ופה לכבוד הלכות השבת ושי שאי אפשר לו לאכיל פת יאכל לכל הפחות מיני מזונות או פירות (ס"ה ט').

יד מי שהבריל כבר יכול להבדיל בשביל בניו שהגיעו לחינוך להציאן ידי חובתן ומכל שכן בשביל גדול. ודוקא בשאינן יכולין להבדיל בעצמן אבל מי שיודע להבדיל בעצמו יבדיל בעצמו. והמבדיל בשביל אחרים בשמברך במ"ב (ס) צריך להריח בהם שלא תהא ברכתו לבטלה (דברכת במ"ב בהבדלה לא תקנה אלא בשביל הנאת האדם) ובשביל נשים לחוד (ז) אין להבדיל מי שהבדיל כבר (משום דריא דפטורות) (ל"ז ר"ז):
טז מן שבת אונגוס או היד ולא הבדיל במ"ש (י) יכול להבדיל עד סוף יום ג' אבל לא יברך לא על הבשמים ולא על הנר רק בבפ"ג וברכת המבדיל. ולאחר שכלה יום ג' אינו יכול להבדיל עוד כי שלשה ימים הראשונים של השבוע נקראים ימים שלאחר השבת והרי תק בכלל מ"ש. אבל שלשה ימים האחרונים נקראים ימים שלפני שבת הבא. ואין להם ענין לשבת שעבר (ל"ט):

יש

מסגרת השלחן

בתפילת או שאמר המבדיל בין קודש לחול (אחרונים): (ו) ומכבד. כדי שיבא נראה לכל שלא הדליק מר זכ אלא למנוח לנר של הבדלה לברך עליו לפיכך אם מבדיל על מר שביתת שלח הדולק בשביל כך אין לרך לכבותו (ר"ט) ועיין לעיל סימן מ"ה סעיף ג' ד' וסימן ע"ז סעיף ז' הדברים שצריך ליזהר כסום של הבדלה: (ו) ויסדר שלחנו ופה. בכל מיני סידור הכרונים חללו בעריכת השלחן לסעודה גמורה אע"פ שעכשיו לא יאכל אלא כית (ט"ז ר"ט): (ח) לרך להרים. ולא יברך שית ברכת בורא מאורי האש (ר"ט סימן ר"ז ע"ש בק"א ובשע"ט סימן ר"ח): (ט) אין להבדיל מי שהבדיל כבר. מי ששמת הבדלה מאחר ונתכוין שלא ללאת בה לרך לחזור ולהבדיל בביתו (ש"ע ור"ט): (י) יכול להבדיל. לשון חינו מדוקדק. לרך להבדיל עד סוף יום ג' כמו שכתב בש"ע ורמ"א ור"ט וסד"ה ועיין כמה שכתב ר"ט סימן ר"ז סי"ב וסי' ר"ט ס"ח דין מי שאין לו כוס להבדיל אימת יכול לאכול בלא הבדלה. אם לא הבדיל במנזלי יום טוב יבדיל ביום שלאחר יום טוב. ואם עבר היום אין לו תשלומין (קונטרס מהר"א הלכות חזון סעיף כ"ד) כלקחם סימן קל"ז סעיף ט"ז. מי שאין לו כוס במנזלי שבת להבדיל לרך לברך על האור במנזלי שבת מיד שראה וכן על הבשמים (רמ"א ור"ט סימן ר"ט):

קיצור שבת ערוך צו הלכות ראש חדש וקידוש לבנה

צו הלכות ראש החדש וקידוש לבנה. ובו מ' סעיפים:

א יש נהגין להתענות בערב ראש חדש ואומרים סדר יום כפור קטן * לפי שבו כתבסוף כל העונות של כל החדש וזמא דשעיר ר"ח וכמו שאנו אומרים במסוף זמן כפרה לכל תולדותם וכל מקום לפי מנהגו (עיין פ"ה) (מ"ז):

ב מצוה להרבות בסעודה בראש חודש. ואם חל בשבת יעשה תבשיל אחת יותר מבשאר שבתות (מ"ט):

ג ראש החדש מותר בעשיית מלאכה. ונשים נוהגות שלא לעשות בו מלאכה. ומנהג התק הוא ואין להקל להם (מ"ז):

ד (א) הלל צ"ל בעמידה ולא יפסיק בו. וישתדל לאמרו עם הצבור ולכן אם בא לבית הכנסת סבך להלל יאמר הלל עם הצבור ואחר כך יתפלל. ואם הוא עומד בפסוק דומרה (דהיינו מן הודו עד לאחר או ישר) יקרא הלל עם הצבור ולא יבדל לא בתחלה ולא בסוף כי ברכת ברוך שאמר וברכת ישתבח יעלו לו גם להלל. ודוקא בראש חודש יכול לעשות כן שאומרים ההלל רק בדילוג וכן בחול המועד וימים האחרונים של פסח אבל כשאומרים הלל שלם אינו יכול לעשות כן. ומי שאמר הלל שלא בצבור אם יש שם שנים אחרים יאמר לפניו הודו לה' וגו' כדי שיענו הם. דכיון שאומר הודו משמע שאומר לאחרים (דין אמירת הלל בבית האבל ר"ל על סימן ר"ז) (הכ"ז):

ה לאחר הלל אומרים שלם ומוציאין ס"ת וקורין ר'. הכהן קורא ג' פסוקים שהם וידבר צו. ואמרו. והלוי חזר וקרא ואמרו. וקורא את הכבש אחד ועשירית האופה. וישראל קורא עולת תמיד עד ובראשי הדשיכם. ורביעי קורא ובראשי הדשיכם וגו' (הכ"ז):

ו ר"ח אמיר בתענית ובהספד. ואין אומרים בו צדוק הדין. (עיין בש"ע אורח חיים סימן ת"ב בס"ז ומנ"א ובפרשים) (ה"ח ח"ב ונח"י ח"ב):

ז חייבין לקדש את הלבנה בכל חדש ואין מקדשין אותה אלא כשהוא ודאי לילה שגוראת וריחתה ע"ז הקרקע ודאי ליהנות מאורה. אם נתכנסת בעב אין מקדשין אותה אלא אם הוא דק וקלש. ואם התחיל לבדך ואחר כך נתכנסת בעב נומר את הברכה. אבל אם הוא משער שלא יוכל לנמור את הברכה קודם שתתכסה אסור לו לרתחול:

ח אין לקדשה רק תחת השמים ולא תחת גג. אך אם אין לו מקום נקי או מחמת אונס אחר יכול לקדשה גם בתוך הבית (ה) בעד החלון:

ט מצוה מן המובחר לקדשה במוציא שבת כשהוא מבושם ומלוכש בכנדים נאים אך אם מוציא שבת יהיה לאחר עשרה ימים מן המולד או שיש איה חשש שבת לא יוכל לקדשה אין מסתייג ל"ש. מצוה (ג) לקדשה באסיפת עם בשום דברוב עם הדרה מלך. אבל אי יהעכב בשביל זה כי מצוה דוויין מקדישין דחי למצות ברוב עם. על סימן ס' סעיף ו':

י אין מקדשין אותה עד שיעברו עליה לכל הפחות שלשה ימים מן המולד ויש מסתייגין עד שבעה ימים וכשהל מוציא שבת קודם שבעה ימים אין להכתין אלא יקדשוהו במ"ש. ואין מקדשין אותה רק עד חצי כ"ט י"ב השצ"ג שהוא י"ד מעל"ע וי"ח שעות וכ"ב מיניטין מן המולד:

יא אין לקדשה קודם תשעה באב וכן כשהוא אבל. אלא א"כ לא ישלים אבלתו עד שיהיו עשרה מעל"ע מן המולד או יקדשה בימי אבלו. ואין לקדשה (ג) כשהוא בתענית עד שיטעום מקודם. ומכל מקום במוציא יום הכפורים כיון שאו יוצאים מבית הכנסת בשמחה על כחילת העונות מקדשין אותה מיד:

אין

מסגרת השבת

לחם הפנים

צו (ה) צעד החלון. וזריך לפתוח החלון ואם אינו יכול לפתוחו יכול לקדשה דרך

הזכוכית וזלנז שחכא זכ כל כך עד שיכול להכיר דרך החלון דברים שמכירים לאור הלכנז (פמ"ג סד"ה רז"ש בסידור): (ג) לקדשה כשרוצה לקדש הלכנז מיישר רגליו ומברך משמך (ש"ע). ויכית זלנז פסע אחת קודם הכניסה וכשהחל לזכך לא יראה זה רגל דאמר

לכסחכל זכ אמר כך (מג"א ופמ"ג). ודוקד ג' פעמים כגדס בשעה שאמר ככס שתי דוקד

(*) בקצה קהלות נהגין שלאחר יוב"ק שאומרים שמע ישראל וגו' בשכסל"ו אומרים הכל בקול רם וקצת קראו הגר על המנהג דזא כלל השנה חזין מוהב"ס צ"ל בשכסל"ו בלחש אבל בצ"ח פסחים דף נ"ז כתב לשב המנהג בטוב טעם ודעת ע"ש:

הגהות מהרב בעה"מ מסגרת השבת

(א) הלל. וענין אמן אחר ברכה ראשונה פמ"ג. וכן נראה להראי מנכ"א מוכח דף ל"ט וכל הפוסקים דברכות הלל לפני ולאחריו הם שני ברכות כמו ברוך שאמר ושתבח דפסוק דומרה. ועיין לעיל בלחם הפנים סוף סימן ו':

קיצור שרזן ערוך צו הלכות ראש חדש וקידוש לבנה קבר

יב אין לקדשה לא בליל שבת ולא בליל יום טוב אלא בשעת הדיק. שבמ"ש יעבור חזן :

יג סומא מותר לקדשה (ס"ז) :
יד אם הלבנה זורחת בתחלת הלילה קודם שהתחילו להתפלל מעריב. אם יש עוד זמן איה לילות לקדשה מהפליק תחלה מעריב ואחר כך מקדשין אותה בשם הדיק ושאינו תדיר תדיר קודם. ועוד דק"ש הוי דאורייתא. אבל אם אין עוד זמן רק ב' אי לילות בזמן קצר כזה יש להושיט מאת תבוסה בעבים. ובעת הגשמים גם כשיש עוד זמן ד' לילות יש לחוש לכיווי עננים ויש להקדים קידוש לבנה. ואם נראתה הלבנה בעת שאומרים קריאת שמע וברכותיה אם חזן מצומצם כ"כ שבעוד שיגמרו תפלת שמנה עשרה יעבור זמן קידושה. יכולין להפסיק אפילו באמצע ברכות קריאת שמע או באמצע קיש לקדש אותה. אך אם אפשר יגמרו את הפרק לקדשה בין הפרקים (ע"ל סימן ט"ז ס"א) (נוב"ק סימן מ"א *) :

כז אם בחדש אדר לא נראתה הלבנה עד ליל י"ד שהיא זמן קריאת המגילה וקדשו תחלה את הלבנה ואחר כך יקראת המגילה. ואם נראתה באמצע קריאת המגילה אם הוא בזמן שגם לאחר שיגמרו את הקריאה יהיה עוד שעות לקדשה אין מפסיקין באמצע קריאת המגילה. אבל אם עד שיגמרו את המגילה יעבור זמנה. אזי אם כל הקהל עדיין לא קדשו אותה יפסיקו לקדש אותה ואחר כך יגמרו את המגילה אבל אם רק יהיה לא קדש אותה שאם יפסיק לקדשה יצטרך אחר כך לגמור את המגילה ביחידות לא יפסיק משום דפ"סומא נימא עדיף (נו"ב שם) :

להם הפנים

מסגרת השלחן

כו' (רמ"א) ויזכר שלא יכרע דמחזי ככורע ללבוש * ונראה פשוט דלא יאמרו רק את הכרעה עד חסות מחזיקי הדשים ולא יותר. וכן בסעיף שאח"כ בשמפסיקין באמצע המגילה לא יאמרו רק הכרעה :

רק זוקף בלכענות רגליו (ש"ל מ"א סמ"ג) :

ג) כשכסו כחטנית. אלא אם כן יראה שיעבור

חזן לא שלא יוכל לקדשה אחר כך עם הליבור (מ"א סד"כ) :

מסגרת השלחן

אז ביות שנשאר מה נידר ראיתי להציגה דברים נחוצים לכל אדם מדוני חתונות וזאת וקיום המצות. ויהי רצון מלני אבינו שבשמים שנוכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות :
א) איהא בנמרא (מנה דף ס"ג) אם עם הארץ חסיד אל תדור בשכונתו. ופרשי שאינו יודע בדקדקי מצות ואין חסידותו שלם ומופך ללמוד ממנו עכ"ל. ועמ"ס זה שידק גם כן במי שלומד ללמוד רק שאינו לומד הדינים בש"ע ופוסקים לידע הדינים הנצרכים לו תמיד שאין שואלים אותם לחכם המורה שבעיר :

ב) וכתב ר"ש הלכות תלמוד תורה פרק ב' בהלכות הצרכות לכל אדם ליהדר מליכטל באיטורים ח"ו והם דברים שאי אפשר לשאול תמיד לחכם המורה שבעיר יש להם דין קדימה בלימוד על שאר כל ההלכות שא"צ למעשה כל כך עכ"ל :

ג) ואיהא במדרש משלי לדעת חכמה ומוסר וגו'. אם יש בידו של אדם חכמה כו'. ואם אין בידו של אדם חכמה אין יכול ללמוד מוסר והכוונה היא בפשוט דאם הוא מעה בזה בעיקר הדין לא יועיל לו שום מוסר כגון שחושב בעסקו על איהו דבר שאינו בכלל גזל מה יועיל לו אם ילמוד כל עניני המוסר שילדיב את לבו בנורא איסור הגזל כיון שסבור שזה אינו בכלל גזל. וכהאי גוונא בשאר עניני התורה. על כן צריך ללמוד את דיני התורה כדו שידע האסור והמותר וגם ללמוד את עניני המוסר המביא את האדם לידו יראת השם יתברך. כדו שבזה יורו את נפשו לקיים את התורה (ספר שמות פסוק כ"ט) :

ד) ואיהא בירושלמי דמסכת פאה על המשנה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה ודקין קיימת לו לעולם הבא כו' ותלמוד תורה כנגד כולם. רבי ברכיה ורבי חיאי. חד אמר אפילו כל עולם כילו אינו שוה לדבר אחד מן התורה והד אמר אפילו כל מצות התורה אין שוה לדבר אחד מן התורה עכ"ל. וצריך האדם מאד מאד לחבב את התורה דבכל תיבה שירכבה בה הוא מצוה גדולה בפני עצמו. והיא שקולה נגד כל המצות. אם כן כשלומד להשגל דף אחד מקיים כמה מצות מצות (ספר שמואל פסוק כ"ט) :

ה והנה בספר זה בברנו בעוה"י כל דיני המצות הנצרכים לכל אדם לידע אותם תמיד ואין שואלין אותם להתחכם המורה שבעיר וברנו אותם היטב עם רוב המעשים משלחן ערוך ופוסקים בבירור אחר בירור בהלכה ברורה לאמיתה. ולכן יש לכל אדם לוודא שיהיה מצוי בידו ספר זה. וכל אימת שיהיה לו פנאי יתגד בו כל מה שיוכל איזה מעיק או שנים ושלוש לפי הפנאי שלו. ויקיים מצות תלמוד תורה שהיא שקולה ככל המצות ובזמן קרוב יהיה לו ידיעה בדיני המצות לקיים אותם על בוריים:

ו וכשיצאנו עצמו ללמוד דיני המצות להלכה למעשה בש"ע או עכ"פ בספר זה יודע לו דיני כמה מצות שנכשל בהם בתחלה מהמת החרון ידיעה. ובעוה"י יבוא על האמת לקיים המצות כהלכתן:

ז גם ידוע גדול המצות ללמוד על שלחנו בבת האכילה קודם השינה (כמו שנחנך נבי"מ ס"ט ונסימן ק"א ס"ז) יתכן יש ללמוד או בספר זה שאינו צריך עיון רב להנות בו. ועיון לקמן סימן קנ"א סעיף ו' בלחם הכנים שכתבתי שם ללמוד כעתים ההם משניות כפי מה שסדרתי שם. וראו שמ"ס יוצא יד שניהם:

ח גם המלמדים ילמדו עם הקטנים לפעמים בספר זה כדי לחנכם מנעורם לעשות כל מצוה על תקנה ובידורא ה' כמ"ש הנזק לנער על פי דרכי גם כי יקוץ לא יסור ממנה:

ט ואיחא בשבת דף ע"ב כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו. ולכן צריך להזהיר חרור גם לאנשי ביתו בלשון רכה לקיים המצות כהלכתן בכל מה האפשר (ועיון לשל סימן כ"ט סעיף מ"ז עוד מדברים ה"א):

י גם יש כמה מצות שנעשים על ידי אנשי ביתו כגון דיני נדה והבדיקות וספירת ז' נקיים וסבילה. צריך להזהיר עליהם כמו שיתבאר דיניהם לקמן סימן קנ"ג עד סימן קס"ז. גם צריך להזהיר אותם בדיני מליחת בשר דלעיל ס' ל"ו. עיון שם ההבדלים שצריך להזהיר עליהם: י"א גם צריך להזהיר אותם בערב שבת שידליקו הנרות ויפסקו מלעשות מלאכה קודם שקיעת החמה כדלעיל בה"ק א' מסימן ע"ה עיון שם. וכן בערב יום טוב צריך ג"כ להפסיק קודם שקיעת החמה מלעשות מלאכה האסורה ביום טוב. גם צריך להזהירם בעניני התבשילין בשבת וחזרתם לתוך התנור ועל גבי כירה. ובעוה"י הרבה חילול שבת בא בזה מהמת החרון ידיעה וגם המאכלים אסורים בערב. ונתבאר דינם למעלה בסימן ע"ב חלק ב' ובריש סימן פ' עיון שם (ועיון לקמן נספח חלק ב' עוד מדברים ה"א):

י"ב איחא בשבת דף ל"ב הכשראם נחלה ר"ל אם יש לו פרקליטין ניצול בו ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים. ואפי' בו ואחד מלמד עליו זכות ניצול שנאמר בו. ולכן עצה היעוצה לאדם בשעת חלו או שאר עגמת נפש ר"ל שיחזר שהכל הוא מהיום יתבוך הטובות. ויעשה תשובה ויקבל על עצמו בלי נדר להזהיר באיזה מצוה שלא היה נזהר עד הנה לעשותה כדירה. ומהיום והלאה יקיים אותה לאמיתה בכל פרטיה. וזכות זה יליץ בעדו לרפאותו מחליו ולתוצאו מהצרה שעומד בה: י"ג ואם אפשר לויפריש נ"כ מעות ליתנם בלי נדר כשיעמוד מחליו לתלמוד חכם עני המדקדק במצות. ואיחא בנמרא והביאו ברש"י פרשת ויקרא שישלם הש"ת שכר טוב ונמסל לעושי מצוה בעושי מצוה. וכמ"ש בספר בני יששכר דהבסיס לת"ח ויבצע את מעשהו נוטל מחצית השכר והתלמוד חכם אינו חסר כלום וזהו החסד מהש"ת ע"פ (והנמסל נכבד מוסס מים על הכלים נמאזר ס"ג). וזכות זה יסיוע לו גם כן לרפאותו מחליו ולהצילו מצרתו. וזה דווקא אם יפריש היכף המצות בתנאי כהל' אבל בשלא יפריש רק ידור אינו מועיל כל כך. י"ד שגור נדרים פתחים למעלה נפקס זכיותו ומצטמצמן במעשיו (כדלח"ס נדרים דף כ"ז ועל"י ט"ז):

י"ד איחא בנמרא כל שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ופזוזה בפתחו הכל בחיוב שכל יהא (פ' עומד נחמק סלח"ס) שנאמר ורחמנו המשולש לא במידתו יתת ואומר חונה מלאך ה' מביב ליראיו העושים מצות ויחלצם מהא"י (מנחם דף מ"ג מ"ג ונכס"י ט"ז). ולכן צריך להזהר במצות אלו (הנזכרים מזה) לעשותם בתקנם. שיהיה כל אחד על מקומו הראוי לו (כמחלף לשל סימן פ' י"א) עיון שם ותראה דמי שלא למד דיניהם אינו מקיים כהלכתם. וכוונתו אי אפשר להעשים מהכל דיני המצות בדרך אחד. רק בדרך כלל צריך לידע שכל מצוה שאינו יודע פרט דינה אינו מקיים כהלכתה. ולכן צריך להזהר בזה מאוד ללמוד ולהורו תמיד כל דיני המצות הנצרכים לכל אדם כמו שנתבאר למעלה. ה' יתברך ברכה רבה וחסדו יחיונו בתשובה שלימה ויזכו להיות ממוכי הרבים. ויתגדל ויתקדש שמו הגדול על ידינו תמיד. ויסדר מחשבותינו ולכנו לעבדו באמת ובשפתה: